

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
імені Т. Г. ШЕВЧЕНКА**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

Носко Юлія Миколаївна

Прим. №
УДК 378:091.3:373.3-051]:796(043.3)

ДИСЕРТАЦІЯ

**СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВИКЛАДАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ**

**13.00.04 – теорія і методика професійної освіти
Педагогічні науки**

Подається на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Ю. М. Носко

Науковий консультант
КУРОК ОЛЕКСАНДР ІВАНОВИЧ,
доктор історичних наук,
кандидат педагогічних наук, професор

Чернігів – 2021

АНОТАЦІЯ

Носко Ю. М. Система професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка МОН України, Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка МОН України, Чернігів – Глухів, 2021.

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення й запропоновано розв’язання наукової проблеми формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, що виявляється у створенні концепції, обґрунтуванні та розробленні педагогічної системи та експериментальній перевірці її ефективності.

Концепція «Нова українська школа» – орієнтація на новий тип гуманістичної, інноваційної, креативної освіти, її конкурентність у європейському та світовому просторах, виховання покоління молоді, захищеного й мобільного на ринку праці, здатного до особистісного духовно-світоглядного вибору, яке матиме необхідні знання, навички й компетентності для навчання протягом життя.

Зазначене вище вимагає від сучасної школи серйозних реформаційних кроків щодо оновлення змісту освіти та застосування нових педагогічних підходів до навчання, упровадження інформаційних, комунікаційних та здоров’язберезувальних систем, які модернізують процеси розвитку суспільства та уможливають виховання здорового покоління школярів.

У сучасних умовах суспільно-економічного розвитку науково доцільне таке навчання, що передбачає обов’язкове формування фізичної культури учнів. У дослідженні доведено, що в початковій школі проблемою фізичного розвитку учнів опікується вчитель, який викладає фізичну культуру. Він сприймає учнів як активних суб’єктів співтворчості з учителем у процесі

суб'єкт-суб'єктної творчої діяльності. Саме креативна співпраця вчителя й учнів є тією, раніше недосяжною вершиною фізичної культури учнів початкової освіти, що передбачає реалізацію принципів нової української освіти, таких, як гуманізація і демократизація, індивідуалізація і диференціація. Переконаність у необхідності розбудови нової української освіти як креативної ґрунтується на філософському розумінні людини як істоти не тільки біологічної, а й соціальної та творчої. Адже тільки освіта, що здійснюється як ефективний педагогічний процес із урахуванням індивідуальних і типових потреб дитини, спрямованих на ненав'язливе залучення учнів до опанування фізичною культурою як творчою діяльністю, сприяє диференційованому морфологічному та функціональному вдосконаленню організму дитини. Сучасна фізична культура учнів початкової школи, пов'язана з навчанням, вихованням та розумовим усвідомленням кожним учнем сутності ідей здорового способу життя, є ефективною для формування її основних життєво важливих знань, умінь та навичок.

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – система професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в закладах початкової освіти.

У першому розділі – «Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури як науково-педагогічна проблема» – досліджено проблеми підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури у вітчизняній практиці, розкрито сутність і структуру підготовки майбутніх учителів до викладання фізичної культури.

У другому розділі роботи – «Концептуальні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів з фізичної культури» – окреслено питання розвитку вищої освіти в галузі фізичної культури і концептуальні засади чинної педагогічної системи професійної підготовки

учителів початкових класів до викладання фізичної культури. Також з'ясовано й конкретизовано наукові підходи до застосування концепції професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, розглянуто програмно-нормативне забезпечення системи фізичного виховання студентів у закладах вищої освіти, визначено зміст підготовки майбутніх учителів початкових класів у системі креативно-оздоровчої фізичної культури.

У третьому розділі – «Теоретичні основи підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури» – систематизовано й визначено особливості організації викладання креативно-оздоровчої фізичної культури в майбутній професійній діяльності в умовах початкової школи, які орієнтують викладачів ЗВО на сприяння студенту в набутті якісної нової вищої педагогічної освіти.

У четвертому розділі – «Педагогічна система підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури» – досліджено й узагальнено роботи вітчизняних і зарубіжних педагогів, учених-медиків, лікарів-практиків, учителів фізичної культури, у яких розроблено теоретичні засади системи креативно-оздоровчої фізичної культури, а також приділено значну увагу її підсистемі – охороні здоров'я. Проаналізовано й описано інноваційні технології, що можуть бути використані в процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури.

У п'ятому розділі – «Експериментальна перевірка ефективності педагогічної системи підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки» – науково обґрунтовано педагогічні цінності авторських розробок. Описано дослідно-експериментальну частину дослідження, що передбачало на його констатувальному (діагностичному) етапі проведення теоретичного аналізу стану професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури та уможливило висновок про його невідповідність сучасним вимогам

українського суспільства та стану вітчизняної педагогічної науки. Доведено ефективність розробленої системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що *вперше*:

- розроблено та науково обґрунтовано:
- концепцію підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки;
- педагогічну систему підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, яка структурно відображає компоненти освітнього процесу і функціонально забезпечує керування процесом оволодіння майбутніми вчителями початкових класів знаннями й уміннями, необхідними для виконання професійних функцій, пов'язаних із фізичним розвитком учнів початкової школи;
- спроектовано модель педагогічної системи, що унаочнює процес поетапного формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки і складається з трьох взаємопов'язаних блоків: концептуально-цільового (мета, завдання, методологічні підходи та принципи), змістово-організаційного (компоненти готовності, технології, методи, форми) і контрольньо-оцінювального (критерії, показники, рівні, очікуваний результат);
- визначено й обґрунтовано педагогічні умови професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, зокрема: насичення змісту професійно орієнтованих дисциплін з урахуванням специфіки креативно-оздоровчої діяльності; створення креативного здоров'язберезувального освітнього середовища на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії; використання інноваційних педагогічних та здоров'язберезувальних технологій та засобів фізичного виховання в професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів; залучення майбутніх учителів до спортивно-оздоровчої діяльності;
- *удосконалено*:

– сутність поняття «готовність майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в закладах початкової освіти», яку потрактовано як інтегративне, складноструктуроване утворення особистості, що характеризується спрямованістю на формування креативно-оздоровчого освітнього середовища в початковій школі, ціннісним ставленням до збереження здоров'я, наявністю спеціальних знань та вмінь із фізичної культури як навчального предмета та психолого-педагогічних і методичних засад її викладання, особистісно-професійних якостей та здатностей до самоусвідомлення й самоорганізації, що в сукупності сприятимуть забезпеченню гармонійного розвитку особистості дитини;

– структуру готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в закладах початкової освіти, що охоплює чотири взаємозалежні й взаємозумовлені компоненти: мотиваційно-педагогічний, когнітивно-педагогічний, організаційно-педагогічний, професійно-рефлексивний;

– *конкретизовано* зміст професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури відповідно до сучасних науково обґрунтованих вимог;

– *подальшого розвитку набули* теоретичні й методичні підходи до професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури у ЗВО.

Практичне значення результатів дослідження полягає в розробленні та впровадженні в освітній процес закладів вищої освіти навчально-методичних посібників, монографій «Професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів: теорія і практика» (2020), «Онтогенез моторики школярів початкової школи» (2015), «Креативна освіта сучасного студента» (2018), «Креативно-оздоровча початкова освіта: теорія, технологія, практика. Моделювання складних систем в економіці і освіті» (2018), «Руховий розвиток школярів різних вікових груп» (2020), навчальної програми «Теорія і практика креативно-оздоровчої фізичної культури у початковій школі».

Матеріали дослідження можуть бути використані в освітньому процесі закладів вищої освіти педагогічного і фізкультурного профілів, у післядипломній освіті, перепідготовці кадрів, підвищенні кваліфікації та неформальній освіті для формування й розвитку професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів та при викладанні фізичної культури в закладах загальної середньої освіти.

Ключові слова: система професійної підготовки, заклад вищої освіти, концепція, педагогічні умови, фізична культура, здоров'я, майбутні вчителі початкових класів, освітній процес, креативно-оздоровча педагогіка.

ABSTRACT

Nosko Yu. M. The system of future primary school teachers' professional training to teach physical education. – Qualified scientific work on the rights of the manuscript.

The dissertation on gaining of a scientific degree of the Doctor of pedagogical sciences in the specialty 13.00.04 – “Theory and Methodology of Professional Education”. – T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium”, Chernihiv– Hluhiv, 2021.

The dissertation research is devoted to the improvement of professional training of future primary school teachers to teach physical education in secondary education institutions, namely in primary school. The concept of the New Ukrainian School is to focus on a new type of humanistic innovative, creative education, its competitiveness in Europe and world context, to educate a generation of young people who will be protected and mobile in the labor market, be able to make personal worldview choices, have the necessary knowledge, skills and competences for lifelong learning.

This requires of the modern school to take particularly serious reform steps to update the content of education and to apply new pedagogical approaches to studying, the implementation of information, communication and health protection systems that can modernize society and ensure a healthy generation of schoolchildren.

One of the priority areas of reforming the Ukrainian school is to update its primary level, because the quality of education in primary school largely depends on how successful students will be in further education, professional self-determination and how successful the choice of their life path will be, whether they will be able to develop in the future and be professionally mobile, competitive in the labor market in the conditions of rapid socio-economic changes.

According to the foregoing the importance of modernizing the system of primary school teacher training becomes obvious, because the effectiveness of the

implementation of the new paradigm in school education depends on such teachers.

The study proved the solution to the problem of physical development to primary school students. In the current conditions of socio-economic development such training is scientifically effectual, which provides for compulsory physical education. The teacher perceives students as active subjects of co-creation with the teacher of subject-subject creative activity. This creative cooperation of a teacher and pupils is the previously unattainable height of physical culture of primary school students, which calls for humanization and democratization, individualization and differentiation as essential principles of the new Ukrainian education.

The belief in the comprehension of the new Ukrainian education as creative is based on the philosophical understanding of a person as not only a biological and social but also a creative creature. Thus only such education which is carried out as an effective pedagogical process aimed at impressing involvement of students in physical culture as a creative activity takes into account the individual and typical needs of the child, differentiated morphological and functional improvement of the child's body. This modern physical culture of primary school student which is connected to teaching, education and mental awareness of each student due to the essence of healthy life style ideas is effective in the formation of its basic vital knowledge, skills and abilities.

Thus, the focus on a new type of pedagogical thinking, the formation of a healthy world view in the younger generation, the establishment of ethical values due to health protection – these challenges of the early XXI century, of course, should affect the professional and personal qualities of future primary school teachers. Consequently, this requires of modern higher education to update the content of educational programs and apply new approaches to studying, the implementation of health protection technologies and physical education, the proficiency in which will allow future teachers to achieve the goal of primary education.

The object of research is the professional training of future primary school teachers in higher education institutions. The system of future primary school teachers' professional training to teach physical education

The subject of research is the pedagogical system of professional training of future primary school teachers' to teach physical education on the basis of creative and healthy pedagogics.

In the first section "Professional training of future primary school teachers to teach physical education as a scientific and pedagogical problem" an overview of the scientific literature is accomplished to figure out the problem of professional training of primary school teachers to conduct lessons of physical culture; the basic concepts of the research are analyzed; the peculiarities of professional training of future primary school teachers to hold classes of physical culture in educational practice are clarified; the essence and structure of willingness of future primary school teachers to conduct lessons of physical culture are determined.

The second section of the work "Conceptual principles for future primary school teachers' professional training to teach physical education" presents the conception of training of future primary school teachers to conduct lessons of physical culture; describes the general scientific principles of pedagogical system development and major methodological approaches to this training.

The third section – "Theoretical foundations of future primary school teachers' professional training to teach physical education" – defines the principles, main factors and pedagogical conditions of future primary school teachers to conduct lessons of physical culture; forms a model of pedagogical system; clarifies criteria, indicators and levels of willingness of future primary school teachers to hold classes of physical culture.

The fourth section "Pedagogical system of future primary school teachers' professional training to teach physical education" distinguishes the main components of the pedagogical system of future primary school teachers to conduct lessons of physical culture: goals, content, methods, forms, technologies

and means of forming the willingness of future primary school teachers to hold classes of physical culture.

The fifth section “Experimental verification of the effectiveness of the pedagogical system of future primary school teachers’ professional training to teach physical education on the basis of creative and healthy pedagogics” reveals the content, logics and features of ascertaining and formative pedagogical experiments; highlights the results of experimental work. The pedagogical values of the authors’ developments are confirmed by the scientific justification. The research and experimental part of the study was conducted, which provided an opportunity to carry out a theoretical analysis of the current state of training of future physical education teachers and conclude that it does not coincide with modern requirements of Ukrainian society and national pedagogics. The efficiency of the system of future primary school teachers’ professional training to teach physical education has been proved.

The scientific novelty of the research consists in that for the first time:

- the conception of training of future primary school teachers to conduct lessons of physical culture on the basis of creative and healthy pedagogics is developed and scientifically confirmed;

- the pedagogical system of preparation of future primary school teachers to hold classes of physical culture is formulated and scientifically substantiated which structurally reflects the components of the educational process and functionally provides management of the process of mastering future primary school teachers with knowledge and skills necessary for professional duties relevant to physical development of junior students;

- the model of pedagogical system that illustrates the process of gradual formation of willingness of future primary school teachers to conduct lessons of physical culture on the basis of creative and healthy pedagogics is designed; it consists of three interrelated blocks: concept-oriented (purpose, objectives, methodological approaches and principles), content-organizational (components of

willingness, technologies, methods, forms) and evaluative (criteria, indicators, levels, expected result);

- the pedagogical conditions of preparation of future primary school teachers to conduct lessons of physical culture are defined and substantiated, in particular: extension of the content of professionally oriented disciplines taking into account the specificity of creative and health-improving activity; formation of a creative health-preserving educational environment on the basis of subject-subject interaction; usage of innovative pedagogical and health-preserving technologies and means of physical education in professional training of future primary school teachers; involvement of future teachers in sports and health activities;

The investigation improved:

- the essence of the concept “willingness of future primary school teachers to conduct lessons of physical culture” which is interpreted as an integrative, complex structure of personality, characterized by a focus on the formation of creative and health-improving educational environment in primary school, values-based attitude to health, special knowledge and skills in physical culture as a subject, psychological, pedagogical and methodological principles of its teaching, personal and professional qualities and abilities for self-awareness and self-organization, which can collectively contribute to the harmonious development of the child’s personality;

- the structure of willingness of future primary school teachers’ professional training to teach physical education includes four interdependent and interrelated components: motivational and pedagogical, cognitive and pedagogical, organizational and pedagogical, professional and reflective;

The research details:

- the content of professional training of future primary school teachers to teach physical education in correspondence with modern scientifically founded requirements;

Further development consists in:

- theoretical and methodological approaches to the professional training of future primary school teachers to hold classes of physical culture in higher educational institutions.

The practical significance of the research results is the formation and implementation of textbooks and monographs in the educative process of higher educational institutions: “Professional training of future primary school teachers: theory and practice” (2020), “Ontogenesis of motility of primary school pupils” (2015), “Creative education of a modern student” (2018), “Creative and health-improving primary education: theory, technology, practice. Modeling of complex systems in economics and education” (2018), “Motor development of various aged students” (2020), the curriculum “Theory and practice of creative and health-improving physical culture in primary school”.

The materials of the research can be used in the educative process of higher educational institutions of pedagogical and physical program by postgraduate educational establishments, while retraining and advanced training and in non-formal education in order to form and develop professional and pedagogical competence of future primary schoolteachers to conduct lessons of physical culture in general secondary education institutions.

Key words: professional training, higher educational institution, conception, pedagogical system, pedagogical conditions, physical education, health, future primary school teachers, model of pedagogical system., educational process, creative and health pedagogy.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМАТИКОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковані основні результати дисертації:

Монографії:

1. Носко Ю. М. Професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури: теорія і практика: монографія. Чернігів, 2020. 444 с.

2. Носко Ю. М. Розділ 1.7. Креативно-оздоровча початкова освіта: теорія, технологія, практика. *Моделювання складних систем в економіці і освіті*: монографія / за заг. ред. Л. О. Кібальник, В. М. Соловйова. Черкаси: Видавець Вовчок О. Ю., 2018. С. 82-103.

Посібники:

3. Носко Ю. М. Онтогенез моторики школярів початкової школи: навч. посіб. Чернігів, 2015. 76 с.

4. Носко М. О., Дейкун М. П., Носко Ю. М. Креативна освіта сучасного студента: навч. посіб. Чернігів: Десна Поліграф, 2018. 152 с.

Публікації у наукових фахових виданнях з педагогічних наук:

5. Носко М. О., Носко Ю. М., Лазаренко М. Г., Жула В. П., Могильний Ф. В., Філоненко О. А. Руховий розвиток школярів різних вікових груп: наукове видання / за наук. ред. М. О. Носка. Чернігів, 2020. 408 с.

6. Носко Ю. М. Особливості фізичного розвитку учнів початкової школи. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*: зб. наук. праць / за ред. Г. М. Арзютова. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. Вип. 6 (62). С. 47-50.

7. Носко Ю. М. Загартовування та його вплив на організм учнів початкової школи. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2015. Вип. 124. С. 104-107.

8. Носко Ю. М. Методика застосування приладів контролю термінової інформації про стан розвитку рухових якостей школярів початкової школи. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2015. Вип. 129. Т. II. С. 40-44.

9. Носко Ю. М. Розробка методики розвитку рухових якостей школярів 7 років на основі біомеханічних моделей. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2015. Вип. 125. С. 93-97.

10. Носко Ю. Н. Разработка методики развития двигательных качеств школьников 6 лет на основе биомеханических моделей. *Știința culturii fizice*. Chișinău: Editura USEFS, 2015. №. 22/2. С. 56-61. ISSN 1857-4114

11. Носко Ю. М. Особливості впливу тютюнопаління на стан організму людини. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2016. Вип. 139. С. 125-130.

12. Носко Ю. М. Теоретичне обґрунтування проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2017. Вип. 149. С. 192-194.

13. Носко Ю. Н. Формирование навыков здорового образа жизни средствами оздоровительной физической культуры. *XI международная научно-методическая конференция (г. Гомель, 23-24 ноября 2017 г.): материалы*. Гомель: ГГУ им. Ф. Скорины, 2017. С. 476-479.

14. Носко Ю. М. Теоретичні аспекти формування здорового способу життя школярів загальноосвітніх навчальних закладів. *Вісник Чернігівського*

національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2017. Вип. 147. Т. II. С. 91-94.

15. Носко Ю. М. Застосування фітнес-технологій на уроках фізичної культури у закладах початкової освіти. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2018. Вип. 154. Т. I. С. 141-144.

16. Носко Ю. М. Збереження і зміцнення фізичного, психічного, емоційного, соціального, духовного здоров'я майбутніх педагогів закладів початкової освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*: зб. наук. праць / за ред. Г. М. Арзютова. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. Вип. 3К (97). Київ. 2018. С. 373-376.

17. Носко Ю. М. Ефективність використання руханок у процесі навчання учнів закладів початкової освіти. *Молодий вчений*. Херсон, 2018. № 2.1 (54.1), лютий. С. 108-111.

18. Носко Ю. М. Сутність та структура проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: НУЧК, 2019. Вип. 2 (158). С. 236-240.

19. Носко Ю. М. Зовнішні та внутрішні чинники професійного розвитку особистості майбутнього учителя початкових класів до викладання фізичної культури. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: НУЧК, 2019. Вип. 159. С. 68-73.

20. Носко Ю. М. Інноваційні технології із проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: НУЧК, 2019. Вип. 7 (163). С. 130-135.

21. Носко Ю. М. Особливості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів з фізичної культури з впровадження технології

креативно-оздоровчої освіти. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: НУЧК, 2019. Вип. 4 (160). С. 19-23. DOI: 10.5281/zenodo.3613949

22. Носко Ю. М. Методика дослідження системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: НУЧК, 2020. Вип. 10 (166). С. 59-67.

23. Носко Ю. М., Андрєєва В. В. Здоров'язбережувальна організація навчального процесу учнів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2015. Вип. 130. С. 334-339.

24. Архипов О. А., Носко Ю. М. Вплив малорухомого способу життя на стан здоров'я молодших школярів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*: зб. наук. праць / за ред. Г. М. Арзютова. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. Вип. 3К2 (57). С. 15-19.

25. Носко М. О., Дейкун М. П., Ляпін В. М., Сероштан В. М., Носко Ю. М. Методики формування рухів у процесі навчання і тренування. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2014. Вип. 118. Т. I. С. 240-243.

26. Носко М. О., Носко Ю. М. Державна освітня політика щодо формування здорового способу життя студентської молоді. *Вища освіта України: теоретичний та науково-методичний часопис*. Київ, 2014. № 1. Додаток 1: Наука і вища освіта. С. 61-65.

27. Носко М. О., Носко Ю. М. Особливості фізичного розвитку школярів початкової школи. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2014. Вип. 118 (3). Т. IV. С. 205-211.

28. Носко М. О., Турчин Т. М., Могильний Ф. В., Носко Ю. М. Експериментальне обґрунтування методики оперативного контролю на уроках фізичної культури. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2014. Вип. 117. С. 18-24.

29. Носко М. О., Архипов О. А., Гаркуша С. В., Воєділова О. М., Носко Ю. М. Удосконалення здоров'язбережувальної системи позакласної та позаурочної роботи з фізичного виховання. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2017. Вип. 143. С. 291-299.

30. Носко М. О., Гришко Ю. Ю., Носко Ю. М., Дейкун М. П. Руховий розвиток та стан здоров'я школярів та студентів навчальних закладів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2017. Вип. 142. С. 126-129.

31. Носко Ю. М., Швець О. М. Аспекти креативно-оздоровчої початкової освіти. *Новітні комп'ютерні технології*. Кривий Ріг: Видавничий центр ДВНЗ «Криворізький національний університет», 2018. Т. XVI. С. 99-104.

32. Носко М. О., Воєділова О. М., Гаркуша С. В., Носко Ю. М., Вертель О. В. Забезпечення інтерактивної здоров'язбережувальної навчально-виховної діяльності у процесі фізичного виховання. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2018. Вип. 152. Т. II. С. 119-125.

33. Носко М. О., Воєділова О. М., Гаркуша С. В., Носко Ю. М. Рухова активність і заняття фізичними вправами як необхідна умова здоров'язбережування. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2018. Вип. 151. Т. 2. С. 44-51.

Публікації у закордонних періодичних виданнях:

34. Nosko J. Theoretical aspects of forming junior schoolchildren healthy lifestyle. *Aktywność Ruchowa Ludzi w Różnym Wieku*. Rocznik, 2015. T. 24. № 4. P. 37-43.
35. Zaporozhanov V., Borachinski T., Nosko Y. Assessment of children's potentials in dynamic of initial stage of sport training. *Journal of Physical Education and Sport*. Pitesti, 2015. № 15.3 (Sep). P. 525-530.
36. Radziejowska M., Knotowicz J., Radziejowski P., Nosko J. Peculiarity of lifestyle and the health of children at the age of 7-9 in the context of education and social care. *Konińskie Studia Społeczno-Ekonomiczne (Konin Socio-Economic Studies)*. Konin, 2017. № 3. Issue 3. P. 191-206.
37. Radziejowska M., Knotowicz J., Radziejowski P., Nosko J. Nawrotowe infekcje układu oddechowego u dzieci w wieku 7-9 lat w Polsce i na Ukrainie – profilaktyczna funkcja ćwiczeń oddechowych i gimnastyki oddechowej z zastosowaniem dźwięków. *Wychowanie na co dzień*. 2017. № 3 (264). P. 30-34.
38. Ivashchenko O. V., Nosko M. O., Nosko Y. M., Chernenko S. O. Pattern Recognition: Description of Modes of Teaching Boys Aged 7 Throwing a Small Ball at a Vertical Target. *Teoriâ ta Metodika Fizičnogo Vihovannâ*. 2019. № 19 (3). P. 130-138. DOI:10.17309/tmfv.2019.3.04
39. Ivashchenko O., Nosko Y., Ferents V. Strength Abilities: Dynamics of Training Effect of Strength Exercises in Girls Aged 9. *Teoriâ Ta Metodika Fizičnogo Vihovannâ*. 2019. № 19 (4). P. 200-208. URL: <https://doi.org/10.17309/tmfv.2019.4.06>
40. Khudolii O., Ivashchenko O., Iermakov S., Nosko Y., Marchenko S. Strength Abilities: Estimation of Immediate Training Effect of Strength Loads in Girls Aged 7 Years. *Teoriâ Ta Metodika Fizičnogo Vihovannâ*. 2019. № 19 (2). P. 98-104. URL: <https://doi.org/10.17309/tmfv.2019.2.06>
41. Sitovskyi A., Maksymchuk B., Kuzmenko V., Nosko Y., Korytko Z., Bahinska O., Marchenko O., Nikolaienko V., Matviichuk T., Solovyov V., Khurtenko O., Slyusarenko N., Zhorova I., Maksymchuk I. Differentiated

approach to physical education of adolescents with different speed of biological development. *Journal of Physical Education and Sport*. 2019. № 19 (3). P. 1532-1543.

42. Ivashchenko O., Nosko Y., Bartik P., Makanin O. Gender-Related Peculiarities of 7-Year-Old Schoolchildren's Motor Fitness. *Teoriâ Ta Metodika Fizičnogo Vihovannâ*. 2020. № 20 (4). P. 228-233. URL: <https://doi.org/10.17309/tmfv.2020.4.05>

43. Nosko M., Sahach O., Nosko Y., Grihan G., Kuznietsova O., Bohuslavskiy V., Dovgan N., Samokish I., Shkola O., Zhukovskiy Y., Plotitsyn K., Bloshchynskiy I. Professional Development of Future Physical Culture Teachers during Studying at Higher Educational Institutions. *International Journal of Applied Exercise Physiology*. 2020. Vol. 9 (5). P. 44-55.

**Опубліковані праці, які засвідчують апробацію матеріалів
дисертації:**

44. Носко Ю. М. Формування навичок здорового способу життя засобами оздоровчої фізичної культури. *Педагогічні ідеї Софії Русової у контексті сучасної освіти: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 160-річчю від дня народження С. Ф. Русової*. Чернігів: Десна Поліграф, 2016. С. 110-112.

45. Носко Ю. М. Особливості професійної підготовки вчителів початкових класів до викладання фізичної культури в умовах Нової української школи. *Наукова спадщина академіка Івана Зязюна у вимірах сучасності та майбутнього: матеріали III міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 11–12 квітня 2019 р.)*. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А., 2019. С. 95-101.

46. Носко Ю. М. Гігієнічне виховання молодших школярів як проблема модернізації підготовки майбутніх учителів фізичного виховання: зб. наук. праць за матеріалами міжнародної наукової інтернет-конференції (м. Черкаси, 27–28 травня 2020 р.). Черкаси, 2020. С. 24-27.

47. Носко М. О., Гаркуша С. В., Воєділова О. М., Носко Ю. М. Методичні аспекти впровадження інтегративного курсу «Здоров'язбережувальні технології у фізичному вихованні» у професійну підготовку вчителів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2017. Вип. 149. С. 187-191.

***Наукові праці, які додатково відображають наукові
результати дисертації:***

48. Носко Ю. М. Психолого-педагогічна характеристика дітей молодшого шкільного віку з ТПМ. *Шляхи розвитку науки в сучасних кризових умовах: тези доповідей I міжнародної науково-практичної інтернет-конференції* (м. Дніпро, 28–29 травня 2020 р.). Дніпро, 2020. Т. 2. С. 139-141.

49. Архипов О. А., Носко Ю. М., Турчин Т. М. Біомеханічні основи розвитку сили удару кікбоксерів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2014. Вип. 117. С. 170-175.

50. Носко М. О., Жула Л. В., Жула В. П., Носко Ю. М. Оперативний контроль фізичної підготовленості студентів у процесі занять з фізичного виховання. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2014. Вип. 117. С. 180-183.

51. Носко М. О., Дейкун М. П., Єрмаков С. С., Маслов В. М., Носко Ю. М. Розвиток моторики волейболістів різних вікових груп. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2014. Вип. 118. Т. III. С. 136-142.

52. Носко М. О., Гаркуша С. В., Воєділова О. М., Носко Ю. М., Гришко Л. Г. Позашкільна здоров'язбережувальна діяльність з фізичного виховання як спосіб підвищення рухової активності та покращення стану здоров'я учасників освітнього процесу. *Вісник Чернігівського національного*

педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2017. Вип. 147. Т. II С. 86-90.

53. Козіна Ж., Храпов С., Євстратов С., Коломієць Н., Грищенко С., Міненок А., Носко Ю. Індивідуальна факторна структура підготовленості кваліфікованих волейболісток. *Науковий журнал з проблем фізичного виховання, спорту, реабілітації та рекреації*. 2019. № 1. Т. 5. С. 56-65.

54. Носко М. О., Галаманжук Л. Л., Носко Ю. М. Стан розв'язання проблеми з реалізації процесу фізичної підготовки дівчат під час навчання у різних спеціалізованих закладах вищої освіти. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки* / голов. ред. М. О. Носко. Чернігів: НУЧК, 2019. Вип. 2 (158). С. 32-40.

55. Носко М. О., Гаркуша С. В., Носко Ю. М. Здоров'язбережувальні технології: принципи, форми та методи реалізації. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка* / голов. ред. М. О. Носко. Чернігів: НУЧК, 2020. Вип. 10 (166). С. 197-203.

56. Ivashchenko O., Khudolii O., Yermakova T., Yermakov S., Nosko M., Nosko Y. Factorial and discriminant analysis as methodological basis of pedagogic control over motor and functional fitness of 14-16 year old girls. *Journal of Physical Education and Sport*. Pitesti, 2016. № 16.2. P. 442-451.

57. Pomeschchikova I., Iermakov S., Bartik P., Shevchenko O., Nosko M., Yermakova T., Nosko Y. Influence of exercises and games with ball on vestibular stability of students with muscular-skeletal apparatus disorders. *International scientific journal of kinesiology sport science*. 2016. Vol. 9. Issue 1. P. 62-69.

58. Lazarenko M., Plisko V., Troyanovska M., Kozeruk Y., Lysenko L., Vashchenko I., Zhula V., Nosko Y., Donec I. Development of motor skills of students with the help of the training simulator «belts with rings». *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*. 2017. Vol. 17. P. 1147-1153. doi: 10.7752/jpes.2017.03176.

59. Boichuk R., Iermakov S., Nosko M., Kovtsun V., Nosko Y. Influence of motor coordination indicators on efficiency of game activity of volleyball players at the stage of specialized basic training. *Journal of Physical Education and Sport*. Pitesti, 2017. № 17(4). P. 2632-2637.

60. Iedynak G., Galamandjuk L., Koryahin V., Blavt O., Mazur V., Mysiv V., Prozar M., Guska M., Nosko Y., Kubay G., Gurtova T. Locomotor activities of professional futsal players during competitions. *Journal of Physical Education and Sport*. 2019. № 19. P. 813-818.

ЗМІСТ

ВСТУП	29
РОЗДІЛ 1. ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВИКЛАДАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	45
1.1. Проблема професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в науковій літературі	46
1.2. Особливості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в освітній практиці	611
1.3. Аналіз базових понять дослідження	711
1.4. Сутність і структура готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури.....	82
Висновки до першого розділу.....	93
Список використаних джерел до першого розділу	97
РОЗДІЛ 2. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ІЗ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ.....	130
2.1. Концепція підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки.....	130
2.2. Загальнонаукові засади підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури.....	1458
2.3. Основні методологічні підходи до підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури	164
Висновки до другого розділу	1755
Список використаних джерел до другого розділу.....	178
РОЗДІЛ 3. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВИКЛАДАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ.....	1977

3.1. Принципи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури.....	1977
3.2. Основні чинники та педагогічні умови професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури.....	2066
3.3. Моделювання педагогічної системи підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури	233
3.4. Критерії, показники і рівні сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури	256
Висновки до третього розділу.....	261
Список використаних джерел до третього розділу	264
РОЗДІЛ 4. ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВИКЛАДАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ.....	282
4.1. Обґрунтування цілей підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки.....	286
4.2. Зміст підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки.....	299
4.3. Педагогічна технологія формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки	323
4.3.1. Здоров'язбережувальне середовище початкової школи як об'єкт проєктування в майбутній професійній діяльності вчителя.....	338
4.3.2. Інноваційні технології формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки	344
Висновки до четвертого розділу.....	389
Список використаних джерел до четвертого розділу	394
РОЗДІЛ 5. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ	

ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВИКЛАДАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ НА ЗАСАДАХ КРЕАТИВНО-ОЗДОРОВЧОЇ ПЕДАГОГІКИ	415
5.1. Завдання експериментальної роботи і перебіг констатувального етапу дослідження	415
5.2. Експериментальна перевірка ефективності системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки	489
Висновки до п'ятого розділу.....	542
Список використаних джерел до п'ятого розділу.....	548
ВИСНОВКИ.....	558
ДОДАТКИ.....	566

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АКШУ	Асоціація керівників шкіл України		
АТ	артеріальний тиск		
ВМ	внутрішня мотивація		
ВООЗ	Всесвітня організація охорони здоров'я		
ЗВО	заклад вищої освіти		
ЗНМ	зовнішньо організована негативна мотивація		
ЗПМ	зовнішньо організована позитивна мотивація		
ЗПО	заклад початкової освіти		
ЗЗСО	заклад загальної середньої освіти		
ДК	динамометрія кисті		
ЕГ	експериментальна група		
ЖЄЛ	життєва ємність легенів, <i>л</i>		
ЖІ	життєвий індекс <i>мл/кг</i>		
ЗФП	загальна фізична підготовка		
ЗРВ	загальнорозвивальні вправи		
ІКТ	інформаційно-комунікаційні технології		
ІР	індекс Руф'є		
КГ	контрольна група		
ЛМ	локальний моніторинг		
МОЗ	Міністерство охорони здоров'я		
МОН	Міністерство освіти і науки		
МТ	маса тіла, <i>кг</i>		
РА	рухова активність		
НУЧК	Національний університет імені Т.Г. Шевченка	«Чернігівський	колегіум»

ОЗУ	охорона здоров'я учня
ОКР	освітньо-кваліфікаційний рівень
ОКХ	освітньо-кваліфікаційна характеристика
ОП	освітня програма
РФП	рівень фізичної підготовленості
РФС	рівень фізичного стану
РЯ	рухові якості
ОГК	окружність грудної клітини
ФВ	фізичне виховання
ФК	фізична культура
ФКіС	фізична культура і спорт
ФП	фізична підготовленість
ЦНС	центральна нервова система
ЧСС	частота серцевих скорочень, $уд. хв^{-1}$

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Шлях європейської та світової інтеграції, обраний Україною, зумовлює необхідність докорінних змін у політичному, економічному й соціальному житті держави. Саме цим детерміновані реформаційні процеси, що відбуваються останніми роками в освітній галузі та спрямовані на досягнення рівня світових стандартів. Значним поступом в означеному напрямі стала поява стратегічно важливих документів: Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, Стратегії реформування освіти в Україні, освітніх стандартів, Концепції «Нова українська школа» [59; 60; 117; 118; 119; 184; 185; 245; 285], що заклали підвалини освітньої парадигми, орієнтованої на новий тип гуманістичної інноваційної освіти, її конкурентність у європейському і світовому просторах.

Одним із пріоритетних напрямів реформування української школи є оновлення передусім її початкової ланки, адже від якості навчання в початковій школі великою мірою залежить, наскільки успішними учні будуть у подальшому навчанні, професійному самовизначенні й наскільки вдалим буде вибір ними життєвого шляху, чи зможуть вони в майбутньому саморозвиватися й бути професійно мобільними, конкурентоспроможними на ринку праці в умовах швидких соціально-економічних змін.

З огляду на зазначене стає очевидною важливість модернізації системи підготовки вчителя початкових класів, адже саме від нього залежить ефективність реалізації нової парадигми шкільної освіти.

Сучасні зміни в житті українського суспільства, загострення соціальних та екологічних проблем спричинили тенденцію до погіршення здоров'я громадян. Однією з найбільш уразливих категорій є молоде покоління. У зв'язку із цим висувуються нові вимоги до професійної підготовки майбутнього вчителя, зокрема вчителя початкових класів, здатного забезпечити міцне здоров'я учнів шляхом формування здорового

способу життя і створення умов для їхнього гармонійного фізичного та психоемоційного розвитку. Означені аспекти регламентовано Концепцією Загальнодержавної програми «Здоров'я 2020: український вимір» на 2012-2020 рр. [246], Національною доктриною розвитку освіти у XXI ст. [184; 185], Національною стратегією розвитку освіти в Україні (2013-2021 рр.) [245], Національною стратегією з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 р. «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» [186], Державним стандартом початкової освіти [59, 60]. Вимогою професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» є набуття майбутніми фахівцями здоров'язбережувальної компетентності.

Таким чином, орієнтація на новий тип педагогічного мислення, формування в молодого покоління здоров'язбережувального світогляду, утвердження етичних цінностей щодо цього аспекту – ці виклики початку XXI ст., безумовно, мають позначитися на професійних і особистісних якостях майбутнього вчителя початкових класів. Відповідно, це вимагає від сучасної вищої школи оновлення змісту освітніх програм та застосування нових підходів до навчання, упровадження здоров'язбережувальних технологій та засобів фізичного виховання, опанування якими дозволить майбутнім учителям досягти мети початкової освіти.

Проблеми підготовки вчителя перебувають у центрі уваги педагогічної науки. Фундаментальні основи професійної підготовки освітянських кадрів і формування готовності майбутніх учителів до професійної діяльності представлено в роботах вітчизняних і зарубіжних учених (А. Алексюк [2], С. Гончаренко [50, 51, 54, 55], К. Дурай-Новакова [79], М. Дьяченко [80], М. Євтух [85], Е. Зеєр [92], І. Зязюн [93-95, 231], С. Калашнікова [99, 100], В. Кремень [130-133], В. Курок [145, 146], В. Луговий [158], І. Прокопенко [225, 248], В. Сластьонін [221, 276, 277] та ін.). Наукові засади професійної підготовки майбутнього вчителя досліджують І. Дичківська [63],

О. Дубасенюк [37, 72, 289, 290], В. Ковальчук [110], Н. Кузьміна [140, 141], В. Курок [145, 146], П. Лузан [159, 160], А. Маркова [169], Л. Міщик [175], О. Пехота [228-231], С. Рудишин [263], В. Семиченко [270], С. Сисоєва [272-274], Н. Ткаченко [293], А. Троцько [225] та ін.

Різні аспекти професійної підготовки вчителів початкової школи висвітлені в наукових доробках В. Бадер [14], Н. Бібик [22, 23, 189], Л. Бірюк [24, 115], В. Бондаря [25, 26], О. Будник [28, 29], М. Вашуленка [30, 31, 115], Л. Гаврілової [46, 250], Б. Долинського [69, 70], М. Євтуха [85], Г. Кловак [106], Л. Коваль [109], О. Комар [113], О. Ліннік [154], М. Марусинець [171], О. Матвієнко [173], О. Муковоза [183], Н. Олефіренко [214], М. Оліяр [215], І. Осадченко [216], Н. Побірченко [233, 234], О. Савченко [265-268], О. Федій [294], Л. Хомич [299, 300], Л. Хоружої [301], Ю. Шалівської [306] та ін.

Моделювання педагогічних процесів та розроблення моделей підготовки вчителів, зокрема початкової ланки освіти, представлено в дослідженнях І. Казанжи [98], Н. Кузьміної [140, 141], Є. Лодатка [155], В. Майбороди [166], М. Скоробогатової [275], В. Сластьоніна [221, 276, 277], Л. Хомич [299, 300] та ін.

Проблеми забезпечення здоров'я учасників освітнього процесу були предметом студіювання О. Архипова [12, 193, 212], Н. Белікової [19, 20], П. Джуринського [61, 62], О. Дубогай [73-76], С. Єрмакова [7, 196, 316, 322], Р. Клопова [107, 108], Т. Круцевич [39, 136-139], О. Куца [147], Л. Лубишевої [156, 157], М. Носка [190, 191, 193, 199], О. Тимошенка [291], Б. Шияна [307, 308] та ін.

Учені стверджують, що питання покращення стану здоров'я учнів виходить за межі освітньої галузі та є міжсекторальною проблемою. Результати досліджень педагогічних (О. Дубогай [73-76], Н. Завидівська [88], Т. Круцевич [39, 137, 138], М. Носко [194, 195, 200, 201]) і медико-біологічних (М. Амосов [4, 5], П. Анохін [9], В. Клапчук [105, 153], Г. Коробейніков [125], А. Магльований [11, 164]) наук свідчать, що виконання фізичних вправ є ефективним засобом цілеспрямованого розвитку

та підтримання функцій і систем організму, його рухового і фізичного потенціалу, анатомо-фізіологічних і психофізіологічних можливостей.

Грунтовний аналіз наукових джерел засвідчив, що проблема вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, їхньої готовності до формування в учнів здорового способу життя та покращення стану здоров'я школярів, на жаль, залишилася поза увагою дослідників.

Прогнозуємо, що отримані в дисертації наукові результати сприятимуть розв'язанню суперечностей між:

– зростанням потреб суспільства в збереженні здоров'я молодого покоління, зокрема учнів початкової школи, та недостатньою розробленістю системи підготовки майбутніх педагогів до практичної діяльності в цій сфері;

– соціальним запитом суспільства на вчителів початкової школи із високим рівнем професійної підготовки до забезпечення здоров'я учнів засобами фізичного виховання та наявним станом професійної готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури;

– між усвідомленням майбутніми вчителями початкових класів необхідності підтримувати й зберігати власне здоров'я і здоров'я учнів та нерозробленістю концептуально-методичних засад та належного методичного супроводу системи підготовки їх до викладання фізичної культури в початковій школі.

Визначені суперечності, соціальна значущість якісної професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, недостатнє науково-методологічне обґрунтування проблеми в педагогічній теорії й практиці зумовили вибір теми дослідження **«Система професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до пріоритетного напрямку наукових досліджень Національного університету «Чернігівський колегіум» імені

Т. Г. Шевченка «Дидактичні основи формування рухової функції осіб, які займаються фізичним вихованням та спортом» (номер державної реєстрації 0108U000854), загальноуніверситетських тем «Педагогічні шляхи формування здорового способу життя школярів різних вікових груп» (номер державної реєстрації 0112U1072), «Методичні засади професійної підготовки майбутніх спеціалістів фізичного виховання до формування здорового способу життя сучасної молоді» (номер державної реєстрації 01100U00020), тематичного плану наукових досліджень Національної академії педагогічних наук України (затверджено постановою Президії НАПН України від 15 грудня 2016 р. № 1-2/15-352), а саме відділення загальної середньої освіти № 2.15 «Теоретико-методичні засади здоров'язберігаючих технологій фізичного виховання школярів», 2015–2019 рр.

Тему дисертації затверджено вченою радою Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (протокол № 15 від 30.06.2016 р.) й узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 6 від 27.09.2016 р.).

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні концептуальних ідей, методологічних підходів і наукових засад та розробленні на їх основі системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури й експериментальній перевірці її ефективності.

Відповідно до мети дослідження визначено такі основні **завдання**:

1. З'ясувати стан розробленості проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в освітній теорії та практиці, виявити основні недоліки та суперечності.

2. Здійснити дефінітивний аналіз базових понять дослідження, уточнити сутність і структуру готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури.

3. Розробити й науково обґрунтувати концепцію підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки, обґрунтувати основні методологічні підходи.

4. Визначити принципи та педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури.

5. Розробити й науково обґрунтувати педагогічну систему підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, спроектувати її модель.

6. Узагальнити та конкретизувати критерії, показники й рівні сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури.

7. Описати та обґрунтувати цілі та спроектувати зміст професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки.

8. Визначити та обґрунтувати форми, методи та технології формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки.

9. Експериментально перевірити ефективність запропонованої системи підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – педагогічна система професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки.

Концепція дослідження. Провідна ідея дослідження полягає в обґрунтуванні та розробленні педагогічної системи, спрямованої на пошук шляхів задоволення потреб суспільства у здорових і працездатних громадянах, що актуалізує переосмислення сутності й змісту професійної

підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах гуманізму та формування в молодого покоління здоров'язбережувального світогляду, утвердження етичних цінностей щодо збереження здоров'я, пропаганди здорового способу життя, збільшення рухової активності.

Основними концептуальними напрямками пропонованої системи визначено: модернізацію складових освітнього процесу із залученням інноваційних педагогічних і здоров'язбережувальних технологій та засобів фізичного виховання; створення креативного здоров'язбережувального освітнього середовища на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії; залучення майбутніх учителів до спортивно-оздоровчої діяльності, що забезпечить досягнення цілей і завдань професійної підготовки фахівців для початкової школи, зокрема в аспекті сформованості в них готовності до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки.

На основі зіставлення підходів учених, власного досвіду і теоретичного пошуку готовність майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в закладах початкової освіти потрактовано як інтегративне, складноструктуроване утворення особистості, яка характеризується спрямованістю на формування креативно-оздоровчого освітнього середовища в початковій школі, ціннісним ставленням до збереження здоров'я, наявністю спеціальних знань та вмінь з фізичної культури як навчального предмета та психолого-педагогічних і методичних засад її викладання, особистісно-професійних якостей та здатностей до самоусвідомлення й самоорганізації, що в сукупності сприятимуть забезпеченню гармонійного розвитку особистості дитини.

Концепція спрямовує науковий пошук на досягнення мети й завдань підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в єдності трьох концептів (*методологічного, теоретичного та технологічного*).

Методологічний концепт відображає концептуальні зв'язки між предметом, метою, завданнями наукового дослідження, визначає постановку проблем, послідовність їх розв'язання й теоретичну спрямованість на пояснення отриманих результатів. Загальнонауковий рівень методологічного концепту дослідження базується на системі підходів, що дозволило конкретизувати зміст і сутність досліджуваної готовності, визначити й обґрунтувати специфічні закономірності, загальнодидактичні й спеціальні принципи її формування, а саме: *системний підхід* дозволяє розглядати професійну підготовку майбутніх учителів початкових класів як сукупність структурних і функціональних складників та взаємозв'язків між ними, уможливорює формулювання мети системи підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, оптимізацію шляху засвоєння знань, умінь і набуття досвіду в контексті формування досліджуваної готовності; *діяльнісного*, що сприяє формуванню готовності майбутніх фахівців шляхом залучення їх до різних видів професійно зорієнтованої діяльності; *аксіологічного*, що розкриває роль ціннісних орієнтацій у формуванні готовності майбутніх педагогів до виконання професійних функцій, детермінує усвідомлення й сприйняття особистості через ієрархію особистісних і професійних цінностей, спрямовує на формування ціннісного ставлення до здоров'я, визначає морально-етичний характер взаємодії суб'єктів освітнього процесу; *культурологічного*, що сприяє морально-етичному розвитку, формуванню емоційної, мисленнєвої, діяльнісно-поведінкової культури особистості, спрямований на створення культурно-освітнього середовища; *компетентнісного*, спрямованого на набуття знань, умінь, професійно важливих якостей та оволодіння комплексною процедурою їх застосування для розв'язання актуальних професійних проблем; *особистісно орієнтованого*, що сприяє розвитку педагога як суб'єкта освітньої діяльності; та *модульного*, що забезпечує засвоєння навчального матеріалу за окремими структурними елементами й

одночасне збереження його цілісності. Єдність таких наукових підходів визначає методологію дослідження.

Теоретичний концепт ґрунтується на філософських позиціях теорії пізнання та її основних принципах, ідеях і теоріях педагогіки, що стосуються наукових основ професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, їх особистісного і професійного становлення. Означені положення уможливають теоретичне обґрунтування ключових понять і категорій дослідження, виявлення й обґрунтування педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкових класів; визначення засад формування змісту професійної підготовки майбутніх фахівців; розроблення моделі системи підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, а також організацію експериментального дослідження, науковий опис досліджуваних фактів і явищ, їх аналіз, узагальнення й синтез.

Підґрунтям для дослідження послуговували ідеї педагогічної та психологічної науки з проблем особистісно орієнтованої освіти (Г. Балл [16; 127], І. Бех [18, 237], О. Бондаревська [27], С. Гончаренко [50-52], І. Зязюн [93-95, 254], Н. Ничкало [187, 188], С. Подмазін [235], В. Рибалка [256], В. Серіков [271], С. Сисоєва [272-274]); оптимізації навчально-виховного процесу (Ю. Бабанський [13], М. Поташник [242]); підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (Е. Вільчковський [34-36], О. Демінський [57], В. Каргаполов [102], Р. Карпюк [103], Ф. Медвідь [174], Л. Сущенко [286-288], В. Фідельський [295], Т. Дерека [58], Б. Шиян [307, 308], Ю. Шкретій [309]), організації освітнього процесу у ЗВО фізичної культури (О. Солтик [282], Б. Максимчук [167, 168, 323]) та ін.

Технологічний концепт передбачає розроблення, упровадження та апробацію методичного забезпечення процесу підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в закладах початкової освіти й уможливорює експериментальну перевірку ефективності розробленої системи означеної підготовки.

Для розв'язання поставлених завдань і перевірки вихідних положень було використано такі **методи дослідження**:

– *теоретичні*: контент-аналіз, порівняння, узагальнення – для з'ясування сучасного стану дослідженості проблеми в освітній теорії й практиці, уточнення базових понять дослідження; визначення структури досліджуваного феномену; синтез – для визначення методологічних і теоретичних основ дисертаційної роботи; розроблення критеріїв, показників і рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури; системно-структурний аналіз – із метою розроблення педагогічної системи підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури та обґрунтування педагогічних умов; моделювання – для проєктування моделі педагогічної системи; узагальнення – для формулювання висновків дослідження;

– *емпіричні*: анкетування, бесіда, метод експертного оцінювання – з метою визначення педагогічних факторів та умов; пряме та непряме спостереження за професійною підготовкою майбутніх учителів початкових класів, самооцінювання, самоаналіз, самоспостереження, опитування, тестування, контрольні роботи, аналіз професійних фактів, подій, документації, діагностування – для комплексного вивчення рівня сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури; педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний) – із метою перевірки ефективності розробленої та науково обґрунтованої педагогічної системи підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання;

– *методи математичної статистики* (метод середніх величин, вибірковий метод) – для опрацювання експериментальних показників і встановлення кількісних залежностей між явищами та процесами, що досліджувались.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що *вперше*:

– розроблено та науково обґрунтовано:

- концепцію підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки;
- педагогічну систему підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, яка структурно відображає компоненти освітнього процесу і функціонально забезпечує керування процесом оволодіння майбутніми вчителями початкових класів знаннями й уміннями, необхідними для виконання професійних функцій, пов'язаних із фізичним розвитком учнів початкової школи;
- спроектовано модель педагогічної системи, що унаочнює процес поетапного формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки і складається з трьох взаємопов'язаних блоків: концептуально-цільового (мета, завдання, методологічні підходи та принципи), змістово-організаційного (компоненти готовності, технології, методи, форми) і контрольньо-оцінювального (критерії, показники, рівні, очікуваний результат);
- визначено й обґрунтовано педагогічні умови професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, зокрема: насичення змісту професійно орієнтованих дисциплін з урахуванням специфіки креативно-оздоровчої діяльності; створення креативного здоров'язберезувального освітнього середовища на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії; використання інноваційних педагогічних та здоров'язберезувальних технологій та засобів фізичного виховання в професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів; залучення майбутніх учителів до спортивно-оздоровчої діяльності;
- *удосконалено:*
- сутність поняття «готовність майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в закладах початкової освіти», яку потрактовано як інтегративне, складноструктуроване утворення особистості, що характеризується спрямованістю на формування креативно-оздоровчого освітнього середовища в початковій школі, ціннісним ставленням до

збереження здоров'я, наявністю спеціальних знань та вмінь із фізичної культури як навчального предмета та психолого-педагогічних і методичних засад її викладання, особистісно-професійних якостей та здатностей до самоусвідомлення й самоорганізації, що в сукупності сприятимуть забезпеченню гармонійного розвитку особистості дитини;

- структуру готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в закладах початкової освіти, що охоплює чотири взаємозалежні й взаємозумовлені компоненти: мотиваційно-педагогічний, когнітивно-педагогічний, організаційно-педагогічний, професійно-рефлексивний;

- *конкретизовано:*

- зміст професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури відповідно до сучасних науково обґрунтованих вимог;

- *подальшого розвитку набули:* теоретичні й методичні підходи до професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури у ЗВО.

Практичне значення результатів дослідження полягає в розробленні і впровадженні в освітній процес закладів вищої освіти навчально-методичних посібників, монографій «Професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів: теорія і практика» (2020), «Онтогенез моторики школярів початкової школи» (2015), «Креативна освіта сучасного студента» (2018), «Креативно-оздоровча початкова освіта: теорія, технологія, практика. Моделювання складних систем в економіці і освіті» (2018), «Руховий розвиток школярів різних вікових груп» (2020), навчальної програми «Теорія і практика креативно-оздоровчої фізичної культури у початковій школі».

Матеріали дослідження можуть бути використані в освітньому процесі закладів вищої освіти педагогічного і фізкультурного профілів, у післядипломній освіті, перепідготовці кадрів, підвищенні кваліфікації та неформальній освіті для формування й розвитку професійно-педагогічної

компетентності майбутніх учителів початкових класів та при викладанні фізичної культури в закладах загальної середньої освіти.

Основні положення та результати дослідження впроваджено в освітній процес Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (довідка № 38 від 16.12.2020 р.); Чернігівської загальноосвітньої школи I–III ступенів № 9 Чернігівської міської ради Чернігівської області (довідка № 155 від 07.10.2020 р.); Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка № 103 від 18.02.2021 р.); ДВНЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (довідка № 308/02 від 18.02.2020 р.); Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 3932/1 від 23.12.2020 р.); Волинського національного університету імені Лесі Українки (довідка № 477 від 15.02.2021 р.); ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (довідка № 134 від 28.02.2020 р.); Криворізької початкової школи № 240 Криворізької міської ради Дніпропетровської області (довідка № 15 від 23.09.2020 р.); Новомосковського колегіуму № 11 загальноосвітнього навчального закладу I–III ступенів Управління освіти виконавчого комітету Новомосковської міської ради Дніпропетровської області (довідка № 22 від 23.10.2020 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі наведені в дисертації результати отримані авторкою самостійно. У спільних публікаціях дисертанткою: проаналізовано й обґрунтовано наукові підходи до креативної освіти сучасного студента [3]; розкрито педагогічні основи розвитку рухових якостей школярів різних вікових груп [5]; з'ясовано та охарактеризовано зміст інтерактивної здоров'язбережувальної організації освітнього процесу [23; 32]; розкрито вплив малорухомого способу життя на стан здоров'я молодших школярів [24]; представлено методiku формування рухів у процесі навчання й тренування [25; 56]; досліджено проблеми формування здорового способу життя як молодших школярів, так і майбутніх учителів початкової

школи [26]; з'ясовано та описано особливості рухового та фізичного розвитку школярів початкової школи [27; 30]; обґрунтовано методики оперативного контролю на уроках фізичної культури [28; 50]; визначено позашкільну здоров'язбережувальну діяльність з фізичної культури як спосіб підвищення рухової активності та покращення стану здоров'я учасників освітнього процесу [29; 52]; розкрито аспекти креативно-оздоровчої початкової освіти [31]; охарактеризовано рухову активність як необхідну умову для здоров'язбереження [33; 60]; вивчено проблему реалізації процесу фізичної підготовки дівчат під час навчання у різних спеціалізованих закладах [35; 54]; досліджено та розкрито особливості способу життя і здоров'я молодших школярів [36]; обґрунтовано профілактичний ефект використання дихальної гімнастики під час інфекцій дихальних шляхів у дітей [37]; описано способи навчання хлопчиків метанню невеликого м'яча [38]; вивчено динаміку розвитку рухових якостей [39; 40; 49; 59]; розкрито сутність диференційованого підходу до фізичної культури учнів [41]; виявлено гендерні особливості рухової підготовки молодших школярів [42]; досліджено професійний розвиток майбутніх учителів фізичної культури під час навчання в закладах вищої освіти [43]; виокремлено базові принципи, форми і методи реалізації здоров'язбережувальних технологій [47; 55]; досліджено розвиток моторики [51; 58]; досліджено та з'ясовано індивідуальну факторну структуру підготовленості [53]; проаналізовано вплив вправ із м'ячем на вестибулярний апарат учнів із порушеним опорно-руховим апаратом [57].

Матеріали кандидатської дисертації «Розвиток рухових якостей школярів початкової школи на уроках фізичної культури», захищеної у 2014 р., у тексті докторської дисертації не використано.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення і практичні висновки представлено й обговорено на науково-практичних конференціях, семінарах, форумах, круглих столах різного рівня, а саме:

– *міжнародних*: «Актуальні проблеми фізичного виховання та спорту (Чернігів, 2014–2019 рр.); «Актуальні проблеми сучасної біомеханіки фізичного виховання та спорту» (Чернігів, 2014–2020 рр.); «Modern problems and prospects of development of physical education, health and training of future professionals of physical education and sports» (Київ, 19–20 березня 2015 р.); науково-практична конференція, присвячена 160-річчю від дня народження С. Ф. Русової (Чернігів, 18–19 лютого 2016 р.); «Сучасні проблеми підготовки вчителя і його професійного самовдосконалення» (Чернігів, 5–6 листопада 2015 р.); «Современное образование: преемственность и непрерывность образовательной системы «Школа – Университет – Предприятие»» (Гомель (Білорусь), 23–24 листопада 2017 р.); «Praca socjalna – wyzwania i dylematy» (Польща, Конін, 5 грудня 2017 р.); «Modern problems and prospects of the development of physical education, health and professional training of the future specialists in physical education and sport» (Київ, 22–23 березня 2018 р.); науково-практична конференція, присвячена пам'яті Віктора Костянтиновича Сидоренка (Чернігів, 2014 р.); «Наукова спадщина академіка Івана Зязюна у вимірах сучасності та майбутнього» (Чернігів, 11–12 квітня 2019 р.); «Коучинг в освіті» (Київ, 30 жовтня 2019 р.); «Grani. Місія вчителя сучасності» (Чернігів, 14 вересня 2019 р.); «Сучасні проблеми підготовки та професійного удосконалення працівників сфери освіти» (Чернігів, 23–24 квітня 2020 р.); «Актуальні проблеми фізичної культури, спорту та здоров'я» (Черкаси, 27–28 травня 2020 р.); «Шляхи розвитку науки в сучасних кризових умовах» (Дніпро, 28–29 травня 2020 р.); «Векторы инновационного развития» (Барановичі (Білорусь), 11 грудня 2020 р.);

– *всеукраїнських та регіональних*: «Інноваційна педагогічна освіта: проблеми, реалії і перспективи» (Київ, 27 листопада 2014 р.); «Інтегрований контекст навчання: теорія і практика» (Чернігів, 2017 р.); «Нова українська школа: перспективи та виклики» (Чернігів, 15 вересня 2018 р.); «Комплексний підхід у супроводі дітей із мовленнєвими порушеннями»

(Київ, 7 квітня 2020 р.); «Креативна освіта: теорія, технологія, техніка» (Чернігів, 23–25 жовтня 2019 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 60 наукових праць, із них: монографій – 2, навчальних посібників – 2; статей у наукових фахових виданнях України з педагогічних наук – 42; статей у виданнях України, які внесено до міжнародних наукометричних баз Scopus і Web of Science – 11; статей у наукових періодичних виданнях іноземних держав – 13; статей та тез у збірниках матеріалів конференцій й інших видань – 55.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел до кожного розділу (522 найменувань, із них 30 іноземними мовами), 21 додатку. Повний обсяг дисертації – 620 сторінок, із них основного тексту – 433 сторінки. Робота містить 44 таблиць, 45 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВИКЛАДАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Згідно із Законом України «Про освіту» [89] «метою професійної освіти є формування і розвиток професійної компетентності особи, необхідних для професійної діяльності за певною професією у відповідній галузі, забезпечення її конкурентоздатності на ринку праці та мобільності і перспектив кар'єрного зростання впродовж життя» [89]. Професійна педагогічна компетентність охоплює низку спеціальних філософських, соціологічних, психологічних та суто педагогічних питань, у яких майбутній педагог не лише добре розуміється, а й здатен упровадити у власну діяльність. Набути професійної педагогічної компетентності можна в умовах формальної, неформальної та інформальної освіти, що дозволить стати високопрофесійним педагогом і не втратити професійності протягом життєдіяльності.

З огляду на зміст професійних вимог до вчителя початкової освіти, який має забезпечувати якісне навчання предметів та здійснювати викладання фізичної культури, виникає педагогічна проблема підготовки фахівців, здатних виявляти високий рівень педагогічної майстерності й певні риси відповідно до ознак діяльності, такі, як гуманність, науковість, педагогічна доцільність, оптимальність, результативність, демократичність та креативність. Здатність педагога до вияву гнучкості, швидкості, оригінальності, критичності, асоціативності мислення зумовлює його вміння адаптувати чинні стандарти, плани, програми до конкретних потреб окремої дитини молодшого шкільного віку.

У пошуках концепції й педагогічної системи якісного оновлення уроку в початкових класах у центрі уваги вчителя має бути, як стверджує О. Савченко, «організація навчальної діяльності учнів залежно від змісту і

готовності дітей» [265, 267, 268]. Це потребує вирішення актуальних проблем підготовки майбутніх учителів початкової школи з урахуванням особливостей сьогодення, запитів суспільства та тенденцій розвитку вітчизняної освіти, що знайшло відображення у роботах вітчизняних учених: В. Андрущенко [8], Н. Белікової [19, 20], І. Беха [18, 130, 132, 237], Н. Бібік [22, 23, 189], М. Вашуленка [30; 31, 115], В. Видріна [42, 43], О. Гавриленко [44], Н. Довгань [64, 65, 67], Т. Єрмакової [86; 87], О. Іващенко [96, 97, 314, 315], Р. Клопова [107; 108], О. Конєєвої [116], В. Костюченка [128], В. Кременя [81, 132, 135], П. Лєсгафта [149-151], М. Линець [152], Л. Лубишевої [156; 157], В. Магіна [162; 163], Н. Москаленка [182], М. Носка [190, 192, 198], Н. Подобед [236], О. Пономарьов [241], Є. Приступи [243], О. Пронікова [249], М. Прохорової [251; 252], Н. Пфейфера [253], О. Савченко [265-268], Л. Сущенко [286-288], Х. Хіменець [298], та ін.

1.1. Проблема професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в науковій літературі

Вирішення проблеми педагогічної сутності професійної діяльності та професійно-педагогічної компетентності вчителів початкових класів щодо викладання фізичної культури – це надзвичайно актуальна проблема майбутньої безпеки та вірогідності досягнення близької й більш далекої перспектив розвитку держави. Тому закономірно, що відповідно до Закону України «Про освіту» [89] її метою є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей. Природно, що творчість як одна з форм людської діяльності здавна привертала увагу дослідників, оскільки саме вона є вирішальним фактором прояву людини в соціумі й саме вона є тим засобом, що зумовлює її всебічний розвиток. Завдяки цьому проблема творчості – це

проблема кожної людини, яка претендує на особистісне утвердження й професійну самореалізацію. Зважаючи на доленосне значення творчості в житті людини, видатний педагог Я. А. Коменський висловлював думку, що формування творчої особистості треба починати «навесні життя», тобто в дитинстві, оскільки дитинство, як він уважав, уособлює весну, юність – літо, середній вік – осінь, старість – зиму [114].

У пошуках педагогічної системи всебічного розвитку особистості можна зробити висновок, що навчання, виховання та розвиток учителя відіграють ключову роль в освітньому процесі, адже саме він у подальшому формує свідомість дитини, орієнтуючись обов'язково у своїй професійній діяльності на суспільну життєво актуальну і соціально прийнятну мету. З огляду на це вчитель концентрує свою увагу на системному спрямуванні учнів і формуванні в них мотивів інтелектуальної діяльності, стабільності інтересів, визначення власних цінностей. Зміна суспільної парадигми розвитку українського суспільства вимагає створення нових педагогічних систем професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах ідеї гуманізму й демократії. У такому контексті змінюються вимоги до практичної діяльності сучасного вчителя. Насамперед постає проблема втілення у свідомості вчителів початкової школи ідеї самоорганізації своєї діяльності. Відповідно до цієї ідеї вчитель початкової школи намагається здійснювати самоуправління власним саморозвитком і використовує для цього всі можливі засоби.

Нова українська школа зорієнтована на такого вчителя початкових класів, який повинен бути підготовленим до сучасних умов педагогічної діяльності [119, 189]. Тому вирішення проблеми професійної підготовки вчителів початкових класів до викладання фізичної культури необхідно спрямувати на їхню здатність невимушено і вміло залучати учня до самостійної креативно-оздоровчої діяльності, адже педагогічна діяльність учителя має слугувати саме активізації в учневі самопізнання й саморозвитку власного фізичного і психічного здоров'я та формування в нього навичок

визначення стану власного здоров'я та розроблення програми здорового способу життя. У системі креативно-оздоровчої діяльності розумова діяльність учня не може бути спрямована лише на формування предметних знань, умінь та навичок, передбачених навчальною програмою.

Отже, система підготовки майбутніх учителів початкових класів має спонукати учня до осмислення свого буття, самоорганізації та саморозвитку як креативного, так і фізичного потенціалу, тому й має бути креативно-оздоровчою. Аналізуючи дослідження зарубіжних і вітчизняних науковців, а саме: Т. Байбара [15], О. Дубровського [77], В. Коцур [129], П. Лєсгафта [149-151], Л. Лубишевої [156; 157], В. Магіна [162; 163], Н. Москаленка [182], М. Носка [190, 193, 198, 199], Є. Приступи [243], М. Прохорової [251; 252], Н. Пфейфера [253], О. Савченко [265-268], О. Соколенко [278], А. Сологуба [279-281], Л. Сущенко [286-288], Л. Ткаченко [293] доходимо висновку, що у своїх роботах вони доводять, що сучасна освіта має бути здоров'язберезувальною системою. Така система визначає насамперед влаштування закладу освіти, оскільки її елементи втілюються у всіх можливих напрямках і формах діяльності початкової школи: урочній, позаурочній, позашкільній діяльності. Усі зазначені напрями діяльності в системі надають можливість креативного та фізичного розвитку, адже за умови спеціальної підготовки вчителя початкової школи та створення відповідних умов у закладі освіти вся навчальна та валеологічна діяльності під керівництвом учителя фізичної культури можуть бути пошуковими. Залежно від мети, завдань уроку фізичної культури вчитель може втілювати методи, прийоми початкового дослідництва, винахідництва та раціоналізаторства.

Соціально-педагогічна цінність упровадження системи креативно-оздоровчої освіти в практиці початкової освіти актуальна і доцільна, оскільки вона, з одного боку, створює умови розвитку в учня якостей креативної особистості, таких, як чуттєвість до проблем, оригінальність, гнучкість, швидкість мислення та ретельність у розробленні ідей (проектів) і

послідовність у їх практичному впровадженні. А з іншого, – сприяє фізичному розвитку, загартовуванню, а в разі захворювання – і реабілітації. Виходячи із цих міркувань щодо проблеми креативного та фізичного розвитку учнів початкової школи, на відміну від традиційних підходів, систем, технологій маємо намір вирішувати означену проблему в органічному поєднанні різних її аспектів, що посилює вірогідність успішного вирішення кожного з окреслених завдань. Адже кожна дитина неповторна й адаптується до навколишнього середовища саме в діяльності як органічній єдності розумового, фізичного й чуттєвого, сприяючи одночасному розвитку інтелекту, креативності, критичності, духовного потенціалу тощо.

У процесі підготовки вчителів початкових класів до впровадження педагогічної системи креативно-оздоровчої освіти діяльність учителя початкової школи принципово відрізняється тим, що він сприймає дитину не як об'єкт педагогічного впливу, а як суб'єкта, якому надається можливість самостверджуватися в суб'єкт-суб'єктній взаємодії з однолітками й самим учителем. У зв'язку із цим майбутніх учителів необхідно вчити долати психологічний бар'єр зверхнього ставлення до дитини й уникати авторитарного психолого-педагогічного клімату, який негативно впливає на мотивацію учнів. Учитель у сучасних умовах розбудови нової української освіти не підноситься над дитиною, а перебуває поруч із нею, визнає її неповторність, стає її партнером і другом у навчальній діяльності. У зв'язку з цим О. Савченко наголошує на тому, що реалізація мотиваційного компонента уроку вбачається насамперед у гуманізації взаємовідносин у класному колективі, задоволенні актуальних проблем дитини (особливо в особистому спілкуванні з учителем і учнем), застосуванні групових форм роботи, ігрових ситуацій, розвитку почуттів; стимулюванні самооцінки, саморозвитку; створенні ситуацій успіху для слабовстигаючих учнів [268].

Учитель має виявляти постійну готовність до систематичного спонукання дитини до активного творчого осмислення свого життя, творчої та одночасно оздоровчої діяльності. Сукупність завдань креативно-

оздоровчої освіти вимагає професійної підготовки вчителів початкових класів до викладання фізичної культури, що передбачає обов'язкове навчання вчителя спонукання самих учнів до самоорганізації та застосування важелів самореалізації. Не можна сподіватися на формування учня як самодостатньої особистості, якщо йому щоденно й систематично не створювати психолого-педагогічні умови для самостійної діяльності, не надавати можливості визначати стратегію й сутність поточної самостійної діяльності.

У сучасних умовах розвитку ІКТ проблеми творчості та формування креативної особистості постають більш гостро, ніж це було минулого століття. Тому у своїх пошуках і розробленні системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури враховуємо, що сучасна дитина від народження має самореалізуватися, системно застосовуючи ІКТ. Причому її прогрес в оволодінні ІКТ має бути поступовим і відбуватися під контролем учителя, що вже в початковій школі призведе учнів до партнерських взаємовідносин з учителем та сформує початкові знання та вміння співпраці з ним та іншими учнями. Крім того, специфіка функціонування сучасних систем ІКТ та їх практичного використання сприяє формуванню самоорганізації діяльності учня, а саме: самоаналізу, самопрограмуванню, самоплануванню, самоорганізації та самоконтролю своєї діяльності [203; 207].

Застосування системи самоорганізації сприяє підвищенню ефективності концепції креативно-оздоровчої освіти. Піддавати сумніву цінність вибору характеру діяльності для вирішення завдань початкової креативно-оздоровчої освіти, підтвердженої історією здобутків класиків науки, неможливо. Відомо, що відразу після народження людини активується свідомість, яка, сприймаючи навколишній світ, формулює запитання «що це?», «хто це?», «що треба вдіяти?» тощо. Далі запитання ускладнюються під час перебігу поступового розвитку людини-творця.

Варто наголосити, що завдання педагогіки сучасної початкової школи полягає в розробленні теоретичних засад освітньої системи задоволення пізнавальних потреб не просто людини, а людини-творця, що вільно володіє сучасними ІКТ. Ігнорування сучасних особливостей розвитку людської цивілізації та людської природи в системі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури опосередковано руйнує можливі очікування природного становлення дитини, її майбутнє життя і успішність професійної самореалізації.

У такому контексті актуальною для дослідження є стаття А. Алейникова, у якій автор репрезентував класифікацію основних умінь і навичок креативного розвитку та виокремив декілька компонентів креативних здібностей особистості [1].

Перша група навичок – мотиваційні: кмітливість, емоційність, радість відкриття, прагнення творчих досягнень, лідерства тощо.

Друга – інтелектуально-логічні: здатність аналізувати, порівнювати, класифікувати, конкретизувати, виділяти головне, описуючи явища, процеси, об'єкти тощо.

Третя – інтелектуально-евристичні, до яких, за К. Роджерсом [257-259], Дж. Гілфордом [48; 313], П. Торренсом [324, 325] та іншими психологами, належить креативність – здатність генерувати ідеї, висувати гіпотези, фантазувати, асоціативно, оригінально, гнучко, швидко мислити, бути пильними в пошуці проблеми і баченні суперечностей тощо.

Четверта група інавичок – комунікативні. Це здатність акумулювати і використовувати творчий досвід інших, співпрацювати, відстоювати свою точку зору й переконувати інших уникати конфліктів та успішно їх долати. А здатність до співпраці зумовлює знання, вміння, навички самоорганізації, що відповідно зумовлюють здатність до самоуправління, а також здатності програмувати, планувати, координувати, контролювати, аналізувати свою діяльність та раціонально використовувати свій час, виявляти вольові зусилля, старанність тощо.

Переконані, що вчителю початкової школи, вдосконалюючи освітній процес у Новій українській школі з урахуванням принципу гуманізації, використанням гуманітарних форм педагогічної роботи, варто однаковою мірою відповідально прагнути до формування як фізично здорової, так і креативної особистості, здатної до плідного творчого процесу впродовж усього життя. Намагаючись принципово визначати нову якість освітнього процесу початкової школи – креативно-оздоровчу, треба передбачати насамперед умови й самостійне формування особистості самого вчителя. Як свідчить життєвий досвід та науково-педагогічні дослідження, без готовності вчителя початкової школи до креативно-оздоровчої діяльності в аспекті орієнтації освітнього процесу на засади креативно-оздоровчої педагогіки, що має здійснюватися ще на етапі професійної підготовки майбутніх фахівців, неможлива його успішна майбутня професійна діяльність. Раптово, нізвідки все те, на чому ґрунтується реальна професійна орієнтація та здібності, особливо креативні здібності, креативні вміння, креативна мотивація, що зумовляють успішну професійну діяльність, у студента не може з'явитися. Означену тезу підтверджують численні дослідження західноєвропейських, американських та вітчизняних психологів, а саме: А. Алейнікова [1], А. Алексюка [2], Г. Альдера [3], Б. Баррон [17, 311], М. Вертгеймера [32], Л. Виготський [40, 41], Ю. Гільбух [49], Дж. Гілфорда [48, 313], Д. Деннет [312], К. Дункера [78], В. Дружинін [71], В. Мадзігона [165], В. Моляко [176; 177], О. Остапчук [217-219], В. Рибалки [256], К. Роджерса [257, 258], О. Савенкова [264], С. Сисоєвої [272-274], А. Сологуба [279, 280], П. Торренса [324, 325], А. Хуторського [302] та ін.

У пошуках нової системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, яка б була побудована на засадах креативно-оздоровчої діяльності, вважаємо за доцільне звернутися до досліджень А. Сологуба. Вони засвідчують, що самореалізація вчителя сучасної школи в системі креативної освіти може здійснюватися у разі виконання ним педагогічних функцій багатогранного здобувача: філософа,

психолога, педагога, валеолога, соціолога, організатора, причому в органічному поєднанні [279].

Учитель початкової школи сприймає дитину як біологічну, соціальну і творчу істоту, яка перебуває в процесі постійних змін і пошуків, що дозволяє йому в реальному житті виявляти оптимізм, віру в її здібності й бачити перспективи її розвитку. Ця теза підтверджує практичне значення системи креативно-оздоровчої освіти, яка сприяє гуманітаризації й гуманізації освітнього процесу початкової школи, «олюднюючи» її та й визначаючи як нову освіту ХХІ століття – освіту прогресивного розвитку України. Вона ґрунтується на розумінні особистостей дитини і вчителя як соціальних, творчих та біологічних істот. Це потребує відмови від орієнтації освітнього процесу лише на засади пізнавальної парадигми та її мети – надбання учнем предметних знань, умінь і навичок. Відповідно до цих міркувань гуманістична освіта завжди повинна бути креативною, оскільки в її умовах учень уже не «посудина, що наповнюється інформацією, а факел, який треба запалити». Зовсім не зрозуміло, чому початкова освіта має спрямовуватися на пізнання та вдосконалення насамперед того, що існує поза людиною? Адже учень, пізнаючи самого себе, здобуваючи спеціальні знання, забезпечує свій власний креативний розвиток як одну з найбільш важливих і першочергових інтелектуальних, духовних потреб та засіб фізичної адаптації як живої істоти. На сьогодні відомі дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців, які проблему розвитку креативності особистості вважають основою парадигми професійної підготовки фахівців. На їхнє переконання, реальні зрушення в геополітичному та економічному розвитку людської цивілізації може здійснювати лише креативна особистість. Із цим важко не погодитися, адже її значення зростає в умовах розбудови сучасного інформаційного суспільства України. Вирішальним фактором економічного розвитку може бути тільки вільна креативна особистість, здатна до швидких, докорінних і постійних змін, яка має достатній фізичний потенціал. Уже сьогодні креативні і фізично здорові фахівці різних галузей підтверджують

свою соціальну цінність, здійснюючи прориви в пізнанні природи, людини й суспільства, долучаючи свої відкриття до світової скарбниці знань про довколишнє середовище і людину в ньому.

Таким чином, зміст сучасної початкової освіти в галузі фізичної культури відповідно до особливостей і вимог соціально-економічного розвитку України має бути креативно-оздоровчим і структурно складатися з підсистем креативного та фізичного розвитку. Тобто фізичний розвиток повинен відбуватися відповідно до закономірностей креативного розвитку, стадії якого відповідають стадіям пошуково-наукової діяльності. Як уже зазначалося, фізичний аспект розвитку не менш актуальний, оскільки дослідження сучасних науковців (Н. Белікової [19, 20], М. Віленського [33], Л. Волков [38], М. Воробйова [39], В. Видріна [42, 43], О. Дубогай [73-76], О. Конєєва [116], Т. Круцевич [39, 136-138], П. Лєсгафта [149; 150], Н. Москаленко [182], М. Носка [190, 193, 198, 199], Н. Пангелової [220], Є. Приступи [243], Л. Сущенко [286-288], О. Тимошенка [291], О. Шабаліної [305], Б. Шияна [307, 308] та ін.) проблеми стану фізичного здоров'я дітей у процесі початкового навчання вказують на поступове погіршення загального стану їх фізичного розвитку в процесі навчання. Тому трансформація сучасної початкової освіти повинна відбуватися в напрямі формування креативної особистості, фізично розвиненої, здатної до успішної реалізації суспільно-економічних потреб суспільства шляхом розроблення практично необхідних систем підготовки вчителя початкових класів на засадах інноваційних технологій, засобів, матеріалів тощо.

XXI століття – це початок нового етапу в розвитку людської цивілізації, коли пріоритетним суспільним завданням освіти стає формування креативної особистості, яка виявляє високий рівень самодостатності, що забезпечується креативним, інтелектуальним, естетичним, духовним і неодмінно фізичним розвитком. Вочевидь, гармонійне поєднання креативної і фізичної складових особистості молодшої людини в майбутньому буде визначати її здатність до осмислення та успішного вирішення глобальних і

вітчизняних проблем життєдіяльності. Без сумніву, саме такі чинники будуть слугувати самовираженню молоді й успішності її особистісної та професійної самореалізації. Виходячи із цих міркувань, можемо стверджувати, що сучасному суспільству, орієнтованому на майбутнє, потрібен заклад загальної середньої освіти, який починається зі своєї надважливої ланки – початкової школи [222; 223; 260].

Нова українська школа має здійснювати гуманістичну освіту, що ґрунтується на визнанні дитини суб'єктом креативно-оздоровчого освітнього процесу, адже саме такі умови початкової освіти відповідають природі дитини і запитам сучасного суспільства. В умовах гуманістичної креативно-оздоровчої початкової освіти може стимулюватися потреба дитини в самопізнанні та рефлексія – процес самопізнання, що слугує продуктивному креативному освітньому процесу і глибинній творчій самореалізації учнів. Педагогічна цінність креативно-оздоровчої освіти пояснюється і тим, що в її умовах учень початкової школи перебуває в процесі самопізнання внутрішніх мотивів, станів і накопичення сил та засобів для власного інтелектуального, креативного, фізичного розвитку та набуття навчальної компетентності.

Така постановка проблеми організації креативно-оздоровчого освітнього процесу ґрунтується на ідеях В. Біблера [21], М. Єфименка [82-84], М. Монтесорі [178, 179, 318], П. Петерсона [320, 321], К. Роджерса [257, 258], А. Сологуба [279-281], С. Френе [296, 297] та ін., що узгоджується з Конституцією та Законом України «Про освіту» [89], Концепцією розвитку освіти, здорового способу життя учнів, педагогічної компетентності [90; 120; 122; 123; 246] тощо. Зазначені документи вказують на необхідність визнання прав дитини та важливість посилення уваги освітян до створення умов для творчої, особистісно орієнтованої педагогічної діяльності. Це важливо в сучасних соціально-економічних умовах, оскільки саме така педагогічна діяльність може практично і достатньо ефективно забезпечувати успіх першого етапу формування креативної особистості учня початкової школи.

При цьому важливою є підготовка такого майбутнього вчителя початкової школи до викладання фізичної культури, який здатен практично враховувати індивідуальні можливості, фізичний розвиток дитини та одночасно сприяти розвитку її загального креативного потенціалу. Саме такий самодостатній працівник буде успішним у будь-якій галузі виробництва чи приватному житті людини сучасного суспільства.

Педагогічні дослідження науковців показують, що окреслена проблема достатньо актуальна в діяльності вчителів початкової школи, зокрема в аспекті викладання ними фізичної культури. Як показують педагогічні дослідження, частіше за все вчителі початкової школи у викладанні фізичної культури зорієнтовані на загальні засади так званої «радянської педагогіки», у якій учень має статус об'єкта в навчальному процесі, тобто є лише виконавцем усіх завдань, що їх перед ним ставить учитель. Дуже мало вчителів початкових класів (особливо старшого покоління) при викладанні фізичної культури, спілкуючись із дітьми, вибудовують суб'єкт-суб'єктні відносини. Хоча саме протягом чотирьох років навчання у ЗЗСО здійснюється початкове формування гуманістичної свідомості особистості як людини майбутнього суспільства, у якому креативність є запорукою подальшого успішного життя.

Отже, на сьогодні проблема професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах нових інноваційних підходів є актуальною. Наявна система професійної діяльності вчителів початкової школи в аспекті викладання фізичної культури вказує на неспроможність працювати відповідно до ідей нової освіти. Більшість учителів застосовують традиційну систему викладання, а в процесі методичної роботи – недостатньо враховують суспільно-економічні проблеми сьогодення і сучасні суспільно-економічні виклики та вимоги [210].

Уважаємо, що особливого значення при вирішенні проблеми підготовки вчителя нової української школи може набути системне

впровадження університетської освіти та перепідготовки, яка переорієнтує вчителя з методичної на науково-методичну роботу. Тобто в професійну діяльність вчителя початкових класів необхідно вводити елементи творчості, а його самого переорієнтовувати зі статусу викладача, який переказує зміст підручника, до статусу викладача, який вивчає проблему разом з учнем, тобто співпрацює. Цінність другого статусу визначається тим, що він узгоджується з вимогами до сучасного вчителя закладу загальної середньої освіти. Означене обґрунтовано в експериментальних та теоретичних дослідженнях вітчизняних педагогів С. Гончаренка [50, 52, 54], О. Дубогай [73-76], В. Кременя [130, 131, 134], Т. Круцевич [39, 137, 138], М. Носка [190, 194, 195, 201] та ін. У вказаних дослідженнях підтверджена необхідність формування свідомості нового вчителя. Тільки такий учитель, як наголошує В. Кремень, здатний успішно здійснювати власну професійну діяльність, що збагачується системною науково-методичною роботою, органічно поєднаною з практичною педагогічною [130-132].

Зважаючи на таке очевидне і важливе соціально-педагогічне значення науково-методичної роботи вчителя, виникає проблема вибору ним інноваційних форм і методів педагогічної самоосвіти. Саме вони мають зумовити сходження вчителя на «науковий» щабель практичної креативно-педагогічної діяльності. Це обов'язково має слугувати принциповій зміні сутності і якості його професійної компетентності й практичної педагогічної діяльності. Така модернізація, що здійснюється на наукових засадах, дозволяє охоплювати раніше не доступні проблеми практичної освіти. При цьому треба мати на увазі, що таке наукове піднесення на якісно новий науковий щабель вчителя початкової школи, який викладає фізичну культуру, вимагає зміни його педагогічної підготовки до професійної діяльності з урахуванням нових інноваційних технологій та вимог сьогодення.

Оскільки фізична культура повинна вирішувати сучасні проблеми фізичного розвитку учнів початкових класів, вчителю початкової школи,

який її викладає, потрібно здійснювати свою професійну діяльність саме на наукових засадах, оволодіваючи теорією та практикою проведення наукового дослідження. У зв'язку із цим надзвичайно важливою є проблема підготовки майбутнього вчителя початкових класів до такої професійної діяльності.

З огляду на зазначене, проаналізувавши професійну діяльність учителів початкових класів під час викладання фізичної культури в контексті вимог креативно-оздоровчої педагогіки сформували своє бачення сучасних проблем професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури та шляхів їх вирішення у практичній діяльності. Теоретичні й експериментальні педагогічні дослідження виявили недостатню увагу вчителів фізичної культури початкових класів до потреб суспільства і вимог батьківської громадськості в контексті Нової української школи. Ураховуючи утилітаризм деяких учителів, що полягає в звуженні розуміння завдань сучасної фізичної культури в початковій школі, бо частіше за все вчителі вбачають їх лише у розвитку фізичних якостей учнів під час уроків. При цьому вони дуже мало уваги приділяють проблемам розвитку потреби в руховій діяльності, особливо груповій, колективній та підвищення власної культури її самоорганізації, системності у самовихованні сили волі, почуттів тощо.

Це детермінувало розроблення принципово нової системи професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до викладання фізичної культури, яка відповідає критеріям технологічності. Про це йдеться в роботах таких вітчизняних та зарубіжних науковців, як В. Кременя [130-133], В. Рибалки [256] та ін. Важливу цінність мав і аналіз досвіду професійного становлення успішних фахівців фізичної культури і спорту, представлений у роботах Н. Белікової [19, 20], М. Віленського [33], М. Воробйова [39], В. Видріна [42, 43], О. Дубогай [74; 75], О. Конєєвої [116], Т. Круцевич [136-139], П. Лєсгафта [149-151], Н. Москаленко [182], М. Носка [190, 194, 195, 198], Н. Пангелової [220], Є. Приступи [243], Л. Суценко [286-288],

О. Тимошенка [291], А. Цьось [303], О. Шабаліної [305], Б. Шияна [307, 308] та ін.

Науково-теоретичний аналіз зазначеного доробку показує, що педагогічна система підготовки майбутніх учителів фізичної культури згідно з вимогами ідеї креативно-оздоровчої фізичної культури має відповідати таким критеріям:

– концептуальності, що ґрунтується на певній, зокрема науковій креативно-оздоровчій концепції, що охоплює філософське, психологічне, соціально-педагогічне та дидактичне досягнення цілей формування креативної, фізично здорової особистості учня;

– системності, що є такою педагогічною діяльністю, яка здійснюється як система, якій притаманна логіка теорії й практики сучасного менеджменту і самоменеджменту, моніторингу і самомоніторингу, визначення цілісності змісту та організації креативно-оздоровчого освітнього процесу в органічному взаємозв'язку його частин;

– ефективності, що передбачає визначення та врахування результатів оптимальних затрат, які гарантують досягнення мети креативно-оздоровчого освітнього процесу;

– керованості, що передбачає можливість креативно-валеологічного менеджменту як засобу управління та самоуправління, що передбачає діагностику та самодіагностику учнів у досягненні цілей освітнього процесу та подальшої його корекції;

– відтворюваності, що надає можливості застосування вчителем педагогічної системи креативно-оздоровчої фізичної культури в інших однотипних закладах освіти.

Аналіз стану проблеми підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури та сучасного стану фізичної культури в початковій школі показав, що існує нагальна проблема переходу від традиційної до гуманістичної парадигми освіти, що відповідає запитам сучасного українського суспільства. На сьогодні суспільство вже не може

задовольнятися таким станом фізичної культури молодого покоління, який практично зводиться лише до розвитку рухових фізичних якостей учнів та формування відповідних їм умінь та навичок. Тому згодні із думкою Н. Степанченко, яка зазначає на необхідності такої фізкультурної освіти учнів, що здатна вирішувати проблеми виховання нової особистості громадянина, яка в майбутньому буде спроможна до усвідомлення, засвоєння та створення різноманітних духовних цінностей фізичної культури [255]. У такому контексті автор пропонує професійну підготовку майбутніх учителів фізичної культури розглядати як:

- неперервний процес набуття студентами необхідного рівня освіченості, що полягає в здобутті знань, напрацюванні вмінь і навичок, розвитку професійно і соціально значущих якостей, формуванні ціннісних орієнтацій і первинного досвіду діяльності, що забезпечує готовність до виконання трудових функцій;

- створення науково-педагогічними працівниками й адміністрацією ЗВО відповідного освітнього середовища та належних умов для цілеспрямованого формування й розвитку в майбутніх фахівців сукупності компетентностей, що визначають здатність до професійної діяльності;

- результат освітнього процесу – професійну підготовленість випускників до фахової діяльності як професійну компетентність [284].

Для реалізації вищенаведених умов автор пропонує використати спеціально створене креативне освітнє середовище. Він доводить, що таке середовище може ефективно сприяти створенню належних умов для особистісної професійної самореалізації і, як наслідок, високим результатам освітнього неперервного процесу формування професійної компетентності.

1.2. Особливості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в освітній практиці

Сучасний суспільно-економічний розвиток України вимагає зміщення основних акцентів викладання фізичної культури в напрямі впровадження ідей гуманізації й демократії. Такий стан справ вимагає науково-теоретичного аналізу умов діяльності сучасного закладу загальної середньої освіти. Це дозволить встановити основні проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах інноваційних технологій.

За роки радянської авторитарної системи освіти, що здійснювалася в умовах тоталітарного політичного режиму, у викладанні фізичної культури в початковій школі, як і в інших ланках освіти, сформувалися педагогічні системи, що не відповідають гуманістичним засадам.

У період активного розвитку сучасної вітчизняної педагогіки, що ґрунтується на засадах філософії гуманізму й демократії, майбутні вчителі початкових класів мають оволодівати знаннями сучасної світової теорії педагогіки та розуміти основні тенденції розвитку світових і європейських систем освіти.

Початкова школа посідає особливе місце в системі середньої освіти як така, що розпочинає включення дитини в освіту – абсолютно нову для неї сферу діяльності. Саме ця обставина є тією потужною рушійною силою, яка визначає сутність початкової освіти як сфери діяльності дитини, сповненої різних ризиків та психологічних явищ, здатних стимулювати докорінні позитивні й негативні зміни у її розвитку [60; 91; 119; 245].

У забезпеченні розвитку початкової освіти актуальним є визначення ролі нового вчителя початкових класів, оскільки він виявляє розуміння сутності історичного моменту та відповідний рівень громадянської зрілості й професійної психолого-педагогічної підготовки. Водночас учителю початкової школи нової формації потрібно мати професійну науково-

методичну готовність до забезпечення не тільки емоційного та інтелектуального розвитку учнів, а й фізичного. Останнє визначає зміст і організацію педагогічної діяльності сучасного вчителя як особистості, що несе повну відповідальність за виконання всієї освітньої програми початкової школи. Ця обставина сприяє суттєвому підвищенню вірогідності успішного викладання, зокрема і фізичної культури, бо в учителя є можливість ґрунтовно вивчити психолого-педагогічні і фізіологічні особливості дитини та на основі цього реально визначити доцільність вибору того чи іншого змісту та організації освітнього процесу.

Отже, в існуючій системі початкової освіти створюються передумови для розроблення та вибору вчителем науково обґрунтованої концепції та системи фізичної культури і визначення оптимальних умов реалізації гармонійного розвитку, виховання та навчання учнів нової початкової школи. Саме тому для розроблення концепції професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до викладання фізичної культури необхідно здійснити аналіз і врахувати психолого-педагогічний та матеріально-технічний стан сучасної вітчизняної початкової школи з викладання фізичної культури. Урахування сучасного стану дозволить нам науково обґрунтувати сутність головних ідей, положень та планів модернізації підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури [56; 120-122; 246;].

Так, у листопаді – грудні 2018 р. було проведено анонімне дистанційне опитування 300 учителів початкових класів закладів загальної середньої освіти центральних (м. Київ), східних (м. Суми), південних (м. Одеса), північних (м. Чернігів), західних (м. Луцьк) регіонів країни – членів асоціації керівників шкіл України (АКШУ). Учителям запропоновано 15 запитань із метою розкриття сутності системи викладання фізичної культури у своєму закладі освіти та визначення її рівня (високий, задовільний чи незадовільний).

Запитання стосувалися рівнів викладання фізичної культури, умов та результатів діяльності вчителя сучасної початкової школи в різних аспектах:

- загальна організація викладання відповідно до положень здорового способу життя;
- зацікавленість учнів уроками фізичної культури;
- реальність утілення принципів диференціації та індивідуалізації;
- відповідність матеріально-технічної бази (спортивного залу, спортивного майданчика);
- відповідність навчальному плану та сучасним вимогам;
- науково-методичне забезпечення літературою;
- дотримання санітарно-гігієнічних вимог;
- прийнятність оцінювання результатів діяльності учнів;
- відповідність очікувань щодо заробітної плати вчителя [189;267; 269;].

Відповідно до визначених завдань опитування було запропоновано анкетування вчителям ЗЗСО. Аналіз його результатів дозволив констатувати:

1. Учителі одностайно (100 %) вважають, що загальна організація проведення уроків фізичної культури є задовільною, а діяльність учителів відповідає ідеям здорового способу життя, вимогам освітньої програми, що зумовлюється науково-методичною готовністю вчителів до роботи на рівні сучасних вимог.

2. Достатня зацікавленість учнів уроками фізичної культури (45 %) і задовільне ставлення до них (55 %) підтверджують дієвість першого висновка, адже ставлення дітей до уроків фізичної культури є головною причиною їхнього інтересу.

3. Учителі одностайно (100 %) вважають, що загальна організація проведення уроків фізичної культури є задовільною, утім водночас визнали рівень диференціації та індивідуалізації на уроках недостатнім, бо тільки 50 % вважають їх задовільними.

4. В оцінюванні відповідності матеріально-технічної бази (спортивного залу, спортивного майданчика) вчителі одностайно (100 %) зазначили, що вона не відповідає сучасним вимогам.

5. У визначенні відповідності освітньої програми початкової освіти сучасним вимогам вчителі розподілилися на три групи: 50 % вважають цю відповідність бездоганною, дещо менша частина (40 %) – задовільною і тільки 10 % – незадовільною.

6. Очевидним виявляється, що практична діяльність учителів фізичної культури здійснюється відповідно до ідей та положень здорового способу життя, розвитку пізнавального інтересу до спорту, спортивного життя міста, країни, світу.

7. Опитані вчителі вважають, що достатньо забезпечені науково-методичною літературою (55 % вважають таке забезпечення задовільним, 45% – відмінним), що закономірно у зв'язку з широкою інформатизацією середньої освіти.

8. В оцінюванні стану дотримання санітарно-гігієнічних вимог до прийняття водних процедур після занять опитані вчителі розподілилися на три групи: більшість вважає цей стан задовільним (50 %), а високим та низьким – 25 % учителів.

9. Усі опитані задоволені загальноприйнятою системою оцінювання, що будується на прийнятності оцінювання результатів діяльності учнів за принципом «системні заняття – добровільний залік – оцінка». Хоча остання складова у разі бажання учня може бути і відсутня.

Одержані результати опитування розкривають напрями, проблеми підготовки та професійної діяльності майбутніх учителів початкової школи до викладання фізичної культури. Можна стверджувати, що система означеної підготовки має бути як засобом власної професійної самореалізації майбутніх учителів початкових класів у викладанні фізичної культури та одночасно вирішення власних проблем фізичного здоров'я. Уроки фізичної культури в школі повинні забезпечувати не тільки фізичний розвиток дитини,

а й інтелектуальний. Дитина повинна розуміти значення такої природної цінності як здоров'я, знати і вміти його зберігати і розвивати [202; 204; 208; 206; 209].

Отже, визначимо головні положення майбутньої діяльності вчителів початкової школи до викладання фізичної культури на основі результатів проведених опитувань та системних педагогічних досліджень означеної проблеми.

1. У підготовці майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури у вітчизняній практиці важливо професійно зорієнтувати їх на обов'язкове створення власної педагогічної системи. Її розроблення потрібне майбутньому вчителю для чіткого визначення системи власних поглядів, яка визначає розуміння, за переконанням С. Гончаренка, явищ і процесів, об'єднаних фундаментальним задумом, провідною ідеєю [50; 51; 54]. У пошуковій роботі майбутній учитель буде долати суперечності, непослідовність і непрофесійність, що можуть об'єктивно виявлятися на перших етапах педагогічної діяльності. Більше того, у процесі теоретичного розроблення першочергових документів власної педагогічної діяльності, якими є концепція і система, створюються умови для активного творчого особистісного становлення системного науково-педагогічного мислення майбутнього вчителя, яке відповідає вимогам часу – розбудові нової вітчизняної освіти.

Опитування вчителів початкових класів підтверджує такі висновки, бо ж, очевидно, у процесі навчання викладачі закладів вищої педагогічної освіти достатньо звертали уваги на концептуальне визначення загальної психолого-педагогічної організації проведення уроків фізичної культури. Показово, що вони органічно об'єднувалися і сформували світогляд учителів, що концептуально відповідає ідеям здорового способу життя та вимогам державної програми. Саме це зумовлює необхідність підготовки майбутніх учителів початкових класів у аспекті формування в них готовності до професійної діяльності на рівні сучасних вимог.

2. Опитування показало важливість звернення у роботі вчителів початкової школи до розвитку інтересу дітей і генерування їхньої зацікавленості уроками фізичної культури й позитивного ставлення до цих уроків як дієвого чинника фізичного розвитку, як частини завдань гармонійного виховання.

3. Спираючись на відповіді вчителів, визначили, що рівень диференціації та індивідуалізації на уроках фізичної культури є недостатнім, і тільки 50 % вважають його задовільними.

4. Під час оцінювання матеріально-технічної бази (спортивного залу, спортивного майданчика) закладу освіти, у якій вони працюють, учителі однотайно (100 %) вирішили, що вона не відповідає сучасним вимогам.

5. У процесі визначення відповідності освітньої програми сучасним вимогам учителі розподілилися на три групи: половина (близько 50 %) вважає її бездоганною, менша частина (40 %) – задовільною і тільки 10 % опитаних сприймають її як незадовільну. Ці відповіді свідчать, що практична діяльність учителів фізичної культури здійснюється з професійною зацікавленістю і відповідальністю та згідно з ідеями і положеннями здорового способу життя, розвитку в дітей пізнавального інтересу до спорту, спортивного життя міста, країни, світу.

6. Опитані вчителі вважають, що науково-методичне забезпечення є достатнім, оскільки 55 % визначили його як задовільне, а 45 % – як відмінне, що є очікуваним у зв'язку з широкою інформатизацією середньої освіти.

7. В оцінюванні рівня проведення уроків фізкультури з дотриманням санітарно-гігієнічних вимог та прийняття водних процедур після занять опитані вчителі розподілилися на три групи: більшість вважає цей рівень задовільним (50 %), а високим та низьким вважають 25 % учителів.

8. Учителів улаштовує традиційна система оцінювання, заснована на оцінюванні результатів діяльності учнів за системою, що відповідає засадам гуманістичної психології й педагогіки. Системні заняття передбачають добровільний залік, а оцінювання здійснюється виходячи не з того, які учень

має результати, а з виявлення високого рівня відповідальності за своє здоров'я та відвідування уроків фізичної культури.

Одержані результати дослідження стану викладання фізичної культури в початковій школі дозволили визначити нагальні проблеми й шляхи їх вирішення, спрямовані на організацію креативно-оздоровчої діяльності, що забезпечує можливість виконання завдань гуманістичної системи викладання фізичної культури, а саме:

- підвищення рівня початкових теоретичних знань, умінь, навичок учнів щодо елементарних понять валеології та формування здорового способу життя;

- розвиток в учнів елементарних понять валеології, що передбачають одночасний психологічний та фізичний розвиток;

- розвиток в учнів креативної позиції, що забезпечує вияв у них здатності «бачити» особисті проблеми життєдіяльності і творчо їх вирішувати;

- розвиток креативного стилю діяльності учнів, що є засобом самостійного здійснення дитиною особистої самоорганізації психологічного та фізичного розвитку;

- формування в учнів знань, умінь, навичок креативної особистої валеологічної діяльності [200; 204; 206; 211; 213].

Виходячи із зазначеного, доцільність дослідження освітнього процесу підготовки майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в умовах модернізованого креативно-оздоровчого розвивального освітнього процесу початкової школи очевидна. Вона може бути здійснена за умови розв'язування найбільш важливих завдань дослідження, що мають забезпечити визначення організаційних, психолого-педагогічних умов та функцій учителя початкових класів і змісту, форм, методів, прийомів його діяльності. Успішність професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в умовах суспільства сталого розвитку має здійснюватися відповідно до теоретичних положень

креативно-оздоровчої концепції та системи, що визначають психолого-педагогічне, валеологічне обґрунтування креативного та фізичного розвитку молодших школярів.

Нами були проаналізовані навчальні робочі програми Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, Волинського національного університету імені Лесі Українки, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

Встановлено, що всі вони відповідають вимогам до таких програм.

Аналіз робочих програм навчальної дисципліни «Методика навчання соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі» (освітньо-професійна програма «Початкова освіта» (освітньо кваліфікаційний рівень бакалавр)) показав, що метою навчальної дисципліни є формування в студентів умінь і навичок, що сприятимуть досягненню учнями очікуваних результатів навчання, визначених означеною галуззю; оволодіння майбутніми педагогами такими знаннями, вміннями та навичками, які сприяли б формуванню здоров'язбережувальної компетентності школярів, утвердженню ціннісного ставлення до життя і здоров'я, їх фізичному, соціальному, психічному і духовному розвитку.

Завданням навчальної дисципліни є: оволодіння студентами знаннями, вміннями і навичками, що будуть сприяти формуванню в учнів знань про здоров'я, здоровий спосіб життя, безпечну поведінку, фізичну культуру, взаємозв'язок організму людини з природним, техногенним і соціальним оточенням; формування комплексу умінь і навичок щодо застосування здоров'язбережувальних практик в освітньому процесі початкової школи відповідно до вимог Концепції «Нова українська школа»; формування вміння обирати основні положення, що визначають зміст, організаційні форми та

методи освітнього процесу відповідно до загальних цілей соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі; формування вмінь моделювати систему діяльності учнів, що сприятиме формуванню в них соціальної здоров'язбережувальної компетентності; формування вмінь створювати сприятливе, безпечне та здорове середовище початкової школи; розвитку в учнів дбайливого ставлення до власного здоров'я, удосконаленню фізичних, соціальних, психічних і духовних його чинників; вихованню органічної потреби у здоров'ї, що є важливою життєвою цінністю, свідомого прагнення до ведення здорового способу життя; розвитку вмінь самостійно приймати рішення щодо власних вчинків; формуванню в дітей власного досвіду зі збереження здоров'я з урахуванням фізичного стану; розгортанню в повсякденному житті практичної діяльності задля збереження власного здоров'я та здоров'я оточуючих; формування здоров'язбережувальної компетентності учнів на основі оволодіння знаннями про здоров'я та безпеку, практичними навичками здорового способу життя і безпечної поведінки, формування в них ціннісного ставлення до життя і здоров'я, сприяння їх фізичному, психічному, соціальному і духовному розвитку; становлення цілісного уявлення про концепцію дисципліни; ознайомлення з методами навчання на основі розвитку життєвих навичок; оволодіння сучасними педагогічними технологіями інтерактивної групової роботи; розвиток в учнів критичного мислення, здатності аналізувати ситуації, робити вибір і брати на себе відповідальність за його наслідки; розвиток у молодших школярів навичок позитивного самооцінювання, формування рефлексивних умінь.

Аналіз робочих програм навчальної дисципліни «Фізична культура з методикою навчання фізкультурної освітньої галузі» (освітньо-кваліфікаційний рівень «Бакалавр») показав, що мета її вивчення – оволодіння студентами відповідними знаннями і вироблення вмінь їх практичного використання в процесі навчально-виховної діяльності, забезпечення кваліфікаційної компетентності майбутніх фахівців у збереженні та зміцненні здоров'я школярів, ґрунтовна теоретична та

методична підготовка студентів до професійної діяльності. Завдання означеної дисципліни – розвиток наукового світогляду студентів, виховання педагогічного мислення та формування професійних знань, умінь та навичок у сфері фізичного виховання.

Однак і мета, і завдання не спрямовують студентів на органічне поєднання креативного та фізичного розвитку дитини в майбутній професійній діяльності в умовах початкової школи.

Аналіз загальних та спеціальних компетентностей та програмних результатів навчання засвідчив, що цей процес не відзначається цілеспрямованістю й системністю в контексті креативно-оздоровчої діяльності. Аналіз тематичного плану і змістових модулів, переліку питань для самостійного опрацювання, критеріїв оцінювання характеризується недосконалістю навчально-методичного забезпечення, нерозробленістю науково обґрунтованих вимог до оцінювання рівня готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури. Вони націлюють майбутніх учителів початкових класів на класичне (пострадянське) розуміння фізичної культури в системі загальної картини світу. Програми не передбачають вільного вибору форм і методів навчання. Самостійна робота зорієнтована на поглиблене вивчення пропонованих напрямів розвитку фізичної культури, а не на пошук нових креативних підходів до її розвитку.

Це позначається на недостатній готовності майбутніх фахівців до викладання фізичної культури в контексті сучасних суспільних вимог та низькій мотивації випускників закладів вищої освіти, що значно гальмує створення авторських педагогічних систем, що передбачають поєднання креативного та фізичного розвитку дітей молодшого шкільного віку, що є вкрай актуальним для Нової української школи.

1.3. Аналіз базових понять дослідження

У процесі розроблення системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури постає необхідність реалізації завдання дослідження – характеристика його базових понять. Оскільки методологічне значення терміна «поняття» полягає в можливостях розкриття наукових феноменів (за М. Москаленко) шляхом узагальнення емпіричних даних і дозволяє формулювати принципи і гіпотези, які дозволяють побудувати нові наукові системи, нами були розглянуті основні базові поняття, які розкривають проблему створення системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури [182].

Отже, поняттєву базу дослідження становлять загальнонаукові та науково-педагогічні поняття «культура», «педагогічна культура», «фізична культура», «фізкультурна освіта», «готовність майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури», «професійна діяльність», «професійна компетентність», «педагогічна діяльність», «педагогіка фізичної культури», «педагогічна технологія», «педагогічна майстерність».

Сучасна педагогіка застосовує зазначені поняття, але, зважаючи на постійний розвиток науки, їх сутність трансформується. Саме через це для проведення дослідження необхідно визначити їх сутність у контексті створення системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури та концепції креативно-оздоровчої фізичної культури.

Найбільш широко і всеохопно застосовано в дослідженні поняття «культура», а тому доцільно звернутися насамперед до нього. Традиційно його тлумачать як сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людським суспільством, що характеризує рівень розвитку суспільства будь-якого історичного періоду. У педагогіці широко застосовуються поняття

«культура поведінки», «культура мовлення», а також поняття «фізична культура». Останнє є складником поняття «загальна культура суспільства», що визначено в роботах багатьох сучасних науковців і спрямоване на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей з метою гармонійного формування особистості [42; 43; 47; 87; 126; 128; 158; 162; 199; 206]. Ці роботи сприяли прийняттю Закону України «Про фізичну культуру і спорт», у якому законодавець, спираючись на роботи великого колективу вітчизняних учених, визначає фізичну культуру як «гуманістичну діяльність суб'єктів фізичної культури і спорту, спрямовану на забезпечення рухової активності людей із метою їх гармонійного, передусім фізичного розвитку та ведення здорового способу життя» [90].

Науковець М. Носко зауважує, що фізична культура – частина загальної культури суспільства, одна зі сфер суспільної діяльності, спрямована на зміцнення здоров'я і розвиток фізичних здібностей людини [190; 191]. Беремо до уваги, що під час розгляду проблем фізичної культури автор наголошує на необхідності її обов'язкового поширення, аргументуючи це тим, що найвідчутнішим показником розвитку фізичної культури в суспільстві є фактичні досягнення в оздоровленні людей і всебічному розвитку їхніх фізичних здібностей, ступінь використання фізичної культури у сфері освіти й виховання.

На актуальність дослідження проблем виховання засобами фізичної культури з «раннього дитинства в сім'ї і дитячих закладах, де дітям прищеплюють гігієнічні навички», особливу увагу звертали й відомі методологи вітчизняної освіти В. Кремень [81, 133], В. Луговий [158], М. Ярмаченко [224]. Їхні роботи сприяли розвитку теорії фізичної культури і визначенню її напрямів. На сьогодні вона охоплює напрями фізичної культури різних груп населення, а в сучасній педагогічній теорії з'явилися нові структурні складові і відповідні поняття: «адаптивна фізична культура», «професійно-прикладна фізична культура», «заняття екстремальними

фізичними вправами». Умови всіх зазначених напрямів фізичної культури мають органічно поєднуватися з умовами інтелектуального та креативного розвитку учнів початкових класів, сприяючи їхньому становленню як гармонійно розвинених особистостей, підвищуючи ступінь вірогідності й глибину їхньої особистісної самореалізації та життєвого самоствердження. На сьогодні уявлення про фізичну культуру школяра, на думку Н. Довгань [66-68], Т. Єрмакової [86, 87], М. Козленко [112], О. Конєєвої [116], Л. Лубишева [156, 157], В. Магіна [162, 163], Ю. Носко [201, 205, 206; 212], не повинні обмежуватися її розумінням як виду діяльності, що сприяє розвитку лише фізичних та фізіологічних якостей. Її необхідно розглядати як феномен, що розширює світогляд, систему людських цінностей та потребнісно-мотиваційну сферу особистості та є діяльним аспектом реалізації на практиці фізкультурних цінностей. Характеризуючи поняття «фізична культура учня», необхідно розглядати різні аспекти: діяльній, предметно-ціннісній, результативній, функціонально-забезпечувальній. Так, Н. Довгань у своїй монографії з проблеми виховання фізичної культури студентів у позааудиторній спортивно-масовій роботі наголошує на її значенні як форми професійної підготовки майбутніх учителів. У зв'язку із цим авторка звертає увагу на особливу професійну компетентність і громадянську відповідальність майбутнього вчителя, стверджуючи, що фізична культура інтегрується в суті самої особи студента, котрий функціонує в здоров'язбережувальному середовищі як конкретний носій оздоровчих цінностей, поєднуючи в собі загальне уявлення як довершеної особистості та найвищої цінності суспільства, у розкритті її талантів, розумових і фізичних здібностей, у вихованні високих моральних якостей, у формуванні громадян, здатних до свідомого суспільного вибору. Надаючи великого значення сучасній фізкультурній освіті, автор наголошує на необхідності вирішення нею цілого комплексу завдань – навчально-виховних, науково-просвітницьких, психолого-педагогічних, культурологічних і методичних заходів [64].

Фізичне виховання – це напрям фізичної культури, пов'язаний із процесом виховання особистості, набуттям нею відповідних знань і вмінь використання рухової активності для всебічного розвитку, оздоровлення та забезпечення готовності до професійної діяльності й активної участі в суспільному житті. Водночас фізичне виховання – це «складова загального виховання, соціально-педагогічний процес, спрямований на зміцнення здоров'я й загартування організму, гармонійний розвиток форм, функцій і фізичних якостей людини, формування життєво важливих рухових якостей та вмінь», що здійснюються в єдності з розумовим, моральним, трудовим і естетичним вихованням [68]. До того ж фізичне виховання – це педагогічний процес, пов'язаний із набуттям особистістю відповідних знань і вмінь використання рухової активності для всебічного розвитку, оздоровлення та забезпечення готовності до професійної діяльності й активної участі в суспільному житті. Крім того, фізичне виховання в школі – це й соціально-педагогічний процес, що, як частина загального виховання, полягає в зміцненні й загартуванні організму дитини. Виходячи з вищезазначеного, фізичне виховання, як наголошує Н. Степанченко, здійснюється в єдності з розумовим, естетичним, моральними, трудовим, що забезпечує гармонійний розвиток форм, функцій і фізичних можливостей дитини [283].

Соціально-педагогічне значення фізичного виховання визначається і тим, що воно як освітній процес спрямоване на морфологічне функціональне вдосконалення організму дитини та формування й поліпшення її основних життєво важливих рухових навичок, умінь і знань. Фізичне виховання слід розуміти ще і як спеціалізований освітній процес цілеспрямованого системного впливу на дитину через фізичні вправи, природні сили, гігієнічні фактори з метою зміцнення здоров'я, розвитку фізичних якостей, удосконалення морфологічних і функціональних можливостей, формування й поліпшення основних життєво важливих рухових навичок, умінь і пов'язаних з ними знань, забезпечення готовності дитини до активної участі в суспільному, виробничому та культурному житті [190].

Отже, фізичне виховання є основним засобом реалізації завдань, визначених Законом України «Про фізичну культуру і спорт», які належить вирішувати сучасному фізкультурному руху країни [90]. Вони деталізовані в Цільовій комплексній програмі «Фізичне виховання – здоров'я нації» [244], Національній доктрині розвитку фізичної культури і спорту [185]. У зазначених документах найбільш важливим результатом повноцінного фізичного виховання визначається готовність громадян брати на себе відповідальність за власне здоров'я і виправдовувати сподівання суспільства [184].

Виходячи із наведених вище трактувань, спираючись на зазначені документи, конкретизуємо власне розуміння сутності поняття «фізичне виховання»:

- фізичне виховання є процесом розв'язання певних освітньо-виховних завдань, що характеризуються всією сукупністю загальних ознак освітнього процесу;
- мета фізичного виховання полягає у всебічному розвитку фізичних і духовних сил, здібностей людини в аспекті формування фізичної культури особистості та її видів, що мають істотне значення в її життєдіяльності та в суспільстві в цілому.

Вища освіта в галузі фізичної культури і спорту (ФКіС) має на меті підготовку висококваліфікованих фахівців для навчальної, виховної та оздоровчої діяльності з різними групами населення, але насамперед з учнями закладів загальної середньої освіти.

Важливою складовою системи фізичного виховання є фізична підготовка – формування рухових умінь і навичок людини, розвиток її фізичних якостей і здібностей з урахуванням особливостей професійної діяльності. Сутність цього поняття полягає у прикладній спрямованості на певний вид діяльності, що вимагає фізичної підготовленості. Остання потребує фізкультурної освіти, що, за визначенням П. Лесгафта, є засвоєнням людиною в навчанні певних спеціальних раціональних способів

управління своїми рухами, необхідної сукупності рухових умінь, навичок [149-151]. Фізична підготовка вчителя обов'язково пов'язана, на думку вченого, з відповідними знаннями, що мають вагоме значення для раціонального застосування людиною в поточній життєдіяльності своїх фізичних можливостей і кондицій.

Окрім розглянутих, до понять галузі фізичної культури належить низка похідних понять:

– фізичний розвиток – процес зміни індивідуальних природних морфологічних властивостей організму впродовж життя людини під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів;

– фізична працездатність – потенційні можливості особистості виконувати фізичне зусилля без зниження заданого рівня функціонування організму;

– фізична досконалість – історично зумовлений ідеал фізичного розвитку та фізичної підготовленості людини, що оптимально відповідні вимогам часу;

– спорт – специфічна форма культурної діяльності людини і суспільства, спрямована на розкриття рухових можливостей людини в умовах суперництва [190; 303].

Виходячи з наведених вище дефініцій, вважаємо науково обґрунтованим таке визначення: педагогічний працівник, який здійснює відповідну підготовку учнів і проводить уроки фізичної культури, є вчителем фізичної культури.

У дослідженні доречно визначитися з трактуванням понять «компетентність» і «компетенція». Не можна не погодитися з позицією В. Лугового, який наголошує, що перше поняття – це особисті якості людини, а друге – її повноваження. Отже, наслідком набуття тих чи інших компетенцій є компетентність, яка передбачає особистісну характеристику, ставлення до предмета діяльності [158].

Як зазначають автори педагогічних досліджень із проблем професійної діяльності О. Антоненко [10], І. Гавриш [45], І. Дичківська [63], В. Магін [162, 163], Н. Степанченко [283] та ін., професійно-педагогічна компетентність є важливою здатністю особистості вчителя. Це складне психологічне утворення вміщує декілька компонентів: мотиваційно-педагогічний (мотиваційно-ціннісний), когнітивний, конструювально-проектувальний, операційно-технологічний, організаційно-управлінський, аналітико-рефлексивний [283, с. 320]. Їх наявність та рівень розвитку як окремих ознак професійно-педагогічної компетентності визначає професіоналізм учителя. Зважаючи на ідеї креативно-педагогічної освіти та положення авторської креативно-оздоровчої концепції фізичної культури учнів початкових класів, зазначаємо, що названі компоненти мають новий зміст, відмінний від традиційного, орієнтований на пізнавальну концепцію.

Відповідно до обраної теми педагогічного дослідження визначимося стосовно розуміння поняття «професійна компетентність майбутнього вчителя початкових класів до викладання фізичної культури». Враховуючи загальне розуміння цього поняття, зазначимо, що воно є інтегративним показником особистості вчителя, якому притаманні високий рівень теоретичної, практичної, психічної готовності до виконання професійної педагогічної діяльності відповідно до кваліфікаційних вимог, а також сформованість особистісних якостей педагога та здатність до прояву соціально-педагогічної активності й креативності. Останнє, як теоретично стверджує та експериментально доводить дослідниця проблем освіти учнів початкових класів Т. Каракатсаніс, для вчителя є надзвичайно важливим. Людина ХХІ ст., як свідчать дослідження, для досягнення успіху в професійній діяльності поряд із фізичними ознаками вищого порядку має виявляти ще й креативні [101, с. 13-15].

Відомо, що система домінантних потреб, інтересів, схильностей, переконань, ідеалів, світогляду людини, що визначає поведінку особистості з позиції провідних цілей і завдань професійної діяльності, на переконання

С. Рубінштейна, зумовлює її спрямованість. Відповідно, професійна спрямованість – це розуміння та внутрішнє прийняття особистих цілей і завдань професійної діяльності, що визначають, як наслідок, інтереси, установки, переконання, погляди [262]. Тому саме професійна спрямованість багато в чому визначає характеристику діяльності, її перспективи та успішність.

Без сумніву, до найбільш важливих понять дослідження специфіки підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури необхідно віднести й поняття «педагогічна діяльність», що є складним багатофункціональним процесом виконання системи різних освітніх завдань. Враховуючи широке застосування цього поняття в дослідженні, акцентуємо увагу на сутності і значенні загальнопедагогічної підготовки вчителя до професійної діяльності, яка є цілісною багатофункціональною динамічною системою, що функціонує відповідно до завдань і принципів підготовки спеціалістів [66; 67; 86; 122]. Із цієї причини особливий інтерес і практичне значення має розвиток педагогіки фізичної культури як самостійної галузі педагогічної науки. Її теоретико-методологічними засадами є закономірності становлення молодого покоління в процесі фізичного розвитку, управління цим розвитком відповідно до його можливостей, потреб суспільства і держави.

Сучасна педагогічна практика потребує оволодіння вчителем науковим проєктуванням та застосуванням педагогічної системи фізичної культури, оскільки саме вона є сукупністю засобів і методів відтворення теоретичного обґрунтування процесів навчання і виховання та розвитку школярів, що дозволяє успішно реалізувати поставлені освітні цілі. Доцільність наукового проєктування під час розроблення педагогічних систем пояснюється прагненням учених і педагогів-практиків до чіткого поетапного визначення системи організації освітнього процесу, аналізу та оцінювання якості освіти. Адже, з позицій дидактики, педагогічна система фізичної культури в початковій школі вимагає опису процесу реалізації педагогічної системи за

окремими елементами. Саме тому проектування є засобом не тільки зняття психологічного напруження та створення комфортних умов творчої педагогічної діяльності, а й підвищення якості креативної освіти.

Розвідки проблем професійної підготовки студентів ЗВО у галузі ФКіС, як наголошує В. Козленко, більшою мірою відповідають положенням креативно-педагогічної парадигми і охоплюють «усвідомлення мети і завдань виховання гармонійно розвинутої особистості, що володіє знаннями психолого-біологічних характеристик людини з урахуванням вікових і статевих особливостей, методами педагогічних досліджень, принципами і методами навчання та виховання, формування моральних якостей особистості педагога, а також здатністю до творчого мислення, креативності в діяльності» [111].

Вимоги до розроблення системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури передбачають цілеспрямоване формування й розвиток у них не тільки енциклопедичності професійних знань, умінь та навичок, а й обов'язкової особистої якості – здатності до прийняття швидких, оригінальних рішень, виявлення гнучкості та здатності до ретельного розроблення рішень, що є проявом фахової креативності.

Для проведення дослідження проблеми підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури необхідно визначитися зі змістом поняття «готовність до професійної фізкультурної діяльності», оскільки саме це спонукає до концентрації уваги дослідника на найбільш важливих завданнях, що мають забезпечувати успішну вищу освіту. У зв'язку із цим відомий дослідник проблем фізичного виховання М. Носко у своїх роботах висловлює декілька положень щодо розуміння цього процесу як такого, що забезпечує готовність майбутнього вчителя до професійної фізкультурної діяльності:

– неперервний процес здобуття студентами необхідного рівня освіченості з набуттям знань, напрацюванням умінь, навичок, розвиток

професійної і соціально значущих якостей, формування ціннісних орієнтацій і первинного досвіду діяльності;

- створення у ЗВО відповідного освітнього середовища та належних умов цілеспрямованого формування і розвитку в майбутніх фахівців сукупності компетентностей, що визначають здатність до професійної діяльності;

- результат освітнього процесу – професійна підготовленість випускників до фахової діяльності [190, 193, 194, 198].

На основі аналізу праць філософів освіти (Т. Куна [144], В. Кременя [131, 133, 134], В. Лутая [161], А. Маслоу [172, 317] та ін.), психологів у сфері творчої діяльності (Б. Ананьєва [6], Н. Лейтес [148], М. Моляко [176, 177], С. Рубінштейна [262], К. Платонова [232] та ін.), педагогів, які вивчали дослідницьку діяльність (Є. Кулика [142], В. Курок [145, 146], В. Мадзігона [165], О. Мороза [180, 181], В. Сидоренка [143], В. Сластьоніна [221, 276, 277] та ін.), педагогів фізичної культури (В. Козленко [111], М. Носка [190, 198, 319], Ю. Петришина [226, 227], А. Сологуба [279-281], Н. Степанченко [283, 284] та ін.) встановлено, що для залучення вчителів до системи професійної підготовки, вирішення наукових творчих проблем професійної діяльності недостатньо лише методологічних концепцій; повинна бути підготовлена людина, готова до проведення педагогічного дослідження. Аналіз специфіки педагогічної дослідницької діяльності вчителів початкових класів (Н. Кічук [104], Л. Коржова [124], С. Мартиненко [170], О. Мороз [181, 182], О. Ярошенко [310] та ін.) показав, що основною метою їх професійної підготовки до викладання фізичної культури в контексті креативно-творчої діяльності є формування в них готовності до проведення такої діяльності.

Нині поняття «професійна готовність» має широке застосування. Нам імпонує трактування Н. Довгань, у якому означений термін тлумачиться як соціально-педагогічне явище, що охоплює комплекс індивідуально-психологічних якостей особистості та систему професійно-педагогічних знань, умінь і навичок [64, 68]. Водночас М. Козленко визначає цю

терміносполуку по-іншому, наголошуючи, що готовність – це якісний показник саморегуляції особистості на фізіологічному, психологічному, соціальному рівнях проходження процесів, якими визначається поведінка людини. Поглиблюючи зміст цього поняття, автор виділяє в ньому декілька компонентів: мотиваційний, орієнтаційний, операційний, вольовий, оцінний [111, 112].

Узагальнивши дефініції готовності майбутніх фахівців фізичної культури, пропонуємо власне розуміння цього поняття: це цілісний прояв особистості, обумовлений наявністю у фахівця комплексу необхідних знань, умінь і навичок, що забезпечують високий результат професійної освіти та виховання соціально зрілої особистості, якій притаманні психологічна, науково-теоретична, практична, фізична й психофізична готовність [207].

Усебічний аналіз феномену «готовність» показав, що вона є системою, яка структурно і функціонально є підсистемою загальної системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури. «Готовність» складається з умінь і навичок викладання фізичної культури, які за видами педагогічної діяльності можна диференціювати на організаторські, комунікативні й технологічні.

Відповідно до проведених досліджень визначено педагогічну сутність поняття «готовність майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури» в контексті креативно-оздоровчої освіти: це таке інтегративне, складноструктуроване утворення особистості, що характеризується спрямованістю на формування креативно-оздоровчого освітнього середовища в початковій школі, ціннісним ставленням до збереження здоров'я, наявністю спеціальних знань та вмінь із фізичної культури як навчального предмета та психолого-педагогічних і методичних засад її викладання, сутності й сучасних форм рекреаційно-оздоровчої діяльності, особистісно-професійних якостей та здатностей до самоусвідомлення й самоорганізації, що в сукупності сприятимуть забезпеченню гармонійного розвитку особистості дитини [209].

Отже, глибоке та ретельне потрактування розглянутих нами понять стало основою розбудови науково-теоретичних засад системи підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури.

1.4. Сутність і структура готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури

На основі зіставлення підходів учених, власного досвіду й теоретичного пошуку готовність майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в закладах початкової освіти потрактовано як інтегративне, складноструктуроване утворення особистості, що характеризується спрямованістю на формування креативно-оздоровчого освітнього середовища в початковій школі, ціннісним ставленням до збереження здоров'я, наявністю спеціальних знань та вмінь із фізичної культури як навчального предмета та психолого-педагогічних і методичних засад її викладання, особистісно-професійних якостей та здатностей до самоусвідомлення й самоорганізації, що в сукупності сприятимуть забезпеченню гармонійного розвитку особистості дитини.

Питання формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах інноваційного підходу в Україні завжди хвилювало суспільство, тому означена проблема є достатньо актуальною. З огляду на це українська наука й освіта як активний учасник усіх світових процесів приділяє багато уваги дослідженню готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в контексті загальних тенденцій розвитку людської цивілізації та сучасного українського суспільства.

Академік В. Кремень у монографії «Філософія національної ідеї: Людина. Освіта. Соціум» окреслює найважливіші проблеми українського буття й процесу державотворення та порушує проблему національної ідеї

[134]. Науковець пропонує власне бачення її вирішення, а саме вбачає її у єдності історії, у філософії та освіти. Обрана автором логіка дає йому змогу виявити генезу української ідеї як формування національної ідентичності, становлення незалежної держави й громадянського суспільства, культурної самобутності та національної духовності. У визначенні ж місця освіти, професійної підготовки вчителя, у практичній реалізації стратегічного напрямку поступу української освітньої ідеї вчений вважає орієнтиром входження в європейську цивілізацію.

Теоретичне визначення В. Кременем [131, 133, 135] напрямку суспільно-економічного розвитку України відображає потреби суспільства й заходи щодо їх реалізації на весь історичний період, починаючи з кінця минулого століття. На початку 90-х рр. ХХ ст. Верховною Радою схвалено Концепцію сталого розвитку України, що узгоджується з положеннями, прийнятими Міжнародною комісією з питань екології та розвитку ООН. А 2005 р. наша держава як рівноправний член світового співтовариства нарівні з багатьма країнами світу підписала Стратегію освіти для сталого розвитку. Саме цим кроком українське суспільство підтверджує розуміння вирішального значення освіти в глобальних процесах: вона є тією галуззю, на яку покладаються особливі надії, адже освіта формує людину як особистість і головного рушія майбутніх суспільних змін [89; 56; 247].

Потрактуюючи поняття сталого розвитку, українська педагогиня О. Пометун указує на його мету: «...необхідно досягнути гармонії між людьми і суспільством та природою». Далі дослідниця, поглиблюючи це твердження, наголошує: «У майбутньому має сформуватися соціоприродна система, здатна розв'язувати сукупність суперечностей, що виявляються в наш час» [238, с. 26]. Крім того, авторка визнала означені суперечності як такі, що реально існують і створюють загрозу людству. Серед них визначені домінантні: природи і суспільства, багатих і бідних, теперішніх і майбутніх поколінь людей, розвинутих і тих, що ще розвиваються, сформованих і розумних потреб [238, с. 27].

Таким чином, спільними зусиллями міжнародної спільноти, починаючи з початку ХХ ст., сформульоване нове бачення стратегії сталого розвитку, що наголошує на обов'язковій відповідальності теперішніх поколінь та їхньому творчому ставленні до життя і сподівань людської цивілізації на майбутнє. Нині, коли за декілька хвилин можна завантажити будь-яку інформацію з інтернету, її ринкова вартість знизилася. Тому закономірно, що вітчизняні прогресивні науковці, політики, освітяни тощо, розуміючи особливості сучасного глобального та вітчизняного суспільно-економічного стану, постійно акцентують увагу на необхідності розбудови нової освіти та відповідної професійної підготовки вчителів. На наш погляд, це означає, що повинні бути створені умови для підготовки такого фахівця, який би сприяв створенню умов для плекання фізично здорової й креативної особистості, що здатна «бачити» будь-які проблеми та творчо їх вирішувати. У цьому контексті доречно згадати видатного психолога-гуманіста ХХ ст. К. Роджерса, який стверджував, що, якщо в сучасному світі не буде людей, які конструктивно реагуватимуть на найменші зміни в загальному розвитку, то людство загине, і це буде та ціна, яку заплатять за відсутність креативності [258].

Можна зробити висновок про невідкладність вирішення проблем початкової освіти, яка реально може очолити рух суспільства в напрямі формування креативної та фізично здорової особистості, яка глибоко усвідомлює гостроту і сутність проблем сучасного життя і має не тільки потребу, а й здатність практично, інтелектуально та фізично їх вирішувати.

Професійна підготовка майбутніх учителів як лідерів прогресивного розвитку суспільства є вкрай важливою. Саме вони можуть реально очолити суспільно-економічні перетворення, що сприятимуть входженню України як рівноправного партнера суспільно-економічного розвитку Європи ХХІ ст. Саме цей крок може бути дієвим в аспекті руйнації негативних суспільних стереотипів стосовно культури взагалі та фізичної зокрема. Належить здолати поверхове розуміння її насправді суттєвого педагогічного значення

як засобу формування фізично здорової особистості. Саме така особистість може свідомо і невтомно, творчо і системно, продуктивно і щоденно працювати із задоволенням у конкурентних умовах європейського і світового суспільно-економічного простору.

Тому особливого значення набуває розроблення системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, яка повинна забезпечити готовність вчителя фізкультури до інноваційних видів діяльності. Означена підготовка має втілювати найкращі здобутки світової та вітчизняної науки, які піднесуть її на високий рівень визнання у світі. Спробуємо визначити її самостійно, виходячи з аналізу твердження відомого українського науковця-педагога С. Гончаренка, який зазначав, що педагогіка – це наука про загальні і специфічні закони, закономірності, особливості, принципи, правила й умови освіти, яка за рахунок навчання, виховання та розвитку спроможна формувати готовність учителя до практичної професійної діяльності. Саме педагогіка розкриває методологічні, теоретичні й методичні основи освітнього процесу в школі в системі перепідготовки й підвищення кваліфікації, додаткової і наукової освіти [50; 53; 54]. Тому в сучасних умовах суспільно-економічного розвитку вона має сприяти формуванню не просто становлення особистості, а формуванню готовності вчителя до професійної діяльності, учителя, готового до формування самодостатньої особистості учня початкової школи, здатної до самоорганізації, свідомої, самостійної та відповідальної власної креативно-оздоровчої діяльності. Початкова освіта має здійснюватися не тільки на уроці, а й у вільний від навчання час, що визначає устрій життєдіяльності учнів початкової школи як креативно-оздоровчий [40; 42; 43; 44; 48; 73; 127; 201; 202; 239; 240; 260; 304; 313].

Відбулася принципова зміна устрою з авторитарного, що сприймає учня лише як об'єкт педагогічної дії і виконавця задумів учителя фізичної культури. У концепції креативно-оздоровчої фізичної культури учень, на переконання М. Носка [198, 319], Л. Петришина [226, 227], А. Сологуба [279-

281] та ін., набуває ролі партнера суб'єкт-суб'єктних відношень з учителем в освітньому процесі. Звичайно, молодші школярі відповідно до їхніх вікових психологічних та фізіологічних особливостей із перших кроків навчання в школі не можуть виявляти достатньої самостійності. Тому учитель початкової школи повинен бути готовим до здійснення учнем перших кроків у фізичній культурі, він повинен володіти знаннями про те, як організувати початок креативно-оздоровчої діяльності й націлити дітей на розвиток високого рівня творчості та самостійності. Він повинен бути вихователем, спроможним закладати цеглинки у формування самодостатньої, креативної та фізично здорової особистості [206; 207; 319].

Розвиток ідей концепції креативно-оздоровчої фізичної культури майбутніх учителів фізичної культури, без сумніву, вимагає принципових змін у їхній психології та набуття ними ще в студентські роки інноваційного досвіду пошукової діяльності. Тому підготовка майбутніх учителів початкової школи до викладання фізичної культури відповідно до ідей креативно-педагогічної системи передбачає зміну змісту й організації професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів у закладах вищої освіти в контексті їх готовності до майбутньої професійної діяльності. Така модернізація освіти, що забезпечує поглиблене ознайомлення студентів із науковими основами й інноваційними системами обраного виду праці, – це новий крок у модернізації сучасної вітчизняної освіти. Вона сприяє прищепленню спеціальних пошукових практичних навичок і вмінь та формуванню психологічних і моральних здібностей особистості майбутнього вчителя. Останні є не просто важливими для роботи вчителя в освіті, а й обов'язковими. Саме початкова освіта як сфера людської діяльності вимагає гуманістичної професійно-педагогічної свідомості від учителя. Вона як інтегративна особистісна якість висвітлена у дослідженнях М. Носка [14], О. Остапчука [217-219], К. Роджерса [257-259], В. Роменця [261], А. Савенкова [264], А. Сологуба [279-281], А. Хуторського [302] та ін., є істотною передумовою ефективності діяльності майбутнього вчителя.

Оскільки саме такий учитель здатен здійснювати науково-методичну діяльність як передумову успішного втілення положень розробленої концепції і системи креативно-оздоровчої фізичної культури [205; 208; 210; 304].

Утілення ідей концепції та положень системи обумовлює виконання молодим спеціалістом своїх обов'язків згідно із суспільно-економічними вимогами. У такому разі вища освіта й набуті в закладі вищої освіти знання, досвід сприяють швидкій адаптації молодих спеціалістів, їхній здатності вміло здійснювати самоорганізацію педагогічної діяльності й готовності перебудовуватися за умови непередбачуваних перешкод. Майбутній учитель початкової школи і фізичної культури нової креативно-оздоровчої освіти – це фахівець, який виявляє професійно-педагогічну готовність, що полягає в здатності до творчого розроблення креативної, а тому якісної повсякденної роботи. Такому фахівцю притаманна професійна креативна діяльність, якій властиве швидке, гнучке, оригінальне, корисне реагування та готовність до ретельного розроблення варіантів вирішення нагальних проблем фізичної культури учнів початкової школи. Усе це обумовлює успішну адаптацію вчителя до умов праці, його подальше професійне вдосконалення й підвищення кваліфікації та набуття професійно-педагогічної компетентності як інтегративної характеристики ділових і особистісних якостей фахівця, що відображає високий рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення мети професійної діяльності, а також моральну позицію фахівця і громадянина.

Як зазначають автори педагогічних досліджень проблем професійної діяльності О. Антоненко [10], І. Гавриш [45], І. Дичківська [63], В. Магіна [162-164], Н. Степанченко [283, 284] та ін., професійно-педагогічна готовність до професійної діяльності є важливою професійною здатністю особистості вчителя. Це складне психологічне утворення, що охоплює декілька компонентів: мотиваційно-педагогічний (мотиваційно-ціннісний), когнітивний, конструювально-проектувальний, операційно-технологічний,

організаційно-управлінський, аналітико-рефлексивний [283]. Їх наявність та рівень розвитку як окремих ознак готовності до професійної діяльності визначає професіоналізм діяльності вчителя. Виходячи з ідей креативно-оздоровчої педагогіки та положень авторської креативно-оздоровчої концепції фізичної культури учнів початкових класів, можемо стверджувати, що названі компоненти готовності майбутніх учителів початкових класів до креативно-оздоровчої діяльності мають новий зміст, відмінний від традиційного, що реалізується згідно з авторською концепцією.

Тому, зважаючи на дефініцію готовності майбутніх учителів початкових класів до креативно-оздоровчої діяльності, визначили зміст цих компонентів.

1. Мотиваційно-педагогічний компонент готовності передбачає сформованість у майбутніх учителів початкових таких показників, як спрямованість, мотиви, потреби в навчанні, ціннісні орієнтації. Учитель фізичної культури виявляє спрямованість на формування в учнів мотивації до фізкультурної креативно-оздоровчої діяльності відповідно до індивідуальних і типологічних особливостей, прищеплення інтересу до активних занять фізичними вправами, стимулювання до активної фізкультурної діяльності, виховання в них потреби до занять певним видом спорту, фізичного самовдосконалення. Водночас майбутнім учителям важливо мати розвинені й стійкі професійні мотиви навчальної діяльності та адекватні уявлення про особливості своєї педагогічної роботи. Саме це націлює студента на розвиток креативності як засобу набуття нових професійних знань і формування відповідних професійних якостей.

Із цим не можна не погодитися, адже особиста уява студента на посаді вчителя (під час практики) стимулює його до постійного звернення до творчого осмислення майбутньої ситуації, відповідальності, а тому і до пошуків оптимальних варіантів успішної професійної адаптації, що, безумовно, сприяє розвитку креативності.

2. Когнітивно-педагогічний компонент готовності – це комплекс спеціальних знань із фізичної культури як навчального предмета та йогопсихолого-педагогічних і методичних засад викладання, що становить теоретичну основу роботи вчителя. Цей компонент охоплює знання з педагогіки, інноваційної педагогіки, соціально-економічні, природничо-наукові знання, вікової і дитячої психології, вікової фізіології й анатомії, методики фізичної культури, теорії управління педагогічними процесами тощо. Особливе значення у визначенні цього компонента мають знання, що безпосередньо визначають педагогічну готовність сучасного вчителя фізичної культури до професійної діяльності – їх студент отримує в процесі навчання. До цих знань належать: знання про аналіз діяльності учнів на уроці; уміння використовувати весь педагогічний інструментарій як утілення будь-якої системи фізичної культури на уроках і позаурочний час; знання перспектив та тенденцій розвитку галузі фізичної культури; уміння організувати самоосвіту і самовдосконалення вчителя фізичної культури і учня.

3. Конструювально-педагогічний компонент готовності – це сукупність, що вміщує аналітико-синтетичне встановлення, цілепокладання, структурування, корекцію, контроль та визначення перспектив фізичної культури. Конструювальна діяльність учителя початкових класів і фізичної культури полягає у відборі, компонуванні й проєктуванні освітнього процесу, складанні програм, планів, розробленні конкретних планів уроків. Водночас цей компонент готовності полягає і в проєктуванні засобом моделювання програм стратегічного розвитку фізичної культури та становлення самого вчителя.

4. Організаційно-педагогічний компонент готовності полягає в здатності вчителя фізичної культури організовувати освітній процес, зокрема, проводити моніторинг його якості та корекцію управлінських дій. Окрім того, цей компонент передбачає визначення спроможності вчителя залучати учнів до підготовчих робіт з організації занять і формування

комунікативних знань, умінь, навичок. Цей компонент включає і здатність учителя встановлювати та підтримувати позитивні ділові стосунки з іншими, демонструвати дикцію, емоційність, культуру мовлення, толерантність, тактовність, створювати психологічний клімат співробітництва, емпатійності, гумору тощо.

5. Педагогічно-технологічний компонент готовності – це наявність у вчителя початкової школи вмінь і навичок виконання фізичних вправ та демонстрування їх учням, оволодіння способами виконання професійно-педагогічних дій, уміле застосування різноманітних практичних та словесних, наочних методів та прийомів фізичної культури та фізичної підготовки. У сучасних умовах фізичної культури учнів початкової школи важливе й застосування учителем ІКТ як у роботі безпосередньо з учнями, так і самостійно, пошук ідей, проєктів, рекомендацій майбутнього професійного розвитку тощо.

6. Професійно-рефлексивний компонент готовності вчителя початкових класів до викладання фізичної культури полягає в наявності в учителя здатності до самоуправління та самоорганізації, що виявляється в самоменеджменті, який передбачає самомоніторинг (самоконтроль, самоаналіз, самооцінювання) як завершальний етап самоорганізації. Важливим завданням цього компонента є розвиток у вчителя здатності до рефлексії, тобто до саморегуляції, що передбачає самопізнання та послідовне спонукування себе до діяльності й самоосвіти [284].

Таким чином, професійно-педагогічна готовність майбутнього вчителя початкової школи до викладання фізичної культури – це педагогічна система креативно-оздоровчої діяльності, що полягає у визначенні світогляду та особливостей професійної позиції та практичної гуманістичної діяльності, спрямованої на креативний та фізичний розвиток учнів початкової школи.

Головним, що розмежовує авторитарну і гуманістичну креативно-оздоровчу педагогічні системи, є те, що остання передбачає залучення учня до суб'єкт-суб'єктних, а не суб'єкт-об'єктних відношень, як за умов

авторитарної педагогіки. Тож характерною особливістю суб'єкта педагогічної діяльності, а саме вчителя початкової школи в аспекті викладання ним фізичної культури за новою креативно-оздоровчою системою, є його готовність до означеного виду діяльності, розвинені креативність і гуманістичність. Актуальними також є наявність розвинених і ефективних навичок і вмінь, особистісних якостей, володіння сучасними валеологічними знаннями й технікою творчого розв'язання фахових завдань.

Отже, вирішуючи освітні завдання на засадах креативно-оздоровчої діяльності, майбутній учитель початкової школи в процесі викладання фізичної культури має бути готовим виявляти креативну позицію, креативний стиль, креативні знання, вміння та навички [207; 208; 319]. Перша складова забезпечує його здатність «бачити» всі проблеми змісту й організації освітнього процесу та готовність до їх креативного вирішення. Друга є психологічним механізмом особистої самоорганізації власного психологічного та фізичного розвитку вчителя. А остання визначає рівень особистої педагогічної пошукової валеологічної діяльності як інструментарію самостійного творчого вирішення завдань фізичного розвитку вчителя й учнів початкової школи.

Актуальність проблеми формування готовності сучасного вчителя початкових класів до викладання фізичної культури та його професійної діяльності взагалі з початку XXI ст. в Україні продовжує загострюватися, що спонукає до нових досліджень. Складність соціально-педагогічної ситуації підготовки нового вчителя початкових класів до викладання фізичної культури полягає в тому, що психологічно у свідомості студентів за роки навчання в школі та виховання в сім'ї вкорінилися переважно ідеали авторитарного устрою. Тому головною перешкодою формування готовності нового вчителя початкової школи до викладання фізичної культури є подолання психологічного бар'єру, що реально гальмує втілення принципів демократизації й гуманізації.

Отже, для успішного оволодіння сучасним учителем початкової школи, який сповідує ідеали гуманізму і має професійні наміри щодо модернізації освітнього процесу, викладання фізичної культури необхідно переорієнтувати готовність вчителя на такі дії (у їх визначенні спираємося на дослідження та розвідки О. Дубасенюк [37, 72, 289, 290], М. Носка [190, 199, 319], О. Остапчука [217-219], А. Цьось [303]):

- подолання психологічного стереотипу розуміння учня як «гвинтика» і сприйняття його як головної дійової особи освітнього процесу і господаря власного життя та здоров'я;
- глибоке усвідомлення соціальної та педагогічної значущості формування фізично здорової та креативної особистості як рушія суспільно-економічного прогресу українського суспільства;
- розуміння педагогічного значення концепції креативно-оздоровчої фізичної культури самою дитиною як підґрунтя майбутньої самореалізації і особистісного самоствердження учнів початкової школи;
- оволодіння теорією і практикою самоорганізації творчої та валеологічної діяльності учнів, що спрямована на їхню креативно-оздоровчу діяльність як педагогічну систему сучасного навчання, виховання та розвитку в початковій школі;
- створення вчителем самостійних науково-методичних розробок відповідно до авторської концепції та системи креативно-оздоровчої діяльності.

Можна передбачати, що визначені умови роботи початкової школи можуть сприяти формуванню готовності вчителя до професійної діяльності та його практичної можливості ефективно забезпечувати органічне поєднання двох складових (креативної й оздоровчої) як розвивального компонента освітнього процесу. Якість останнього тим більш вірогідна, коли він може практично забезпечуватися одним учителем, що володіє сучасною теорією навчання в початковій школі, знанням анатоμο-фізіологічних, психолого-педагогічних особливостей дітей та умов сучасного оптимального

освітнього процесу, а також має потребу в педагогічній інноваційній діяльності.

Висновки до першого розділу

1. На основі аналізу тенденцій соціально-економічного розвитку українського суспільства встановлено, що зміна суспільної парадигми вимагає докорінної зміни освітньої парадигми нашої держави, зокрема у сфері фізичної культури. Пріоритетними стають проблеми буття людини нового типу, формування її здоров'язберезувального світогляду, готовності до самостійного формування здорового способу життя, утвердження етичних цінностей щодо збереження здоров'я, що може забезпечити гармонійну взаємодію людини з природою та іншими людьми глобалізованого суспільства.

2. На основі аналізу наукового доробку вчених (А. Алексюк, С. Гончаренко, К. Дурай-Новакова, М. Дьяченко, М. Євтух, Е. Зеєр, І. Зязюн, С. Калашнікова, В. Кремень, В. Луговий, І. Прокопенко, О. Сластьонін, А. Шлейхер та ін.) встановлено, що пріоритетними в професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на сучасному етапі є ідеї гуманізму і демократії, спрямовані на формування освітнього середовища, у якому повинні домінувати цінності творчості, людиноцентризму, природовідповідності, здоров'язбереження.

3. На основі вивчення праць К. Авраменка, С. Власенка, І. Дарманської, В. Желанової, Н. Казакової, Н. Кічук, Л. Коржової, Є. Кулика, В. Курок, П. Лузана, С. Мартиненка, О. Мороза, В. Радкевич, О. Савченко, Н. Ничкало, Л. Хомич, О. Шквіра та ін. встановлено, що вчителю початкової школи нової формації необхідно виявляти належну професійну науково-методичну готовність до забезпечення не тільки емоційного, а й фізичного та креативного розвитку дитини. У зв'язку із цим актуалізується необхідність

створення такої системи підготовки, яка була б зорієнтована на творчий характер майбутньої професійної діяльності, на формування творчої особистості вчителя початкових класів, здатного виконувати роль координатора здоров'язбережувальної освіти.

Водночас аналітичний огляд публікацій Е. Вільчковського, О. Дубровського, О. Курка, П. Лєсгафта, Л. Лубишева, В. Магіна, Н. Москаленка, М. Носка, Є. Приступи, М. Прохорової, Н. Пфейфера, О. Савченко, А. Сологуба, Л. Сущенко та ін. переконує, що сучасна освіта має бути здоров'язбережувальною, а вчитель – здійснювати освітню діяльність у повній відповідності до особливостей історичного моменту, виявляючи при цьому належний рівень громадської зрілості та професійної психолого-педагогічної готовності.

4. За результатами вивчення сучасного стану професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в практиці освітніх закладів виявлено, що система такої підготовки в Україні почала розвиватися ще в середині ХХ ст. Проте аналіз навчальних планів і програм дає можливість констатувати, що цей процес не відзначається цілеспрямованістю й системністю, не спрямовується на органічне поєднання креативного та фізичного розвитку дитини в майбутній професійній діяльності в умовах початкової школи, а також характеризується недосконалістю навчально-методичного забезпечення; нерозробленістю науково обґрунтованих вимог до оцінювання рівня готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури тощо. Це виявляється в недостатній готовності майбутніх фахівців до викладання фізичної культури в контексті сучасних суспільних вимог та низькій мотивації випускників закладів вищої освіти, що значно гальмує створення авторських педагогічних систем, які передбачають поєднання креативного та фізичного розвитку дітей молодшого шкільного віку.

5. Аналіз системи початкової освіти та публікацій (Ю. Бойчук, І. Брехман, Е. Вільчківський, М. Дутчак, О. Дубогай, В. Горашук, О. Курок,

І. Поташнюк, О. Тимошенко та ін.) дозволяє констатувати, що Нова українська початкова школа створює передумови для розроблення нової концепції системи фізичної культури учнів, що актуалізує перегляд мети і завдань усталеної професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури та розроблення системи означеної підготовки на засадах креативно-оздоровчої педагогіки.

З'ясовано, що зміст сучасної початкової освіти в галузі фізичної культури відповідно до особливостей і вимог соціально-економічного розвитку України має бути креативно-оздоровчим і структурно складатися з підсистем креативного та фізичного розвитку. Тобто фізичний розвиток повинен відбуватися відповідно до закономірностей креативного розвитку, стадії якого відповідають стадіям пошуково-наукової діяльності.

6. У процесі наукового пошуку узагальнено, уточнено та поглиблено сутність базових понять дослідження. Аналіз низки психолого-педагогічних напрацювань із професійної підготовки фахівців, власний досвід роботи у ЗВО дозволили витлумачити *поняття «готовність майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури»* як інтегративне, складноструктуроване утворення особистості, що характеризується спрямованістю на формування креативно-оздоровчого освітнього середовища в початковій школі, ціннісним ставленням до збереження здоров'я, наявністю спеціальних знань та вмінь з фізичної культури як навчального предмета та психолого-педагогічних і методичних засад її викладання, сутності й сучасних форм рекреаційно-оздоровчої діяльності, особистісно-професійних якостей та здатностей до самоусвідомлення й самоорганізації, що в сукупності сприятимуть забезпеченню гармонійного розвитку особистості дитини.

7. Встановлено, що структуру готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури якісно відображають чотири взаємозалежні та взаємозумовлені компоненти, а саме: *мотиваційно-педагогічний* (мотиви, потреби в професійному зростанні, ціннісні орієнтації

щодо здоров'язбереження), *когнітивно-педагогічний* (знання основних понять здоров'язбережувальної педагогіки; знання про фізичне, психічне, духовне й соціальне здоров'я молодших школярів та чинники, які впливають на його збереження і зміцнення; знання про форми, методи, технології та засоби створення здоров'язбережувального середовища; знання з фізичної культури як навчального предмета та психолого-педагогічних і методичних засад її викладання), *організаційно-педагогічний* (уміння, пов'язані з цілепокладанням, структуруванням, проектуванням та організацією освітнього процесу, складанням планів, програм, у тому числі й власного професійного розвитку; уміння й навички виконання фізичних вправ та їх демонстрації учням, застосування різноманітних методів та прийомів креативно-оздоровчої фізичної культури), *професійно-рефлексивний* (здатність до самоусвідомлення та самоорганізації, самоконтролю, самоаналізу, самооцінювання).

Основні наукові результати розділу опубліковано в таких працях автора: [1; 2; 3; 4; 5; 6; 8; 12; 13; 14; 17; 18; 21; 24; 25; 26; 27; 29; 30; 40; 41; 42; 43; 49; 51; 56; 57].

Список використаних джерел до першого розділу

1. Алейников А. Г. О креативной педагогике. Вестник высшей школы. 1989. № 2. С. 29-34.
2. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія : підруч. для студ., аспірантів та молодих викл. вузів. Міжнар. фонд «Відродження». Київ: Либідь, 1998. 557 с.
3. Альдер Г. CQ, или Мускулы творческого интеллекта / пер. с англ. С. Потапенко. Москва: ФАИР- ПРЕСС, 2004. 496 с.
4. Амосов М. М. Роздуми про здоров'я. К. : Здоров'я, 1990. 258 с.
5. Амосов Н. М. Энциклопедия Амосова. Алгоритм здоровья. Человек и обществ. Донецк : Сталкер, 2002. 464 с.
6. Ананьев Б. Г. Избранные психологические труды. М. : Педагогика, 1980. Т. 1. 230 с.
7. Андреева О. В. Характеристика базових категорій фізичної рекреації. Педагогіка, психологія та медико-біол. проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук. праць / за ред. С. С. Єрмакова. Харків, 2009. № 9. С. 7–11.
8. Андрущенко В. П. Освіта на рубежі століть: філософія, методологія, практика. Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми. Прогноз: монографія / за ред. В. Г. Кременя. Київ: Наукова думка, 2003. 346 с.
9. Анохин П. К. Избр. труды. Философские аспекты теории функциональных систем. М.: Наука, 1978. 380 с.
10. Антоненко О. В. Підготовка майбутнього вчителя фізичного виховання до інноваційної навчальної діяльності. Електронний архів наукових публікацій Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. 2008. С. 77-81. URL: epuir.pnu.edu.ua/bistream/123456789/4197/1/Antonenko.pdf

11. Апанасенко Г. Л., Попова Л. А., Магльований А. В. Санология. Основы управления здоровьем : монография / LAMBERT (Германия), 2012. 404 с
12. Архипов О. А., Носко Ю. М., Турчин Т. М. Біомеханічні основи розвитку сили удару кикбоксера. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2014. Вип. 117. С. 170-175.
13. Бабанський Ю. К. Педагогіка: учеб. пособ. для студентов пед. институтов. Москва: Просвещение. 1983. 608 с.
14. Бадер В., Хижняк І. Інформаційно-комунікаційні технології у фаховій підготовці вчителів початкової школи: теорія і практика. Рідна шк.. 2014. № 3. С. 35-40.
15. Байбара Т. Дидактичні умови ефективного використання дослідницького методу в навчанні молодших школярів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00. 01. Київ, 1988. 217 с.
16. Балл Г. О. Психолого-педагогічні засади гуманізації освіти. Освіта і управління. 1997. № 2. С. 21-35.
17. Баррон Ф. Личность как функция формирования проектирования человеком самого себя. Вопросы психологии. 1990. № 2. С. 153-158.
18. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: наук.-метод. посіб. Київ: ІЗМН, 1998. 204 с.
19. Белікова Н. Основні напрямки професійного розвитку вчителя фізичної культури через призму освітніх інновацій. Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Луцьк, 2019. Вип. 35. С. 85-89.
20. Белікова Н. О. Сучасні тенденції професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту. Вісник Чернігівського нац. ун-ту імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. Чернігів, 2013. Вип. 112. Т. 2. С. 52-56.

21. Библер В. С. Школа диалога культур. Советская педагогика. 1988. № 11. С. 5-8.
22. Бібік Н. М. Компетенції і компетентність у результатах початкової освіти. Педагогічна і психологічна освіта в Україні: зб.наук. праць: в 5 т. Т. 3. : Загальна середня освіта. Київ: Педагогічна думка, 2012. 432 с.
23. Бібік Н. М. Формування пізнавального інтересу молодших школярів: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. Київ, 1988. 380 с.
24. Бірюк Л. Нові підходи до професійної підготовки майбутнього учителя початкової ланки освіти. Підготовка вчителя початкової школи в умовах нової парадигми освіти : матеріали міжнародної науково-методичної конференції (до 170-річного ювілею). 1-2 квітня. Київ, 2004. С. 195-198.
25. Бондар В. І. Теоретико-методологічні та технологічні основи модернізації системи підготовки вчителя. Педагогічна і психологічна науки в Україні : зб. наук. праць : [в 5 т.]. К. : Педагогічна думка, 2012. Т. 1.: Загальна педагогіка і філософія освіти. С. 291-302.
26. Бондар В., Шапошнікова І. Проблеми модернізації підготовки вчителя початкової школи в умовах стандартизації педагогічної освіти. Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки. 2014. Вип. 65. С. 224-230.
27. Бондаревская Е. В. Смыслы и стратегии личностно ориентированного воспитания. Педагогика. 2001. № 1. С. 17-24.
28. Будник О. Прогресивні ідеї професійної підготовки вчителя початкової школи до соціально-педагогічної діяльності в зарубіжних країнах. Обрії. 2014. № 1. С. 11-15.
29. Будник О. Б. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи до соціально-педагогічної діяльності: теорія і методика : монографія. Дніпропетровськ : Середняк Т. К., 2014. 484 с.
30. Вашуленко М. С. Методичні підходи до реалізації соціальної функції початкової мовної освіти. Педагогічна і психологічна наука в

Україні. Т. 2: Дидактика, методика, інформаційні технології. Київ: Пед. думка, 2007. С. 171-178.

31. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі: метод. посіб. Київ: Освіта, 2006. 268 с.

32. Вертгеймер М. Продуктивное мышление: пер. с англ. / общ. ред. С. Ф. Горбова и В. П. Зинченко. Вступ. ст. В. П. Зинченко. М.: Прогресс, 1987. 336 с.

33. Виленский М. Я. Формирование физической культуры личности учителя в процессе его профессиональной подготовки: дисс. ... д-ра пед. наук в форме научного докл.: 13.00. 01. Москва, 1990. 84 с.

34. Вильчковский Э. С. Педагогические условия совершенствования процесса формирования двигательной подготовленности детей 5-7 лет : автореф. дис. ... д-ра пед. наук. Киев, 1989. 44 с.

35. Вільчковський Е. С. Професійна спрямованість підготовки фахівців з фізичного виховання. Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992-2002 : зб. наук. праць до 10-річчя АПН України. Х. : ОВС, 2002. С. 301-309.

36. Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: підручник. Суми: ПФ «Видавництво «Університетська книга», 2019. 467 с.

37. Вознюк О. В., Дубасенюк О. А. Цільові орієнтири розвитку особистості у системі освіти: інтегративний підхід: монографія. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 684 с.

38. Волков Л. В. Физическое воспитание учащихся. Киев, 1988. 184 с.

39. Воробйов М. І., Круцевич Т. Ю. Практика в системі фізкультурної освіти: навч. посіб. Київ: Олімп. література, 2000. 192 с.

40. Выготский Л. С. Педагогическая психология. М., 1991. 480 с.

41. Выготский Л. С. Умственное развитие детей в процессе обучения: сб. статей. Москва: Учпедгиз, 1935. 134 с.

42. Выдрин В. М. Теория физической культуры (культурологический аспект): учеб. пособ. ГДОИФК им. П. Ф. Лесгафта. Ленинград, 1988. 45 с.

43. Выдрин В. М. Формирование культуры личности в сфере физической культуры (проблемы развития физической культуры молодежи): сб. науч. трудов. Воронеж: Изд-во ВГАУ, 1992. С. 5-14.

44. Гавриленко О. М. Роль педагогічної практики студентів у формуванні готовності до професійної діяльності. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Серія: Психолого-педагогічні науки. 2011. № 10. С. 207-210.

45. Гавриш І. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00. 04. Луганск, 2006. 44 с.

46. Гаврілова Л. Науково-методологічні підходи до аналізу професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів. Професіоналізм педагога : теоретичні й методичні аспекти. Вип. 2. Слов'янськ : ДДПУ, 2015. С. 7-17.

47. Герасімова Н. Є. Підготовка спеціалістів у ВНЗ. Проблеми загальної та педагогічної психології. 2008. Т. 8. Ч. 3. С. 78-89.

48. Гілфорд Дж. Як допомогти дитині стати творчою особистістю. Київ: Шкільний світ, 2003.

49. Гільбух Ю. З. Визначення психологічної готовності дитини до дошкільного навчання. Початкова школа. 1988. № 7. С. 62-64.

50. Гончаренко С. У. Від педагогічної думки до нової філософії освіти. Рідна школа. 1993. № 10. С. 3-5.

51. Гончаренко С. У. Гуманізація освіти – запорука виховання творчої та духовнобагатої особистості. Дидактика професійної школи : зб. наук. пр. / [редкол. : Гончаренко С. У. та ін]. Хмельницький, 2005. Вип. 3. С. 19-23.

52. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: Методологічні поради молодим науковцям. Київ- Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. 278 с.

53. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник / 2-ге вид., допов. й випр. Рівне: Волинські обереги, 2011. 552 с.

54. Гончаренко С. У., Мальований Ю. І. Педагогічна сутність гуманітаризації шкільної освіти. Рідна школа. 1994. № 10. С. 30-33.

55. Гончаренко С., Мальований Ю. Гуманізація та гуманітаризація освіти. Шлях освіти. 2001. № 3. С. 2-8.

56. Декларація «Про права дитини». Законодавство України у сфері освіти та професійного навчання (Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти) / упор.: Б. Г. Чижевський, В. П. Головінов, С. В. Краснова, М. М. Шевченко. Київ: Парламентське видавництво, 2013. 376 с.

57. Демінський О. Ц. Дидактичні засади оптимізації навчально-тренувального процесу в системі підготовки спортсменів : автореф. дис.... д-ра пед. наук: 13.00.09; Ін-т педагогіки АПН України. Київ, 2003. 36 с.

58. Дерка Т. Г. Неперервна професійна підготовка фахівців фізичного виховання: акмеологічні засади: монографія / за ред. С. О. Сисоєвої. Київ: Видавництво ВП «Едельвейс», 2016. 528 с.

59. Державний стандарт початкової освіти : затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>.

60. Державні стандарти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti>.

61. Джуринський П. Б. Педагогічні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої діяльності. Наука і освіта : науково-практичний журнал. Одеса. 2016. № 10. С. 45-51.

62. Джуринський П. Б. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної професійної діяльності : монографія. Одеса : Лерадрук, 2012. 422 с.

63. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.

64. Довгань Н. Ю. Виховання фізичної культури студентів (теоретико-методичний аспект): монографія. Миколаїв: Іліон, 2017. 526 с.

65. Довгань Н. Ю. Організація самостійної роботи з фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів у процесі позааудиторної спортивно-масової роботи. Наукові записки кафедри педагогіки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради: зб. наук. праць / гол. ред. В. Г. Пасинок. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2017. Вип. 40. С. 64-78.

66. Довгань Н. Ю. Принципи фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць / Інститут проблем виховання НАПН України. Київ, 2016. Вип. 20. Кн. 1. С. 155-168.

67. Довгань Н. Ю., Копилов О. М. Психолого-педагогічна готовність студентів до фізичного самовдосконалення. Актуальні проблеми психології: зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / за наук. ред. С. Д. Максименка, Н. О. Євдокімової. Миколаїв: Іліон, 2015. Т. VII: Екологічна психологія. Вип. 38. С. 145-153.

68. Довгань Н. Ю., М'ясоєденков К. О., Короп М. Ю. Фізичне виховання. Фітнес: навчальний посібник. Київ: КНТЕУ, 2016. 416 с.

69. Долинський Б. Т. Здоров'язберезувальна діяльність учителя початкової школи : навч. посіб. Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського, НАПН України, Півд. наук. центр. О. : Вид. М. П. Черкасов, 2011. 249 с.

70. Долинський Б. Т. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до формування здоров'язберезувальних навичок і вмінь у молодших школярів у навчально-виховній діяльності: [монографія]. Одеса: Видавець М. П. Черкасов, 2010. 265 с.

71. Дружинин В. Н. Психология общих способностей. Санкт-Петербург: Питер Ком, 1999. 368 с.

72. Дубасенюк О. А., Вознюк О. В. Інтегративний підхід до професійного розвитку особистості педагога в умовах цивілізаційних змін.

Науковий часопис НПУ імені М. М. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість. К., 2010. Вип. 12 (22). С. 17-20 с.

73. Дубогай О. Д. Інтеграція пізнавальної і рухової діяльності в системі навчання і виховання школярів : метод. посіб. для вчителів почат. шк. та фіз. культури, студ. та батьків. К. : Оріяни, 2001. 152 с.

74. Дубогай О. Д. Основні поняття і терміни оздоровчої фізичної культури та реабілітації: навч. посіб. Луцьк: Надстиря, 1998. 104 с.

75. Дубогай О. Д. Розвиток творчої особистості школяра засобами фізичної культури. Нива знань. 1999. № 3. С. 52-54.

76. Дубогай О., Маковецька Н. Плекаймо здоров'я дитини. Запоріжжя : [б. в.], 2007. 264 с.

77. Дубровський А. А. Открытое письмо врача учителю. Москва: Просвещение, 1988. 26 с.

78. Дункер К. Психология продуктивного (творческого) мышления. Психология мышления / под ред. А. М. Матюшкина. Москва, 1965. С. 86-234.

79. Дурай-Новакова К. М. Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности.: дис. д-ра пед. наук.. Минск, 1983. 256 с.

80. Дьяченко М. И., Кандыбович Л. А. Психологические проблемы готовности к деятельности. Мн.: Изд-во БГУ, 1976. 176 с.

81. Енциклопедія освіти / за ред. В. Кременя. К. : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

82. Ефименко Н. Н. Материалы к оригинальной авторской программе «Театр физического воспитания и оздоровления детей дошкольного и младшего школьного возраста». Москва: ЛИНКА-ПРЕСС, 1999. 256 с.

83. Ефименко Н. Н. Неправильная физкультура (в детском саду и школе). Винница, 2009. 72 с.

84. Ефименко Н. Н. Театр физического воспитания детей дошкольного и младшего школьного возраста. Авторская программа. Таганрог, 2007. 68 с.

85. Євтух М. Б. Пріоритети професійної підготовки вчителя в системі університетської освіти. Педагогічна і психологічні науки України : до 20-ти річчя НАПН України. К. : Педагогічна думка, 2012. Т. 5. Вища освіта. С. 228-241.

86. Єрмакова Т. С. Оздоровче освітнє шкільне середовище як умова формування культури здоров'я: матеріали V всеукр. наук.-практ.конф. «Педагогіка здоров'я» (м. Харків, 15 травня 2015 р.). Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2015. С. 243-246.

87. Єрмакова Т. С. Формування культури здоров'я школярів у Польщі: теорія і практика : монографія. Printhouse, 2016. 364 с.

88. Завидівська Н. Н. Професійно-прикладні основи формування здорового способу життя студентів вищих навчальних закладів економічного профілю : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. К., 2002. 20 с.

89. Закон України «Про освіту». № 1556-VII, від 01.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/ed20190101#Text>

90. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» від 25.04.2019 № 2704-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19/ed20190425#>

91. Законодавство України у сфері освіти та професійного навчання (Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти) / упор.: Б. Г. Чижевський, В. П. Головінов, Є. В. Красняков, М. М. Шевченко. Київ: Парламентське вид-во, 2013. 376 с.

92. Зеер Э. Ф. Психология профессий. Текст. М.: Акад. Проект, 2003. 329 с.

93. Зязюн І. А. Інтелектуально-творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти. Неперервна професійна освіта: проблеми пошуку, перспективи: монографія / за ред. І. Я. Зязюна. Київ: Віпол, 2000. С. 190.

94. Зязюн І. А. Процеси модернізації сучасної педагогічної освіти в Україні. Професійна освіта: педагогіка і психологія: польсько-укр. журн. / за ред. Т. Левовацького, І. Вільш, І. Зязюна, Н. Ничкало. Ченстохов-Київ, 2006. Ч. VIII. С. 105-115.

95. Зязюн І. А. Філософія неперервної професійної освіти і сучасні психолого-педагогічні парадигми. Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз: монографія / В. П. Андрущенко, І. А. Зязюн, В. Г. Кремень, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало та ін.; за ред. В. Г. Кременя; АПН України. Київ: Наук. думка, 2003. С. 167-275.

96. Іващенко О. В. Методика навчання гімнастичним вправам шкільної програми. Теорія і практика фізичного виховання. Харків: ОВС, 2001. № 1. С. 26-31. DOI: [http:// dx/doi. org/ 10.17309/ tmfv.2001.1.7](http://dx.doi.org/10.17309/tmfv.2001.1.7).

97. Іващенко О. В., Худолій О. М. Моделювання як метод педагогічного контролю рухової підготовленості хлопчиків 6-10 років. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. 2015. Вип. 129 (1). С. 110-115.

98. Казанжи І. В. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до позаурочної виховної роботи : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04; Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2002. 22 с.

99. Калашнікова С. А. Державна політика в галузі освіти: необхідність зміни визначальних параметрів. Зб. наук. пр. Укр. акад. держ. упр. при Президентові України. К., 2000. Вип. 2, Ч. IV. С. 359-364.

100. Калашнікова С. А. Навчання дорослих на основі компетентнісноорієнтованого підходу: навч. вид. Київ: Проект «Рівний доступ до якісної освіти в Україні», 2007. 57 с.

101. Каракатсаніс Т. В. Розвиток креативності майбутніх учителів початкових класів у педагогічних коледжах Великої Британії: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Запоріжжя, 2014. 20 с.

102. Каргаполов В. П. Профессиональное становление преподавателя физической культуры: Автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.04. Хабаровський ГПИ. Омськ, 1999. 111 с.

103. Карпюк Р. П. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичн. виховання у навчальних

зкладах : дис... д-ра пед. наук: 13.00.04; НПУ ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2010. 541 с.

104. Кічук Н. В. Творча особистість вчителя: педагогічні засади формування: навч. посіб. Ізмаїл: Ізмаїл. держ пед. ін-т МПП «Прінт майстер», 1999. 96 с.

105. Клапчук В. Превентивна фізична реабілітація і кількісна оцінка рівня соматичного здоров'я: погляд на проблему [Текст]. Спортивний вісник Придніпров'я. 2008. № 3-4. С. 195-198.

106. Кловак Г. Т. Генеза підготовки майбутнього вчителя до дослідницької педагогічної діяльності у вищих навчальних закладах України (кінець XIX – XX століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» . К., 2005. 40 с.

107. Клопов Р. В. Інформатизація вищої фізкультурної освіти. Актуальні проблеми фізкультурної освіти: матер. II електронної наук. конф. (м. Харків, 18 травня 2008 р.) / Харків. нац. пед. ун-т. ім. Г. С. Сковороди. Харків: ОВС, 2006. С. 8-9.

108. Клопов Р. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту із застосування інформаційних технологій: теорія і практика: монографія / за ред. С. О. Сисоєвої. Запоріжжя: Вид-во Запорізького ун-ту, 2010. 386 с.

109. Коваль Л. В. Професійна підготовка майбутніх учителів у контексті розвитку початкової освіти : монографія. [2-е вид., перероб. і допов.]. Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2012. 343 с.

110. Ковальчук В. А. Професійна підготовка майбутніх учителів до роботи в умовах варіативності освітньо-виховних систем: теорія, методика, практика : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Я. Франка, 2016. 442 с.

111. Козленко В. Н. Проблема креативности личности. Психология творчества: общая, дифференцированная, прикладная. Москва, 1990. 230 с.

112. Козленко М. П., Вільчковський Е. С., Цвек С. Ф. Теорія і методика фізичного виховання у початкових класах. Київ: Вища школа, 1984. 229 с.
113. Комар О. А. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивної технології: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Черкаси, 2011. 467 с.
114. Коменський Я. А. Великая дидактика. Педагогическое наследие / сост. В. М. Кларин, А. Н. Джурицкий. Москва, 1989. 416 с.
115. Комплексний підхід до фахової підготовки сучасного вчителя початкових класів : монографія / М. С. Вашуленко, В. О. Собко, Л. Я. Бірюк, Г. С. Демидчик, В. А. Каліш; ред.: М. С. Вашуленко; Глухів. нац. пед. ун-т ім. О. Довженка. Глухів, 2012. 311 с.
116. Конеева Е. В. Формирование педагогической позиции специалиста по физической культуре в процессе вузовской подготовки: дисс. ... д-ра пед. наук: 13.00.08; 13.00.04. Москва, 2001. 357 с.
117. Конституція України. Київ: Просвіта, 1996. 80 с.
118. Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір. Затверджено наказом МОН № 998 від 31.12.2004 р. URL: www.mon.gov.ua/images/education/.../knc.doc.
119. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
120. Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012-2016 роки: схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 31 серп. 2011 р. № 828-р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua./laws/show/828-2011-%D1%80/>
121. Концепція педагогічної компетентності. Л. В. Банашко, О. М. Севастьянова, Б. С. Кришук, С. І. Тафінцева. Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія. URL: <http://www.kgpa.km.ua/?q=node/233>.

122. Концепція проекту Загальнодержавної цільової соціальної програми «Формування здорового способу життя молоді України» на 2013-2017 роки.

URL: http://cmsps.kr.sch.in.ua/zakonodavcha_baza/derzhavni_ciljovi_programi/

123. Концепція формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя дітей та молоді. Законодавство України у сфері освіти та професійного навчання (Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти) / упор. Б. Г. Чижевський, В. П. Головінов, Є. В. Красняков, М. М. Шевченко. Київ: Парламентське вид-во, 2013. 376 с.

124. Коржова Л. С. Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до проведення педагогічних досліджень: дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Криворізький держ. педагогічний ун-т. - Кривий Ріг, 2002. 190 с.

125. Коробейников Г. В. Психофизиологическая организация деятельности человека: монографія. К.: «Белая Церковь: БНАУ», 2008. 137 с.

126. Корсак К. Цель образования образования XXI века – человек с новым мышлением. Народное образование. 2002. № 9. С. 27-35.

127. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Під ред. Л. М. Проколієнко: Упор. В. В. Андрієвська, Г. О. Балл, О. Т. Губко, О. В. Проскура.-К.:Рад.шк.,1989. 608 с.

128. Костюченко В. Ф. Концепция специального профессионального образования в вузах физической культуры в современных условиях: автореф. дисс. ... д-ра пед. наук: 13.00. 04. Санкт-Петербург, 1997. 39 с.

129. Коцур В. П. Підготовка нового вчителя XXI ст.: інноваційні засади, завдання і перспективи поступу. Педагогічна і психологічна науки в Україні:зб. наук.праць: в 5 т. Т. 3: Загальна середня освіта. Київ: Пед. думка, 2012. С. 351-362.

130. Кремень В. Інноваційність і освіта. Позакласний час. 2009. № 11-12. С. 36-38.

131. Кремень В. Г. Модернізація системи освіти як важливий чинник інноваційного розвитку держави. Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти. Вип. 1 (5). Харків: НТУ «ХПІ», 2003. С. 3-9.

132. Кремень В. Г. Нові вимоги до людини і освіти. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/1/statti/1kremen/1kremen.htm

133. Кремень В. Г. Проект сучасної освіти: інноваційна людина. Рідна школа. 2013. № 8-9 (серпень-вересень). С. 6-8.

134. Кремень В. Г. Філософія національної ідеї. Людини. Освіта. Соціум. Вид. переробл. Київ: Грамота, 2010. 576 с.

135. Кремень В. Г., Табачник Д. В., Ткаченко В. М. Україна: альтернативи поступу (критика історичного досвіду). Київ: ARC-UKRAINE, 1996. 793 с.

136. Круцевич Т. Ю. Теорія і методика фізичного виховання: підручник для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту: у 2 т. Київ: Олімпійська література, 2008. Т. 1. 390 с.

137. Круцевич Т. Ю. Теорія і методика фізичного виховання: підручник для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту: у 2 т. Київ: Олімпійська література, 2012. Т. 2. 368 с.

138. Круцевич Т. Ю. Управління фізичним станом підлітків в системі фізичного виховання : автореф. дис. ... д-ра наук з фіз. вих. і спорту : 24.00.02; Нац. ун-т фіз. вих. і спорту України. К., 2000. 44 с.

139. Круцевич Т. Ю., Зайцева М. А. Проблеми тестового контролю знань студентів в сучасній системі вищої фізкультурної освіти. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2005. № 4. С. 41-45.

140. Кузьмина Н. В. Профессионализм деятельности преподавателя и мастера производственного обучения. Москва : Высшая школа, 1989. 119 с.

141. Кузьмина Н. В., Реан А. А. Профессионализм педагогической деятельности. Санкт-Петербург-Рыбинск: Науч. исслед. центр развития творческой молодежи, 1993. 54 с.
142. Кулик Є. В. Підготовка майбутніх вчителів до дослідницької діяльності. Монографія. Київ-Дрогобич: Коло, 2004. 382 с.
143. Кулик Є. В., Сидоренко В. К. Науково-дослідницька діяльність як компонент професійної підготовки студентів вищого педагогічного закладу освіти/ Матеріали міжнародної науково-практичної конференції "Психолого-педагогічні проблеми підготовки вчительських кадрів в умовах трансформації суспільства" 18-19 жовтня 2000 р. м. Київ, НПУ, С. 117-119.
144. Кун Т. Структура научных революций; [пер. с англ. И. Налетова]. Москва: Прогресс, 1977. 292 с.
145. Курок В. П. Громадянське виховання майбутнього вчителя в контексті нової української школи. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Сер. : Педагогічні науки. 2018. Вип. 1. С. 10-16.
146. Курок В. П. Цілісна система загальнотехнічної підготовки вчителя трудового та професійного навчання : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.01. К., 1993. 205 с.
147. Куц О. С. Організаційно-методичні основи фізкультурно-оздоровчої роботи зі школярами, які проживають за умов підвищеної радіоактивності : автореф. дис. ... д-ра наук з фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення. К., 1997. 41 с.
148. Лейтес Н. С. Об умственной одаренности. Москва: АПН РСФСР, 1960. 138 с.
149. Лесгафт П. Ф. Избранные педагогические сочинения: в 2 т. Москва: Академия педагогических наук РСФСР, 1951. Т. 1. С. 30.
150. Лесгафт П. Ф. Избранные труды. Москва: Физкультура и спорт, 1987. 360 с.

151. Лесгафт П. Ф. Руководство по физическому образованию детей школьного возраста. Изд. 3-е. Санкт-Петербург Тип. Банке, 1912. Ч. 1. 384 с.
152. Линець М. М., Андрієнко Г. М. Витривалість, здоров'я, працездатність. Львів, 1993. 130 с.
153. Лікувальна фізкультура та спортивна медицина. За ред. проф. В. В. Клапчука. Київ. 1995. 312 с.
154. Ліннік О. О. Система підготовки майбутнього вчителя до організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії з учнями початкової школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. докт. пед. наук : 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти. ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”. Старобільськ, 2016. 46 с.
155. Лодатко Є. О. Моделювання освітніх систем в контексті ціннісної орієнтації соціокультурного простору. Вісн. Черкас. ун-ту. Серія: Пед. Науки. Черкаси, 2007. Вип. 112. С. 32-40.
156. Лубышева Л. И. Концепция модернизации процесса профессиональной подготовки специалистов по физической культуре и спорту (авторский проект). Теория и практика физической культуры. 2003. № 12. С. 12-16.
157. Лубышева Л. И. Концепция формирования физической культуры человека. Москва: ГЦОЛИФК, 1992. 120 с.
158. Луговий В. І. Педагогічна освіта в Україні: структура, функціонування, тенденції розвитку: монографія / за заг. ред. О. Г. Мороза. Київ: МАУП, 1994. 193 с.
159. Лузан П. Г. Теоретичні і методичні основи формування навчальнопізнавальної активності студентів у вищих аграрних закладах освіти : дис. ...д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2004. 505 с.
160. Лузан П. Г., Сопівник І. В., Виговська С. В. Основи науково педагогічних досліджень. Київ, 2010. С. 51-54.
161. Лутай В. Філософія сучасної освіти: Навчальний посібник. К.: Центр “Магістр - S” Творчої спілки вчителів України, 1996. 256 с.

162. Магин В. А. Контекст модернизации высшего профессионального физического образования. Теория и практика физической культуры. 2005. № 4. С. 39-41.

163. Магин В. А. Модернизация системы профессиональной подготовки специалистов по физической культуре и спорту на основе инновационных технологий: дисс. ... д-ра пед. наук: 13. 00. 08. Москва, 2006. 390 с.

164. Магльований А. В., Белов В. М., Котова А. Б.. Організм і особистість: діагностика та керування. Л. : [б. в.], 1998. 250 с.

165. Мадзигон В. М. Продуктивная педагогика. Политехнические основы соединения обучения с производительным трудом: монография. Киев: Вересень, 2004. 324 с.

166. Майборода В. К. Проблеми розвитку праксеологічних умінь майбутніх компетентних фахівців вищої школи України. Вища освіта України. 2012. № 4. С. 31-36.

167. Максимчук Б. А. Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до фізичного виховання учнів: навчальний посібник; за ред. проф. Р. С. Гуревича. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2010. 252 с.

168. Максимчук Б. А. Формування валеологічної компетентності майбутніх учителів у процесі фізичного виховання (теоретико-методичний аспект): монографія; за ред. д-ра пед. наук, проф., члена-кореспондента НАПН України Р. С. Гуревича. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2016. 388 с.

169. Маркова А. К. Психология профессионализма. Москва: Международный центр "Знание", 1996. 308 с.

170. Мартиненко С. М. Діагностична діяльність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика: монографія. К. : КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2008. 434 с.

171. Марусинець М. М. Професійна рефлексія майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика формування : монографія. Прикарпат.

нац. ун-т ім. В. Стефаника. Івано-Франківськ; Умань : ПП Жовтий О. О., 2012. 419 с.

172. Маслоу А. Психология бытия. Москва: Ваклер, 1997. 210 с.

173. Матвієнко О. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до педагогічної взаємодії у навчально-виховному середовищі школи першого ступеня: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ, 2010. 650 с.

174. Медвідь Ф. Гуманізація та гуманітаризація фізкультурної освіти та підготовки кадрів у контексті українського національного відродження. Науковий вісник ВДУ. Журнал Волинського державного університету ім. Лесі України. Здоров'я, фізична культура і спорт. Луцьк: ВДУ, 1997. № 6. С. 105-109.

175. Міщик Л. І. Теоретико-методичні основи професійної підготовки соціального педагога у закладах вищої освіти : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.05. Запоріжжя, 1997. 359 с.

176. Моляко В. О. Психологічна екологія таланту. Актуальні проблеми психології: традиції і сучасність: у 3-х т. Київ: ГП АПН України, 1993. Т. 2. С. 200-206.

177. Моляко В. О. Психологічна теорія творчості. Обдарована дитина. 2004. № 6. С. 2-9.

178. Монтессори М. Дом ребенка. Метод научной педагогики / пер. с итал. С. Г. Займовского. Санкт-Петербург; Гомель, 1993. 336 с.

179. Монтессори М. Самовоспитание и самообучение в начальной школе. Киев, 1995. 108 с.

180. Мороз О. Г. Захистити дитинство. Рідна школа, 1994. № 7. С. 28-29.

181. Мороз О. Г., Сластьонін В. О., Філіпенко Н. І. Підготовка майбутнього вчителя: Зміст та організація : навч. Посібник. К. : НПУ, 1997. 168 с.

182. Москаленко Н. В. Фізичне виховання молодших школярів: монографія. Дніпропетровськ: Інновація, 2014. С. 265-308.

183. Муковіз О. П. Дистанційне навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи: теорія та методика : монографія. Уман. держ. пед. ун-т ім. П. Тичини. Умань : Сочінський М. М., 2016. 392 с.
184. Національна Доктрина розвитку освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text>.
185. Національна Доктрина розвитку фізичної культури і спорту України: затверджено Указом Президента від 17 квітня 2002 р., № 347/2002. Освіта. 2002. № 26. С. 2-4.
186. Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 р. «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» від 9 лютого 2016 року № 42/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/42/2016#Text>.
187. Ничкало Н. Г. Неперервна професійна освіта: міжнародний аспект. Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: монографія / за ред. І. А. Зязюна. Київ: Віпол, 2000. С. 58-80.
188. Ничкало Н. Г. Професія вчителя вічна. Педагогічна майстерність у закладах професійної освіти : монографія. К. , 2003. 246 с.
189. Нова українська школа: poradnik для вчителя / за заг. ред. Бібік Н. М. К.: Літера ЛТД, 2019. 208 с.
190. Носко М. Колективна монографія. Підготовка фахівців з фізичної культури і спорту: професійно-педагогічні, науково-пошукові, технологічні аспекти: наукове видання / за наук. ред. М. О. Носко. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю.В., 2020. 404 с.
191. Носко М. О. Теоретичні та методичні основи формування рухової функції у молоді під час занять фізичною культурою та спортом: дисертація д-ра пед. наук: 13.00.09. К., 2003. 450 с.
192. Носко М. О., Архипов О. А. Біометрія рухових дій людини : монографія.[за заг. ред. О. А. Архипова]. К. : Слово, 2011. 216 с.
193. Носко М. О., Архипов О. А., Гаркуша С. В., Воєділова О. М., Носко Ю. М. Удосконалення здоров'язберезувальної системи позакласної та

позаурочної роботи з фізичного виховання. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2017. Вип. 143. С. 291-299.

194. Носко М. О., Гришко Ю. Ю., Носко Ю. М., Дейкун М. П. Руховий розвиток та стан здоров'я школярів та студентів навчальних закладів. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2017. Вип. 142. С. 126-129.

195. Носко М. О., Грищенко С. В., Носко Ю. М. Формування здорового способу життя: навч. посіб. Київ: Вид-во, 2013. 268 с.

196. Носко М. О., Дейкун М. П., Єрмаков С. С., Маслов В. М., Носко Ю. М. Розвиток моторики волейболістів різних вікових груп. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2014. Вип. 118. Т. III. С. 136-142.

197. Носко М. О., Дейкун М. П., Ляпін В. М., Сероштан В. М., Носко Ю. М. Методики формування рухів у процесі навчання і тренування. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2014. Вип. 118. Т. I. С. 240-243.

198. Носко М. О., Дейкун М. П., Носко Ю. М. Креативна освіта сучасного студента: навч. посіб. Чернігів: Десна Поліграф, 2018. 152 с.

199. Носко М. О., Носко Ю. М. Державна освітня політика щодо формування здорового способу життя студентської молоді. Вища освіта України: теоретичний та науково-методичний часопис. Київ, 2014. № 1. Додаток 1: Наука і вища освіта. С. 61-65.

200. Носко М. О., Носко Ю. М. Особливості фізичного розвитку школярів початкової школи. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2014. Вип. 118 (3). Т. IV. С. 205-211.

201. Носко М. О., Носко Ю. М., Лазаренко М. Г., Жула В. П., Могильний Ф. В., Філоненко О. А. Руховий розвиток школярів різних

вікових груп: наукове видання / за наук. ред. М. О. Носка. Чернігів, 2020. 408 с.

202. Носко Ю. М. Ефективність використання руханок у процесі навчання учнів закладів початкової освіти. Молодий вчений. Херсон, 2018. № 2.1 (54.1), лютий. С. 108-111.

203. Носко Ю. М. Методика застосування приладів контролю термінової інформації про стан розвитку рухових якостей школярів початкової школи. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2015. Вип. 129. Т. II. С. 40-44.

204. Носко Ю. М. Онтогенез моторики школярів початкової школи: навч. посіб. Чернігів, 2015. 76 с.

205. Носко Ю. М. Особливості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів з фізичної культури з впровадження технології креативно-оздоровчої освіти. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: НУЧК, 2019. Вип. 4 (160). С. 19-23. DOI: 10.5281/zenodo.3613949

206. Носко Ю. М. Особливості фізичного розвитку учнів початкової школи. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наук. праць / за ред. Г. М. Арзютова. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. Вип. 6 (62). С. 47-50.

207. Носко Ю. М. Професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури: теорія і практика: монографія. Чернігів, 2020. 444 с.

208. Носко Ю. М. Розділ 1.7. Креативно-оздоровча початкова освіта: теорія, технологія, практика. Моделювання складних систем в економіці і освіті: монографія / за заг. ред. Л. О. Кібальник, В. М. Соловйова. Черкаси: Видавець Вовчок О. Ю., 2018. С. 82-103.

209. Носко Ю. М. Сутність та структура проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: НУЧК, 2019. Вип. 2 (158). С. 236-240.

210. Носко Ю. М. Теоретичне обґрунтування проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2017. Вип. 149. С. 192-194.

211. Носко Ю. М. Теоретичні аспекти формування здорового способу життя школярів загальноосвітніх навчальних закладів. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2017. Вип. 147. Т. II. С. 91-94.

212. Носко Ю. М., Архипов О. А. Вплив малорухомого способу життя на стан здоров'я молодших школярів. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наук. праць / за ред. Г. М. Арзютова. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. Вип. 3К2 (57). С. 15-19.

213. Носко Ю. Н. Формирование навыков здорового образа жизни средствами оздоровительной физической культуры. XI международная научно-методическая конференция (г. Гомель, 23-24 ноября 2017 г.): материалы. Гомель: ГГУ им. Ф. Скорины, 2017. С. 476-479.

214. Олєфіренко Н. В. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до проектування дидактичних електронних ресурсів : монографія. Харків : ХНПУ, 2014. 330 с.

215. Оліяр М. П. Теорія і практика формування комунікативно-стратегічної компетентності майбутніх учителів початкових класів: монографія. Івано-Франківськ: Сімик, 2015. 475 с.

216. Осадченко І. І. Теорія і практика ситуаційного навчання у підготовці майбутніх учителів початкової школи : монографія. Умань: ПП Жовтий, 2011. 414 с.

217. Остапчук Е. Е. Организация научно-методической работы в лицее. Ориентиры новой педагогической парадигмы. Кривой Рог: ИВИ, 2000. 132 с.
218. Остапчук О. Є. Діяльність учителя: готовність до інновацій. Кривий Ріг: ПП Іріда, 2004. 155 с.
219. Остапчук О. Є. Організація науково-методичної роботи в ліцеї: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 1998. 21 с.
220. Пангелова Н. Е., Петренко І. Г., Данилко М. Т., Троценко В. В. Педагогічна практика студентів факультету фізичного виховання: навч.-метод. посіб. Переяслав-Хмельниц. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. Переяслав-Хмельницький : Оріяни, 2003. 128 с.
221. Педагогика профессионального образования / под ред. В. А. Сластенина. М.: Издательский центр "Академия", 2004. 368 с.
222. Педагогічна і психологічна наука в Україні: зб. наук. праць до 15-річчя АПН України: у 5 т. Т. 1: Теорія та історія педагогіки. Київ: Пед. думка, 2007. 360 с.
223. Педагогічна і психологічна наука в Україні: зб. наук. праць: в 5 т. Т. 3: Загальна середня освіта. Київ: Пед. думка, 2012. 432 с.
224. Педагогічний словник / за ред. дійсного члена АПН України М. Д. Ярмаченко. Київ: Пед. думка, 2001. 501 с.
225. Педагогічні технології в підготовці вчителів : навчальний посібник / кол. авторів ; за ред. І. Ф. Прокопенка. 3-є вид., допов. і переробл. Харків : ХНПУ, 2018. 457 с.
226. Петришин Л. Й. Аналіз дефініції «креативність» як основи творчої педагогічної діяльності. Нові технології навчання. 2012. № 73. С. 182-189.
227. Петришин Ю. Порівняння думок учнів, учителів та батьків щодо значущості різних організаційних форм фізичного виховання у загальноосвітніх школах. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні

проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : [зб. наук. пр.]. Київ, 2013. Вип. 7, Т. 2. С. 72-77.

228. Пехота Е. Н. Индивидуализация профессионально-педагогической подготовки учителя : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04. К, 1997. 401 с.

229. Пехота О. М. Індивідуалізація професійно-педагогічної підготовки вчителя : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / ІПППО АПН України. К., 1997. 52 с.

230. Пехота О. М., Куктенко А. З., Любарська О. М Освітні технології [Текст] : навч. - метод. Посібник. К. : Видавництво «А.С.К.», 2003. 160 с.

231. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: [навч. посіб.] / О. М. Пехота, В. Д. Будаєв, А. М. Старєва та ін. ; за ред. І. А. Зязюна, О. М. Пехоти. К. : А.С.К., 2003. 240 с.

232. Платонов К. К. Структура и развитие личности. М. : Наука, 1986. 256 с.

233. Побірченко Н. С. Компетентнісний підхід у вищій школі: теоретичний аспект. Освіта та педагогічна наука. 2012. № 3. С. 24-31.

234. Побірченко Н., Коберник Г. Інтерактивне навчання в системі нових освітніх технологій. Початкова школа. 2004. № 10. С. 8-10.

235. Подмазін С. Особистісно-орієнтований освітній процес: принципи, технології. Педагогіка і психологія. 1997. № 2. С. 37-43.

236. Подобєд Н. В. Державна політика формування здорового способу життя молоді в Україні: підходи та заходи. Теорія та практика державного управління. 2011. Вип. 4 (35). С. 4-6.

237. Полякова О. М., Штика Н. О. Партнерство школи та громадських організацій щодо формування здорового способу життя у молодіжному середовищі. Педагогічна освіта: теорія і практика. Педагогіка: зб. наук. праць / редкол.: І. Д. Бєх, В. О. Огнев'юк, О. Л. Кононко. Київ: КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2009. № 11 (спецвип., Ч. 2). С. 25-28.

238. Пометун О. І. Освіта для стійкого розвитку – нова педагогічна модель. Педагогічна і психологічна науки в Україні: зб. наук. праць: в 5 т. Т. 3: Загальна середня освіта. Київ: Пед. думка, 2012. С. 25-48.

239. Пономарев Я. А. Психология творчества. Москва: Наука, 1976. 32 с.

240. Пономарев Я. А. Фазы творческого процесса. Исследование проблем психологии творчества: сб. науч. работ. Москва: Наука, 1989. С. 57-101.

241. Пономарьов О. С. Фундаменталізація вищої в контексті моделі фахівця ХХІ століття. Фундаменталізація вищої освіти – необхідна умова випуску конкурентоспроможних фахівців: матер. міжнар. наук.-метод. конф. (м. Харків, 11-13 квіт. 2001 р.). Харків: НТБУ ХПІ, 2001. С. 278-285.

242. Поташник М. М. Демократизация управления школой. Москва: Знание, 1990. 26 с.

243. Приступа Є., Рокіта А. Тенденції підготовки фахівців фізичного виховання і спорту в Європі. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2003. № 15. С. 124-130.

244. Про затвердження Цільової комплексної програми «Фізичне виховання – здоров'я нації» від 01.09.1998. № 963/98. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963/98#Text>.

245. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року від 25 червня 2013 року № 344/2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013/conv#Text>.

246. Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми «Здоров'я 2020: український вимір» від 31 жовтня 2011 р. № 1164-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1164-2011-%D1%80#Text>.

247. Проект Закону про Концепцію сталого розвитку України (№ 3234 від 25.04.2001). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?skl=4&pf3516=3234

248. Прокопенко І. Ф. Розвиток інноваційної педагогічної освіти як пріоритетний напрям модернізації національних систем підготовки освітянських кадрів у ХХІ ст. Теорія і практика управління соціальними системами. 2013. № 1. С. 48-55.

249. Проніков О. К. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури у вищих педагогічних навчальних закладах України (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.): монографія. Ніжин: Аспект-Поліграф, 2012. 276 с.

250. Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій: колективна монографія / за наук. ред. проф. Гаврілової Людмили. Nameln : InterGING, 2019. 312 с.

251. Прохорова М. В., Неверкович С. Д., Маркина Т. А. Проблемы педагогической компетентности специалистов по физической культуре и спорту. Теория и практика физической культуры. 1994. № 7. С. 38-39.

252. Прохорова М. В., Пфейфер Н. Э., Бурдина Е. И. Формирование профессионального потенциала будущих специалистов физической культуры. Физкультурное образование: проблемы и перспективы: матер. межвуз. конф. Санкт-Петербург, 1996. С. 44-46.

253. Пфейфер Н. Э. Профессионально-педагогический потенциал специалистов по физической культуре и его формирование в условиях высшего педагогического образования: дисс. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Санкт-Петербург, 1996. 283 с.

254. Радкевич В. О. Теоретичні і методичні засади професійного навчання у закладах профтехосвіти художнього профілю: монографія/ Ничкало Н. Г., Зязюн І. А., Гончаренко С. У., Лук'янова Л. Б. та ін.; за ред. Н. Г. Ничкало. Київ: УкрІНТЕІ, 2010. 424 с.

255. Резников Ю. А., Готлиб В. М., Степанченко Н. И. Самостоятельная работа студентов – важнейший компонент подготовки специалистов в системе физкультурного образования. Теория и практика физической культуры. 1989. № 10. С. 29-31.

256. Рибалка В. В. Особистісний підхід у профільному навчанні старшокласників: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 19.00.07. Київ, 2007. 40 с.
257. Роджерс К. Творчество как усиление себя. Вопросы психологии. 1990. № 1. С. 164-168.
258. Роджерс К. Творчество как усиление себя. Вопросы психологии. 1990. № 1. С. 164-168.
259. Роджерс К., Фрейберг Д. Свобода учиться. Москва: Смысл, 2002. 527 с.
260. Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992-2002: зб. наук. праць до 10-річчя АПН України / Академія педагогічних наук України. Харків: ОВС, 2002. Ч. 2. 416 с.
261. Роменець В. А. Психологія творчості: навч. посіб. 2-е вид., доп. Київ: Либідь, 2001. 288 с.
262. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. 2-е изд. Санкт-Петербург: Питер, 2002. 720 с.
263. Рудишин С. Д. Системний підхід до вищої освіти в Україні: освіченість, компетентність, національні цінності. Педагогіка і психологія : Вісник НАПН України. 2013. № 3 (80). С. 69-75.
264. Савенков А. И. Психологические основы исследовательского подхода к обучению: учеб. пособ. Москва: Ось-89, 2006. 480 с.
265. Савченко О. Початкова освіта в контексті ідей Нової української школи і учнів. Директор школи, ліцею, гімназії. 2018. № 3. С. 26-32.
266. Савченко О. Удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. Початкова школа. 2001. № 7. С. 1-4.
267. Савченко О. Я. Вивчення особистості молодшого школяра як передумова успішної організації його навчальної діяльності. Початкова школа. 2012. № 3. С. 1-6.
268. Савченко О. Я. Новий етап розвитку шкільної освіти і підготовка майбутнього вчителя. Шлях освіти. 2003. № 3. С. 2-5.

269. Савченко О. Я., Вашуленко М. С., Бібік Н. М. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням К.: Педагогічна думка. 2012. 160 с.
270. Семиченко В. А., Снісаренко О. С., Брюховецька О. В., Кудусова А. Ш. Плекаємо педагогічну майстерність: навч. посіб. Вінниця, 2010. 674 с.
271. Сериков В. В. Образование и личность. Теория и практика проектирования образовательных систем. М. : Логос, 1999. 272 с.
272. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості: підручник. Київ: Міленіум, 2006. 346 с.
273. Сисоєва С. О. Педагогічні технології. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 661 с.
274. Сисоєва С. О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня: монографія. Київ : Поліграфкнига, 1996. 406 с.
275. Скоробогатова М. Р. Подготовка учителей начальных классов в условиях реформирования системы образования в Украине. Наука і освіта. 2010. № 7. С. 228-232.
276. Слостенин В. А. Педагогика: учебное пособие. Москва: Издательский дом "Академия", 2002. 576 с.
277. Слостенин В. А., Подымова Л. С. Педагогика: Инновационная деятельность. - М.: ИЧП «Издательство Магистр», 1997. 224 с.
278. Соколенко О. І. Формування ціннісного ставлення студентів вищих педагогічних навчальних закладів до свого здоров'я: автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спеціальність 13.00.04. Луганськ, 2008. 20 с.
279. Сологуб А. И. Креативное образование: талант и здоровье: монография. Кривой Рог: ИВИ, 2000. 264 с.
280. Сологуб А. І. Освіта обдарованих влітку: посіб. Київ: ТОВ «Інформаційні системи», 2012. 90 с.

281. Сологуб А. І. Особистий щоденник дослідника. Кривий Ріг: Куба, 2002. 108 с.
282. Солтик О. О. Формування професійної надійності майбутніх вчителів фізичної культури: теорія і практика: монографія. Хмельницький: ХНУ, 2018. 371 с.
283. Степанченко Н. І. Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах: дис. д-ра пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2017. 629 с.
284. Степанченко Н. І. Формування у майбутніх учителів фізичної культури готовності до інноваційної діяльності. Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Київ, 2015. Вип. 5К (61). С. 234-236.
285. Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. К.: "К.І.С.", 2003. 296 с.
286. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту: історичний шлях і перспективи: монографія. Запоріжжя: ЗДУ, 2002. 400 с.
287. Сущенко Л. П. Професійна підготовка фахівців фізичного виховання і спорту: історичний аспект. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2001. С. 183-193.
288. Сущенко Л. П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00. 04. Київ, 2003. 46 с.
289. Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 284 с.

290. Технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів: навч. посібник / за заг ред. доктора педагогічних наук О. А. Дубасенюк. : Житомир. держ.пед. ун-тет, 2001. 267 с.

291. Тимошенко О. В. Теоретико-методологічні засади оптимізації професійної підготовки викладачів фізичних культури у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ, 2009. 35 с.

292. Ткаченко Л. І. Розвиток освіти і творчість: контекст синергетики. Синергетика і творчість / НАПН України, Інститут обдарованої дитини за ред. акад. В. Г. Кременя. Київ: Інст. обдар. дитини, 2014. С. 227-252.

293. Ткаченко Н. М. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до проектування позаурочної виховної діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. К., 2011. 21 с.

294. Федій О. А. Теорія і практика підготовки педагогів до використання засобів естетотерапії у професійній діяльності : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. НАПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. К., 2010. 44 с.

295. Фидельский В. В. Теория и практика подготовки будущих учителей к физическому воспитанию учащихся: автореф. дис. ... д-ра пед. наук. : 13.00.04. М., 1993. 49 с.

296. Френе С. Антология гуманной педагогики /сост. и авт. предисл. Б. Л. Вульфсон. М. : Изд. Дом Шалвы Амонашвили, 2002. 224 с.

297. Френе С. Избранные педагогические сочинения / пер. с франц. Киев: Химия, 1990. 301 с.

298. Хіменець В. В. Інноваційна освітня діяльність. Ужгород: Інформаційно-видавничий центр ЗППО, 2007. 364 с.

299. Хомич Л. О. Професійно–педагогічна підготовка вчителя початкових класів. К.: Магістр-S, 1998. 201 с.

300. Хомич Л. О. Система психолого-педагогічної підготовки вчителя початкових класів: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04. К., 1998. 443 с.

301. Хоружа Л. Л. Теоретичні засади формування етичної компетентності майбутніх учителів початкових класів: дис. доктора пед. наук: 13.00.04. К., 2004. 365 с.
302. Хуторской А. В. Дидактическая эвристика. Теория и технология креативного обучения. Москва: Изд-во МГУ, 2003. 416 с.
303. Цьось А. В. Диференційований підхід у процесі професійної підготовки вчителя фізичної культури : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Київ, 1994. 16 с.
304. Чиксентмихайи М. Креативность. Поток и психология открытий / пер. с англ. И. Ющенко. Москва: Карьера Пресс, 2013. 528 с.
305. Шабалина О. Л. Общая педагогическая подготовка учителей физической культуры в системе высшего профессионального образования: дисс. ... д-ра пед. наук: 13.00.08. Москва, 2003. 320 с.
306. Шалівська Ю. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкової школи до комунікативно-мовленнєвого розвитку учнів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04; Рівненський державний гуманітарний університет. Рівне, 2018. 20 с.
307. Шиян Б. М. Підготовка вчителя фізичної культури третього тисячоліття. Концепція розвитку фізичного виховання і спорту в Україні: зб. наук. праць. Рівне: Принт-Хауз, 2001. Вип. 2. С. 371-374.
308. Шиян Б. М. Теоретико-методичні основи підготовки вчителів фізичного виховання в педагогічних навчальних закладах: автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти. - К., 1997. 50 с.
309. Шкрєбтій Ю. М. Стан та напрямки удосконалення системи підготовки кадрів для фізичного виховання і спорту. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції "Концепція підготовки спеціалістів фізичної культури в Україні". За ред. В. І. Завадського, Ю. М. Шкрєбтія. Київ-Луцьк: Веже, 1996. С. 3-16.

310. Ярошенко О. Г. Проблеми групової навчальної діяльності школярів: дидактико-методичний аспект : монографія. Київ : Станиця, 1999. 245 с.
311. Barron F.. Putting creativity to work. In R. J. Sternberg (Ed.), *The nature of creativity: Contemporary psychological perspectives*. Cambridge University Press.1988. pp. 76-98.
312. Dennett D. C. *Brainstorms: Philosophical Essays on Mind and Psychology*. Cambridge : MIT Press, 1998. 377 p.
313. Gilford J. *The nature of human intelligence*. New York: McGraw. teill, 1967. 538 p.
314. Ivashchenko O., Khudolii O., Yermakova T., Yermakov S., Nosko M., Nosko Y. Factorial and discriminant analysis as methodological basis of pedagogic control over motor and functional fitness of 14–16 year old girls. *Journal of Physical Education and Sport*. Pitesti, 2016. № 16.2. P. 442-451.
315. Ivashchenko O., Nosko Y., Bartik P., Makanin O. Gender-Related Peculiarities of 7-Year-Old Schoolchildren's Motor Fitness. *Teoriâ Ta Metodika Fizičnogo Vihovannâ*. 2020. № 20 (4). P. 228–233. URL: <https://doi.org/10.17309/tmfv.2020.4.05>
316. Khudolii O., Ivashchenko O., Iermakov S., Nosko Y., Marchenko S. Strength Abilities: Estimation of Immediate Training Effect of Strength Loads in Girls Aged 7 Years. *Teoriâ Ta Metodika Fizičnogo Vihovannâ*. 2019. № 19 (2). P. 98-104. URL: <https://doi.org/10.17309/tmfv.2019.2.06>
317. Maslow A. H. *Motivation and personality*. New York: Addison Wesley Educational Publishers, Inc., 1987. 293 p.
318. Montessori M. *Spontaneous Activity in Education*. New York: Schocken Books, 1965. Vol. 2. 200 p.
319. Nosko M., Sahach O., Nosko Y., Griban G., Kuznietsova O., Bohuslavskiy V., Dovgan N., Samokish I., Shkola O., Zhukovskiy Y., Plotitsyn K. Bloshchynskiy I. Professional Development of Future Physical Culture Teachers

during Studying at Higher Educational Institutions. *International Journal of Applied Exercise Physiology*. 2020. Vol. 9 (5). P. 44-55.

320. Petersen P. *Beitrage zur Schulpadagogik und Erziehungsphilosophie / Agentur Dieck. Heinsberg, 1985. 185 p.*

321. Petersen P. *Der kleine Jena-Plan - 62. Aufl. / Beltz Verlag. Weinheim und Basel, 2001. 137 p.*

322. Pomeshchikova I., Iermakov S., Bartik P., Shevchenko O., Nosko M., Yermakova T., Nosko Y. Influence of exercises and games with ball on vestibular stability of students with muscular-skeletal apparatus disorders. *International scientific journal of kinesiology sport science*. 2016. Vol. 9. Issue 1. P. 62-69.

323. Sitovskyi A., Maksymchuk B., Kuzmenko V., Nosko Y., Korytko Z., Bahinska O., Marchenko O., Nikolaienko V., Matviichuk T., Solovyov V., Khurtenko O., Slyusarenko N., Zhorova I., Maksymchuk I. Differentiated approach to physical education of adolescents with different speed of biological development. *Journal of Physical Education and Sport*. 2019. № 19 (3). P. 1532-1543.

324. Torrance E. *Torrance test of Creative Thinking*. Bensville IL:Scholastic Testig Service, 1966. 234 p.

325. Torrance E. Can we teach children to think creatively? *Journal of Creative Behavior*. 1972. № 6. P. 114-143.

РОЗДІЛ 2

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ІЗ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

У розділі висвітлюється питання розвитку вищої освіти в галузі фізичної культури й концептуальні засади чинної педагогічної системи професійної підготовки вчителів фізичної культури. Порушення зазначених проблем здійснюється задля реалізації намірів їх вирішення на рівні сучасних вимог нової української вищої освіти. Оскільки фізична культура молодого покоління в початковій школі вимагає теоретичної й практичної переорієнтації вчителів, що узгоджується з положеннями креативно-педагогічної освіти, які відповідають загальним світовим та європейським тенденціям модернізації вищої освіти, то доцільно взяти до уваги вимоги нових парадигм та нагальних суспільних перетворень.

2.1. Концепція підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки

Поняття «концепція» в педагогіці як науці – система поглядів, що визначає розуміння явищ і процесів, об'єднаних науковим фундаментальним задумом, провідною ідеєю. Вона демонструє спосіб побудови засобів навчання і виховання на основі цілісного розуміння суті цих процесів [28; 48; 125].

Проведені дослідження, висвітлені в попередніх підрозділах нашої роботи, дозволяють зробити проміжний висновок про те, що створення системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури потребує визначення системоутворювального

елементу цієї системи. У контексті розвитку основної ідеї сучасної освіти (гуманізація і демократизація освітньої системи) такою системоутворювальною одиницею може стати концепція професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, розроблена на засадах ідей гуманізації й демократизації. Педагогічною основою концепції є принцип органічного зв'язку навчання, виховання та розвитку майбутніх учителів початкових класів зі збереженням їхнього здоров'я. Змістовою ж основою концепції є креативно-оздоровча діяльність під час проведення занять з фізичної культури.

Пропонована концепція націлена на модернізацію складових освітнього процесу із залученням інноваційних педагогічних і здоров'язбережувальних технологій та засобів фізичного виховання, створення креативного, здоров'язбережувального освітнього середовища на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії; залучення майбутніх учителів до спортивно-оздоровчої діяльності, що забезпечить досягнення цілей і завдань професійної підготовки фахівців для початкової школи, зокрема в аспекті сформованості в них готовності до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки.

Концепція спрямовує науковий пошук на досягнення мети й завдань підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в єдності трьох концептів (*методологічного, теоретичного, технологічного*).

Методологічний концепт відображає концептуальні зв'язки між предметом, метою, завданнями наукового дослідження, визначає постановку проблем, послідовність їх розв'язання й теоретичну спрямованість на пояснення результатів. Загальнонауковий рівень методологічного концепту дослідження базується на системі підходів, що дозволило конкретизувати зміст і сутність досліджуваної готовності, визначити й обґрунтувати специфічні закономірності, загальнодидактичні й спеціальні принципи її формування, а саме: *системний підхід* дозволяє розглядати професійну

підготовку майбутніх учителів початкових класів як сукупність структурних і функціональних складників та взаємозв'язків між ними, уможлиблює формулювання мети системи підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, оптимізацію шляху засвоєння знань, вироблення вмінь і набуття досвіду в контексті формування досліджуваної готовності; *діяльнісного*, що сприяє формуванню готовності майбутніх фахівців завдяки їх залученню до різних видів професійно орієнтованої діяльності; *аксіологічного*, що розкриває роль ціннісних орієнтацій у формуванні готовності майбутніх педагогів до виконання професійних функцій, детермінує усвідомлення й сприйняття особистості через ієрархію особистісних і професійних цінностей, спрямовує на формування ціннісного ставлення до здоров'я, морально-етичний характер взаємодії суб'єктів освітнього процесу; *культурологічного*, що сприяє морально-етичному розвитку, формуванню емоційної, мисленнєвої, діялісно-поведінкової культури особистості, спрямований на створення культурно-освітнього середовища; *компетентнісного*, спрямованого на набуття знань, умінь, професійно важливих якостей та оволодіння комплексною процедурою їх застосування для розв'язання актуальних професійних проблем; *особистісно орієнтованого*, що сприяє розвитку педагога як суб'єкта освітньої діяльності; *модульного*, що забезпечує засвоєння навчального матеріалу за окремими структурними елементами й одночасне збереження його цілісності; *синергетичного*, що дозволяє створювати системи вільного вибору напрямів креативно-оздоровчої діяльності та сприяє розвитку творчості в професійній діяльності. Єдність цих наукових підходів визначає методологію дослідження.

Теоретичний концепт ґрунтується на філософських позиціях теорії пізнання та її основних принципах, ідеях і теоріях педагогіки, що стосуються наукових основ професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, їх особистісного і професійного становлення. Означені положення вможливають теоретичне обґрунтування ключових понять і категорій

дослідження, виявлення і обґрунтування педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкових класів; визначення засад формування змісту професійної підготовки майбутніх фахівців; розроблення моделі системи підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, а також організацію експериментального дослідження, науковий опис досліджуваних фактів і явищ, їх аналіз, узагальнення й синтез.

Підґрунтям для виконання дослідження послуговували ідеї педагогіки та психології з проблем особистісно орієнтованої освіти (Г. Балл [8], І. Бех [11, 131], О. Бондаревська [14], С. Гончаренко [25; 29], І. Зязюн [56-58], Н. Ничкало [108; 109], С. Подмазін [130], В. Рибалка [149], В. Серіков [160], С. Сисоєва [161-163]); концепція оптимізації навчально-виховного процесу (Ю. Бабанський [7], М. Поташник [136]); підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (Е. Вільчковський [20-22], О. Демінський [36], Т. Дерека [37], В. Каргаполов [65], Р. Каршук [66], Ф. Медвідь [98], Л. Сущенко [178-180], В. Фідельський [185], Б. Шиян [196-197], Ю. Шкрєбтій [199]), організації освітнього процесу у вищих навчальних закладах фізичної культури (Б. Максимчук [95; 96; 211], О. Солтик [174]) та ін.

Технологічний концепт передбачає розроблення, упровадження та апробацію методичного забезпечення процесу підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в закладах початкової освіти й уможлиблює експериментальну перевірку ефективності розробленої моделі системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в закладах початкової освіти.

На засадах гуманістичної педагогічної парадигми обґрунтовано концепцію підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури як теоретичну основу системи їх професійної підготовки у ЗВО. Вона ґрунтується на засадах креативно-оздоровчої педагогіки, що розуміється як використання засобів, форм і методів фізичної культури і

спрямована на задоволення потреб молодших школярів в активному відпочинку, підтримання та зміцнення їхнього здоров'я, покращення самопочуття, отримання позитивних емоцій, оздоровлення та самовираження з урахуванням стану здоров'я, рівня фізичного та психічного розвитку [120; 142; 145; 153;].

До особливостей пропонованої концепції віднесено положення про те, що пріоритетним напрямом у підготовці майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури є пошук шляхів задоволення потреб суспільства у здорових і працездатних громадянах, що робить украй важливою пропаганду здорового способу життя, профілактику захворювань і зумовлює необхідність підвищення рівня рухової активності молодого покоління; зміст підготовки майбутніх фахівців має враховувати специфіку майбутньої професійної діяльності та базуватися на позитивних здобутках як вітчизняного, так і закордонного досвіду, бути орієнтованим на формування ціннісного ставлення до здоров'я, набуття спеціальних знань та вмінь з фізичної культури як навчального предмета та психолого-педагогічних і методичних засад її викладання, сутності й сучасних форм рекреаційно-оздоровчої діяльності, а також особистісно-професійних якостей та здатностей до самоусвідомлення й самоорганізації; процес підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури має бути усвідомленим, послідовним і планомірним, здійснюватися з використанням узвичаєних та інноваційних методик, що в кінцевому результаті забезпечить формування готовності майбутніх фахівців до означеного виду діяльності в контексті сучасних суспільних вимог [17; 49; 186].

Такі початкові умови створення концепції визначили необхідність теоретичного обґрунтування вимог до учасників освітнього простору, організації та проведення самого освітнього процесу та вимог до професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Визначення сутності концепції та умов її реалізації детермінує майбутню педагогічну діяльність учителя початкових класів із фізичної культури. Аналіз праць Л. Виготського [13; 24], С. Гончаренка [25; 28; 30], Є. Кулика [76; 77], В. Курок [79; 80], М. Моляко [99; 100], В. Сластьоніна [124; 165; 166] та інших науковців довів, що основною якістю особистості, яка буде провадити креативно-оздоровчу діяльність, є креативність. Тільки цілісна людська індивідуальність, яка виявляє та розвиває креативні здібності, мотивацію, знання, уміння та навички, має перспективу позитивної діяльності в цій системі. Саме креативність забезпечує здатність учасників креативно-оздоровчої діяльності породжувати якісно нові ідеї, системи, матеріали та духовні цінності, що так чи інакше змінюють на краще життя окремої дитини чи навіть усієї людської цивілізації.

Представлена концепція передбачає, що креативність особистості – це не тільки вроджена здібність, але й така властивість особистості (за М. Моляко) [99; 100], яку можна формувати та розвивати. Крім того, у концепції сама креативна діяльність (за Л. Виготським) [23; 24] є методологічною основою, яка визначає підхід до організації та проведення занять із фізичної культури.

Згідно з метою концепції, спрямованої на підготовку майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, з урахуванням ідей А. Сологуба [168; 169], нами розроблена модель становлення креативної особистості у вигляді піраміди (рис. 2.1). У її основі – студент як людина, яка сповідує гуманітарні цінності з усією сукупністю креативних задатків, здібностей, мотивів, що оволодіває системами і практичною діяльністю за креативно-оздоровчою концепцією. Відповідно до неї вершина піраміди – «студент-пошукач-філософ», а «пошукач-громадянин», «пошукач-раціоналізатор», «пошукач-винахідник» та «пошукач-теоретик» є проміжними щаблями становлення (рис. 2.1) [119;122].

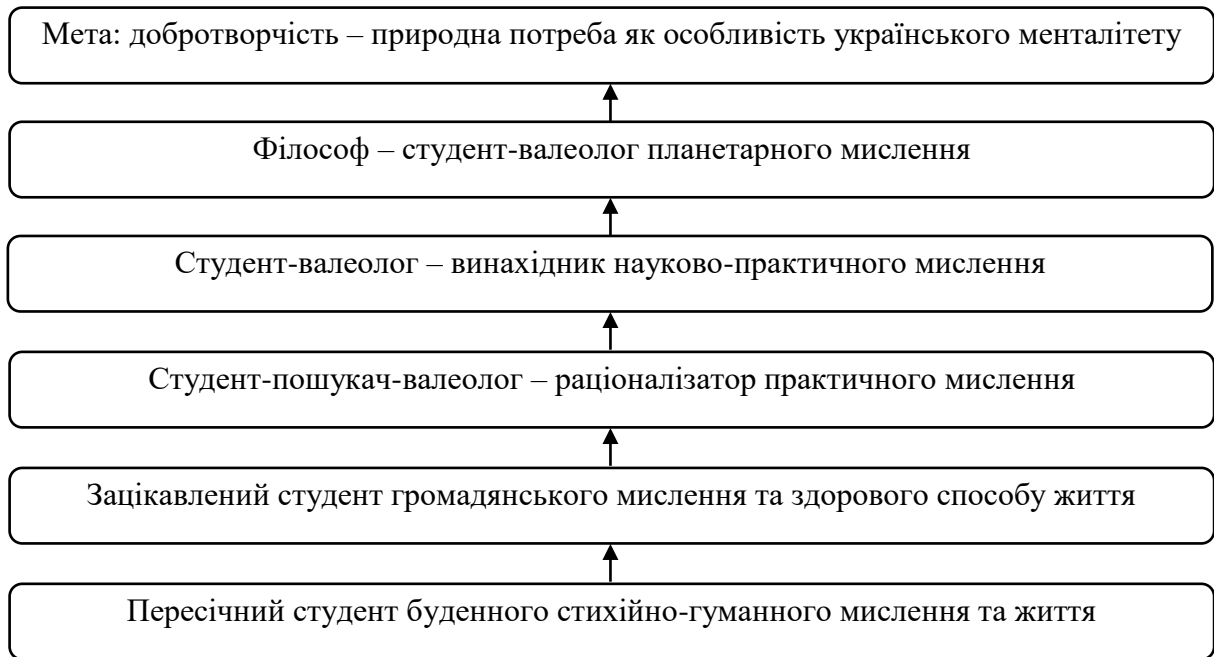

Рис. 2.1. Модель становлення креативної особистості студента в умовах навчального закладу

Отже, у пропонованій нами концепції вчитель набуває статусу пошукача, який у професійній діяльності має виявляти себе філософом, дослідником-теоретиком проблем фізичної культури, винахідником, творчою особистістю, раціоналізатором і неодмінно громадянином, який сповідує основні громадянські цінності суспільства.

У статусі філософа вчитель перебуває в постійному філософському пошуку істини і шляхів розв'язання проблем духовного життя світової людської цивілізації і власного здоров'я, що обумовлює його науковий світогляд вільної креативної особистості. Його світосприйняття відображає глобальне цілісне світорозуміння, діалектичне дивергентне планетарне мислення, має здатність аналізувати й пояснювати явища природи, суспільства, життя, проблеми власного здоров'я, себе як окремої людини і всього людства в цілому. Водночас креативна особистість визнає пріоритет креативної діяльності та здорового способу життя на користь людства, глибоко розуміє роль і місце національного у світовій загальнолюдській цивілізації.

У статусі теоретика вчитель виявляє виражене науково-теоретичне державне мислення, пильність, прискіпливість у пошуках проблем, легкість генерування ідей, їх кодування, гнучкість мислення, швидкість формулювання ідей словами та їх розроблення, цілісність сприймання, спостережливість, кмітливість, здатність до згортання, перенесення, «зчіплення» інформації, фантазію, вміння класифікувати, систематизувати інформацію. Використовуючи сучасні інформаційні технології, теоретик намагається втілювати й популяризувати будь-які наукові ідеї, особливо валеологічні, що сприяє його розумінню ролі й місця ментального українського у світових загальнолюдських цінностях.

У статусі винахідника вчитель, у свою чергу, має виражене науково-практичне мислення, жадобу до пошуків і розглядає їх реалізацію як своєрідну особисту поезію, а тому володіє спеціальними вміннями та навичками конструювання та експериментування. Маючи здатність як людина доводити його до кінця, він уважно проводить валеологічні спостереження, чітко й точно фіксує результати дослідження. Згідно з його методологічними характеристиками (темою, актуальністю дослідження, об'єктом, предметом тощо) вміло їх занотовує й замальовує в щоденнику спостережень, виявляє готовність пам'яті та здатність до оцінних суджень і конструктивних дій.

У статусі раціоналізатора і винахідника вчитель має виражене практичне конструктивне мислення, а тому володіє всіма здібностями на менш високому рівні, хоча може здійснювати творчу діяльність щодо перенесення досвіду вирішення одних життєвих завдань на вирішення інших, вмінням бачити шлях вирішення з використанням додаткової інформації. Як наслідок, раціоналізатор має здатність оперувати знаннями, вміннями, хистом до вибору варіантів вирішення та розроблення первинного задуму, розвинення ідеї до досконалості, виявляє патріотичні почуття любові до країни, міста, підприємства та органічну потребу в здоровому способі життя.

Як громадянин учитель освоює роль пошукача, має виражене громадянське мислення, досліджує проблеми, що виникають перед Батьківщиною, світовою цивілізацією, і виявляє креативність у їх вирішенні. Він має високу національну свідомість, що дозволяє йому ставитись без упередження до інших культур, розуміти роль і місце національного у світовій загальнолюдській цивілізації та готовність захищати національні, державні, місцеві й особисті інтереси.

Учитель фізичної культури як людина визнає пріоритет добра, совісті й честі над розумом, а тому він як гуманіст здатний співпереживати і співчувати своїм рідним, близьким, друзям, колегам і будь-яким іншим людям, бути терпимим і толерантним, мати громадянське креативне мислення, мотиви, любити людей, життя, природу. Така людина дружня і принципова, альтруїстична і дієва, раціональна і вольова. Вона веде здоровий спосіб життя і має належний фізичний і психологічний стан, глибоко переживає проблеми національного масштабу та всієї світової загальнолюдської цивілізації.

Структура і функціонування пропонованої концепції ґрунтуються на основі ідей В. Роменця [154], А. Савенкова [155], А. Сологуба [167; 172; 173], А. Хуторського [193], М. Чіксентміхайя [194]. Нами запропоновано формувати креативно-оздоровчу фізичну культуру учнів початкової школи аналогічно до етапів творчого (за М. Моляко) [99; 100] наукового дослідження (за С. Гончаренком) [27; 28], що передбачає послідовні етапи пошукової діяльності (за В. Сластьоніним) [104; 165]: підготовка (натхнення), визрівання (інкубація), осяяння (інсайт), перевірка дієвості продукту творчої істинності (експертне оцінювання).

Беручи до уваги сформульоване відомим українським ученим-педагогом С. Гончаренком визначення, що педагогіка як наука повинна розглядати й пояснювати загальні й специфічні закони, закономірності, особливості, принципи, правила й умови освіти, навчання, виховання та розвитку особистості викладача-професіонала, визначили теоретичну основу

концепції. Вона базується на креативно-оздоровчій педагогіці, яка розкриває методологічні, теоретичні й методичні основи освітнього процесу як у навчальному закладі, так і в системі додаткової освіти [25; 26; 29]. Тому в сучасних умовах суспільно-економічного розвитку вона має сприяти не просто становленню особистості, а й насамперед формуванню самодостатньої особистості студента, здатного до самоорганізації, свідомої, самостійної та відповідальної власної креативно-оздоровчої діяльності. Оскільки початкова освіта має здійснюватися не тільки на уроці, а й у вільний від навчання час, що визначає устрій життєдіяльності учнів початкової школи як креативно-оздоровчий [4; 32; 59; 123; 175; 182; 190; 206], то означена концепція передбачає підготовку майбутніх учителів початкових класів до креативно-оздоровчої діяльності.

Аналіз праць М. Носка [111; 112; 115], Л. Петришина [128], А. Сологуба [170; 172; 173] та ін. дозволяє констатувати, що принципова зміна освітньої парадигми у сфері фізичної культури з авторитарної педагогіки на гуманітарно-демократичну передбачає зміну основних принципів освітньої діяльності, а особливо ролей його учасників. І якщо авторитарна педагогіка минулого розглядає учня лише як об'єкт педагогічної дії і виконавця задумів учителя фізичної культури, то в пропонованій нами концепції креативно-оздоровчої фізичної культури учень набуває статусу суб'єкта педагогічної дії і вступає в партнерські відносини з учителем. Тобто стосунки між учителем і учнем пререходять із суб'єкт-об'єктних до суб'єкт-суб'єктних, партнерських. Звичайно, молодші школярі згідно з їхніми віковими психологічними та фізіологічними особливостями з перших кроків навчання у школі не можуть виявляти достатньої самостійності. І все ж тільки те, що вчитель початкових класів на уроках фізичної культури починає створювати відповідне освітнє середовище, започатковуючи партнерські відносини, залучаючи учня до спільної фізкультурної діяльності, створює умови для подальшого входження учня в креативно-оздоровчу діяльність і мотивує та націлює його на набуття відповідних знань, умінь і

навичок самостійно, творчо будувати навчально-виховний процес. Такий підхід у нашій концепції має велике виховне значення та закладає підвалини формування взаємовідносин між учасниками креативно-оздоровчої діяльності, що сприяє розвитку самодостатньої, креативної та фізично здорової особистості [118; 121; 208].

Ідея залучення учня до суб'єкт-суб'єктних відносин дозволила нам, базуючись на розумінні сутності етапів науково-практичної діяльності, розробити нову типологію уроків, що реалізує креативний підхід до навчання учнів у векторі «учень-пошукач». Проведення таких уроків вимагає спеціальної підготовки вчителя. Тобто майбутній учитель, навчаючись сам, займає позицію суб'єкта в креативно-оздоровчій педагогіці. Він повинен володіти високою професійною кваліфікацією і компетентністю, розвиненою креативністю, гуманістичністю і готовністю до означеного виду діяльності. До того ж учитель повинен мати розвинені й ефективні навички і вміння, володіти сучасними валеологічними знаннями і технікою творчого розв'язання професійних задач [110; 164].

Утілення ідей концепції обумовлює виконання майбутнім учителем початкових класів своїх обов'язків відповідно до суспільно-економічних вимог. Таким чином набуті в закладі вищої освіти знання, досвід сприяють швидкій адаптації молодих спеціалістів і їхній здатності вміло здійснювати самоорганізацію педагогічної діяльності та готовності перебудовуватися за непередбачуваних перешкод (за О. Морозом) [103; 104]. Майбутній учитель початкових класів у пропонованій нами концепції креативно-оздоровчої фізичної культури – це фахівець, який виявляє професійно-педагогічну готовність, що полягає в здатності до творчого розроблення креативної, а тому якісної повсякденної роботи. Йдеться про професійну креативну діяльність, якій властиве швидке, гнучке, оригінальне, продуктивне реагування та готовність до ретельного розроблення варіантів вирішення нагальних проблем фізичної культури учнів початкової школи. Але найголовніше, що всі учасники креативно-оздоровчої діяльності є

партнерами. Усе це зумовлює успішну адаптацію вчителя до креативно-оздоровчих умов праці, його подальше професійне вдосконалення й підвищення кваліфікації та набуття професійно-педагогічної готовності до певного виду діяльності як інтегративної характеристики ділових і особистісних якостей фахівця, що відображає високий рівень знань, умінь, досвіду, достатній для досягнення мети професійної діяльності, а також моральну позицію фахівця і громадянина.

Ураховуючи авторське потрактування поняття «професійно-педагогічна компетентність» та визначення сутності понять «готовність до професійної діяльності» та «педагогічна діяльність учителя початкових класів» відповідно до концепції креативно-оздоровчої фізичної культури було визначено зміст її компонентів, таких, як мотиваційно-педагогічного, когнітивно-педагогічного, конструювально-педагогічного, організаційно-педагогічного, педагогічно-технологічного, професійно-рефлексивного (див. п. 1.4).

Таке потрактування змісту і структури креативно-оздоровчої діяльності в контексті концепції креативно-оздоровчої фізичної культури дозволило нам встановити, що розроблена концепція може слугувати основою системи креативно-оздоровчої діяльності, що відображає світогляд та особливості професійної позиції та практичної гуманістичної діяльності, спрямованої на креативний та фізичний розвиток учнів початкової школи.

Пропонована концепція передбачає створення в освітньому процесі з фізичної культури учнів початкових класів таких психолого-педагогічних умов для розвитку креативності дитини, як здатність до творчого пошуку та вирішення різноманітних проблем життєдіяльності. Адже уроки фізичної культури, як й інші складові навчального плану, можуть і повинні бути органічною невід'ємною частиною всього освітнього процесу ЗЗСО, що створює умови для формування креативної особистості. Така переконаність є результатом багаторічних пошуків вітчизняних науковців із проблем психолого-педагогічних умов розвитку креативності, а саме: О. Антоненко

[6], О. Дубасенюк [181], Т. Караткасаніс [64], Л. Корольової [71], А. Сологуба [168, 169] та ін. У своїх дослідженнях науковці дійшли висновку, що реалізація завдань сучасного освітнього процесу може успішно здійснюватися як початкова пошукова діяльність. Його ефективність визначається тим, що в процесі втілення цих видів творчої діяльності учнів початкових класів у процесі занять із фізичної культури реалізуються суб'єкт-суб'єктні творчі відносини. Вони в педагогічній системі фізичної культури в початкових класах, як і в старших класах закладу загальної середньої освіти, за системою креативної природничої освіти А. Сологуба, мають здійснюватися засобом поступового оволодіння учнями функціями здобувача-валеолога: автора, доповідача, опонента, консультанта, експериментатора тощо [172; 173]. Тому, за аналогією з ідеями А. Сологуба, запропонована в дослідженні концепція передбачає пошукову діяльність студента під час освоєння креативно-оздоровчої діяльності. Тобто, готуючись до професійної діяльності, студенти повинні пройти всі етапи креативно-оздоровчої діяльності, як і учні в школі, щоб розуміти і володіти всіма аспектами цього виду діяльності.

Подібний стан справ актуалізує проблему міжособистісних відносин між учасниками креативно-оздоровчої діяльності. Остання в нашій концепції визначається тим, що зміст і завдання пошукової діяльності з валеології залежать від вікових та інтелектуальних можливостей учасників креативно-оздоровчої діяльності, тому здійснення міжособистісного або індивідуального внутрішнього діалогу між викладачами та студентами суттєво сприяє активізації їхнього креативного і фізичного, інтелектуального і духовного, емоційного і соціального розвитку.

Висока педагогічна цінність утілення діалогу зазначених видів пошукової діяльності учнів початкової ланки в процесі фізичної культури потребує зміни традиційної типології уроків, що ґрунтується на засадах пізнавальної парадигми. Аналогічні зміни повинні відбутися і в змісті занять з фізичної культури студентів. Тому запропонована концепція креативно-

оздоровчої педагогіки вимагає впровадження іншої, альтернативної традиційній, креативно-педагогічної типології уроків та педагогічної техніки їх проведення [122]. Відповідно до запропонованої концепції у межах дослідження розроблена нова типологія уроків фізичної культури, яка відповідає меті та завданням креативного і фізичного розвитку. Вона враховує вікові й індивідуально-типологічні та психологічні особливості учасників креативно-оздоровчої діяльності, сприяє формуванню креативної та фізично здорової особистості, яка опановує педагогічну техніку креативно-оздоровчої педагогіки [119].

Таким чином, розвиток креативності та фізичного здоров'я вимагає втілення інноваційної концепції креативно-оздоровчої фізичної культури, що реалізується у відповідній організації уроків на основі врахування інтелектуальних і креативних, фізичних і фізіологічних індивідуальних особливостей учасників креативно-оздоровчої діяльності.

Зважаючи на важливість зазначених умов, у фізичній культурі здійснено аналіз сутності поняття «оздоровлення в процесі освіти». На відміну від традиційної фізичної культури, креативно-оздоровча педагогіка вирішує проблеми не тільки суто фізичного розвитку та загартовування учасників креативно-оздоровчої діяльності, а й проблеми формування у них свідомого й неодмінно креативного, конструктивного та обґрунтованого прийняття й практичного втілення ідей здорового способу життя в повсякденній діяльності. У креативно-оздоровчій освіті учасники креативно-оздоровчої діяльності в освітньому процесі залучаються до такої діяльності, що позиціонує їх не як простих виконавців будь-яких команд викладача, а як свідомих співтворців власного фізичного розвитку та здоров'я (рис. 2.2). Саме тому в теоретичних бесідах та під час практичної реалізації програм та планів уроків учасники креативно-оздоровчої діяльності залучаються до діалогового емоційного і творчого обговорення проблем фізичного розвитку та здоров'я, що дає можливість відкрити таємниці власного здоров'я та дізнатися про способи фізичного розвитку та загартовування.

Рис. 2.2. Модель концепції професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури

Залучення учасників креативно-оздоровчої діяльності до фронтальної чи індивідуальної, короткої або ґрунтовної бесіди націлює їх на вияв творчої ініціативи й креативності як лідерів у визначенні способів і змісту власної діяльності з фізичного розвитку та загартовування. У зв'язку із цим діалогові бесіди вчителя повинні мати проблемний характер, не допускати менторського тону і нав'язування учням рішень чи способів поведінки з боку вчителя. Вони, навпаки, утверджують значення і систему розвитку в учасників креативно-оздоровчої діяльності креативних та інтелектуально-логічних здібностей до пошуку, аналізу і синтезу, класифікації і систематизації, конкретизації і виділення головного в описі й розумінні будь-яких явищ, процесів власного поточного фізичного виховання. У процесі проблемних обговорень поточної співтворчості учасники креативно-оздоровчої діяльності, як правило, легко «запалюються». Саме це створює сприятливі умови для хоч і короткого, але достатньо ефективного розвитку креативних здібностей до генерування ідей, висловлювання гіпотез, фантазування, асоціативного й оригінального, гнучкого й швидкого мислення та ретельного розроблення шляхів вирішення проблем [203; 205]. При цьому вчителю дуже важливо в колективних, а особливо в індивідуальних бесідах, не завищувати свою ініціативність, а спонукати та спрямовувати самих учасників креативно-оздоровчої діяльності на виявлення самостійності та пильності у пошуці проблем власного фізичного розвитку. Достатньо педагогічно цінним у цьому випадку є застосування прийомів, що розвивають здатність учасників креативно-оздоровчої діяльності виявляти суперечності й розв'язувати власні проблеми фізичного розвитку шляхом загартовування, оздоровлення чи оволодіння будь-яким прийомом чи технікою виконання вправи тощо.

Для контролю якості освітнього процесу розроблена концепція передбачає систематичне проведення викладачами та учасниками креативно-оздоровчої діяльності психолого-педагогічного та валеологічного моніторингу. Для студентів він має слугувати джерелом розвитку

самоаналізу і самоуправління рівнем освітнього та психологічного розвитку. Його зміст передбачає визначення рівня розвитку емоційної, інтелектуальної й креативної сфер, що здійснюється студентами як об'єктами та суб'єктами діагностики. Педагогічна цінність одержаних даних очевидна, оскільки наявність «робочого» матеріалу надає можливість продуктивного виховання студентів не тільки викладачами під час занять з фізичної культури, а й спонукає до самонавчання, проведення самооцінювання власної діяльності.

Уроки фізичної культури за креативно-оздоровчою концепцією здійснюються переважно як фронтально-індивідуальні, а тому вони створюють особливо сприятливі умови для розвитку в студентів колективності, духовності, комунікативних здібностей тощо. У процесі активної групової чи колективної діяльності, як обґрунтовують С. Гончаренко [80; 81], В. Кремень [72; 74; 75], А. Савенков [155] та ін., створюються умови для розвитку в студентів здатності аналізувати інноваційні традиції їхнього освітнього закладу, правила і умови проведення навчальних занять. У спілкуванні між викладачами й студентами в освітньому процесі останні постійно залучаються до аналізу наповнення його професійними життєвими цінностями. Усі результати узагальнюються й архівуються для використання як творчий досвід. Увесь цей етичний та духовний здобуток, ціннісні орієнтації студенти у співпраці можуть відстоювати як свою точку зору, переконувати в її доцільності інших. У такому контексті урок фізичної культури по-справжньому може бути педагогічно продуктивним, якщо він слугує успішній подальшій креативно-оздоровчій діяльності студента у вільний від занять час.

Великого значення в пропонованій нами концепції набувають погляди А. Сологуба, а саме розвиток здібностей студентів до самоуправління та формування навичок їхньої самоорганізації й набуття початкового досвіду самоменеджменту [171]. Адже студент сам безпосередньо визначає свою самодостатність і визначає потребу у майбутніх професійних досягненнях. У зв'язку із цим у пропонованій концепції наголошується на необхідності

формування в студентів потреби до самостійності, креативно-оздоровчої діяльності та розвитку здатності до самоуправління власним духовним, креативним і фізичним розвитком. Доцільність включення суб'єктів навчання до самоорганізації та самоменеджменту (самопрограмування, самопланування, самоконтроль, самоаналіз) обґрунтовано в численних роботах О. Бондаренка [15], В. Кременя [74; 75], О. Пометун [132; 133], К. Роджерса [150-151], А. Сологуба [172; 173] та ін. Означена проблема підтримується Законом України «Про освіту» [52], який сприяє розвитку самоорганізації та самоменеджменту учасників освітньої діяльності. Тому успіх креативно-оздоровчої діяльності залежить переважно від того, наскільки її учасники в цей момент і в майбутньому будуть здатні до самоорганізації. Остання є одночасно причиною і засобом накопичення матеріалу для практичного здійснення валеологічного та психолого-педагогічного моніторингу.

Педагогічна цінність означеного процесу надзвичайно велика, оскільки включення студентів ще в юному віці в самоорганізацію створює для викладачів реальну можливість гнучко й ретельно управляти процесом їх самовдосконалення. Залучення студентів до самостійної та свідомої творчої діяльності з раціонального використання вільного часу, вияву вольових зусиль, старанності та відповідальності є однією з найбільш важливих проблем пропонованої концепції, яка націлює останніх на сучасне виховання, навчання та розвиток самодостатньої креативної особистості.

Зважаючи на науковий аналіз викладеної концепції, доцільно дотримуватися її цільових орієнтацій, які спонукають до практичного викладання фізичної культури в початковій ланці відповідно до положень креативно-оздоровчої концепції.

Отже, у вирішенні проблем упровадження означеної концепції в діяльність Нової української школи є низка перешкод, пов'язаних із вирішенням психологічних проблем особистісної й суспільної цінності творчості людини [67; 69]. Окреслена психологічна проблема особливо

гостро, як стверджують психологи Я. Пономарьов [134; 135], К. Роджерс [150-152], В. Роменець [154], А. Савенков [155], М. Чіксентмахай [528] та ін., постає у студентів, оскільки вони фізично, психічно, фізіологічно та духовно виявляють особливо високу чутливість та вразливість до змін. Саме тому концепція передбачає насамперед створення сприятливого психологічного клімату. Такі проблеми вирішує саме концепція креативно-оздоровчої діяльності, не вдаючись до штучного маніпулювання обдарованістю студентів. У такому разі психолого-педагогічна система впливу на студента є предметом уваги держави, і вона узгоджується з положеннями Закону України «Про освіту» [52], Декларацією «Про права дитини» [34], Національною Доктриною розвитку освіти [106].

2.2. Загальнонаукові засади підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури

Створення сучасної системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в закладах початкової освіти неможливе без аналізу внеску найбільш відомих учених-гуманістів у проблему розвитку загальнонаукових засад підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури. Їхні ідеї можуть слугувати основою формування й реалізації концепції креативно-оздоровчої фізичної культури в початковій школі.

У професійній підготовці майбутнього вчителя початкових класів до викладання фізичної культури, а також учителя будь-якого іншого фаху, надзвичайно важливо відповідально та творчо пізнавати набуте попередніми поколіннями науковців і педагогів-новаторів. Уболіваючи за долю людства, не можна нехтувати пошуками вчених минулого, які самовіддано служили ідеї захисту Дитини. Така позиція дозволяє не втратити найменшу можливість забезпечити їй таку освіту, яка б відповідала сучасним вимогам

суспільного життя [18; 46; 137]. У зв'язку з необхідністю формування особистості сучасного вчителя будь-якого фаху, зокрема і фізичної культури, надзвичайно важливим є врахування напрацьованого людством досвіду та наукових здобутків саме гуманістичної педагогічної діяльності.

Педагоги-новатори в процесі дослідницької діяльності створили інноваційні розробки. Як фахівці, вони намагалися об'єднати особливості формування моральних життєвих цінностей життя з професійною діяльністю педагогів. Серед педагогів-новаторів на особливу увагу заслуговують М. Бахтін [9], В. Біблер [12], В. Давидов [33], Ж.-О. Декролі [35], Л. Занков [54], А. Сологуб [170; 172], С. Френе [180; 189] та ін. Їхні пошуки викликають увагу й повагу в суспільстві, а тому не дивно, що розробки цих фахівців постійно аналізуються й системно впроваджуються в освітній практиці.

Проведений аналіз загальнонаукових засад підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури показав, що системи розвивального навчання в початковій школі, розроблені науковими колективами під керівництвом російських психологів і педагогів В. Давидова [33], Д. Ельконіна [201], Л. Занкова [54], основну увагу приділяли проблемам розвитку дитини в організованому освітньому процесі ЗЗСО. В основу означених систем було покладено концепцією Л. Виготського, у якій він на початку 30-х років ХХ ст. висловив ідею про можливість і доцільність навчання, орієнтованого на розвиток як головну мету [23; 24]. Одну з перших спроб практичної реалізації ідеї розвивального навчання, як стверджує І. Дичківська [38], здійснив Л. Занков [54]. Згідно з його концепцією загальний розвиток тлумачиться як розвиток здібностей, що полягає в розвитку спостережливості, абстрактного мислення та практичних дій. Завдяки цьому учений **обґрунтував основні принципи** розвивального навчання, що мали суттєві відмінності від традиційних і орієнтувалися на досягнення оптимального рівня загального розвитку школярів, що залежить від успішності навчання. Розвиток учнів мав здійснюватися за такими

принципами: високий рівень складності, швидкий темп, провідна роль теоретичних знань, усвідомлення процесу навчання, цілеспрямованість, систематичність.

Враховуючи зазначені принципи, зміст розвивального навчання слугував пізнанню загальної картини світу засобами науки, літератури, мистецтва. Формування фізичної культури здійснювалося традиційно з урахуванням вікових анатомо-фізіологічних особливостей, але почасти доволі примітивно. Розвиток психології 80–90 рр. ХХ ст. створив умови для трансформування теорії розвивального навчання Л. Занкова [54] у теорію особистісно-розвивального навчання В. Давидова [33], Д. Ельконіна [201]. Так, Д. Ельконін відмовився від визнання розвитку дитини як головної мети й надавав перевагу вирішенню завдання становлення особистості школяра як суб'єкта різноманітних видів і форм людської діяльності [201]. Тому вчений уважав, що в середній освіті найбільш важливим є не засвоєння знань, а вирішення проблеми саморозвитку школяра. В. Давидов обґрунтував способи відбору змісту навчання в початковій школі, який має забезпечувати в учнів розвиток теоретичного мислення [33]. А навчальна діяльність відповідно до головної мети мала забезпечувати вирішення завдання активізації дитини та її спрямування на зміну самої себе. Водночас змістом навчання, за переконаннями науковців, повинно бути надбання вмінь та навичок оволодіння загальними способами розв'язання різноманітних завдань або визначення походження понять тощо.

Отже, науково-педагогічний аналіз концепції розвивального навчання Ельконіна – Давидова показує, що вона спрямована на розвиток творчості більше ніж інші. Ця ідея була покладена в дослідженні за основу загальнонаукових засад підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури й дозволила розробити базові положення авторської концепції креативно-оздоровчої фізичної культури. Тому зміст, методи, форми, засоби, прийоми, спрямовані на створення системи розвивального навчання, були використані нами при моделюванні означеної

системи. Однак встановлено, що її недоліком є те, що, створюючи умови для творчої діяльності, учитель відповідально орієнтується тільки на її наявність, але не бере до уваги, наскільки ця діяльність буде ефективною. Тобто метою тоталітарної педагогіки було створення умов для творчої діяльності, але була відсутня підсистема, яка б забезпечувала контроль і корекцію ефективності творчості, хоча зробити це в умовах освітнього процесу не так складно і можливо реалізувати. Достатньо поставити питання щодо ефективності творчого процесу і визначити, що зроблено учнем і чи воно має властивості оригінального об'єкта; визначити характер творчої діяльності й прояву учнем дивергентності мислення, що полягає в його гнучкості, швидкості, асоціативності та ретельності в розробленні ідеї, завдання, проекту тощо. Тому актуалізується проблема ефективності підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури шляхом створення системи контролю й корекції такої підготовки [33; 201].

На початку ХХ ст. серед педагогічних новацій виділяється ідея П. Петерсона «Йсна-план-школа» [209; 210]. Автор концептуально протиставляв традиційній школі з її класно-урочною системою, жорстокою регламентацією режиму дня, дисципліною тощо гуманістичний, творчий підхід до організації навчання. Він концептуально вважав школу громадою, «в якій окремі особи поєднуються абсолютно вільно заради духовних цілей на засадах усвідомленої потреби» [210, с. 87]. Школа П. Петерсона ґрунтувалася на двадцяти основних принципах, серед яких декілька демонструють її творчу зорієнтованість. Перший – кожний має право бути новатором, а другий – школа як структура постійно перебуває в пошуку та змінюється. Такий підхід ми врахували під час розроблення системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки. Тобто відбувається поєднання двох проблем: проблема творчості особистості та проблема системи, у якій вона навчається творчості. Тому нами було висунуто гіпотезу, що система професійної підготовки майбутніх учителів

початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки повинна бути насамперед творчою. Із позиції методології, означена система має відповідати основним засадам синергетики, яка передбачає постійну зміну системи (так званий регульований хаос) відповідно до проблем розвитку творчої особистості.

Ідеї гуманізму й самовідданої любові до дитини в історії педагогіки розвивав відомий французький педагогом-новатор С. Френе, автор праці «Школа успіху й радості» [188; 189]. У ній проаналізовано шляхи вирішення проблеми щодо організації життя дітей. У якості методів освітньої технології французький педагог-новатор широко застосовував різноманітні експерименти, які суттєво сприяли активізації пізнавальної діяльності учнів та їх виховання. Створена модель нової школи поєднувала різні за функціями елементи: шкільну типографію, шкільний кооператив, «вільні тексти», робочу бібліотеку тощо. Усі форми роботи здійснювалися в умовах ділової, але радісної атмосфери, яка панувала і в першій (навчальній), і в другій (виховній) половині навчального дня. Остання присвячувалася заняттям спортом, різноманітним іграм та роботі в майстернях [189].

Як показує теоретичний аналіз, педагогічні ідеї С. Френе, які ґрунтуються на ідеях гуманістичної педагогіки й практики втілення пошукової творчої роботи учнів, теж можуть бути покладені в основу пропонованої нами системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки. Адже вона неминуче сприяє розвитку в студентів таких особистих якостей, як оригінальність, гнучкість, швидкість, асоціативність мислення та формування здатності до ретельного розроблення ідей [188].

Однак попри те, що технологія С. Френе [188; 189] викликає велику повагу як достатньо сучасна (хоча була розроблена ще на початку ХХ ст.), оскільки в ній знайшлося місце для пошукової роботи, фізичній культурі в ній приділено недостатньо уваги. Фізичній культурі автор відводить роль

організації й проведення відпочинку від творчої діяльності, а не системного й обов'язкового, психологічно прийняттого учнями способу життєдіяльності. Саме це було використано педагогікою минулого й покладено в основу підготовки вчителів фізичної культури та методики проведення уроків фізичної культури. Негативні наслідки такого підходу до фізичної культури відобразилися на початковій школі, коли в учнів молодшого шкільного віку формуються життєві стереотипи. Тобто підґрунтям ідеї професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури були основні принципи формування технократичної особистості.

На особливу увагу відповідно до теми дослідження заслуговують пошуки та відкриття бельгійського вченого Ж.-О. Декролі. Його ідеї як реалізація програми «нового виховання» відображають потребу суспільства в підготовці всебічно розвинених ініціативних людей, готових до активної діяльності у різних сферах життя. Показово, що автор технології ліквідував дроблення і відокремлення певних галузей знань, запропонувавши принцип концентрації освітньої програми навколо інтересів, згідно з якими педагогічна робота повинна концентруватися навколо потреб дитини [35]. Зважаючи на зазначене, Ж.-О. Декролі вважав центральною проблемою визначення інтересів особистості. У зв'язку із цим особливого значення автор педагогічної технології надавав спостереженням як визначному елементу й ролі асоціацій у процесі діяльності та вираженню думок дитини [35].

Так, за системою автора, вивчення навчального матеріалу здійснюється з використанням наочності, з накопиченням особистого досвіду та формуванням понять, які закріплюються в пам'яті дитини разом із відповідними навичками та вміннями. Ідеї технології Ж.-О. Декролі («Школи для життя, через життя») нами були використані при визначенні загальнонаукових засад професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури. Тобто в основу функціонування системи професійної підготовки необхідно покласти

принципи й положення, які враховують думку учасників уроків фізичної культури щодо їх організації і проведення на засадах креативно-оздоровчої педагогіки [35].

У процесі розроблення ідеї, представлені нами авторської системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах концепції креативно-оздоровчої педагогіки, були використані ідеї концепції шкільної освіти за педагогічною технологією «Школа діалогу культур» В. Біблера [12]. Її методологічною основою є положення про те, що мислення особистості, що формується, повинно вступати в діалогове спілкування з попередніми формами культури. В. Біблер довів, що відповідно до цього положення діалог постає центральною формою організації навчання і принципом визначення його змісту. Ця ідея була покладена нами в основу розроблення методологічних підходів до професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури. Серед них на увагу дитини має заслуговувати як античність і середньовіччя, так і Новий час, а також представники різних поколінь, які взаємодіють у єдиному часовому просторі і вступають у діалогічні стосунки. На думку автора технології, вимога діалогічного спілкування з учнями є обов'язковою умовою навчальної діяльності, як це відбувається в щоденному житті людей різних поколінь.

Особливо важливо відзначити, що спорідненість поглядів авторів концепції «Школи діалогу культур» полягає в тому, що діалог є не метою, а головним і дієвим засобом гуманістичної освіти, виховання й навчання, «прилучення дитини до культури, формування певного бачення світу, засобом розвитку і збереження особистісної логіки, творчої уяви вихованця і педагога» [18]. Відмінність пропонованої нами системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури від концепції В. Біблера полягає в тому, що концепція креативно-оздоровчої педагогіки вимагає від учителя не тільки створення умов для творчої діяльності учнів заснованого на діалозі різних культур, як-то досвід

реципієнтів – учитель/учень, викладач/студент, як вимагає «Школа діалогу культур», а й використання їх для цілеспрямованого досягнення кінцевої мети освітнього процесу – одночасного розвитку креативності та оздоровлення (підвищення стану фізичного здоров'я). Ці складові в поєднанні обумовлюють загальний рівень розвитку дитини, її самопочуття й чуттєву задоволеність від власної життєдіяльності [18].

Тому органічне поєднання умов освітнього процесу, як цього вимагає природна сутність людини (біологічної, соціальної і творчої істоти), з мотивами й бажаннями студента сприяє розвитку його інтелекту, емоцій, почуттів та піднесенню рівня духовності, що було покладено нами в основу системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури.

Однією з умов функціонування системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури є вибір адекватних педагогічних технологій. У контексті нашої роботи був проведений аналіз інноваційної педагогічної технології «Будинок вільної дитини» педагога-гуманіста М. Монтесорі на основі праці І. Дичківської, яка в контексті ідеї гуманізації освіти найбільш глибоко оцінила гуманістичні індивідуальні підходи авторки до створеної нею технології [101; 102; 207].

Погоджуємось із твердженням І. Дичківської, що «у світовому педагогічному досвіді не було й немає такого органічного поєднання різних знань, як у розробленій нею технології «Будинок вільної дитини»». І далі авторка наголошує, що особливість технології полягає в тому, що вона як «педагогічна система репрезентує теорію вільного виховання й сенсуалізму (напряму у теорії пізнання, який визнає відчуття єдиним джерелом знань) у педагогіці» [38, с. 137]. До того ж «глибина реалізованих у цій технології теоретичних положень є досконалим методичним і дидактичним інструментарієм, що дає можливість його використання в різних педагогічних умовах» [38]. Звернення до педагогічної технології пояснюється тим, що після багаторічних наукових пошуків М. Монтесорі

створила суворо індивідуалізовану систему, тобто «посередником між педагогом і дитиною має бути дидактичний матеріал, покликаний пробудити самодіяльність дитини, а тим самим допомогти їй самовихованню, самонавчанню, саморозвитку» [38, с. 82]. Запропонована М. Монтесорі технологія саморозвитку, підкреслює І. Дичківська, «передбачає ретельне вивчення фізичного і психічного розвитку дитини», що має «полегшити природний розвиток особистості до повноцінного життя у навколишньому середовищі» [38, с. 97].

Отже, «провідна ідея вчення М. Монтесорі полягає в необхідності створення педагогом предметно-просторового середовища, у якому дитина могла б найповніше розкрити свій внутрішній потенціал у процесі вільної самостійної діяльності. І тому логічно, що, на переконання автора вчення, це «створення середовища, що має забезпечити розвиток кожної дитини за її індивідуальним темпом», а «завдання педагога полягає насамперед у наданні дитині засобів для саморозвитку і розкриття правил їх використання» [101; 102; 207].

Ця ідея створення педагогом предметно-просторового середовища, що «має забезпечити розвиток кожної дитини за її індивідуальним темпом», була покладена нами в основу визначення загальнонаукових засад під час розроблення системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури.

І. Дичківська вказує, на що саме, на переконання М. Монтесорі, педагогу треба звернути увагу «насамперед у наданні дитині засобів для саморозвитку і розкритті правил їх використання»: «спочатку наслідуючи педагога, діючи за зразком, а потім самостійно виконуючи різноманітні вправи». М. Монтесорі виокремлює шаблі діяльності педагога з технологічного утілення означеного та виокремлює ключові моменти: «навколишнє підготовче середовище і вправи для розвитку моторики, сенсорики та інтелекту»; «педагог, який створює, готує розвивальне середовище» [38, с. 85].

Таким чином, можемо зазначити, що М. Монтессорі безмежно вірить у потенційні розумові задатки дитини до самотворення, яка з народження має духовний зародок – модель власного психічного розвитку та здійснення творчості. Оскільки творчість як процес є лише наслідком реалізації потенціалу креативності, то логічно було б визначити першопричиною прогресивних звершень саме її. Хоча, як відомо, на той час Дж. Сімпсон ще не відкрив феномену креативності, а тому М. Монтессорі, виділяючи причину прогресивних звершень дитини, визначає лише її проміжний ступінь – творчість як процес, а не креативність як здатність до неї.

Отже, педагогічна технологія «Будинок вільної дитини» М. Монтессорі [101] орієнтована на індивідуальний розвиток особистості, що дає змогу педагогу спостерігати за дитиною і вчити її. Тому в основу парадигми системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури нами покладено ідею пріоритету індивідуального розвитку студента над колективним розвитком гурпи. При цьому загальний розвиток групи (колективу) визначається інтеграцією розвитку її членів.

На думку І. Дичківської щодо системи М. Монтессорі, у ній немає «теоретичної новизни й оригінальності, хоча за багатьох причин вона має безперечні переваги», що й визначає її практичне значення [38, с.79]. Показово, що все в школі було зорієнтовано на те, щоб привчити дитину до самостійності, сприяти її різнобічному вдосконаленню, допомогти їй реалізувати свою природу. І ще одна відмінність від наявної класно-урочної системи полягає в тому, що М. Монтессорі сміливо її скасувала. Окрім гуманізації освітнього процесу, авторка внесла докорінні зміни в меблювання, які були прийнятні навіть трирічній дитині. І не дивно, що «за таких умов у дітей швидко з'являвся довільний пізнавальний інтерес до занять, що й було метою їх виховання» [36, с. 83]. Саме це положення було використано нами при розробленні концепції підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-

оздоровчої педагогіки, що стало теоретичною основою створеної системи їх професійної підготовки, у якій розвиваємо положення відповідно до ідей гуманістичної парадигми. Вони послідовно й ґрунтовно доповнюються і описуються в теоретичних засадах ідеї креативно-оздоровчої педагогіки, заснованої на поглядах М. Монтесорі як педагогічної системи повсякденної практичної освітньої діяльності.

Педагогіка М. Монтесорі має настільки глибоке наукове обґрунтування, що сьогодні могла б успішно слугувати й практично слугує для розвитку молодого покоління [101; 207].

Тому відповідно до прогресивних намірів авторки педагогічної технології в пропонованій нами системі професійної підготовки студентів застосовуємо диференційовану систему творчих завдань для великої різноманітності вправ, необхідних у майбутній професійній діяльності. Адже саме вони слугують виробленню навичок соціальної поведінки, розвитку чуттєвої сфери дитини, пов'язаної з відображенням дійсності за допомогою відчуттів і сприймань. Однак серед завдань, які вирішуються під час застосування педагогічної технології М. Монтесорі [102; 207], авторка не виокремлює види навичок, які мають обов'язково доповнювати життєвий арсенал знань і умінь із фізичної культури та гігієни. Крім того, відмінність нашої концепції від поглядів М. Монтесорі полягає в тому, що авторка спеціально цілеспрямовано передбачає включення учня у творчість як мету, а наша концепція передбачає залучення всіх учасників до креативно-оздоровчої діяльності, тобто спрацьовує принцип «вчимо – навчаючись». Креативність як здатність людини до створення будь-чого нового й неповторного на той час, як уже зазначалося, була ще невідома. І все ж велике прогресивне значення розроблення й багаторічного впровадження педагогічної технології М. Монтесорі переоцінити неможливо. Адже нею передбачено залучення дітей до гуманістичних, творчих, а тому невимушених продуктивних процесів самовиховання, самонавчання, саморозвитку, які ефективно сприяють інтелектуальному, фізичному і

креативному розвитку. Хоча аналіз педагогічної практики передових учителів показує, що частково й стихійно вчитель, намагаючись включити учнів у творчий процес, задовольняється наявністю їх творчої активності. Наявна система, проте, не створює умов для розвитку самої креативності. Тому вчитель не управляє інтенсивністю творчого процесу, хоча визначення саме цього в досягненні бажаної мети – розвитку креативності – є головним чинником. Підтвердженням цього є аналогія з процесом підготовки будь-якого спортсмена, який хоче стати успішним. У цих ситуаціях педагогам слід мати на увазі, що головною педагогічною метою стає організація навчального процесу і отримання результату – готовності студента до професійної діяльності, а не саме тренування як мета. Тільки такий науково, педагогічно, фізіологічно обґрунтований гуманістичний освітній процес, інтенсивно організований, може підготувати студента до досягнення бажаного ним та суспільством результату.

Тому в креативно-оздоровчому освітньому процесі запропонованої нами системі професійної підготовки критерієм його ефективності постає не сам процес як заняття, а результат – суспільно-ціннісна, креативно-здора особистість. У такому контексті виникає необхідність включити в професійну діяльність студента знання і вміння здійснювати поточний й підсумковий моніторинг та самомоніторинг, що практично надає можливість усім учасникам креативно-оздоровчої діяльності спостерігати та корегувати результативність освітнього процесу. Іншими словами, результатом освітньої діяльності в сучасних умовах інтенсивного непередбачуваного суспільно-економічного розвитку прийнятним може бути тільки така система освіти, що формує креативну особистість, яка фізично якісно здатна творчо вирішувати будь-які життєво важливі проблеми.

Аналіз фізичного розвитку учня в педагогічній технології М. Монтесорі показує, що діяльність не передбачає системних занять учнів фізичною культурою. Хоча тільки вона, як відомо, може найбільш продуктивно утверджувати здоровий спосіб життєдіяльності та домінування

гуманістичного психолого-педагогічного клімату. Його творцем, безумовно, має бути вчитель як фасилітатор (помічник) учня, який, узаємодіючи з іншими, перебуває в позиції співтворця. Саме це є важливою умовою залучення учня до активного і творчого здобування знань, умінь, навичок та одночасного оволодіння системою здорового способу життя. У вирішенні такого важливого завдання шкільного навчання уроки фізичної культури посідають центральне місце. Тому ідеї М. Монтесорі [101; 102; 207] засвідчують, що система підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки повинна включати в навчальний процес, крім базового циклу предметів, предмети інших циклів і органічно поєднуватися в єдину систему креативно-оздоровчої освіти й бути логічним продовженням і початком нового циклу єдиного гуманістичного освітнього процесу.

Отже, здійснення креативно-оздоровчого освітнього процесу на уроках фізичної культури в початковій школі повинно здійснюватися на єдиних гуманістичних засадах, що може забезпечити дотримання принципу єдності умов розумової і фізичної діяльності дитини. Важливість дотримання цього принципу спонукає до необхідності актуалізації цієї проблеми в навчанні майбутніх учителів початкових класів викладання фізичної культури. Саме вони є головними творцями співтворчості та формування креативної і фізично розвиненої прогресивної особистості майбутнього.

Педагогічні дослідження доводять, що у XXI ст. сучасна освіта молодших школярів має здійснюватися саме в напрямі валеологізації як засобу гуманізації всього освітнього процесу. Сьогодні стихійність фізичного розвитку молодого покоління та відсутність цілеспрямованого розвитку учнів аж ніяк не може влаштовувати суспільство, що здійснює кроки щодо докорінних суспільно-економічних змін і потребує в суспільно-економічному просторі креативно розвиненої і фізично здорової особистості. Саме тому педагогічна система М. Монтесорі [207] доцільна та актуальна для системної пропаганди і створення на її наукових засадах концепції

креативно-оздоровчої діяльності, що є підґрунтям підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури.

Осмилення ідей креативно-оздоровчої педагогіки може слугувати науковою основою для підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, адже вони можуть виконувати такі функції, як націлювати будь-якого педагога на виховання в учнів інтересу до людини і вміння бачити в кожній дитині унікальну особистість; здійснювати моніторинг якості навчання, виховання та розвитку дитини; учити педагога створювати розвивальне середовище й підтримувати зв'язок між ним і дитиною; заохочувати, бути привабливим зовні й цікавим для вихованців, тобто бути «життєво важливою частиною світу дитини»; залучати батьків дитини до активної участі у вирішенні її освітніх проблем. Педагогічна цінність поглядів М. Монтесорі [101] і в тому, що вона, гуманістична по своїй суті, вчить майбутнього педагога пізнавати секрети дитинства. Це означає, що вчитель повинен бути відкритим до змін, виявляти потребу до педагогічного пошуку та вміння служити йому, залучати до діяльності своїх учнів, перебуваючи в особливому місці школи – лабораторії. У ній відповідно до задуму педагога-новатора були матеріали з географії: макети вулканів, річок, озер, островів, півостровів тощо. Звертаємо увагу на те, що всі ці об'єкти учні мали можливість спостерігати як діючі, що, безперечно, має велике значення в розширенні світогляду дитини й розвитку в неї пізнавального інтересу та потреби до осмилення сутності природних явищ, а завдяки цьому й бажання вчитися, читати, писати, змістовно спілкуватися, тощо. Аналізуючи педагогічний задум автора, робимо висновок про його надзвичайну педагогічну цінність, яка є актуальною саме в професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів.

У розвиток пізнавального інтересу в діяльності М. Монтесорі системно впроваджувала ще й природоохоронні пошуки шляхом культивування учнями рослин, догляду за ними, фіксації спостережень, особистого аналізу процесу життєдіяльності рослин. Аналізуючи ж новації,

що системно впроваджувалися М. Монтесорі, варто наголосити, що саме дослідження природи дітьми молодшого шкільного віку і навіть дошкільниками переоцінити неможливо, адже саме в цьому віці в людини формується конструктивний чи догматичний стиль мислення. Запровадження діяльності дитячої неформальної наукової установи, яка є лабораторією, слугує системній педагогічній роботі з формування майбутнього науковця. Вибрані й штучно створенні новатором природні об'єкти достатньо ефективно розпочинають формування майбутнього природодослідника. Ця ідея М. Монтесорі [101] дозволила нам ввести до концепції системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури ідею неформальної дослідницької роботи всіх учасників креативно-оздоровчої діяльності. Тобто сама система, відображаючи всі ознаки наукової діяльності, з точки зору методології розвитку науки (за Т. Куном) [78] стає методологічною основою професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури.

Такий підхід дозволив нам при розробленні системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури використати ідею М. Монтесорі про доцільність залучення до системи педагогічного пошуку студента і творчу пошукову участь викладачів. У такому випадку пропонується система, з позиції технології, стає технологічною, оскільки відбувається «синтетичне» поєднання її основних компонентів (за С. Гончаренком, Є. Куликом) [27; 77], у нашому дослідженні це «студент – викладач».

Отже, щоб ефективно мотивувати студентів до дослідницької діяльності, слід, як встановлено, виконати низку обов'язкових заходів, які вирішують такі завдання: переконливо довести значення належного рівня фізичного розвитку уроків фізичної культури та позашкільної валеологічної роботи учнів; доступно пояснити студентам, учням і батькам практичну цінність пошукового, а значить, креативного вивчення проблем здоров'я дітей спільно із самими учнями як дослідниками та їхніми батьками; спільно

спроєкувати і створити неформальну науково-навчальну лабораторію з проблем валеології; визначити об'єкт (фізичне здоров'я учня) і предмет (вплив фізичних вправ на розвиток учня) дослідження, що здійснюється на уроках фізичної культури; визначити функції учнів і вчителя як дослідників-валеологів, які можуть бути пошукачами, а вчитель – науковим керівником або консультантом, батьки – фасилітаторами (помічниками); переконати вчителя початкової школи, що викладає фізичну культуру, стати науковим керівником їх пошукової роботи; розробити програму діяльності лабораторії, що потребує визначення мети, завдань, принципів співпраці всіх суб'єктів діяльності; розробити план конкретних заходів щодо реалізації ідеї створення й діяльності лабораторії [113; 114; 117].

Усе зазначене має бути обговорено й доведено до всіх суб'єктів освітньої креативно-оздоровчої діяльності (студентів, викладачів, батьків учнів, учителів). Учитель фізичної культури як класовод і науковий керівник концепції має виявляти всі якості, властиві сучасному педагогу-здобувачу, який здійснює креативно-оздоровче навчання, виховання та розвиток дитини. У зв'язку із цим у системі професійної підготовки на засадах концепції креативно-оздоровчої педагогіки, як і в технології М. Монтесорі [101], передбачається довгострокова постійна валеологічна дослідницька робота студентів.

Тож необхідно усвідомлювати, що впровадження системи професійної підготовки розраховано на роки і є цілісним, а не частковим періодичним дослідженням. Адже створене спеціальне освітнє креативно-оздоровче середовище повинно постійно наповнюватися новими ідеями, новими учасниками, новими технологіями навчання. Тому студенти в процесі означеної підготовки як дослідники мають на меті пізнавати об'єкт – власний організм і предмет – конкретні термінові зміни в серцево-судинній, дихальній, опорно-руховій системах тощо. Вони повинні вміти навчити цьому своїх учнів, сформувати в них такі вміння, щоб вони за допомогою вчителя й батьків у процесі здійснення фізичної культури могли спостерігати

за вказаними об'єктами, фіксувати результати своїх спостережень, робити належні висновки. А надалі повинні узагальнити отримані результати і, здійснюючи «відкриття» таємниць власних фізичних змін у своєму здоров'ї, розробляти рекомендації та настанови для створення особистої програми та плану фізичного самовдосконалення.

Спочатку під керівництвом учителя в процесі уроку учні обговорюють разом із ним проблему, а пізніше коротко занотовують або ж позначають умовними знаками. Ураховуючи відсутність в учнів достатньої здатності до швидкого письма для спільного написання індивідуальних настанов і рекомендацій, на цьому етапі обов'язково долучаються батьки. Усі ці обставини повинні чітко враховуватися в системі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки.

2.3. Основні методологічні підходи до підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури

Проблеми адаптації української системи освіти до тенденцій розвитку світових освітніх систем є вкрай актуальними проблемами сьогодення, оскільки українське суспільство, вибравши 1991 р. нову парадигму свого розвитку, намагається інтегруватися у світовий цивілізаційний процес, використовуючи при цьому надбання вікової історії народу, філософської думки (Г. Сковорода, П. Юркевич, І. Франко, Т. Шевченко, К. Ушинський, А. Макаренко, В. Сухомлинський) [126; 202; 187; 184; 94; 177], традицій ставлення українського суспільства до освіти та нових світових тенденцій розвитку буття людини [92].

Оскільки метою нашого дослідження є створення системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, а побудова педагогічної системи повинна розпочинатися з

обґрунтування методологічних підходів (за С. Гончаренком, Є. Куликом) [27; 77], то нами були досліджені особливості застосування системи методологічних підходів у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури.

На основі аналізу тенденцій соціально-економічного розвитку українського суспільства встановлено, що зміна суспільної парадигми вимагає докорінної зміни освітньої парадигми нашої держави, у сфері фізичної культури зокрема. Актуалізуються проблеми буття людини, людини нового типу здоров'язбережувального світогляду, утвердження етичних цінностей щодо збереження здоров'я, готовності до самостійного формування здорового способу життя, яке б забезпечило її гармонійну взаємодію з природою, з іншими людьми глобалізованого суспільства (Г. Сковорода [126], В. Вернадський [19], С. Гончаренко [25; 26; 30], В. Лутай [91], В. Кремень [72; 73], О. Курок [81; 82], Т. Кун [78], А. Шлейхер [200] та ін.).

Аналіз філософських підходів до формування світоглядних основ у сучасних освітніх системах показав, що характер загальної теорії побудови системи підготовки вчителів визначається як конкретно-науковою, так і філософсько-теоретичною інтерпретацією наукового пізнання. Такий підхід дозволив встановити, що методологічною основою професійної підготовки вчителів початкових класів до викладання фізичної культури може бути система філософських принципів. Показано, що відсутність принципу плюралізму і домінування принципу релятивізму було головною методологічною причиною, яка призвела до створення сцієнтично-технократичного суспільства і відповідної системи освіти. Водночас у передових країнах світу побудова систем професійної підготовки вчителів базується на принципах синергетики, діалогової взаємодії, інтегративності, діяльності, проблемності тощо.

Аналіз сучасного стану розроблення систем професійної підготовки вчителів показав, що на даному етапі як ніколи принципово важливим є

визначення або прийняття суспільством технології діалектико-синергетичного розвитку та еволюції науки і освіти, її злиття зі світоглядом суспільства за рахунок динамічних процесів інтеграції філософії та прикладних галузей наукового пізнання (за Т. Куном, С. Гончаренком, М. Лутаєм, О. Курком, Є. Куликом та ін.).

На основі аналізу наукових джерел та керівних документів (закони України «Про освіту» [52], «Про фізичну культуру і спорт» [53], Концепція «Нова українська школа» [69], Концепція Загальнодержавної програми «Здоров'я 2020: український вибір» на 2012-2020 рр. [140], Національна доктрина розвитку освіти у XXI ст. [106], Національна стратегія розвитку освіти в Україні (2013-2021 рр.) [139], Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 р. «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація») [107], Стратегія реформування освіти в Україні [176] встановлено, що пріоритетними ідеями професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури є ідеї гуманізму і демократії, спрямовані на формування освітнього середовища, у якому повинні домінувати цінності творчості, людиноцентризму, природовідповідності, здоров'язбереження. Актуальними стають теорії, спрямовані на вивчення унікальності кожного учня, врахування його інтересів та систем цінностей, що потребує індивідуалізованого процесу навчання. Гуманізація освітнього процесу вимагає від педагогічної науки розроблення та впровадження вільного вибору форм і видів навчання, зростання ролі самостійного пізнання й орієнтації на підготовку творчої особистості. Цій проблемі присвячені праці таких учених, як А. Алексюк [5], С. Гончаренко [26; 29; 30], К. Дурай-Новакова [44], М. Дьяченко [47], М. Євтух [50], Е. Зеєр [55], І. Зязюн [56-58], С. Калашнікова [62; 63], В. Кремень [73; 74], В. Луговий [88], І. Прокопенко [127; 141], В. Сластьонін [124; 165; 166] та ін. Такий стан спричиняє необхідність адекватної корекції мети і завдань професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури. У

зв'язку із цим актуалізується необхідність створення системи такої підготовки, яка повинна бути зорієнтована на творчий характер майбутньої професійної діяльності. Ця ідея відображена у працях сучасних учених (К. Авраменко [1; 2], В. Желанова [51], Н. Казакова [60; 61], Н. Кічук [68], Л. Коржова [70], Є. Кулик [76; 77], В. Курок [79; 80], П. Лузан [89; 90], С. Мартиненко [97], О. Мороз [103; 104], В. Радкевич [147], О. Савченко [156-159], Н. Ничкало [108; 109], Л. Хомич [190; 192], О. Шквір [198] та ін.).

Проведений аналіз методологічних підходів до створення системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури показав, що функціонування такої системи можливе тільки за умов ситуативної взаємодії сукупності всіх методологічних підходів. У результаті такого співпадіння за умови чітко визначеної мети виявляються основні ознаки системи і функціональні зв'язки між ними. Диференціація мети і ознак системи дозволяє виявити та створити підсистеми, які завдяки зв'язкам між ними розкривають умови їх функціонування.

Вивчення сучасного стану професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, результати якого подано в першому розділі нашої розвідки, показало, що, незважаючи на існуючу систему такої підготовки, яка в Україні почала розвиватися ще в середині ХХ ст., цей процес не супроводжувався підготовкою викладачів у контексті органічного поєднання креативного та фізичного розвитку дитини в умовах початкової освіти на уроках фізичної культури. Хоча варто зауважити, що в чинній системі початкової освіти створюються передумови для розроблення нової концепції системи формування фізичної культури учнів нової початкової школи (Ю. Бойчук [13; 204], І. Брехман [16], Е. Вільчківський [20-21], В. Горащук [31], О. Дубогай [39-42], М. Дутчак [45], О. Курок [81; 82], М. Носко [111; 112; 114; 116], І. Поташнюк [136], О. Тимошенко [183] та ін.).

Поряд із тим аналіз публікацій Е. Вільчківського [20-22], О. Дубровського [43], О. Курка [81; 82], П. Лєсгафта [83-85], Л. Лубишева

[86; 87], В. Мадзігона [93], Н. Москаленка [105], М. Носка [111; 113; 115], Є. Приступи [138], М. Прохорової [143; 144], Н. Пфейфера [146], О. Савченко [156-159], А. Сологуба [169; 172; 173], Л. Сущенко [179; 180] та ін. показує, що сучасна освіта має бути здоров'язберезувальною системою, а вчитель має здійснювати освітню діяльність у повній відповідності до особливостей історичного моменту, виявляти належний рівень громадської зрілості та професійної психолого-педагогічної підготовки.

У такому контексті нами був проведений аналіз системи філософських принципів як методологічної основи педагогічної діяльності майбутніх учителів початкових класів при викладанні фізичної культури. Його результати дозволяють констатувати, що професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури є педагогічною системою, яка відображає об'єктивне, складне, з наявністю суперечностей, безперервне, системно-функціональне соціально-педагогічне явище.

Серед багатьох методологічних підходів нами виділений такий, що заснований на концепції нового раціоналізму. Його запропонував французький філософ освіти Г. Башляр [10], який вважає за доцільне залучати до діалектичної логіки всі форми інтуїтивного мислення, тобто діалектизувати всю логіку, що частково може призвести до вирішення проблеми поєднання технократичного й гуманістичного напрямів в освіті, синтезу в педагогічній діяльності методів навчання і виховання. Тобто вирівнюються завдяки своїй актуальності пріоритети загального над індивідуально-одиничним, закони логічного мислення над інтуїтивними процесами розмірковування. Цю ідею розвинув представник франкфуртської школи філософії освіти Т. Адарно [3], який на засадах заперечення діалектики єдності й цілісності запропонував гуманізувати освітній процес за рахунок подолання однобокості раціонального, зокрема сцієнтичного мислення, взаємозв'язку загальних і індивідуальних інтересів у педагогічній діяльності, де пріоритет надається особливому, нетотожному, новому. І хоча ця методологія передбачає неможливість зведення інтуїтивного, чуттєвого до

будь-яких логічних закономірностей і вказує на неможливість єдиної систематизації педагогічної діяльності, вона попри це все ж змінює поняття і ставлення до педагогіки як науки в цілому. Адже домінування раціональних знань в освітній парадигмі відкидало ірраціональні знання, які поряд із логічними раціональними дозволяють розширити можливості досягнення педагогічної мети, адекватно використати знання, які розкривають відчуття, ідеї і процеси, які неможливо виміряти й описати. Такий підхід дозволяє значно розширити базу як навчання і науки, так і межу реалізації творчості, що потребує по-новому оцінювати проблему поєднання загальних й індивідуальних інтересів учнів з погляду філософських засад розроблення системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури. Така нова єдність раціонального мислення з його інтуїтивно-унікальними елементами є основою формування творчої особистості та виокремлює такі філософські засади, які необхідні для створення й реалізації концепції креативно-оздоровчої фізичної культури як основи системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури.

Релятивістсько-плюралістичний методологічний підхід (учення Ж. Ж. Руссо, Г. Сковороди, П. Юркевича та ін.), принципи якого засновані на пріоритеті унікальних інтересів особистості над загальними, коли учень, його специфічні здібності, закладені природою, розглядаються як головний суб'єкт педагогічної діяльності у філософії освіти, дозволив вивчити механізми формування творчої особистості, розвитку її здібностей. Поряд із тим нами враховано суттєвий недолік релятивістсько-плюралістичного методологічного підходу у філософії освіти, оскільки його принципи недостатньо враховують уже досягнуті людством знання про логічні закономірності зв'язків елементів цілісних явищ, у тому числі й елементів цілісного педагогічного процесу.

Встановлено, що для того, щоб звести основну суперечність педагогічної діяльності до всеохопної системності (гармонійності), необхідно

використати діалектико-синергетичну методологію, яка дозволяє врахувати роль хаотичного начала педагогічного процесу, неможливість передбачити кінцеву мету педагогічної діяльності, провести аналіз кожної конкретної педагогічної дії стосовно мети в реальному педагогічному процесі, оскільки вони весь час змінюються. З'ясовано, що діалектико-синергетична методологія дозволяє науково обґрунтовано створювати теоретичні системи, які поєднують найзагальніші методологічні закономірності з фактично-емпіричними явищами в педагогічних процесах («синтетичного» підходу, який би інтегрував наукові знання, за С. Гончаренком) [28], та розробляти педагогічні системи підготовки фахівців. Крім того, діалектико-синергетична методологія дозволяє розкрити і важливі методологічні закономірності поєднання сцієнтичних і гуманістичних типів світогляду та інноваційні освітні напрями. Такий підхід орієнтує на можливість значно глибшого розуміння унікальності кожного суб'єкта освіти, а також забезпечує можливість корегування кінцевої мети професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, що є надзвичайно актуально, оскільки наука весь час розвивається, і наша головна мета полягає в тому, щоб освіта, навчання не відставали, а навіть у чомусь і випереджали прикладну педагогічну науку (наприклад, прогноз гіпотез, ідей тощо).

Тому українська наука й освіта як активний учасник усіх світових процесів приділяє багато уваги дослідженню загальних проблем розвитку людської цивілізації та сучасного українського суспільства.

Академік В. Кремень у монографії «Філософія національної ідеї: Людина. Освіта. Соціум» окреслює найважливіші проблеми українського буття й процесу державотворення та порушує проблему національної ідеї [75]. Науковець пропонує власне бачення її вирішення, яке полягає у єдності історії, філософії та освіти. Обрана автором логіка дає йому змогу виявити генезу української ідеї як формування національної ідентичності до становлення незалежної держави й громадянського суспільства, від

культурної самобутності до національної духовності. Місце ж освіти в практичній реалізації стратегічного напрямку інтегрування української ідеї в європейську цивілізацію вчений визначає як засіб її входження у європейську цивілізацію.

Теоретичне визначення В. Кременем [75] напрямку суспільно-економічного розвитку України відображає потреби суспільства й заходи щодо їх реалізації на весь історичний період, починаючи з 90-х рр. минулого століття. На початку 90-х р. ХХ ст. Верховною Радою схвалено Концепцію сталого розвитку України, що узгоджується з положеннями, прийнятими Міжнародною комісією з питань екології та розвитку ООН. А 2005 р. наша держава як рівноправний член світового співтовариства серед багатьох країн світу підписала Стратегію освіти для сталого розвитку [129]. Саме цим кроком українське суспільство підтверджує розуміння вирішального значення освіти в глобальних процесах галузі, на яку покладаються особливі надії, адже саме вона формує людину як особистість і головного рушія майбутніх суспільних змін.

Потрактуючи поняття сталого розвитку, українська дослідниця О. Пометун указує на його вектор: «необхідно досягнути гармонії між людьми і суспільством та природою» [132]. А далі вчена, поглиблюючи це твердження, наголошує: «У майбутньому має сформуватися соціоприродна система, здатна розв'язувати сукупність суперечностей, що виявляються в наш час...» [132, с. 27]. Крім того, автором визначаються суперечності як такі, що реально існують і створюють загрозу людству. Серед них визначені домінантні: між природою і суспільством, багатими і бідними, теперішніми і майбутніми поколіннями людей, розвинутими і тими, що ще розвиваються, сформованими і розумними потребами [132, с. 29].

Можна зробити висновок про невідкладність вирішення проблем початкової освіти, яка реально може очолити рух суспільства в напрямі формування креативної та фізично здорової особистості, яка глибоко

усвідомлює гостроту і сутність проблем сучасного життя і має не тільки потребу, а й здатність практично, інтелектуально та фізично їх вирішувати.

Професійна підготовка майбутніх учителів як лідерів прогресивного розвитку суспільства є вкрай важливою. Саме вони можуть реально очолити суспільно-економічні перетворення, що сприятимуть входженню України як рівноправного партнера суспільно-економічного розвитку Європи XXI століття. Саме цей крок може бути дієвим у процесі руйнації негативних стереотипів населення країни у відношенні до культури взагалі і фізичної, зокрема. Належить здолати поверхове розуміння її великого педагогічного значення як неповторного засобу у формуванні фізично-здорової особистості. Саме вона може свідомо і невтомно, творчо і системно, продуктивно і щоденно працювати з насолодою у конкурентних умовах європейського і світового суспільно-економічного простору.

У методологічних підходах до системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки покладемося на педагогічні дослідження та власні переконання, що узгоджуються з принципами гуманізації і гуманітаризації навчання, демократизації і доступності навчання, диференціації і природовідповідності, індивідуалізації і домінування ідеї розвитку креативності дитини. У такому разі завданнями педагогічної діяльності вчителя початкової школи є природовідповідне навчання, виховання та розвиток креативності учнів як задоволення їхньої природної потреби не тільки у фізичному русі, а й одночасно у творчості.

Для створення системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах пропонованої концепції креативно-оздоровчої педагогіки, крім вищезгаданих методологічних підходів, необхідно використати «технологічний» підхід, оскільки, як свідчать сучасні дослідження (Є. Кулик [76; 77], П. Лузан [89; 90], Н. Ничкало [108; 109], В. Радкевич [147] та ін.), він створює сприятливі умови для подальшого впровадження в освітню практику теоретичних

розробок процесу формування необхідних якостей учнів. Тобто новостворена система повинна бути технологічною (функціонувати за законами технології).

Розглянуті методологічні підходи дозволили нам провести порівняльну характеристику традиційної і креативної освіти та встановити методологічні особливості професійної підготовки в контексті креативно-оздоровчої педагогіки (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Порівняльна характеристика традиційної і креативної освіти

№ з/п	Критерії порівняння	Традиційна освіта	Креативно-оздоровча освіта
1	2	3	4
1.	Статус учителя	Суб'єкт	Суб'єкт
2.	Статус учня	Об'єкт	Суб'єкт
3.	Функція педагога	Сприймати учнів як пасивних учасників і передавати їм знання	Креативна особистість фасилітатора (помічника)
4.	Характер взаємодії	Однобічний вплив учителя на учня. Діалог відсутній.	Діалогічна взаємодія учнів і вчителя; внутрішньосуб'єктний діалог кожного
5.	Спосіб визначення мети	Догматичне пояснення вчителя	Навіювання та врахування потреб учнів у діалогічній взаємодії з учителем та між собою як здобувачів
6.	Характер викладання	Бездіалогове подання в готовому вигляді, творчість відсутня	Сутність завдань підлягає творчому діалогічному аналізу учнями і виконання ними функцій доповідача, автора, опонента, консультанта тощо
7.	Домінантні психічні процеси та дії	Запам'ятовування та покірне виконання команд	Креативне осмислення й творче свідоме виконання нескладних дослідницьких, винахідницьких, раціоналізаторських завдань

1	2	3	4
8.	Психічний стан учня	Пригнічення та пасивне сприймання інформації	Активне творче натхнення і пошук (дослідження, винахідництво, раціоналізаторство тощо)
9.	Психологічний клімат	Тиск іззовні, маніпуляція учнями або «культурний тиск»	Свобода творчості
10.	Стиль діяльності вчителя	Авторитарний	Демократичний
11.	Мета навчання	Пристосування учнів до умов реальності	Задоволення творчих потреб, мотивів учнів
12.	Педагогічні принципи	Безпроблемна освіта і невизнання права учня на творчість	Автономність і активна різноманітна творча діяльність: доповідач, автор, опонент, консультант тощо

Як видно з табл. 2.1, креативна освіта порівняно з традиційною за всіма критеріями відповідає ідеям гуманізму, і саме тому може вважатися перспективною в розбудові Нової української школи. Сучасне суспільство категорично відмежувалося від тоталітарного минулого і авторитарної педагогіки як засобу її впливу на молоде покоління. У зв'язку із упровадженням у початковій освіті гуманістичної педагогіки ідеї креативно-оздоровчої педагогіки особливо привабливі, оскільки саме вони більшою мірою враховують особливості розвитку кожної людини, дозволяють використовувати її творчі резерви для розвитку загальної ідеї гуманізації і демократизації суспільства.

Розмірковуючи над перспективами впровадження ідей креативно-оздоровчої педагогіки у систему професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, встановили, що тут її значення не менше, ніж у процесі вивчення інших базових теоретичних предметів, оскільки вони стосуються здоров'я самої дитини та перспективності її майбутньої життєдіяльності. Тому освоєння загальної картини світу повинно відбуватися в контексті ідеї домінування

здоров'язбереження людини, її взаємодії з природою (природовідповідність) над технократичним світоглядом, омашиненням життя.

Висновки до другого розділу

1. Проведений науковий пошук дозволяє зробити проміжний висновок, що створення системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури потребує визначення системоутворювального елемента цієї системи. У контексті розвитку основної ідеї сучасної освіти (гуманізація й демократизація освітньої системи) такою системоутворювальною одиницею може бути концепція професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, розроблена на засадах ідей гуманізації й демократизації.

2. Педагогічною основою концепції визначено принцип органічного зв'язку системи навчання, виховання та розвитку майбутніх учителів початкових класів та системи здоров'язбереження. А змістовим підґрунтям концепції є креативно-оздоровча діяльність під час проведення занять із фізичної культури.

3. В основу концепції покладено тезу про те, що креативність особистості – це не тільки вроджена здібність, але й така властивість особистості (за М. Моляко), яку можна формувати та розвивати. Крім того, у концепції саме креативна діяльність (за Л. Виготським) є методологічною основою, яка визначає підхід до організації та проведення уроків фізичної культури.

4. Структура і функціонування запропонованої концепції побудовані на основі ідей В. Роменця, А. Савенкова, А. Сологуба, А. Хуторського, М. Чіксентміхайя, що спрямовує науковий пошук на досягнення мети й завдань системи підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури та виявляється в єдності трьох концептів (*методологічного, теоретичного та технологічного*).

5. Встановлено, що загальнонауковими засадами розроблення системи підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури є положення системного підходу, основні закони та закономірності педагогічного процесу (обумовленості цілей, змісту, форм і методів навчання, взаємозв'язку формування особистості з її професійною підготовкою та розвитком тощо). Диференціація мети і ознак системи дозволила виокремити підсистеми, визначити їх функції та роль у досягненні цілей підготовки майбутніх учителів початкових класів та розробити методiku модернізації кожної зі складових. До основних підсистем досліджуваної системи віднесено: концептуально-цільову, змістову, технологічно-діяльнісну і результативно-діагностувальну.

6. Відповідно до концепції запропоновано креативно-оздоровчу фізичну культуру учнів початкової школи формувати аналогічно до етапів творчого (за М. Моляко) наукового дослідження (за С. Гончаренком), що передбачає послідовні етапи пошукової діяльності (за В. Сластьоніним): підготовка (натхнення), визрівання (інкубація), осяяння (інсайт), перевірка дієвості продукту творчої істинності (експертне оцінювання).

7. На основі аналізу філософських підходів до формування світоглядних основ у сучасних освітніх системах встановлено, що характер загальної теорії побудови системи підготовки майбутніх вчителів визначається як конкретно-науковою, так і філософсько-теоретичною інтерпретацією наукового пізнання. Такий підхід дозволив зробити висновок, що методологічною основою професійної підготовки вчителів початкових класів до викладання фізичної культури може бути система філософських принципів.

8. Аналіз методологічних підходів до створення системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури довів, що функціонування такої системи можливе тільки при ситуативній взаємодії всієї сукупності методологічних підходів, зокрема: *системного* (передбачає єдність цілей, змісту, форм, методів, інноваційних

технологій), *діяльнісного* (сприяє формуванню готовності через залучення до різних видів діяльності), *аксіологічного* (забезпечує формування ціннісного ставлення до здоров'я, морально-етичний характер взаємодії суб'єктів освітнього процесу), *культурологічного* (спрямований на засвоєння культурного суспільного досвіду, концепцій, створення культурно-освітнього середовища), *компетентнісного* (спрямований на набуття знань, умінь, професійно важливих якостей та оволодіння комплексною процедурою їх застосування для розв'язання актуальних професійних проблем), *особистісно орієнтованого* (сприяє розвитку педагога як суб'єкта освітньої діяльності), *модульного* (забезпечує засвоєння навчального матеріалу за окремими структурними елементами й одночасне збереження його цілісності), *синергетичного* (забезпечує вільний вибір напрямків діяльності, сприяє формуванню креативної особистості).

У результаті такої взаємодії при чітко визначеній меті виявляються основні ознаки системи і функціональні зв'язки між ними. Диференціація мети і ознак системи дозволяє виявити та створити підсистеми, які через зв'язки між ними розкривають умови її функціонування.

Основні наукові результати розділу опубліковано в таких працях автора: [1; 2; 4; 6; 14; 16; 19; 21; 31; 36; 41; 43; 54; 59;].

Список використаних джерел до другого розділу

1. Авраменко К. Б. Методична підготовка вчителів початкових класів у педагогічних навчальних закладах України (1956-1996 рр.): дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Інститут педагогіки та психології професійної освіти АПН України. К., 2001. 302 с.
2. Авраменко К. Б. Теоретичні засади компетентнісного підходу як інновації у професійній підготовці майбутніх педагогів. Формування професійної компетентності майбутніх педагогів дошкільної та початкової освіти : збірник науковометодичних праць / за заг. ред. В. Є. Литнєва, Н. Є. Колесник, Т. В. Наумчук. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 13-16.
3. Адорно Теодор В. Проблемы философии морали / пер. с нем. М. Л. Хорькова. М.: Республика, 2000. 239 с.
4. Алейников А. Г. О креативной педагогике. Вестник высшей школы. 1989. № 2. С. 29-34.
5. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія : підруч. для студ., аспірантів та молодих викл. вузів. Міжнар. фонд «Відродження». Київ: Либідь, 1998. 557 с.
6. Антоненко О. В. Підготовка майбутнього вчителя фізичного виховання до інноваційної навчальної діяльності. Електронний архів наукових публікацій Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. 2008. С. 77-81. URL: epuir.pnu.edu.ua/bistream/123456789/4197/1/Antonenko.pdf
7. Бабанський Ю. К. Педагогіка: учеб. пособ. для студентов пед. институтов. Москва: Просвещение. 1983. 608 с.
8. Балл Г. О. Психолого-педагогічні засади гуманізації освіти. Освіта і управління. 1997. № 2. С. 21-35.
9. Батхін М. Висловлювання як одиниця мовленнєвого спілкування. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / за ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доповнене. Львів: Літопис, 2001. С. 406-422.

10. Башляр Г. Избранное: Поэтика пространства / пер. с франц. М. : РОССПЭН, 2004. 376 с.
11. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: наук.-метод. посіб. Київ: ІЗМН, 1998. 204 с.
12. Библер В. С. Школа диалога культур. Советская педагогика. 1988. № 11. С. 5-8.
13. Бойчук Ю. Д. Еколого-валеологічна культура майбутнього вчителя: теоретико-методичні аспекти: монографія. Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. 357 с.
14. Бондаревская Е. В. Смыслы и стратегии личностно ориентированного воспитания. Педагогика. 2001. № 1. С. 17-24.
15. Бондаренко О. Ф. Психологічна допомога особистості: навч. посіб. для студентів ст. курсів психол. фак. Харків: Фоліо, 1996. 237 с.
16. Брехман И. И. Валеология наука о здоровье. Москва: ФИС, 1990. 206 с.
17. Васильєва З. А., Любинська С. М. Резерви здоров'я: посіб. для студентів ст. курсів психол. фак. та від-нь ун-тів. Харків: Фоліо, 1996. 320 с.
18. Венгер Л. А. Домашняя школа. Москва, 1994. 240 с.
19. Вернадский В. И. Научная мысль как планетное явление. Москва: Наука, 1991. 271 с.
20. Вильчковский Э. С. Педагогические условия совершенствования процесса формирования двигательной подготовленности детей 5-7 лет : автореф. дис. ... д-ра пед. наук. Киев, 1989. 44 с.
21. Вільчковський Е. С. Професійна спрямованість підготовки фахівців з фізичного виховання. Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992-2002 : зб. наук. праць до 10-річчя АПН України. Х. : ОВС, 2002. С. 301-309.
22. Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: підручник. Суми: ПФ «Видавництво «Університетська книга», 2019. 467 с.
23. Выготский Л. С. Педагогическая психология. М., 1991. 480 с.
24. Выготский Л. С. Умственное развитие детей в процессе обучения:

сб. статей. Москва: Учпедгиз, 1935. 134 с.

25. Гончаренко С. У. Від педагогічної думки до нової філософії освіти. Рідна школа. 1993. № 10. С. 3-5.

26. Гончаренко С. У. Гуманізація освіти – запорука виховання творчої та духовнобагатої особистості. Дидактика професійної школи : зб. наук. пр. / [редкол. : Гончаренко С. У. та ін]. Хмельницький, 2005. Вип. 3. С. 19-23.

27. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: Методологічні поради молодим науковцям. Київ- Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. 278 с.

28. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник / 2-ге вид., допов. й випр. Рівне: Волинські обереги, 2011. 552 с.

29. Гончаренко С. У., Мальований Ю. І. Педагогічна сутність гуманітаризації шкільної освіти. Рідна школа. 1994. № 10. С. 30-33.

30. Гончаренко С., Мальований Ю. Гуманізація та гуманітаризація освіти. Шлях освіти. 2001. № 3. С. 2-8.

31. Горашук В. П. Теоретичні і методологічні засади формування культури здоров'я школярів : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Х., 2004. 40 с.

32. Горбачева В. В. Самоопределение студента как новый ориентир высшей школы в подготовке специалиста. Теория и практика физической культуры. 1993. № 3. С. 24-25.

33. Давыдов В. В. Виды обобщений и обучение. Москва: Педагогика, 1972. 424 с.

34. Декларація «Про права дитини». Законодавство України у сфері освіти та професійного навчання (Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти) / упор.: Б. Г. Чижевський, В. П. Головінов, С. В. Краснова, М. М. Шевченко. Київ: Парламентське видавництво, 2013. 376 с.

35. Декроли Ж.-О. О школе и воспитании. Новые пути зарубежной педагогики / под ред. С. В. Иванова, Н. Н. Иорданского. Москва, 1986. С. 419-427.

36. Демінський О. Ц. Дидактичні засади оптимізації навчально-тренувального процесу в системі підготовки спортсменів : автореф. дис.... д-

ра пед. наук: 13.00.09; Ін-т педагогіки АПН України. Київ, 2003. 36 с.

37. Дерєка Т. Г. Неперервна професійна підготовка фахівців фізичного виховання: акмеологічні засади: монографія / за ред. С. О. Сисоєвої. Київ: Видавництво ВП «Едельвейс», 2016. 528 с.

38. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.

39. Дубогай О. Д. Інтеграція пізнавальної і рухової діяльності в системі навчання і виховання школярів : метод. посіб. для вчителів почат. шк. та фіз. культури, студ. та батьків. К. : Оріяни, 2001. 152 с.

40. Дубогай О. Д. Основні поняття і терміни оздоровчої фізичної культури та реабілітації: навч. посіб. Луцьк: Надстиря, 1998. 104 с.

41. Дубогай О. Д. Розвиток творчої особистості школяра засобами фізичної культури. Нива знань. 1999. № 3. С. 52-54.

42. Дубогай О., Маковецька Н. Плекаймо здоров'я дитини. Запоріжжя : [б. в.], 2007. 264 с.

43. Дубровський А. А. Открытое письмо врача учителю. Москва: Просвещение, 1988. 26 с.

44. Дурай-Новакова К. М. Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности.: дис. д-ра пед. наук.. Минск, 1983. 256 с.

45. Дутчак М. В. Теоретико-методологічні засади формування системи спорту для всіх в Україні : автореф. дис. д-ра наук 24.00.02 Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України. К., 2009. 39 с.

46. Дьюи Дж. Школа и ребенок. Москва, 1925. 96 с.

47. Дьяченко М. И., Кандыбович Л. А. Психологические проблемы готовности к деятельности. Мн.: Изд-во БГУ, 1976. 176 с.

48. Енциклопедія освіти / за ред. В. Кременя. К. : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

49. Ерегина С. В. Оптимизация процесса профессиональной подготовки студентов ФФК путем решения стандартных педагогических задач. Москва, 2006. 443 с.

50. Євтух М. Б. Пріоритети професійної підготовки вчителя в системі університетської освіти. Педагогічна і психологічні науки України : до 20-ти річчя НАПН України. К. : Педагогічна думка, 2012. Т. 5. Вища освіта. С. 228-241.

51. Желанова В. В. Контекстне навчання майбутнього вчителя початкових класів: теорія та технологія : монографія. Держ. закл. „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка”. Луганськ : Вид-во «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. 505 с.

52. Закон України «Про освіту». № 1556-VII, від 01.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/ed20190101#Text>

53. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» від 25.04.2019 № 2704-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19/ed20190425#>

54. Занков Л. В. Избранные педагогические труды. Москва, 1996. 424 с.

55. Зеер Э. Ф. Психология профессий. Текст. М.: Акад. Проект, 2003. 329 с.

56. Зязюн І. А. Інтелектуально-творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти. Неперервна професійна освіта: проблеми пошуку, перспективи: монографія / за ред. І. Я. Зязюна. Київ: Віпол, 2000. С. 190.

57. Зязюн І. А. Процеси модернізації сучасної педагогічної освіти в Україні. Професійна освіта: педагогіка і психологія: польсько-укр. журн. / за ред. Т. Левовацького, І. Вільш, І. Зязюна, Н. Ничкало. Ченстохов-Київ, 2006. Ч. VIII. С. 105-115.

58. Зязюн І. А. Філософія неперервної професійної освіти і сучасні психолого-педагогічні парадигми. Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз: монографія / В. П. Андрущенко, І. А. Зязюн, В. Г. Кремень, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало та ін.; за ред. В. Г. Кременя; АПН України. Київ: Наук. думка, 2003. С. 167-275.

59. Ильин Е. П. Психология творчества, креативности, одаренности. Санкт-Петербург: Питер, 2009. 448 с.

60. Казакова Н. В. Організаційно-методичні засади педагогічної практики майбутніх учителів початкової школи в умовах ступеневої освіти :

дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2005. 234 с.

61. Казакова Н. В., Пісоцька Л. С. Реалізація принципів педагогічної моралі у професійній діяльності педагога. Педагогічний дискурс. 2012. Вип. 13. С. 130-134.

62. Калашнікова С. А. Державна політика в галузі освіти: необхідність зміни визначальних параметрів. Зб. наук. пр. Укр. акад. держ. упр. при Президентові України. К., 2000. Вип. 2, Ч. IV. С. 359-364.

63. Калашнікова С. А. Навчання дорослих на основі компетентнісноорієнтованого підходу: навч. вид. Київ: Проект «Рівний доступ до якісної освіти в Україні», 2007. 57 с.

64. Каракатсаніс Т. В. Розвиток креативності майбутніх учителів початкових класів у педагогічних коледжах Великої Британії: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Запоріжжя, 2014. 20 с.

65. Каргаполов В. П. Профессиональное становление преподавателя физической культуры: Автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.04. Хабаровський ГПИ. Омськ, 1999. 111 с.

66. Карпюк Р. П. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичн. виховання у навчальних закладах : дис... д-ра пед. наук: 13.00.04; НПУ ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2010. 541 с.

67. Кірик М., Данилова Л. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти : навч.-метод. посіб. Львів : Світ, 2019. 136 с.

68. Кічук Н. В. Творча особистість вчителя: педагогічні засади формування: навч. посіб. Ізмаїл: Ізмаїл. держ пед. ін-т МПП «Прінт майстер», 1999. 96 с.

69. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

70. Коржова Л. С. Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до проведення педагогічних досліджень: дис... канд. пед.

наук: 13.00.04 / Криворізький держ. педагогічний ун-т. - Кривий Ріг, 2002. 190 с.

71. Корольова Л. Підготовка майбутніх учителів початкових класів Нової української школи до розвитку креативних здібностей молодших школярів. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 «Педагогічні науки: реалії та перспективи». 2019. Вип. 71. 2019. С. 147-151.

72. Кремень В. Г. Модернізація системи освіти як важливий чинник інноваційного розвитку держави. Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти. Вип. 1 (5). Харків: НТУ «ХПІ», 2003. С. 3-9.

73. Кремень В. Г. Нові вимоги до людини і освіти. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/1/statti/1kremen/1kremen.htm

74. Кремень В. Г. Проект сучасної освіти: інноваційна людина. Рідна школа. 2013. № 8-9 (серпень-вересень). С. 6-8.

75. Кремень В. Г. Філософія національної ідеї. Людини. Освіта. Соціум. Вид. переробл. Київ: Грамота, 2010. 576 с.

76. Кулик Є. В. Підготовка майбутніх вчителів до дослідницької діяльності. Монографія. Київ-Дрогобич: Коло, 2004. 382 с.

77. Кулик Є. В., Сидоренко В. К. Науково-дослідницька діяльність як компонент професійної підготовки студентів вищого педагогічного закладу освіти/ Матеріали міжнародної науково-практичної конференції "Психолого-педагогічні проблеми підготовки вчительських кадрів в умовах трансформації суспільства" 18-19 жовтня 2000 р. м. Київ, НПУ, С. 117-119.

78. Кун Т. Структура наукових революцій; [пер. с англ. И. Налетова]. Москва: Прогресс, 1977. 292 с.

79. Курок В. П. Громадянське виховання майбутнього вчителя в контексті нової української школи. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Сер. : Педагогічні науки. 2018. Вип. 1. С. 10-16.

80. Курок В. П. Цілісна система загальнотехнічної підготовки вчителя трудового та професійного навчання : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.01. К., 1993. 205 с.

81. Курок О. І. Педагогічні умови навчання дітей старшого дошкільного віку рухових дій з м'ячем (на матеріалі ігор з елементами футболу) [Текст]: автореф.дис...канд.пед.наук:13.00.04; Харківський педагогічний ін-т ім. Г. С. Сковороди. Х., 1994. 24 с.

82. Курок О. І. Формування і розвиток наукової думки про ґрунти: історія, теорія, практика [Текст]: монографія; Переяслав-Хмельниц. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди, Глухів. держ. пед. ун-т ім. О. Довженка. К.; Глухів: РВВ ГДПУ ім. О. Довженка, 2009. 371 с.

83. Лесгафт П. Ф. Избранные педагогические сочинения: в 2 т. Москва: Академия педагогических наук РСФСР, 1951. Т. 1. С. 30.

84. Лесгафт П. Ф. Избранные труды. Москва: Физкультура и спорт, 1987. 360 с.

85. Лесгафт П. Ф. Руководство по физическому образованию детей школьного возраста. Изд. 3-е. Санкт-Петербург Тип. Банке, 1912. Ч. 1. 384 с.

86. Лубышева Л. И. Концепция модернизации процесса профессиональной подготовки специалистов по физической культуре и спорту (авторский проект). Теория и практика физической культуры. 2003. № 12. С. 12-16.

87. Лубышева Л. И. Концепция формирования физической культуры человека. Москва: ГЦОЛИФК, 1992. 120 с.

88. Луговий В. І. Педагогічна освіта в Україні: структура, функціонування, тенденції розвитку: монографія / за заг. ред. О. Г. Мороза. Київ: МАУП, 1994. 193 с.

89. Лузан П. Г. Теоретичні і методичні основи формування навчальнопізнавальної активності студентів у вищих аграрних закладах освіти : дис. ...д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2004. 505 с.

90. Лузан П. Г., Сопівник І. В., Виговська С. В. Основи науково

педагогічних досліджень. Київ, 2010. С. 51-54.

91. Лутай В. Філософія сучасної освіти: Навчальний посібник. К.: Центр "Магістр - S" Творчої спілки вчителів України, 1996. 256 с.

92. Любар О. О., Стельмахович М. І., Федоренко Д. Т. Історія української школи і педагогіки : навчальний посібник. К. : Знання, 2006. 448 с.

93. Мадзигон В. М. Продуктивная педагогика. Политехнические основы соединения обучения с производительным трудом: монография. Киев: Вересень, 2004. 324 с.

94. Макаренко А. С. Педагогические сочинения: в 8 т. / сост. М. Д. Виноградова, А. А. Фролов. Москва: Педагогика, 1984. Т. 4. 400 с.

95. Максимчук Б. А. Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до фізичного виховання учнів: навчальний посібник; за ред. проф. Р. С. Гуревича. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2010. 252 с.

96. Максимчук Б. А. Формування валеологічної компетентності майбутніх учителів у процесі фізичного виховання (теоретико-методичний аспект): монографія; за ред. д-ра пед. наук, проф., члена-кореспондента НАПН України Р. С. Гуревича. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2016. 388 с.

97. Мартиненко С. М. Діагностична діяльність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика: монографія. К. : КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2008. 434 с.

98. Медвідь Ф. Гуманізація та гуманітаризація фізкультурної освіти та підготовки кадрів у контексті українського національного відродження. Науковий вісник ВДУ. Журнал Волинського державного університету ім. Лесі України. Здоров'я, фізична культура і спорт. Луцьк: ВДУ, 1997. № 6. С. 105-109.

99. Моляко В. О. Психологічна екологія таланту. Актуальні проблеми психології: традиції і сучасність: у 3-х т. Київ: ІП АПН України, 1993. Т. 2. С. 200-206.

100. Моляко В. О. Психологічна теорія творчості. Обдарована дитина. 2004. № 6. С. 2-9.

101. Монтессори М. Дом ребенка. Метод научной педагогики / пер. с итал. С. Г. Займовского. Санкт-Петербург; Гомель, 1993. 336 с.

102. Монтессори М. Самовоспитание и самообучение в начальной школе. Киев, 1995. 108 с.
103. Мороз О. Г. Захистити дитинство. Рідна школа, 1994. № 7. С. 28-29.
104. Мороз О. Г., Сластьонін В. О., Філіпенко Н. І. Підготовка майбутнього вчителя: Зміст та організація : навч. Посібник. К. : НПУ, 1997. 168 с.
105. Москаленко Н. В. Фізичне виховання молодших школярів: монографія. Дніпропетровськ: Інновація, 2014. С. 265-308.
106. Національна Доктрина розвитку освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text>.
107. Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 р. «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» від 9 лютого 2016 року № 42/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/42/2016#Text>.
108. Ничкало Н. Г. Неперевна професійна освіта: міжнародний аспект. Неперевна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: монографія / за ред. І. А. Зязюна. Київ: Віпол, 2000. С. 58-80.
109. Ничкало Н. Г. Професія вчителя вічна. Педагогічна майстерність у закладах професійної освіти : монографія. К. , 2003. 246 с.
110. Новиков А. М., Новиков Д. А. Методологія. Москва: СИНТЕГ, 2007. 663 с.
111. Носко М. Колективна монографія. Підготовка фахівців з фізичної культури і спорту: професійно-педагогічні, науково-пошукові, технологічні аспекти: наукове видання / за наук. ред. М. О. Носко. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю.В., 2020. 404 с.
112. Носко М. О. Теоретичні та методичні основи формування рухової функції у молоді під час занять фізичною культурою та спортом: дисертація д-ра пед. наук: 13.00.09. К., 2003. 450 с.
113. Носко М. О., Галаманжук Л. Л., Носко Ю. М. Стан розв'язання проблеми з реалізації процесу фізичної підготовки дівчат під час навчання у

різних спеціалізованих закладах вищої освіти. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки / голов. ред. М. О. Носко. Чернігів: НУЧК, 2019. Вип. 2 (158). С. 32-40.

114. Носко М. О., Грищенко С. В., Носко Ю. М. Формування здорового способу життя: навч. посіб. Київ: Вид-во, 2013. 268 с.

115. Носко М. О., Дейкун М. П., Носко Ю. М. Креативна освіта сучасного студента: навч. посіб. Чернігів: Десна Поліграф, 2018. 152 с.

116. Носко М. О., Носко Ю. М. Особливості фізичного розвитку школярів початкової школи. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2014. Вип. 118 (3). Т. IV. С. 205-211.

117. Носко Ю. М. Збереження і зміцнення фізичного, психічного, емоційного, соціального, духовного здоров'я майбутніх педагогів закладів початкової освіти. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наук. праць / за ред. Г. М. Арзютова. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. Вип. 3К (97). Київ. 2018. С. 373-376.

118. Носко Ю. М. Особливості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів з фізичної культури з впровадження технології креативно-оздоровчої освіти. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: НУЧК, 2019. Вип. 4 (160). С. 19-23. DOI: 10.5281/zenodo.3613949

119. Носко Ю. М. Професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури: теорія і практика: монографія. Чернігів, 2020. 444 с.

120. Носко Ю. М. Розділ 1.7. Креативно-оздоровча початкова освіта: теорія, технологія, практика. Моделювання складних систем в економіці і

освіті: монографія / за заг. ред. Л. О. Кібальник, В. М. Соловйова. Черкаси: Видавець Вовчок О. Ю., 2018. С. 82-103.

121. Носко Ю. М. Теоретичне обґрунтування проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2017. Вип. 149. С. 192-194.

122. Носко Ю. М., Швець О. М. Аспекти креативно-оздоровчої початкової освіти. Новітні комп'ютерні технології. Кривий Ріг: Видавничий центр ДВНЗ «Криворізький національний університет», 2018. Т. XVI. С. 99-104.

123. Остапчук О. Є. Діяльність учителя: готовність до інновацій. Кривий Ріг: ПП Іріда, 2004. 155 с.

124. Педагогіка професіонального образования / под ред. В. А. Сластенина. М.: Издательский центр "Академия", 2004. 368 с.

125. Педагогічний словник / за ред. дійсного члена АПН України М. Д. Ярмаченко. Київ: Пед. думка, 2001. 501 с.

126. Педагогічні ідеї Г. С. Сковороди / За ред. Д. Г. Дзевєріна. К.: Знання, 1972. 264 с.

127. Педагогічні технології в підготовці вчителів : навчальний посібник / кол. авторів ; за ред. І. Ф. Прокопенка. 3-є вид., допов. і переробл. Харків : ХНПУ, 2018. 457 с.

128. Петришин Л. Й. Аналіз дефініції «креативність» як основи творчої педагогічної діяльності. Нові технології навчання. 2012. № 73. С. 182-189.

129. Проект Закону про Концепцію сталого розвитку України (№ 3234 від 25.04.2001). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?skl=4&pf3516=3234.

130. Подмазін С. Особистісно-орієнтований освітній процес: принципи, технології. Педагогіка і психологія. 1997. № 2. С. 37-43.

131. Полякова О. М., Штика Н. О. Партнерство школи та громадських організацій щодо формування здорового способу життя у молодіжному середовищі. Педагогічна освіта: теорія і практика. Педагогіка: зб. наук. праць

/ редкол.: І. Д. Бех, В. О. Огнев'юк, О. Л. Кононко. Київ: КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2009. № 11 (спецвип., Ч. 2). С. 25-28.

132. Пометун О. І. Освіта для стійкого розвитку – нова педагогічна модель. Педагогічна і психологічна науки в Україні: зб. наук. праць: в 5 т. Т. 3: Загальна середня освіта. Київ: Пед. думка, 2012. С. 25-48.

133. Пометун О. І. Реалізація базових принципів освіти для стійкого розвитку на пострадянському просторі (на прикладі України). Надихаємо на дії : інформаційний бюлетень. 2008. № 1 (1). С. 15-19.

134. Пономарев Я. А. Психология творчества. Москва: Наука, 1976. 32 с.

135. Пономарьев Я. А. Фазы творческого процесса. Исследование проблем психологии творчества: сб. науч. работ. Москва: Наука, 1989. С. 57-101.

136. Поташник М. М. Демократизация управления школой. Москва: Знание, 1990. 26 с.

137. Пригожин И., Стэнгерс И. Порядок из хаоса. Москва: Прогресс, 1986. 432 с.

138. Приступа Є., Рокіта А. Тенденції підготовки фахівців фізичного виховання і спорту в Європі. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2003. № 15. С. 124-130.

139. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року від 25 червня 2013 року № 344/2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013/conv#Text>.

140. Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми «Здоров'я 2020: український вимір» від 31 жовтня 2011 р. № 1164-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1164-2011-%D1%80#Text>.

141. Прокопенко І. Ф. Розвиток інноваційної педагогічної освіти як пріоритетний напрям модернізації національних систем підготовки освітянських кадрів у XXI ст. Теорія і практика управління соціальними системами. 2013. № 1. С. 48-55.

142. Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій: колективна монографія / за наук. ред. проф. Гаврілової Людмили. Nameln : InterGING, 2019. 312 с.

143. Прохорова М. В., Неверкович С. Д., Маркина Т. А. Проблемы педагогической компетентности специалистов по физической культуре и спорту. Теория и практика физической культуры. 1994. № 7. С. 38-39.
144. Прохорова М. В., Пфейфер Н. Э., Бурдина Е. И. Формирование профессионального потенциала будущих специалистов физической культуры. Физкультурное образование: проблемы и перспективы: матер. межвуз. конф. Санкт-Петербург, 1996. С. 44-46.
145. Психологічна діагностика інтелекту, мислення, креативності дитини /Упоряд.: С. Максименко, Л. Кондратенко, О. Главник. К.: Мікрос-СВС, 2003. 112 с.
146. Пфейфер Н. Э. Профессионально-педагогический потенциал специалистов по физической культуре и его формирование в условиях высшего педагогического образования: дисс. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Санкт-Петербург, 1996. 283 с.
147. Радкевич В. О. Теоретичні і методичні засади професійного навчання у закладах профтехосвіти художнього профілю: монографія/ Ничкало Н. Г., Зязюн І. А., Гончаренко С. У., Лук'янова Л. Б. та ін.; за ред. Н. Г. Ничкало. Київ: УкрІНТЕІ, 2010. 424 с.
148. Регирер Е. И. Развитие способностей исследователя. Москва: Наука, 1969. 170 с.
149. Рибалка В. В. Особистісний підхід у профільному навчанні старшокласників: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 19.00.07. Київ, 2007. 40 с.
150. Роджерс К. Творчество как усиление себя. Вопросы психологии. 1990. № 1. С. 164-168.
151. Роджерс К. Творчество как усиление себя. Вопросы психологии. 1990. № 1. С. 164-168.
152. Роджерс К., Фрейберг Д. Свобода учиться. Москва: Смысл, 2002. 527 с.
153. Рождественская Н. В., Толшин А. В. Креативность: пути развития и тренинги. Санкт-Петербург: Речь, 2006. 320 с.
154. Роменець В. А. Психологія творчості: навч. посіб. 2-е вид., доп.

Київ: Либідь, 2001. 288 с.

155. Савенков А. И. Психологические основы исследовательского подхода к обучению: учеб. пособ. Москва: Ось-89, 2006. 480 с.

156. Савченко О. Початкова освіта в контексті ідей Нової української школи і учнів. Директор школи, ліцею, гімназії. 2018. № 3. С. 26-32.

157. Савченко О. Удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. Початкова школа. 2001. № 7. С. 1-4.

158. Савченко О. Я. Вивчення особистості молодшого школяра як передумова успішної організації його навчальної діяльності. Початкова школа. 2012. № 3. С. 1-6.

159. Савченко О. Я. Новий етап розвитку шкільної освіти і підготовка майбутнього вчителя. Шлях освіти. 2003. № 3. С. 2-5.

160. Сериков В. В. Образование и личность. Теория и практика проектирования образовательных систем. М. : Логос, 1999. 272 с.

161. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості: підручник. Київ: Міленіум, 2006. 346 с.

162. Сисоєва С. О. Педагогічні технології. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 661 с.

163. Сисоєва С. О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня: монографія. Київ : Поліграфкнига, 1996. 406 с.

164. Скаткин М. Н. Методология и методика педагогических исследований: в помощь начинающему исследователю. Москва: Педагогика, 1986. 152 с.

165. Слостенин В. А. Педагогика: учебное пособие. Москва: Издательский дом "Академия", 2002. 576 с.

166. Слостенин В. А., Подымова Л. С. Педагогика: Инновационная деятельность. - М.: ИЧП «Издательство Магистр», 1997. 224 с.

167. Сологуб А. И. Креативное образование: талант и здоровье: монография. Кривой Рог: ИВИ, 2000. 264 с.

168. Сологуб А. І. Креативна природнича освіта: теорія, технологія,

техніка: Креативне природниче навчання старшокласників: монографія. Київ: Видавництво «Людмила», 2019. Т. 2. 364 с.

169. Сологуб А. І. Креативна природнича освіта: теорія, технологія, техніка: Сучасне виховання креативної особистості ліцеїста: посіб. Київ: Видавництво «Людмила», 2019. Т. 3. 224 с.

170. Сологуб А. І. Освіта обдарованих влітку: посіб. Київ: ТОВ «Інформаційні системи», 2012. 90 с.

171. Сологуб А. І. Особистий щоденник дослідника. Кривий Ріг: Куба, 2002. 108 с.

172. Сологуб А. І. Сучасне виховання креативної особистості ліцеїста: посіб. Київ: Вид-во «Людмила», 2019. 224 с.

173. Сологуб А. І., Швець О. М. Креативна освіта: навчальні дослідження в початковій школі: монографія. Київ: МП «Леся», 2018. 232 с.

174. Солтик О. О. Формування професійної надійності майбутніх вчителів фізичної культури: теорія і практика: монографія. Хмельницький: ХНУ, 2018. 371 с.

175. Степанченко Н. І. Формування у майбутніх учителів фізичної культури готовності до інноваційної діяльності. Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Київ, 2015. Вип. 5К (61). С. 234-236.

176. Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. К.: «К.І.С.», 2003. 296 с.

177. Сухомлинський В. О. Піклування про здоров'я молодого покоління, фізичний розвиток. Вибрані твори: в 5 т. Київ-Запоріжжя, 2001. Вип. 19. С. 3-6.

178. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту: історичний шлях і перспективи: монографія. Запоріжжя: ЗДУ, 2002. 400 с.

179. Сущенко Л. П. Професійна підготовка фахівців фізичного

виховання і спорту: історичний аспект. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2001. С. 183-193.

180. Сущенко Л. П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ, 2003. 46 с.

181. Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 284 с.

182. Тимофєєва Н. М. Креативні параметри особистісно зорієнтованого навчання (психологічний аспект). Обдарована особистість – пошук, розвиток, допомога: матеріали доповідей та повідомлень на міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 27-29 квітня 1998 р. Київ: Гнозис, 1998. С. 237-241.

183. Тимошенко О. В. Теоретико-методологічні засади оптимізації професійної підготовки викладачів фізичних культури у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ, 2009. 35 с.

184. Ушинський К. Избранные педагогические сочинения: в 2 т. Москва: Учпедгиз, 1953. Т. 1: Программа педагогического курса для специальных классов женских учебных заведений. 638 с.

185. Фидельский В. В. Теория и практика подготовки будущих учителей к физическому воспитанию учащихся: автореф. дис. ... д-ра пед. наук. : 13.00.04. М., 1993. 49 с.

186. Формування здорового способу життя учнівської молоді : посібник для класного керівника / за ред. О. О. Новака. Полтава : ПОШПО, 2005. 156 с.

187. Франко І. Я. Педагогічні статті і висловлювання [Текст]; упоряд. О. Г. Дзверін. К. : Рад. шк., 1960. 299 с.

188. Френе С. Антологія гуманної педагогіки /сост. и авт. предисл. Б. Л. Вульфсон. М. : Изд. Дом Шалвы Амонашвили, 2002. 224 с.

189. Френе С. Избранные педагогические сочинения / пер. с франц. Киев: Химия, 1990. 301 с.

190. Холодная М. А. Психология интеллекта: парадоксы

исследования. 2-ое изд, перераб. и доп. СПб.: Питер, 2002. 272 с.

191. Хомич Л. О. Професійно–педагогічна підготовка вчителя початкових класів. К.: Магістр-S, 1998. 201 с.

192. Хомич Л. О. Система психолого-педагогічної підготовки вчителя початкових класів: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04. К., 1998. 443 с.

193. Хуторской А. В. Дидактическая эвристика. Теория и технология креативного обучения. Москва: Изд-во МГУ, 2003. 416 с.

194. Чиксентмихайи М. Креативность. Поток и психология открытий / пер. с англ. И. Ющенко. Москва: Карьера Пресс, 2013. 528 с.

195. Шевченко Т. Усі твори в одному томі. К.: Ірпінь. ВТФ «Перун», 2006. 824 с

196. Шиян Б. М. Підготовка вчителя фізичної культури третього тисячоліття. Концепція розвитку фізичного виховання і спорту в Україні: зб. наук. праць. Рівне: Принт-Хауз, 2001. Вип. 2. С. 371-374.

197. Шиян Б. М. Теоретико-методичні основи підготовки вчителів фізичного виховання в педагогічних навчальних закладах: автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти. - К., 1997. 50 с.

198. Шквир О. Л. Ступенева підготовка майбутніх учителів початкової школи до проведення педагогічних досліджень: моногр. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2018. 500 с.

199. Шкрєбтій Ю. М. Стан та напрямки удосконалення системи підготовки кадрів для фізичного виховання і спорту. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції "Концепція підготовки спеціалістів фізичної культури в Україні". За ред. В. І. Завадського, Ю. М. Шкрєбтія. Київ-Луцьк: Веже, 1996. С. 3-16.

200. Шлейхер А. Найкращий клас у світі: як створити освітню систему 21-го століття / пер. з англ. Ганна Лелів. Львів: Літопис, 2018. 296 с.

201. Эльконин Д. Б. Избранные психологические труды. Москва, 1989. 560 с.

202. Юркевич П. Д. Курс общей педагогики с приложениями. М.,

1869. 404 c.

203. Barron F.. Putting creativity to work. In R. J. Sternberg (Ed.), *The nature of creativity: Contemporary psychological perspectives*. Cambridge University Press. 1988. pp. 76-98.

204. Boichuk R., Iermakov S., Nosko M., Kovtsun V., Nosko Y. Influence of motor coordination indicators on efficiency of game activity of volleyball players at the stage of specialized basic training. *Journal of Physical Education and Sport*. Pitesti, 2017. № 17(4). P. 2632-2637.

205. Bloom B. S. *A taxonomy of educational Objectives*. The Cognitive Domain. Hollow. 1956. 260 p.

206. Maria Radziejowska, Jadwiga Knotowicz, Paweł Radziejowski, Julia Nosko. Peculiarity of lifestyle and the health of children at the age of 7-9 in the context of education and social care. *Konińskie Studia Społeczno-Ekonomiczne (Konin Socio-Economic Studies)*. Issue 3. Konin, 3. 2017. P. 191-206.

207. Montessori M. *Spontaneous Activity in Education*. New York: Schocken Books, 1965. Vol. 2. 200 p.

208. Nosko M., Sahach O., Nosko Y., Grihan G., Kuznietsova O., Bohuslavskiy V., Dovgan N., Samokish I., Shkola O., Zhukovskiy Y., Plotitsyn K., Bloshchynskiy I. Professional Development of Future Physical Culture Teachers during Studying at Higher Educational Institutions. *International Journal of Applied Exercise Physiology*. 2020. Vol. 9 (5). P. 44-55.

209. Petersen P. *Beitrage zur Schulpadagogik und Erziehungsphilosophie / Agentur Dieck*. Heinsberg, 1985. 185 p.

210. Petersen P. *Der kleine Jena-Plan - 62. Aufl. / Beltz Verlag*. Weinheim und Basel, 2001. 137 p.

211. Sitovskiy A., Maksymchuk B., Kuzmenko V., Nosko Y., Korytko Z., Bahinska O., Marchenko O., Nikolaienko V., Matviichuk T., Solovyov V., Khurtenko O., Slyusarenko N., Zhorova I., Maksymchuk I. Differentiated approach to physical education of adolescents with different speed of biological development. *Journal of Physical Education and Sport*. 2019. № 19 (3). P. 1532-1543.

РОЗДІЛ 3

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВИКЛАДАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

3.1. Принципи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури

З урахуванням того, що сутність будь-якого концептуального бачення вирішення проблеми дослідження реалізується на основі сукупності принципів як провідних регулятивів педагогічного процесу, покликаних забезпечити його успішне виконання, для формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури визначено комплекс, що містить такі принципи: *загальнодидактичні* (науковості, культуровідповідності, безперервності, розвивального і виховного навчання, індивідуалізації) та *специфічні* (екстраполяції кращих зразків вітчизняного і зарубіжного досвіду на майбутню професійну діяльність, варіативності вибору змісту і форм навчання; контекстності; самоорганізації) [96; 151].

У контексті проблеми створення системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури заслуговує на особливу увагу розвідка вченої Т. Караткасаніс [53], яка під керівництвом О. Гури здійснила педагогічне дослідження теорії і практики розвитку креативності майбутніх учителів початкових класів у педагогічних коледжах Великої Британії. Дослідниця визначила шляхи використання британського досвіду і розкрила теоретичні основи розвитку креативності майбутніх учителів початкових класів, встановила шляхи впровадження британського досвіду в педагогічних коледжах України. Вочевидь, ці здобутки мають бути вивчені та застосовані вчителями початкових класів України, особливо в реалізації завдань фізичної культури й одночасного розвитку креативності вчителів. До основних принципів розвитку креативності вчителів початкових класів авторка віднесла принципи

розвивального навчання на основі індивідуальних траєкторій професійного розвитку. Авторка акцентувала увагу на тому, що система професійної підготовки вчителів початкових класів у педагогічних коледжах Великої Британії забезпечує виконання принципу обов'язкової варіативності вибору змісту і форм навчання залежно від регіону і специфіки коледжу.

Цікавими в контексті досліджуваної нами проблеми є роботи науковців П. Джуринський [27; 28], О. Дубасенюк [30] та А. Сологуба [155-159], які теоретичною основою виховання та розвитку учнів початкових класів вважають принцип органічного зв'язку проблеми навчання, виховання та розвитку учнів початкових класів із проблемами охорони їхнього здоров'я.

Порівняльний аналіз (табл. 2.1) класичних технологій організації і проведення занять із фізичної культури та розвитку креативності вчителів показав, що запропонована нами концепція системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури є багаторівневою і перебуває на якісно новому та більш високому рівні.

Означена концепція, на відмінну від традиційної, відповідно до принципу системності включає в систему професійної підготовки підсистему креативно-оздоровчої діяльності учасників процесу креативно-оздоровчої педагогіки, що утворюється органічним поєднанням :

- креативного освітнього процесу освітнього закладу;
- сукупності заходів особистої пошуково-валеологічної роботи;
- сукупності заходів групової пошукової валеологічної роботи під керівництвом викладача;
- валеологічного моніторингу за участю викладачів та медичних працівників.

Концепція передбачає втілення в систему підготовки найкращих здобутків світової та вітчизняної науки, що дозволить їй конкурувати з аналогічними системами, які вже визнані світовою науковою спільнотою та суспільством у цілому.

Засвоєння ідей концепції креативно-оздоровчої фізичної культури майбутніми вчителями початкових класів, без сумніву, вимагає принципових змін у набутті ними спеціальних дидактичних знань та набуття ще в студентські роки інноваційного досвіду пошукової діяльності та формування особистих якостей психологічної стійкості до проведення креативно-оздоровчої діяльності.

Тому підготовка майбутніх учителів початкової школи до викладання фізичної культури відповідно до ідей концепції креативно-оздоровчої фізичної культури передбачає зміну системи професійної підготовки, що вимагає змін змісту та організації професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів у закладах вищої освіти. Представлена концепція передбачає поглиблене ознайомлення студентів із науковими основами й інноваційними системами викладання фізичної культури. Вона сприяє прищепленню спеціальних пошукових практичних навичок і вмінь та формуванню психологічних і моральних здібностей особистості майбутнього вчителя. Останні є не просто важливими для роботи вчителя в освіті, а й обов'язковими [12; 40; 77].

Саме початкова освіта як сфера людської діяльності обов'язково вимагає гуманістичної професійно-педагогічної свідомості. Це підтверджено в працях відомих учених М. Носка [97; 98; 103; 105], О. Остапчука [123-125], К. Роджерса [143-145], В. Роменця [146], А. Савенкова [147], А. Сологуба [158; 159], А. Хуторського [171] та ін. та є істотною передумовою ефективної діяльності майбутнього вчителя. Оскільки саме такий учитель здатен здійснювати науково-методичну діяльність, що теж є одним із принципів успішного втілення положень, розробленої системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах концепції креативно-оздоровчої педагогіки [111; 115; 117; 184].

Для реалізації завдань у кожному з напрямів, передбачених розробленою концепцією, учитель діє відповідно до принципів креативно-оздоровчої педагогіки, згідно з розробленою нами посадовою інструкцією та

іншими чинними документами діяльності школи. При розробці методик майбутні вчителі обов'язково мають урахувати спеціальні психолого-педагогічні принципи:

- залучення учнів до участі у вирішенні початкових системних пошуково-валеологічних проблем своєї життєдіяльності;
- упровадження суб'єкт-суб'єктних відносин з учнями, батьками та залучення їх до спільного вирішення пошуково-валеологічних завдань поточної життєдіяльності;
- створення умов для оволодіння учнями дослідницькою, винахідницькою та раціоналізаторською техніками внутрішньосуб'єктного осмислення свого буття і сутності власної життєдіяльності;
- сповідування та практичне втілення ідей здорового способу життєдіяльності як життєтворчості.

Відповідно до зазначених принципів майбутній учитель початкових класів, що викладатиме фізичну культуру, повинен систематично намагатися:

- формувати в учителів-предметників та інших працівників школи свідоме сприйняття прогресивних ідей гуманістичної креативно-оздоровчої освіти;
- утверджувати розуміння учня як унікальної особистості;
- виховувати в учнів любов до життя у всіх її проявах і досягати усвідомлення ними цінності життя і здоров'я;
- спонукати учнів до співчуття, взаємоповаги та формувати готовність до співпраці та допомоги всім учням, батькам, учителям та іншим працівникам школи;
- формувати потребу учнів у особистісному психологічному та фізичному самовдосконаленні, орієнтуючи їх на оволодіння системою самоорганізації особистісного самовдосконалення як засобу довголіття та щасливого життя;

- націлювати батьків та учнів на профілактичну та реабілітаційну роботу зі збереження свого життя, здоров'я, захисту, гідності й честі та психологічно сприятливого клімату;
- досягати високої психологічної, навчальної та суспільно-громадської активності учнів та їхніх батьків;
- сприяти розширенню загального світогляду учнів та їхніх батьків і формування світогляду культурної людини [11; 50; 79; 107; 113; 179; 180].

Отже, вирішуючи освітні завдання на засадах концепції креативно-оздоровчої педагогіки, майбутній учитель початкових класів у процесі викладання фізичної культури має виявляти креативну позицію, креативний стиль, креативні знання, вміння та навички [115; 117]. Перша складова забезпечує його здатність «бачити» всі проблеми змісту й організації освітнього процесу та виявляти готовність до їх креативного вирішення. Друга є психологічним механізмом особистої самоорганізації власного психологічного та фізичного розвитку вчителя. А остання визначає рівень особистої педагогічної пошукової валеологічної діяльності як інструментарію самостійного творчого виконання завдань фізичного розвитку вчителя, а також учнів початкової школи.

Однак означена проблема не до кінця вирішена в педагогічній практиці, особливо в контексті формування готовності сучасного вчителя початкових класів із фізичної культури до професійної діяльності саме в руслі креативно-оздоровчої педагогіки. Складність соціально-педагогічної ситуації підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури полягає в тому, що психологічно в суспільстві, а також у свідомості студентів за роки їх навчання в школі та виховання в сім'ї як інституціях формування людини укорінилися переважно традиції авторитарного устрою. Тому ця концепція актуалізує застосування принципу інноваційності, який сприятиме розв'язанню проблеми подолання психологічного бар'єру переходу до нової креативно-оздоровчої системи як самого вчителя, так і батьків та викладачів ЗВО. Крім того, відсутність

системи професійної підготовки майбутніх учителів до викладання фізичної культури за новою концепцією теж реально гальмує втілення принципів демократизації й гуманізації в процес викладання фізичної культури.

Такий висновок підтверджується публікаціями О. Дубасенюк [30; 168; 169], М. Носка [97; 98; 178], О. Остапчука [123-125]. І хоча вони стосуються інших категорій студентів, ніж ті, що представлені в нашому дослідженні, однак аналіз доробків науковців показує, що для успішного виконання функцій сучасного вчителя в процесі викладання фізичної культури, учителя, який сповідує ідеали гуманізму і має професійні наміри та потребує модернізації освітнього процесу, необхідно дотримуватися певних методологічних підходів, які засновані на таких принципах, а саме:

- подолання психологічного стереотипу розуміння учня як «гвинтика» і сприйняття його як головної дійової особи освітнього процесу і господаря власного життя та здоров'я;

- глибоке усвідомлення соціальної та педагогічної значущості формування фізично здорової та креативної особистості як рушія суспільно-економічного прогресу українського суспільства;

- розуміння педагогічного значення концепції креативно-оздоровчої фізичної культури самою дитиною як підґрунтя майбутньої самореалізації й особистісного самоствердження учнів початкової школи;

- оволодіння теорією і практикою самоорганізації творчої та валеологічної діяльності учнів, що спрямована на їхню креативно-оздоровчу діяльність як педагогічну систему сучасного навчання, виховання та розвитку в початковій школі;

- створення вчителем самостійних науково-методичних розробок відповідно до авторської концепції та системи креативно-оздоровчої діяльності.

Можна передбачати, що визначені умови роботи початкової школи можуть сприяти формуванню готовності вчителя до професійної діяльності та його практичної можливості ефективно забезпечувати органічне

поєднання двох складових (креативної і оздоровчої) як розвивального компонента освітнього процесу. Якість останнього тим більш вірогідна, якщо він може практично забезпечуватися одним учителем, який володіє сучасною теорією навчання в початковій школі, знанням анатомо-фізіологічних, психолого-педагогічних особливостей дітей та умов сучасного оптимального освітнього процесу, а також має потребу в педагогічній інноваційній діяльності [57; 116; 177; 181; 189].

Розробляючи концепцію, звернули особливу увагу на педагогічну цінність принципу міждисциплінарності, що сприяє особистісному та професійному зростанню креативної особистості вчителя. Завдяки цьому в концепції передбачена внутрішньопредметна інтеграція елементарних знань студентів ЗВО з валеології, освітнього менеджменту та інформатики як засобів підвищення педагогічної цінності предмета «Фізична культура» та ефективності практичного викладання [102; 120; 185].

Отже, дослідження проблем оволодіння студентами конкретними валеологічними, управлінськими й інформаційними технологіями, системами та техніками має великий науково-педагогічний інтерес. Саме вони є тим засобом гуманізації й гуманітаризації, демократизації й індивідуалізації, диференціації й інформатизації освіти в закладах загальної середньої освіти та її початковій ланки. Тому вони повинні сприймати учнів початкових класів не як об'єкти педагогічного впливу, а як активних учасників суб'єкт-суб'єктних відносин із учителем фізичної культури та між собою. До того ж, зважаючи на необхідність суттєвого підвищення якості валеологічної освіти учнів початкових класів, педагогічно доцільно створювати умови для їхньої активної розумової діяльності у внутрішньосуб'єктних відносинах, що вказує на необхідність дотримання **принципу діалогічності**.

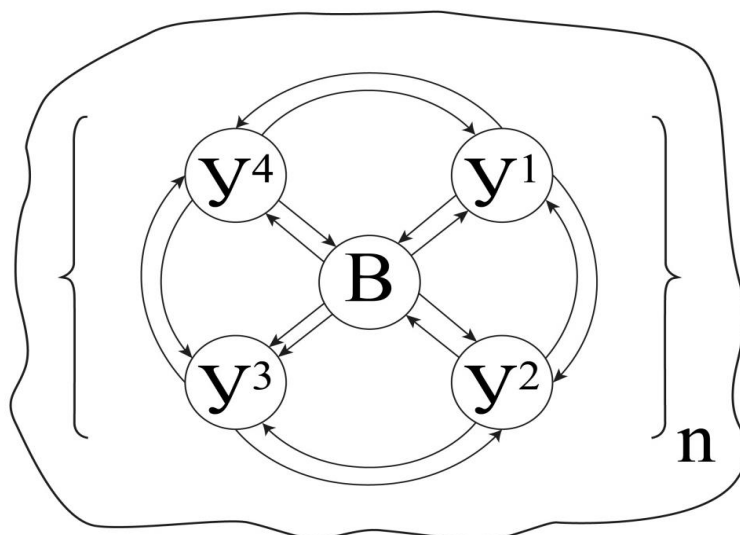
Дотримання цього принципу дозволить учасникам креативно-оздоровчої діяльності залучатися до внутрішнього діалогу з самим собою, з власним «Я», оскільки саме діалог є найважливішою передумовою ефективного педагогічного спілкування з іншими і засобом реального

підвищення результатів педагогічного процесу. Означений принцип підносить учасника креативно-оздоровчої діяльності до рівня вільного спілкування зі світом власного «Я». У такому спілкуванні студент може перебувати в декількох позиціях: він може радитися, обґрунтовувати власну точку зору або інших, робити висновки, давати оцінку, вступаючи в діалогічні стосунки з «Іншим». Майбутній учитель початкових класів під час проведення уроку фізичної культури та після нього, а також за умов відповідного психолого-педагогічного клімату на уроці має націлювати кожну дитину відшукати у своїй життєдіяльності те, що призведе до діалогічних стосунків з власним «Я», здійснюючи при цьому розумовий чи чуттєвий аналіз, вступаючи в діалогічні стосунки з «Іншим», зі світом у цілому.

Спілкування з власним «Я», що виникає в процесі уроків креативно-оздоровчої фізичної культури і після них, педагогічно цінне як життєтворча сила духовно-морального становлення студента. Адже саме така діалогічність сприяє не тільки індивідуальному емоційному та інтелектуальному розвитку, а й креативному. Уважаючи останнє надзвичайно важливим завданням сучасного освітнього процесу уроків фізичної культури в початкових класах закладів загальної середньої освіти, акцентуємо увагу на тому, що воно має повсякденно вирішуватися, заохочуватися, розвиватися вчителем.

У зв'язку із цим у пропонованій нами концепції діалогічна взаємодія вчителя та учнів початкової школи повинна відбуватися відповідно до моделі, представленій на рис. 3.1.

Пропонована концепція відповідно до завдань розбудови нової української школи змушує по-новому використовувати **принцип людиноцентризму**, який проблему розвитку почуття любові вчителя до дитини, патріотизму і громадянської відповідальності та її педагогічного креативного мислення розглядає з позиції окремо взятої особистості.

Умовні позначення: У – учні класу; В – вчитель; п – діалогічне спілкування вчителя і учнів, що корегується вчителем

Рис. 3.1. Модель діалогічної взаємодії вчителя та учнів початкової школи відповідно до положень концепції креативно-оздоровчої фізичної культури

У цій концепції сучасний учитель – креативний педагог із високим рівнем розвитку особливостей педагогічного мислення, для якого характерні гнучкість, швидкість, оригінальність, творчість, асоціативність та ретельність у розробленні науково-методичного інструментарію педагогічної освіти. Він має детально відображатися в поурочних планах креативного вчителя, створюючи практичну можливість органічного поєднання умов морально-етичного й інтелектуального, креативного і фізичного розвитку та виховання учнів початкових класів. Тому розроблена концепція відповідає сучасним вимогам, що порушуються в роботах вітчизняних та зарубіжних науковців: Т. Караткасаніс [53], В. Кременя [71; 72], О. Остапчука [123-125], К. Роджерса [143-145], А. Савенкова [147], А. Сологуба [155; 158; 159], А. Хуторського [171], М. Чіксентміхайя [172], П. Торренса [186-188] та багатьох ін.

Необхідність доцільності інтеграції вчителем зазначених принципів підтверджено в роботах В. Кременя [71; 72], К. Роджерса [143-145], А. Савенкова [147], А. Хуторського [171] та ін. Встановлено, що така інтеграція є обов'язковою умовою і дієвою запорукою створення системи

професійної підготовки вчителя, розвитку його педагогічної майстерності та можливістю реалізації особистісних якостей, знань, комплексу вмінь, навичок, що зумовлюють зростання продуктивності його педагогічної діяльності.

3.2. Основні чинники та педагогічні умови професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури

Педагогіка як наука про сутність розвитку і формування людської особистості орієнтована на врахування особливостей студентів та сутності завдань того чи іншого закладу освіти, базується на теоріях, методиках виховання і навчання й потребує визначення системи чинників педагогічної діяльності – факторів як рушійної сили досягнення освітньої мети.

У процесі переходу українського суспільства на засади гуманістичної креативно-оздоровчої педагогіки здійснюється навернення кожного учасника освітнього процесу до природньо творчої діяльності, до співтворчості дорослого й дитини, вчителя й учня, викладача й студента, наукового керівника й здобувача, адміністратора і виконавця. У надрах такого універсального способу «креативного» буття відбувається оцінювання інноваційного досвіду, і людство входить в епоху творчості, яка в майбутньому буде основним рушієм його розвитку. Науковий філософсько-психологічний аналіз відомих у світовій і вітчизняній науці праць показує, що вирішальним чинником суспільного розвитку та економіки є креативна особистість, оскільки добре відомо, що саме такий фахівець легко включається у творчий процес і успішно його здійснює.

Отже, у процесі визначення чинників професійного розвитку особистості майбутнього вчителя початкових класів до викладання фізичної культури важливо, щоб цей процес був творчим, плідним і впливав на його виконавця. Саме тому передбачати лише творчу участь фахівця у процесі

пошуку замало, бо необхідно, щоб вона була результативною та ефективною. До цього завжди прагнуть сучасні керівники і виконавці, які не тільки беруть участь у пошуковій діяльності, а й видають «на-гора» будь-які інноваційні продукти. Творчий пошук не оминув і освіту, бо вона має бути такою, щоб будь-які витрати педагога як працівника на робочому місці (час, енергетичні ресурси, амортизація засобів виробництва тощо) були виправдані досягненнями його учнів та вдосконаленням умов їхньої діяльності. Саме тому модернізація сучасної освіти як результат утілення вчителем будь-яких новацій, на переконання передової вітчизняної громадськості, має бути неодмінно гуманістичною. Зважаючи на важливість її забезпечення як стратегічної мети держави, вітчизняні та зарубіжні вчені В. Кремень [71; 72], М. Носко [97; 99; 104], К. Роджерс [143-145], П. Торренс [186-188] та багато ін. переконані в необхідності приділяти особливу увагу формуванню креативного вчителя. Адже саме він є одним із найважливіх факторів у задоволенні природних інтелектуальних потреб дитини.

Фізична культура учнів початкової школи не є винятком, а підготовка майбутніх педагогічних кадрів повинна мати на меті формування креативної особистості нового вчителя. Освітній процес із фізичної культури початкової школи, як і з інших предметів, має достатній і педагогічно цінний ресурс для створення умов для розвитку в учня оригінальності, швидкості, гнучкості, асоціативності, критичності мислення та ретельності в розробленні шляху вирішення будь-якої проблеми. Важливим також є розвиток фантазії та інтуїції. У минулому ще з початкової школи вчили виявляти гуманістичні здібності, що полягало не тільки у піклуванні про своє здоров'я, а й про здоров'я членів сім'ї, родичів, друзів, співвітчизників. Розвиток почуття відповідальності «за всіх, як за себе» в учнів початкової школи надає реальну освітню можливість розвивати та виховувати в них власне почуття відповідальності за сім'ю, місто, державу та планету, що вважається з позицій глобальної освіти нормою.

Вищевикладене ґрунтується на запереченні примітивного розуміння фізичної культури як другорядного предмета і визнанні його значущості в загальному освітньому процесі учнів початкової школи, що зорієнтовано на втілення ідей та положень концепції і педагогічної системи креативно-оздоровчої освітньої діяльності.

Тому підготовка майбутнього вчителя початкової школи до викладання фізичної культури спонукає до більш глибокого аналізу теоретичних проблем креативної освіти. На початку ХХІ ст. спостерігається активне дослідження проблем розвитку креативності особистості. Наукова новизна ідеї полягає в тому, що в ній домінували умови виховання не тільки творчої, а й креативної особистості. Зважаючи на важливість визначення сутності концепції, ототожнення креативності й творчих здібностей неприпустиме. Оскільки в будь-якій мові немає абсолютних синонімів, як стверджують вітчизняні лінгвісти, є лише погане знання мови, тому у дослідженні використовуємо таку дефініцію поняття «творчі здібності» як здатність творчої людини здійснювати будь-які розробки, але не обов'язково доводити їх до практичного втілення в життя. Останнім часом із метою розмежування понять творчих і креативних здібностей деякі психологи вважають перші такими, що можуть бути набуті в процесі навчання й накопичення досвіду, а другі – це ті, з якими народжується людина. Тому креативність науковця й інженера, педагога й громадського діяча чи будь-кого виражається в тому, що він не тільки як творча людина висуває ідею, але й доводить її не тільки до конкретного практичного результату, а й до одержання будь-якого продукту. Креативна особистість завжди творча, але не навпаки, бо ж можна брати участь у творчому пошуці, але не знайти жодного рішення, створивши якісь нові системи, виробництва, матеріали, нові методики тощо. Наголошуємо, що креативність – це здатність до різнопланової, проте обов'язково творчої діяльності заради кінцевого продукту, і саме ця здатність особистості забезпечує соціальну цінність творчості як процесу [104; 111; 114; 121].

У педагогічному визначенні зовнішніх та внутрішніх чинників професійного розвитку особистості майбутнього вчителя початкових класів у процесі викладання фізичної культури на сьогодні обов'язково важливо враховувати досягнення сучасної філософії, психології, соціології, валеології та інших наук. Саме ці фактори зумовлюють рівень розроблення нашої концепції та педагогічної технології креативно-оздоровчого фізичного виховання, що відповідають сучасному рівню розвитку науки та суспільно-економічних вимог і запитів. Украв важливо враховувати в контексті науково-методичних заходів уже добре відомі педагогічній та батьківській громадськості проблеми низького рівня здоров'я, незадовільного фізичного розвитку учнів середніх шкіл, які на сьогодні стоять і перед початковою освітою країни. І це тоді, коли на фоні інтенсифікації освітнього процесу у вищій школі спостерігається зниження обсягу рухової активності студентів, погіршення стану здоров'я, фізичної підготовленості та функціонального фізіологічного стану систем організму. Існують також інші проблеми стану здоров'я студентів, оскільки це стосується не тільки навчання у ЗВО, а й готовності до майбутньої роботи вчителя. Серед них поширеними є зайва вага майбутнього вчителя, незадовільне харчування, постійні стреси, шкідливі звички, негативний вплив середовища тощо [100; 103; 104; 110].

З огляду на зазначене спробували узгодити результати власних багаторічних досліджень із проблем фізичної культури як креативно-оздоровчої освіти з пошуками вітчизняних науковців, які здійснюють комплексні дослідження, що сприяють науково-теоретичному визначенню сутності формування засад фізичної культури студентів, майбутніх учителів початкової школи і викладачів фізичної культури. Тому особлива увага приділялася роботам учених, які здійснюють багаторічні дослідження з виявлення різноманітних зовнішніх і внутрішніх чинників, які можуть активізувати або ж сповільнювати реалізацію освітньої інновації, розвиток педагогічних процесів чи систем. У зв'язку із цим аналізувались роботи А. Апанасенка [2; 3], В. Бальсевича [4], Л. Волкова [16], Д. Деннет [176],

Л. Іващенко [47], В. Ільїна [49], І. Колесникової [58], Т. Котарбінського [69], Т. Круцевич [17; 73-75], О. Куц [76], О. Ланге [78], В. Лугового [84], Л. Матвєєва [91], Т. Пщоловського [139], Н. Степанченко [140; 160; 161], Н. Строрко [48], Б. Шиян [174; 175] та ін..

Н. Степанченко стверджує, що до зовнішніх (ситуаційних, соціетарних) факторів професійного розвитку належать такі, як суспільні, соціально-культурні, нормативно-правові, навчально-виробничі, фактори навколишнього середовища тощо. Вони визначаються сутністю загальнодержавної соціально-освітньої політики впровадження ідей, програм та планів розвитку масової фізичної культури і спорту та підвищення кваліфікації вчителів. На їх основі теоретично формуються вимоги до сучасних педагогічних працівників, рівнів їхньої соціальної значущості та умов праці [160].

До внутрішніх (інституційних) факторів впливу у ЗВО, що здійснюють підготовку майбутніх учителів, належать такі, матеріально-фінансові, санітарно-гігієнічні, науково-методичні, процесуально-змістові, організаційно-технологічні тощо. Окрім того, до них належать освітнє середовище професійної підготовки, соціальні та матеріальні умови праці викладачів і студентів, ступінь інтеграції науки й освітньої практики в закладі, рівень кваліфікації викладачів, підтримка творчої ініціативи викладачів колегами та ректоратом. З урахуванням тісного зв'язку фізичної культури зі спортом дуже важливим у діяльності ЗВО є співробітництво зі спортивними організаціями, товариствами, клубами, базами [99; 101; 103].

Зважаючи на вибір креативно-оздоровчої освіти учнів початкової школи як теоретичних засад майбутньої педагогічної діяльності вчителя початкових класів у контексті викладання фізичної культури, визначення зовнішніх та внутрішніх факторів професійного розвитку має принципові відмінності, що будуть оприятнені у наступних розділах нашої роботи.

Особливе значення, окрім названих вище факторів, має вплив на здобувачів тих чинників на якість освіти, що детерміновані специфікою

особистісних факторів розвитку викладачів. Згідно із концепцією та системою креативно-оздоровчої діяльності вчителя початкової школи в контексті викладання фізичної культури і його потенціальною готовністю до діяльності як науково-педагогічного працівника зауважимо, що на якість безпосередньо впливає рівень узгодженості дій, ступінь застосування авторської концепції й системи. Їх рівень визначається і тим, наскільки науково обґрунтовано і доступно визначаються мета, завдання, зміст, система організації підготовки вчителів та конкретизуються новації. Не менше значення мають особистісні ознаки загальної культури вчителя-новатора та спеціальної педагогічної спрямованості, що обумовлюють творчу активність у процесі практичної діяльності та прагнення до постійного вдосконалення педагогічної майстерності [118; 183].

Водночас важливо врахувати сутність креативно-оздоровчої початкової освіти, визначити індивідуальні чинники розвитку студентів. До них важливо віднести такі індивідуальні риси й властивості та особистісні якості, як мотиви, інтереси, нахили, здібності, психологічні, морально-етичні, естетичні цінності й установки, а також інструментальні здібності. До останніх належать здібності, що впливають на креативну, інтелектуальну та психомоторну сферу особистості майбутнього вчителя. Зважаючи на важливість розвитку в майбутнього вчителя здатності до самоактуалізації, важливе значення, як наголошує В. Кремень, має оволодіння ним теорією самоменеджменту, що охоплює самостійне пізнання теорії самопрограмування, самопланування, самоорганізації, самоаналізу, самооцінювання [71; 72].

Зважаючи на те, що професійна діяльність учителя початкової школи до викладання фізичної культури здійснюється в активних суб'єкт-суб'єктних відносинах з учнями, у підготовці майбутніх учителів важливого значення набуває проходження ними педагогічної практики. Вона є тим незамінним педагогічним середовищем, яке сприяє виробленню педагогічного стилю креативно-оздоровчої діяльності й оволодінню

знаннями та навичками спілкування з колегами, адміністрацією школи, батьками. Уже в процесі проходження педагогічної практики вчитель має вперше здійснити спроби розроблення особистої педагогічної системи, що ґрунтується на інноваційних ідеях педагогів-новаторів, вітчизняних і зарубіжних науковців, які працюють у галузі фізичної культури молодшого покоління початкової школи. Достатньо важливо, що під час педагогічної практики майбутні вчителі початкової школи ознайомлюються з практичною педагогічною діяльністю, а саме: відвідують уроки досвідчених учителів, що потім глибоко аналізуються разом із керівником педагогічної практики за присутності чи відсутності самого вчителя.

Розуміння зовнішніх та внутрішніх чинників професійного розвитку майбутнього вчителя початкових класів у процесі викладання фізичної культури є кінцевим результатом комплексної роботи зі студентами, яка вимагає глибокого розуміння ними важливого значення педагогічної діяльності вчителя початкової школи та здійснення ним загальнодержавної соціально-освітньої політики впровадження ідей, програм та планів розвитку масової фізичної культури й спорту. Майбутній учитель початкових класів має усвідомлювати необхідність набуття нових знань, умінь і навичок та постійно підвищувати рівень кваліфікації, чого потребує соціально-економічний розвиток та програми державного рівня [111; 113; 117; 119].

Особливо важливою вимогою є оволодіння сучасними педагогічними концепціями та системою фізичної культури в початковій школі. Початок самостійної творчої розробки власної теки основних документів учителя, зокрема концепції та системи, узгоджується із сучасними вимогами, рівнем соціальної значущості та умовами праці вчителя початкової школи в контексті викладання ним фізичної культури [51; 52; 107; 109].

Як показують дослідження, психолого-педагогічні умови сприяють розвитку прагнення студента до креативної особистісної самореалізації, самоствердження і фізичного загартовування. Вони обґрунтовуються теоретичними дослідженнями вітчизняних і зарубіжних педагогів,

психологів, медиків (роботи О. Бондаренка [9], С. Гончаренка [21-24], Т. Каракатсаніс [53], К. Роджерса [143-145], П. Торренса [186-188] та ін.

Серед багатьох умов, які забезпечують реалізацію концепції креативно-оздоровчої діяльності в системі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, у роботі виділили п'ять основних педагогічних умов.

Перша педагогічна умова – формування в навчальному закладі спеціального науково-дослідного освітнього середовища. Це передбачає побудову в ньому освітнього процесу згідно з ідеями й положеннями креативно-освітньої парадигми, зорієнтованої на інтелектуальне і творче професійне становлення, розвиток і самовдосконалення майбутніх учителів початкових класів у контексті викладання фізичної культури. В означеному середовищі цінності креативно-оздоровчої концепції є домінантними в освітньому процесі з фізичної культури.

Створене освітнє середовище має сприяти усвідомленню майбутніми вчителями початкових класів себе і своїх учнів як суб'єктів креативно-оздоровчої діяльності, опануванню знань і вмінь у визначеній діяльності та розвитку особистісних якостей, які в майбутній професійній діяльності будуть пропагувати і використовувати креативно-оздоровчу педагогіку у викладанні фізичної культури.

Проведений аналіз літератури дозволив констатувати наявність багатьох трактувань поняття «середовище». Оскільки для нашої роботи поняття «середовище» у структурі моделі системи професійної підготовки, є важливим, то відповідно і поняття, які відображають структуру, взаємозв'язки елементів, компоненти, традиції, колективні дії, події (за Н. Боритко [10], О. Зайцевою [39]); організаційно-методичні засоби, сукупність технічних і програмових засобів зберігання, перероблення і передавання інформації, оперативний доступ до неї, освітні наукові комунікації (за О. Соколовою) [154]; дослідницьку діяльність (за О. Кікоть) [55], стають основоположними для дослідження.

У контексті нашої розвідки доцільним та інформативним є використання поняття «науково-дослідне педагогічне середовище», яке вводить О. Кікоть [55], визначаючи його як засіб і механізм особистісного розвитку учасників освітнього середовища через систему гносеологічних знань і методів пошукової діяльності.

З огляду на викладене вище тлумачення поняття «середовище» розглядаємо його як освітній простір, усередині якого перебувають усі учасники креативно-оздоровчої діяльності, яке сприяє формуванню в них напередзаданих (метою моделі) необхідних якостей. При цьому наголошуємо, що під час креативно-оздоровчої діяльності, яка є творчою за своїм змістом, відбувається одночасний розвиток усіх учасників навчального процесу (як викладачів, так і студентів). Навчаючись провадити креативно-оздоровчу діяльність, необхідно самим брати безпосередню участь у ній. У такому разі відбувається розвиток як студентів, так і викладачів. Тому **другою педагогічною умовою** стало обов'язкове залучення майбутніх учителів початкових класів до спортивно-оздоровчої діяльності (її аналіз буде подано далі) [103; 104; 115].

Такий підхід до поняття «середовище» дозволив нам спроектоване в моделі креативно-оздоровче середовище позиціонувати як організаційне, що складається як із зовнішніх (навчальний заклад, спеціальні приміщення, засоби (тренажери), спеціальний одяг, логотипи, рекламні буклети, культура й манера спілкування, організаційні заходи, система організації креативно-оздоровчої діяльності), так і з внутрішніх (ціннісні орієнтири учасників креативно-оздоровчої діяльності, переконання, норми поведінки; світогляд; стан особистого ставлення до креативно-оздоровчої діяльності) елементів тощо.

При розробленні вимог до освітнього середовища виходили з того, що сучасний стан суспільно-економічних перетворень спонукає до принципових змін змісту й організації професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, оскільки викладання фізичної культури, як і інших

предметів, має здійснюватися на гуманістичних і демократичних засадах. У такому контексті **третьою педагогічною умовою** стає необхідність насичення змісту професійно орієнтованих дисциплін з урахуванням специфіки креативно-оздоровчої освіти. Усі ці зміни як філософсько-психологічна основа сучасної освіти обумовлені положеннями низки документів державного рівня, що своєю сутністю націлюють нас на інноваційну діяльність. Адже сьогодні створюється Нова українська школа, в основі якої домінує інноваційна педагогіка й освіта, що мають бути відкриті до повсякденного втілення нових концепцій і систем. Тому принципової зміни вимагає визначення змісту, форм, методів, прийомів та засобів освітнього процесу всіх ланок розробленої системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури. У педагогічній науці й освіті з'являються паростки Нової української школи як адекватного реагування на цивілізаційні виклики, суспільні реалії, тенденції, перспективи розвитку людства в цілому. На початку ХХІ ст. в Україні засобами державного управління та шляхом залучення широкої громадськості – науковців, політиків, депутатів усіх рівнів, освітян, керівників освіти, волонтерів – здійснено інноваційні заходи щодо докорінної зміни парадигми концепцій системи освіти. Зміна внутрішньополітичного та економічного розвитку ініціюється процесами входження України не тільки в економічний, науковий, а й в освітній простір європейського співтовариства. Усе це зумовлює необхідність адаптації нашого освітнього простору до передового світового освітнього простору. Ця робота насамперед стосується науковців, численних учителів фізичної культури, керівників освіти, методистів, директорів закладів загальної середньої освіти, ліцеїв, гімназій, а також батьків учнів та батьків. Так, у працях М. Вашуленка [13; 59], І. Дичківської [29], І. Зязюна [44-46], П. Лєсгафта [80-82], М. Носка [70–75], О. Остапчук [123-125], В. Панка [129], О. Пронікова [138], В. Рибалки [142], С. Сисоєвої [148-150], Н. Смука [153], А. Сологуба [157-159], Н. Степанченко [160], М. Степка [92; 162],

В. Сухомлинського [163; 164], Л. Сущенко [165-167] акцентується увага на необхідності входження нашої освітньої системи у світову.

Отже, за таких умов, як доводять вітчизняні дослідники сучасних проблем педагогічної освіти О. Дубасенюк [15; 30; 168], Л. Петришин [133], А. Сологуб [157-159] та ін., особливого значення набуває сприятливе освітнє середовище, у якому повинні бути створені всі умови для розвитку креативної особистості, здатної до творчого нестандартного мислення, ефективного вирішення актуальних проблем власної життєдіяльності.

У майбутнього вчителя креативність може бути сформована в процесі спеціально організованих психолого-педагогічних впливів, що системно підтримують прагнення студента до творчого вирішення проблем шляхом особистої апробації систем самостійного використання сучасних інноваційних систем. У зв'язку із цим особливого значення набуває проблема створення освітнього середовища, сприятливого для розвитку інноваційних систем підготовки майбутніх учителів початкової школи до викладання фізичної культури. Серед них найбільшу соціальну цінність у майбутньому, як свідчать дослідження, будуть мати такі інновації, що сприяють одночасно як психічному, так і фізичному розвитку молодого покоління.

Однією з таких інновацій є концепція креативно-оздоровчої фізичної культури в системі професійної підготовки з усіма її ланками, що органічно пов'язані між собою. А вирішальне значення може мати лише концептуальна інноваційна креативно-оздоровча зорієнтованість майбутнього вчителя початкових класів на викладання фізичної культури. Саме тому майбутній учитель початкових класів має ще в студентські роки в процесі професійної підготовки системно й наполегливо оволодівати сучасними прогресивними інноваційними педагогічними та здоров'язберезувальними технологіями та засобами фізичного виховання в аспекті використання інноваційних педагогічних та здоров'язберезувальних технологій та засобів фізичного виховання, що визначено нами як **четверту педагогічну умову**. Студент повинен оволодіти системами, що слугують успішному становленню

самодостатньої креативної і фізично здорової особистості випускника ЗЗСО та брати активну участь у розвитку таких систем. У розробленні теоретичних засад системи креативно-оздоровчої фізичної культури необхідно приділяти увагу й іншій її підсистемі – охороні здоров'я.

Така наукова позиція дозволила нам розглядати освітнє середовище в якості організаційно-педагогічної умови, яка структурно представлена сукупністю навчально-виховних, навчально-фізкультурних, культурно-освітніх, креативно-оздоровчих компонентів та найбільш важливих цінностей і норм, які формуються за рахунок спеціально створених заходів організаційного, методичного, психологічного характеру.

Наявність такої педагогічної умови забезпечує реалізацію наступного: насичення змісту професійно орієнтованих дисциплін з урахуванням специфіки креативно-оздоровчої освіти; використання інноваційних педагогічних та здоров'язбережувальних технологій і засобів фізичного виховання у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів; участь у креативно-оздоровчій діяльності; проведення систематичного моніторингу сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до креативно-оздоровчої діяльності.

Крім того, таке трактування освітнього середовища дозволило нам розглядати креативно-оздоровче середовище як соціальне, яке забезпечує адаптацію учня до життя в соціумі.

Ці освітні середовища, органічно поєднуючись, створюють загальний простір успішного креативно-оздоровчого освітнього процесу навчального закладу (рис. 3.2).

Перша підсистема містить заняття з фізичної культури як форми початкової навчально-експериментальної пошуково-валеологічної діяльності студентів, а також винахідницького та раціоналізаторського вирішення особистих валеологічних проблем.

Друга підсистема – сукупність заходів особистої пошуково-валеологічної роботи позагрупового рівня, вона передбачає вирішення

початкових пошуково-валеологічних завдань; підготовку різноманітних показових, рекламних виступів, радіопрограм та програм безпосереднього спілкування з фахівцями з валеології, медицини та участь у спортивно-масових заходах (свята, творчі зустрічі з цікавими людьми, ознайомлення з пошуками в галузі валеології за допомогою друкованих видань тощо).

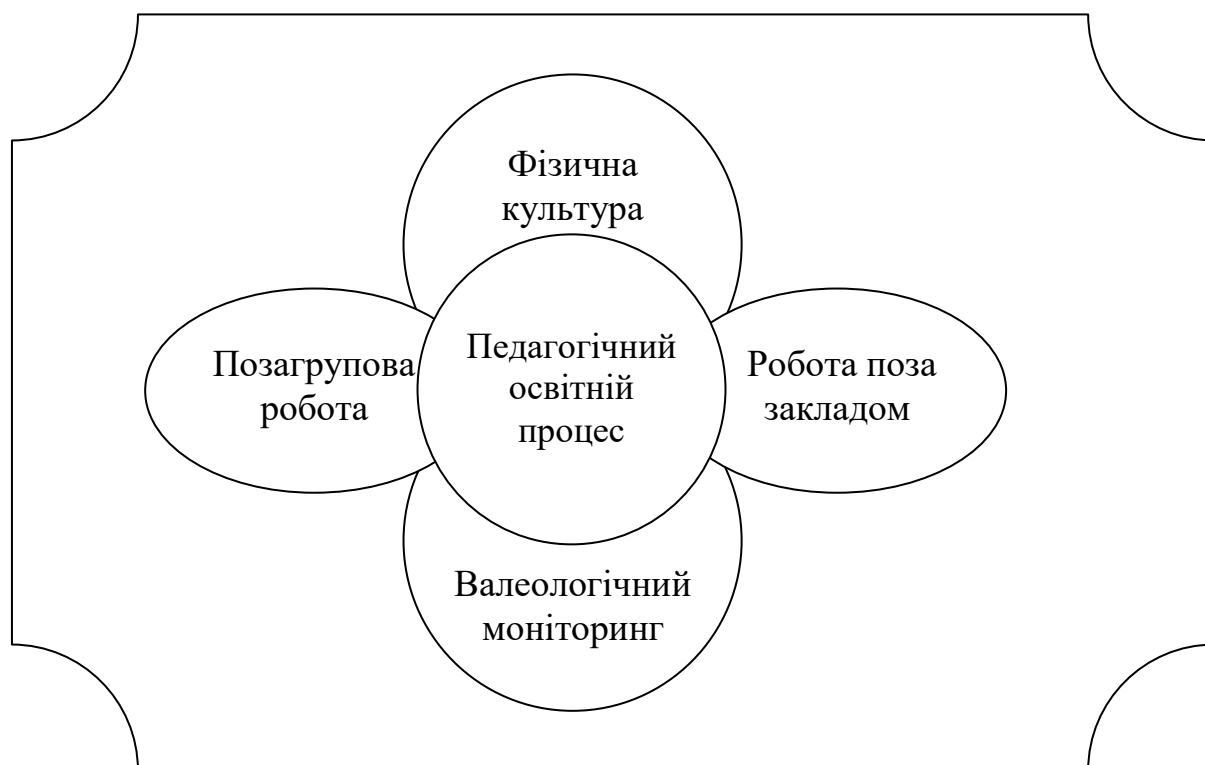

Рис. 3.2. Освітній простір креативної-оздоровчого освітнього процесу навчального закладу

Третя підсистема – сукупність заходів, що проводяться за межами закладу освіти за участю фахівців та спортсменів, лікарів, громадських активістів та ін.

Четверта підсистема – валеологічний моніторинг, що має такі складові: діагностика стану здоров'я та фізичного розвитку учнів; фізична підготовленість; профілактика захворювань учнів; їх реабілітація після захворювань.

Розвиток сучасної педагогічної науки переконує в тому, що суспільно-економічні зміни і вимоги до підготовки майбутніх учителів початкової

школи до викладання фізичної культури вимагають побудови освітнього процесу відповідно до ідей і положень креативно-педагогічної системи, а тому й докорінної зміни викладання в ЗВО.

Системних змін вимагає концепція початкової освіти та вибору доцільних педагогічних систем відповідного змісту, методів, форм, прийомів, засобів тощо. Особливе значення мають засоби, що передбачають інформатизацію освітнього процесу. Усі зазначені складові концепції мають в органічному поєднанні створювати умови для розвитку в студентів креативно-оздоровчого педагогічного мислення як основи формування відповідної професійної компетентності вчителя початкової школи в контексті викладання фізичної культури, мотивованого до професійного самоствердження. Формування креативно-оздоровчого мислення в майбутніх учителів початкових класів, що викладатимуть фізичну культуру, є чи не найголовнішим завданням забезпечення успішності педагогічної діяльності. Педагогічні спостереження під час теоретичного дослідження моделі розробленої нами системи професійної підготовки показують, що головною перешкодою в її формуванні є укорінене побутове «механічне» розуміння дитини, яке не припускає думки про неповторність людини як вищої цінності життя. Сучасний учитель фізичної культури початкової школи, що концептуально сформувався як педагог-гуманіст, свідомо здійснює свою креативно-оздоровчу педагогічну діяльність. Він повинен розуміти необхідність створення такого освітнього середовища, у якому легко подолати психологічні складності учнів молодшого шкільного віку, які здійснюють своєрідний «стрибок» від навчання за власною життєвою програмою до навчання за програмою, сформованою й наданою дорослими.

У зв'язку з необхідністю ненав'язливого втілення ідей креативно-оздоровчої фізичної культури освітнє середовище потребує створення особливого творчого психологічного клімату, тому вчителю необхідно враховувати такі психолого-педагогічні рекомендації:

- уникати завищених або занижених сподівань щодо навчальної успішності окремої дитини й усього класу в цілому;
- не перебільшувати, але й не занижувати значення шкільного навчання, а особливо фізичної культури, тому що немає нічого ціннішого ніж саме життя та здоров'я дитини;
- уникати розмов про недоліки шкільного навчання або вчителя і його діяльності, школи, своїх однокласників, товаришів, друзів тощо та акцентувати увагу на приємних моментах шкільного життя;
- привертати увагу дітей до приємних і важливих моментів та завдань креативного самостійного пошуку варіантів вирішення поточних проблем життєдіяльності та шкільного життя;
- запобігати конфліктам із дітьми з приводу навчання в школі й уникати застосування оцінювання;
- запроваджувати поточний освітній процес без застосування оцінок, але з широким оцінюванням, що зобов'язує вчителя повністю уникати міжособистісного порівняння, проте дозволяє показувати модель зразкової відповіді, діяльності, досягнення тощо;
- усіляко підтримувати прагнення учнів до життєвої адаптації й самоорганізації та попереджати їхні зриви, конфлікти, неуспішність тощо;
- зосереджувати увагу учнів на необхідності уникати негативного перенапруження й створення таких умов іншим [106; 108; 115].

В організації креативно-оздоровчого освітнього простору перед учнями ставиться мета діяти розкуто, виявляючи сміливість і оригінальність, критичність, гнучкість, швидкість мислення та здатність «бачити», усвідомлювати і вирішувати соціально значущі проблеми. Щоб сформувати вказані якості особистості, учнів слід вчити спільної творчої діяльності з учителем, вступати в діалогічні стосунки з «Я» та «Іншим», та співтворчості з іншими учнями. При цьому постійно наголошуємо на важливості визнання студентами головних принципів креативно-оздоровчої діяльності:

- активно й безперервно брати участь в освітньому процесі;
- активно пізнавати будь-який навчальний матеріал, глибоко осмислюючи його;
- всіляко підтримувати стосунки товаришкості, взаємоповаги, взаємодовіри, уникаючи будь-якої штучної змагальності, заздрості тощо.
- нести однакову відповідальність, мати право на помилку і досягнення в пошуково-оздоровчій діяльності.

Залежно від типу чи виду заняття, індивідуального, індивідуально-групового, групового, студенти залучаються до виконання функцій здобувачів-валеологів, що відповідають функціям майбутніх дослідників, які вони виконують на різних етапах своєї навчальної діяльності, серед яких: доповідач, опонент, рецензент, консультант та ін. Тому студенти в креативно-оздоровчому освітньому середовищі навчаються вступати у взаємно зворотні зв'язки як між собою, так і з викладачами, і ці знання вони повинні використати в майбутній професійній діяльності для побудови відносин між учнями і вчителем [104; 115].

Проведені дослідження показали, що суттєвим чинником професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів є створення підсистеми психолого-педагогічної допомоги учасникам креативно-оздоровчої діяльності в їх намірах упровадження власних ідей самореалізації у впроваджувану систему, що визначено нами як **друга педагогічна умова** (залучення майбутніх учителів до спортивно-оздоровчої діяльності). У цьому випадку доречно звернутися до робіт О. Бондаренка, який здійснює свої педагогічні пошуки в науковій галузі сприяння людині й суспільству засобом психологічної допомоги молоді у вирішенні широкого кола проблем, породжених її духовним життям. Вирішення цих завдань може повною мірою сприяти реалізації завдань викладання фізичної культури [9].

Аналізуючи розробки психолога, передусім розглянемо проблему сенсу і специфіки психологічної допомоги і визначення змісту поняття «психологічна допомога». Так, О. Бондаренко зазначає, що цей термін є

«певною реальністю, як деяка психосоціальна практика, полем діяльності якої є сукупність питань, ускладнень та проблем, що стосуються психічного життя дитини» [9, с. 32]. І ще одне визначення поняття «психологічна допомога», потрактоване О. Бондаренком як підтримка у творчому пошуці: «Зміст психологічної допомоги полягає у забезпеченні емоційної, смислової та екзистенційної підтримки людини або суспільства в ситуаціях ускладнення, які виникають під час особистісного та соціального буття» [9]. Таке визначення вказує вчителю початкової школи з фізичної культури, коли слід надавати допомогу, спрямовуючи його на «основну проблематику та особливості розвитку психологічної допомоги у сучасному світі» [5, с. 47]. Щоб більш глибоко усвідомити сутність змісту і завдань психологічної допомоги, варто дещо пояснити у потрактуванні поняття «екзистенція». Уперше його застосували психологи, які визначали його зміст як внутрішнє буття людини, її переживання, непізнане в людському «Я», внаслідок чого вона стає неповторною особистістю. На думку екзистенціалістів, головною проблемою є така організація навчання, що слугує емоційному вихованню, а не тільки розвитку. Саме тому сформувалося стійке переконання, що в початковій креативно-оздоровчій освіті позиція екзистенціалістів не може нас орієнтувати лише на врахування важливості розвитку емоційної сфери учасника креативно-оздоровчої діяльності. Потрібно, не знижуючи уваги до креативного та фізичного розвитку дитини як головного завдання, здійснювати його вирішення в органічному поєднанні з емоційним та інтелектуальним. У формуванні майбутніх учених і винахідників, державних і громадських діячів, лікарів і артистів, підприємців і екологів, а, зрештою, творців, вкрай важливо забезпечувати означений розвиток дитини як невід'ємний і обов'язковий складник шкільної освіти.

Спільна робота О. Бондаренка з американськими психологами спричинила виділення таких головних ідей застосування науки як мистецтва психологічної допомоги, як: психічний та духовний розвиток особистості; її екзистенційні й особистісні проблеми; психічне й особистісне здоров'я;

консультування із самоосвіти; медичне консультування в лікарні; управлінське консультування [9].

Відповідно до виділених напрямів автор визначив їх головні педагогічні умови. О. Бондаренко вважає за необхідне приділити увагу подоланню едипового комплексу, задоволенню емоційних запитів у формуванні особистісної ідентичності в процесі культурного, етнічного та етичного самовизначення; сприяти у виробленні стійких ціннісних і моральних норм, особливо в критичний період розвитку.

У другому напрямі психолог як консультант має надати допомогу батькам у вирішенні проблем дітей, що пов'язані з відчуттями їхньої неповноцінності, усвідомленням обмежених можливостей батьків, боротьбою за соціальний статус тощо.

У третьому напрямі психологу належить долучитися до вирішення проблем превентивної допомоги при психічних та соматичних захворюваннях, духовних стражданнях, пов'язаних із розладами настрою, життєвими стресами, конфліктами, граничними станами, а в ситуації особливого життєвого ускладнення – палінням, алкоголізмом, наркоманією.

Так зване психологічне консультування має стосуватися вирішення проблем креативно-оздоровчої діяльності учнів і співпраці з учителем з проблем загальної самоосвітньої діяльності, стосунків дітей між собою, з батьками, успішності організації навчання.

Проведені дослідження дозволяють констатувати, що на особливу увагу заслуговує проблема організації, самоорганізації й самоосвіти учасників креативно-оздоровчої діяльності [104]. У зв'язку із можливим уведенням системи самооцінювання як засобу самомоніторингу вчителів початкових класів та психолог повинні вміти проводити системні бесіди, що повинні призвести до усвідомлення сутності самооцінювання.

У такому контексті актуалізується проблема постійного моніторингу функціонування системи.

Серед вітчизняних науковців, що приділили цій проблемі підвищену увагу і сприяли формуванню її загальнотеоретичних засад, варто відзначити С. Гончаренка [21-24], Г. Єльнікову [38], Е. Коротаєву [68], О. Ляшенка [85-87], В. Паламарчук [126; 127], В. Рибалка [142], М. Ярмаченка [131] та ін.

Зокрема, Г. Єльнікова висловила ідею щодо створення проміжної системи адаптивного управління освітою, яка б вимагала втілення інноваційної системи моніторингу [38]. Методологічні засади моніторингу освіти розробляли зарубіжні науковці О. Локшина [83], С. Орлов [122], В. Репкін [141], М. Скаткін [151] та ін. Дещо пізніше до розроблення проблем моніторингу долучилися і вітчизняні дослідники такі, як Г. Єльнікова [38], О. Ляшенко [85-87], А. Сологуб [155-159] та ін. Так, при визначенні сутності поняття «моніторинг» (за Г. Єльніковою) наголошується, що моніторинг в освіті (від лат. *monitor* – «той що наглядає, застерігає») – «це спеціальна система збору, обробки, зберігання і поширення інформації про стан освіти та прогнозування основних тенденцій її розвитку і розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень стосовно підвищення ефективності функціонування освітньої галузі» [38, с. 18]. Значно менше науковців вирішували проблеми локального моніторингу, який здійснюється безпосередньо в закладах освіти і з будь-якої конкретної проблеми освітнього процесу, що особливо актуально для створеної нами системи професійної підготовки. Практично відсутні наукові дослідження з проблем моніторингу якості креативної, валеологічної початкової освіти. Єдина робота А. Сологуба [159] висвітлює систему моніторингу креативної педагогіки. Це пояснюється тим, що ідеї креативної та валеологічної освіти в теорії вітчизняної педагогіки та освітній практиці ще тільки починають активно досліджуватися. Із часом вони будуть поширюватися як такі, що утверджують значення ідей гуманістичної початкової освіти, коли досліджуються навчальна діяльність учня, його особисті якості, творчі здібності й оздоровча (валеологічна) діяльність.

Оскільки проблема здоров'я молодого покоління багато в чому може вирішуватися саме на уроках фізичної культури в початковій школі, то розуміння суті моніторингу креативно-оздоровчого процесу для майбутніх учителів початкової школи, викладачів фізичної культури, є вкрай важливим. Воно може сприяти підвищенню можливостей учителя та й самого закладу освіти управляти якістю викладання фізичної культури у закладі загальної середньої освіти за креативно-оздоровчою концепцією.

Враховуючи вище зазначене, до того ж нами було детально проаналізовано низку проблем внутрішнього управління навчальним закладом, а також проблеми управління освітнім процесом у цілому. Теоретичною основою були використані дослідження Л. Даниленко [26], Г. Єльнікової [38], Л. Карамушки [54], В. Маслова [88, 89], В. Паламарчук [126; 127], В. Пікельної [134], А. Сологуба [155-159] та ін.

Встановлено, що особливе місце в системі освітнього моніторингу відведено оцінюванню елементів знань та вмінь студентів із будь-якого навчального предмета. Зазначена проблема в психолого-педагогічній літературі вивчена недостатньо, хоча її розв'язання матиме велике значення для корекції поведінки й педагогічного підходу при формуванні фізичної культури студентів та розвитку особливостей їх характеру та здібностей.

Оскільки в управлінні фізичною культурою студентів важливе значення має корекція й самокорекція їх поточної діяльності та поведінки, то звернемося до їх аналізу. Корекція може бути внутрішньою або зовнішньою. Перша є усвідомленим самостійним коригуванням людиною своєї діяльності, і тому вона ще називається самокорекцією, тобто студент самостійно вносить корективи до своєї навчальної діяльності, спираючись на наявні у навчальній практиці норми, правила, стандарти тощо. Самокорекція як компонент саморегуляції має передбачати сформованість інтелектуального вміння самостійно виправляти помилки, недоліки в поведінці, вчинках, знаннях. Значення самокорекції визначається тим, що вона за своєю суттю як саморегуляція є вищим ступенем діяльності особистості. У результаті

самокорекції вміння студента виконувати навчальні операції перетворюються на навички, їх послідовність здійснюється автоматично. Педагогічна цінність саморегуляції як психофізіологічної основи самокорекції, як зазначає М. Гриньова, визначається тим, що вона сприяє розвитку здатності індивіда розробляти власну програму діяльності й на цій основі керувати собою [132]. Теоретичні положення педагогічних і психологічних наукових робіт М. Гриньової показують, що саморегуляція відбувається на основі самокорекції, вона є автоматичною дією, що виходить на рівень рефлексії, і, як наслідок, маємо усвідомлення й аналіз студентом явищ свого пізнання та діяльності. Окрім того, вона сприяє самопізнанню та самоусвідомленню, з'ясуванню й розумінню соціумом власних особливих якостей. Умовою рефлексійної позиції учня може бути самооцінка як необхідний елемент володіння особистими алгоритмами оцінювання своєї навчальної діяльності та її компонентів. До них відносимо такі: мотиви, цілі, засоби досягнення цілей, дії із засвоєння знань та результатів діяльності.

На підставі викладеного М. Гриньовою можна зазначити, що процеси корекції та самокорекції є невід'ємною частиною освітнього процесу, оскільки мають спільні риси з процесами управління, контролю й оцінювання [132]. Дослідниця Г. Єльнікова пропонує принципи самокорекції, які створюють умови для засвоєння знань як спрямованої самоорганізації :

- урахування інтересів та потреб суб'єкта навчання – мотивація, стимуляція, пошук нових форм, методів навчання;
- взаємодії учасників навчального процесу в суб'єкт-суб'єктних стосунках;
- поточного самокорегування навчальних дій – формування самостійності;
- диференціації та індивідуалізації освітнього процесу, стимулювання активності, розкриття творчої індивідуальності кожного;
- гуманізації – створення умов для формування кращих якостей та здібностей;

- неперервності у засвоєнні знань, умінь, навичок фізичної культури;
- послідовності, систематичності та варіативності засвоєння знань, вмінь та навичок;
- інтегрованості – єдності соціальних, педагогічних та психологічних факторів засвоєння знань, умінь та навичок [38].

Таким чином, Г. Єльнікова, досліджуючи проблеми освітнього моніторингу, визначає його як супровідне оцінювання будь-якого процесу в освіті для подальшого прийняття рішень і спрямування цього процесу на досягнення визначеної мети. Вона пов'язує моніторинг із багаторівневим управлінням освітою та відповідним об'єктом управління на кожному рівні [38].

Оскільки оволодіння основними поняттями фізичної культури передбачає пізнавальну діяльність студентів, то в нашій роботі цю діяльність представляємо як складний процес, який постійно розвивається та підлягає постійному спостереженню й коригуванню. Під час моніторингу аналізується вся структура освітньої діяльності: умотивованість, визначення цілей, процес засвоєння знань, контрольні та оцінні дії, їх взаємозв'язок, труднощі перебігу і функціонування тощо. Постійний контроль за цими процесами дозволяє приймати ефективні управлінські рішення з метою вдосконалення компонентів дослідження, виявляти труднощі, запобігати проблемам, пов'язаним із недостатнім розвитком чи відхиленням від норми в процесі освітньої діяльності. При цьому треба мати на увазі, що моніторинг студентів під час уроків фізичної культури передбачає не тільки фіксацію й облік поточних процесів, а й використання їх як основи для коригування навчальних дій окремого студента. Особливість такого моніторингу полягає в тому, що всі дії щодо спостереження, контролю та коригування можна доручити студентові, оскільки він стає об'єктом коригування.

Підтвердження щодо важливості моніторингу як основного чинника професійної підготовки знаходимо в працях Е. Коротаєвої [68].

Дослідниця стверджує, що моніторинг вирішує такі основні завдання:

- виявлення труднощів і проблем на різних етапах засвоєння знань та формування вмінь і навичок (початковому, проміжному, підсумковому); умов переходу до вищого рівня засвоєння знань та формування валеологічних умінь, навичок;
- визначення ступеня впливу індивідуальних особливостей на процес фізичної культури;
- виявлення особливостей діяльності, що впливають на ефективне засвоєння знань та формування валеологічних умінь та навичок [68].

Запропонована модель самокорекції засвоєння знань та формування вмінь і навичок наукової школи Г. Сльнікової є засобом збору інформації про процес засвоєння знань, формування вмінь та навичок і має математичний апарат для обліку ефективності засвоєння знань, тому її можна розглядати як один із засобів здійснення учнівського валеологічного моніторингу [38].

Варто визначити й поняття «оцінювання освіти», яке є, за визначенням С. Гончаренка, систематичним збиранням і тлумаченням фактів, за яким наступний етап – судження про їх цінність і відповідне планування подальших дій [23]. Оцінювання в системі валеологічного моніторингу дає змогу формувати судження про цінність тих чи інших знань, умінь, навичок на основі фактів, отриманих завдяки вимірюванню ознак, рис, явищ, а результати пов'язують із певною метою та цінностями, встановленими для освітньої діяльності.

Таким чином, моніторинг та оцінювання – це споріднені процеси, проте між ними є суттєва відмінність. Моніторинг передбачає систематичне збирання фактів про контекст, вхідні ресурси, процеси й результати в системі освіти. Оцінювання ж передбачає застосування зібраних даних для того, щоб сформувати оцінне судження про ситуацію. Моніторинг указує на те, як через оцінні судження можна забезпечити існування підзвітності для того, щоб впливати на систему управління.

У галузі освітнього моніторингу можна виділити такі його види: педагогічний, соціологічний, валеологічний, психологічний, економічний,

демографічний. Серед них два останніх не мають прямого відношення до безпосереднього управління освітнім процесом із фізичної культури в початковій школі. Оскільки система управління має ієрархічну багаторівневу структуру, то й система педагогічного моніторингу повинна бути такою ж. Суб'єктами оцінювання можуть бути всі, хто задіяний у процесі проведення моніторингу, – учні, вчителі, керівники закладів освіти, органи управління різних рівнів та їх підрозділи. За цією ознакою систему освітнього моніторингу можна розглядати на різних рівнях: індивідуальному, локальному, муніципальному тощо [112; 115].

Соціальна мета освітнього валеологічного моніторингу визначається тим, що саме він слугує головним засобом системного контролю й обліку якості передавання соціального науково обґрунтованого досвіду здорового способу життя як змісту освіти молодого покоління.

Оскільки модернізація початкової освіти відповідно до Закону України «Про освіту» [41]. передбачає реалізацію принципів гуманізації освіти, її демократизації та переорієнтацію освітнього процесу на розвиток особистості, то в основу чинників, що визначають якість освітнього процесу, покладено принцип урахування вікових і типологічних особливостей студентів та їх індивідуальних характеристик.

Усебічне вивчення можливостей студентів, прогнозування потреб їх найближчого розвитку на основі реального знання їхніх індивідуальних особливостей є обов'язковою ознакою сучасного підходу до організації освітнього процесу. А в умовах закладу освіти, у яких освітній процес з фізичної культури здійснюється за авторською креативно-оздоровчою концепцією освіти, його необхідно здійснювати засобами:

- урахування різного темпу засвоєння змісту і організації окремими студентами чи групами;
- мотивації до творчої цілеспрямованості, інтелектуальної діяльності та ініціативи, активності, фізичної чи інтелектуальної самостійності студентів;

- надання студентам можливості самостійного вибору завдань різного змісту і складності;
- застосування діагностичних видів контролю й самоконтролю;
- прогнозування труднощів, які можуть виникнути в окремих студентів під час засвоєння певного матеріалу;
- визначення способів впливу на студентів із заниженою або завищеною самооцінкою [104].

Для одержання в підсистемі локального валеологічного моніторингу системи професійної підготовки інформації про якість освітнього процесу необхідно проводити систематичний контроль і оцінювання валеологічних знань, умінь та навичок студентів, а також загального стану їхнього фізичного розвитку та здоров'я. Розглядаючи проблеми оцінювання знань студентів, маючи намір обґрунтувати сутність і значення педагогічної системи локального моніторингу якості креативно-оздоровчої педагогіки, необхідно наголосити, що вона має здійснюватися обов'язково як засіб підтримки становлення студента як особистості, можливий тільки за умов, коли в оцінюванні освітніх досягнень студентів та їхнього фізичного розвитку й стану здоров'я викладачі сповідують саме такий гуманістичний підхід. В іншому випадку моніторинг може бути засобом поневолення, примушування, дріб'язкової й негативної опіки, а то й приниження. Педагоги, які щоденно без підтримувального коментаря та звертання до позитивних моментів діяльності студента, можуть безапеляційно повідомляти про якість його діяльності та його помилки чи інші негаразди, нехтуючи його особистісними можливостями та здібностями.

Підтвердження означеної тези знаходимо в працях О. Дубровського [35], В. Кременя [36; 71; 72], М. Ярмаченка [131] та ін. Особливе значення у впровадженні гуманістичної педагогічної діяльності мають наукові роботи і практичне втілення ідей педагогіки та оцінювання В. Сухомлинського [163;164]. Учений-педагог постійно наголошував на необхідності аналізу будь-якої діяльності учня, звертаючи увагу на досягнення, позитивні якості

результатів його діяльності, тим самим закликаючи орієнтуватись у вихованні дитини на підтримку в ній позитивного. Водночас варто запобігати негативним проявам поведінки чи розвитку якостей особистості. Тому логічно, що саме вітчизняні психологи, як наголошує Л. Карамушка, вказують, що депресія призводить до негативних змін свідомості, що «за певних психологічних умов можуть деформувати його уявлення про власні здібності загалом, сформувати стійкі негативні афективно-рефлексивні переживання їх недостатньої розвиненості, неефективності, непотрібності і навіть ілюзії їх відсутності» [53; 54].

Тому в розробленій нами моделі системи професійної підготовки для оцінювання освітніх досягнень студентів у процесі опанування ними фізичною культурою використовується гуманістичний дидактичний підхід, що є обов'язковою умовою їх навчання без заздалегідь передбачених негативних впливів на здоров'я.

Незважаючи на велику увагу науковців та численні наукові публікації з проблеми оцінювання освітніх досягнень студентів, вона залишається актуальною і до сьогодні. Адже в цьому процесі може зароджуватися психологічно сприятливий чи, навпаки, несприятливий клімат діяльності, що є визначальним чинником для забезпечення умов гуманістичної креативної освіти. Однак у педагогічній практиці ним часто нехтують при визначенні освітніх досягнень, що особливо неприпустимо в початковій школі. А головна причина полягає в тому, що педагоги-практики часто ототожнюють оцінювання з оцінкою, не визначаючи сутності першого як досягнення, виставляючи ті чи інші оцінки без жодних коментарів. У такій ситуації учні не одержують достатньої підтримки з боку вчителя, що не узгоджується з положеннями гуманістичної креативно-оздоровчої освіти. Унаслідок цього учні часто пригнічені й не розуміють своїх помилок, упущень, недоробок тощо, що негативно впливає на учнів початкової школи.

Оскільки основною ідеєю Нової української школи є реалізація принципів гуманізації, демократизації освіти та методологічної

переорієнтації освітнього процесу на розвиток особистості учня [41; 56; 61; 62; 63; 94; 95; 137], то відповідно до зазначених намірів змінюються й підходи до оцінювання освітніх досягнень школярів із фізичної культури. Оцінювання має ґрунтуватися на позитивному принципі, що передусім передбачає врахування рівня досягнень учня, а не ступеня його невдач.

Отже, оцінювання досягнень учнів початкової школи відповідно до розробленої концепції креативно-оздоровчої діяльності за педагогічною системою креативно-оздоровчої фізичної культури здійснюється як засіб заохочення до діяльності, а не як форма примусу.

Із цієї причини оцінювання досягнень студентів на заняттях із фізичної культури передбачає насамперед самооцінювання діяльності студентів, що є результатом розумового аналізу, синтезу, порівняння, чуйного ставлення та співчуття. У процесі оцінювання майбутній учитель початкових класів акцентує увагу учнів на необмежених творчих та інтелектуальних можливостях людини і кожного учня окремо. Як експерт, він визначає оцінку, ґрунтуючись на необхідності поєднання нормативного критерію з особистісним. Якщо учень відстає у виконанні особистої програми фізичного чи креативного самовдосконалення з різних причин і намагається це надолужити, то майбутній учитель початкових класів повинен використовувати тільки особистісний критерій, всіляко заохочувати до діяльності, підтримуючи прагнення та намагання останнього. До такої діяльності залучаються й самі учні, а у разі низької творчої чи фізичної активності досягнень учня майбутній учитель початкових класів у індивідуальній бесіді з ним делікатно оцінює результати діяльності. При цьому він акцентує увагу на тому, чого потрібно досягати згідно з нормативними вимогами. У цьому випадку майбутній учитель початкових класів спонукає та спрямовує учня до пошуку причиново-наслідкових зв'язків своїх досягнень. У початковій школі ефективним засобом оцінювання освітніх досягнень учнів є застосування діалогічного спілкування учнів між собою [114].

3.3. Моделювання педагогічної системи підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури

Моделювання педагогічних процесів широко застосовується в освіті і формується за допомогою знакових систем, що є логічними конструктами педагогічних систем, які схематично відображають освітню діяльність у цілому або її окремі фрагменти. Тому в більшості випадків їх подають у вигляді функціонально пов'язаних блоків, які описують внутрішні процеси в кожному з них та виконують функцію прогностичності.

Головною перевагою моделювання педагогічних процесів, з позиції методології наукового дослідження, є можливість пізнання феноменів педагогічного процесу, а з позиції педагогічної науки – регулювання процесу педагогічної діяльності та створення системи управління нею. Моделювання, як наголошує Н. Степанченко, – це складний процес, а тому здійснюється у декілька етапів [160, с. 290]:

- обмірковування сутності процесу і вибір методологічних засад та якісний опис предмета дослідження;
- постановка мети та завдань моделювання;
- конструювання моделі з уточненням залежностей між основними елементами досліджуваного об'єкта та визначення параметрів елементів і критеріїв оцінювання їх змін, вибір методик вимірювання;
- дослідження валідності моделей щодо розв'язання поставлених завдань;
- застосування моделі в педагогічному експерименті;
- корегування запропонованих елементів і критеріїв;
- змістова інтерпретація результатів моделювання [160; 161].

Доцільність застосування концептуального моделювання в педагогічній науці визначається тим, що воно надає можливість у сучасних умовах розвитку освіти на основі глибокого вивчення стану проблеми та його аналізу реалізувати як мету вибір оптимальних способів вирішення наукових

проблем практичної освіти та наочно відобразити динаміку розвитку властивостей особистості.

Звернення до педагогічного моделювання потребує аналізу і уточнення сутності й значення наукових базових понять дослідження: «модель», «педагогічне моделювання» тощо.

Аналіз літератури засвідчив наявність багатьох трактувань поняття «модель». Воно походить від французького «modele», від грецького «modelus» – міра, мірило, зразок. Модель може бути представлена умовно у вигляді зображення, схеми, опису тощо, якогось об'єкта (або системи об'єктів), що зберігає зовнішню схожість і пропорцію частин, при певній схематизації й умовності засобів зображення [23].

Встановлені нами в другому розділі та п. 3.1 і п. 3.2 нашої роботи теоретичні основи підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури дозволили визначити основні підходи до трактування поняття «модель» саме в контексті нашої роботи.

Тож насамперед нас цікавить методологічна роль моделі, яка зацікавлювала багатьох науковців, які наголошували на тому, що це самостійний об'єкт, який перебуває в певній відповідності з об'єктом пізнання, здатний його замінити і використовується, коли безпосереднє вивчення об'єкта з певних причин є недоцільним або неможливим. Таке поширене трактування дозволило нам розглядати модель як теоретичну основу пізнання процесу формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури і як узагальнений, абстрактно-логічний образ певного феномену педагогічної системи, який не тільки відображає, а й репрезентує суттєві структурно-функціональні зв'язки об'єкта педагогічного дослідження, що представлені у певній формі і здатні давати нам нові знання про самі об'єкти досліджень.

Варто зазначити, що трактування поняття «модель» у педагогічних дослідженнях, як правило, відображає мету і парадигму наукової розвідки. Тому проведений аналіз трактувань поняття «модель» дозволяє констатувати,

що, оскільки метою нашого дослідження є формування готовності майбутніх учителів початкових класів до креативно-оздоровчої діяльності, то створена модель повинна відображати:

- вимоги суспільства до стану і якості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури;
- основні ідеї концепції креативно-оздоровчої фізичної культури;
- організацію цілісного педагогічного процесу навчання майбутніх учителів початкових класів викладанню фізичної культури;
- зміст підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах концепції креативно-оздоровчої фізичної культури у формі спеціально створених знань, умінь, навичок;
- основні критерії й показники якісних рівнів системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури.

Аналіз трактувань поняття «модель», «педагогічна модель» (В. Андрущенко [1], В. Беспалько [5; 6], С. Гончаренко [23], М. Євтух [37], А. Коркішко [67], В. Кремень [36], В. Сластьонін [130; 152], Г. Ярмаченко [131] та ін.) у контексті концепції креативно-оздоровчої фізичної культури (М. Носко [100; 104], Ю. Носко [115; 117], В. Роменець [146], А. Савенков [147], А. Сологуб [158; 159] та ін.) дозволив нам розглядати моделювання системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури як процес мисленнєвого моделювання реальної системи, а саму модель як узагальнений, абстрактно-логічний образ конкретної педагогічної системи, який відображає і репрезентує суттєві структурно-функціональні зв'язки об'єкта педагогічного дослідження і здатний змінювати результат функціонування моделі залежно від аспектів педагогічного впливу.

За результатами глибокого науково-теоретичного аналізу системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури встановлено, що модель цієї педагогічної системи в

контексті концепції креативно-оздоровчої педагогіки повинна відповідати критеріям концептуальності, системності, ефективності, керованості, відтворюваності.

Спираючись на дослідження І. Гавриш [20], С. Гончаренка [21; 22], І. Дичківської [29], М. Носка [97; 98], О. Остапчук [123-125], Н. Степанченко [140; 160; 161] та ін., що студіюють теоретико-методологічні засади модернізації процесу професійної підготовки фахівців фізичної культури у системі вищої освіти, встановлено, що моделювання педагогічної системи надає можливість практичного розв'язання таких педагогічних завдань:

- здійснення цілісного системного підходу;
- усвідомлення перспективи досягнення нової якості освіти;
- узгодження вимог до функціонування елементів і підсистем;
- обґрунтування необхідності інтегрування окремих елементів системи;
- визнання рівноцінності окремих компонентів системи;
- урахування реальної можливості елементів системи;
- поєднання цільових установок суб'єктів системи.

Здійснення моделювання відповідно до зазначених положень та позицій системного підходу дозволило нам розглядати структуру моделі у вигляді таких обов'язкових компонентів, як мета, принципи, педагогічні умови, зміни організації й змісту системи, її оцінювання, корегування та визначення перспектив подальшої діяльності.

Як зазначено в попередніх розділах нашої роботи, сучасний стан фізичної культури в початковій освіті вимагає радикальних змін, розв'язання неординарних завдань та творчого переосмислення концептуальних засад професійної підготовки нового вчителя початкової школи до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки. Адже без упровадження системи, яка базується на валеологічних інноваційних підсистемах як засобах гармонійного розвитку учнів початкових класів, вона

не зможе виконати суспільне замовлення на формування креативної та фізичної здорової особистості.

Сучасна початкова освіта повинна стати стартовим інноваційним майданчиком для залучення всього загалу освітян та суспільства в цілому до кардинальної зміни системи сучасної освіти, упровадження інноваційних педагогічних технологій.

На основі теоретичного дослідження концепції професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів (другий розділ нашої роботи) та результатів емпіричного дослідження виявлено такі підсистеми, які становлять цілісну педагогічну систему, а саме: концептуально-цільову, змістову, технологічно-діяльнісну і результативно-діагностувальну.

Концептуально-цільову і змістову підсистеми розглянуто нами в попередніх підрозділах. Наразі розглянемо технологічно-діяльнісну і результативно-діагностувальну підсистеми.

Вирішення сучасних проблем фізичної культури учнів початкових класів значною мірою залежить від позиції вчителя щодо викладання фізичної культури в системі його професійної діяльності. Професійну діяльність учитель повинен здійснювати саме на наукових засадах, оволодіваючи теорією та практикою науково-методичної роботи. У зв'язку із цим надзвичайно важливим є вирішення проблеми визначення вчителем нової сутності стратегії та вибір педагогічної системи поточної діяльності. Тобто метою цієї системи є формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки.

Це спонукало до розроблення принципово нової системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, яка б відповідала критеріям технологічності, що визначено у представленій креативно-оздоровчій концепції та роботах учених Н. Белікової [7; 8], М. Віленського [14], М. Воробйова [17], В. Видріна [18; 19], О. Дубогай [31-35], О. Конєєва [60], Т. Круцевич [74-75], П. Лесгафта

[80-82], Н. Москаленко [93], М. Носка [97; 98], Н. Пангелової [128], Є. Приступи [135], Л. Сущенко [78], О. Тимошенка [170], О. Шабаліної [173], Б. Шияна [174; 175] та ін.

Глибокий науково-теоретичний аналіз зазначеного доробку показує, що педагогічна система підготовки майбутніх учителів фізичної культури відповідно до вимог розробленої концепції на засадах креативно-оздоровчої педагогіки повинна відповідати таким критеріям:

- концептуальності, що ґрунтується на певній, у нашому випадку – на науковій креативно-оздоровчій концепції, що передбачає філософське, психологічне, соціально-педагогічне та дидактичне підґрунття цілей формування креативної фізично здорової особистості учня;

- системності, що є такою педагогічною діяльністю, яка здійснюється як система, якій притаманна логіка теорії й практики сучасного менеджменту і самоменеджменту, моніторингу і самомоніторингу, визначення цілісності змісту та організації креативно-оздоровчого освітнього процесу в органічному взаємозв'язку його частин;

- ефективності, що передбачає визначення та врахування результатів оптимальних затрат, які гарантують досягнення мети креативно-оздоровчого освітнього процесу;

- керованості, що передбачає можливість креативно-валеологічного менеджменту як засобу управління та самоуправління, що передбачає діагностику та самодіагностику учнів у досягненні цілей освітнього процесу та подальшу його корекцію;

- відтворюваності, що надає можливість застосування вчителем педагогічної системи креативно-оздоровчої фізичної культури в інших однотипних закладах освіти.

Тому в змістовій структурі моделі, розробленої за наслідками теоретичного дослідження та експериментальної апробації, виділили чотири блоки: філософський, психологічний, педагогічний, валеологічний (рис. 3.3). Зміст кожного з чотирьох зазначених блоків розроблений на засадах сучасної

філософії й психології гуманізму, інноваційної креативної педагогіки, основ медицини, валеології, санітарії та обов'язкового застосуванням ІКТ.

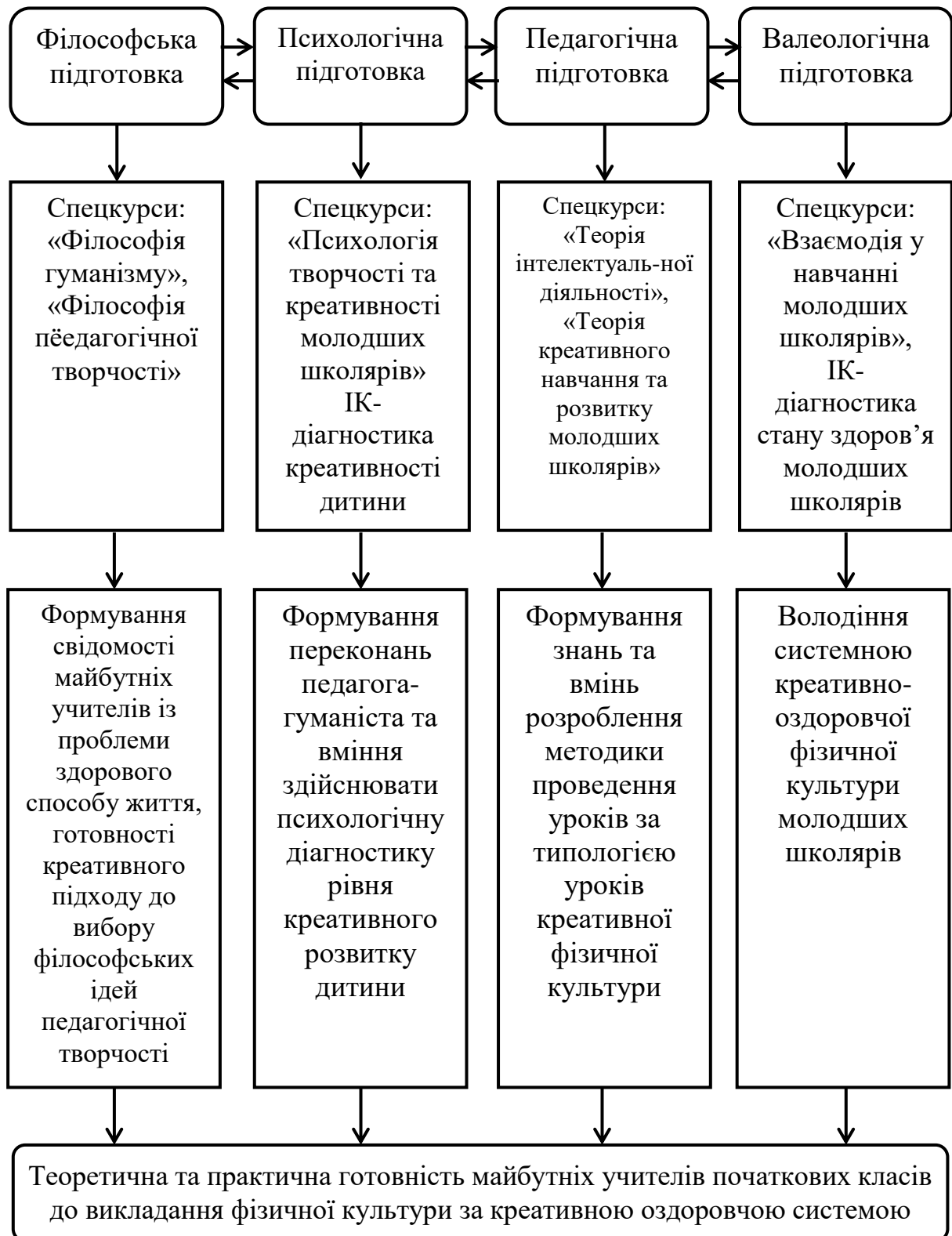

Рис. 3.3. Змістова структура моделі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури

Використавши в якості методологічної основи моделювання досліджуваної системи підходи, запропоновані О. Гребенюк [25], загальну модель педагогічної системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури представляємо з окремих блоків (рис. 3.4). Такий підхід дозволяє розкрити динамічну структуру формування основних компонентів професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів через поетапну зміну методів педагогічного впливу.

Концептуально-цільовий блок, виконуючи прогностичну функцію моделі, вміщує наукові основи концепції, яка визначає способи і методи досягнення мети професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, підходи (особистісно-діяльнісний, системний, компетентнісний, соціокультурний, акмеологічний, синергетичний), принципи організації й реалізації такої підготовки: спадковості – забезпечує зв'язки між компонентами моделі та створює можливість проектувати нові етапи процесу формування готовності; сензитивності – враховує вікові особливості студентів; інтерактивності – реалізує суб'єкт-суб'єктну взаємодію, сприяє включенню студента в реальну педагогічну діяльність під час педагогічної практики; рефлексивності – сприяє осмисленню та усвідомленню сформованості готовності; перманентності – дозволяє корегувати процес формування готовності відповідно до зміни мети навчання.

У блоці представлений перелік завдань, які необхідно реалізувати для досягнення мети пропонованої моделі (формування інтересу до наукових знань, які розкривають концептуальні підходи до креативно-оздоровчої педагогіки; формування базових професійних цінностей та усвідомлення студентами значущості креативно-оздоровчої педагогіки; формування усвідомленого дотримання норм і правил фізичної культури, стандартів педагогічної діяльності відповідно до традицій навчального закладу; формування у майбутніх учителів початкових класів готовності й здатності

адекватно адаптувати особисту концепцію до умов навчального закладу; формування здібності до самоаналізу і самооцінювання рівня власної професійної компетентності). Загальна мета моделі системи диференціюється на окремі цілі кожного з етапів неперервної професійної підготовки.

Організаційно-змістовий блок об'єднує мотиваційно-педагогічний, когнітивно-педагогічний, організаційно-педагогічний і професійно-рефлексивний компоненти. Він розкриває форми й методи формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури протягом трьох етапів (інформаційного, діяльнісного, креативного). Підсистемою цього блоку є підсистема змісту. Вона представлена в моделі єдністю змісту навчальної, навчально-фізкультурної й позанавчальної діяльності майбутніх учителів початкових класів та становить основну частину навчального процесу в освітньому закладі.

Важливим компонентом розробленої нами моделі є *педагогічні засоби* формування досліджуваного феномену, до яких відносимо відповідні функції процесу неперервної професійної підготовки, зміст і методи формування означеного феномену.

Контрольно-оцінювальний блок містить результати досліджень зі встановлення критеріїв, рівнів і показників досліджуваного феномену, а також моніторинг стану сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки.

Результативність системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури було оцінено за такими критеріями й показниками: *мотиваційно-педагогічний* (спрямованість на творчу, гуманістично орієнтовану навчальну діяльність; *когнітивно-педагогічний* (бажання й інтерес знайомитися з концепцією креативно-оздоровчого навчання); *організаційно-педагогічний* (уміння впроваджувати методіку концепції); *професійно-рефлексивний* (уміння оцінювати власний рівень знань про креативно-оздоровчу діяльність, самостійно визначати

основні елементи креативно-оздоровчої діяльності). Для кожного критерію встановлено по десять показників.

Схарактеризовано рівні (високий, достатній і низький) готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в контексті концепції креативно-оздоровчої фізичної культури учнів початкових класів.

Процес управління розвитком моделі педагогічної системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури реалізується у таких функціях: інформаційно-аналітична функція дозволяє отримати оцінку стану сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки, важливою умовою ефективності аналізу є залучення до аналізу самого суб'єкта формування (студента); мотиваційно-цільова функція дозволяє структурувати мету і мотивацію на усвідомлення концепції власної креативно-оздоровчої діяльності; планово-прогностична – передбачає уточнення задач, визначення змісту, форм і методів роботи для корегування кожного етапу професійної підготовки; організаційно-виконавча – необхідна для управління розвитком формування готовності до креативно-оздоровчої діяльності; контрольно-діагностична функція є засобом виявлення відповідності стану формування досліджуваного феномену засобам зовнішнього впливу і показує, які новоутворення необхідно корегувати на конкретній стадії формування; регулятивно-корекційна функція є функцією оперативного реагування на відхилення від процесу формування готовності. Вона дозволяє забезпечити ефективний зворотний зв'язок між метою і результатом формування готовності.

Апробація моделі розробленої системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки надала можливість наукового узагальнення сутності проблем професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів як таких, що сприяють формуванню нового вчителя, для

якого пріоритетними є гуманістична свідомість, здоровий спосіб життя і творчий професійний пошук. Саме це є головною ідеєю формування професійної готовності нового креативного вчителя, що полягає у його відкритості до нового, глибокому розумінні наукових засад діяльності. Останні, безумовно, спонукають до прогресивних змін, які криються у любові до дітей, педагогічній науці, визнанні й сповіданні загальнолюдських цінностей та потребі гуманітарної культурної діяльності.

Сучасною ідеєю зміни змісту підготовки студентів є переорієнтація з предметно-змістового принципу навчання основ наук на вивчення цілісної картини світу – світу культури, проблем фізичного розвитку людини, формування гуманного системного мислення. Його значення в сучасних умовах сталого розвитку суспільства очевидне, оскільки гуманітаризація освіти, як стверджує С. Гончаренко [21; 22], спрямована на пріоритетний розвиток загальнокультурних компонентів у змісті, формах і методах навчання як умовах формування особистісної зрілості студентів, їх фізичному розвитку та креативності. Тому логічно, що відомий учений вказує на практичні напрями гуманітаризації освіти, зокрема на перегляд змісту навчання, відображення в ньому в доступній формі світової філософської й загальнокультурної спадщини, філософських етичних концепцій історії науки. Тобто необхідно гуманітаризувати весь процес фізичної культури – як на етапі підготовки викладачів школи, так і на етапі організації й проведення викладання уроків фізичної культури. Це передбачає підвищення в освітньому процесі статусу гуманітарних дисциплін із метою оприлюднення всього змісту освіти, що визначає новий підхід до розуміння особистості дитини, яка стає головною постаттю в закладі загальної середньої освіти і його освітньому процесі.

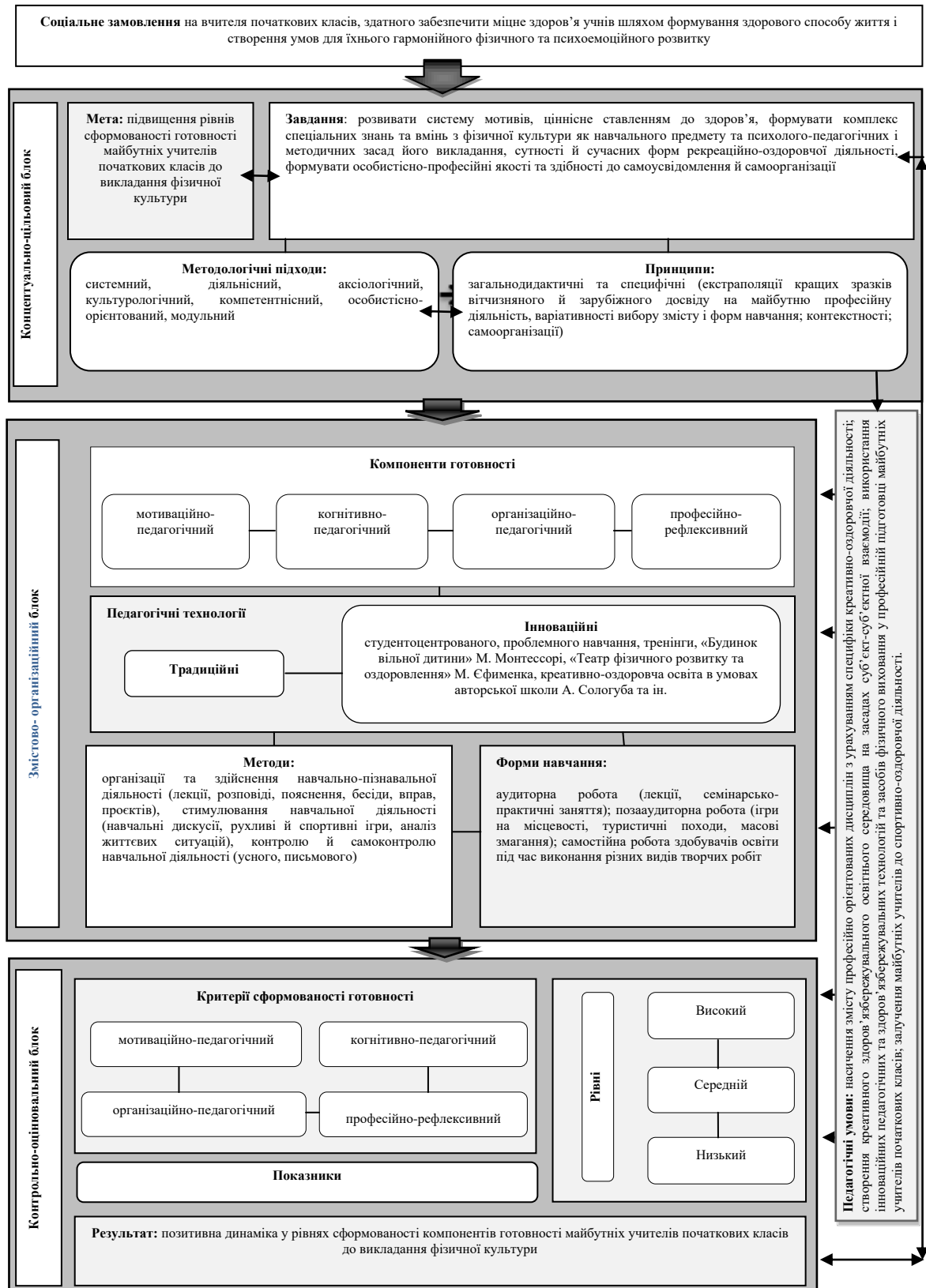

Рис. 3.4. Структурно-функціональна модель педагогічної системи підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури

Таким чином, гуманітаризація висуває на перший план у сучасній початковій ланці, як і в усій освіті, принцип дитиноцентризму, що визначає її гуманістичність. За переконанням В. Кременя, «не в значенні уваги до дитини абстрактної, а до конкретної із її сутнісними характеристиками» [70].

Учитель фізичної культури в початковій школі, як і всі інші вчителі, в умовах гуманістичної початкової освіти, на думку науковця, «повинен перестати бути над учнем, жорстко регламентувати і однозначно визначати його розвиток і пізнання, а стати ніби поряд з ним, допомагаючи кожній дитині сконструювати і реалізувати оптимальний шлях пізнання і розвитку на основі індивідуальної сутності» [72]. Саме тому сучасний учитель початкових класів, що викладає фізичну культуру та здійснює свою професійну діяльність відповідно до положень концепції креативно-оздоровчої діяльності, має системно залучати учнів до самопізнання та самоосвітньої діяльності у вихованні себе як соціально активної і самодостатньої, фізично розвиненої та здорової креативної особистості.

У зв'язку із цим виникає необхідність управління розвитком моделі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури з обов'язковим урахуванням і дотриманням вимог сучасного загального, суспільного, вітчизняного та світового розвитку й стану науки й освіти. Тому важливо звернути увагу на те, що ізсередины ХХ ст. у світі відбувається безпрецедентне зростання населення планети, тож перед людством постала потреба думати й про зміну ставлення до фізичного розвитку людини. Саме означений розвиток зумовлює стійкість людини до глобальних геологічних, метеорологічних, соціальних, політичних, економічних та інших проблем. У зв'язку із цим сучасна висококультурна людина повинна мати особистісні гуманістичні установки відносин, що відповідають гаслу Концепції глобальної освіти: «мислити – глобально, діяти – локально» та положенням вітчизняних законодавчих документів [41; 42; 43; 61; 62; 63; 64; 65; 66; 94; 136; 137]. Нещодавно вищенаведений заклик можна було розглядати як теоретично актуальний для впровадження в педагогічну

практику. А вже сьогодні, коли стільки держав прийшли в стан готовності до війни чи навіть власне війни із сусідніми державами, у вихованні молодого покоління це вже вкрай необхідний заклик до невідкладних та креативних намірів, заходів, дій. Тепер справжнім патріотом і гуманною людиною може бути не тільки той, хто любить свою країну і засуджує будь-яке насилля, грабїж, війну і її ініціаторів, але й той, хто насамперед розуміє важливість бути готовим до практичного вияву активної життєвої громадянської і креативної позицій як конструктивної діяльності із захисту державних, європейських, світових та власних інтересів.

Отже, проблема фізичної готовності дитини до будь-яких життєвих випробувань формує особливі вимоги до організації та якості фізичної культури вже в початковій школі. І тому актуалізується питання перегляду сутності нових вимог до функціонування пропонованої моделі, що вимагає визначення нового змісту й організації сучасної практичної науково-педагогічної діяльності, що забезпечує глибоке і відповідальне обґрунтування її теоретичних засад. Здійснення аналізу філософії освітнього процесу зумовлює необхідність урахування проблеми онтогенезу психічного розвитку особистості і визначення психологічних особливостей студентів.

Розвиток людської особистості вивчався вітчизняними й зарубіжними психологами А. Маслоу [90; 182], К. Роджерсом [143-145] та багатьма іншими.

Так, відомий український психолог Г. Костюк розробив принцип розвитку в психології, що є центральним у розумінні природи психіки людської особистості як безперервного процесу, що виявляється у кількісних і якісних змінах людської істоти [70]. На переконання відомих психологів, він відбувається протягом усіх етапів онтогенезу, коли психіка дитини, ускладнюючись, формується як організована динамічна система. Із позиції сучасної психології, в онтогенезі психіки людини – єдність біологічних і соціальних умов. У молодшому шкільному віці головною проблемою виховання є набуття певного суспільного становища та реалізація соціально

значущої діяльності, у школі провідною є освітня діяльність. Тому вона опосередковує всю систему взаємин із дорослими. Неможливість реалізувати провідні тенденції цього віку може породжувати кризи, у попередженні яких необхідно надавати особливої уваги готовності дітей до школи, причому варто розрізняти види криз таких, як: інтелектуальна, соціальна, духовна, фізична тощо. Зрозуміло, що всі вказані аспекти готовності важливі, але не слід зменшувати й значення фізичного, що типово для громадської думки, хоча саме вона зумовлює рівень резистентності до втоми і безпосередньо впливає на якість освіти.

Зважаючи на важливість проблеми фізичної готовності дитини до успішного навчання, аналіз ставлення вчителів початкової школи до її забезпечення показує, що останні традиційно не надають їй належної уваги та й батьки недостатньо сприяють усвідомленню дітьми свого місця й обов'язку в системі суспільних відносин і прийнятті ролі учня та визнанні авторитету вчителя. У такому разі в підготовці майбутніх учителів початкових класів, як наголошує Л. Карамушка, слід особливим чином урахувувати, що розвиток самосвідомості у період від 7 до 12 років відбувається повільно [54]. Він має здійснюватися без помітних стрибків і криз, що зумовлює накопичення психічних та фізичних резервів для переходу до підліткового віку. А тому логічно, що однією з умов функціонування пропонованої моделі системи підготовки вчителя початкових класів до викладання фізичної культури є сприяння розумінню процесу фізичного розвитку дитини, що має підготувати її до умов діяльності в підлітковому віці гострих змін критичного періоду.

Тому функціонування моделі професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів до викладання фізичної культури в сучасних умовах можливе лише на психологічних засадах гуманізму, якому в загальній демократизації й гуманітаризації суспільства альтернативи немає. Тому майбутній учитель має усвідомити, що освіта і виховання молодших школярів заслуговують на особливу увагу. Усе це зумовлює використання

викладачами передових сучасних методик підвищення якості надання освітніх послуг, що дозволяють активно проводити креативно-оздоровчу діяльність.

Функціонування пропонованої моделі забезпечуємо через підсистему постійного моніторингу. Його значення в цій моделі є вкрай важливим, оскільки саме він є тим засобом спостереження викладачем як за кожним окремим студентом, так і за креативно-оздоровчим процесом навчання, що сприяє вияву креативності студента та продуктивності освітнього процесу. Тому функціонування моделі повинно забезпечити розвиток креативності учасників процесу навчання та формування в майбутніх учителів початкових класів гнучкості, швидкості, оригінальності мислення та здатності до ретельного розроблення плану дій, а потім і здійснення креативно-оздоровчої діяльності самого викладача і студентів. Їх спільна творча і свідома креативно-оздоровча діяльність зумовлює якість функціонування розробленої системи професійної підготовки.

Розроблення системи професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів до викладання фізичної культури, яка б узгоджувалась з реформаторським шляхом розвитку нашої країни та особливостями менталітету українського народу, потребує постійної корекції як мети системи, так і засобів її реалізації. Тобто управління системою набуває не меншого значення, ніж розроблення самої системи.

А тому локальний валеологічний моніторинг креативно-оздоровчої фізичної культури в цій системі повинен упроваджуватися на різних рівнях управління як вищою освітою, при навчанні студентів, так і в системі початкової освіти. Як локальний, він здійснюється у межах закладу освіти, а тому неодмінно передбачає управлінську діяльність учителів в освітньому процесі, що, безумовно, сприяє управлінню системою креативно-оздоровчої діяльності. Особливе місце в ньому належить результатам освітнього процесу, що визначаються рівнем навченості студентів та їхньої самоорганізації. Окрім того, локальний освітній моніторинг визначає

діяльність студентів у самоуправлінні процесом засвоєння знань, умінь та формуванні навичок оздоровчої діяльності. Такий його вид називається студентським моніторингом, оскільки передбачається визначення результату освітнього процесу самого студента. У цьому випадку в системі фізичної культури він виявляється в якості оволодіння студентом знаннями, вміннями й навичками фізичної культури та самоорганізації власної оздоровчої діяльності у позаурочний час, а також на рівні спроможності студентів застосовувати засвоєні знання, вміння та навички для адаптації в середовищі майбутнього життя [104; 115].

Для управління функціонуванням розробленої нами системи професійної підготовки, на відміну від Г. Єльнікової [38] (див. п. 3.2), розглядаємо моніторинг у більш широкому розумінні – як рівноважну систему зовнішніх і внутрішніх моніторингових процедур стосовно об'єкта спостереження.

Оскільки одним з етапів моніторингу є корекція, то підсистема оцінювання готовності майбутніх учителів початкових класів до впровадження уроків фізичної культури представлена в якості моделі самокорекції засвоєння знань у межах моніторингу студентів у процесі фізичної культури. Це пояснюється тим, що моніторинг студентів є сукупністю контролювальних та діагностичних дій, спрямованих на постійне спостереження за якістю засвоєння знань та умінь в освітньому процесі з подальшим їх коригуванням. При цьому варто, щоб студенти усвідомили, що моніторинг відрізняється від оцінювання знань тим, що забезпечує учня та вчителя оперативним зворотним зв'язком і відомостями про рівень засвоєння обов'язкового змісту фізичної культури. Здійснення моніторингу передбачає вибірковість поточної інформації про стан засвоєння знань, оволодіння навичками фізичної культури, а основним об'єктом моніторингу студентів є освітній процес із фізичної культури. Він ґрунтується на суб'єктно-діяльнісному, особистісному, інформаційно-психологічному, комунікативному та синергетичному підходах.

Особливий інтерес у зв'язку з розробленою нами моделлю системи професійної підготовки до креативно-оздоровчої діяльності становить моніторинг на індивідуальному рівні, що здійснюється як самооцінювання студентами якості власної валеологічної підготовки і досягнень у фізичному розвитку. Теоретичне моделювання в процесі розроблення нами моделі системи показало, що надбання такого елементарного досвіду оволодіння алгоритмічними способами творчої діяльності та навичками креативного мислення доцільно здійснювати вже в початковій школі. Оцінювання ж на локальному рівні закладом освіти якості системи професійної підготовки полягає у визначенні рівня досягнення поставленої мети й опанування державним стандартом відповідного рівня освіти, коригування його розвитку за соціальними, педагогічними та економічними показниками.

Вивчення проблеми моніторингу показало, що стосовно розробленої нами моделі системи професійної підготовки доцільно оцінювати як внутрішні характеристики якості загальної освітньої підготовки, так і особисті досягнення учасників креативно-освітньої діяльності. Якість моніторингу системи повинна визначатися можливістю оцінювання:

– освітнього середовища (технологічність управління освітнім процесом, ефективність науково-методичної роботи, ресурсне забезпечення освітнього процесу з фізичної культури, кадровий потенціал ЗЗСО тощо);

– функціонування освітнього процесу (науковість, доступність змісту освіти, педагогічна майстерність учителя початкової школи до викладання фізичної культури, ефективність засобів навчання, виховання та розвитку, що визначається якістю підручників із валеології, задоволення різноманітних освітніх потреб тощо);

– результативності освітнього процесу (рівень фізичного розвитку, рівень усвідомлення важливості здорового способу життя, досягнень учнів в оволодінні валеологічними знаннями, вміннями та навичками, розвиток їхнього мислення, ступінь соціальної адаптації, культури і вихованості учнів тощо).

Таким чином, показники моніторингу якості моделі системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до проведення фізичної культури можна представляти як багатовимірну модель соціальних норм і вимог до особистості, освітнього середовища, у якому відбувається її розвиток, та системи освіти, яка реалізує їх на певних етапах навчання, виховання та розвитку людини. Вона є багатогранною категорією, яка відображає різні аспекти освітнього процесу. Окрім того, різні його суб'єкти – споживачі, залежно від зацікавленості в тій чи іншій властивості, оцінюють якість освіти як суспільний ідеал освіченості людини, результат її освітньої діяльності, процес організації навчання і виховання, критерії функціонування освітньої системи.

У представленій нами моделі системи професійної підготовки психолого-педагогічне оцінювання освітніх досягнень учнів з фізичної культури у початкових класах можливо лише за умови, коли вчитель фізичної культури може обов'язково реалізувати лише особистісний підхід. При цьому він повинен вдало використовувати нормативне оцінювання, але повністю відмовитися від порівняльного. Реалізація особистісного підходу в процесі здійснення моніторингу в пропонованій моделі не передбачає порівняння досягнень одного учня з іншими. Як показують спостереження багатьох дослідників, у порівняльному підході вчитель сприяє накопиченню в дитини негативних емоцій. Вони навіть за невеликий проміжок часу, як свідчать дослідження вченого-педагога і медика О. Дубровського, викликають гальмування пізнавального інтересу, зневагу до вчителя і, врешті-решт, навіть глибокі психологічні й фізіологічні негативні зміни, що спричиняють дидактогенний невроз [35]. У такій ситуації учні та їхні батьки можуть усвідомлювати негативне значення оцінювання і позитив від валеологічного моніторингу як системи, що реалізує оцінювання і тим самим практично сприяє створенню умов для психологічної підтримки учня початкової школи.

У розробленій моделі системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до проведення уроків фізичної культури на засадах концепції креативно-оздоровчої діяльності представлена роль учителя як фасилітатора в оцінюванні їхніх освітніх досягнень та сформульовані основні принципи (за А. Сологубом) моніторингової діяльності:

- розуміння оцінювання як цінування будь-яких освітніх досягнень учнів у фізичному чи інтелектуальному розвитку;
- мотивування учня до максимально високих досягнень на основі віри у власні необмежені інтелектуальні та фізичні можливості;
- використання оцінювання як зворотного зв'язку, надання необхідної для учня інформації про ефективність його діяльності, а не як засобу жорсткого контролю та психологічного тиску;
- орієнтації на індивідуальну відносну норму в оцінюванні, коли точкою відліку є сам учень і особливості його творчого та фізичного розвитку;
- толерантного ставлення до учнів і темпів реалізації їхніх задатків, розвитку креативності та фізичних здібностей;
- емпатійності вчителя, що не допускає байдужості до учня, забезпечує пошук раціональних засобів його заохочення, розвиток креативної мотивації і не використовує психологічно негативних форм оцінювання й скасування поточних оцінок;
- змістовності оцінювання, яке передбачає передусім аналізу засобів вирішення поставленої проблеми й надання належної допомоги учню;
- використання можливостей учня самостійно оцінювати свою роботу і стимулювання співпрацю з ним;
- створення позитивного емоційного фону оцінювальних ситуацій без порушення загальної творчої атмосфери креативно-оздоровчої діяльності учня;
- організації оцінювальної діяльності, яка унеможливорює або суттєво

послаблює можливість виникнення ситуації конкуренції [158].

Упровадження розробленої системи оцінювання освітніх досягнень у пропонованій моделі сприяє вирішенню низки завдань:

1) утвердження творчого устрою життєдіяльності закладу освіти за принципом креативності, що передбачає різноманітну розкуту творчу і пошукову діяльність учнів, дає право на помилку і діяльність без страху покарання негативною оцінкою за її допущення;

2) установлення психологічного клімату життєрадісності, життєтворчості, що проявляється у зниженні чутливості до критики на свою адресу, свободи вибору змісту і способів діяльності та терпимості у спілкуванні, емоційної відкритості, довіри один одному (педагогів і учнів), визнання людської гідності й поваги до інтересів усіх суб'єктів освітнього процесу;

3) створення умов для розвитку самокритичності учнів і здатності до діалогу й компромісу, вияву толерантності;

4) формування фонду елементарних валеологічних знань, умінь, навичок у процесі вияву в учнів стійкого пізнавального інтересу, потреби в активній освітній діяльності;

5) розвитку мотивації та формування знань, умінь, навичок креативно-оздоровчої діяльності.

Утілення такої підсистеми оцінювання освітніх досягнень у системі професійної підготовки потребує врахування особливостей та перешкод, які виникають у процесі її застосування. Емпіричні дослідження розробленої моделі системи професійної підготовки показали, що під час першого ознайомлення із системою креативно-оздоровчої фізичної культури студенти сприймають її із захопленням; згодом, звикаючи до її новизни, тимчасово інтерес знижується, а разом з ним – відповідальність, готовність виявляти винахідливість (хоча в подальшій діяльності студенти постійно й поступово підвищують рівень сумлінності та вищезазначені показники). Подолання цієї перешкоди потребує толерантного ставлення викладача до студентів і

вдумливого пояснення різниці між поняттями «свобода творчої діяльності» і «вседозволеність». Тематичне оцінювання варто проводити тактовно й з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей учасників процесу опанування фізичною культурою. Учитель не повинен відступати від принципів гуманістичної креативно-оздоровчої освіти та здійснювати лише оцінювання, не визначаючи оцінок. Останнє знижує проблемність стосунків у системі «учитель – учень», «учень – учень» і сприяє позитивній емоційності та руховій діяльності.

Завдяки налагодженню психологічного клімату співтворчості викладача зі студентами протягом більш тривалого часу вдається підвищити рівень їх психологічного та фізичного розвитку, що неодмінно сприяє якості креативно-оздоровчої освіти.

Підсумовуючи педагогічні дослідження, що відображені у вітчизняних та зарубіжних виданнях, зазначимо, що пропонована модель педагогічної системи підготовки майбутніх учителів початкових класів відповідає сучасним вимогам Нової української школи [56; 62; 114], а саме:

1. Вона враховує сутність сучасного наукового розуміння тенденцій розвитку сучасної нової освіти щодо розвитку та підвищення науково-теоретичного потенціалу вчителя, системи його педагогічних дій як ефективних важелів успішного вирішення актуальних проблем освітнього процесу з фізичної культури учнів початкової школи.

2. Сприяє наданню науково-методичній роботі вчителя особливого значення як такого виду діяльності, зміст, методи, засоби та прийоми якої визначають високий рівень його професійної здатності як якісно нового фахівця, який здійснює свою науково-педагогічну практичну діяльність із неодмінним філософським, психологічним, педагогічним, фізіологічним обґрунтуванням та забезпеченням високої якості креативно-оздоровчої освіти.

3. Орієнтується на формування теоретично обґрунтованого змісту, використання сучасних методів, науково-методичних форм, видів, засобів ІКТ тощо як методологічного інструментарію інноваційного розвитку.

4. Сприяє діяльності органів управління освітою на місцях та самоосвітній діяльності вчителя для підвищення практичної готовності до впровадження нових педагогічних систем особистісного креативного та фізичного розвитку учнів початкової школи.

У теорії педагогічного проектування педагогічних систем для оптимального розподілу ресурсів і конкретизації цілей поряд з іншими (прогностичною, інструментальною, рефлексивною) моделями застосовують і концептуальну модель, яка ґрунтується на інформаційній базі даних і програмі дій педагога-дослідника. Науково-педагогічна цінність вибору під час проектування цього методу як теоретичного засобу визначається тим, що саме він надає можливість відобразити систему поглядів дослідника, яка достатньо вдало визначає розуміння явищ і процесів, об'єднаних фундаментальним задумом, провідною ідеєю. Доцільність вибору методу концептуального моделювання визначається і тим, що воно надає можливість точно вказати на спосіб поєднання засобів навчання і виховання на основі цілісного розуміння суті цих процесів.

Особливу увагу в процесі застосування концептуального моделювання, як вважає С. Гончаренко, необхідно приділяти **науковим принципам** як теоретичним орієнтирам для розроблення стратегії педагогічної діяльності та опрацювання тих чи інших теорій, законів, закономірностей [22; 23]. Застосування концептуального моделювання в дослідженні обумовлено і тим, що на сьогодні так звана рецептурна педагогіка, що не передбачає глибокого системного осмислення проблеми, вже не може задовольнити потреби сучасного вчителя. Саме тому вчителі часто відмовляються від суто методичної роботи і здійснюють піднесення до науково-методичного рівня осмислення проблеми й розроблення концепції діяльності як невід'ємного елементу системи. Тим самим вони чітко орієнтуються на глибинне наукове

осягнення прогресивних наукових ідей педагогіки й інших наук та практичне їх утілення задля підвищення якості освіти.

3.4. Критерії, показники і рівні сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури

Результативність системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури було оцінено за такими критеріями й показниками: *мотиваційно-педагогічним* (зорієнтованість на творчу, гуманістично орієнтовану навчальну діяльність; прагнення до набуття знань про креативно-оздоровчу фізичну культуру; базові професійні цінності концепції креативно-оздоровчого навчання; готовність до самонавчання, самооцінювання й самовдосконалення; готовність до вияву вольових зусиль для подолання нестандартних навчальних ситуацій; потреба в професійному розвитку; підтримка ідеї концепції креативно-оздоровчого навчання); *когнітивно-педагогічним* (бажання й інтерес знайомитися з концепцією креативно-оздоровчого навчання; повнота знань про концепцію креативно-оздоровчого викладання фізичної культури; наявність спеціальних знань, умінь і навичок застосування концепції креативно-оздоровчого навчання під час проведення самостійних занять; знання про особливості організації викладання фізичної культури в умовах концепції; знання про нормативні документи, професійні цінності, норми, стандарти вчительської діяльності в умовах концепції; готовність отримувати знання про основні елементи концепції; готовність ділитися знаннями про концепцію з партнерами; уявлення про особливості впровадження концепції в умовах проєктного навчання; готовність використовувати знання концепції в нетипових ситуаціях; бажання використовувати концепцію в професійній діяльності); *організаційно-педагогічним* (уміння: впроваджувати методiku концепції, організувати креативно-оздоровчу діяльність, уміння планувати

роботу; уміння застосовувати навчально-методичну документацію (щоденник особистих досягнень); працювати в команді в умовах креативно-оздоровчої діяльності; уміння працювати в нестандартних ситуаціях; уміння розподіляти повноваження в процесі організації креативно-оздоровчої діяльності; уміння передавати учням методи креативно-оздоровчої діяльності й своєчасно корегувати діяльність; *готовність* до створення морально-психологічного клімату в колективі; готовність організувати самостійну креативно-оздоровчу діяльність; здатність репрезентувати креативно-оздоровчі заходи; проявляти ініціативність і пошук нових інноваційних рішень розвитку концепції креативно-оздоровчої діяльності); *професійно-рефлексивним* (уміння оцінювати власний рівень знань про креативно-оздоровчу діяльність; самостійно визначати основні елементи креативно-оздоровчої діяльності; вибудовувати взаємовідносини з партнерами; оцінювати власний внесок у креативно-оздоровчу діяльність навчального закладу; планувати деталі своєї поведінки; швидко реагувати на ситуації невизначеності й емоційного напруження; *готовність* оцінювати рівень власних здібностей і можливостей; саморозвиватися й самовдосконалюватися, орієнтуватись на майбутню професійну діяльність; усвідомлене дотримання правил і норм поведінки, якої вимагає креативно-оздоровча діяльність; уміння управляти своєю поведінкою на основі традицій креативно-оздоровчої діяльності навчального закладу).

Схарактеризовано рівні (високий, достатній і низький) готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в контексті концепції креативно-оздоровчої фізичної культури учнів початкових класів. *Високий рівень* готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури із застосуванням концепції креативно-оздоровчої фізичної культури учнів початкових класів передбачає наявність сформованості системи знань, вмінь, навичок, способів реалізації креативно-оздоровчої діяльності в нетипових, нестандартних умовах. Вони усвідомлюють значущість концепції креативно-оздоровчої фізичної культури

учнів початкових класів як основного складника їх професійної діяльності, усвідомлено й самостійно використовують уміння, навички й узагальнені способи креативно-оздоровчої діяльності в практичній викладацькій діяльності.

Креативно-оздоровчі вміння повністю переносяться згідно з етапами організації навчального процесу й послідовно використовуються в конкретній професійній діяльності. Студенти володіють системою цих умінь, навичок і готові їх використати на уроках фізичної культури. Компоненти креативно-оздоровчої діяльності містять елементи творчості та власний підхід (стиль) до викладання фізичної культури. Концепція креативно-оздоровчої фізичної культури учнів початкових класів сприймається як система, яка дозволяє досягти мети навчального закладу. Студенти самостійно можуть науково обґрунтувати процес власної креативно-оздоровчої діяльності. Цей рівень властивий студентам з глибокими знаннями концепції креативно-оздоровчої фізичної культури учнів початкових класів, усвідомленими особистими й суспільно значущими мотивами, ціннісним ставленням до її реалізації в майбутній професійній діяльності. Студенти виявляють самостійність, рішучість, творчість, високий рівень комунікативно-організаційних здібностей. У них адекватна самооцінка з високим рівнем самоконтролю, вони готові до саморозвитку й самовдосконалення заради своєї професійної кар'єри, розвитку концепції закладу освіти. У студентів сформовані стійка мета, потреби пізнання, навчальної й креативно-оздоровчої діяльності. Усвідомлюють необхідність освоєння завдань креативно-оздоровчої діяльності підвищеного рівня складності та необхідність прояву вольових зусиль для їх вирішення. Самостійно розробляють творчі проекти, використовують рекомендації та досвід викладачів-новаторів. Студентам властива сформованість основних ознак мотивації до пізнавального інтересу і впровадження Концепції креативно-оздоровчої фізичної культури учнів початкових класів.

Достатній рівень готовності майбутніх учителів початкових класів до

викладання фізичної культури із застосуванням концепції креативно-оздоровчої фізичної культури учнів початкових класів характеризується переважно позитивним ставленням до креативно-оздоровчої діяльності, наявністю мотивації до використання концепції креативно-оздоровчої фізичної культури в майбутній професійній діяльності. Студенти володіють основами креативно-оздоровчих знань, умінь та узагальненими способами реалізації концепції креативно-оздоровчої фізичної культури у своїй навчальній майбутній професійній діяльності. Для них характерним є намагання реалізувати креативно-оздоровчу діяльність, але з низьким рівнем самостійності, переважно під контролем викладача. Вони повною мірою усвідомлюють переваги концепції креативно-оздоровчої фізичної культури учнів початкових класів у своїй майбутній професійній діяльності, але періодично потребують настанов і переконань щодо прийняття рішень.

Студенти можуть сприйняти весь обсяг отриманого завдання, виконувати оздоровчі дії, але з малим ступенем креативності. Перенесення креативно-оздоровчих знань і умінь, а також узагальнених способів виконання креативно-оздоровчої діяльності вимагає допомоги викладача. Для таких студентів характерне певне бажання саморозвитку, проте у своїй діяльності вони є недостатньо самостійними. Студенти готові до використання концепції креативно-оздоровчої діяльності при викладанні фізичної культури в майбутній професійній діяльності, але тільки в стандартних умовах. Для них властивий пізнавальний інтерес і бажання дізнатися про концепцію креативно-оздоровчої діяльності. Вони володіють позитивною мотивацією до формування готовності до використання концепції, сприймають її цінності, усвідомлюють важливість засвоєння її основних переваг для досягнення успіхів у майбутній професійній діяльності. Студентам властива участь в організації й проведенні креативно-оздоровчих заходів навчального закладу. Виявляють посередній інтерес до самонавчання й самоорганізації. Вольові зусилля для подолання труднощів використовують несистематично. У них нестійка мотивація до формування

готовності до використання концепції. У таких студентів є бажання і готовність працювати в команді, однак недостатньо розвинені комунікативні й організаторські здібності. У них сформовані певні вміння та навички застосування концепції креативно-оздоровчої фізичної культури учнів початкових класів у своїй майбутній професійній діяльності, проте відсутня система їх використання.

Студенти з *низьким рівнем* готовності до викладання фізичної культури в початковій школі із застосуванням концепції креативно-оздоровчої фізичної культури характеризуються тим, що мають загальне уявлення про креативно-оздоровчі знання, уміння й навички та володіють узагальненими способами виконання креативно-оздоровчої діяльності. У них спостерігається низька якість виконання креативно-оздоровчих дій; недостатня усвідомленість і обґрунтованість необхідності в креативно-оздоровчій діяльності; відсутня систематичність у виконанні креативно-оздоровчої діяльності. Студенти можуть відтворити основні поняття, методи мотивації й стимулювання учасників навчального процесу, які не потребують наукового обґрунтування. Креативно-оздоровчі знання і вміння розрізнені й сприймаються як фрагментарні способи виконання не взаємопов'язаних дій. Перенесення знань, організаційних умінь у нестандартні освітні ситуації не здійснюють. Студенти на низькому рівні володіють знаннями про напрям або характер концепції. У студентів не розвинені комунікативні й організаторські здібності, відсутні особисті якості, необхідні для креативно-оздоровчої освітньої діяльності. Студенти характеризуються відсутністю інтересу до означеної діяльності. У них не сформовані цінності креативно-оздоровчої освітньої діяльності, спостерігається байдужість до освітнього середовища у навчальному закладі, групі. Вони часто уникають професійної комунікації, виявляють слабкий інтерес до креативно-оздоровчої освітньої діяльності. Мають примітивне уявлення про особливості функціонування концепції креативно-оздоровчої фізичної культури учнів початкових класів, низьку мотивацію до освоєння означеної концепції. Потребують постійного

зовнішнього стимулювання й корекції діяльності. Пізнавальні інтереси ситуативні, практично відсутня самостійність. Не розуміють необхідності й цінності концепції креативно-оздоровчої фізичної культури учнів початкових класів у своїй майбутній професійній діяльності.

Висновки до третього розділу

1. Зважаючи на те, що сутність будь-якого концептуального бачення вирішення проблеми дослідження реалізується на основі сукупності принципів як провідних регулятивів педагогічного процесу, покликаних забезпечити його успішну реалізацію, для формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури визначено комплекс, що містить такі принципи: *загальнодидактичні* (науковості, культуровідповідності, безперервності, розвивального і виховного навчання, індивідуалізації) та *специфічні* (екстраполяції кращих зразків вітчизняного й зарубіжного досвіду на майбутню професійну діяльність, варіативності вибору змісту і форм навчання, контекстності, самоорганізації).

2. На основі вивчення результатів наукових і практичних розвідок щодо визначення педагогічних умов, загальних підходів до організації професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів із застосуванням методики експертного оцінювання виявлено такі педагогічні умови, реалізація яких має сприяти ефективному формуванню готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, а саме: 1) насичення змісту професійно орієнтованих дисциплін з урахуванням специфіки креативно-оздоровчої освіти; 2) створення креативного, здоров'язберезувального освітнього середовища на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії; 3) використання інноваційних педагогічних та здоров'язберезувальних технологій і засобів фізичного виховання в професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів; 4) залучення

майбутніх учителів до спортивно-оздоровчої діяльності; 5) проведення систематичного моніторингу креативно-оздоровчої діяльності.

3. Для цілісної реалізації концептуальних ідей дослідження спроектовано структурно-функціональну модель системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури. Вона є ідеальним уявленням про еталон організації педагогічного процесу, спрямованого на підвищення рівнів готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, і складається з трьох блоків:

- *концептуально-цільовий блок*, виконуючи прогностичну функцію моделі, вміщує наукові основи концепції, тобто мету і завдання професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, методологічні підходи (системний, діяльнісний, аксіологічний, культурологічний, компетентнісний, особистісно орієнтований та модульний) і принципи (загальнодидактичні й специфічні);

- *змістово-організаційний блок* об'єднує компоненти готовності (мотиваційно-педагогічний, когнітивно-педагогічний, організаційно-педагогічний, професійно-рефлексивний), зміст підготовки (навчальна, навчально-фізкультурна і позанавчальна діяльність), педагогічні й здоров'язберезувальні технології, методи і форми організації навчання у перебігу трьох послідовних етапів (інформаційного, діяльнісного, креативного) та педагогічні умови;

- *контрольно-оцінювальний блок* містить критерії, показники й рівні сформованості досліджуваного феномену та очікуваний результат – позитивні зрушення у рівнях сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури.

4. Із метою вимірювання рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури розроблено критеріальний апарат дослідження, зокрема критерії та відповідні показники (*мотиваційно-педагогічний*: мотиви, потреби в професійному зростанні, ціннісні орієнтації щодо здоров'язбереження; *когнітивно-педагогічний*:

знання з фізичної культури як навчального предмета та психолого-педагогічних і методичних засад її викладання; *організаційно-педагогічний*: уміння, пов'язані з цілепокладанням, структуруванням, проєктуванням та організацією освітнього процесу, складанням планів, програм, у тому числі і власного професійного розвитку; уміння й навички виконувати фізичні справи та демонструвати їх учням, застосовувати різноманітні методи та прийоми креативно-оздоровчої фізичної культури; *професійно-рефлексивний*: здатність до самоусвідомлення та самоорганізації, самоконтролю, самоаналізу, самооцінювання).

Схарактеризовано рівні (високий, достатній і низький) готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в контексті концепції креативно-оздоровчої фізичної культури учнів початкових класів.

Основні наукові результати розділу опубліковано в таких працях автора: [1; 2; 4; 7; 11; 12; 15; 17; 18; 19; 20; 22; 29; 37; 31; 34; 35; 37; 38; 39; 42; 43; 44; 45; 46; 47 50; 52; 53; 55; 58; 60].

Список використаних джерел до третього розділу

1. Андрущенко В. П. Освіта на рубежі століть: філософія, методологія, практика. Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми. Прогноз: монографія / за ред. В. Г. Кременя. Київ: Наукова думка, 2003. 346 с.
2. Апанасенко Г. Л. Эволюция биоэнергетики и здоровье человека. Санкт-Петербург: МГП Патрополис, 1992. С. 107-121.
3. Апанасенко Г. Л., Попова Л. А., Магльований А. В. Санология. Основы управления здоровьем : монография /. LAMBERT (Германия), 2012. 404 с
4. Бальсевич В. К. Физическая культура в школе: пути модернизации преподавания. Педагогика. 2004. № 1. С. 26-32.
5. Беспалько В. П. Основы теории педагогических систем: проблемы и методы психолого-педагогического обеспечения технических обучающих систем. Воронеж: Изд-во Воронежского ун-та, 1977. 304 с.
6. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии. М. : Педагогика, 1990. 184 с.
7. Белікова Н. Основні напрямки професійного розвитку вчителя фізичної культури через призму освітніх інновацій. Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Луцьк, 2019. Вип. 35. С. 85-89.
8. Белікова Н. О. Сучасні тенденції професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту. Вісник Чернігівського нац. ун-ту імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. Чернігів, 2013. Вип. 112. Т. 2. С. 52-56.
9. Бондаренко О. Ф. Психологічна допомога особистості: навч. посіб. для студентів ст. курсів психол. фак. Харків: Фоліо, 1996. 237 с.
10. Борытко Н. М., Соловцова И. А. Педагогика. М. : Академия, 2007. 492 с.
11. Василенко В. Е., Манукян В. Р. Возрастные кризисы жизненного цикла: практикум. Санкт-Петербург: Изд-во Санкт-Петербургского ун-та, 2011. 80 с.

12. Васянович Г. П. Педагог і його роль у навчально-виховному процесі. Офіцер України. 2013. № 8. С. 9-11.
13. Вашуленко М. С. Методичні підходи до реалізації соціальної функції початкової мовної освіти. Педагогічна і психологічна наука в Україні. Т. 2: Дидактика, методика, інформаційні технології. Київ: Пед. думка, 2007. С. 171-178.
14. Виленский М. Я. Формирование физической культуры личности учителя в процессе его профессиональной подготовки: дисс. ... д-ра пед. наук в форме научного докл.: 13.00. 01. Москва, 1990. 84 с.
15. Вознюк О. В., Дубасенюк О. А. Цільові орієнтири розвитку особистості у системі освіти: інтегративний підхід: монографія. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 684 с.
16. Волков Л. В. Физическое воспитание учащихся. Киев, 1988. 184 с.
17. Воробйов М. І., Круцевич Т. Ю. Практика в системі фізкультурної освіти: навч. посіб. Київ: Олімп. література, 2000. 192 с.
18. Выдрин В. М. Теория физической культуры (культурологический аспект): учеб. пособ. ГДОИФК им. П. Ф. Лесгафта. Ленинград, 1988. 45 с.
19. Выдрин В. М. Формирование культуры личности в сфере физической культуры (проблеми розвитку фізической культуры молодежи): сб. науч. трудов. Воронеж: Изд-во ВГАУ, 1992. С. 5-14.
20. Гавриш І. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00. 04. Луганск, 2006. 44 с.
21. Гончаренко С. У. Від педагогічної думки до нової філософії освіти. Рідна школа. 1993. № 10. С. 3-5.
22. Гончаренко С. У. Гуманізація освіти – запорука виховання творчої та духовнобагатої особистості. Дидактика професійної школи : зб. наук. пр. / [редкол. : Гончаренко С. У. та ін]. Хмельницький, 2005. Вип. 3. С. 19-23.
23. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник / 2-ге вид., допов. й випр. Рівне: Волинські обереги, 2011. 552 с.

24. Гончаренко С. У., Мальований Ю. І. Педагогічна сутність гуманітаризації шкільної освіти. Рідна школа. 1994. № 10. С. 30-33.
25. Гребенюк О.С., Рожков М.И. Общие основы педагогики М.: Владос, 2004. 160 с.
26. Даниленко Л. І. Інноваційна діяльність – фактор розвитку творчого потенціалу педагога: зб. наук. праць . Херсон: ЦНТІ, 1999. С. 5-12.
27. Джуринський П. Б. Педагогічні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої діяльності. Наука і освіта : науково-практичний журнал. Одеса. 2016. № 10. С. 45-51.
28. Джуринський П. Б. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної професійної діяльності : монографія. Одеса : Лерадрук, 2012. 422 с.
29. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.
30. Дубасенюк О. А., Вознюк О. В. Інтегративний підхід до професійного розвитку особистості педагога в умовах цивілізаційних змін. Науковий часопис НПУ імені М. М. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість. К., 2010. Вип. 12 (22). С. 17-20 с.
31. Дубогай О. Д. Інтеграція пізнавальної і рухової діяльності в системі навчання і виховання школярів : метод. посіб. для вчителів почат. шк. та фіз. культури, студ. та батьків. К. : Оріяни, 2001. 152 с.
32. Дубогай О. Д. Основні поняття і терміни оздоровчої фізичної культури та реабілітації: навч. посіб. Луцьк: Надстиря, 1998. 104 с.
33. Дубогай О. Д. Розвиток творчої особистості школяра засобами фізичної культури. Нива знань. 1999. № 3. С. 52-54.
34. Дубогай О., Маковецька Н. Плекаймо здоров'я дитини. Запоріжжя : [б. в.], 2007. 264 с.
35. Дубровський А. А. Открытое письмо врача учителю. Москва: Просвещение, 1988. 26 с.
36. Енциклопедія освіти / за ред. В. Кременя. К. : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

37. Євтух М. Б. Пріоритети професійної підготовки вчителя в системі університетської освіти. Педагогічна і психологічні науки України : до 20-ти річчя НАПН України. К. : Педагогічна думка, 2012. Т. 5. Вища освіта. С. 228-241.
38. Єльнікова Г. В. Адаптивне управління: сутність, характеристика, моніторингові системи. Чернівці: Технодрук, 2009. 572 с.
39. Зайцева Е. Н. Информационно-обучающая среда: проблемы формирования и организации учебного процесса. *Educational Technology & Society*. 6(2). 2003. P. 145-159.
40. Зайцева С. Н. Формирование индивидуального опыта творческой деятельности будущего учителя в процессе профессиональной подготовки (на примере учителя физической культуры): дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Москва, 1991. 186 с.
41. Закон України «Про освіту». № 1556-VII, від 01.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/ed20190101#Text>
42. Закон України «Про основні засади молодіжної політики» від 27.04.2021 № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text>
43. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» від 25.04.2019 № 2704-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19/ed20190425#>
44. Зязюн І. А. Інтелектуально-творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти. Неперервна професійна освіта: проблеми пошуку, перспективи: монографія / за ред. І. Я. Зязюна. Київ: Віпол, 2000. С. 190.
45. Зязюн І. А. Процеси модернізації сучасної педагогічної освіти в Україні. Професійна освіта: педагогіка і психологія: польсько-укр. журн. / за ред. Т. Левовацького, І. Вільш, І. Зязюна, Н. Ничкало. Ченстохов-Київ, 2006. Ч. VIII. С. 105-115.
46. Зязюн І. А. Філософія неперервної професійної освіти і сучасні психолого-педагогічні парадигми. Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз: монографія / В. П. Андрущенко, І. А. Зязюн, В. Г. Кремень, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало та ін.; за ред. В. Г. Кременя; АПН України. Київ: Наук. думка, 2003. С. 167-275.

47. Иващенко Л. Я., Круцевич Т. Ю. Методика физкультурно-оздоровительных занятий. Киев : УГУФВС, 1994. 126 с.
48. Иващенко Л. Я., Страпко Н. П. Самостоятельные занятия физическими упражнениями. Киев : Здоров'я, 1988. 156 с.
49. Ильин В. С. Формирование личности школьника (целостный процесс). М. : Педагогика, 1984. 144 с.
50. Ильин Е. П. Психология творчества, креативности, одаренности. Санкт-Петербург: Питер, 2009. 448 с.
51. Иващенко О. В. Методика навчання гімнастичним вправам шкільної програми. Теорія і практика фізичного виховання. Харків: ОВС, 2001. № 1. С. 26-31. DOI: [http:// dx/doi. org/ 10.17309/ tmfv.2001.1.7](http://dx.doi.org/10.17309/tmfv.2001.1.7).
52. Иващенко О. В., Худолій О. М. Моделювання як метод педагогічного контролю рухової підготовленості хлопчиків 6-10 років. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. 2015. Вип. 129 (1). С. 110-115.
53. Каракатсаніс Т. В. Розвиток креативності майбутніх учителів початкових класів у педагогічних коледжах Великої Британії: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Запоріжжя, 2014. 20 с.
54. Карамушка Л. М. Психологічні основи управління в системі середньої освіти: навч. посіб. Київ: ІЗМН, 1997. 180 с.
55. Кикоть Е. Н. Основы исследовательской деятельности. Учебное пособие. Калининград: БГА РФ, 2002. 70 с.
56. Кірик М., Данилова Л. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти : навч.-метод. посіб. Львів : Світ, 2019. 136 с.
57. Козіна Ж., Храпов С., Євстратов С., Коломієць Н., Грищенко С., Міненко А., Носко Ю. Індивідуальна факторна структура підготовленості кваліфікованих волейболісток. Науковий журнал з проблем фізичного виховання, спорту, реабілітації та рекреації. 2019. № 1. Т. 5. С. 56-65.
58. Колесникова И. А. ,Титова Е. В. Педагогическая праксеология

[учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений]. М. : Академия, 2005. 256 с.

59. Комплексний підхід до фахової підготовки сучасного вчителя початкових класів : монографія / М. С. Вашуленко, В. О. Собко, Л. Я. Бірюк, Г. С. Демидчик, В. А. Каліш; ред.: М. С. Вашуленко; Глухів. нац. пед. ун-т ім. О. Довженка. Глухів, 2012. 311 с.

60. Конеева Е. В. Формирование педагогической позиции специалиста по физической культуре в процессе вузовской подготовки: дисс. ... д-ра пед. наук: 13.00.08; 13.00.04. Москва, 2001. 357 с.

61. Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір. Затверджено наказом МОН № 998 від 31.12.2004 р. URL: www.mon.gov.ua/images/education/.../knc.doc.

62. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

63. Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012-2016 роки: схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 31 серп. 2011 р. № 828-р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua./laws/show/828-2011-%D1%80/>

64. Концепція педагогічної компетентності. Л. В. Банашко, О. М. Севастьянова, Б. С. Кришук, С. І. Тафінцева. Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія. URL: <http://www.kgpa.km.ua./?q=node/233>.

65. Концепція проекту Загальнодержавної цільової соціальної програми «Формування здорового способу життя молоді України» на 2013-2017 роки. URL: http://cmsps.kr.sch.in.ua/zakonodavcha_baza/derzhavni_ciljovi_programi/

66. Концепція формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя дітей та молоді. Законодавство України у сфері освіти та професійного навчання (Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти) / упор. Б. Г. Чижевський, В. П. Головінов, Є. В. Красняков, М. М. Шевченко. Київ: Парламентське вид-во, 2013. 376 с.

67. Коркішко А. Педагогічна модель формування професійного іміджу магістрів педагогіки вищої школи. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. Вип. 11. Слов'янськ, 2019. С. 120-131. URL: <http://profped.ddpu.edu.ua/article/view/197215>
68. Коротаева Е. Как организовать мониторинг. Директор школы. 2004. № 6. С. 133-138.
69. Котарбинский Т. Трактат о хорошей работе. Пер. с польск. М., «Экономика», 1975. 271 с.
70. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Під ред. Л. М. Проколієнко: Упор. В. В. Андрієвська, Г. О. Балл, О. Т. Губко, О. В. Проскура.-К.:Рад.шк.,1989. 608 с.
71. Кремень В. Г. Проект сучасної освіти: інноваційна людина. Рідна школа. 2013. № 8-9 (серпень-вересень). С. 6-8.
72. Кремень В. Г. Філософія національної ідеї. Людини. Освіта. Соціум. Вид. переробл. Київ: Грамота, 2010. 576 с.
73. Круцевич Т. Ю. Теорія і методика фізичного виховання: підручник для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту: у 2 т. Київ: Олімпійська література, 2008. Т. 1. 390 с.
74. Круцевич Т. Ю. Теорія і методика фізичного виховання: підручник для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту: у 2 т. Київ: Олімпійська література, 2012. Т. 2. 368 с.
75. Круцевич Т. Ю. Управління фізичним станом підлітків в системі фізичного виховання : автореф. дис. ... д-ра наук з фіз. вих. і спорту : 24.00.02; Нац. ун-т фіз. вих. і спорту України. К., 2000. 44 с.
76. Куц О. С. Організаційно-методичні основи фізкультурно-оздоровчої роботи зі школярами, які проживають за умов підвищеної радіоактивності : автореф. дис. ... д-ра наук з фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення. К., 1997. 41 с.
77. Кучерявий І. Т., Клепиков О. І. Творчість – основа розвитку потенційних джерел особистості: навч. посіб. Київ: Вища школа, 2000. 288 с.

78. Ланге Н. Н. Душа ребенка в первые годы жизни. Русская школа, № 10. 1891. С. 47-101.
79. Лернер И. Я., Ильин Е. П. Процесс обучения и его закономерности. Москва: Знание, 1980. 96 с.
80. Лесгафт П. Ф. Избранные педагогические сочинения: в 2 т. Москва: Академия педагогических наук РСФСР, 1951. Т. 1. С. 30.
81. Лесгафт П. Ф. Избранные труды. Москва: Физкультура и спорт, 1987. 360 с.
82. Лесгафт П. Ф. Руководство по физическому образованию детей школьного возраста. Изд. 3-е. Санкт-Петербург Тип. Банке, 1912. Ч. 1. 384 с.
83. Локшина О. І. Моніторинг освіти: світовий досвід. Педагогіка і психологія. 2003. № 1. С. 108-116.
84. Луговий В. І. Педагогічна освіта в Україні: структура, функціонування, тенденції розвитку: монографія / за заг. ред. О. Г. Мороза. Київ: МАУП, 1994. 193 с.
85. Ляшенко О. І. Адаптивне тестування в моніторингових системах оцінювання якості освіти. Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2016 рік : [зб. наук. пр.] / НАПН України, Ін-т педагогіки. Київ : Ін-т педагогіки, 2016. С. 80-81.
86. Ляшенко О. І. Диференціація як основоположний принцип шкільного навчання. Матеріали методологічного семінару (19 листопада 2008 р.). Київ, 2008. С. 6.
87. Ляшенко О. І. Організаційно-методичні засади оцінювання якості освіти. Педагогічна і психологічна науки в Україні зб. наук. праць до 15-річчя АПН України: у 5 т. Т. 2 : Дидактика, методика, інформаційні технології. Київ: Пед. думка, 2007. С. 125-134.
88. Маслов В. Методология непрерывной педагогической практики студентов института физической культуры. Теория и практика физической культуры. 1993. № 5-6. С. 34-35.
89. Маслов В., Зволинская Н. Многоуровневая структура

фізкультурного образования – очередной указ или особая общественная необходимость. Теория и практика физической культуры. 1994. № 12. С. 2-8.

90. Маслоу А. Психология бытия. Москва: Ваклер, 1997. 210 с.

91. Матвеев Л. П. Теория и методика физической культуры : учеб. пособ. М. : Физкультура и спорт, 1991. 543 с.

92. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес [Текст] : научное издание / М-во освіти і науки України, Наук.-метод. центр вищ. освіти ; Укл. М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, К. М. Левківський, Ю. В. Сухарніков, Відп. ред. М. Ф. Степко. Київ : Освіта України, 2004. 60 с.

93. Москаленко Н. В. Фізичне виховання молодших школярів: монографія. Дніпропетровськ: Інновація, 2014. С. 265-308.

94. Національна Доктрина розвитку освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text>.

95. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. Бібік Н. М. К.: Літера ЛТД, 2019. 208 с.

96. Новиков А. М., Новиков Д. А. Методология. Москва: СИНТЕГ, 2007. 663 с.

97. Носко М. Колективна монографія. Підготовка фахівців з фізичної культури і спорту: професійно-педагогічні, науково-пошукові, технологічні аспекти: наукове видання / за наук. ред. М. О. Носко. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю.В., 2020. 404 с.

98. Носко М. О. Теоретичні та методичні основи формування рухової функції у молоді під час занять фізичною культурою та спортом: дисертація д-ра пед. наук: 13.00.09. К., 2003. 450 с.

99. Носко М. О., Архипов О. А., Гаркуша С. В., Воєділова О. М., Носко Ю. М. Удосконалення здоров'язберезувальної системи позакласної та позаурочної роботи з фізичного виховання. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2017. Вип. 143. С. 291-299.

100. Носко М. О., Гаркуша С. В., Воєділова О. М., Носко Ю. М.

Методичні аспекти впровадження інтегративного курсу «Здоров'язбережувальні технології у фізичному вихованні» у професійну підготовку вчителів. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2017. Вип. 149. С. 187-191.

101. Носко М. О., Гаркуша С. В., Воєділова О. М., Носко Ю. М., Гришко Л. Г. Позашкільна здоров'язбережувальна діяльність з фізичного виховання як спосіб підвищення рухової активності та покращення стану здоров'я учасників освітнього процесу. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2017. Вип. 147. Т. II С. 86-90.

102. Носко М. О., Гаркуша С. В., Носко Ю. М. Здоров'язбережувальні технології: принципи, форми та методи реалізації. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка / голов. ред. М. О. Носко. Чернігів: НУЧК, 2020. Вип. 10 (166). С. 197-203.

103. Носко М. О., Грищенко С. В., Носко Ю. М. Формування здорового способу життя: навч. посіб. Київ: Вид-во, 2013. 268 с.

104. Носко М. О., Дейкун М. П., Носко Ю. М. Креативна освіта сучасного студента: навч. посіб. Чернігів: Десна Поліграф, 2018. 152 с.

105. Носко М. О., Жула Л. В., Жула В. П., Носко Ю. М. Оперативний контроль фізичної підготовленості студентів у процесі занять з фізичного виховання. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2014. Вип. 117. С. 180-183.

106. Носко Ю. М. Гігієнічне виховання молодших школярів як проблема модернізації підготовки майбутніх учителів фізичного виховання. Зб. наук. праць за матеріалами міжнар.наук. інтернет-конф. (27-28 травня 2020 р). Черкаси, 2020. С. 24-27.

107. Носко Ю. М. Ефективність використання руханок у процесі навчання учнів закладів початкової освіти. Молодий вчений. Херсон, 2018. № 2.1 (54.1), лютий. С. 108-111.

108. Носко Ю. М. Загартовування та його вплив на організм учнів

початкової школи. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2015. Вип. 124. С. 104-107.

109. Носко Ю. М. Застосування фітнес-технологій на уроках фізичної культури у закладах початкової освіти. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2018. Вип. 154. Т. I. С. 141-144.

110. Носко Ю. М. Зовнішні та внутрішні чинники професійного розвитку особистості майбутнього учителя початкових класів до викладання фізичної культури. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: НУЧК, 2019. Вип. 159. С. 68-73.

111. Носко Ю. М. Інноваційні технології із проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: НУЧК, 2019. Вип. 7 (163). С. 130-135.

112. Носко Ю. М. Методика дослідження системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: НУЧК, 2020. Вип. 10 (166). С. 59-67.

113. Носко Ю. М. Особливості впливу тютюнопаління на стан організму людини. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2016. Вип. 139. С. 125-130.

114. Носко Ю. М. Особливості професійної підготовки вчителів початкових класів до викладання фізичної культури в умовах Нової української школи. Наукова спадщина академіка Івана Зязюна у вимірах сучасності та майбутнього: матеріали III міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 11-12 квітня 2019 р.). Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А., 2019. С. 95-101.

115. Носко Ю. М. Професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури: теорія і практика: монографія. Чернігів, 2020. 444 с.

116. Носко Ю. М. Психолого-педагогічна характеристика дітей молодшого шкільного віку з ТПМ. Шляхи розвитку науки в сучасних кризових умовах: тези доповідей I міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Дніпро, 28-29 травня 2020 р.). Дніпро, 2020. Т. 2. С. 139-141.

117. Носко Ю. М. Розділ 1.7. Креативно-оздоровча початкова освіта: теорія, технологія, практика. Моделювання складних систем в економіці і освіті: монографія / за заг. ред. Л. О. Кібальник, В. М. Соловійова. Черкаси: Видавець Вовчок О. Ю., 2018. С. 82-103.

118. Носко Ю. М. Сутність та структура проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: НУЧК, 2019. Вип. 2 (158). С. 236-240.

119. Носко Ю. М. Теоретичне обґрунтування проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2017. Вип. 149. С. 192-194.

120. Носко Ю. М. Формування навичок здорового способу життя засобами оздоровчої фізичної культури. Педагогічні ідеї Софії Русової у контексті сучасної освіти: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 160-річчю від дня народження С. Ф. Русової. Чернігів: Десна Поліграф, 2016. С. 110-112.

121. Носко Ю. М., Швець О. М. Аспекти креативно-оздоровчої початкової освіти. Новітні комп'ютерні технології. Кривий Ріг: Видавничий центр ДВНЗ «Криворізький національний університет», 2018. Т. XVI. С. 99-104.

122. Орлов С. В. Некоторые особенности профессиональной подготовки преподавателей физического воспитания. Основы профессионального мастерства учителя физической культуры: тезисы докладов Всесоюзной науч. конф. Ульяновск, 1976. С. 77-79.

123. Остапчук Е. Е. Организация научно-методической работы в лицее. Ориентиры новой педагогической парадигмы. Кривой Рог: ИВИ, 2000. 132 с.

124. Остапчук О. Є. Діяльність учителя: готовність до інновацій. Кривий Ріг: ПП Іріда, 2004. 155 с.
125. Остапчук О. Є. Організація науково-методичної роботи в ліцеї: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 1998. 21 с.
126. Паламарчук В. Ф. Педагогічні інновації: міфи та реальність. Директор школи, ліцею, гімназії. 2002. № 3. С. 35-39.
127. Паламарчук В. Ф. Першооснови педагогічної інноватики. Київ: Знання України, 2005. Т. 1. 420 с.
128. Пангелова Н. Е., Петренко І. Г., Данилко М. Т., Троценко В. В. Педагогічна практика студентів факультету фізичного виховання: навч.-метод. посіб. Переяслав-Хмельниц. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. Переяслав-Хмельницький : Оріяни, 2003. 128 с.
129. Панок В. Г. Формування навичок здорового способу життя в дітей та підлітків. Київ: Ніка-Центр, 2002. 228 с.
130. Педагогіка професійного образования / под ред. В. А. Сластенина. М.: Издательский центр "Академия", 2004. 368 с.
131. Педагогічний словник / за ред. дійсного члена АПН України М. Д. Ярмаченко. Київ: Пед. думка, 2001. 501 с.
132. Педагогічні технології: теорія та практика: навч.-метод. посіб. / за ред. проф. М. В. Гриньової; Полт. держ пед. ун-т. ім. В. Г. Короленка. Полтава: АСМІ, 2006. 230 с.
133. Петришин Л. Й. Аналіз дефініції «креативність» як основи творчої педагогічної діяльності. Нові технології навчання. 2012. № 73. С. 182-189.
134. Пикельная В. С. Теоретические основы управления. Школоведческий аспект. Москва: Высшая шк., 1990. 172 с.
135. Приступа Є., Рокіта А. Тенденції підготовки фахівців фізичного виховання і спорту в Європі. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання спорту. 2003. № 15. С. 124-130.
136. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період

до 2021 року від 25 червня 2013 року № 344/2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013/conv#Text>.

137. Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми «Здоров'я 2020: український вимір» від 31 жовтня 2011 р. № 1164-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1164-2011-%D1%80#Text>.

138. Проніков О. К. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури у вищих педагогічних навчальних закладах України (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.): монографія. Ніжин: Аспект-Поліграф, 2012. 276 с.

139. Пщоловский Т. Принципы современной деятельности (введение в праксеологию); пер. с польск. Киев, Украина, 1993, 271 с.

140. Резников Ю. А., Готлиб В. М., Степанченко Н. И. Самостоятельная работа студентов – важнейший компонент подготовки специалистов в системе физкультурного образования. Теория и практика физической культуры. 1989. № 10. С. 29-31.

141. Репкин В. В., Репкин Г. В., Зайка Е. В. О системе психолого-педагогического мониторинга в построении учебной деятельности. Вопросы психологии. 1995. № 1. С. 13-24.

142. Рибалка В. В. Особистісний підхід у профільному навчанні старшокласників: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 19.00.07. Київ, 2007. 40 с.

143. Роджерс К. Творчество как усиление себя. Вопросы психологии. 1990. № 1. С. 164-168.

144. Роджерс К. Творчество как усиление себя. Вопросы психологии. 1990. № 1. С. 164-168.

145. Роджерс К., Фрейберг Д. Свобода учиться. Москва: Смысл, 2002. 527 с.

146. Роменець В. А. Психологія творчості: навч. посіб. 2-е вид., доп. Київ: Либідь, 2001. 288 с.

147. Савенков А. И. Психологические основы исследовательского подхода к обучению: учеб. пособ. Москва: Ось-89, 2006. 480 с.

148. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості: підручник. Київ: Міленіум, 2006. 346 с.

149. Сисоєва С. О. Педагогічні технології. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 661 с.
150. Сисоєва С. О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня: монографія. Київ : Поліграфкнига, 1996. 406 с.
151. Скаткин М. Н. Методология и методика педагогических исследований: в помощь начинающему исследователю. Москва: Педагогика, 1986. 152 с.
152. Сластенин В. А., Подымова Л. С. Педагогика: Инновационная деятельность. - М.: ИЧП «Издательство Магистр», 1997. 224 с.
153. Смук Н. Р. Здоров'язбереження як домінуючий аспект освітньої діяльності навчального закладу. Здоров'язбережувальні технології закладу освіти в умовах сучасних освітніх змін: матер. всеукр. наук.-практ. конф. Тернопіль, 06-07 червня 2019 р. С. 87-92.
154. Соколова О. И., Ефименко В. Н. Педагогические основы развития информационной среды высших учебных заведений: Монография. Ростов-на-Дону: РГПУ, 2002. 148 с.
155. Сологуб А. И. Креативное образование: талант и здоровье: монография. Кривой Рог: ИВИ, 2000. 264 с.
156. Сологуб А. І. Креативна природнича освіта: теорія, технологія, техніка: Креативне природниче навчання старшокласників: монографія. Київ: Видавництво «Людмила», 2019. Т. 2. 364 с.
157. Сологуб А. І. Креативна природнича освіта: теорія, технологія, техніка: Сучасне виховання креативної особистості ліцеїста: посіб. Київ: Видавництво «Людмила», 2019. Т. 3. 224 с.
158. Сологуб А. І. Сучасне виховання креативної особистості ліцеїста: посіб. Київ: Вид-во «Людмила», 2019. 224 с.
159. Сологуб А. І., Швець О. М. Креативна освіта: навчальні дослідження в початковій школі: монографія. Київ: МП «Леся», 2018. 232 с.
160. Степанченко Н. І. Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах: дис. д-ра пед.

наук: 13.00.04. Вінниця, 2017. 629 с.

161. Степанченко Н. І. Формування у майбутніх учителів фізичної культури готовності до інноваційної діяльності. Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Київ, 2015. Вип. 5К (61). С. 234-236.

162. Степко М. Ф., Балюбаш Я. Я., Шинкарук В. Д., Грубіянко В. В., Бабін І. І. Вища освіта в Україні і Болонський процес: навч. посіб. Тернопіль, 2004. С. 241-242.

163. Сухомлинский В. А. Сто советов учителю. Киев: Рад. шк., 1984. 249 с.

164. Сухомлинський В. О. Піклування про здоров'я молодого покоління, фізичний розвиток. Вибрані твори: в 5 т. Київ-Запоріжжя, 2001. Вип. 19. С. 3-6.

165. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту: історичний шлях і перспективи: монографія. Запоріжжя: ЗДУ, 2002. 400 с.

166. Сущенко Л. П. Професійна підготовка фахівців фізичного виховання і спорту: історичний аспект. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2001. С. 183-193.

167. Сущенко Л. П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00. 04. Київ, 2003. 46 с.

168. Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 284 с.

169. Технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів: навч. посібник / за заг ред. доктора педагогічних наук О. А. Дубасенюк. : Житомир. держ.пед. ун-тет, 2001. 267 с.

170. Тимошенко О. В. Теоретико-методологічні засади оптимізації професійної підготовки викладачів фізичних культур у вищих навчальних

зкладах: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ, 2009. 35 с.

171. Хуторской А. В. Дидактическая эвристика. Теория и технология креативного обучения. Москва: Изд-во МГУ, 2003. 416 с.

172. Чиксентмихайи М. Креативность. Поток и психология открытий / пер. с англ. И. Ющенко. Москва: Карьера Пресс, 2013. 528 с.

173. Шабалина О. Л. Общая педагогическая подготовка учителей физической культуры в системе высшего профессионального образования: дисс. ... д-ра пед. наук: 13.00.08. Москва, 2003. 320 с.

174. Шиян Б. М. Підготовка вчителя фізичної культури третього тисячоліття. Концепція розвитку фізичного виховання і спорту в Україні: зб. наук. праць. Рівне: Принт-Хауз, 2001. Вип. 2. С. 371-374.

175. Шиян Б. М. Теоретико-методичні основи підготовки вчителів фізичного виховання в педагогічних навчальних закладах: автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти. - К., 1997. 50 с.

176. Dennett D. C. Brainstorms: Philosophical Essays on Mind and Psychology. Cambridge : MIT Press, 1998. 377 p.

177. Iedynak G., Galamandjuk L., Koryahin V., Blavt O., Mazur V., Mysiv V., Prozar M., Guska M., Nosko Y., Kubay G., Gurtova T. Locomotor activities of professional futsal players during competitions. Journal of Physical Education and Sport. 2019. № 19. P. 813-818.

178. Ivashchenko O. V., Nosko M. O., Nosko Y. M., Chernenko S. O. Pattern Recognition: Description of Modes of Teaching Boys Aged 7 Throwing a Small Ball at a Vertical Target. Teoriâ ta Metodika Fizičnogo Vihovannâ. 2019. № 19 (3). P. 130-138. DOI:10.17309/tmfv.2019.3.04

179. Ivashchenko O., Nosko Y., Bartik P., Makanin O. Gender-Related Peculiarities of 7-Year-Old Schoolchildren's Motor Fitness. Teoriâ Ta Metodika Fizičnogo Vihovannâ. 2020. № 20 (4). P. 228-233. URL: <https://doi.org/10.17309/tmfv.2020.4.05>

180. Ivashchenko O., Nosko Y., Ferents V. Strength Abilities: Dynamics of Training Effect of Strength Exercises in Girls Aged 9. Teoriâ Ta Metodika

Fizičnogo Vihovannâ. 2019. № 19 (4). P. 200-208.
URL: <https://doi.org/10.17309/tmfv.2019.4.06>

181. Lazarenko M., Plisko V., Troyanovska M., Kozeruk Y., Lysenko L., Vashchenko I., Zhula V., Nosko Y., Donec I. Development of motor skills of students with the help of the training simulator «belts with rings». *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*. 2017. Vol. 17. P. 1147-1153. doi: 10.7752/jpes.2017.03176.

182. Maslow A. H. *Motivation and personality*. New York: Addison Wesley Educational Publishers, Inc., 1987. 293 p.

183. Nosko Julia. Theoretical aspects of forming junior schoolchildren healthy lifestyle. *Aktywność Ruchowa Ludzi w Różnym Wiekui, Rocznik 2015, tom 24, numer 4*. P. 37-43.

184. Nosko M., Sahach O., Nosko Y., Grihan G., Kuznietsova O., Bohuslavskiy V., Dovgan N., Samokish I., Shkola O., Zhukovskiy Y., Plotitsyn K., Bloschynskiy I. Professional Development of Future Physical Culture Teachers during Studying at Higher Educational Institutions. *International Journal of Applied Exercise Physiology*. 2020. Vol. 9 (5). P. 44-55.

185. Radziejowska M., Knotowicz J., Radziejowski P., Nosko J. Nawrotowe infekcje układu oddechowego u dzieci w wieku 7-9 lat w Polsce i na Ukrainie – profilaktyczna funkcja ćwiczeń oddechowych i gimnastyki oddechowej z zastosowaniem dźwięków. *Wychowanie na co dzień*. 2017. № 3 (264). P. 30-34.

186. Torrance E. *Torrance test of Creative Thinking*. Bensville IL: Scholastic Testig Service, 1966. 234 p.

187. Torrence E. *Thinking creative in action and movement (ResearchEd)*. Bensenville IL: Shoats Testinq Service. 1980.

188. Torrance E. Can we teach children to think creatively? *Journal of Creative Behavior*. 1972. № 6. P. 114-143.

189. Zaporozhanov V., Borachinski T., Nosko Y. Assessment of children's potentials in dynamic of initial stage of sport training. *Journal of Physical Education and Sport*. Pitesti, 2015. № 15.3 (Sep). P. 525-530.

РОЗДІЛ 4

ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВИКЛАДАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Як наголошувалося в попередніх розділах роботи, стан суспільно-економічних перетворень в Україні спонукає до принципових змін змісту й організації професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, оскільки викладання фізичної культури, як й інших предметів, має здійснюватися на суто гуманістичних засадах. Останні як філософсько-психологічна основа сучасної освіти обумовлені положеннями низки документів державного рівня, що за своєю сутністю є інноваційними. Адже сьогодні створюється нова українська інноваційна педагогіка й освіта, що за своєю суттю є відкритими системами, які готові до повсякденного втілення нових концепцій і педагогічних систем. Тому принципової зміни вимагає зміст, форми, методи, прийоми та засоби освітнього процесу всіх ланок системи вітчизняної освіти. У педагогічній науці й освіті мають з'явитися нові концепції, які повинні адекватно реагувати на цивілізаційні виклики, суспільні реалії, тенденції, перспективи розвитку людства. На початку ХХІ ст. в Україні засобами державного управління та шляхом залучення широкої громадськості – учених, політиків, депутатів усіх рівнів, освітян, керівників освіти, волонтерів – здійснено інноваційні заходи докорінної зміни освітньої парадигми та запропоновані різноманітні концепції її реалізації. Зміна внутрішньополітичного та економічного розвитку корегується процесами входження України не тільки в економічний, науковий, а й в освітній простір європейського співтовариства. Усе це зумовлює необхідність урахування надбань педагогіки, психології, валеології і, зокрема, фізичної культури учнів початкової школи. З-поміж них – повсякденна робота численних учителів фізичної культури, керівників освіти, методистів, директорів закладів загальної середньої освіти, ліцеїв, гімназій, а також батьків учнів. Особливого значення надаємо науковим

роботам вітчизняних учених М. Вашуленка [13; 14; 67], І. Дичківської [38], І. Зязюна [62-64], П. Лєсгафта [85-87], М. Носка [105; 106; 111; 113], О. Остапчук [139-141], В. Панка [142], О. Пометун [150; 151], О. Пронікова [160], В. Рибалки [161], С. Сисоєвої [174-176], Н. Смук [177], А. Сологуба [178-180], Н. Степанченко [185; 186], М. Степка [97; 187], В. Сухомлинського [189; 190], Л. Сущенко [191-193] та ін.

Унаслідок грандіозної за масштабами й сутністю інноваційної роботи розроблено велику кількість документів, серед яких Конституція України [69]; Закон України «Про освіту» [57]; Закон України «Про фізичну культуру і спорт» [59]; Державна програма «Репродуктивне здоров'я нації» на період до 2015 року [34]; Державні санітарні правила і норми влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу [37]; Концепція формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя дітей та молоді (2004 р.) [73]; Міжгалузева комплексна програма «Здоров'я нації» на 2002–2011рр. [96]; Національна доктрина розвитку освіти [103]; Національна Доктрина розвитку фізичної культури і спорту [104]; Національна програма інформатизації освіти [156; 157]; Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. [158]; Концепції Загальнодержавної програми «Здоров'я 2020: український вимір» [159]; Декларація «Про права дитини» [33]; Державний стандарт початкової освіти [35]; Державні вимоги до навчальних програм з фізичного виховання в системі освіти [36]; Законодавство України у сфері освіти та професійного навчання [60]; Концепція «Нова українська школа» [70].

Науково-педагогічний аналіз зазначених документів показує, що державна політика України в галузі освіти покликана сприяти високій її якості для всіх груп населення на всіх етапах їх професійної діяльності протягом усього життя. Показово, що всі названі документи націлюють вчителя на опанування інновацій, що створюються вченими та педагогами-новаторами, керівниками освіти. Вони акцентують увагу виконавців на необхідності забезпечення такого освітнього процесу, який навчає учнів

підклавати про власне здоров'я. Державна політика в галузі освіти відповідно до Наказу МОН України «Про затвердження критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти» (від 05.05.2008 р. № 371) проголошується як така, що сприяє формуванню в них навичок здорового способу життя [102].

Тому закономірно, що метою освіти є формування в учнів компетентності як загальної їх здатності виявляти предметні знання, уміння й навички та сповідувати загальнолюдські цінності. Не можна не враховувати й «нові реалії життя в Україні та її поступове перетворення на демократичну соціально орієнтовану країну» [102]. Безумовно, усе це зумовлює потребу підготовки фахівця нової якості, який повноцінно живе, проектує своє майбутнє, свій шлях, ураховуючи власні можливості, ставлячи перед собою завдання щодо самовдосконалення, самовиховання, самоосвіти.

Отже, за таких умов, як доводять вітчизняні дослідники сучасних проблем педагогічної освіти О. Дубасенюк [43; 194], А. Сологуб [183; 184], особливого значення набуває креативність особистості, яка здатна до творчого нестандартного мислення, володіє вміннями ефективного вирішення актуальних проблем власної життєдіяльності.

У майбутнього вчителя креативність може бути сформована в процесі спеціально організованих психолого-педагогічних впливів під час навчання у закладі вищої освіти. Причому саме навчання повинно бути зорієнтоване на безпосереднє залучення студента до розроблення інноваційних проблем майбутньої творчої професійної діяльності. У зв'язку із цим особливого значення набуває проблема розроблення інноваційних систем підготовки майбутніх учителів початкової школи до викладання фізичної культури. Серед них найбільшу соціальну цінність у майбутньому, як свідчать дослідження, будуть мати такі інновації, що сприяють одночасно як психічному, так і фізичному розвитку молодого покоління.

Як показали дослідження, результати яких представлені в попередніх розділах роботи, однією з таких систем може бути система креативно-

оздоровчої фізичної культури, яка функціонує на засадах креативно-оздоровчої педагогіки. Тому вирішальне значення може мати лише концептуальна інноваційна креативно-оздоровча зорієнтованість майбутнього вчителя початкових класів до викладання фізичної культури. Саме тому майбутній учитель початкових класів як викладач фізичної культури має ще в студентські роки системно й наполегливо оволодівати сучасними прогресивними технологіями, що слугують успішному становленню самодостатньої креативної і фізично здорової особистості випускника ЗВО.

Аналіз сучасних науково-методичних розробок учених із проблем професійної підготовки вчителів початкових класів до викладання фізичної культури свідчить про активні пошуки науковцями та освітянами системи нової школи, яка б відповідала сучасним суспільно-економічним викликам. Серед тих, хто активно вивчав зазначені проблеми, у сфері й науки й освіти відомі роботи М. Носка [104; 117; 118], Л. Сущенко [191-193], Б. Шиян [200; 201] та ін. Показово, що до цього пошуку долучилися й учителі фізичної культури, але, порівнюючи з учителями інших предметів, їхня діяльність в означеному напрямі менш активна. Як уже зазначалося, стереотипність педагогічного мислення деяких учителів фізичної культури створює реальну перешкоду для суттєвих змін. Ще й досі простежується тенденція до звуження мети уроків фізичної культури до вирішення проблем лише фізичного розвитку, без створення філософських, психологічних, валеологічних та санітарно-гігієнічних умов діяльності учнів. Тоді як саме їх вирішення має вагомий значення для формування свідомості в аспекті здорового способу життя та самоорганізації учнів на майбуття.

Можемо говорити про відсутність системної педагогічної діяльності великої частки вчителів початкової школи у викладанні фізичної культури, що не відповідає положенням Закону України «Про освіту» [57], а також про те, що в них не вистачає достатнього наукового обґрунтування і вміння врахувати актуальність принципів змін у практичній педагогічній

діяльності вчителя фізичної культури відповідно до сучасних вимог. Саме це спонукає до активізації уваги та спрямування зусиль майбутніх учителів початкової школи до практичної освітньої діяльності з розроблення авторських концепцій та педагогічних систем. Адже вони визначають сутність підготовки майбутніх учителів початкової креативно-оздоровчої освіти, яка вимагає обов'язкового поєднання системної управлінської діяльності керівництва закладу загальної середньої освіти з діяльністю вчителя. Утілення системи надасть можливість вирішити проблеми ґрунтовної валеологізації уроків фізичної культури та розвивально-креативного посилення її функцій.

Отже, особливості організації креативно-оздоровчої фізичної культури у майбутній професійній діяльності в умовах початкової школи орієнтують викладачів ЗВО на створення сприятливих умов для здобуття студентами нової якісної вищої педагогічної освіти. Тільки така освіта уможливило розвиток креативних здібностей майбутнього вчителя та глибоке розуміння ним ідей валеологізації навчання, а також творче розроблення програмового матеріалу відповідно до мети й завдань інноваційної діяльності. А тому стає реальним і формування вчителя-новатора з професійно значущими якостями, які підносять його до рівня вимог європейського освітнього простору та до професійного успіху, визнання суспільством, колегами, батьківською громадськістю тощо.

4.1. Обґрунтування цілей підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки

Зміна парадигми суспільного розвитку нашої держави вимагає зміни освітньої парадигми. Відповідно до необхідності зазначених перетворень унаслідок грандіозної за масштабами й сутністю інноваційної роботи науковці й практики освітньої діяльності розробили велику кількість

документів, серед яких Конституція України [69]; Закон України «Про освіту» [57]; Закон України «Про фізичну культуру і спорт» [59]; Державна програма «Репродуктивне здоров'я нації» на період до 2015 р. [34]; Державні санітарні правила і норми влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу [37]; Концепція формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя дітей та молоді (2004 р.) [73]; Міжгалузева комплексна програма «Здоров'я нації» на 2002–2011рр. [96]; Національна доктрина розвитку освіти [103]; Національна програма інформатизації освіти [156; 157]; Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. [158]; Концепції Загальнодержавної програми «Здоров'я 2020: український вимір» [159]; Декларація «Про права дитини» [33]; Державний стандарт початкової освіти [35]; Державні вимоги до навчальних програм з фізичного виховання в системі освіти [36]; Концепція «Нова українська школа» [70]

Науково-педагогічний аналіз зазначених документів засвідчує, що державна політика України в галузі освіти націлює українське суспільство на необхідність навчатися протягом життя. Показово, що всі названі документи передбачають звернення вчителя до інновацій, що створюються вченими та педагогами-новаторами, керівниками нових освітніх середовищ.

У контексті фізичної культури вони акцентують увагу виконавців на необхідності забезпечення такого освітнього процесу, який навчає піклуватися про власне здоров'я. Державна політика в галузі освіти відповідно до Наказу МОН України «Про затвердження критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти» (від 05.05.2008 р. № 371) проголошується як така, що сприяє формуванню в учнів навичок здорового способу життя [102].

Тому закономірно, що основною ідеєю професійної підготовки майбутніх учителів став компетентнісний підхід. Не можна не враховувати що Україна поступово перетворюється на демократичну соціально орієнтовану країну і це надиктує потребу підготовки фахівця нової якості,

який повноцінно живе, проєктує своє майбутнє, свій шлях, ураховуючи власні можливості, ставлячи перед собою завдання щодо самовдосконалення, самовиховання, самоосвіти.

У такому контексті актуалізується проблема обґрунтування мети підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки. Цей феномен розглядаємо як очікувані результати, на досягнення яких спрямовано діяльність педагогічних працівників під час навчання у ЗВО. Для цього необхідно впорядкувати ієрархію цілей, що забезпечує становлення етапів формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, та сконцентрувати зусилля на домінантних напрямках в освітній діяльності, а також визначити першочерговість завдань і перспектив у підготовці майбутніх фахівців. Такий підхід дозволяє створити умови для усвідомленого вибору здобувачами освіти орієнтирів навчальної діяльності та встановити еталони оцінювання результатів навчання, що в кінцевому результаті детермінує загальну мету розробленої нами системи – формування готовності до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки.

З цією метою нами проаналізовано зміст авторської концепції професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки та сформульовано власне бачення основних цілей їх професійної підготовки [129; 130].

Теоретичні й експериментальні педагогічні дослідження виявили недостатню увагу вчителів фізичної культури початкових класів до потреб суспільства і вимог батьківської громадськості щодо вимог Нової української школи. З огляду на утилітаризм і вузький практицизм більшості вчителів, що насамперед полягає у звужуванні розуміння завдань сучасної фізичної культури в початковій школі, частіше за все вони вбачають завдання лише в розвитку фізичних та спортивних якостей учнів на уроках. При цьому надто

мало уваги приділяють проблемам розвитку особистості, потребам рухової діяльності, особливо групової, колективної, та підвищенню культури її самоорганізації, системності у самовихованні сили волі, почуттів тощо.

Вочевидь, що особливе значення у вирішенні проблеми підготовки вчителя Нової української школи має системне впровадження університетської освіти та перепідготовки, що, на відміну від наявного стану, переорієнтовує роботу вчителя з методичної на науково-методичну. Цінність останньої визначається тим, що саме вона узгоджуються з вимогами до сучасного вчителя початкових класів. Їх значущість обґрунтовується експериментальними та теоретичними дослідженнями вітчизняних педагогів С. Гончаренка [25; 26], О. Дубогай [44-47], В. Кременя [77-79], Т. Круцевич [17; 82; 83], О. Ляшенка [89-91], М. Носка [108; 110; 112; 115] та ін. У вказаних дослідженнях підтверджена необхідність формування свідомості нового вчителя як здобувача. Тільки такий учитель, як наголошує В. Кремень, здатний успішно здійснювати власну професійну діяльність, що збагачується системною науково-методичною роботою, органічно поєднаною з практичною педагогічною [78; 81].

Зважаючи на таке очевидне й значуще соціально-педагогічне значення науково-методичної роботи вчителя, виникає проблема вибору ним інноваційних форм і методів педагогічної самоосвіти. Саме вони мають зумовити сходження вчителя на «науковий» щабель практичної креативно-педагогічної діяльності. Це обов'язково має слугувати принциповій зміні сутності та якості професійної компетентності й практичної педагогічної діяльності вчителя. Така модернізація, здійснювана на наукових засадах, дозволяє долати складні проблеми практичної освіти. При цьому треба мати на увазі, що таке наукове піднесення вчителя початкової школи на якісно новий науковий щабель у викладанні фізичної культури вимагає підвищення якості його практичної професійної діяльності, яка націлена на здоров'язберезувальну підготовку молодого покоління.

За результатами проведеного дослідження та аналізу літератури встановлено, що система професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки має відповідати сучасним вимогам Нової української школи та відображати цілі цієї підготовки [114; 124; 125; 128]. Серед них найбільш важливими вважаємо такі:

1. Урахування сутності сучасного наукового розуміння тенденцій нової освіти в аспекті розвитку та підвищення науково-теоретичного потенціалу вчителя, системи його педагогічних дій як ефективних важелів успішного вирішення актуальних проблем освітнього процесу з фізичної культури в початковій школі.

2. Надання науково-методичній роботі вчителя особливого значення такого виду діяльності, зміст, методи, засоби та прийоми якого визначають високий рівень його професійного розвитку як якісно нового фахівця, який здійснює свою науково-педагогічну практичну діяльність із філософським, психологічним, педагогічним, фізіологічним обґрунтуванням та забезпеченням високої якості креативно-оздоровчої освіти.

3. Формування теоретично обґрунтованого змісту, сучасних методів, науково-методичних форм, видів, засобів ІКТ тощо як методологічного інструментарію інноваційного розвитку.

4. Діяльність органів управління освітою на місцях та самоосвітня діяльність учителя для підвищення практичної готовності до впровадження нових педагогічних систем особистісного креативного та фізичного розвитку учнів початкової школи.

Були проаналізовані висунуті положення, які обґрунтовують практичну педагогічну цінність трансформації методичної роботи вчителя та визначають її як одну із цілей професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Відповідно до першого та другого положень акцентується на необхідності не втратити з поля зору важливий компонент фізичної культури

сучасної початкової освіти, що відповідає вимогам сучасної науково-методичної роботи вчителя і слугує виконанню особливого замовлення суспільства – розвитку фізично здорової й креативної особистості [133; 136; 137; 209; 210].

Саме така особистість сповідує гуманістичні цінності, виявляє готовність ініціювати та виконувати завдання програми суспільно-економічного розвитку. Під час визначення змісту науково-методичної роботи вчителя початкової школи в контексті викладання фізичної культури може здійснюватися нескладна, але обов'язково така робота, що відповідає логіці й етапам наукового пізнання. Вона може бути дослідницькою, винахідницькою чи раціоналізаторською діяльністю вчителя. Дослідження мають бути достатньо простими й практично можливими для виконання в умовах початкової школи, а також обов'язково філософськи та психологічно обґрунтованими. Учитель фізичної культури в початковій школі в реалізації такої вимоги в процесі практичної діяльності має усвідомлювати сутність проблеми сучасної освіти, а також у пошуках варіантів їх вирішення користуватися науково-педагогічним валеологічним інструментарієм. Останнє вимагає послідовного формулювання теми дослідження, його об'єкта, предмета, мети, завдань, гіпотези та відповідної методики.

Відповідно до другого положення передбачено застосування сучасних ІКТ – найпростіших медичних засобів і прийомів: з'ясування самопочуття, динамометрія, вимірювання артеріального тиску, ваги, росту тощо. Важливим його етапом є узагальнення результатів у вигляді висновків та рекомендацій, що можуть реально втілюватися у власній практичній педагогічній діяльності вчителя початкової школи до викладання фізичної культури [116; 118; 126; 136]. Змістом досліджень учителя початкової школи, який викладає фізичну культуру, можуть бути проблеми соматичного здоров'я учнів початкової школи протягом навчального року. До дослідження доцільно залучати батьків, лікаря-педіатра, медичних сестер та

вчителя фізичної культури як керівника і головного виконавця валеологічних досліджень.

Відповідно до третього положення вчителю належить аналізувати основні напрями своєї науково-методичної роботи й орієнтуватися на підтримку інноваційного розвитку всього закладу освіти. А також визначати сутність власної професійної самоосвіти та батьківської громадськості, що призведуть до більш чи менш суттєвих змін у сучасній освіті й трансформації її змісту та якості. Майбутній учитель, здійснюючи інноваційні розробки, повинен мати сучасні уявлення про перспективні форми, засоби педагогічної діяльності та виявляти готовність до втілення нових методик і прийомів навчання, а особливо тих, що сприяють фізичному й креативному розвитку учнів початкової школи. Зазначене положення акцентує на необхідності здійснення інноваційної діяльності та докорінної зміни термінологічного апарату вчителя, що має слугувати технологізації початкової освіти, підвищенню наукового рівня його діяльності як засобу підвищення педагогічної майстерності. Залучення вчителя до науково-методичної роботи має сприяти такій якісно професійній трансформації, за якої він науково зростатиме до рівня автора власної педагогічної системи, яка має наукову новизну, теоретичну та практичну значущість і може бути перенесена в нові умови іншими колегами. Це положення одночасно орієнтує управлінські структури початкової освіти на місцях відмовлятися від жорсткого адміністрування й створювати умови для самовизначення вчителя та його самостійної творчої педагогічної діяльності на якісно новому рівні – автономному науково-методичному, а також надавати вчителю умови для творчої свободи й особистісної самореалізації, що є запорукою зміни розуміння якості освіти як високого рівня інтелектуального, фізичного, креативного та духовного розвитку учня та високого рівня його навчальної компетентності.

Вивчаючи проблему обґрунтування цілей професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на

засадах креативно-оздоровчої педагогіки, встановили, що на сьогодні у вітчизняній педагогічній науці простежується її переорієнтація на засади креативно-педагогічної освіти. Підтвердженням цього є наукова школа «Професійна педагогічна підготовка майбутніх учителів», заснована науково-педагогічними колективами Житомирського та Вінницького університетів на чолі з її керівником О. Дубасенюк [43; 194] та за участю О. Антоненко [2]. Їхня монографія «Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі» розкриває теоретико-методологічні аспекти креативної професійної освіти майбутнього вчителя і висвітлює інноваційні креативні технології у вищій школі та особливості їх упровадження в процесі професійної підготовки майбутнього фахівця.

У представленій авторами концепції й технології професійної підготовки фахівців у контексті креативної методології обґрунтовано створення системи освітньої роботи у ЗВО. До основних цілей професійної підготовки майбутніх фахівців автори віднесли :

а) визначення пріоритету цінностей педагогічної професії; створення розвивального творчого середовища;

б) педагогічне забезпечення зміни позицій (від студента – до педагога-професіонала); урахування інноваційних технологій і методів освоєння професій;

в) модернізація змісту педагогічних дисциплін, що включає разом із нормативними курсами інтегровані;

г) упровадження форм і методів освітньої роботи, що розвивають професійно-особистісну позицію майбутніх педагогів [194].

Визнаючи безумовну науково-педагогічну цінність монографії і проведення її авторами широкого спектру педагогічних досліджень, зазначимо, що ними не були порушені проблеми креативної освіти в закладах загальної середньої освіти під час викладання фізичної культури. Утім зауважимо, що зміст і можливості організації педагогічної діяльності використано нами при розробленні концепції креативно-оздоровчої

діяльності в системі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури.

Як свідчать численні дослідження методологів вітчизняної і зарубіжної педагогічної науки С. Гончаренка [27], В. Кременя [48], В. Мадзігона [92], М. Носка [105], О. Остапчук [140], А. Савенкова [168], А. Хуторського [198] та ін., головним завданням у створенні педагогічній системі є обґрунтування проєктування сучасного освітнього процесу формування креативної особистості учня. Цей процес сприяє педагогічному успіху, але за умови вияву вчителем відповідного рівня педагогічної майстерності. Тому для обґрунтування структури педагогічної системи, крім викладу концепції, нами було розглянуто змістову і процесуальну частини професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки.

Такий підхід дозволив нам розробити відповідну модель педагогічної системи професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до викладання фізичної культури (п. 3.3, рис. 3.4). Аналіз функціонування означеної моделі показав, що створена нами система професійної підготовки сприяє формуванню в студентів інноваційного мислення. Головною відмінністю останньої є те, що вона, ґрунтуючись на гуманістичних загальнолюдських цінностях, визначає предмет фізичної культури. Тому підсистема моделі (освітнє середовище), розроблена в результаті теоретичного дослідження та експериментальної апробації, структурно представлена у вигляді трьох блоків: психологічного, валеологічного, педагогічного. Зміст кожного з них повинен відображати засади сучасної філософії і психології гуманізму, інноваційної креативної педагогіки, основ медицини, валеології, санітарії та передбачати застосування ІКТ.

Апробація моделі системи професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки уможливила наукове узагальнення сутності цілей професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів як такої,

що сприяє формуванню нового вчителя з психолого-валеологічною свідомістю, здоровим способом життя і творчим професійним пошуком. Саме це є головною ідеєю формування професійної готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки. Для підготовки креативного вчителя потрібна його відкритість до нового, глибокого розуміння наукових засад діяльності. Останні, безумовно, спонукають до прогресивних змін, які криються в любові до дітей, педагогічній науці, визнанні й сповіданні загальнолюдських цінностей та в потребі гуманітарної культурної діяльності [129].

Однією з ідей сучасної освіти є переорієнтація з предметно-змістового принципу навчання основ наук про вивчення цілісної картини світу на інтегрально-змістові принципи, де системоутворювальними змістами є проблеми світу культури (фізичної культури в тому числі), природи, екології, людини, технологій, здоров'я. Його значення в сучасних умовах сталого розвитку суспільства очевидне, оскільки гуманітаризація освіти, як стверджує С. Гончаренко [28; 29], спрямована на пріоритетний розвиток загальнокультурних компонентів у змісті, формах і методах навчання як умовах формування особистісної зрілості учнів, їх фізичний розвиток та креативність. Тому логічно, що відомий учений вказує на практичні напрями гуманітаризації освіти, зокрема на перегляд змісту навчання, відображення в ньому в доступній формі світової філософської й загальнокультурної спадщини, філософських етичних концепцій історії науки. Це передбачає зміщення акцентів з метою підготовки від формування технократичної особистості до гуманістичної, що призводить до зростання ролі й статусу гуманітарних дисциплін в освітньому процесі з метою олюднення всього змісту освіти. Це окреслює новий підхід до цілей підготовки особистості до життя, до розуміння особистості людини, яка стає головною постаттю в навчальному закладі і його освітньому процесі.

Таким чином, гуманітаризація висуває на перший план у сучасній початковій ланці, як і в усій освіті, принцип дитиноцентризму, що визначає її гуманістичність. За переконанням В. Кременя, «не в значенні уваги до дитини абстрактної, а до конкретної із її сутнісними характеристиками» [48, с. 156].

Учитель початкової школи, який викладає фізичну культуру, як і всі інші вчителі, в умовах гуманістичної початкової освіти, за висловом ученого, «повинен перестати бути над учнем, жорстко регламентувати і однозначно визначати його розвиток і пізнання, а стати ніби поряд з ним, допомагаючи кожній дитині сконструювати і реалізувати оптимальний шлях пізнання і розвитку на основі індивідуальної сутності» [48, с. 156]. Саме тому сучасний учитель початкової школи, який викладає фізичну культуру та здійснює свою професійну діяльність відповідно до положень креативно-оздоровчої освіти, повинен уміти системно залучати учнів до самопізнання та самотворчої діяльності у вихованні себе як соціально активної й самодостатньої, фізично розвиненої й здорової креативної особистості.

У зв'язку з цим виникає необхідність вирішення актуальних проблем професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури з урахуванням і дотриманням вимог сучасного загального суспільного вітчизняного та світового розвитку науки й освіти. Тому важливо звернути увагу на те, що ізсередины ХХ ст. у світі відбувається безпрецедентне зростання населення планети і, як наслідок, виникла необхідність переглянути ставлення до фізичного розвитку людини. Саме він зумовлює стійкість людини до глобальних геологічних, метеорологічних, соціальних, політичних, економічних та інших проблем. У зв'язку із цим сучасна висококультурна людина повинна мати особистісні гуманістичні установки, що відповідають гаслу Концепції глобальної освіти: «мислити – глобально, діяти – локально» та положенням вітчизняних законодавчих документів [57; 70; 71; 72; 96; 103; 158; 188].

Отже, проблема готовності особистості до будь-яких життєвих випробувань формує особливі вимоги до організації та якості викладання фізичної культури вже в початковій школі. А тому потрібен перегляд сутності нових вимог та визначення нового змісту й організації сучасної практичної науково-педагогічної діяльності, що забезпечує глибоке і відповідальне обґрунтування її теоретичних засад.

Здійснюючи обґрунтування цілей підготовки студентів, необхідно враховувати проблеми онтогенезу – психічного розвитку особистості і визначення її психологічних особливостей. Розвиток людської особистості вивчали вітчизняні й зарубіжні психологи А. Маслоу [93; 206], К. Роджерс [162-164] та багато інших.

Через це надзвичайної актуальності в системі професійної підготовки майбутніх учителів початкового навчання до викладання фізичної культури набуває проблема формування їх готовності до оцінювання результатів навчання та прогнозування очікуваних результатів професійної діяльності.

У зв'язку із цим важко переоцінити значення моніторингу в пропонованій нами системі професійної підготовки майбутніх учителів початкового навчання до викладання фізичної культури, оскільки саме він є тим засобом спостереження вчителем фізичної культури, що сприяє вияву креативності та продуктивності освітнього процесу. Тому однією з пріоритетних цілей підготовки майбутніх учителів початкового навчання до викладання фізичної культури є формування у них розуміння значення моніторингу в професійній креативно-оздоровчій діяльності та формування знань і умінь в проведенні такого моніторингу.

Такий підхід вимагає формування в майбутніх учителів початкового навчання до викладання фізичної культури таких особистих якостей, як гнучкості, швидкості, оригінальності мислення та здатності до ретельної розробки плану дій, а потім і здійснення діяльності самого вчителя й учнів. Тільки спільна творча і свідома діяльність учасників креативно-оздоровчої діяльності зумовлює якість фізичної культури.

Наукове обґрунтування й упровадження пропонованих задумів професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, які формують фізичне здоров'я учнів, можливе лише за умови використання інноваційних засад вітчизняних і наукових здобутків. Відповідно до концепції креативно-оздоровчої фізичної культури система професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів повинна бути зорієнтована на формування креативної особистості. Майбутній учитель має бути креативним і виявляти власну креативну позицію, тобто розуміти всі проблеми змісту й організації освітнього процесу та виявляти готовність до їх креативного вирішення. Він повинен володіти знаннями й розуміти різницю між креативністю і творчістю. Необхідно сформувати в майбутніх учителів початкового навчання навички обов'язкового практичного креативного вирішення педагогічної проблеми, а не створювати процес пошуку, що є елементом творчості. Майбутній учитель початкового навчання повинен розуміти, що у разі неспроможності самостійного вирішення педагогічної проблеми він може звернутися за порадами до колег, бути готовим вивчати самостійно якісну науково-методичну літературу тощо. І все ж головною метою його підготовки до професійної діяльності є формування готовності до самостійного креативного вирішення педагогічної проблеми. А найвищим рівнем сформованості креативного вирішення педагогічної проблеми є вироблений і розвинений власний креативний стиль діяльності. Він не з'являється за бажанням, а поступово формується в процесі наполегливого й системного самовиховання вчителя під час креативно-оздоровчої діяльності. В основі креативного стилю – психологічний механізм особистої самоорганізації власного психологічного та гармонійного розвитку вчителя.

Для сформованості креативності, що суттєво впливає на професійний потенціал особистості (за даними О. Антоненка [2], О. Дубасенюк [194], М. Носка [105; 117] та ін.), пропонована нами система професійної підготовки передбачає формування креативних знань, умінь, навичок, певний

рівень власної педагогічної здатності до пошукової валеологічної діяльності як інструментарію самостійного творчого виконання завдань власного фізичного розвитку. Для цього нами визначена четверта педагогічна умова, яка мету професійної підготовки пов'язує із системним залученням студентів до креативно-оздоровчої діяльності.

Останні десятиліття вітчизняна психолого-педагогічна наука достатньо ефективно збагачується здобутками світової, що є запорукою зміни світогляду майбутніх учителів початкової школи щодо викладання фізичної культури. Саме такий новітній підхід має сприяти закріпленню у свідомості майбутніх учителів початкової школи суспільної цінності педагогічної роботи і важливості піднесення практичної освіти сучасного вчителя з рівня стихійності до бажаного рівня – креативного і продуктивного, системного і відповідального.

Тому пропонована нами педагогічна система професійної підготовки спрямована на піднесення рівня науки та культури педагогічних досліджень як засобу злету рівня якості вітчизняної освіти. У цьому процесі не останнє місце посідатиме сформованість у студентів умінь застосовувати ідеї концептуального моделювання як метод вирішення проблем якості підготовки вчителя до викладання фізичної культури.

4.2. Зміст підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки

Підсумовуючи вище зазначене визнання вагомості гуманістичних цінностей та сучасних суспільно-економічних запитів, наголошуємо, що професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи до викладання фізичної культури полягає насамперед у теоретичній інноваційній розробці. Остання є практичним визначенням психолого-педагогічних засад

повсякденної освіти, яка покликана враховувати індивідуально-психологічні та фізіологічні особливості дітей молодшого шкільного віку. Особливість вищої інноваційної освіти визначається тим, що вона зорієнтована на формування такої особистості учня, яка прагне до найвищої якості власного життя, основою якої стає власне здоров'я. Багаторічні наукові дослідження вітчизняних і зарубіжних учених – філософів, психологів, педагогів, медиків, а саме: Г. Апанасенко [3; 4], І. Брехмана [11], Г. Ващенко [15], Л. Занкова [61], П. Лєсгафта [85-87], В. Сухомлинського [189; 190] та ін. – показують гуманістичну сутність такої професійної зорієнтованості. До того ж у них визначено декілька невід'ємних складових позитивного здоров'я: інтелектуальну, соціальну, духовну та фізичну. Здоров'я як природна потреба кожної людини є цілісною діяльністю креативної особистості в аспекті здорового способу життя, що формується у її творчому залученні до вирішення власних і суспільних проблем.

У зв'язку із входженням вітчизняної освіти в європейський освітній простір, на переконання Я. Болюбаша, В. Кременя, К. Левківського, М. Степка, Ю. Сухарнікова, які досліджували проблеми модернізації сучасної освіти, «потужним засобом поставленого завдання є впровадження в освітній процес кредитно-модульної системи як невід'ємного атрибуту Болонського процесу» [97, с. 241]. Виконання вищою школою України зазначеного завдання обумовлено тим, що вона на загальнодержавному рівні повинна мати на меті:

- досягнення відповідності стандартам європейської системи освіти, яка спирається на знання, уміння та навички, набуті випускниками;
- відповідність українських освітніх кваліфікацій європейським рынкам праці;
- затвердження загальноприйнятої та порівняльної системи освітньо-кваліфікаційних ступенів;
- запровадження стандартизованого додатка до диплома, модель якого розроблена Європейською Комісією, Радою Європи та

UNESCO / CEPES і який містить детальну інформацію про результати навчання випускника;

– стимулювання викладачів і студентів закладів вищої освіти до вдосконалення системи об'єктивного оцінювання якості знань;

– забезпечення «прозорості» системи вищої освіти та академічного й професійного визначення кваліфікацій [97, с. 242].

Як свідчать дослідження О. Савченко [169-172], запровадження кредитно-модульної системи є дієвим фактором активізації освітнього процесу, роботи викладачів і студентів. Особлива її цінність полягає в тому, що вона уможливує врахування індивідуально-психологічних та фізіологічних особливостей студентів та специфіки навчального матеріалу. Студенти експериментальних груп виявляють підвищену творчу активність і високий ступінь розвитку креативності, який не викликає в них фізичного та нервового перевантаження. Окрім того, емоційна розкутість студентів сприяє підвищенню емоційного тону їх позитивних переживань, що дозволяє легко включатися в самоорганізацію, яка закономірно сприяє підвищенню пізнавального інтересу та якості освітнього процесу в цілому.

Як показують спостереження, студенти виявляють позитивне ставлення до кредитно-модульної системи як такої, що не призводить до фізичного перевантаження студентів; обмеження їх права на самостійність; перешкоди творчому пошуку й розвитку креативності; інтенсифікації пізнавальної діяльності; безплідної метушні й психічного перенапруження; складності й психологічної підтримки вчителя.

Викладене вище спонукає до висновку, що навчання за кредитно-модульною системою сприяє розвитку креативності студентів. Психолого-педагогічний аналіз причин такого позитивного впливу змушує звернути особливу увагу на те, що в умовах запровадження креативно-оздоровчої освіти вирішується низка проблем організації гуманістичного освітнього процесу студентів: передбачається їх особистісна орієнтація як умова врахування індивідуальних фізіологічних можливостей, що не викликає

фізичного перевантаження; майбутній фахівець стає повноцінним самодостатнім суб'єктом творчої діяльності та спроб створення новацій і винаходів, раціоналізаторських рішень і проєктів творчого характеру; навчання здійснюється в умовах спілкування самодіяльних креативних особистостей викладача й студента, що сприяє емоційному вдоволенню суб'єктів співтворчості [114].

Особлива педагогічна цінність запровадження кредитно-модульної системи, як свідчать пошуки й дослідження вчених, полягає в тому, що тут враховуються індивідуально-психологічні та фізіологічні особливості студентів. Це сприяє підвищеній творчій активності; формуванню стійкого емоційного тону позитивних переживань, що допомагають зберегти психічне здоров'я; легкості свідомого включення в самоорганізацію, яка сприяє задоволенню умов і потреб у творчій самореалізації; гальмуванню фізичної перевтоми й можливих психічних негативних явищ та криз; підвищенню пізнавального інтересу до явищ природи, людини, суспільства; формуванню професійного інтересу й свідомого вибору педагогічної професії вчителя [114; 135].

Отже, теоретичне дослідження проблем запровадження креативно-оздоровчої системи дає підстави стверджувати, що в умовах кредитно-модульної вищої освіти здійснюється не тільки кількісне зростання рівня розвитку креативності студентів та їх фізичного тону, а й принципова зміна якості освіти. Вона відповідає запитам суспільства щодо креативної та фізично здорової особистості, що здатна до будь-яких радикальних суспільно-економічних змін.

Визначимо особливості змісту й організації практичного здійснення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури. У процесі досягнення такої педагогічної мети виникає актуальне завдання – радикально змінити систему управління професійно-педагогічною підготовкою студентів ЗВО. Сучасний учитель початкових класів як викладач фізичної культури має професійно та майстерно

здійснювати свою практичну педагогічну діяльність, виконуючи інноваційні функції здобувача, який виявляє високо розвинену креативність як дослідник, винахідник та раціоналізатор. Обізнаність учителя щодо труднощів організації освітньої креативно-оздоровчої діяльності школярів дозволяє йому діяти як кмітливому фахівцю, що здатний до вияву елементарної підприємливості, який здійснює пристосування і співпрацю різних елементів системи один до одного.

У розробленій нами педагогічній системі майбутній учитель не намагатиметься йти примітивним шляхом заниження професійних вимог до себе. Сучасний стан суспільно-економічного розвитку вимагає від виконавців і керівників усіх галузей значного підвищення відповідальності за якість професійної діяльності і її відповідність всесвітнім вимогам та стандартам. Професійна майстерність будь-якого фахівця, а тим паче вчителя, має забезпечувати випуск «продукції», що відповідає світовим і європейським стандартам якості.

Ураховуючи результати досліджень, здійснених С. Гончаренком [24; 26], Н. Довгань [40-42], В. Кременем [79; 80], О. Ляшенком [89-91], В. Мадзігоном [92], М. Носком [105; 107; 112], О. Остапчуком [139-141], С. Сисоевою [174-176], А. Сологубом [179; 180], В. Сухомлинським [189; 190] та ін., можемо зробити висновок, що прогресивний розвиток сучасної вітчизняної загальної середньої освіти може бути забезпечений учителем, який свідомо й переконливо здійснить перехід на якісно новий рівень власної педагогічної діяльності – науково-методичної роботи на основі науково-інноваційної педагогічної діяльності.

Майбутній учитель має бути активним і креативним педагогом-здобувачем, який упевнено здійснює прогресивний розвиток власної педагогічної системи практичної діяльності, що відповідає творчим, інтелектуальним, духовним та фізичним потребам учнів початкової школи та задовольняє запити батьківської громадськості.

Зазначені принципи зміни модернізації освітнього процесу в початковій школі з фізичної культури мають здійснюватися за умови вивчення студентами навчального базового курсу «Педагогіка». За авторською концепцією креативно-оздоровчої фізичної культури, до програми курсу слід внести принципові зміни щодо вибору типу та виду занять (колективних, групових, індивідуальних тощо), що має бути здійснено відповідно до авторської концепції креативно-оздоровчої освіти.

Практична реалізація у ЗВО майбутніми вчителями цієї типології занять потребує усвідомлення себе не як споживача інформації, а як креативно розвиненого здобувача, який здійснює креативно-освітню діяльність. Водночас студенти долають декілька етапів на лекціях та інших заняттях, традиційних для вищої школи. Тому майбутній учитель початкових класів як викладач фізичної культури в системі креативно-оздоровчої педагогіки отримує статус активного дослідника, креативного здобувача нових знань, умінь та навичок або ж креативного користувача – винахідника й раціоналізатора.

Отже, майбутній учитель початкової школи, який викладатиме фізичну культуру, здійснює творчу діяльність здобувача, починаючи з програмування й планування на першому етапі, продовжуючи її на другому та третьому етапах підготовки, здійснюючи пошукову діяльність, та відповідно завершує підбиттям підсумків.

З огляду на типологію форм організації освітньої діяльності студентів під час лекцій як колективних форм занять мають систематизуватися головні наукові знання, що слугують самостійному пізнанню програмового матеріалу. Під час підбиття підсумків пошукової діяльності студентам важливо надати, як і в перших трьох типах занять, максимальний ступінь свободи творчої діяльності, органічно поєднавши це з глибоким науково-педагогічним аналізом діяльності кожного студента.

Запровадження креативно-оздоровчої системи, що ставить студента в позицію здобувача, потребує включення до змісту лекцій матеріалу із

програмування пошукової діяльності, теоретичних відомостей з методології науки. Відтак, на заняттях з підготовки до пошукової діяльності є необхідність оволодіння студентами знаннями, уміннями та навичками з методики наукових досліджень та здійснення науково-практичних розробок [114; 131; 134; 203; 207; 211]. У процесі навчальних занять за розробленою нами системою передбачається участь студентів у креативно-оздоровчій діяльності, що передбачає продовження створення максимально сприятливих умов для особистої творчої діяльності студентів. Суттєве значення в її забезпеченні має практична взаємозворотна взаємодія викладача і студентів у формі діалогу, дискусії, бесіди тощо. Вивчення курсу «Педагогіка», що слугує оволодінню студентами системою креативно-оздоровчої фізичної культури, здійснюється за умови активного залучення студентів до неперервного процесу пошуково-валеологічної діяльності. Принципова відмінність і прийнятність системи визначається тим, що вона є ефективною педагогічною системою фізичної культури, яка відповідає розробленій концепції стратегічного формування креативної особистості студентів, здатних виявляти кращі якості гуманної та фізично здорової молоді людини. Як креативна особистість, вона потребує оригінального, швидкого, гнучкого, ретельного вирішення проблем поточного освітнього процесу формування креативної, фізично здорової особистості учня початкової школи [114].

Прогресивність системи підготовки майбутніх учителів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки як інноваційної визначається тим, що вона ґрунтується на принципах гуманістичної психології Л. Виготського [20; 21], Г. Костюка [74; 75] щодо взаємообумовленості освіти й творчого розвитку особистості, в основі якого розуміння будь-якого навчання як джерела нового в психічному розвитку особистості. Педагогічна цінність реалізації системи визначається тим, що креативно-оздоровче навчання студентів ЗВО є додатковим підтвердженням можливості одночасно навчальної й оздоровчої ефективності, що ґрунтується на розумінні цінності самоорганізації суб'єктів освітнього процесу

(студентів, учнів початкової школи), яке можливе лише в разі свідомого впровадження системи самоуправління. Зважаючи на науково-педагогічне обґрунтування системи підготовки майбутніх учителів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки, що сприяє одночасно й креативному розвитку студентів, вважаємо доцільним введення до навчального плану курсу «Креативно-оздоровча освіта учнів початкової школи на уроках фізичної культури» [135].

Практичне запровадження системи підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки вимагає проведення не тільки лекційних і практичних занять, а й виконання самостійних наукових досліджень. Щоб майбутньому вчителю стати здобувачем, треба оволодіти практичними навичками пошукової наукової діяльності. У зв'язку із цим доцільним є виконання майбутніми педагогами курсових та дипломних робіт дослідницького змісту.

Отже, зважаючи на важливість зазначеної проблеми, перед проведенням педагогічного дослідження пропонуємо студентам розробити його методологічні засади. Таким чином обґрунтувати актуальність дослідження. Такий підхід спонукає сформулювати проблему дослідження та подати її відповідне науково-теоретичне обґрунтування.

Доцільність дослідження проблем креативно-оздоровчої педагогіки пояснюється тим, що, розпочинаючи дослідницьку діяльність у студентські роки, майбутній учитель зможе використовувати методологію й методіку його проведення і у своїй майбутній професійній діяльності. Крім того, безпосередня участь студентів у креативно-оздоровчій діяльності має слугувати одночасному розвитку особистої креативності та фізичних властивостей організму, що є основою їхнього здоров'я та довголіття. Вирішенню такої проблеми можуть сприяти заняття майбутніх учителів початкової школи – викладачів фізичної культури з навчальних дисциплін «Фізичне виховання», «Теорія і методика фітнесу», «Гімнастика», «Спортивні ігри» тощо. У розвитку фізичної культури відповідно до

сучасних тенденцій і положень навчальної програми «Методика навчання фізкультурної освітньої галузі» в початковій школі на уроках доцільно проводити рухливі ігри та естафети. На думку Н. Довгань, К. Мясоєденкова, М. Короп [43], рухливі ігри потрібно використовувати на всіх етапах заняття. Водночас деякі рухливі ігри суттєво сприяють інтелектуальному та креативному розвитку, що органічно поєднує фізичний і емоційний розвиток учнів початкової школи. У зв'язку з поглибленням професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури з метою впровадження системи креативно-оздоровчої освіти доцільним є застосування ігор на концентрацію уваги та кмітливості. У цьому випадку заслуговують на увагу ігри, розроблені й апробовані студентами: «Викликання номерів», «Зміна табору», «Полювання колом», «Фортеця» та багато ін.

До системи підготовки майбутніх учителів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки необхідно обов'язково додати відповідні навчальні програми стосовно культури педагогічного дослідження. Серед них найбільш важливими, на думку вітчизняного методолога експериментальної педагогіки С. Гончаренка, є такі теми: актуальність педагогічної проблеми; тема дослідження; предмет і об'єкт; мета й завдання; методологічні основи; організація педагогічного експерименту; вимірювання в педагогіці; наукова новизна дослідження; практичне значення дослідження; предмет захисту під час узагальнення [26].

Науковець і педагог О. Кочетов рекомендує в навчальні програми вводити такі теми, як головні ідеї педагогіки як опорні новації; організація дослідницької роботи; методика дидактичних досліджень; обґрунтування авторської методики; дослідження проблем виховання; атестація педагогічних кадрів у ході дослідницької роботи [76].

Особливістю нашої системи є те, що пропонуємо поряд з темами відомих учених використовувати такі теми, які будуть сприяти опануванню креативно-оздоровчою педагогікою, а саме: проблемами моніторингу в

педагогічних дослідженнях; сучасними філософськими основами зміни суспільних парадигм; науково-дослідними системами й програмами; специфікою дослідження проблем здоров'язбереження.

Оскільки потреба вчителів початкових класів у запровадженні фізичної культури як креативно-оздоровчої останнім часом дедалі більше зростає, то й «наукове» покликання сучасного вчителя початкових класів як піднесення його на якісно новий рівень професійного розвитку є неминучим. Як зазначає відомий фахівець педагогічної інноватики І. Дичківська, «розвиток системи освіти вимагає від педагогічної науки й практики вивчення і впровадження нових методів навчання і виховання дітей» [38, с. 27]. Саме тому вітчизняна педагогічна й освітянська спільнота вже сьогодні активно створює нову педагогіку, характерною ознакою якої є відкритість, здатність та готовність до змін науковців, освітян, учнів та їхніх батьків до оновлення.

У визначенні змісту підготовки вчителів початкових класів виходимо з твердження В. Кременя про недоцільність обмеження навчання засвоєнням учнями предметних знань, умінь, навичок [79]. Адже педагогіка як наука, що повинна забезпечувати потреби суспільства в підготовці людей до життя, постійно розвивається згідно зі змінами суспільних парадигм. Сучасний стан розвитку нашого суспільства вимагає від освіти підготовки фахівців, які б могли використати набуті знання, уміння й навички в практичній діяльності. Тобто актуалізується проблема вивчення й розвитку особистих якостей індивідуума, що відображає такий феномен, як компетентність. У цьому контексті сучасному вчителю вкрай важливо у своїй професійній діяльності спиратися на думку науковців. Крім того, життя вимагає від учителя виконання деяких супутніх освітніх завдань як обов'язкових вимог, що надиктовуються актуальними суспільно-економічними змінами. Адже зміст освіти є основним елементом освітнього процесу, який становить базис, що забезпечує досягнення соціальних цілей. Тому сучасна система підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури

повинна бути зорієнтована на забезпечення студентів необхідними теоретичними знаннями:

- філософських понять, категорій, законів;
- анатомії, фізіології, валеології, медицини, фізичної культури;
- дидактики та методики навчання;
- проблем суспільного, спортивного життя міста, країни.

Оскільки авторська концепція креативно-оздоровчої фізичної культури є системою поглядів на зміст і організацію фізичної культури, яка передбачає включення учнів до спільної з учителем початкової пошуково-валеологічної (дослідницької, винахідницької, раціоналізаторської тощо) діяльності, то вчитель початкових класів повинен усвідомлювати їх сутність і знати досконало. Поряд з іншими вони визначають принципові відмінності педагогічної діяльності вчителя, який орієнтований на креативно-оздоровчу фізичну культуру порівняно з традиційною.

У зв'язку із цим майбутньому вчителю початкових класів – викладачу фізичної культури, який навчається на засадах креативно-оздоровчої педагогіки, окрім знань класичних навчальних курсів, неодмінно слід оволодіти:

- ключовими психологічними поняттями сутності і властивостей креативності та процесу творчості;
- основними знаннями й теоріями інноваційної педагогіки;
- знаннями, вміннями та навичками науково-практичної педагогічної діяльності (теорії наукових досліджень, теорії винахідницької діяльності, теорії раціоналізаторської діяльності, валеології, екології тощо);
- уміннями користуватися інформаційно-комп'ютерними технологіями [119-123].

Для практичної реалізації означеної ідеї запропонована нами система підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури передбачає створення факультативів, які будуть об'єднуватися в єдиний курс чи окремі дисципліни з відповідними функціями, що будуть

сприяти системному втіленню ідей креативно-оздоровчої педагогіки. Концептуальна переорієнтація засад педагогічної системи підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури продиктована ідеями Нової української школи, яка вимагає такої організації освіти та самоосвіти студентів, що забезпечать подолання у їхній свідомості перешкод, пов'язаних із вирішенням психологічних проблем особистісної й суспільної цінності творчості людини.

У зв'язку із цим до змісту аудиторної роботи та самостійного опрацювання необхідно, на нашу думку, ввести спеціальний курс із означеної проблеми «Особистісні та суспільні цінності творчості людини». Навчальним посібником для оволодіння знаннями із цього курсу може бути книга «Педагогічні дослідження» С. Гончаренка, де автор дає методичні поради молодим педагогам-науковцям [26].

Цей курс має слугувати утвердженню ідеалів нової гуманістичної освіти і створювати умови для прогресу освіти та формування свідомості нового вчителя, який не обов'язково має зробити винахід чи підготувати дисертацію, але повинен володіти знаннями і вміннями проведення педагогічного дослідження, уміти організувати та залучити до нього учнів та отримати суспільний статус «учитель-пошукач».

За результатами цього спеціального курсу внаслідок психологічних зрушень у свідомості студентів вони оволодіють поняттями «природовідповідне навчання», «фізичне здоров'я», «оздоровлення», «креативність», «творчість», «процес фізичної культури», «розвиток креативності учнів», «креативно-оздоровча фізична культура» тощо.

Основою формування високого рівня розвитку особливостей педагогічного креативного мислення у студентів є наявність ґрунтовних базових знань із загальної психології. Саме тому викладання психології майбутнім учителям початкових класів до викладання фізичної культури в пропонованій нами системі доцільно реалізувати особливим чином – не тільки у форматі лекційного вивчення спеціальних понять, а й на

семінарських заняттях, звернути увагу на властивості креативного мислення: гнучкість, швидкість, оригінальність, асоціативність та ретельність у розробленні науково-методичного інструментарію педагогічної системи.

Як показують результати моделювання та психологічні емпіричні дослідження, утілення вчителем інноваційних систем вимагає додаткових фізичних і психологічних зусиль. Особливо на перших порах створення відповідного освітнього середовища, у якому сприятливий психолого-педагогічний клімат сприяє подальшому розвитку креативно-оздоровчої діяльності. Моделювання цієї проблеми показало, що вона є тому, що початківці не готові до колективного спілкування, до нового статусу «пошукача», відтак часом потребують психолого-педагогічної допомоги.

У пропонованій системі професійної підготовки (див. другий і третій розділи роботи) для вирішення цієї проблеми створено спеціальну підсистему психолого-педагогічної допомоги. У зв'язку із цим доцільним є впровадження факультативу «Психологічна допомога в умовах креативно-оздоровчої освіти». Вона є важливою для майбутніх учителів фізичної культури в початковій школі, які мають бажання власної професійної самореалізації шляхом утілення ідей креативно-оздоровчої педагогіки в повсякденну педагогічну практику та життя.

Із метою успішного втілення концепції креативно-оздоровчої педагогіки як інноваційної системи доцільним є проведення практичних занять із діагностики властивостей креативного мислення із застосуванням відповідного посібника. Така розробка буде корисною не тільки шкільним психологам, а й учителям фізичної культури, адже вона може бути застосована ними в роботі з учнями.

Вагоме значення для майбутніх учителів початкових класів – викладачів фізичної культури має їх навчання детальному творчому складанню поурочних планів роботи. Вони повинні виявляти достатній рівень розвитку креативності й створювати практичну можливість органічного поєднання морально-етичного й інтелектуального, креативного і

фізичного розвитку та виховання учнів початкової школи. Актуальним є проведення практичних занять студентами під час педагогічної практики за авторськими розробками, створеними на засадах концепції креативно-оздоровчої фізичної культури. У результаті такої підготовки у студентів формується готовність до проведення уроків фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки.

Важливим для втілення ідей креативно-оздоровчої педагогіки є залучення студентів до самоорганізації креативно-оздоровчої діяльності. Звичайно, вікові особливості студентів спонукають викладачів до терплячого й повільного, проте поступового й наполегливого включення їх у процес самоосвіти внаслідок практичного оволодіння самоменеджментом, що забезпечується самомоніторингом.

До змісту підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки доцільно:

1. Залучити студентів до усвідомлення положень концепції креативно-оздоровчої фізичної культури як системи поглядів на зміст і організацію освітнього процесу, що передбачає включення їх у початкову креативно-оздоровчу діяльність та самоменеджмент.

2. Рекомендувати закладам вищої педагогічної освіти започаткувати спеціальні курси «Особистісні й суспільні цінності творчості людини», «Педагогічні дослідження в системі підготовки майбутніх учителів фізичної культури», «Самоменеджмент учнів початкової школи».

3. Започаткувати впровадження факультативу «Психологічна допомога в умовах креативно-оздоровчої освіти», який передбачає навчання всіх учасників креативно-оздоровчої діяльності.

4. Розробити посібник для шкільних психологів і вчителів фізичної культури початкової школи, що містить спеціальний тест для визначення креативності учнів.

У дослідженні змісту й організації підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури у ЗЗСО на засадах креативно-оздоровчої педагогіки виходимо з того, що студенти повинні усвідомлювати значення й сутність усіх елементів системи креативно-оздоровчої діяльності.

Тому є необхідність висвітлити всю систему організації креативно-оздоровчої діяльності як дидактичну і визначити місце та функції майбутніх учителів початкових класів у цій системі.

Вибір концепції креативно-оздоровчої педагогіки з фізичної культури вимагає впровадження типології занять, розробленої А. Сологубом, яка є альтернативою традиційним. У зв'язку із цим і педагогічна техніка їх проведення повинна бути принципово відмінною й мати низку властивих тільки їй особливостей [181; 183; 184].

Розроблена програма «Креативно-оздоровча педагогіка» для навчання студентів другого та третього курсів висвітлює таку систему модернізації викладання фізичної культури студентам педагогічного університету, що може здійснюватися відповідно до ідей сталого розвитку суспільства та положень розробленої нами концепції креативно-оздоровчої фізичної культури учнів початкової школи. Програма спеціалізованого курсу навчання студентів факультетів початкового навчання «Креативно-оздоровча педагогіка» містить перелік знань, умінь і навичок. Також у ній філософсько-психологічно обґрунтовано інноваційні методи, які слід системно й довгостроково, оригінально й гнучко та ретельно втілювати в систему викладання предметів навчального плану ЗВО студентам як майбутнім учителям фізичної культури в початковій школі.

Програма охоплює чотири напрями, що сприяють підготовці вчителів початкової школи до практичного впровадження педагогічної системи креативно-оздоровчої освіти й оволодіння такими вміннями: теорією та практикою розвитку особистого педагогічного мислення, здатного до генерування оригінальних ідей, ретельного, швидкого й гнучкого їх

розроблення; умінням організувати творчий колектив, групу дітей чи діяти одноосібно, але творчо; педагогічною технікою практичного розроблення плану креативно-оздоровчого індивідуального всебічного розвитку дітей молодшого шкільного віку за участю дітей та їхніх батьків; технологією та технікою практичного психолого-педагогічного розвитку креативності дітей методами творчого спілкування в системі креативно-оздоровчої фізичної культури (мозкового штурму, полілогу, дискусії тощо); практикою створення та застосування фізіологічних умов науково обґрунтованого фізичного розвитку дітей різної статі.

На основі програми розробили нову типологію занять із фізичної культури відповідно до мети та завдань креативного і фізичного розвитку студентів. У їх органічному поєднанні й згідно з віковими та індивідуально-типологічними психологічними особливостями студентів формується креативна та фізично здорова особистість. Відповідно до розробленої дидактичної системи визначається й педагогічна техніка креативно-оздоровчої освіти.

Під час організації дидактичного процесу за креативно-оздоровчою системою фізичної культури враховується пріоритетність креативного розвитку студентів та використання змісту освіти як матеріалу для пошукової діяльності. Її організація узгоджується зі структурою і завданнями науково-практичної діяльності, а діяльність студента – з діяльністю вченого, інженера-винахідника чи працівника-раціоналізатора. При цьому студент власними зусиллями, долаючи різні труднощі, досліджує проблеми власного здоров'я й здобуває нові знання з валеології та намагається застосовувати їх у майбутній професійній діяльності. Відтак викладач фізичної культури як науковий керівник і фасилітатор (помічник) у виконанні достатньо простих валеологічних досліджень намагається урізноманітнювати пошукову діяльність студентів, спонукаючи їх до максимальної пізнавальної активності, створюючи творчий психологічний клімат співпраці учасників креативно-оздоровчої діяльності.

Отже, у дидактичній системі креативно-оздоровчої фізичної культури студент – суб'єкт творчості, а тому здобувач (дослідник, винахідник, раціоналізатор), а навчальний матеріал – об'єкт дослідження, а пізніше – винахідництва чи раціоналізаторства. Вирішуючи навчальні проблеми, студенти здійснюють «відкриття», здобуваючи нові знання з валеології. Їх використання студентами у винахідництві нових вправ, елементів занять, музичного супроводу тощо на цьому етапі принципово змінює зміст і організацію роботи на заняттях. Змінюється відтак і роль самого викладача.

Креативно-оздоровча фізична культура студентів формується за умови стимуляції творчого процесу та поетапно згідно з дослідженнями В. Роменця [165], А. Савенкова [168], А. Сологуба [179-181], А. Хуторського [198], М. Чіксентміхайя [199]. Такий підхід передбачає наявність таких етапів пошукової діяльності: підготовка (натхнення), визрівання (інкубація), осяяння (інсайт), перевірка дієвості продукту творчої істинності (експертне оцінювання). У загальній організації навчальної діяльності студентів у системі університетської освіти, окрім методів пошукової валеологічної діяльності, застосовуються й пояснювально-ілюстративні методи, оскільки на будь-якому її етапі можуть знадобитись і знання, які вже здобувалися під час попереднього пошуку. Тому на цьому етапі викладач може оцінити рівень повноти знань студента про креативно-оздоровчу діяльність і перевірити його готовність до застосування знань у нестандартних навчальних ситуаціях.

Як уже наголошувалося, у пропонованій нами системі підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки організація креативно-оздоровчої діяльності в освітньому процесі узгоджується з головними етапами науково-практичної діяльності як творчого процесу. Це передбачає введення нової типології занять, що реалізує креативний підхід до навчання студентів як здобувачів. Враховуючи сутність етапів науково-практичної діяльності, визначили типи занять і відобразили їх у відповідній моделі (рис. 4.1).

У зв'язку з необхідністю детального викладу організації практичної педагогічної діяльності вчителя початкових класів до викладання фізичної культури потрібно визначити мету та завдання кожного типу заняття. Саме це дозволить принципово переорієнтувати майбутніх учителів початкових класів з інформаційно-імперативної дидактики на креативно-оздоровчу. Слід звернути увагу на те, що в цій розробці немає жодного завдання, де викладач мав би студентам «диктувати», «примушувати», «принижувати», а, навпаки, є завдання, які полягають у включенні студентів в освітній процес, як засіб психолого-педагогічної підтримки студентів, як повага людської гідності й встановлення партнерських відносин між учасниками креативно-оздоровчої діяльності. У цьому випадку викладач надає студентам певні рекомендації та спонукає їх до вияву активної творчості та креативності, поцінуючи будь-яку їхню спробу чи за ступенем (ледь помітна, мала, значна тощо), чи за видами (соціальною, емоційною, інтелектуальною, творчою, фізичною тощо).

Типи занять за своїм змістом і головними функціями відповідають етапам науково-практичного пошуку, що може бути дослідженням, винахідництвом, раціоналізаторством. Звичайно, заняття не повинні з ними повністю ототожнюватися, оскільки соціальна значущість «відкриттів» у креативно-оздоровчій діяльності відсутня і має лише педагогічне значення. Але така система організації фізичної культури формує студентів – майбутніх дослідників і одночасно фізично здорових особистостей, які сповідують ідеї здорового та творчого способу життя.

Педагогічна система підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки ґрунтується на природній потребі людини в пошуку і здоровому способі життя, що сприяє не тільки розвитку потенційних фізичних, інтелектуальних, а й креативних задатків студента. Крім того, емоційна сфера в таких умовах миттєво підіймається на рівень людини, що живе із задоволенням і мріями.

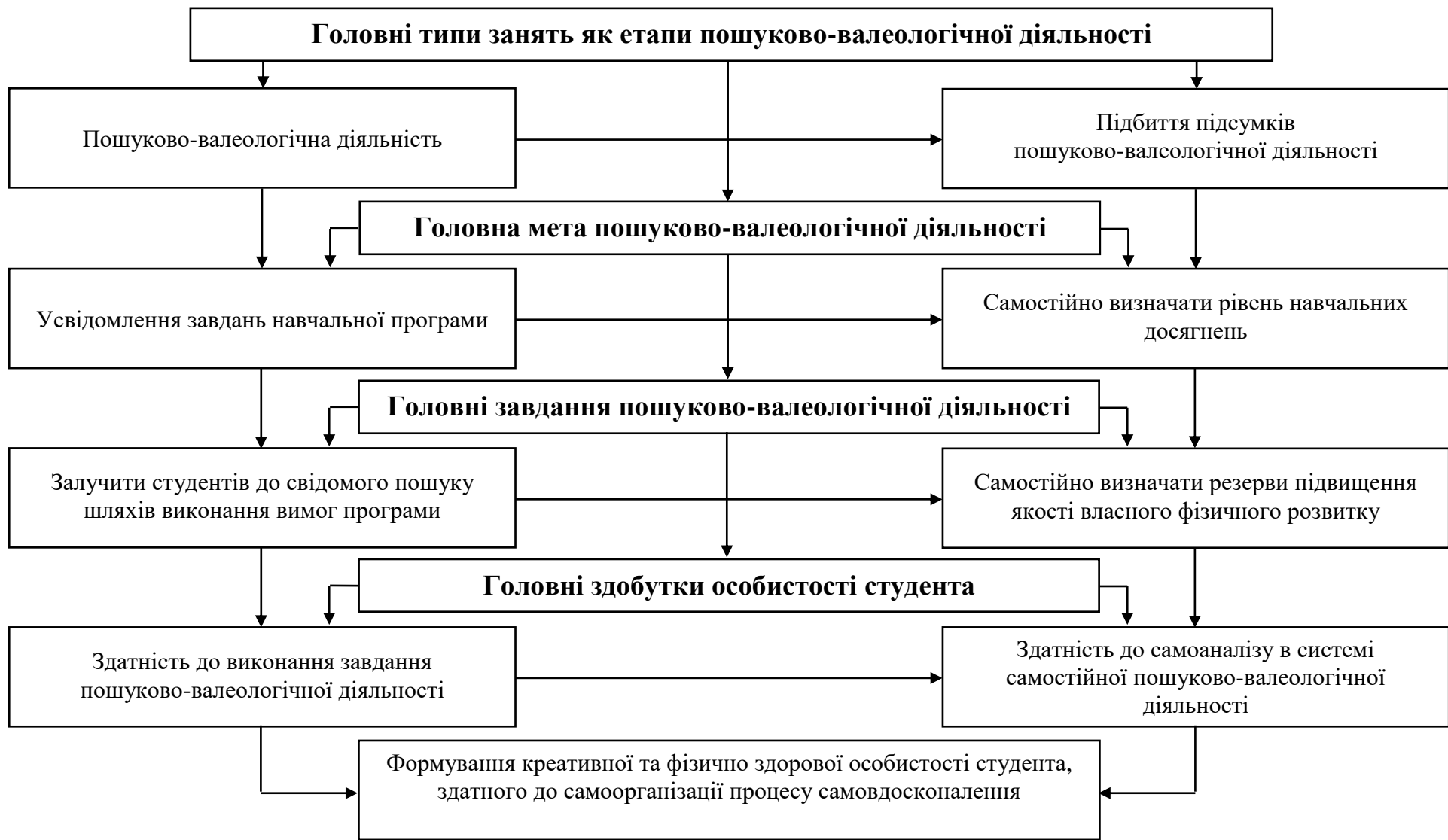

Рис. 4.1. Модель управління креативно-оздоровчим навчанням

Отже, представлені нами типи занять визначають їх головну мету та основні педагогічні завдання. Звичайно, їх перелік може збільшуватися, а мета може поглиблюватися, конкретизуватися чи ускладнюватися.

Проведення занять на засадах креативно-оздоровчої педагогіки проводиться таким чином, що студенти, стикаючись з валеологічною проблемою, за підтримки викладача-фасилітатора формулюють проблему і спільними зусиллями її розв'язують. В освітньому процесі студенти, визначаючи результати пошуку і формулюючи висновки, вступають у взаємозворотні зв'язки з іншими учасниками креативно-оздоровчої діяльності. На наступних етапах викладач сприяє активному застосуванню попередньо здобутих знань у доступній винахідницькій діяльності студентів і становленню в них креативного стилю майбутньої професійної діяльності. Тим самим він спонукає здобувачів освіти до вияву рис креативного мислення: активності, організованості, швидкості, гнучкості, оригінальності, проникливості, об'єктивності, ретельності у розробленні вирішення педагогічної проблеми [109;122; 123; 127; 132;].

Принципова особливість такої системи підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки полягає в тому, що їхня активна індивідуальна пізнавальна творча діяльність спирається на підтримку і співпереживання один за одного та за весь колектив, включаючи викладача. Саме тому викладач у своїй діяльності прагне надавати студентам право помилятися й підтримувати високий рівень творчої активності всіх студентів із метою їх максимального самовираження та самореалізації.

У зв'язку з необхідністю визначення процедур реалізації організації системи підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки необхідно виділити спочатку етапи її наукового зростання, а далі розкрити типи занять, які необхідно дібрати чи застосувати відповідно до потреб студентів. Такими

етапами є програмування пошуків, підготовчий, основний, підсумковий [129].

На першому етапі (програмування та планування пошуків) здійснюється визначення стратегії пошуково-валеологічної діяльності на певний період навчання студентів (I-II цикли). Планування може обмежуватися на розсуд викладача одним місяцем чи семестром як відносно короткими періодами навчання. На цьому етапі доцільно здійснювати впровадження однойменного типу заняття.

На другому, підготовчому, етапі впроваджується тип заняття «підготовка до пошуково-валеологічної діяльності» та «пошуково-валеологічна діяльність».

На третьому, основному, етапі студенти під керівництвом викладача застосовують типи занять «пошуково-валеологічна діяльність» та проводять відповідну роботу, передбачену навчальною програмою. Відповідно до плану викладач створює умови для свідомого й креативного виконання завдань протягом семестру. По закінченні циклу занять викладач разом зі студентами виконує завдання наступного етапу.

На четвертому, підсумковому, етапі «підбиття підсумків пошуково-валеологічної діяльності» здійснюється валеологічний та психологічний моніторинг, що полягає у діагностиці й аналізі результатів креативно-оздоровчої діяльності всіх учасників. До нього викладач залучає не тільки студентів, а й спеціалістів суміжних галузей (спортсменів, науковців, валеологів).

Зважаючи на новизну авторської типології занять та необхідність їх психолого-педагогічного забезпечення, що передбачається концепцією, а водночас і важливість усвідомлення майбутніми вчителями мети і завдань креативно-оздоровчої діяльності, далі подаємо їх зміст почергово.

Перший тип заняття: програмування й планування пошуково-валеологічної діяльності.

Головна мета: створити умови для аналізу стану фізичного розвитку студентів та визначити шляхи їх особистого розвитку й оволодіння системою самоорганізації.

Основні завдання:

- залучити студентів до обговорення та обґрунтування перспектив особистої пошуково-валеологічної діяльності;
- домогтися розуміння студентами системи організації й самоорганізації в навчальній роботі на заняттях та позааудиторній пошуково-валеологічній роботі;
- сформулювати особисті завдання життєтворчості та здорового способу життя з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей кожного студента;
- накреслити перспективу колективної пошуково-валеологічної діяльності студентів;
- розвивати креативні здібності та мотивацію, створюючи умови для визначення студентами переходу до більш складних нетипових завдань, пошуку проблем і способу їх вирішення, вияву внутрішніх потреб.

Другий тип заняття: підготовка до пошуково-валеологічної діяльності.

Головна мета: сприяти формуванню готовності студентів до пошуково-валеологічної роботи на заняттях та в позааудиторній роботі, що передбачає розуміння і виконання ними основних проблем і завдань.

Основні педагогічні завдання:

- налаштувати студентів на розкутість, свободу спілкування й сміливість пошуку, сприяти розвитку креативності мислення;
- розвивати поняття про творчий та здоровий спосіб життя;
- поглиблювати поняття про систему організації й особистої самоорганізації пошуково-валеологічної діяльності студентів як засобу виконання планів і програми життєтворчості;

- залучити студентів до активного набуття спеціальних знань, формування вмінь і навичок із валеології, фізичної культури та базових знань теорії пошукової діяльності;
- розвивати інтелектуальні здібності до аналізу і синтезу, порівняння й узагальнення, виділення головного та абстрагування тощо;
- розвивати увагу, пам'ять, уяву, емоційність та волюві якості;
- розвивати креативну мотивацію шляхом створення умов для автономності, вияву внутрішніх потреб, вільного вибору змісту та видів інтелектуальної та рухової діяльності;
- викликати пізнавальний інтерес до уроків фізичної культури та функцій студента в системі пошуково-валеологічної діяльності;
- виховувати відповідальне ставлення студентів до часу, ресурсів і учасників освітнього процесу.

Третій тип заняття: пошуково-валеологічна діяльність.

Головна мета: забезпечити виконання навчальної програми з фізичної культури відповідного заняття.

Основні педагогічні завдання:

- залучити студентів до свідомого й пошукового виконання вимог, передбачених планом викладача;
- поглиблювати пізнавальний інтерес до завдань заняття;
- закріплювати поняття про творчий розвиток та здоровий спосіб життя;
- формувати поняття про пошукову діяльність як дослідницьку, винахідницьку або раціоналізаторську;
- досягати включення студентів у пошук та усвідомлення ними практичної цінності завдань пошуково-оздоровчої діяльності;
- розвивати креативну мотивацію, спонукаючи студентів до активної пошуково-валеологічної діяльності, що сприяє поглибленню їхніх креативних здібностей мислення: гнучкості, швидкості, широти, оригінальності, самостійності;

– поглиблювати навички самоорганізації та вміння студентів взаємодіяти між собою в системі «студент – студент», «викладач – студент», прояву внутрішньої гармонії чи суперечностей у навчальній діяльності та визначення соціальної значущості проблем;

– розвивати інтелектуальні здібності класифікації й систематизації досліджуваної інформації, виділення головного і узагальнення результатів дослідження у висновках;

– розвивати творчі вміння дискутувати, долучатися до полеміки в обговоренні результатів дослідження, звітувати та пропагувати.

Четвертий тип заняття: підбиття підсумків пошукової діяльності.

Головна мета: визначити рівень навчальних досягнень студентів і спонукати їх до самоаналізу, об'єктивного самоконтролю, точного самообліку, самозвіту як складових загальної системи самомоніторингу.

Основні завдання:

– визначити рівень фізичного, креативного, інтелектуального розвитку, їх відповідність педагогічним намірам та вимогам державної програми;

– встановити рівень осмислення навчальної інформації та пізнавального інтересу до проблем валеології, фізичної культури, спорту тощо;

– здійснити контроль знань, умінь та навичок із відповідної теми чи розділу навчальної інформації;

– узагальнити результати пошуково-валеологічної діяльності та визначити її перспективи.

В організації креативно-оздоровчого освітнього процесу перед студентами ставиться мета діяти розкуто, виявляючи сміливість і оригінальність, критичність, гнучкість, швидкість мислення та здатність виявляти і вирішувати соціально значущі проблеми [125; 133]. Щоб сформувати вказані якості, студентів слід вчити спільної творчої діяльності з викладачем та співтворчості з іншими студентами. При цьому постійно

наголошуємо на важливості визнання студентами головних принципів пошуково-валеологічної діяльності, а саме:

- активно й безперервно брати участь в освітньому процесі;
- активно пізнавати будь-який навчальний матеріал, глибоко осмислюючи його;
- підтримувати стосунки товариськості, взаємоповаги, взаємодовіри, уникаючи будь-якої штучної змагальності, заздрості тощо.
- нести рівну відповідальність, мати право на помилку і досягнення у пошуково-оздоровчій діяльності.

Залежно від типу чи виду заняття студенти залучаються до виконання функцій здобувачів-валеологів, що відповідає статусу майбутніх дослідників, тих, що набувають на різних етапах навчальної діяльності (доповідач, опонент, рецензент, консультант тощо).

4.3. Педагогічна технологія формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки

Педагогічна технологія, за визначенням М. Ярмаченка, є «сукупністю засобів і методів відтворення теоретично обґрунтованих процесів навчання і виховання, що дозволяють успішно реалізувати поставлені освітні цілі». На переконання автора, вони передбачають «відповідне проєктування, при якому будь-які цілі ставляться досить однозначно і зберігається можливість об'єктивних поетапних вимірювань та підсумкової оцінки досягнутих результатів» [145, с. 359].

Розроблена педагогічна система підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки вимагає дотримання певних умов її ефективного функціонування:

- реалізація дидактичних процесів як пошукової діяльності, що зумовлюють досягнення відповідної мети та завдань навчання;
- упровадження відповідних організаційних форм навчання;
- готовність майбутніх учителів початкових класів до реалізації завдань заняття;
- застосування ІКТ та інших засобів здійснення навчальної діяльності в умовах креативно-оздоровчої діяльності.

У процесі розроблення педагогічної системи підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки для того, щоб вона відповідала критеріям технологічності, нами були здійснені заходи, спрямовані на її узгодження з раніше поданою концепцією і розробленою теоретичною моделлю. Зважаючи на попередні міркування, у подальшому викладі маємо намір досягати відповідності критеріям системності, керованості, ефективності та відтворюваності, що обумовлені в теоретичних дослідженнях і аналізу розробленої моделі [129]. Деталізуючи останнє, слід зазначити, що педагогічна система підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки повинна мати всі ознаки системи, передбачати можливість діагностики досягнення цілей і планування освітнього процесу. Водночас означена система має функціонувати відповідно до очікуваних результатів і оптимальних затрат та гарантувати досягнення певного стандарту навчання. Не менше значення для прийнятності системи має її відтворюваність – можливість застосування в інших однотипних закладах освіти та іншими суб'єктами креативно-оздоровчої діяльності.

Виклад розробленої нами педагогічної системи необхідно здійснити з урахуванням особливостей креативно-оздоровчої діяльності студентів та послідовно визначити:

– концептуальне розуміння цільових орієнтацій креативно-оздоровчої освіти, що передбачає тлумачення засобів філософського, психологічного та соціально-педагогічного досягнення цілей;

– технологічне забезпечення проблеми реалізації креативно-оздоровчої концепції та гарантування дотримання вимог певного освітнього стандарту і його змісту та психолого-педагогічних методів, прийомів, форм організації освітнього процесу з підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури [129; 135].

Результатом усвідомлення сутності педагогічної системи підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки та її практичної реалізації відповідно до мети майбутньої педагогічної діяльності є сформована готовність майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки. Означене зможе реалізувати тільки сформована креативна особистість, яка виявляє розвинені креативні здібності, мотивацію, знання, вміння та навички. Саме ці особисті якості забезпечують її здатність породжувати якісно нові ідеї, системи, засоби та духовні цінності, що так чи інакше змінюють на краще життя окремої дитини чи навіть усієї людської цивілізації.

Відповідно до мети педагогічної діяльності, спрямованої на підготовку майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки, нами була розроблена дидактична система креативно-оздоровчої фізичної культури за аналогією з розробками А. Сологуба, у яких представлена модель становлення креативної особистості у вигляді піраміди [179; 180; 184]. Аналіз цієї моделі подано в п. 2.1 нашої роботи при обґрунтуванні розробки концепції педагогічної системи підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки.

У нашій роботі педагогічну технологію формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на

засадах креативно-оздоровчої педагогіки розробляли на підставі результатів моделювання (п. 3.3). Її аналіз показав, що розроблення технології, її контроль і корегування повинні відбуватися постійно за результатами моніторингу креативно-оздоровчої діяльності.

З метою перевірки дієвості (технологічності) підсистеми оцінювання якості формування готовності майбутніх учителів початкових класів до проведення фізичної культури в розробленій моделі системи професійної підготовки на засадах концепції креативно-оздоровчої діяльності нами були визначені вимоги до моніторингової системи в контексті її управління підготовкою студентів. Для цього на основі робіт Н. Белікової [8; 9], Г. Єльніковї [52], О. Ляшенко [89-91] та ін. учених були проведені емпіричні дослідження підсистеми оцінювання в умовах їх практичного впровадження.

В управлінні формуванням готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки доцільно дотримуватись такого алгоритму дій, що узгоджується із засадами гуманістичної психології та креативно-оздоровчої педагогіки. Вони полягають у:

- розробленні програми та плану педагогічної діяльності, створенні умов для креативно-оздоровчої діяльності;
- ознайомленні учасників креативно-оздоровчої діяльності із сутністю інноваційної розробки та одержанні згоди на її реалізацію;
- діагностиці стану здоров'я студентів і збиранні інформації про нього;
- створенні сприятливих матеріально-технічних умов для здійснення креативно-оздоровчого освітнього процесу;
- реалізації намірів та аналізі інформації про перебіг упровадження освітнього креативно-оздоровчого процесу відповідно до його цілей, завдань, планів та програм;

- мотивації студентів до теоретичного оволодіння основами креативно-оздоровчої педагогіки та визначенні цілей, завдань, змісту самоосвіти батьків;
- побудові прогнозів, плануванні, програмуванні подальшої діяльності із утілення ідей креативно-оздоровчої педагогіки;
- контролі за рівнем креативно-оздоровчої діяльності й самоконтролі за педагогічною діяльністю студента;
- повторній діагностиці й аналізі її результатів;
- самоаналізі управлінської діяльності викладача та студента з реалізації креативно-оздоровчого освітнього процесу відповідно до державних стандартів освіти, запитів студентів;
- регулюванні управління якістю креативно-оздоровчої освіти;
- організації креативно-оздоровчого освітнього процесу відповідно до програм регулювання та корекції;
- контролі за рівнем організації креативно-оздоровчої діяльності;
- експертизі якості освіти фахівців органів управління освітою [114].

Послідовність виконання зазначених функцій управління в представленому алгоритмі має важливе значення, оскільки, поетапно змінюючи одна одну, функціональні ланки утворюють єдиний управлінський цикл із часовим обмеженням в один рік, що відповідає основним положенням технологічності. Вилучення одного з функціональних елементів може призвести до зміни всього процесу управління й зниження його кінцевих результатів.

У процесі управління системою підготовки має обов'язково враховуватися низка факторів, які визначені науковою школою Г. Єльнікової та впливають на якість кінцевих результатів:

- медичне обслуговування, харчування, зручність фізкультурно-оздоровчої роботи;
- моральне виховання студентів у процесі соціалізації особистості;

- формування безперервної системи фізкультурної освіти в нових ринкових умовах;
- взаємодія зі студентами, знання їх психології й побуту, традицій суспільства; вивчення попиту на освітні послуги [52].

Отже, основна ідея функціонування педагогічної системи підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки полягає в послідовному використанні моніторингу як засобу спостереження для розробників системи та учасників креативно-оздоровчої діяльності за дотриманням встановлених педагогічних умов формування готовності до креативно-оздоровчої діяльності. Зібрана інформація використовується для вдосконалення системи професійної підготовки студентів.

Нами розроблений зміст локального моніторингу занять з фізичної культури за авторською концепцією креативно-оздоровчої педагогіки, яку повинен уміти проводити кожен з учасників креативно-оздоровчої діяльності (табл. 4.1).

Наукова новизна системи локального моніторингу якості педагогічної системи підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки полягає в постійному й детальному визначенні перешкод щодо технології втілення креативного освітнього процесу, наданні своєчасної педагогічної підтримки учням та вихованні їх як креативних та фізично здорових особистостей.

Практичне значення застосування цієї підсистеми контролю визначається наданням можливості керівникам закладу освіти постійно володіти інформацією щодо якості креативно-оздоровчої освіти в закладі та своєчасно впливати на неї. Вони мають ухвалювати відповідні управлінські рішення, прогнозуючи стосунки суб'єктів, результати креативно-оздоровчого освітнього процесу і визначаючи ефективність змісту, форм та методів під час становлення креативної та фізично здорової особистості учня початкової школи.

Таблиця 4.1

**Локальний моніторинг занять із фізичної культури
(за авторською концепцією креативно-оздоровчої педагогіки)**

Керівник закладу	Вербально схарактеризувати й оцінити педагогічну діяльність викладача, визначити й обґрунтувати її відповідно до положень концепції креативно-оздоровчої фізичної культури студентів; визначити мету, завдання та напрями самоосвіти відповідно до сучасних вимог.
Заступник керівника з навчально-виховної роботи	Вербально схарактеризувати й оцінити педагогічну діяльність викладача та виявити її узгодженість із положеннями концепції креативно-оздоровчої фізичної культури студентів; надати консультативну допомогу викладачу у виконанні плану та втіленні положень концепції в повсякденну практику з виконання відповідних навчальних програм креативно-оздоровчої фізичної культури.
Заступник керівника з наукової роботи	Вербально схарактеризувати й оцінити педагогічну діяльність викладача як науковця у втіленні положень концепції креативно-оздоровчої фізичної культури студентів та надати консультацію щодо проблем поточної наукової діяльності студентів.
Заступник директора з науково-методичної роботи	Вербально схарактеризувати й оцінити педагогічну діяльність викладача у втіленні нових методичних розробок, сприяти органічному поєднанню занять із креативно-оздоровчої педагогіки з іншими предметами, сприяти визначенню програми та планів методичної роботи в закладі.
Практичний психолог	Вербально схарактеризувати педагогічну діяльність студентів, виявити її узгодженість із положеннями концепції креативно-оздоровчої фізичної культури та надати консультацію щодо врахування вікових психологічних особливостей студентів щодо подальшої самоосвіти.
Викладач фізичної культури	Вербально схарактеризувати й здійснити самооцінювання особистої педагогічної діяльності та виявити її узгодженість із положеннями концепції креативно-оздоровчої фізичної культури та положенням про ЗВО, виявляти готовність до креативно-оздоровчої діяльності.
Студент	Вивчати свою навчальну діяльність з позиції втілення концепції креативно-оздоровчої фізичної культури та заходів з їх узгодження з власним педагогічним підходом; надавати консультативну допомогу своїм партнерам.

Під час проведення локального моніторингу педагогічної системи підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки учасники креативно-оздоровчої діяльності повинні дотримуватися таких принципів:

- конфіденційності використання інформації моніторингу;
- безоцінного сприйняття особистості студента як унікального творіння природи;
- постійного пошуку обмежень (стан здоров'я, емоційний стан, матеріальні ресурси), що є перешкодами для самореалізації особистості студента, і забезпечення своєчасної обов'язкової психолого-педагогічної допомоги;
- необхідності пошуку особистісного креативного підходу до студента, ураховуючи його індивідуальні фізичні, фізіологічні та психологічні особливості, потреби, здібності тощо;
- загальної професійної педагогічної етики та етики педагога-дослідника; чіткого усвідомлення методологічної характеристики моніторингу (об'єкта, теми, актуальності тощо);
- точного дотримання методів і вимог до психологічних та педагогічних досліджень;
- невтручання у природний перебіг креативно-оздоровчого освітнього процесу;
- своєчасного узагальнення результатів моніторингу та оформлення їх у вигляді протоколів тощо [129].

Основними психологічними методами в системі локального креативно-оздоровчого моніторингу є спостереження, самоспостереження, консультативна допомога, бесіда, автотренінг тощо. Завдяки застосуванню цих методів моніторинг якості креативно-оздоровчої освіти використовується як засіб психологічної допомоги особистості, зокрема під час вирішення проблем, породжених унаслідок перебування творчих осіб у соціумі закладу освіти. Сутність психологічної допомоги полягає в

забезпеченні емоційної та смислової підтримки студента в ситуаціях ускладнення, що виникають у процесі його особистісного та соціального життя. Серед головних завдань психологічної підтримки студентів є залучення їх до психологічного творчого розвитку та розвитку особистісного фізичного здоров'я, вирішення психологічних проблем студентів тощо.

Зміст діяльності психолога, викладачів, студентів полягає в психологічній допомозі, емоційній підтримці, детальному аналізі життєвих ситуацій та ціннісно-смисловому орієнтуванні студента на творчий пошук, розвиток, прогрес в особистому житті. Основними об'єктами моніторингу якості педагогічної технології формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки є особистість студента, викладача, їхні стосунки та творча діяльність в умовах освітнього процесу. Предметом моніторингу якості педагогічної технології формування готовності майбутніх учителів початкових класів є шляхи вдосконалення умов креативного та фізичного розвитку студентів як самостійних факторів; прогнозування стосунків суб'єктів і результатів освітнього процесу; визначення ефективності змісту, форм та методів у розвитку креативної та фізично розвиненої особистості студента та викладача.

Практичне вирішення проблеми якості педагогічної технології формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки потребує ефективного використання всіх ресурсів навчального закладу. Відтак важливо враховувати той факт, що локальний психолого-валеологічний моніторинг у ЗВО в умовах існування проблем суспільно-економічного розвитку та несприятливого екологічного стану навколишнього середовища є не тільки бажаним, а й обов'язковим. Саме тому педагогічна система формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки вимагає системного впровадження локального моніторингу в кожній студентській

групі. Він має здійснюватися самим викладачем, який проводить заняття з фізичної культури, і студентом, який їх відвідує.

Залежно від об'єкта, предметів, мети та завдань локального моніторингу якості педагогічної технології формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки у цій педагогічній системі він може бути реалізований у декількох видах: адміністративному, психолого-педагогічному, учнівському, господарському та фінансово-економічному.

У керівника закладу освіти, його заступників, психолога та викладачів як експертів локального моніторингу рівень відповідальності і функції різні, тому виникає необхідність визначити їх, відобразивши в таблицях бланків протоколів (додаток В, Г, Д, Е, Ж). Для визначення загальної оцінки якості формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки одержані дані складаються і визначається загальний рівень якості діяльності навчального закладу в аспекті створення умов для освітнього процесу. Такі бланки протоколів окремих видів, що стосуються якості формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки, можуть також використовуватися для самостережень (інтроспекції) викладачем.

Для запровадження педагогічної технології формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки нами був проведений спеціальний семінар для учасників креативно-оздоровчої діяльності «Креативно-оздоровча освіта у ЗВО». У зв'язку із цим під час складання річного плану роботи ЗВО адміністрація має врахувати такий аспект та включити до його змісту відповідні теми з психології, педагогіки, валеології, методики фізичної культури, санітарії, гігієни, теорії управління. Також викладачу фізичної культури рекомендували самостійно скласти «Словник основних понять креативно-оздоровчої фізичної культури». Усі зазначені заходи, безперечно,

будуть сприяти свідомому використанню педагогічної технології формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки викладачем для розроблення плану роботи на заняттях та під час аргументованого аналізу якості креативно-оздоровчої діяльності.

Адміністративний, або директорський чи керівний, моніторинг якості педагогічної технології формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки здійснюється безпосередньо керівником закладу освіти. Він полягає у вивченні чи контролі за дотриманням законів України, статуту закладу, правил внутрішнього трудового розпорядку, наказів керівника, що визначають систему діяльності й управління закладом освіти. Керівник закладу в педагогічній системі моніторингу якості педагогічної системи формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки є головним його модератором. Адже саме він повинен забезпечити системний підхід відповідно до концепції діяльності закладу, залучаючи до цього педагогічний, студентський колективи та громадськість. Тому саме керівник має виявити ініціативу в розробленні програми соціально-економічного розвитку закладу та річного плану роботи, передбачаючи форми моніторингу, терміни виконання та відповідальних осіб за будь-який з інших видів моніторингу.

Одним із важливих завдань керівника в системі моніторингу є залучення до креативно-оздоровчої діяльності саме студентів, які потребують особливої уваги. Вони мають перебувати у виняткових умовах автономної самодостатньої та саморегульованої системи креативно-оздоровчої освіти, що має відповідати їхнім віковим, індивідуально-психологічним, анатомо-фізіологічним особливостям. У зв'язку із цим учитель фізичної культури має нести персональну відповідальність за створення й збереження креативно-оздоровчого процесу на заняттях [66, 114].

Не менш важливим є забезпечення закладу медичними працівниками із сучасним рівнем професійної підготовки та розумінням психологічних і фізіологічних особливостей студентів. Вони повинні кваліфіковано сприяти індивідуально-особистісному фізичному розвитку студентів.

Унаслідок одержаних результатів локального моніторингу можемо стверджувати, що для студентів важливим є залучення їх до творчого й свідомого, зацікавленого й щирого, зваженого й сміливого та відповідального вирішення проблем діяльності закладу як установи студентського самоврядування та самоуправління.

Для вирішення проблем забезпечення закладу освіти педагогами, що відповідають вимогам реалізації педагогічної технології формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки, керівник персонально згідно з розробленою ним системою здійснює моніторинг професійної готовності вчителів до навчання студентів за системою креативно-оздоровчої педагогіки.

Особливе значення в реалізації ідей і положень пропонованої системи підготовки полягає в тому, що керівник здійснює конкретні заходи щодо забезпечення умов повсякденної ефективної та плідної студентської й педагогічної креативно-оздоровчої діяльності кожного окремого викладача і студента та всього колективу в цілому. Відтак досить важливим є створення відповідного психологічного клімату в закладі освіти. Належну допомогу керівнику в цьому надають заступники, що здійснюють психолого-педагогічний моніторинг. Керівник, його заступники та викладачі фізичної культури, здійснюючи моніторинг якості креативно-оздоровчої діяльності кожного студента, користуються «Інформаційною карткою студента».

У психолого-педагогічному моніторингу оцінювання формування готовності студентів до майбутньої професійної креативно-оздоровчої діяльності кожен із заступників керівника залежно від того, куратором якого напряму діяльності закладу він є, ґрунтовно визначає сутність проблем його

життєдіяльності, пропонує детальні проекти їх вирішення. Окрім того, завдяки моніторингу заступники керівника визначають проблеми поточної діяльності закладу й намагаються самостійно їх вирішити. Заступники керівника здійснюють психолого-педагогічний моніторинг у процесі навчальної, позанавчальної та культурно-естетичної діяльності студентів. Для забезпечення креативного та фізичного розвитку студентів на заняттях, що передбачається системою креативно-оздоровчої педагогіки, викладач намагається систематично дотримуватись умов їх гармонійного розвитку. Із цією метою він організовує локальний моніторинг під час занять, об'єктом якого є особистість студента, а предметом дослідження – його креативність та умови освітнього процесу. У процесі моніторингу визначається наявність і виконання організаційних і педагогічних умов для розвитку мотивів і психіки та їх відповідність концепції креативно-оздоровчої фізичної культури.

Із перших кроків навчання студентів викладач фізичної культури намагається встановити зі студентами партнерські стосунки взаємоповаги та відповідальності. Відтак упроваджується моніторинг студентів, що здійснюється безпосередньо ними, під час якого поступово оволодівають навичками визначення найпростіших санітарно-гігієнічних показників власного самопочуття та постійного обліку даних в «Особистому щоденнику студента», створеному відповідно до розробки А. Сологуба [179; 180; 184]. У забезпеченні студентського моніторингу варто зазначити, що він може бути й у самомоніторинговому випадку, коли студент може впоратися із завданням без допомоги викладача. Самомоніторинг є важливим щаблем у загальній педагогічній системі формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки, що сприяє розвитку самостійності студентів та формуванню в них власних потреб та навичок системної самоорганізації.

Студенти в локальному моніторингу перебувають у ролі дослідників, що самостійно організовуються, забезпечуючи самопізнання, яке є підвалиною майбутньої самореалізації в професійній діяльності.

У моніторингу як психолого-педагогічному дослідженні можуть застосовуватися загальнонаукові методи (аналіз, синтез, формалізація, абстрагування), конкретні наукові методи педагогічних досліджень (спостереження, самоспостереження, опитування, бесіди, інтерв'ю, експертне оцінювання, лабораторні експерименти, тести) та математичні методи обробки результатів наукових досліджень.

Педагогічна технологія формування готовності майбутніх учителів початкових класів до використання моніторингу як складової їх готовності до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки побудована нами згідно з логікою наукового дослідження (за С. Гончаренком) [26].

На першому етапі (підготовка до локального моніторингу) адміністрація закладу освіти намагається створити умови для оволодіння методикою моніторингу для заступника керівника, що опікується проблемами креативно-оздоровчої діяльності (експерта) та викладача фізкультури. Також викладачі й студенти мають усвідомити педагогічну цінність, основну ідею, мету, завдання та принципи моніторингу в системі креативно-оздоровчої педагогіки тощо. Із цією метою адміністрація закладу організовує зустрічі, педагогічні наради, консультації експертів. У зв'язку із цим розробляється план проведення моніторингу досліджень, де зазначають мету й терміни виконання різних видів завдань. У разі необхідності експертам надаються додаткові консультації.

На другому етапі здійснюється практичне експертне визначення умов та якості креативно-оздоровчої фізичної культури в закладі освіти. Їх сутність і рівень визначається в індивідуальному порядку кожним із експертів. Останні ознайомлюються зі змістом протоколів та критеріями якості креативно-оздоровчої освіти. Для теоретичного оволодіння поняттями якості експертам надаються друковані матеріали у вигляді спеціальних посібників. У разі необхідності експерт може скористатися ними під час

обговорення одержаних результатів перевірки стану фізичної культури з викладачем.

На третьому етапі (узагальнення результатів локального моніторингу) здійснюється формулювання висновків щодо умов та якості фізичної культури та діяльності всіх учасників креативно-оздоровчої діяльності. Відтак моніторинг здійснюється систематично з використанням засобів ІКТ. Одержані дані моніторингу вносять у комп'ютер і створюють інформаційний банк моніторингу. Крім того, інформацію про якість фізичної культури, що забезпечується кожним окремим викладачем і студентом, залежно від об'єкта, предмета, мети й завдань моніторингу узагальнюють в окремих спеціальних таблицях, графіках, схемах, діаграмах. Вони слугують для формулювання висновків про належний стан об'єкта моніторингу й прогнозування його розвитку.

У покращенні якості локального моніторингу та застосуванні його результатів особливе значення має інформація про діяльність учасників освітнього процесу. Їх педагогічну готовність до виконання та впровадження креативно-оздоровчої діяльності варто відображати в графіках за шкалою, що має чотири рівні. Під час бесіди з учасниками та підбиття підсумків їх діяльності за той чи інший період результати можна відобразити графічно, надаючи інформацію про динаміку їх професійного становлення.

На четвертому етапі (застосування результатів локального моніторингу) інформація про якість креативно-оздоровчої діяльності використовується для підготовки та видання узагальнювальних наказів, рекомендацій, усних розпоряджень, розроблення положень діяльності закладу в аспекті фізичної культури.

На п'ятому етапі (програмування й планування діяльності закладу) інформація моніторингу використовується для розроблення нових педагогічних систем і забезпечення перспективного розвитку закладу освіти та реалізації програм креативно-оздоровчої фізичної культури. Усі працівники закладу освіти об'єднуються в різні творчі групи за ознакою їхніх

посадових обов'язків, використовуючи інформацію моніторингу, та залучаються до розроблення річного плану діяльності закладу. Останній стає базисом для розроблення планів роботи методичного об'єднання вчителів фізичної культури та програми соціально-економічного розвитку закладу освіти із залученням усіх працівників, студентів, громадськості, що дає можливість ґрунтовно розробити стратегії розвитку фізичної культури в закладі.

4.3.1. Здоров'язберезувальне середовище початкової школи як об'єкт проєктування в майбутній професійній діяльності вчителя

Утілення ідеї валеологічної діяльності наряду з пошуковою в умовах застосування гуманістичної креативно-оздоровчої педагогіки є достатньо актуальною проблемою і новою справою у фізичній культурі. Адже всі роки діяльності радянської системи освіти широко й послідовно втілювалися ідеї авторитарної педагогіки. Її головною ідеєю була підготовка технократичної особистості для потреб соціалістичної держави. Пріоритетними проблемами були загальнодержавні цінності, загальний рівень культури (фізичної в тому числі), загальний рівень здоров'я. Усі особисті проблеми відкидалися тогочасною ідеологією суспільного розвитку.

Зміна суспільної парадигми розвитку нашої держави вимагає адекватної реакції системи освіти. Важливими стають проблеми особистого розвитку індивідуума, що і визначило відповідні напрями розвитку педагогічної науки.

У вирішенні проблем концептуальної зміни діяльності Нової української школи є декілька перешкод, що пов'язані з розв'язанням психологічних проблем особистісної й суспільної цінності творчості людини. Окреслена психологічна проблема особливо, як стверджують психологи Я. Пономарьов [152; 153], К. Роджерс [162-164], В. Роменець [165],

А. Савенков [168], М. Чіксентмахай [199] та ін., гостро стоїть перед дітьми та молоддю, оскільки вона фізично, психічно, фізіологічно та духовно виявляє особливо високу чутливість та вразливість. Саме тому вчителю необхідно намагатися створити сприятливий психологічний клімат, щоб передбачити досягнення високих результатів взаємодії. Такі завдання можна вирішувати на засадах концепції креативно-оздоровчої педагогіки, не вдаючись до штучного маніпулювання обдарованістю дітей. Відтак психолого-педагогічна система впливу на дитину узгоджується з положеннями Закону України «Про освіту» [57], Декларацією «Про права дитини» [33].

У методологічних засадах креативно-оздоровчої педагогіки з фізичної культури виходимо з педагогічних досліджень та власних переконань, що узгоджуються з принципами гуманізації й гуманітаризації навчання, демократизації й доступності навчання, диференціації й природовідповідності, індивідуалізації й домінування ідеї розвитку креативності дитини.

Тому завданнями педагогічної діяльності вчителя початкової школи є володіння такими системами викладання, які націлюють учнів на природовідповідне навчання, виховання та розвиток креативності, які здатні задовольнити їхні природні потреби не тільки у фізичному русі, а й одночасно у творчості.

У такому контексті нами створена педагогічна система підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки.

Як доводять проведені нами дослідження, для функціонування створеної системи необхідно забезпечити виконання спеціальних психолого-педагогічних умов. Ця теза підтверджується теоретичними дослідженнями вітчизняних і зарубіжних педагогів, психологів, медиків, а саме; О. Бондаренка [10], С. Гончаренка [25; 28; 29], Т. Каракатсаніс [65], А. Матюшкін [94; 95], К. Роджерса [162-164], П. Торренса [212-214] та ін.

Однак аналіз такого феномену, як креативно-оздоровча діяльність, показав, що успішне впровадження розробленої системи підготовки студентів у практику їх професійної підготовки може бути здійснено за умови розв'язання проблем гігієнічного виховання учасників креативно-оздоровчої діяльності. У Законі України «Про освіту» наголошується на необхідності створення «безпечних і нешкідливих умов праці, сприяння розвитку здібностей здобувачів освіти, формування навичок здорового способу життя, турботи про їхнє фізичне й психічне здоров'я» [57]. Майбутнім учителям початкових класів, які викладатимуть фізичну культуру, треба мати на увазі, що вікові особливості дітей молодшого шкільного віку мають ураховуватись під час занять, зокрема з фізичної культури. Тим більше, що у зв'язку з високою руховою активністю учнів на уроках фізичної культури відбуваються значні фізіологічні зміни в організмі дитини, які потребують постійного контролю з боку вчителя. Саме тому психологи наголошують, що вчитель фізичної культури початкової школи має «сприяти таким психічним новоутворенням у дитини, як усвідомлення себе суб'єктом пізнання через прийняття ролі учня, а також ролі авторитету вчителя, готовності виконувати шкільні вимоги» [2].

Здоров'язбережувальні системи, до яких належить креативно-оздоровча, спрямовані на розв'язання пріоритетного завдання сучасної освіти – збереження, підтримку й збагачення здоров'я суб'єктів освітнього процесу в навчальному закладі. Саме здоров'я, як наголошують І. Василяшко та Л. Булавська, «є умовою успішного росту і розвитку особистості, її духовного і фізичного вдосконалення, а в подальшому – успішного життя. Воно надає змогу пошуку та засвоєння нових знань, набуттю нових умінь і навичок, сприяє ефективному керуванню ресурсами та інформаційними потоками, вмінню визначати навчальні цілі та способи їх досягнення, вибудовувати власну траєкторію, формуванню здорового способу життя, оцінюванню власних результатів навчання» [12, с. 34].

Тому розроблену нами систему професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки можна розглядати як здоров'язбрежувальну систему. Аналізуючи її концептуальні позиції, доходимо висновку про очевидну наукову новизну пропонованої системи й практичну педагогічну цінність. Усі раніше створені системи (медико-профілактичні, фізкультурно-оздоровчі, соціально-психологічного благополуччя) не ставили завданням розвиток креативності. Проте саме така система як здатність до створення нового надає реальної практичної можливості учасникам креативно-оздоровчої діяльності оволодіти певним змістом і організацією креативно-оздоровчої діяльності під керівництвом викладача фізичної культури. Вона має ознаки неповторності та обов'язкового позитивного фізично-розвивального креативного ефекту, що зумовлює гнучкість, швидкість, ретельність у застосуванні оригінальних методів, засобів, прийомів та видів оздоровлення людини.

Система професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки має велике педагогічне значення і є результатом глибинної модернізації освітнього процесу фізичної культури. Майбутнім учителям початкових класів, що викладатимуть фізичну культуру, а особливо дітям молодшого шкільного віку, необхідно, вирішуючи проблеми креативного та фізичного розвитку, оволодівати початковими знаннями з гігієни [119; 120; 121; 205]. Зазначені проблеми освіти потребують вирішення завдань повсякденного дотримання вимог та правил гігієни. Її значення в початковій освіті суттєве. Гігієна дітей та підлітків є галуззю гігієни праці учнів, що як розділ гігієни, за словами С. Гончаренка, передбачає раціональну організацію праці учнів відповідно до їхніх вікових особливостей і можливостей в умовах повітряно-теплого і світлового режимів, при чергуванні праці з відпочинком [27, с. 67]. Не меншого значення набуває врахування в креативно-оздоровчій фізичній культурі й

дотримання викладачем та студентами гігієнічних правил та вимог до заняття – системи заходів, спрямованих на попередження розумової та фізичної перевтоми під час домашніх чи університетських занять.

Для усвідомлення майбутнім учителем початкових класів сутності гігієни, фізичного впливу навантажень під час занять фізичними вправами та розширення їхнього кругозору як засобу інтелектуального та креативного розвитку система креативно-оздоровчої фізичної культури учнів початкової школи передбачає відповідні шляхи її модернізації. Серед них повинні бути спільні заходи з батьками, учнями та вчителем, який у цьому випадку виконує функції координатора. Він надає науково-методичну підтримку батькам, а особливо учням, у виконанні будь-яких завдань самоорганізації креативно-оздоровчої діяльності. У роботі з учнями початкової школи майбутній учитель фізичної культури в початкових класах повинен мати достатні знання з філософії, анатомії людини, фізіології, психології, педагогіки, теорії й методики фізичної культури. В оволодінні початковими знаннями із зазначених галузей знань майбутньому вчителю необхідно самому послідовно й систематично займатися самоосвітою.

Розробляючи модель системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки та аналізуючи креативно-оздоровчу діяльність студентів під час педагогічної практики, переконалися в необхідності введення до тижневої циклограми зайнятості ще й такого структурного компонента, як «День здоров'я й світських занять». Він має проводитись систематично протягом усього навчального року, в навчальні дні тижня відповідно до розкладу, а в суботній день у системі навчального тижневого навантаження має завершувати черговий цикл. А тому, на відмінну від п'ятиденного навчального тижня у школі, він стає шестиденним. Обґрунтуванням доцільності такого кроку є введення до програми «Дня здоров'я й світських занять» години дружнього спілкування, хореографії, прогулянок на свіжому повітрі у будь-яку погоду, відвідування кафе для

вживання дітьми цілющих напоїв. У цей день учні можуть відвідувати уроки кафедри світського виховання, що пропагує ідеї елітного виховання й ознайомлення з образотворчим мистецтвом, музичною культурою, основами сучасної етики. Окрім того, у цей день передбачається виконання деяких нескладних робіт із самообслуговування в приміщенні й на території ЗЗСО: вирощування квітів, догляд за птахами або домашніми тваринами тощо.

Загальна характеристика таких форм фізичної культури пов'язана з двома напрямками: турботою про здоров'я учнів (активні рухи, загартовування, розвиток дихальної, серцево-судинної й опорно-рухової систем тощо) та вирішенням завдань виховного характеру (розвиток загальної культури поведінки учнів, розвиток їх морально-естетичних якостей особистості, залучення до світової духовної культури).

Обрання першого напрямку в змісті дня ґрунтується на тому, що в процесі уроків фізичної культури, плавання, хореографії, роботи із самообслуговування в організмі відбуваються активні процеси обміну речовин, які сприяють розвитку в особистості фізичної сили, витривалості й резистентності до захворювань. Усі види фізичної культури (плавання, хореографія, прогулянки на свіжому повітрі, заняття у спортивних секціях) залучають до роботи різноманітні м'язи, посилюють вентиляцію легенів, сприяючи розвитку швидкості, гнучкості, спритності, підвищуючи рухову активність і працездатність та створюючи правильну поставу, а разом з тим і відчуття життєрадісності та любові до праці.

Проведення таких заходів під час педагогічної практики дозволяє формувати й розвивати у студентів здібності до самоаналізу, самоорганізації, самомоніторингу, а найважливіше – до самотворчості

4.3.2. Інноваційні технології формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки

Однією з найбільш важливих ознак сучасних інноваційних процесів у сфері навчання й виховання є їх технологізація, що обґрунтовано в численних документах і наукових працях державного та міжнародного рівнів [57; 70; 73; 102; 188; 196]. Як показує науковий аналіз документів та наукових робіт вітчизняних і зарубіжних учених [12; 31; 38; 68; 105; 146; 147; 207], це система створення, застосування й зваженого визначення сутності змісту й організації всього процесу навчання та засвоєння знань людиною з урахуванням застосування нею різноманітних ресурсів та їх взаємодії. Доцільність такого процесу визначається тим, що він, на думку І. Дичківської, ставить важливе завдання – оптимізувати освіту, що полягає в неухильному дотриманні змісту й послідовності етапів запровадження нововведень [38].

Зважаючи на визнання актуальності дослідження проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки, розглянемо вивчення творчих здобутків науковців, педагогів-новаторів близького та далекого зарубіжжя. Проте спочатку сформулюємо вихідні позиції теоретичного дослідження здобутків педагогів-новаторів.

Здійснюючи науковий аналіз сутності технологізації, В. Беспалько до основних ознак технології відносить стандартизацію, уніфікацію, відтворюваність відповідно до заданих умов запровадження інновації [6; 7].

Оскільки розвиток цивілізації – це завжди прогрес, то з кожним новим витком її розвитку закономірно зростають вимоги до освітніх систем. Серед них найбільш значними є гуманістична концепція освіти, Закон України «Про освіту», система безперервної освіти [2]. Не менш важливими є й інноваційні педагогічні технології, які, на переконання С. Гончаренка та

Ю. Мальованого, відображають їх у реалізації гуманістичних ідей в освітньому процесі [28; 29]. Зважаючи на важливість оволодіння вчителем педагогічними системами, що відображають модель освітнього процесу та сутність управлінських процесів у закладі освіти, розглянемо саме їх як рушіїв модернізації сучасної початкової освіти. Серед інноваційних педагогічних систем фізичної культури в початковій школі доцільно здійснити науковий аналіз тих, мета й завдання яких відповідають намірам системного впровадження в практичну діяльність учителів фізичної культури початкової школи гуманістичної креативно-оздоровчої освіти. Ці системи застосовуються під час досягнення мети та завдань, які зазначено в нашому дослідженні. Саме ці системи стали джерелом ідей і найбільшою цінністю для вдосконалення та обґрунтування авторської системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки.

У контексті науково-педагогічного аналізу актуальності впровадження елементів зазначених систем здійснимо узагальнення, яке має визначити перспективи вдосконалення авторської системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки. Майбутнім учителям початкової школи, які викладають фізичну культуру, треба мати на увазі, що запропонована авторська концепція як інноваційна креативно-оздоровча система діяльності відрізняється від інших тим, що вона орієнтує студента не тільки на створення умов для їх творчої діяльності, а й на розвиток у них креативності. Треба враховувати, що в реаліях сучасної освіти недостатньо тільки створити умови для активної діяльності студента, а й потрібні умови для ефективного розвитку. Орієнтація педагога на створення умов творчої діяльності не є тотожною умовам розвитку креативності. У першому випадку (творчої діяльності) студент задовольняється лише активною чи дуже активною діяльністю й стежить за тим, щоб вона була помітною й динамічною. А в другому випадку («крапкового» ефективного розвитку

креативності) творча діяльність студентів може бути необов'язково візуально виразною, але є плідною в плані розвитку креативності. Тобто треба сприяти ефективному глибинному переживанню та залученню до пошуку кожного окремого студента, іноді групи студентів, щоб сприяти розумінню сутності проблеми та виявленню їх системної креативності. Саме ця умова є межею між «показово-ефектною» педагогікою нашого недалекого минулого та розвивальною креативно-оздоровчою педагогічною діяльністю.

Отже, здійснимо аналіз кращих зразків світової педагогічної науки, що знайшли відображення в діяльності таких видатних педагогів-новаторів, як М. Монтессорі [100; 101; 208], А. Сологуб [179; 180; 183], В. Сухомлинський [189; 190], М. Єфименко [49-51]. Дуже важливо дослідити й інші найбільш відомі зарубіжні дослідження, де висвітлено прогресивні педагогічні системи. При проведенні науково-теоретичного пошуку використовували матеріали досліджень І. Дичківської [38], довідник «Педагогічні технології» [99], матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції «Здоров'язбережувальні технології закладу освіти в умовах сучасних освітніх змін» [177] та вітчизняні періодичні видання – журнали «Рідна школа», «Директор школи, ліцею, гімназії» та ін.

Вважаємо, що науково-теоретичний аналіз педагогічних новаторських розробок дасть можливість глибше обґрунтувати необхідність запровадження розробленої педагогічної системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки. Адже остання є складовою загальної системи діяльності школи й має бути логічним складником у діяльності всієї початкової школи. В. Сухомлинський надавав великого значення фізичній культурі в початковій школі, у своїх роздумах він звертався до цього питання неодноразово. Так, наприклад, говорячи про значення фізичної культури, він писав: «При виконанні таких вправ, як біг, ходьба на лижах, плавання, ми надаємо велике значення естетичні насолоді. З інших видів спорту у нас стало правилом проводити змагання з першості по красі, витонченості,

гармонії руху, а швидкість вважається другорядним елементом. Тут не тільки демонструється, але й створюється краса, фізична досконалість, тобто досягається головна мета фізичного виховання» [189]. У цьому висловлюванні видатного педагога очевидне намагання розмежувати завдання розвитку фізичної культури учнів і спорту. Фізична культура, за визначенням С. Гончаренка, передбачає «соціально-педагогічний процес, спрямований на зміцнення здоров'я й загартування організму, гармонійний розвиток форм, функцій і фізичних можливостей людини, формування життєво важливих рухових навичок та вмінь». А спорт у школі, на думку вченого, «поряд із зміцненням здоров'я та загальним розвитком дітей слугує досягненню ними високих результатів і перемог у спортивних змаганнях» [27, с. 345].

Порівнюючи мету й завдання фізичної культури на уроці й спорту в цілому, спостерігаємо не тільки їх схожість, а й відмінність. На заняттях із фізичної культури діяльність учителя має бути спрямована на створення сприятливого психологічного клімату, унеможливити конкуренцію учнів як рівноправних учасників освітнього процесу. Через це навіть естафетні змагання, що викликають у частини учнів початкової школи позитивні емоції, не можна вважати універсальним засобом фізичної культури, адже вони створюють комфортний психологічний клімат не для кожного. Саме тому вчитель фізичної культури в початкових класах має гнучко й тонко дозувати використання ним естафет та всіх можливих методів, прийомів, засобів, що повинні обов'язково сприяти радості й гармонії здорового тіла та здорового духу учнів початкової школи. Поразка в естафеті через надзвичайну вразливість нервової системи дітей молодшого шкільного віку розцінюється як його особисте непоправне лихо.

Тобто необхідно гармонізувати проблеми фізичних досягнень, спорту і фізичної культури. Філософською основою цієї проблеми є розуміння сутності дитини як єдності біологічного, соціального і творчого, про це йдеться в розвідках вітчизняних учених В. Андрущенка, І. Бойченка,

І. Надольного, В. Розумного та багатьох ін. [197]. Відповідно до такого принципу, сформульованого групою відомих філософів, для посилення наукової обґрунтованості умов фізичної культури учнів початкової школи слід виходити із ідеї органічного поєднання умов креативного, фізичного та емоційного розвитку, що обґрунтовано в численних наукових роботах.

Тому всі системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури повинні бути зорієнтовані на таке філософське розуміння фізичної культури.

Проведений теоретичний аналіз внеску відомих зарубіжних учених-гуманістів у вирішення проблем технологій формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури дозволив виділити основні інноваційні технології формування досліджуваної готовності. Їх аналіз представлено в п. 2.1.

Далі предметом нашої уваги буде аналіз проблеми валеологізації освітнього процесу в технології фізичного виховання М. Єфименка [49-51].

Аналіз педагогічних систем професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки, розроблених вітчизняною педагогікою й прогресивною практикою, спонукає до висновку про їх рідкість. Хоча запит молодих педагогів та всієї системи освіти є достатньо великим. Адже на сьогодні з упровадженням засад Нової української школи, яка формує суспільно-прогресивну та фізично здорову самодостатню особистість, зростає потреба в підготовлених учителях-новаторах, відкритих до змін. Без утілення інноваційних ідей і концепцій та володіння принципово новими педагогічними засобами їх підготовки досягти успіху в цій діяльності неможливо [70; 196].

Як показує дослідження історії вітчизняної фізичної культури, педагогів-новаторів і вчителів, які б «горіли» великим бажанням зануритися в інноваційний пошук, зовсім мало. Особлива їх нестача спостерігається саме серед учителів фізичної культури, адже посада вчителя не така вже й

престижна. Побачити красу роботи вчителя фізичної культури, усвідомити й присвятити цьому своє професійне життя вдається далеко не кожному.

Незважаючи на це, як переконує особистий досвід пошукової діяльності, учитель фізичної культури М. Єфименко [49] зміг розробити авторську технологію, що викликає велику повагу серед учительської спільноти та бажання пізнати всі її деталі. Значення педагогічних особистих пошуків М. Єфименка як учителя-новатора фізичної культури очевидне, адже в українському суспільстві, незважаючи на достатньо високий рівень розвитку вітчизняного спорту та фізкультурного руху, у настроях і намірах населення як людей пересічного мислення традиційно домінує ігнорування важливості системних занять спортом або виконання фізичних вправ тощо. Вирішення проблеми радикальної зміни ставлення суспільства до підтримки фізичного стану людини мають здійснити вчителі фізичної культури, причому починаючи з початкової школи. Тому науково-теоретичний аналіз пошуків та настанов учителя-новатора М. Єфименка [49-51] будемо проводити в контексті створення системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки.

Як зазначає автор, його система є «тотальним ігровим методом», що полягає в тому, щоб «грати щодня, грати постійно, грати завжди», та ґрунтується на десяти положеннях: іти за логікою природи; фізичне виховання здійснювати по спіралі; підготовчу частину уроку здійснювати відповідно до «еволюційної гімнастики»; розподіл часу на занятті здійснювати за фізіологічною суттю; граючи, оздоровлювати, граючи, розвивати, граючи, навчати; фізичне заняття має заряджати позитивними емоціями; руховий портрет «малює» методика ігрового тестування; тренажери слід створювати самостійно; здійснювати своєчасну профілактику та корекцію здоров'я; виховання здійснювати через рухи та гру [51].

Аналізуючи сформульовані автором технології, основні положення, розуміємо, що вони відповідають класичній загальній теорії педагогіки,

психології, фізичної культури, які визначені Л. Виготським [20; 21], С. Гончаренком [25; 26], І. Зязюном [63-64], Г. Костюком [74; 75], В. Кременем [77-79; 81], П. Лєсгафтом [85-87], О. Савченко [138; 169; 172; 173; 196], В. Сухомлинським [189; 190] та ін. Крім того, технологія відповідає положенням теорій, ідей, законів гуманістичної педагогіки, психології, фізіології людини, гігієни тощо, а також основним державним документам вітчизняної освіти, що проаналізовані й ураховані в цьому дослідженні [33-37; 57-60; 69-73; 96; 102-104; 156-159; 188; 196]. Водночас у дослідженні проблем фізичної культури початкової школи автор виходить із провідного значення вітчизняної педагогічної науки, здобутки якої частково відображені в історичних та методологічних творах вітчизняних учених, педагогів-новаторів, учителів фізичної культури тощо. У цьому випадку особливу увагу вітчизняних учених як одноосібних авторів привернули роботи С. Гончаренка [30] та колективу під науковим керівництвом М. Ярмаченка. Стали в нагоді й педагогічний довідник «Педагогічні технології. Досвід. Практика» великого колективу авторів [99], видання «Педагогічна і психологічна наука в Україні» [96; 97] та ін.

Досліджуючи матеріали зазначених видань та багатьох інших, учитель-новатор М. Єфименко до системи фізичної культури включає різноманітні режими руху: плавальний, лежачий, сидячий, стоячий, ходьбовий, лазальний, біговий, стрибковий [49-51]. Позитивність педагогічних намірів автора технології зумовлюється тим, що він надає велике значення рухові, визначаючи важливим урахування статевої особливості учасників занять із фізичної культури. Саме тому автор технології наголошує на необхідності визнання диференціації груп за статевою ознакою, що, безперечно, сприяє поглибленню гуманізації освітнього процесу з фізичної культури. Виявляючи винахідливість, він розробив велику кількість ігор, які урізноманітнюють діяльність учнів на уроці, що сприяє вияву й розвитку в них глибоких емоцій та стійкого позитивного ставлення до фізичної культури. До того ж учитель у ході уроків застосовує різноманітні атрибути, музику, кольори, здійснюючи

емоційне позитивне насичення шляхом піднесеного емоційного спілкування, яке створюється тембром голосу, тоном команд, дружелюбним виразом обличчя тощо.

Аналіз показує, що педагогічна технологія М. Єфименка – це така педагогічна система, яка є формою фізичної та емоційної активності учасників фізичної культури, що передбачає обґрунтований автором горизонтальний балет, який полягає в русі з використанням елементів хореографії. Вони можуть бути різних видів: рухово-танцювальний наслідувальний; частково наслідувальний; вільно самовиражальним відповідно до характеру музичного супроводу. Балет як вид горизонтального руху є, за задумом автора, «пластик-шоу», що здійснюється шляхом виконання вправ у різних позах на спині, животі, боці, під час зміни пози. Уся рухова діяльність у процесі занять завдяки мовному супроводу наповнюється філософським сенсом, що спонукає до хоч і поверхових, але оригінальних розмірковувань про Космос, як вічне, загальноестетичне [50]. Отже, педагогічна цінність запровадження системи прийомів горизонтального балету, розроблена автором, пояснюється тим, що він є ефективним засобом фізичної культури, який поєднує елементи різних видів мистецтва та спорту. Технологія фізичного розвитку та оздоровлення М. Єфименка має чітко сформульовані автором специфічні особливості змісту: він може бути складним, що розрахований на кілька видів занять; добір макроігор має бути передумовою захопливих занять і очікуваного ефекту; педагогу можна розігрувати з вихованцями будь-яку тему, життєву або вигадану ситуацію, дотримуючись природного рухового розвивального режиму; рухово-ігрова діяльність повинна ознайомлювати з будь-якими професіями, професійними термінами, особливостями рухового режиму; створювані образи мають викликати асоціації; тема макроігри підпорядковується меті, а зміст відповідає певному руховому режиму; велика тематична гра має об'єднувати учасників фізичної культури однією сюжетною лінією й містити в собі кілька мініігор або ігор-вправ. Із огляду на

широке застосування ігор М. Єфименко запровадив у теорію й практику фізичного виховання нове поняття – «театр фізичного виховання», а у зв'язку із цим і спорідненні поняття: спектакль, режисер, сценарій, сцена, актори тощо. Тим самим автор намагається довести, що гра є не фрагментом, а фундаментом його системи [49].

Зважаючи на вище зазначене, автору вдається знайти вдалий спосіб уникнути формалізації й практично здійснювати глибинну гуманізацію освітнього процесу. Так, він відмовляється від часто й традиційно використовуваних трафаретних форм організації й термінів: шиккування, рапорт, команда, капітан, перемога, поразка, боротьба, які, на нашу думку, до сфери фізичної культури перейшли з військової галузі й мілітарної ідеології. За технологією М. Єфименка [51], учасники фізичної культури набувають «людського обличчя», що, безумовно, сприяє розвитку найкращих рис їх характеру. Окрім того, викладачу, який працює за технологією М. Єфименка, як наголошує І. Дичківська, з думкою якої погоджуємося повністю, удається реалізувати педагогічні завдання: високу моторну «щільність» занять; їх інтенсивну функціональність; активізувати учасників фізичної культури, заряджаючи їх позитивною енергією задоволення від гри, взаємодії з педагогом та однолітками [38].

Як бачимо, працюючи за розробленою технологією, викладач фізичної культури перебуває в умовах професійної педагогічної діяльності, які налаштовують його на співробітництво й дружні, але відповідальні стосунки зі студентами, що властиво лише гуманістичній педагогічній діяльності. Крім того, поєднання рухової та мовленнєвої діяльності, за системою М. Єфименка, сприяє розвитку як фізичних здібностей, так і мовленнєвих, але за таких умов: монолог педагога з метою створення в студентів відповідного ігрового настрою; діалог між викладачем і студентами з метою їх інформування про явища життя, поповнення знань, розширення кругозору; озвучування рухів пропонованою ситуацією образу; поєднання й синхронізація мовлення та руху з поступовим залученням ритмічних,

музичних, зорових і тактильних впливів; формування фізіологічного й мовленнєвого дихання; артикуляційна гімнастика; театр міміки й жесту; робота над виразністю мовлення [49; 50].

Викладач у технології М. Єфименка [49] орієнтований не тільки на фізичний розвиток студента, а й на розвиток його емоційної сфери, інтелекту, мовлення, а тим самим опосередковано сприяє розвитку інтелектуальних здібностей та креативності. І хоч сам розробник не ставить перед собою завдання розвитку креативності, але це є очевидним і дуже корисним для нашої системи. Адже залучення студентів до пошуку вирішення актуальних проблем організації та змісту діяльності у власному фізичному розвитку обов'язково розвиває в них креативність. Усе те, що здійснюють студенти на заняттях із фізичної культури за цією системою, є тим комплексом необхідних чинників, що обов'язково сприяють не тільки фізичному, а й загальному розвитку, зокрема креативному. Звичайно, що це побічний інтелектуальний і креативний розвивальний ефект, але його у фізичному вихованні М. Єфименка цілком достатньо. Без нього, як свідчать численні дослідження вітчизняних і зарубіжних учених, учителів-новаторів, сучасна освіта не може вважатися повноцінною. Якщо згадати, що сучасні вчителі масово ігнорують завдання будь-якого розвитку в освітньому процесі, то їх діяльність за цією технологією заслуговує на повагу освітянської спільноти, яка одержує зразок для роздумів і діяльності. Це тільки тому, що масова фізична культура в ЗЗСО практично зводиться до «бездумної біганини» учнів, а не системної та вдумливої роботи вчителя щодо змістовного, науково обґрунтованого формування фізичної культури учнів початкової школи. Нова українська школа має обов'язково позбутися таких учителів фізичної культури, які гальмують поступальне зростання якості роботи початкової школи.

Організація освітнього процесу, за технологією «Театру фізичного розвитку та оздоровлення» М. Єфименка [51], вимагає попереднього вдумливого планування й розроблення та створення плану-конспекту, що

передбачає визначення змісту, сюжетної схеми, за якою студентами під керівництвом викладача створюється своєрідне видовище або вистава. Його організація вимагає від викладача визначення назви тематичної гри, домінуючого рухового режиму, стислого опису гри-заняття, його графічного оформлення, сюжетної послідовності ігрових вправ та образності їх назв. При розробленні плану-конспекту викладач має визначити, як така структура повинна узгоджуватися із традиційним підходом до організації підготовки уроку, визначення його мети (навчальної, розвивальної, оздоровчої) та завдань.

Серед завдань, що плануються викладачем за цією технологією, передбачається: формування через рухи просторових, часових, енергетичних уявлень; вивчення в процесі рухової активності фізичних властивостей, фактури матеріалів і предметів; ознайомлення із призначенням різних типів предметів; формування предметної логіки; поглиблення дієслівного словника; розвиток уваги, логіки мислення, пам'яті, спостережливості; виховання в студентів особистісних якостей; управління емоційним станом [49].

Технологія проведення уроків фізичної культури педагога-новатора М. Єфименка – це глибоко продумана педагогічна система, яка вимагає підготовки висококреативного вчителя, підготовленого на засадах науково обґрунтованої гуманістичної креативної педагогіки, що виходить із оптимістичної віри в людину як носія і творця величного. Вона націлює майбутнього викладача фізичної культури на готовність у сприянні своїм майбутнім учням здобути високий рівень вихованості, фізичного, розумового та духовного розвитку. Саме така або подібна їй концептуально креативна технологія має домінувати в практичній діяльності вчителя початкових класів у процесі викладання ним фізичної культури в початковій школі.

На наше переконання, система професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки повинна взаємодіяти із системами

креативно-оздоровчої діяльності як дітей дошкільного віку, шкільного віку, так і людей середнього та зрілого віку, віку глибокої старості.

Таке переконання підкріплене самою ідеєю гуманізації нашого суспільства, у якому ідея розвитку здоров'язбереження особистості повинна формуватися впродовж життя.

Тому в дослідженні психолого-педагогічних проблем фізичної культури майбутніх учителів початкового навчання, без сумніву, доцільно вивчати й інноваційні розробки педагогів-новаторів старшої ланки середньої освіти. Адже всі етапи середньої освіти, виходячи з її цілісності, мають діяти як складові єдиної педагогічної системи.

А тому концепції діяльності ЗЗСО мають базуватися на теоретичних засадах, що не тільки не мають концептуальних розходжень, а й логічно пов'язані між собою. Наразі тими базовими ідеями, що поєднують старшу й початкову ланки середньої освіти, є положення гуманістичної психології і педагогіки, у центрі уваги яких дитина як унікальна істота, що заслуговує на повагу й довіру з боку школи й педагогів. А тому, як наголошує С. Гончаренко, вітчизняна освіта учнівської молоді має здійснюватися як «прийняття її особистих цілей, запитів й інтересів та створення максимально сприятливих умов для розвитку здібностей і обдарувань дитини, для її повноцінного життя на кожному з вікових етапів, для її самовизначення» [23].

Розроблення авторської системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки було б неможливе без аналізу і використання основних ідей технології креативно-оздоровчої освіти авторської програми для старшої школи А. Сологуба.

Як стверджує С. Гончаренко, його багаторічні дослідження (1991–2007 рр.) переконливо показали, що система природничої освіти А. Сологуба повною мірою відповідає зазначеним вимогам. Його авторська концепція розвитку креативності, яка була покладена в основу створення та

багаторічної діяльності Криворізького природничо-наукового ліцею, створює належні психолого-педагогічні умови для задоволення різноманітних освітніх потреб учнів та запитів батьків [23]. Учений, багаторічно аналізуючи практичну педагогічну діяльність учителів, встановив принципову відмінність цього інноваційного закладу освіти порівняно з аналогічними. Інноваційна педагогічна діяльність його вчителів слугувала для втілення ідей органічного поєднання креативного, духовного та фізичного розвитку старшокласників. На переконання С. Гончаренка, така авторська концепція освітньої діяльності ліцею як середнього інноваційного закладу освіти є перспективною на майбутнє. У зв'язку із цим учений пише: «Тут, на щастя, не ставлять рекорди в досягненні високої успішності за рахунок перевантаження учнів, їхнього здоров'я. Створено належні умови для занять фізичною культурою і спортом, до яких залучено всіх ліцеїстів. За станом здоров'я дітей пильно стежить група медиків, що забезпечується необхідною апаратурою» [23].

Отже, в авторській школі А. Сологуба створено належні умови гармонійної освіти, що передбачає не тільки креативний, а й фізичний розвиток учнів, оволодіння предметними знаннями та навичками їх застосування. І це тоді, підкреслює вчений, коли багато хто з керівників подібних закладів освіти (гімназій, колегіумів, спеціалізованих шкіл) жорстко орієнтується не стільки на інтелектуальний розвиток учнів, як вимагає педагогічна наука, скільки на одержання ними предметних «олімпіадних» досягнень різного рівня. Хоча система креативно-оздоровчої освіти А. Сологуба [183; 184] стосується діяльності ліцею як закладу вищого ступеня середньої школи, нами ж використано основні її ідеї для створення авторської системи професійної підготовки майбутніх учителів початкового навчання. Адже вважаємо, що автор здійснив розробку оригінальної концепції, яка не вимагає орієнтації освітнього процесу ліцею лише на креативний розвиток учнів, а впровадив принцип органічного його поєднання з психолого-педагогічними умовами духовного та фізичного

збагачення. Обґрунтовуючи доцільність саме такого розуміння сучасної прогресивної освіти, С. Гончаренко пише, що «масова школа й на сьогодні лише декларує творчий підхід, до навчання й виховання, а насправді продовжує штампувати усереднену особистість з маніпулятивною свідомістю, а не творчим мисленням» [23]. Не дивно, що така непрогресивна й невідповідна тенденціям світового розвитку школи ідея є неперспективною, адже вона демонструє негнучкість, закритість людини до необхідних змін. І це тоді, коли особливо гостро постала проблема формування готовності майбутніх учителів до викладання фізичної культури.

Погоджуючись з ідеями С. Гончаренка про перспективність розробок А. Сологуба та з метою вдосконалення педагогічної системи професійної підготовки майбутніх учителів початкового навчання відповідно до сучасних інноваційних розробок, нами здійснено теоретичний аналіз матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції [177]. Зміст статей і виступів учасників форуму стосувався таких проблем: історичних аспектів розвитку здорового способу життя; здоров'язбереження як домінантного аспекту закладу освіти; нових підходів до організації способу життя в сучасних умовах; професійної підготовки фахівців щодо створення здоров'язбережувального освітнього простору; психолого-педагогічних особливостей інклюзивної освіти в контексті здоров'язбереження; збереження і зміцнення здоров'я – невід'ємної складової національного майбутнього України; екології та здоров'я [177].

У матеріалах збірника конференції розкриті історичні аспекти розвитку педагогічних ідей, положень, технологій здорового способу життя шкільної молоді в Україні. У зв'язку із цим на конференції проаналізовано сучасний стан здоров'язбереження як домінантного аспекту освітньої діяльності закладів освіти, учителів, керівників освіти і закладів освіти в цілому.

Аналіз публікацій учасників конференції Н. Смука та В. Черняка [177], де представлено аналіз науково-педагогічних пошуків А. Сологуба, зокрема його авторської розробки – концепції природничо-наукової креативної освіти

ліцеїстів, показав, що автори статті наголошують, що в цій педагогічній технології автором обґрунтовано і визначено її сутність як концептуальної основи природничої освіти старшокласників (ліцеїстів) середньої школи. На думку авторів, наукова новизна концепції А. Сологуба ґрунтується на переконанні, що в сучасних умовах гуманізації середньої освіти особистість учня може й повинна в процесі середньої освіти набути відповідних креативних здібностей: науково обґрунтоване уявлення про власний функціональний стан організму в цілому й окремі його системи; відчувати себе індивідумом чоловічої або жіночої статі; самостійно визначати зміст і систему самоорганізації власної життєдіяльності.

Такий аналіз дозволив нам встановити, що креативна освіта, за концепцією А. Сологуба, є гуманістичною, оскільки передбачає формування креативної й висококомпетентної самодостатньої особистості, яка виявляє високорозвинений інтелект, духовність та фізичний розвиток. Передбачаючи зазначену кінцеву мету, автор показав, що принцип органічного взаємозв'язку психолого-педагогічних та санітарно-гігієнічних умов навчання, виховання й креативного розвитку може слугувати основою створення системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Такий шлях вирішення проблеми автором обґрунтовано узгоджується з ідеями, що розвиваються в роботах відомих педагогів, психологів, медиків Л. Виготського [20; 21], М. Горена [30], В. Моляко [98; 99] та ін. Не менше значення в розробленні положень валеологічного виховання як медико-педагогічного мають використані автором оздоровчі системи, а у вирішенні проблем санітарно-гігієнічної освіти автор посилається на праці відомих педагогів Т. Єрмакової [53; 54], В. Ротенберга [166; 167] та ін.

Здійснивши теоретичний аналіз і обґрунтування технології креативної освіти як педагогічної системи, автор концептуально визначив головне завдання – створення вчителем «поля креативності» як органічного поєднання креативно-оздоровчої та культурно-світської діяльності

старшокласників у здійсненні практичної педагогічної діяльності в чотирьох напрямках функціонування закладу освіти: пошукового освітнього процесу на уроках; позаурочних пошукових занять; позаурочної й позашкільної культурно-світської діяльності; охорони життя та здоров'я, створення в закладі освіти за участю персоналу й особисто учня індивідуалізованих санітарно-гігієнічних умов освітньої діяльності [177].

Такий висновок дозволив спроектувати структуру спеціально створеного освітнього середовища в межах розробленої нами системи професійної підготовки.

У своїй публікації Н. Смуk та В. Черняк [177] наголошують, що технологія А. Сологуба – це таке органічне поєднання декількох важливих умов навчання, виховання, що сприяють саме розвитку креативності старшокласників. У прагненні до успішної реалізації своїх авторських намірів він цілеспрямовано узгоджує умови всіх можливих напрямів діяльності ліцею як ЗЗСО [55].

Цей процес, як підкреслює дослідник освітньої діяльності ліцею С. Гончаренко, здійснюється відповідно до концепції за умови залучення вчителів не до активної методичної роботи, як це загальноприйнято, а до більш високого рівня діяльності вчителя – науково-методичної [23]. На думку автора, саме це є вирішальним кроком у створенні умов, що сприяють піднесенню закладу на якісно вищий рівень діяльності – науковий. Саме це дозволяє ставити перед педагогічним колективом та кожним окремим учителем вимоги, що відповідають інноваційному розвитку суспільства, освіти й окремої школи.

Ця ідея використана нами в побудові авторської системи професійної підготовки майбутніх учителів початкового навчання.

У вирішенні проблеми концептуального визначення мети та завдань креативної освіти А. Сологуб [178-180] виходить із психологічного розмежування понять «креативність» і «творчість» та їх єдності з поняттями «фізичний», «інтелектуальний» і «емоційний» розвиток. У зв'язку із цим у

розробленій нами системі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів теж розмежовано поняття «креативність» і «творчість». Розмежування стосується проблеми отримання кінцевого результату, який забезпечує креативність, оскільки креативне вирішення проблеми завжди виграє конкуренцію порівняно з творчим вирішенням.

Здійснивши аналіз робіт С. Гончаренка [23], Н. Смук [177], спробуємо проаналізувати вказані психолого-педагогічні умови і визначити їх як такі, що можуть бути використані нами для розроблення системи професійної підготовки. Відтак варто враховувати, що весь комплекс психолого-педагогічних умов фізичної культури в початковій школі може забезпечуватися не тільки одним учителем фізичної культури, а й системним сприянням інших працівників школи. Серед них усі ті працівники, що є в штатному розкладі закладу загальної середньої освіти. Вони мають відповідно до посадової інструкції активно сприяти створенню сприятливих умов для формування фізичної культури учнів: керівники ЗЗСО, медичні сестри, лаборанти, працівники їдальні, технічні робітники тощо. Достатньо ефективну допомогу можуть надати й батьки учнів, що часто виявляють готовність хоча б епізодично сприяти вирішенню доступних ним проблем організації освітнього процесу в ЗЗСО.

Тобто система професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки повинна бути побудована на основі партнерських відносин між усіма учасниками креативно-оздоровчої діяльності.

Ураховуючи актуальність проблеми та важливість виконання завдання апробації підсистеми охорони здоров'я в системі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки, одним із вихідних положень вважаємо те, що фізичне, інтелектуальне і творче навантаження на студентів не повинно бути пов'язане з постійним нервово-психічним напруженням. А тому необхідність створення в освітньому процесі особливих психолого-

педагогічних умов має відповідати потребам і вимогам гармонійного розвитку і першочергового забезпечення охорони здоров'я студентів.

Для реалізації поставленої мети у ЗВО як освітній багатофункціональній системі відповідно до авторської ідеї А. Сологуба [184] нами ініційовано створення науково-методичного об'єднання вчителів початкових класів – «Кафедра здоров'я» (рис. 4.2). Її фінансування забезпечується з міського бюджету, що передбачає надбавки вчителям за звання та категорії.

Тобто майбутній учитель повинен бути готовим до співробітництва з усіма працівниками кафедри, які можуть шукати підтримки у батьків їхніх учнів та науковців ЗВО – педагогічних університетів. Це потребує від майбутніх учителів неабиякої педагогічної сміливості, зосередження уваги на професійних цілях і завданнях, а також значно більшої уваги до професійної діяльності в закладі освіти. Тому при підготовці майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки необхідно формувати в них відповідні здібності й особистісні якості.

Одночасно у впровадженні підсистеми охорони здоров'я студентів необхідно виходити з положень, які запропоновані не тільки в поданій концепції та моделі підсистеми А. Сологубом [178-180; 183; 184], а й заходів, які пропонують М. Носко [108; 110; 112; 114; 115], Н. Смук [177], В. Сухомлинський [189; 190] та ін. Саме вони можуть сприяти ефективному забезпеченню реального виконання в педагогічній практиці такого завдання: формувати переконання в педагогів, медиків, психологів та інших працівників школи, що людина – унікальна істота Природи.

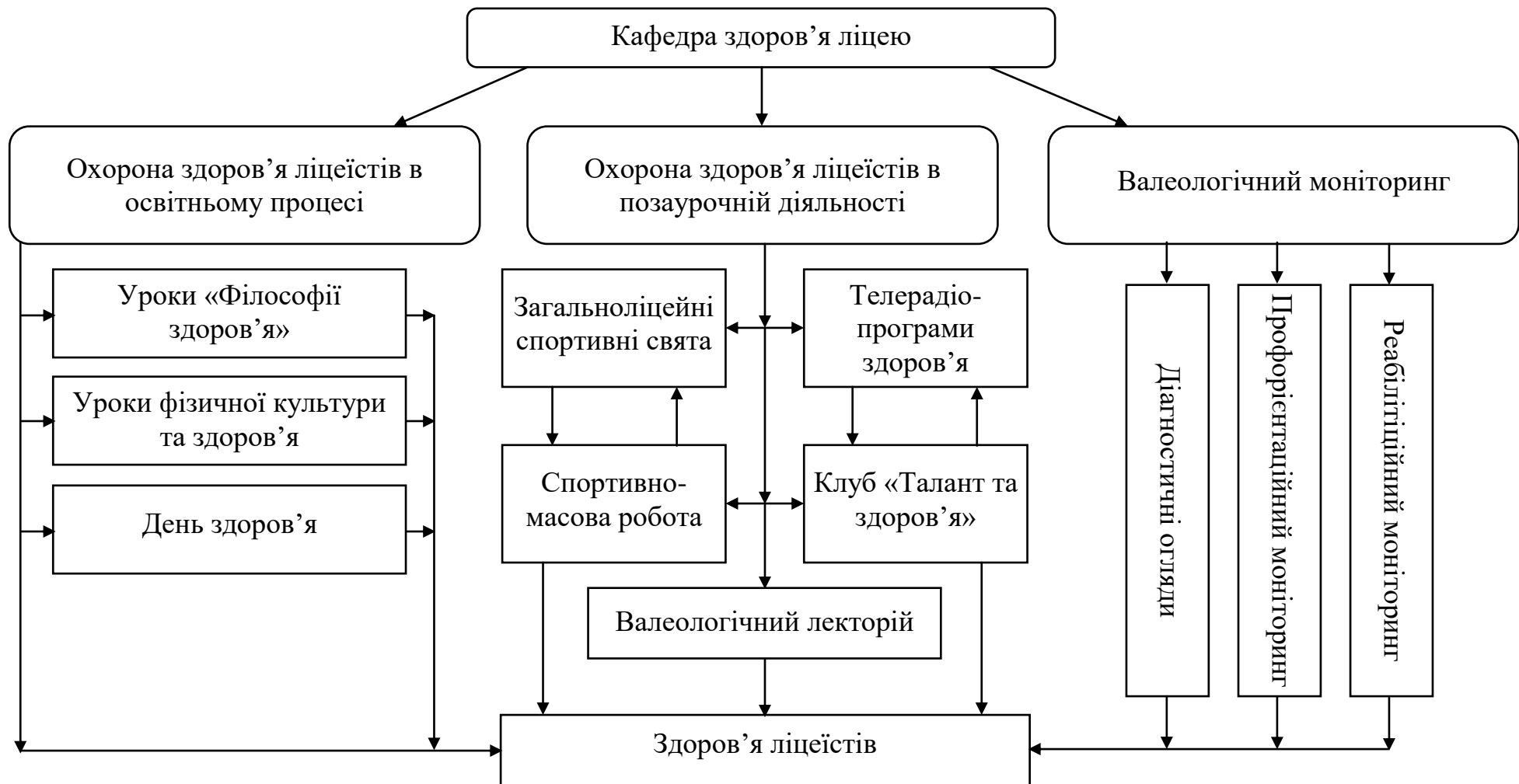

Рис. 4.2. Модель системи охорони здоров'я учнів початкової школи

Таке потрактування позиції людини в суспільстві зобов'язує майбутніх учителів початкових класів:

– сприяти учням у практичній діяльності щодо створення ними власних умов життєдіяльності, які забезпечують охорону їхнього здоров'я;

– виховувати в учнів любов до життя у всіх її проявах та усвідомлення життя й здоров'я людини як найвищої цінності;

– розвивати в учнів потребу до фізичного самовдосконалення й загартовування на основі їх відповідального ставлення до свого здоров'я як основи щасливого життя й творчого довголіття людини;

– забезпечувати профілактичний і реабілітаційний захист учнів, їхнього життя, здоров'я, настрою, гідності й честі;

– утверджувати в освітньому процесі взаєморозуміння й взаємодопомогу, співчуття й безкорисливу підтримку учнів і педагогів;

– здійснювати статеве виховання учнів і готувати їх до сімейного життя [178-181].

Для забезпечення виконання зазначених завдань та реалізації ідей концепції та планів діяльності ЗВО доцільно до штатного розкладу ввести посаду заступника керівника з охорони життя та здоров'я студентів. Відповідно до концепції й положення про охорону здоров'я учнів та для забезпечення умов валеологізації діяльності закладу освіти треба передбачити створення необхідної матеріально-технічної бази кафедри здоров'я ЗВО. Для цього необхідно започаткувати спеціальні відділення як складові загальної структури кафедри. Медичні приміщення кафедри мають бути забезпечені необхідною апаратурою й устаткуванням. А для створення спеціальних відділів кафедри впродовж навчального року роботи закладу освіти важливо вирішувати такі завдання, як комплектування кафедри здоров'я необхідними медико-педагогічними кадрами; оволодіння персоналом кафедри здоров'я спеціальними психологічними й медичними технологіями.

Виконання зазначених завдань буде створювати необхідні передумови для успішного впровадження системи охорони здоров'я, що є поєднанням трьох обов'язкових підсистем: охорони здоров'я студентів в освітньому процесі; охорони здоров'я студентів у позанавчальній діяльності; валеологічного моніторингу.

Запропонована підсистема роботи з охорони здоров'я, що передбачається як підсистема санітарно-гігієнічного виховання в цілісному креативному процесі системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки, має сприяти формуванню в їхній свідомості цілісної програми здорового способу життя; утвердженню поглядів, переконань, планів на найближчу й далеку перспективи щодо проблеми збереження й зміцнення свого здоров'я.

Водночас кафедра здоров'я має встановити контакти з різними організаціями, установами, закладами освіти, які реально могли б сприяти її діяльності. Для того, щоб ці наміри були втілені, необхідно до річного плану роботи закладу освіти внести спеціальний розділ з організації охорони здоров'я студентів. Важливе значення в ефективності впровадження всієї програми збагачення системи фізичної культури у ЗВО має робота з викладачами кафедри. У зв'язку із цим кафедра здоров'я може мати декілька складових підсистем охорони здоров'я студентів в освітньому процесі, яка складається із чотирьох компонентів, запропонованих для самостійного опрацювання викладачем: навчальні інтегративні розділи: «Теоретичні основи філософії здоров'я»; «Валеологічні засади сучасної фізичної культури»; «Плавання як вид оздоровчого фізичного виховання студентів»; «Лікувальна фізична культура» [179; 180]. Набуття студентом знань із валеології має стати предметом їх обговорення з викладачами.

Відомий лікар і автор систем здорового способу життя М. Горен звертає особливу увагу на необхідність самої людини бути творцем свого здоров'я: «Жоден лікар не може зробити для людини того, що людина може

й повинна зробити для себе сама. Ніхто краще за нього самого не може постійно підтримувати свій організм у належному стані» [30, с. 7]. Головною умовою забезпечення здоров'я він вважає дотримання законів природи, тому рекомендує впроваджувати систему, яку умовно можна назвати природною терапією. На думку лікаря, аж ніяк недостатньо навчити людину чистити зуби й умиватися. Дійсно, дотримання чистоти – це головна умова здоров'я, однак це стосується не тільки зовнішніх частин тіла. Не менш важливо дотримуватися гігієни, режиму дня, раціонального харчування, зміцнювати й відновлювати своє здоров'я. У будь-яких випадках захворювань необхідно привчати людину до думки, що вона припустилася якоїсь помилки у своєму способі життя. Для того щоб повністювилікувати хворого, слід забезпечити перехід до більш правильного й здорового способу життя, а не завзято використовувати медикаменти.

Подібне розуміння здорового способу життя лягло в основу занять викладачів кафедри здоров'я та студентів за програмою «Філософія здоров'я». До змісту програми цього курсу необхідно ввести такі розділи: філософське розуміння сенсу життя, поняття здорового способу життя; харчування працівників сфери інтелектуальної творчої праці; вітаміни в щоденному харчуванні; тютюн, алкоголь, наркотичні речовини як негативні фактори життєдіяльності; сон, шкіра й здоров'я; термінальний хворий та перша долікарська допомога; здоров'я й діяльність нервової системи юнака та дівчинки; хребет людського організму; статеве життя молоді; спорт, фізична культура й здоров'я; хвороби серцево-судинної, травної й інших систем організму; режим життєдіяльності працівників інтелектуальної творчої праці.

На заняттях із «Філософії здоров'я» викладач порушує проблеми режиму сну, розумових навантажень, систем відпочинку, стилю всіх видів діяльності дітей молодшого шкільного віку, а особливо творчого. У програмі курсу звернено увагу на профілактику шкідливих звичок. У студентів має створюватися установка на поведінку культурної людини, яка не може

зловживати тютюном і спиртними напоями. Із можливою простотою, але на сучасному науковому рівні вивчаються проблеми наркоманії. Під час колективних занять даються рекомендації щодо догляду за шкірою, волоссям тощо. Звертається увага на оптимальні умови функціонування опорно-рухової системи і формування правильної постави. Акцентується увага на ергономічності аудиторій для проведення занять із фізичної культури.

Важливою частиною цього курсу є ознайомлення із системами оздоровлення М. Горена [30]. Аналіз усіх систем оздоровлення в процесі вивчення курсу «Філософія здоров'я» передбачає розгляд дієт різних народів, як Європи, так і Сходу, фізичних вправ, особливих правил дихання, релаксації, очищення організму й секретів лікувального голодування, застосування цілющих трав. Не менш цікавим для майбутніх учителів може бути вивчення з філософським аналізом Салернського кодексу здоров'я, в основу якого ввійшли роботи, написані ще в XIV ст. філософом і лікарем Арнольдом з Вілланови.

Особлива увага в курсі «Філософія здоров'я» приділяється розділу про харчування, вивчаючи який студенти ознайомлюються з різноманітними системами правильного харчування й навчаються його самостійної організації. У ході занять обговорюються численні ідеї та принципи харчування в системі природної терапії: включати до меню найбільш корисні продукти харчування для людей творчої праці; урізноманітнювати меню, додаючи до нього допустиму кількість вуглеводів, білків, жирів, вітамінів, мінеральних речовин; системно чергувати продукти; індивідуалізувати харчування з урахуванням специфічності складу і властивостей продуктів харчування, сезону; включати достатню кількість рослинних продуктів, а в холодну пору року білків і жирів; дотримуватися обмеження в харчуванні; вчити студентів отримувати максимум задоволення від їжі; відмовитися від поспіху, читання, з'ясування ділових відносин за їжею [183; 184].

Зважаючи на важливість харчування студентів як гострої проблеми при активній різноманітній творчій діяльності у ЗВО, належить створити

спеціальну службу. Вона повинна бути укомплектована керівником, комірником, кухарями, кулінарами, робітниками кухні й бажано офіціантами. Служба має забезпечувати постачання продуктів, готування й сервірування столу. Буде доцільним здійснювати музичний супровід, що має сприяти позитивним емоціям студентів під час прийняття їжі. Для забезпечення збалансованої системи харчування необхідно передбачити такі його види: раціональне (повсякденне); дієтичне (профілактичне); посилене (реабілітаційне й профілактичне).

Уроки фізичної культури й здоров'я посідають важливе місце в системі охорони здоров'я студентів. Найважливішим засобом валеологічного виховання є санітарно-гігієнічна освіта на таких уроках. Оскільки урок в освітньому процесі є основною формою навчальної діяльності, то й стає важливим чинником постійного формування переконаності студентів у необхідності правильної поведінки під час будь-якого виду діяльності; а також дотримання санітарно-гігієнічного режиму на будь-якому рівні; обов'язковості чергування та органічного поєднання інтелектуальної й фізичної праці; необхідності водних процедур після уроків фізичної культури [183].

Отже, фізична культура й здоров'я у ЗВО має передбачати не тільки фізичний розвиток і обумовлену цим працездатність, а й резистентність хворобам і несприятливим впливам навколишнього середовища. Уроки фізичної культури й здоров'я мають містити елементи коригувальної гімнастики, загальнорозвивальні вправи й окремі види спорту, навчання гігієни праці й відпочинку.

Принципова відмінність від звичайного навчання у ЗВО в тому, що креативно-оздоровча педагогіка передбачає виконання певного нормативу не як мети педагогічної діяльності та забезпечення доступного й індивідуального засобу фізичного самовдосконалення. За такого підходу виконання нормативів із фізичної культури для студентів є не обов'язковим,

але його виконання є особистою справою кожного студента та входить до його індивідуальної програми самовдосконалення.

До проведення уроків фізичної культури й здоров'я у ЗВО мають запрошуватися фахівці високого класу, здатні гнучко втілювати нетрадиційний підхід щодо реалізації ідей фізичного розвитку в системі креативно-оздоровчої освіти.

Системою охорони здоров'я студентів передбачені й уроки хореографії, які за змістом також є інтегративним курсом, оскільки останні мають можливість розвивати свою опорно-рухову, дихальну, серцево-судинну й інші системи та почуття ритму, знання історії танцю тощо. Уроки хореографії, окрім фізичного розвитку студентів, одночасно вирішують ще завдання естетичного та етичного виховання.

У комплексі заходів з підвищення фізичного здоров'я студентів важливу роль, як було зазначено, відводимо такому ефективному виду фізичних занять як плавання. Воно становить важливу частину цілісної системи оздоровлення студентів та їх виховання. Плавання як вид занять має проводитись принаймні один раз на тиждень, але його значущість у діяльності студентів очевидна і не викликає сумнівів.

У реалізації системи здорового способу життя як важливої умови повноцінної фізичної культури чільне місце посідає проведення спортивних свят: Різдвяних стартів, Свята захисника Батьківщини, Всесвітнього дня здоров'я тощо.

Педагогічна цінність заходу визначається тим, що в умовах спортивного свята вирішуються завдання не тільки загального оздоровлення студентів, але й становлення та розвитку дружніх стосунків між ними. У зв'язку із необхідністю вирішення зазначених завдань важливо, щоб команди яскраво й гумористично представили себе глядачам. Виховне значення має й процедура проведення свята, тому після оголошення ведучими програми студенти залучаються до перетягування канату, естафет із м'ячем, обручами й іншими предметами, а спеціальне журі виявляє найсильніших. У перервах

між змаганнями (під час відпочинку команд) гостям заходу й учасникам пропонуються виступи артистів художньої самодіяльності. У перервах між різними естафетами виступають відомі в місті та країні спортсмени (борці, гімнасти, важкоатлети та ін.). Завершується виховний захід традиційним підбиттям підсумків та оголошенням переможців в загальному заліку та в окремих видах програм, врученням спеціальних призів і традиційним частуванням [179-180].

Фізкультурно-масова робота у ЗВО має проводитися за окремим планом, у який включають усі вищезгадані спортивні свята. Окрім того, широко застосовуються такі форми роботи, як внутрішні, районні й міські змагання, робота спортивних секцій. Однією з форм пропаганди здорового способу життя та значення фізичної культури є робота теле- чи радіоцентру. У ЗВО може бути створена телестудія, де функціонує служба інформації, до якої входять викладачі, студенти й технічні працівники. Серед різноманітних інформаційних теле- і радіопрограм особливе місце посідає програма «Здоров'я». До цієї програми доцільно готувати повідомлення про спортивне життя, інструктажі з правил техніки безпеки, правил гігієни, вуличного руху, пожежної безпеки, екстренні випуски з профілактики інфекційних захворювань тощо.

Студенти хоч і не є основними ведучими, але епізодично залучаються до виконання ролі радіо- і телеоператорів, сценаристів, ведучих програм, режисерів тощо. Центр повинен бути завжди готовий реагувати на актуальні події фізкультурного життя закладу освіти і вчасно інформувати студентів про будь-які актуальні події фізкультурного чи спортивного життя ЗВО та своєчасно попереджати весь загальний про будь-яку небезпеку. Як доповнення слід намагатися здійснювати випуск спеціальних бюлетенів фізкультурного та спортивного життя ЗВО й оформлювати відповідну інформацію.

У системі охорони здоров'я студентів не менш важливе місце посідає пропаганда необхідності загартовування організму. Саме тому в «Клубі цікавих зустрічей» можуть проводитися бесіди студентів з лікарями,

спортсменами, ентузіастами із застосуванням будь-яких оздоровчих систем. Клуб може організовувати дискусії з різних напрямів і актуальних проблем навчання, виховання, розвитку та загартовування. Окрім того, можна проводити презентації особистих досягнень у фізичному розвитку, оздоровленні, загартовуванні як діяльності «Клубу рекордів і чудес нашого життя». На заняття клубу доцільно запрошувати викладачів, студентів, які виявляють підвищену зацікавленість до природних систем оздоровлення та фізичного розвитку.

Важливим моментом у технології креативно-оздоровчої освіти А. Сологуба є передбачення системного ознайомлення службою інформації школи учнів про необхідність уживання заходів щодо поліпшення власного здоров'я. Шкільний інформаційний центр і друковані видання своєчасно подають учням рекомендації щодо режиму харчування, сну, праці, відпочинку [183; 184].

Тому в пропоновану нами систему професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки теж введено технологію формування готовності студентів до професійної діяльності за аналогією до технології А. Сологуба, яка передбачає створення інформаційного центру, завданням якого є подавати відомості про необхідність уживання засобів і заходів щодо поліпшення власного здоров'я.

Третьою підсистемою в загальній системі охорони здоров'я учнів А. Сологуба є валеологічний моніторинг, до якого входять діагностичні огляди, профілактика здоров'я й реабілітація учнів після хвороб. Разом із визначенням індивідуального рівня соматичного здоров'я учнів на початку навчального року щорічно проводиться їх поглиблений медичний профілактичний огляд. У його роботі беруть участь педіатр, отоларинголог, хірург, стоматолог, інші фахівці [182-184].

Підсистема валеологічного моніторингу в розробленій нами системі представлена в другому і третьому розділах дисертації.

Стосовно організації його проведення зазначимо, що під час діагностичного огляду до ЗВО запрошуються лікарі – фахівці з лікарень міста, а контроль над проведенням огляду покладається на заступника керівника з охорони здоров'я студентів. Дані діагностичного огляду і визначення індивідуального стану здоров'я стали основою для розроблення індивідуальної програми фізичного розвитку й оздоровлення студентів. Як перше, так і друге вводилося в інформаційний банк медичної інформації. Програма подавала рекомендації щодо режиму руху, харчування, відпочинку студентів, а у разі потреби, можливого амбулаторного лікування, оздоровлення чи консультації на кафедрі здоров'я.

Важливим елементом системи оздоровлення є профілактика й реабілітація стану здоров'я студентів. У зв'язку із цим технологія функціонування системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки передбачає впровадження спеціальної програми профілактики й реабілітації стану здоров'я студентів. Щодо профілактики хвороб студентів передбачалася робота відповідно до результатів діагностичних оглядів і спеціально проведених медичних оглядів. У зв'язку з необхідністю одержання інформації про стан здоров'я студентів за технологією, аналогічною до технології креативно-оздоровчої освіти А. Сологуба, щорічно в процесі валеологічного моніторингу проводилося визначення індивідуального рівня здоров'я (індекс здоров'я) кожного студента [178]. Він визначався три рази на рік як базовий, проміжний і рубіжний контроль, який служив підставою для розроблення програми індивідуального самовдосконалення студентів. Базовий контроль (вересень – жовтень) слугував визначенню стану здоров'я студентів на початку навчального року, проміжний (січень – лютий) – у середині, а рубіжний (травень – червень) – наприкінці навчального року. Визначення індексу здоров'я здійснювали лікарі, медичні сестри, психологи й лаборанти.

Визначення індексу здоров'я на базовому рівні починається зі вступної бесіди про значення здоров'я для сучасної людини.

Для визначення індексу здоров'я студентів доцільно застосовувати методичні рекомендації «експрес-скринінгу рівня соматичного здоров'я дітей і підлітків», про що йдеться в роботах Г. Апанасенко [3, с. 107–121]. У ході обстеження визначаються антропометричні, спірометричні дані, а також динамометрія й частота серцевих скорочень, артеріальний тиск у спокійному стані й після навантажень. Використовуючи спеціальні розрахунки, обчислюється індекс здоров'я, який слугує складанню індивідуальних програм фізичного самовдосконалення студентів.

Наступним компонентом валеологічного моніторингу є профілактичний моніторинг. Він запроваджується для організації систематичного спостереження за станом здоров'я студентів і своєчасного застереження їх від можливих захворювань. Саме тому впроваджується як профілактика, так і реабілітація студентів від захворювань.

Основною формою роботи зі студентами може бути систематичне спостереження за тими з них, які за результатами діагностичних оглядів були поставлені на внутрішній медичний облік. Подібний підхід дозволяє передбачити систему профілактичних заходів щодо оздоровлення конкретного студента. За результатами діагностичних і профілактичних оглядів лікар закладу освіти в індивідуальному порядку призначає студентам профілактичні заходи: тренінг із творчої психотехніки, масаж, фізіотерапевтичні процедури, заняття лікувальною фізичною культурою, вітамінотерапію, медикаментозну профілактику, лікувальні або вітамінні чаї, посилене дієтичне харчування тощо.

Особлива увага приділяється психокорекції студентів, що здійснюється шляхом психологічної допомоги, яка передбачається в індивідуальному порядку без урахування плану роботи профілакторію. Найважливішою формою профілактики захворювань у підсистемі охорони здоров'я була імунотерапія, яка забезпечувалася в маніпуляційному відділенні медичною

сестрою під контролем лікаря ЗВО. У систему охорони здоров'я студентів були введені індивідуальні картки обліку стану студентів. У такій картці визначаються результати психологічних обстежень, діагностичних медичних оглядів, тестувань стану здоров'я; медичних спостережень під час оздоровлення студентів у профілакторії, запроваджених реабілітаційних заходів.

У системі валеологічного моніторингу, за технологією креативно-оздоровчої освіти А. Сологуба [178], передбачений і реабілітаційний компонент. Він як важливий медичний елемент у всій системі охорони здоров'я студентів реалізується у випадках їх реабілітації після гострих захворювань студентів та лікування в стаціонарі. Реабілітація слугує забезпеченню умов особливо бережливого режиму після одужання студентів, коли їм надають право вільного відвідування занять і всіх відділень кафедри здоров'я.

Узагальнення пошуків А. Сологуба дозволило нам констатувати, що сутність змісту й організації ЗВО необхідно розглядати як оздоровчий закладу. Це, на наше переконання, має неодмінно передбачати системну діяльність ЗВО щодо вирішення й проблем охорони здоров'я студентів, що можна відобразити у відповідних положеннях:

1. Стан фізичного здоров'я студентів ЗВО – це освітня, медична та суспільна мета, завдання та проблема, що потребує відмови від стереотипів розуміння ЗВО як установи, що забезпечує лише навчання та виховання та запровадження принципово нових науково обґрунтованих гуманістичних умов креативно-оздоровчого освітнього процесу.

2. У забезпеченні сприятливих психолого-педагогічних умов здорового способу життєдіяльності студентів ЗВО важливе значення має наявність санітарно-гігієнічних і психолого-педагогічних умов діяльності, поінформованість і можливість інформаційного доступу до науково обґрунтованих системи охорони здоров'я, системної фізичної культури та додержання своєчасних спеціальних профілактичних процедур.

3. Здоровий спосіб життєдіяльності студентів охоплює не тільки формування фізичного, психічного здоров'я та відсутність шкідливих звичок, а й домінуючу світоглядну установку на пріоритетну цінність здоров'я.

4. Програма профілактичного оздоровлення студентів в умовах ЗВО має враховувати особливості відхилень у їх нормальному розвитку й погіршення здоров'я, що стосується відхилень у діяльності різних систем організму, особливо серцево-судинної системи, органів травлення та ендокринної системи.

5. Для формування у свідомості студентів здорового способу життя важливо в умовах ЗВО мати стабільно діючу систему превентивної освіти з профілактики тютюнопаління, алкоголізму та наркоманії.

Підсумовуючи теоретичний аналіз сутності діяльності авторської школи А. Сологуба, що ґрунтується на засадах авторської концепції креативно-оздоровчого освітнього процесу, С. Гончаренко пише, що «авторська школа креативного розвитку особистості створена й успішно функціонує вже багато років і довела свою працездатність і продуктивність, а тому має добру славу серед дітей і їхніх батьків» [23].

Упровадження розробленої нами системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки потребує аналізу шляхів модернізації практичної педагогічної діяльності вчителя фізичної культури початкової школи.

Історія розвитку вітчизняної системи освіти підтверджує, що запорукою високої якості діяльності Нової української школи є успішне вирішення нею проблем як фізичного, так і психічного розвитку учасників освітнього процесу. Така установка на вирішення проблем сучасної освіти орієнтує вчителя фізичної культури на забезпечення здоров'язберезувального освітнього процесу. Відтак логічно зважати на те, що зміст і організація діяльності вчителя фізичної культури початкової школи має здійснюватися відповідно до положень Закону України «Про

освіту» [57], Всесвітньої організації охорони здоров'я тощо [18]. Саме ці та деякі інші документи державного рівня в педагогічній діяльності вчителя фізичної культури початкової школи мають бути орієнтиром визначення «надійного критерію оцінювання відповідності величини навчального навантаження і сутності організації освіти морфофункціональним можливостям учнів та їх динаміці протягом року і ряду років». Учителю не можна недооцінювати тенденції розвитку сучасних освітніх систем, здобутків вітчизняних і зарубіжних педагогів-новаторів, що приділяють достатньо уваги вирішенню проблем фізичної культури та охорони здоров'я людини.

А тому закономірно, що вчитель початкових класів у процесі реалізації ідей гуманістичної креативно-оздоровчої освіти має сприяти вибору такого устрою життєдіяльності навчального закладу, у якому домінує ідея одночасного розвитку як фізичного, так і креативного потенціалу всіх учасників освітнього процесу. Саме така постановка вирішення проблеми фізичної культури учнів початкової школи буде в майбутньому визначати їхню здатність до втілення життєвих та професійних ідей, намірів, планів тощо.

Так, учитель у щоденній організації освітнього креативно-оздоровчого процесу молодших школярів початкової школи має переконуватись в актуальності педагогічної проблеми, спрямованої на системну модернізацію фізичної культури, у якій ідея, що заперечує традиційне побутове протиставлення «фізичного» і «творчого», не має права на існування, а домінувати повинна ідея створення умов самореалізації та самоствердження особистості. Складність досягнення мети та завдань креативно-оздоровчої діяльності вчителя є очевидною, адже він має здійснювати системну й ефективну модернізацію викладання фізичної культури, починаючи з початкової школи, що вимагає докорінних концептуальних змін. Тому в цій справі державного характеру вчитель початкових класів має заручитися підтримкою науковців, адміністрації закладу загальної середньої освіти,

батьків, колег та й самих учнів. У зв'язку із цим учителю важливо в обґрунтуванні своїх намірів, програм та планів освітньої діяльності посилатися на документи про освіту, розроблені науковцями. Доцільно посилатися на Постанову загальних зборів членів НАПН України від 16.11.2018 р., яка відображає шляхи модернізації освіти в умовах реформування української школи. Науковці схвалили Концепцію реалізації державної політики «Нова українська школа» [70] щодо модернізації й реформування загальної середньої освіти. На загальних зборах академії у виступах її членів наголошувалося, що за результатами наукових досліджень розроблена й має широко впроваджуватися така система діяльності початкової школи, яка відповідає гуманістичним принципам. Водночас було підкреслено, що зміст і організація освіти мають відповідати «нагальним потребам ХХІ ст., що полягають у формуванні такого способу життя, який склав би основу довгого та тривалого розвитку людства. Як наголошує О. Пометун, «нові технології самі по собі не здатні подолати загрозу екологічної та соціальної катастроф, що нависли над людством». Відповідно до таких обставин життя людства автор наголошує на необхідності принципівих суспільних змін: «Потрібна нова філософія, нова політика, нові моральні імперативи – зобов'язання кожної людини і людства в цілому. Загалом ідеться про таку загальнолюдську систему цінностей, складову культурного світобачення, яка не залежала б від таких чинників, як економічні сплески та занепади, зміна політичної влади тощо, в якій би захист і збереження людини й природи вважалися такою цінністю, як і саме життя» [150, с. 36].

Саме на таких засадах, як зазначає О. Пометун, сформувалося поняття стійкого або сталого розвитку (англ. *sustainable development*) суспільства як таке, що може підтримуватися невизначено довго, поліпшуючи якість людського життя. Авторитетність визначення цього поняття підкреслюється тим, що воно вперше було сформульовано 1987 р. у доповіді Міжнародної комісії з питань екології та розвитку ООН потрактується як розвиток, який не

загрожує майбутньому поколінню задовольнити свої власні потреби, а задовольняє потреби сучасності [150, с. 37].

Розмірковуючи над проблемами суспільного розвитку й модернізації освіти та визначення її нових професійних завдань, учитель початкових класів, який викладатиме фізичну культуру, орієнтований на прогресивний суспільний розвиток і має взяти до уваги, що в 2005 році Україна підписала Стратегію освіти для сталого розвитку [144]. Відповідно до статей стратегії людина повинна здійснювати освіту й виховання та самовиховання протягом усього свого життя. Тому самоосвіта вчителя початкових класів – викладача фізичної культури як важлива складова його самоорганізації має бути зорієнтована на прийнятті постанови Ради ЮНЕСКО, наказах Міністерства освіти і науки та рекомендаціях Національної академії педагогічних наук України.

Сучасна освіта має особливо ефективно сприяти втіленню ідей модернізації підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в початковій школі. Адже включення суб'єкта освітньої діяльності в оволодіння новими освітніми ідеями, концепціями, системами передбачає принципові концептуальні зміни у свідомості самого вчителя. Це зумовить удосконалення системи викладання фізичної культури у ЗЗСО та її відповідність новим обов'язковим вимогам, нормам, технічним умовам.

У процесі реалізації завдань самоосвіти майбутній учитель фізичної культури в початковій школі має надавати особливого значення вивченню творчого доробку відомих сучасних учених, педагогів-новаторів, керівників освіти з проблем креативного та фізичного розвитку дітей молодшого шкільного віку. Серед них на особливу увагу заслуговують роботи та діяльність В. Давидова [32], М.Єфименко [49-51], Л. Занкова [61], А. Сологуба [178-184] та ін.

Окрему цінність для детального вивчення студентами у зв'язку з вибором креативно-оздоровчої концепції професійної діяльності майбутнього вчителя початкової школи стосовно викладання фізичної

культури мають наукові роботи вітчизняних науковців, що узагальнюють проведені ними дослідження фізичного розвитку школярів як дітей молодшого шкільного віку в умовах початкової школи, розвитку креативного потенціалу особистості дітей молодшого шкільного віку, сутності концепції креативно-оздоровчої освіти. Хоча в дослідженнях, на думку О. Пронікова, теоретичні та методичні основи підготовки майбутніх учителів систематизовано недостатньо [160]. Автор стверджує: «Вони неповною мірою враховують істинну природу людини та її неповторність як живої істоти. У науковому дослідженні не здійснено навіть спроби поєднати умови фізичного розвитку школярів із їх креативним та інтелектуальним розвитком. Цим самим ігнорується істинна природа людини як унікальної істоти, яка у своїй життєдіяльності біологічної, соціальної й креативної істоти виявляє здатність до творчості».

Дослідження ж проблем креативного розвитку учнів різного віку, зокрема молодшого шкільного, висвітлено в роботах, що розглядають креативність як причину та психологічний механізм, що зумовлює творчу активність людини. Серед них цінними є психологічні дослідження зарубіжних науковців: А. Алейнікова [1], Л. Виготського [20; 21], Дж. Гілфорда [22; 204], А. Маслоу [93; 206], О. Пономарьова [154] та ін., а також вітчизняних науковців: В. Мадзігона [92], В. Моляко [98, 99], В. Рибалки [161], А. Сологуба [179; 180; 183] та ін.

Відповідно до визначених програмових змін професійної діяльності педагога особливого значення у вирішенні цієї проблеми набуває розроблення ним власної концепції професійного зростання як майбутнього вчителя фізичної культури, а тому і визначення положень концепції викладання всіх предметів навчального плану факультету початкового навчання у ЗВО. Адже викладачам ЗВО спільними зусиллями треба подолати традиційну недооцінку значущості фізичної культури як базового предмета навчання в початковій школі та спрощення концепції практичного викладання фізичної культури як предмета лише фізичного розвитку учнів.

Креативно-оздоровча освіта учнів початкової школи як сучасна нова освіта має здійснюватися на засадах, визначених у документах Верховної Ради та інших нормативних актах Кабінету Міністрів України й Указів Президента України [33-37; 57-60; 69-73; 96; 102-104; 156-159; 188; 196]. У цих документах визначено національну стратегію вирішення проблем інформаційних потреб усіх сфер людської діяльності та здійснення сучасної освіти на рівні світових вимог. Із цієї причини в реалізації соціального замовлення, що здійснюється засобом утілення системи креативно-оздоровчої освіти учнів початкової школи в процесі фізичної культури, передбачається застосування ІКТ. Водночас вони слугують застосуванню кредитно-модульної системи, яка впроваджується на загальнодержавному рівні відповідно до моделі, розробленої Європейською Комісією, Радою Європи та UNESCO/ CEPES [187].

Оскільки на початку XXI ст. інформатизація є однією з найбільш актуальних проблем модернізації сучасного навчання в ЗЗСО, то нехтувати нею неприпустимо. Хоча і формальне використання інформаційних технологій шкодить не менше, адже їх використання може сприяти створенню умов репродуктивного навчання учнів ЗЗСО. Такий примітивний підхід до модернізації освіти – це не тільки даремні матеріальні витрати, а й недопустима архаїчність педагогічної системи навчання, що шкодить і освіті, і значенню ІКТ. Особливо гостро стоїть проблема інформатизації початкової освіти, оскільки саме вона є стартовою ланкою «народження» майбутніх фахівців будь-якої галузі. На це неодноразово звертали увагу вітчизняні науковці С. Гончаренко [25; 26], В. Кремень [77-81], О. Ляшенко [89-91], В. Мадзігон [92] та ін. Відомі українські дослідники неодноразово наголошували на необхідності вже в початковій школі широко практикувати застосування ІКТ, проте надавати перевагу користувальному підходу, а не програмовому, як у старшій ланці закладу загальної середньої освіти. Саме такий підхід важливо здійснювати, адже сьогодення вимагає вміло користуватися персональним комп'ютером із використанням сучасного

програмного забезпечення, як загального, так і спеціального, зокрема навчального призначення. Застосування комп'ютерів, програмного забезпечення та їх підключення до інтернету на сьогодні є важливішим атрибутом навчальної діяльності для учнів початкової школи, ніж друкований підручник, посібник, науково-популярний журнал тощо. Під час спрямування учнів на використання ІКТ слід застерігати їх від ігнорування друкованих літературних видань. До того ж слід наголошувати на тому, щоб учні насамперед використовували підручники, посібники, видання науково-популярної літератури [31].

Акцентуємо увагу педагогів на необхідності оволодіння ІКТ як засобом підвищення педагогічної майстерності вчителя. Адже використання ІКТ дозволяє суттєво збагатити систему креативно-оздоровчого навчання учнів, яка завдяки цьому може набути якості мобільності, точності, своєчасності одержання інформації, спрощення системи організації спілкування суб'єктів системи, знизити їх фізичне навантаження та зменшити нервово-психічне напруження. Інформатизація сучасного освітнього процесу з фізичної культури, що передбачає спеціальну діяльність учителя й учня, створює реальні можливості й для втілення підсистеми самоорганізації учнів початкової школи. Варто зазначити, що вона може достатньо ефективно втілюватися в органічному поєднанні з вирішенням надсучасних проблем інформатизації.

Дослідження й педагогічний досвід застосування ІКТ в креативно-оздоровчому навчанні учнів початкової школи показує, що воно може сприяти реалізації ідеї самоорганізації учнів початкової школи в їх фізичному вихованні. У зв'язку із цим майбутній учитель початкової школи має поступово нею оволодівати. Цей досвід утілення ідеї самоорганізації учнів у власній освітній діяльності в ЗЗСО, та ще й із застосуванням ІКТ, для вчителя є безцінним, оскільки саме він слугує не тільки набуттю учнем самостійності, а й створенню умов особистої креативно-оздоровчої діяльності. У такому разі сприяє цій діяльності оволодіння учнями початкової школи (за участю батьків) практикою

ведення власного електронного щоденника – «Особистого щоденника учня» [182], що ґрунтується на засадах теорії самоменеджменту та самомоніторингу. У зв'язку із цим велике освітнє значення має теоретичне вивчення результатів сучасних наукових досліджень із психологічних, фізіологічних та педагогічних проблем особистісного самовдосконалення, самовиховання, самоосвіти, й духовного розвитку та морального виховання. Як показують теоретичні дослідження, теорія самоменеджменту й самомоніторингу як напрями в управлінні діяльністю учнів ЗЗСО на сьогодні є ще зовсім новими. Формуванню новітнього педагогічного мислення з цієї проблеми слугують роботи вітчизняних і зарубіжних авторів: Р. Бернса [5], М. Вудкока [19], Л. Зайверта [56], Н. Лукашевича [88] та ін.

Практичне запровадження системи професійної підготовки на засадах креативно-оздоровчої педагогіки передбачає створення в школі загального устрою життєдіяльності такого закладу освіти, що просякнутий ідеєю творчих пошуків, системного втілення різноманітної творчої діяльності з проблем освіти, що спрямована на зростання загальнокультурного рівня діяльності всіх суб'єктів освітнього процесу та наявності особливого психологічного клімату співтворчості учнів, педагогів, батьків, учених тощо. Особливо важливою у зв'язку із цим є готовність майбутнього вчителя фізичної культури початкової школи до підтримки самоорганізації учнів, тим самим залучаючи їх до самоуправління. З огляду на це учнів початкової школи слід заохочувати до оволодіння ними початковими знаннями з теорії й техніки самоменеджменту та самомоніторингу. Останнє охоплює такий комплекс знань, умінь та навичок, що необхідні учню для чіткої й ефективної самоорганізації особистої активної участі на уроках фізичної культури.

Педагогічна техніка залучення учнів початкової школи до оволодіння прийомами самоорганізації полягає в тому, що вчитель уміло застосовує педагогічні прийоми навчання та формування вмінь самоуправління. Останнє потребує включення учнів до початкового практичного оволодіння навичками самопрограмування, самопланування, самоорганізації,

самостійного виконання навчальних завдань, самоаналізу якості їх виконання, самоконтролю, самооцінювання та самообліку. Звичайно, оволодіння всією сукупністю знань теорії менеджменту та самоменеджменту – це достатньо складна справа, але над цим слід працювати, не переобтяжуючи учнів теорією. Постійне звернення до неї як до особливо цінної системи для особистої фізичної культури надасть можливість піднесення учнів на рівень, відповідний сучасному розвитку науки й освіти [84; 143; 149; 195; 202].

Отже, дослідження показують, що в разі дотримання принципу наступності учні початкової школи на достатньому рівні усвідомлюють сутність вимог щодо реалізації завдань самоуправління та самореалізації. Подолання старих і негативних стереотипів можна поступово здійснити шляхом упровадження ефективної підсистеми самоменеджменту й самомоніторингу, а також системи креативно-оздоровчої освіти учнів початкової школи. У вирішенні проблеми якості навчання надзвичайно важливою освітньою проблемою є залучення учнів до оволодіння технікою самоорганізації. А надалі з її допомогою будуть виявляти вже всі інші «самості» учня, хоча тільки за умови системної й наполегливої його діяльності. Серед них самоактуалізація, самореалізація, самовиховання, самонавчання, саморозвиток тощо, які породжують самодостатність креативної особистості. Адже жодна із цих «самостей» неможлива без одночасного розвитку креативності як здатності самостійно бачити проблему, шукати оригінальні варіанти її вирішення, ретельно розробляти й терпляче втілювати ідею в життя тощо.

Звернення системи креативно-оздоровчої освіти учнів початкової школи до «самостей» і породжених нею підсистем самоменеджменту й самомоніторингу треба відносити до найбільш раціонального в розробленні й обґрунтуванні системи креативно-оздоровчої фізичної культури. Усе це підтверджено проведенням багаторічних досліджень і на їх основі численних

розробок [114], які підтримують запровадження ідеї «самості» як такої, що забезпечує успішну масову освітню практику.

Об'єктом самомоніторингу в розробленій системі є особистість кожного окремого учня початкової школи, яку самостійно досліджує завдяки самооцінці, хоча й за допомогою вчителя початкових класів – викладача фізичної культури. Дані фіксуються в системі самим учнем у посібнику «Особистий щоденник дослідника» [182]. Він слугує реалізації завдань самомоніторингу як психолого-педагогічного «дзеркала», що надає учню можливість визначити рівень власного розвитку креативності, інших психологічних якостей особистості та стану фізичного розвитку. Адже одним із найбільш важливих завдань модернізації сучасної ЗЗСО є формування креативної та фізично здорової особистості, яка може успішно діяти в умовах ринкової економіки. А тому вже сьогодні постає необхідність здійснити переорієнтацію мети освіти від колективної до креативно-оздоровчої.

Відомий англійський психолог і педагог Р. Бернс [5] висуває поняття «Я-концепції» як найбільш важливу частину процесу передавання молодому поколінню накопиченого цивілізацією досвіду та знань. У зв'язку із цим важливо визначити, що поняття «Я-концепція» вчений визначає як динамічну систему уявлень людини про себе, власне усвідомлення своїх фізичних, інтелектуальних якостей, самооцінку та суб'єктивне сприйняття зовнішніх факторів, що впливають на особистість. За переконанням Р. Бернса, «Я-концепція» виникає як обов'язковий і завжди неповторний результат психічного розвитку з дитинства й до старості. Вона хоч і є наслідком зовнішнього впливу, але в подальшому житті людини відіграє самостійну роль. Тому оточуючий світ, уявлення про інших людей сприймаються в процесі соціалізації виховання через призму «Я-концепції». Із віком відбувається розвиток потреб людини, і тому саме через них виявляється людська природа і відповідно формується «Я-концепція». Поведінку людини варто розглядати як зовнішній вияв її внутрішнього світу, основними чинниками якого є емоції, ставлення, переживання, цінності,

надії, сприймання та прагнення. Р. Бернс [5] наголошує, що дитину варто сприймати як самостійну людину, вимагаючи від неї виконання конкретних правил, обумовлених її роллю в сім'ї та школі. Одним із найбільш важливих завдань учителів є переконання учнів у їхній людській цінності. Щирий інтерес до особистості дитини, повага до неї, душевне тепло надихає її вчитися з більшою віддачею та творчим підходом. Зміст «Я-концепції», на думку психологів, є одним із найбільш важливих результатів виховання та навчання, що становить зміст і форму соціалізації дитини. І для того, щоб дитина почувала себе щасливою, була здатна краще адаптуватися й долати труднощі, їй необхідно мати позитивну самооцінку. Діти з негативною самооцінкою схильні майже в кожній справі знаходити нездоланні перешкоди. Вони мають високий рівень тривожності, гірше пристосовуються до шкільних занять, їм складно знаходити спільну мову з однолітками, вони вчаться з напруженням.

Майбутньому вчителю початкової школи як викладачу фізичної культури важливо знати, що Р. Бернс позитивну «Я-концепцію» будь-якої людини визначає трьома факторами: твердим переконанням у симпатії соціуму; упевненістю у власних здібностях та інших людей; почуттям власної значущості. А тому, зважаючи на значення «Я-концепції» як ефективного засобу самовдосконалення та в цілому модернізації фізичної культури учнів початкової школи, учителю в реалізації ідей концепції креативно-оздоровчої фізичної культури учнів початкової школи доцільно використовувати її у вирішенні завдань, зокрема проблем самокорекції й самовиховання особистості. Запропоноване Р. Бернсом [5] визначення «Я-концепції» учнів можна використовувати також у системі самомоніторингу. І хоч вона не є валідною і не має надійності, вона все ж надає «Я-концепції» як абстрактному поняттю конкретних обрисів і спонукає вчителя та й учня замислюватися над тим, ким він є як людина: сином, братом, другом, майбутнім батьком чи матір'ю.

Отже, завдяки самомоніторингу учні початкової школи мають можливість застосовувати систему креативно-оздоровчої фізичної культури як педагогічну систему самотворення. Останнє надає учню можливість визначити (за умов надання організаційної допомоги вчителя) найбільш гідну мету програми. А потім і її завдання, план, засоби, обдумуючи реальність їх досягнення й раціональність застосування. Тільки через поглиблення в самопізнанні учня, яке забезпечується самомоніторингом, він має реальну можливість ще в молодшому шкільному віці будувати своє майбутнє як людини, фахівця й громадянина.

Запровадження локального моніторингу якості креативно-оздоровчої фізичної культури та й у цілому модернізації початкової освіти дозволяє ефективно управляти її якістю. Педагогічна цінність моніторингу створює умови «бачення» дитини не як статичної, а як динамічної біологічної, соціальної та творчої істоти – живого й неповторного об'єкта гуманістичної педагогічної уваги. Відповідно учні, вчителі та батьки одержують об'єктивні дані про умови та результати діяльності першого, що надає можливість науково-педагогічного, обґрунтованого і ефективного впливу. І, нарешті, самомоніторинг, який сприяє визначенню програми й планів подальшої педагогічної системи діяльності вчителя та учня ще в молодшому шкільному віці. Саме він у загальній системі локального моніторингу якості креативно-оздоровчої фізичної культури є невід'ємною органічною складовою, що надає реальній можливості самому учню ще на початку «шкільного марафону» активно включатися в особисте самотворення як креативної і фізично-здорової особистості – людини, фахівця та громадянина.

В обґрунтуванні доцільності включення учнів початкової школи в самомоніторинг доходимо висновку про необхідність запровадження такого особистого щоденника, застосування якого поступово мотивуватиме дитину до самостійного навчання й самоаналізу. Переконливим у цьому сенсі є вислів В. Вернадського [16], який уважав щоденник найяснішим та виразним засобом розкриття людини. Зрозуміло,

що з перших кроків навчання в закладі загальної середньої освіти дитина, яка щойно переступила поріг школи, не зможе діяти самостійно, але важливо не відкладати надовго цей процес.

У визначенні сутності й значення модернізації початкової освіти як інноваційного навчання учнів початкової школи самоменеджменту відведено особливе місце як такому, що має здійснювати сучасна ділова людина XXI ст. Оскільки вона, як відомо, у насиченій подіями життєдіяльності обов'язково ще до початку робочого дня особисто визначає раціональний розподіл часу своєї зайнятості.

У розробленні програми спеціалізованого курсу «Креативно-оздоровча освіта учнів початкової школи» вчителю-класоводу, який одночасно є й учителем фізичної культури, важливо поступово досягати усвідомлення учнями значення й потреби щомісяця здійснювати такі дії, як визначення сукупності віддалених і близьких цілей життєдіяльності і виконання планів освіти та самоосвіти; вибір способів досягнення цілей і відповідних їм завдань; аналіз результатів виконання задуманого і вирішення проблем, що виникають; визначення міри і засобів подолання труднощів у досягненні цілей; встановлення ділових відносин зі співвиконавцями завдань і висловлення їм своїх почуттів і думок про співпрацю; обумовлення термінів розроблення планів реалізації програми.

Алгоритм виконання плану дуже схожий із попередньою розробкою, а тому необхідно звертати увагу учнів на те, щоб вони були конкретними у визначенні термінів, місця, засобів та розумного аналізу своїх мотивів тощо. Залучення учнів початкової школи до таких розробок є справжньою «передовою» модернізацією сучасної освіти як виховання самодостатньої особистості й набуття нею відповідного креативного та фізичного розвитку.

Як показують дослідження та аналіз пошуків учених, вирішальну роль у виконанні завдань модернізації, утілення ідей креативно-оздоровчої освіти відіграє включення учнів початкової школи в самоорганізацію як засіб органічного поєднання умов креативного і фізичного розвитку учнів

у процесі фізичної культури. У такій постановці проблеми воно є засобом ефективною модернізації освіти учнів початкової школи в процесі фізичної культури. У цьому надзвичайно важливому процесі майбутній учитель як гуманіст має бути креативним і відповідальним, а тому відкритим до змін, вдумливим і сміливим у пошуку інноваційних психолого-педагогічних умов нової фізичної культури молодшого покоління учнів початкової школи.

Система креативно-оздоровчої фізичної культури має велике педагогічне значення і є результатом глибинної модернізації освітнього процесу фізичної культури. Майбутнім учителям фізичної культури початкової школи, а особливо дітям молодшого шкільного віку, необхідно, вирішуючи проблеми креативного та фізичного розвитку, оволодівати принаймні початковими знаннями з гігієни. Зазначенні проблеми освіти потребують вирішення завдань повсякденного дотримання вимог та правил гігієни. Її значення в початковій освіті, як і гігієна дітей та підлітків, є галуззю гігієни праці учнів, яка як розділ гігієни, за визначенням С. Гончаренка, «передбачає раціональну організацію праці учнів відповідно до їхніх вікових особливостей і можливостей в оптимальних умовах повітряно-теплого й світлового режимів, при раціональному чергуванні з відпочинком» [27, с. 67]. Не меншого значення набуває врахування в креативно-оздоровчій фізичній культурі й дотримання вчителем, батьками та учнями початкової школи гігієнічних правил та вимог до уроку – системи заходів, спрямованих на попередження розумової та фізичної перевтоми учнів під час домашніх чи шкільних занять. В останньому відповідальність повністю покладається на вчителя, а в першому – на батьків і лише частково на учня.

Для усвідомлення майбутнім учителем сутності гігієни, фізичного впливу навантажень під час занять фізичними вправами та розширення світогляду учня як засобу інтелектуального та креативного розвитку система креативно-оздоровчої фізичної культури учнів початкової школи

передбачає відповідні шляхи її модернізації. Серед них можуть бути заходи з батьками, учнями та вчителем, який у цьому випадку виконує функції модератора. Він надає науково-методичну підтримку батькам, а особливо учням, у виконанні будь-яких завдань самоорганізації креативно-оздоровчої діяльності, що здійснюється самостійно. У роботі з учнями початкової школи майбутній вчитель фізичної культури в початкових класах повинен мати достатні знання з філософії, анатомії людини, фізіології, психології, педагогіки, теорії й методики фізичної культури. В оволодінні початковими знаннями із зазначених галузей майбутньому вчителю необхідно самому послідовно й систематично займатися самоосвітою. Учителю початкових класів як викладачу фізичної культури стане у нагоді п'ятитомне видання енциклопедії «Детям обо всем на свете» [39; 155]. Також радимо ознайомитися з першою частиною цього видання, яке стосується питань анатомії, фізіології, гігієни людини та психології людської поведінки. Зокрема, в розгляді проблем гігієни Український фонд Міжнародного молодіжного співробітництва та Закон України «Про основні засади молодіжної політики» (2021) [148; 58] виокремили такі типи проблем людського організму: росту й розвитку, їжі й травлення, спраги, сну, втоми й перевтоми, крові та її циркуляції, шкіри, зору, болю тощо. Переоцінити значення цього посібника для дітей, від молодшого до старшого шкільного віку, просто неможливо, оскільки популярна енциклопедія висвітлює величезний обсяг необхідної інформації. Вона може стати своєрідною психологічною підтримкою в розвитку пізнавальних потреб будь-якого читача, а особливо вчителя початкових класів, який викладатиме фізичну культуру, учнів початкової школи та й їхніх батьків. У практичному застосуванні такий посібник може послугувати у багаторічній просвіті учнів за участю батьків. Доцільно, як показав досвід, організувати для них постійно діючий науково-практичний щомісячний семінар «Людський організм і особливості умов розвитку дитини» під керівництвом учителя початкових класів – викладача фізичної

культури. Зміст програми в експерименті визначався з урахування розбіжності батьків у рівні їх освіти. А тому, дотримуючись принципу доступності, кожен наступну бесіду вчитель початкових класів планував, виходячи із допустимої складності її змісту. Вони мали підготовчий характер, що могло сприяти послідовному проведенню валеологічних бесід на відповідну тему батьків із дітьми вдома. Зміст програми визначався так, щоб останні й діти поступово оволодівали початковими знаннями з анатомії, фізіології та гігієни життєдіяльності дитини молодшого шкільного віку. Тому і формулювання тем визначалося як їх зміст. Відповідно до такого підходу зміст програми був сформований за такими напрямками: «Як ми зростаємо?», «Чому після фізичних вправ болять м'язи?», «Чому ми іноді зупиняємося в рості?» тощо. Багаторічний досвід роботи семінару показав доцільність його впровадження в педагогічну практику вчителя початкових класів як викладача фізичної культури як невід'ємного валеологічного елемента, який органічно доповнює педагогічну концепцію гуманістичної креативно-оздоровчої системи учнів початкової школи. Педагогічні спостереження вчителів початкових класів до викладання фізичної культури, які втілюють ідею валеологізації, показують доцільність такого підходу як такого, що сприяє зростанню рівня свідомості учнів, підвищенню загального рівня культури й потреби та готовності до творчої і фізичної діяльності.

Висновки до четвертого розділу

1. Цілі підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури потрактовано як очікувані результати, на досягнення яких спрямовано діяльність педагогічних працівників під час навчання у ЗВО. Упорядковано ієрархію цілей, що забезпечує зосередження зусиль на основному в освітній діяльності, забезпечує визначення першочергових

завдань і перспектив у підготовці майбутніх фахівців; створює умови для усвідомлення здобувачами освіти орієнтирів навчальної діяльності; окреслює еталони оцінювання результатів навчання і містить загальну мету – формування готовності до викладання фізичної культури, що конкретизується в стратегічних, тактичних і оперативних цілях.

2. Зміст підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури визначає освітню парадигму здоров'язбереження у закладі освіти. Його проєктування регламентується професійними стандартами, освітніми програмами, навчальними планами, робочими програмами освітніх компонентів, планами позанавчальної й самостійної роботи здобувачів освіти і корелює з рівнями очікуваних освітніх результатів підготовки. Відбір та структурування означеного змісту в контексті формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури запропоновано реалізовувати на основі загальнодидактичних і спеціальних принципів, зокрема відкритості, нелінійності, системності, варіативності, наступності, модульності, інноваційності.

3. Аналіз функціонування педагогічної системи підготовки майбутніх учителів початкового навчання до викладання фізичної культури дозволив констатувати, що до основних цілей їх професійної підготовки слід віднести: визначення пріоритету цінностей креативно-оздоровчої діяльності в системі професійної діяльності; створення розвивального творчого середовища; педагогічне забезпечення зміни статусу студента від «студента» до «студента-пошукача»; урахування світових інноваційних педагогічних технологій і методів освоєння професії вчителя; модернізація змісту педагогічних дисциплін у контексті креативно-оздоровчої педагогіки; упровадження форм і методів освітньої роботи, що розвивають креативно-особистісну позицію майбутніх учителів.

4. Встановлено, що однією з ідей сучасної освіти є переорієнтація з предметно-змістового принципу навчання основ наук про вивчення цілісної

картини світу на інтегрально-змістові принципи, де системоутворювальними змістами є проблеми світу культури (фізичної культури в тому числі), природи, екології, людини, технологій, здоров'я, спрямовані на пріоритетний розвиток загальнокультурних компонентів у змісті, формах і методах навчання як умовах формування особистісної зрілості студентів, їхнього фізичного розвитку та креативності. Це визначає новий підхід до цілей підготовки особистості до життя, до розуміння особистості людини, яка стає головною постаттю в навчальному закладі й освітньому процесі.

5. Доведено, що зміст підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури визначає освітню парадигму здоров'язбереження у закладі освіти. Його проектування регламентується професійними стандартами, освітніми програмами, навчальними планами, робочими програмами освітніх компонентів, планами позанавчальної й самостійної роботи здобувачів освіти і корелює з рівнями очікуваних освітніх результатів підготовки. Його відбір та структурування в контексті формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури запропоновано реалізовувати на основі загальнодидактичних і спеціальних принципів відкритості, нелінійності, системності, варіативності, наступності, модульності, інноваційності.

4. Виявлено, що моніторинг у системі професійної підготовки майбутніх учителів початкового навчання до викладання фізичної культури сприяє вияву креативності та продуктивності освітнього процесу. Тому однією з пріоритетних цілей підготовки майбутніх учителів початкового навчання до викладання фізичної культури є формування у них розуміння значення моніторингу в професійній креативно-оздоровчій діяльності та формування знань і вмінь щодо його проведення.

6. У розділі представлений зміст локального моніторингу занять фізичної культури за авторською концепцією креативно-оздоровчої педагогіки, яку повинен уміти проводити кожен із учасників креативно-оздоровчої діяльності

Наукова новизна системи локального моніторингу якості педагогічної системи підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки полягає в постійному й детальному визначенні перешкод щодо технології втілення креативного освітнього процесу, наданні своєчасної педагогічної підтримки студентам у формуванні їх як креативних та фізично здорових особистостей.

7. Описано та розкрито педагогічну доцільність створення здоров'язберезувального середовища як педагогічно організованої системи, що визначає цілеспрямовану взаємодію суб'єктів освітнього процесу і забезпечує його ефективність на основі формування пріоритетного ставлення до здоров'я як найбільшої життєвої цінності, застосування здоров'язберезувальних методів, технологій та засобів із метою цілісного розв'язання проблеми збереження і зміцнення фізичного, духовного та соціального здоров'я учасників освітнього процесу, формування в них здоров'язберезувальної компетентності.

8. Обґрунтовано технологію формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури. Доведено доцільність опертя як на усталені педагогічні технології з їх методами і формами навчальної діяльності, так і на сучасні надбання педагогічної теорії й практики в поєднанні з досягненнями науково-технічного прогресу, зокрема інноваційні педагогічні технології (студентоцентрованого, проблемного навчання, тренінги, «Будинок вільної дитини» М. Монтесорі, «Театр фізичного розвитку та оздоровлення» М. Єфименка, креативно-оздоровчої педагогіки в умовах авторської школи А. Сологуба та ін.).

На основі означених технологій запропоновано комплекс методів: організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності (метод лекції, розповіді, пояснення, бесіди, вправ, проєктів), стимулювання навчальної діяльності (навчальної дискусії, рухливі і спортивні ігри, аналіз життєвих ситуацій), контролю і самоконтролю навчальної діяльності (усного, письмового) та форм, що охоплюють аудиторну роботу (лекції, семінарсько-

практичні заняття); позааудиторну роботу (ігри на місцевості, туристичні походи, масові змагання); самостійну роботу здобувачів освіти під час виконання різних видів творчих робіт.

Основні наукові результати розділу опубліковано в таких працях автора: [1; 2; 4; 5; 7; 8; 9; 10; 11; 13; 15; 16; 17; 20; 21; 22; 23; 24; 25; 26; 27; 28; 29; 30; 31; 32; 33; 34; 36; 40; 44; 46; 52; 55; 57; 60].

Список використаних джерел до четвертого розділу

1. Алейников А. Г. О креативной педагогике. Вестник высшей школы. 1989. № 2. С. 29-34.
2. Антоненко О. В. Підготовка майбутнього вчителя фізичного виховання до інноваційної навчальної діяльності. Електронний архів наукових публікацій Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. 2008. С. 77-81. URL: euiir.pri.edu.ua/bistream/123456789/4197/1/Antonenko.pdf
3. Апанасенко Г. Л. Эволюция биоэнергетики и здоровье человека. Санкт-Петербург: МГП Патрополис, 1992. С. 107-121.
4. Апанасенко Г. Л., Попова Л. А., Магльований А. В. Санология. Основы управления здоровьем : монография / LAMBERT (Германия), 2012. 404 с
5. Бернс Р. Развитие «Я-концепции» и воспитание. Москва: Прогресс, 1986. 416 с.
6. Беспалько В. П. Основы теории педагогических систем: проблемы и методы психолого-педагогического обеспечения технических обучающих систем. Воронеж: Изд-во Воронежского ун-та, 1977. 304 с.
7. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии. М. : Педагогика, 1990. 184 с.
8. Белікова Н. Основні напрямки професійного розвитку вчителя фізичної культури через призму освітніх інновацій. Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Луцьк, 2019. Вип. 35. С. 85-89.
9. Белікова Н. О. Сучасні тенденції професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту. Вісник Чернігівського нац. ун-ту імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. Чернігів, 2013. Вип. 112. Т. 2. С. 52-56.
10. Бондаренко О. Ф. Психологічна допомога особистості: навч. посіб. для студентів ст. курсів психол. фак. Харків: Фоліо, 1996. 237 с.

11. Брехман И. И. Валеология наука о здоровье. Москва: ФИС, 1990. 206 с.
12. Василяшко І. П., Булавська Л. Г. Здоров'язбереження як домінуючий аспект освітньої діяльності педагогічних працівників. Здоров'язбережувальні технології закладу освіти в умовах сучасних освітніх змін: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф., (Тернопіль, 06-07 червня, 2019), [ред.кол. : В.Черняк (відп.ред.) та ін.] ; Тернопільський ОКІППО. Тернопіль: КРОК, 2019. С. 30-32.
13. Вашуленко М. С. Методичні підходи до реалізації соціальної функції початкової мовної освіти. Педагогічна і психологічна наука в Україні. Т. 2: Дидактика, методика, інформаційні технології. Київ: Пед. думка, 2007. С. 171-178.
14. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі: метод. посіб. Київ: Освіта, 2006. 268 с.
15. Ващенко Г. Г. Загальні методи навчання: підручник для педагогів. Київ: Українська Видавнича Спілка, 1997. 441 с.
16. Вернадский В. И. Научная мысль как планетное явление. Москва: Наука, 1991. 271 с.
17. Воробйов М. І., Круцевич Т. Ю. Практика в системі фізкультурної освіти: навч. посіб. Київ: Олімп. література, 2000. 192 с.
18. Всесвітня організація охорони здоров'я. URL: <https://geneva.mfa.gov.ua/posolstvo/2612-who>
19. Вудкок М., Френсис Д. Ракрепощений менеджер: для керівника-практика / пер. с англ. Москва: Дело, 1991. 320 с.
20. Выготский Л. С. Педагогическая психология. М., 1991. 480 с.
21. Выготский Л. С. Умственное развитие детей в процессе обучения: сб. статей. Москва: Учпедгиз, 1935. 134 с.
22. Гілфорд Дж. Як допомогти дитині стати творчою особистістю. Київ: Шкільний світ, 2003.
23. Гончаренко С. У. Авторська школа креативності. Освіта XXI століття. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/706674/1/%D0%90%D0%B2%D1%>

82%D0%BE%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D1%88%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0%20%D0%BA%D1%80%D0%B5%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96.pdf

24. Гончаренко С. У. Від педагогічної думки до нової філософії освіти. Рідна школа. 1993. № 10. С. 3-5.

25. Гончаренко С. У. Гуманізація освіти – запорука виховання творчої та духовнобагатої особистості. Дидактика професійної школи : зб. наук. пр. / [редкол. : Гончаренко С. У. та ін]. Хмельницький, 2005. Вип. 3. С. 19-23.

26. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: Методологічні поради молодим науковцям. Київ- Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. 278 с.

27. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник / 2-ге вид., допов. й випр. Рівне: Волинські обереги, 2011. 552 с.

28. Гончаренко С. У., Мальований Ю. І. Педагогічна сутність гуманітаризації шкільної освіти. Рідна школа. 1994. № 10. С. 30-33.

29. Гончаренко С., Мальований Ю. Гуманізація та гуманітаризація освіти. Шлях освіти. 2001. № 3. С. 2-8.

30. Горен М. Путь к здоровью и долголетию. Москва: ПТО «Селер», 1992. 315 с.

31. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Козяр М. М. Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті / за ред. член-кор. НАПН України Р. С. Гуревич. Львів, 2012. 506 с.

32. Давыдов В. В. Виды обобщений и обучение. Москва: Педагогика, 1972. 424 с.

33. Декларація «Про права дитини». Законодавство України у сфері освіти та професійного навчання (Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти) / упор.: Б. Г. Чижевський, В. П. Головінов, С. В. Краснова, М. М. Шевченко. Київ: Парламентське видавництво, 2013. 376 с.

34. Державна програма «Репродуктивне здоров'я нації» на період до 2015 р. № 244 р від 27.04.2006 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/244-2006-%D1%80#Text>

35. Державний стандарт початкової освіти : затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>.

36. Державні вимоги до навчальних програм з фізичного виховання в системі освіти: наказ № 188 Міністерства освіти і науки України від 25.05.98. Верховна Рада України: офіційний портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0501-98#Text>

37. Державні санітарні правила і норми влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу. Законодавство України у сфері освіти та професійного навчання (Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти) / упор. Б. Г. Чижевський, В. П. Головінов, Є. В. Красняков, М. М. Шевченко. Київ: Парламентське вид-во, 2013. 376 с.

38. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.

39. Дітям про все на світі: популярна енциклопедія: для мол. та серед. шк. віку. Кн. 4 / ред. Г. В. Біляєва; худож. П. В. Мірончик. Харків: Белкар-книга, 2006. 192 с.

40. Довгань Н. Ю. Принципи фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць / Інститут проблем виховання НАПН України. Київ, 2016. Вип. 20. Кн. 1. С. 155-168.

41. Довгань Н. Ю., Копилов О. М. Психолого-педагогічна готовність студентів до фізичного самовдосконалення. Актуальні проблеми психології: зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / за наук. ред. С. Д. Максименка, Н. О. Євдокімової. Миколаїв: Іліон, 2015. Т. VII: Екологічна психологія. Вип. 38. С. 145-153.

42. Довгань Н. Ю., М'ясоєденков К. О., Короп М. Ю. Фізичне виховання. Фітнес: навчальний посібник. Київ: КНТЕУ, 2016. 416 с.

43. Дубасенюк О. А., Вознюк О. В. Інтегративний підхід до професійного розвитку особистості педагога в умовах цивілізаційних змін. Науковий часопис НПУ імені М. М. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість. К., 2010. Вип. 12 (22). С. 17-20 с.
44. Дубогай О. Д. Інтеграція пізнавальної і рухової діяльності в системі навчання і виховання школярів : метод. посіб. для вчителів почат. шк. та фіз. культури, студ. та батьків. К. : Оріяни, 2001. 152 с.
45. Дубогай О. Д. Основні поняття і терміни оздоровчої фізичної культури та реабілітації: навч. посіб. Луцьк: Надстиря, 1998. 104 с.
46. Дубогай О. Д. Розвиток творчої особистості школяра засобами фізичної культури. Нива знань. 1999. № 3. С. 52-54.
47. Дубогай О., Маковецька Н. Плекаймо здоров'я дитини. Запоріжжя : [б. в.], 2007. 264 с.
48. Енциклопедія освіти / за ред. В. Кременя. К. : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
49. Ефименко Н. Н. Материалы к оригинальной авторской программе «Театр физического воспитания и оздоровления детей дошкольного и младшего школьного возраста». Москва: ЛИНКА-ПРЕСС, 1999. 256 с.
50. Ефименко Н. Н. Неправильная физкультура (в детском саду и школе). Винница, 2009. 72 с.
51. Ефименко Н. Н. Театр физического воспитания детей дошкольного и младшего школьного возраста. Авторская программа. Таганрог, 2007. 68 с.
52. Єльнікова Г. В. Адаптивне управління: сутність, характеристика, моніторингові системи. Чернівці: Технодрук, 2009. 572 с.
53. Єрмакова Т. С. Оздоровче освітнє шкільне середовище як умова формування культури здоров'я: матеріали V всеукр. наук.-практ. конф. «Педагогіка здоров'я» (м. Харків, 15 травня 2015 р.). Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2015. С. 243-246.
54. Єрмакова Т. С. Формування культури здоров'я школярів у Польщі:

теорія і практика : монографія. Printhouse, 2016. 364 с.

55. Жерносек І. П., Трохименко В. М. Ліцеї, гімназії, колегіуми в системі освіти України: посіб. для вчителів, керівників шкіл. Київ-Житомир: ЖОШПО, 2005. 115 с.

56. Зайверт Л. Ваше время – в ваших руках (Советы руководителям, как эффективно использовать время). Москва: Экономика, 1991. 89 с.

57. Закон України «Про освіту». № 1556-VII, від 01.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/ed20190101#Text>

58. Закон України «Про основні засади молодіжної політики» від 27.04.2021 № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text>

59. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» від 25.04.2019 № 2704-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19/ed20190425#>

60. Законодавство України у сфері освіти та професійного навчання (Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти) / упор.: Б. Г. Чижевський, В. П. Головінов, Є. В. Красняков, М. М. Шевченко. Київ: Парламентське вид-во, 2013. 376 с.

61. Занков Л. В. Избранные педагогические труды. Москва, 1996. 424 с.

62. Зязюн І. А. Інтелектуально-творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти. Неперервна професійна освіта: проблеми пошуку, перспективи: монографія / за ред. І. Я. Зязюна. Київ: Віпол, 2000. С. 190.

63. Зязюн І. А. Процеси модернізації сучасної педагогічної освіти в Україні. Професійна освіта: педагогіка і психологія: польсько-укр. журн. / за ред. Т. Левовацького, І. Вільш, І. Зязюна, Н. Ничкало. Ченстохов-Київ, 2006. Ч. VIII. С. 105-115.

64. Зязюн І. А. Філософія неперервної професійної освіти і сучасні психолого-педагогічні парадигми. Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз: монографія / В. П. Андрущенко, І. А. Зязюн, В. Г. Кремень, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало та ін.; за ред. В. Г. Кременя; АПН України. Київ: Наук. думка, 2003. С. 167-275.

65. Каракатсаніс Т. В. Розвиток креативності майбутніх учителів

початкових класів у педагогічних коледжах Великої Британії: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Запоріжжя, 2014. 20 с.

66. Клос Л. Є. Здоров'язберігаючі технології у соціальній роботі: проблема підготовки майбутніх фахівців. Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності : Зб. наукових праць. Львів : ЛДУ БЖД, 2010. № 3. С. 226-230.

67. Комплексний підхід до фахової підготовки сучасного вчителя початкових класів : монографія / М. С. Вашуленко, В. О. Собко, Л. Я. Бірюк, Г. С. Демидчик, В. А. Каліш; ред.: М. С. Вашуленко; Глухів. нац. пед. ун-т ім. О. Довженка. Глухів, 2012. 311 с.

68. Коновальчук І. І. Теоретичні та технологічні засади реалізації інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Житомир, 2005. 516 с.

69. Конституція України. Київ: Просвіта, 1996. 80 с.

70. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

71. Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012-2016 роки: схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 31 серп. 2011 р. № 828-р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua./laws/show/828-2011-%D1%80/>

72. Концепція проекту Загальнодержавної цільової соціальної програми «Формування здорового способу життя молоді України» на 2013-2017 роки. URL: http://cmsps.kr.sch.in.ua/zakonodavcha_baza/derzhavni_ciljovi_programi/

73. Концепція формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя дітей та молоді. Законодавство України у сфері освіти та професійного навчання (Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти) / упор. Б. Г. Чижевський, В. П. Головінов, Є. В. Красняков, М. М. Шевченко. Київ: Парламентське вид-во, 2013. 376 с.

74. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Під ред. Л. М. Проколієнко: Упор. В. В. Андрієвська, Г. О. Балл, О. Т. Губко, О. В. Проскура.-К.:Рад.шк.,1989. 608 с.
75. Костюк Г. С. Способности и их развитие у детей. Киев: Знание, 1989. 178 с.
76. Кочетов А. И. Культура педагогического исследования. Минск: Изд-во Белорус. науч.-исследов. института образования МО РБ, 1992. 166 с.
77. Кремень В. Інноваційність і освіта. Позакласний час. 2009. № 11-12. С. 36-38.
78. Кремень В. Г. Модернізація системи освіти як важливий чинник інноваційного розвитку держави. Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти. Вип. 1 (5). Харків: НТУ «ХП», 2003. С. 3-9.
79. Кремень В. Г. Нові вимоги до людини і освіти. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/1/statti/1kremen/1kremen.htm
80. Кремень В. Г. Проект сучасної освіти: інноваційна людина. Рідна школа. 2013. № 8-9 (серпень-вересень). С. 6-8.
81. Кремень В. Г. Філософія національної ідеї. Людини. Освіта. Соціум. Вид. переробл. Київ: Грамота, 2010. 576 с.
82. Круцевич Т. Ю. Управління фізичним станом підлітків в системі фізичного виховання : автореф. дис. ... д-ра наук з фіз. вих. і спорту : 24.00.02; Нац. ун-т фіз. вих. і спорту України. К., 2000. 44 с.
83. Круцевич Т. Ю., Зайцева М. А. Проблеми тестового контролю знань студентів в сучасній системі вищої фізкультурної освіти. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2005. № 4. С. 41-45.
84. Кухарев Н. В. Педагогическая теория и школьная практика. Москва: Изд-во БГУ, 1978. 98 с.
85. Лесгафт П. Ф. Избранные педагогические сочинения: в 2 т. Москва: Академия педагогических наук РСФСР, 1951. Т. 1. С. 30.

86. Лесгафт П. Ф. Избранные труды. Москва: Физкультура и спорт, 1987. 360 с.
87. Лесгафт П. Ф. Руководство по физическому образованию детей школьного возраста. Изд. 3-е. Санкт-Петербург Тип. Банке, 1912. Ч. 1. 384 с.
88. Лукашевич Н. П. Теория и практика самоменеджмент: учеб. пособ. 2-е изд. Киев: МАУП, 2002. 360 с.
89. Ляшенко О. І. Адаптивне тестування в моніторингових системах оцінювання якості освіти. Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2016 рік : [зб. наук. пр.] / НАПН України, Ін-т педагогіки. Київ : Ін-т педагогіки, 2016. С. 80-81.
90. Ляшенко О. І. Диференціація як основоположний принцип шкільного навчання. Матеріали методологічного семінару (19 листопада 2008 р.). Київ, 2008. С. 6.
91. Ляшенко О. І. Організаційно-методичні засади оцінювання якості освіти. Педагогічна і психологічна науки в Україні зб. наук. праць до 15-річчя АПН України: у 5 т. Т. 2 : Дидактика, методика, інформаційні технології. Київ: Пед. думка, 2007. С. 125-134.
92. Мадзигон В. М. Продуктивная педагогика. Политехнические основы соединения обучения с производительным трудом: монография. Киев: Вересень, 2004. 324 с.
93. Маслоу А. Психология бытия. Москва: Ваклер, 1997. 210 с.
94. Матюшкин А. М. Концепция творческой одаренности. Вопросы психологии. 1989. № 6. С. 89-94.
95. Матюшкин А. М., Сиск Д. Одаренные и талантливые дети. Вопросы психологии. 1988. № 4. С. 88-97.
96. Міжгалузева комплексна програма «Здоров'я нації» на 2002-2011 рр. Законодавство України у сфері освіти та професійного навчання (Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти) / упор. Б. Г. Чижевський, В. П. Головінов, Є. В. Красняков, М. М. Шевченко. Київ: Парламентське вид-во, 2013. 376 с.

97. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес [Текст] : наукове издание / М-во освіти і науки України, Наук.-метод. центр вищ. освіти ; Укл. М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, К. М. Левківський, Ю. В. Сухарніков, Відп. ред. М. Ф. Степко. Київ : Освіта України, 2004. 60 с.
98. Моляко В. О. Психологічна екологія таланту. Актуальні проблеми психології: традиції і сучасність: у 3-х т. Київ: ГП АПН України, 1993. Т. 2. С. 200-206.
99. Моляко В. О. Психологічна теорія творчості. Обдарована дитина. 2004. № 6. С. 2-9.
100. Монтессори М. Дом ребенка. Метод научной педагогики / пер. с итал. С. Г. Займовского. Санкт-Петербург; Гомель, 1993. 336 с.
101. Монтессори М. Самовоспитание и самообучение в начальной школе. Киев, 1995. 108 с.
102. Наказ МОН України від 05.05.2008 р. № 371 «Про затвердження критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0371290-08#Text>
103. Національна Доктрина розвитку освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text>.
104. Національна Доктрина розвитку фізичної культури і спорту України: затверджено Указом Президента від 17 квітня 2002 р., № 347/2002. Освіта. 2002. № 26. С. 2-4.
105. Носко М. Колективна монографія. Підготовка фахівців з фізичної культури і спорту: професійно-педагогічні, науково-пошукові, технологічні аспекти: наукове видання / за наук. ред. М. О. Носко. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю.В., 2020. 404 с.
106. Носко М. О., Архипов О. А., Гаркуша С. В., Воєділова О. М., Носко Ю. М. Удосконалення здоров'язберезувальної системи позакласної та позаурочної роботи з фізичного виховання. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2017. Вип. 143. С. 291-299.

107. Носко М. О., Воєділова О. М., Гаркуша С. В., Носко Ю. М. Рухова активність і заняття фізичними вправами як необхідна умова здоров'язбережування. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2018. Вип. 151. Т. 2. С. 44-51.

108. Носко М. О., Воєділова О. М., Гаркуша С. В., Носко Ю. М., Вертель О. В. Забезпечення інтерактивної здоров'язбережувальної навчально-виховної діяльності у процесі фізичного виховання. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2018. Вип. 152. Т. II. С. 119-125.

109. Носко М. О., Гаркуша С. В., Воєділова О. М., Носко Ю. М., Гришко Л. Г. Позашкільна здоров'язбережувальна діяльність з фізичного виховання як спосіб підвищення рухової активності та покращення стану здоров'я учасників освітнього процесу. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2017. Вип. 147. Т. II С. 86-90.

110. Носко М. О., Гаркуша С. В., Носко Ю. М. Здоров'язбережувальні технології: принципи, форми та методи реалізації. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка / голов. ред. М. О. Носко. Чернігів: НУЧК, 2020. Вип. 10 (166). С. 197-203.

111. Носко М. О., Гришко Ю. Ю., Носко Ю. М., Дейкун М. П. Руховий розвиток та стан здоров'я школярів та студентів навчальних закладів. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2017. Вип. 142. С. 126-129.

112. Носко М. О., Грищенко С. В., Носко Ю. М. Формування здорового способу життя: навч. посіб. Київ: Вид-во, 2013. 268 с.

113. Носко М. О., Дейкун М. П., Ляпін В. М., Сероштан В. М., Носко Ю. М. Методики формування рухів у процесі навчання і тренування. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2014. Вип. 118. Т. I. С. 240-243.

114. Носко М. О., Дейкун М. П., Носко Ю. М. Креативна освіта

сучасного студента: навч. посіб. Чернігів: Десна Поліграф, 2018. 152 с.

115. Носко М. О., Носко Ю. М. Державна освітня політика щодо формування здорового способу життя студентської молоді. Вища освіта України: теоретичний та науково-методичний часопис. Київ, 2014. № 1. Додаток 1: Наука і вища освіта. С. 61-65.

116. Носко М. О., Носко Ю. М. Особливості фізичного розвитку школярів початкової школи. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2014. Вип. 118 (3). Т. IV. С. 205-211.

117. Носко М. О., Носко Ю. М., Лазаренко М. Г., Жула В. П., Могильний Ф. В., Філоненко О. А. Руховий розвиток школярів різних вікових груп: наукове видання / за наук. ред. М. О. Носка. Чернігів, 2020. 408 с.

118. Носко М. О., Турчин Т. М., Могильний Ф. В., Носко Ю. М. Експериментальне обґрунтування методики оперативного контролю на уроках фізичної культури. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2014. Вип. 117. С. 18-24.

119. Носко Ю. М. Гігієнічне виховання молодших школярів як проблема модернізації підготовки майбутніх учителів фізичного виховання. Зб. наук. праць за матеріалами міжнар.наук. інтернет-конф. (27-28 травня 2020 р). Черкаси, 2020. С. 24-27.

120. Носко Ю. М. Ефективність використання руханок у процесі навчання учнів закладів початкової освіти. Молодий вчений. Херсон, 2018. № 2.1 (54.1), лютий. С. 108-111.

121. Носко Ю. М. Загартовування та його вплив на організм учнів початкової школи. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2015. Вип. 124. С. 104-107.

122. Носко Ю. М. Застосування фітнес-технологій на уроках фізичної культури у закладах початкової освіти. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2018.

Вип. 154. Т. I. С. 141-144.

123. Носко Ю. М. Збереження і зміцнення фізичного, психічного, емоційного, соціального, духовного здоров'я майбутніх педагогів закладів початкової освіти. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наук. праць / за ред. Г. М. Арзютова. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. Вип. 3К (97). Київ. 2018. С. 373-376.

124. Носко Ю. М. Інноваційні технології із проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: НУЧК, 2019. Вип. 7 (163). С. 130-135.

125. Носко Ю. М. Методика дослідження системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: НУЧК, 2020. Вип. 10 (166). С. 59-67.

126. Носко Ю. М. Методика застосування приладів контролю термінової інформації про стан розвитку рухових якостей школярів початкової школи. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2015. Вип. 129. Т. II. С. 40-44.

127. Носко Ю. М. Особливості впливу тютюнопаління на стан організму людини. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2016. Вип. 139. С. 125-130.

128. Носко Ю. М. Особливості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів з фізичної культури з впровадження технології креативно-оздоровчої освіти. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: НУЧК, 2019. Вип. 4 (160). С. 19-23. DOI: 10.5281/zenodo.3613949

129. Носко Ю. М. Професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури: теорія і практика:

монографія. Чернігів, 2020. 444 с.

130. Носко Ю. М. Розділ 1.7. Креативно-оздоровча початкова освіта: теорія, технологія, практика. Моделювання складних систем в економіці і освіті: монографія / за заг. ред. Л. О. Кібальник, В. М. Соловйова. Черкаси: Видавець Вовчок О. Ю., 2018. С. 82-103.

131. Носко Ю. М. Розробка методики розвитку рухових якостей школярів 7 років на основі біомеханічних моделей. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2015. Вип. 125. С. 93-97.

132. Носко Ю. М. Формування навичок здорового способу життя засобами оздоровчої фізичної культури. Педагогічні ідеї Софії Русової у контексті сучасної освіти: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 160-річчю від дня народження С. Ф. Русової. Чернігів: Десна Поліграф, 2016. С. 110-112.

133. Носко Ю. М., Андрєєва В. В. Здоров'язбережувальна організація навчального процесу учнів. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2015. Вип. 130. С. 334-339.

134. Носко Ю. М., Архипов О. А. Вплив малорухомого способу життя на стан здоров'я молодших школярів. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наук. праць / за ред. Г. М. Арзютова. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. Вип. 3К2 (57). С. 15-19.

135. Носко Ю. М., Швець О. М. Аспекти креативно-оздоровчої початкової освіти. Новітні комп'ютерні технології. Кривий Ріг: Видавничий центр ДВНЗ «Криворізький національний університет», 2018. Т. XVI. С. 99-104.

136. Носко Ю. Н. Разработка методики развития двигательных качеств школьников 6 лет на основе биомеханических моделей. Ştiinţa culturii fizice. Chişinău: Editura USEFS, 2015. №. 22/2. С. 56-61. ISSN 1857-4114

137. Носко Ю. Н. Формирование навыков здорового образа жизни

средствами оздоровительной физической культуры. XI международная научно-методическая конференция (г. Гомель, 23-24 ноября 2017 г.): материалы. Гомель: ГГУ им. Ф. Скорины, 2017. С. 476-479.

138. Основи здоров'я і фізична культура: поясн. зап. програма: 3 кл., 4 кл. / авт.: М. Зубалій, О. Савченко. Програ. для серед. загальноосвіт. шк.: 3-4 кл. / АПН, Голов. упр. змісту освіти. 2003. С. 96-107.

139. Остапчук Е. Е. Организация научно-методической работы в лицее. Ориентиры новой педагогической парадигмы. Кривой Рог: ИВИ, 2000. 132 с.

140. Остапчук О. Є. Діяльність учителя: готовність до інновацій. Кривий Ріг: ПП Іріда, 2004. 155 с.

141. Остапчук О. Є. Організація науково-методичної роботи в лицей: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 1998. 21 с.

142. Панок В. Г. Формування навичок здорового способу життя в дітей та підлітків. Київ: Ніка-Центр, 2002. 228 с.

143. Педагогічна і психологічна наука в Україні: зб. наук. праць до 15-річчя АПН України: у 5 т. Т. 1: Теорія та історія педагогіки. Київ: Пед. думка, 2007. 360 с.

144. Проект Закону про Концепцію сталого розвитку України (№ 3234 від 25.04.2001). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?skl=4&pf3516=3234.

145. Педагогічний словник / за ред. дійсного члена АПН України М. Д. Ярмаченко. Київ: Пед. думка, 2001. 501 с.

146. Педагогічні технології в підготовці вчителів : навчальний посібник / кол. авторів ; за ред. І. Ф. Прокопенка. 3-є вид., допов. і переробл. Харків : ХНПУ, 2018. 457 с.

147. Педагогічні технології: Досвід. Практика: довідник / ред. кол.: П. І. Матвієнко (голова), С. Ф. Клепко (наук. ред.), І. В. Охріменко, В. О. Пашенко, Н. І. Білик, І. В. Гальченко, О. В. Савельєва, Г. О. Сиротенко, В. Ю. Стрельнікова. Полтава: ПОППОПП, 1999. 376 с.

148. Питання Українського фонду міжнародного молодіжного співробітництва від 25.08.2004 р. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-91-%D0%BF#Text>

149. Подласый И. П. 100 вопросов – 100 ответов: учеб. пособ. для вузов. Москва: ВЛАДОС-пресс, 2004. 365 с.

150. Пометун О. І. Освіта для стійкого розвитку – нова педагогічна модель. Педагогічна і психологічна науки в Україні: зб. наук. праць: в 5 т. Т. 3: Загальна середня освіта. Київ: Пед. думка, 2012. С. 25-48.

151. Пометун О. І. Реалізація базових принципів освіти для стійкого розвитку на пострадянському просторі (на прикладі України). Надихаємо на дії : інформаційний бюлетень. 2008. № 1 (1). С. 15-19.

152. Пономарев Я. А. Психология творчества. Москва: Наука, 1976. 32 с.

153. Пономарев Я. А. Фазы творческого процесса. Исследование проблем психологии творчества: сб. науч. работ. Москва: Наука, 1989. С. 57-101.

154. Пономарьов О. С. Фундаменталізація вищої в контексті моделі фахівця ХХІ століття. Фундаменталізація вищої освіти – необхідна умова випуску конкурентоспроможних фахівців: матер. міжнар. наук.-метод. конф. (м. Харків, 11-13 квіт. 2001 р.). Харків: НТБУ ХПІ, 2001. С. 278-285.

155. Популярная энциклопедия «Детям обо всем на свете». Харьков: Укр. фонд междунар. Сотрудничества, 1995. 412 с.

156. Про Концепцію Національної програми інформатизації. Законодавство України у сфері освіти та професійного навчання (Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти) / упор. Б. Г. Чижевський, В. П. Головінов, Є. В. Красняков, М. М. Шевченко. Київ: Парламентське вид-во, 2013. 376 с.

157. Про Національну програму інформатизації. (Законодавство України; Верховна Рада України). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98>

158. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року від 25 червня 2013 року № 344/2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013/conv#Text>.

159. Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми «Здоров'я 2020: український вимір» від 31 жовтня 2011 р. № 1164-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1164-2011-%D1%80#Text>.

160. Проніков О. К. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури у вищих педагогічних навчальних закладах України (друга половина XX – початок XXI ст.): монографія. Ніжин: Аспект-Поліграф, 2012. 276 с.

161. Рибалка В. В. Особистісний підхід у профільному навчанні старшокласників: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 19.00.07. Київ, 2007. 40 с.

162. Роджерс К. Творчество как усиление себя. Вопросы психологии. 1990. № 1. С. 164-168.

163. Роджерс К. Творчество как усиление себя. Вопросы психологии. 1990. № 1. С. 164-168.

164. Роджерс К., Фрейберг Д. Свобода учиться. Москва: Смысл, 2002. 527 с.

165. Роменець В. А. Психологія творчості: навч. посіб. 2-е вид., доп. Київ: Либідь, 2001. 288 с.

166. Ротенберг В. С., Бондаренко С. М. Мозг, обучение, здоровье. Москва: Просвещение, 1989. 239 с.

167. Ротенберг В. С., Бондаренко С. М. Мозг, обучение, здоровье. Москва: Просвещение, 1989. 180 с.

168. Савенков А. И. Психологические основы исследовательского подхода к обучению: учеб. пособ. Москва: Ось-89, 2006. 480 с.

169. Савченко О. Початкова освіта в контексті ідей Нової української школи і учнів. Директор школи, ліцею, гімназії. 2018. № 3. С. 26-32.

170. Савченко О. Удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. Початкова школа. 2001. № 7. С. 1-4.

171. Савченко О. Я. Вивчення особистості молодшого школяра як передумова успішної організації його навчальної діяльності. Початкова школа. 2012. № 3. С. 1-6.
172. Савченко О. Я. Новий етап розвитку шкільної освіти і підготовка майбутнього вчителя. Шлях освіти. 2003. № 3. С. 2-5.
173. Савченко О. Я., Вашуленко М. С., Бібік Н. М. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням К.: Педагогічна думка. 2012. 160 с.
174. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості: підручник. Київ: Міленіум, 2006. 346 с.
175. Сисоєва С. О. Педагогічні технології. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 661 с.
176. Сисоєва С. О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня: монографія. Київ : Поліграфкнига, 1996. 406 с.
177. Смук Н. Р. Здоров'язбереження як домінуючий аспект освітньої діяльності навчального закладу. Здоров'язбережувальні технології закладу освіти в умовах сучасних освітніх змін: матер. всеукр. наук.-практ. конф. Тернопіль, 06-07 червня 2019 р. С. 87-92.
178. Сологуб А. И. Креативное образование: талант и здоровье: монография. Кривой Рог: ИВИ, 2000. 264 с.
179. Сологуб А. І. Креативна природнича освіта: теорія, технологія, техніка: Креативне природниче навчання старшокласників: монографія. Київ: Видавництво «Людмила», 2019. Т. 2. 364 с.
180. Сологуб А. І. Креативна природнича освіта: теорія, технологія, техніка: Сучасне виховання креативної особистості ліцеїста: посіб. Київ: Видавництво «Людмила», 2019. Т. 3. 224 с.
181. Сологуб А. І. Освіта обдарованих влітку: посіб. Київ: ТОВ «Інформаційні системи», 2012. 90 с.
182. Сологуб А. І. Особистий щоденник дослідника. Кривий Ріг: Куба, 2002. 108 с.

183. Сологуб А. І. Сучасне виховання креативної особистості ліцеїста: посіб. Київ: Вид-во «Людмила», 2019. 224 с.
184. Сологуб А. І., Швець О. М. Креативна освіта: навчальні дослідження в початковій школі: монографія. Київ: МП «Леся», 2018. 232 с.
185. Степанченко Н. І. Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах: дис. д-ра пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2017. 629 с.
186. Степанченко Н. І. Формування у майбутніх учителів фізичної культури готовності до інноваційної діяльності. Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Київ, 2015. Вип. 5К (61). С. 234-236.
187. Степко М. Ф., Балюбаш Я. Я., Шинкарук В. Д., Грубіянко В. В., Бабін І. І. Вища освіта в Україні і Болонський процес: навч. посіб. Тернопіль, 2004. 384 с..
188. Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. К.: «К.І.С.», 2003. 296 с.
189. Сухомлинский В. А. Сто советов учителю. Киев: Рад. шк., 1984. 249 с.
190. Сухомлинський В. О. Піклування про здоров'я молодого покоління, фізичний розвиток. Вибрані твори: в 5 т. Київ-Запоріжжя, 2001. Вип. 19. С. 3-6.
191. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту: історичний шлях і перспективи: монографія. Запоріжжя: ЗДУ, 2002. 400 с.
192. Сущенко Л. П. Професійна підготовка фахівців фізичного виховання і спорту: історичний аспект. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2001. С. 183-193.
193. Сущенко Л. П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих

навчальних закладах: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00. 04. Київ, 2003. 46 с.

194. Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 284 с.

195. Теплов Б. М. Избранные труды. Москва: Педагогика, 1985. Т. I. 308 с.

196. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1-2 та 3-4 класи. К.: Видавництво «Світоч», 2019. 336 с.

197. Філософія: Навчальний посібник / І. Ф. Надольний, В. Андрущенко, І. В. Бойченко, В. П. Розумний та ін.; За ред. І. Ф. Надольного. К.: Вікар, 1997. 584 с.

198. Хуторской А. В. Дидактическая эвристика. Теория и технология креативного обучения. Москва: Изд-во МГУ, 2003. 416 с.

199. Чиксентмихайи М. Креативность. Поток и психология открытий / пер. с англ. И. Ющенко. Москва: Карьера Пресс, 2013. 528 с.

200. Шиян Б. М. Підготовка вчителя фізичної культури третього тисячоліття. Концепція розвитку фізичного виховання і спорту в Україні: зб. наук. праць. Рівне: Принт-Хауз, 2001. Вип. 2. С. 371-374.

201. Шиян Б. М. Теоретико-методичні основи підготовки вчителів фізичного виховання в педагогічних навчальних закладах: автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти. - К., 1997. 50 с.

202. Штайнер Р. Вопрос воспитания как социальный вопрос. Калуга: Духовное познание, 1992. 108 с.

203. Bloom B. S. A taxonomy of educational Objectives. The Cognitive Domain. Hollow. 1956. 260 p.

204. Gilford J. The nature of human intelligence. New York: McGraw. teill, 1967. 538 p.

205. Maria Radziejowska, Jadwiga Knotowicz, Paweł Radziejowski, Julia Nosko. Peculiarity of lifestyle and the health of children at the age of 7-9 in the context of education and social care. *Konińskie Studia Społeczno-Ekonomiczne (Konin Socio-Economic Studies)*. Issue 3. Konin, 3/2017. P. 191-206.
206. Maslow A. H. *Motivation and personality*. New York: Addison Wesley Educational Publishers, Inc., 1987. 293 p.
207. Maurer M. R., Jordan, Pat J *Steps to Successful Physical Education. Teacher Education Workshop : Physical Educator*. 2006. V. 63, № .1. P. 53-56.
208. Montessori M. *Spontaneous Activity in Education*. New York: Schocken Books, 1965. Vol. 2. 200 p.
209. Nosko Julia. Theoretical aspects of forming junior schoolchildren healthy lifestyle. *Aktywność Ruchowa Ludzi w Różnym Wiek*, Rocznik 2015, tom 24, numer 4. P. 37-43.
210. Pomeshchikova I., Iermakov S., Bartik P., Shevchenko O., Nosko M., Yermakova T., Nosko Y. Influence of exercises and games with ball on vestibular stability of students with muscular-skeletal apparatus disorders. *International scientific journal of kinesiology sport science*. 2016. Vol. 9. Issue 1. P. 62-69.
211. Siedentop D., Tannehill D. *Developing teaching skills in physical education*. Mountain View, CA: Mayfield, 1999. 380 p.
212. Torrance E. *Torrance test of Creative Thinking*. Bensville IL: Scholastic Testig Service, 1966. 234 p.
213. Torrence E. *Thinking creative in action and movement (ResearchEd)*. Bensenville IL: Shoats Testinq Service. 1980.
214. Torrance E. Can we teach children to think creatively? *Journal of Creative Behavior*. 1972. № 6. P. 114-143.

РОЗДІЛ 5

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВИКЛАДАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ НА ЗАСАДАХ КРЕАТИВНО-ОЗДОРОВЧОЇ ПЕДАГОГІКИ

У розділі розкрито зміст, логіку та особливості проведення педагогічного експерименту, висвітлено результати експериментальної роботи, представлено педагогічні рекомендації щодо впровадження системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в контексті авторської концепції креативно-оздоровчої педагогіки.

5.1. Завдання експериментальної роботи і перебіг констатувального етапу дослідження

Сутність експериментального дослідження полягала в перевірці ефективності функціонування системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в контексті авторської концепції креативно-оздоровчої педагогіки [64]. Оскільки головною метою моделі системи професійної підготовки (заклад вищої освіти, умови, викладачі, студенти (майбутні вчителі початкових класів)) є сформована готовність майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в школі, яку можна перевірити теоретично під час навчання в закладі вищої освіти та педагогічної практики, то нами був розроблений такий план експериментального дослідження:

- встановити мету і завдання дослідження;
- визначити освітні заклади та терміни проведення експерименту, відібрати учасників експерименту і перевірити їх характеристики;

- вибрати й адаптувати методику проведення експерименту;
- за результатами теоретичної моделі визначити додаткові змінні, які впливають на результати експерименту;
- провести експериментальне дослідження;
- дібрати методику статистичної обробки результатів експерименту.

Для виконання плану експерименту нами були встановлені такі завдання:

- визначити показники, критерії та рівні, які відображають сформованість основних компонентів готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в контексті авторської концепції креативно-оздоровчої педагогіки;
- встановити педагогічні умови, які сприяють формуванню готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в контексті авторської концепції креативно-оздоровчої педагогіки;
- розробити модель системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в контексті авторської концепції креативно-оздоровчої фізичної культури та перевірити ефективність її функціонування;
- дослідити динаміку зміни рівнів готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в контексті авторської концепції креативно-оздоровчої педагогіки;
- провести апробацію рекомендацій, визначених нами в процесі досліджень.

Дослідно-експериментальна робота тривала з 2015 р. до 2021 р. і охоплювала два етапи: констатувальний і формувальний.

До основних завдань констатувального етапу експерименту (2015-2017 рр.) було віднесено:

- проведення аналізу філософської, науково-педагогічної, психологічної, валеологічної, екологічної літератури з проблем

здоров'язберезувального світогляду; професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури; розвитку освітніх систем; фізичної культури;

- розроблення авторської концепції креативно-оздоровчої педагогіки;
- визначення авторської позиції щодо основних наукових понять дослідження;

- узагальнення сучасного стану проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури;

- вивчення сучасного стану креативно-оздоровчої педагогіки у педагогічній практиці й науково-педагогічній літературі;

- встановлення рівнів, показників, критеріїв сформованості основних компонентів готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в контексті авторської концепції креативно-оздоровчої педагогіки;

- дослідження педагогічних умов професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, які сприяють формуванню в них готовності до професійної діяльності в контексті авторської концепції креативно-оздоровчої педагогіки;

- проведення аналізу нормативних документів, навчальних планів, програм з підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури з метою розроблення авторської програми реалізації концепції креативно-оздоровчої фізичної культури;

- розроблення рекомендацій щодо впровадження теоретичної моделі системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах концепції креативно-оздоровчої педагогіки в навчальний процес;

- підготовка до формувального етапу дослідно-експериментальної роботи (визначення мети, завдань, гіпотези, технології дослідження) [66; 69].

Для вирішення поставлених завдань на цьому етапі використовувались

такі методи дослідження: аналіз науково-методичної літератури; вивчення передового закордонного і вітчизняного педагогічного досвіду в галузі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури; опитування (анкетування, інтерв'ю, тестування); співбесіда з майбутніми вчителями початкових класів, вчителями-практиками, викладачами ЗВО, керівниками закладів початкової освіти.

Основні завдання формувального етапу експерименту (2015-2020 рр.) були визначені так:

- обґрунтувати й експериментально виокремити багатьох педагогічних умов найбільш ефективні, які сприяють формуванню готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах концепції креативно-оздоровчої педагогіки;

- упровадити встановлені педагогічні умови в систему професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури (насичення змісту професійно орієнтованих дисциплін з урахуванням специфіки креативно-оздоровчої діяльності; створення креативного, здоров'язбережувального освітнього середовища на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії; використання інноваційних педагогічних та здоров'язбережувальних технологій та засобів фізичного виховання в професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів; залучення майбутніх учителів до спортивно-оздоровчої діяльності; проведення систематичного моніторингу креативно-оздоровчої діяльності);

- для досягнення мети розробленої моделі забезпечити: формування інтересу до наукових знань, які розкривають концептуальні підходи до креативно-оздоровчої концепції; формування базових професійних цінностей та усвідомлення студентами значущості креативно-оздоровчої педагогіки; формування усвідомленого дотримання норм і правил фізичної культури, стандартів педагогічної діяльності відповідно до традицій навчального закладу; формування в майбутніх учителів початкових класів готовності й здатності адекватно адаптувати особисту концепцію до умов навчального

закладу; формування здатності до самоаналізу й самооцінювання рівня власної професійної компетентності);

– встановити динаміку рівнів, показників, критеріїв сформованості основних компонентів готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в контексті авторської концепції креативно-оздоровчої педагогіки після впровадження моделі системи їх професійної підготовки;

– провести аналіз даних формувального експерименту, узагальнити результати експериментальної роботи та розробити рекомендації для впровадження системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в контексті авторської концепції креативно-оздоровчої педагогіки.

Для вирішення поставлених завдань формувального експерименту використовувались такі методи дослідження: аналіз навчальних програм професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів; упровадження педагогічних технологій формування феномену дослідження; педагогічний експеримент; анкетування; тестування; оцінювання; співбесіди; статистичні методи; експертне оцінювання.

Кількість студентів, експертів, учителів початкових класів, які брали участь в експерименті, була визначена за рекомендаціями С. Гончаренка [14] та В. Загвязинського [26], що дозволило потрактувати отримані експериментальні результати як достовірні з позиції педагогічної науки.

Експериментальне дослідження щодо перевірки ефективності запропонованої системи підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки здійснено на базі Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, Волинського національного

університету імені Лесі Українки, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». На різних етапах до експерименту було залучено 55 науково-педагогічних працівників, 458 здобувачів освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, які навчаються за спеціальністю 013 Початкова освіта.

Було сформовано контрольні групи (КГ), які навчалися в традиційних умовах навчального закладу (до них було залучено 228 майбутніх учителів початкових класів 3-4 курсів) та експериментальні групи (ЕГ), навчання яких проходило в умовах розробленої нами системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури. ЕГ охопили 230 майбутніх учителів початкових класів 3-4 курсів.

Проведений порівняльний аналіз загальної успішності студентів ЕГ і КГ показав однакові показники академічних здібностей у всіх групах.

Діагностику сформованості рівнів готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки проводили за допомогою комплексу тестів.

Для оцінювання показників мотиваційно-педагогічного критерію використовували тести М. Рокича за методикою «Ціннісні орієнтації» (додаток І) та за методикою В. Сопова і Л. Карпушиної [90] «Морфологічний тест життєвих цінностей».

Діагностику рівня розвитку мотивації проводили за тестом Т. Дубовицької «Діагностика спрямованості навчальної мотивації» (додаток К).

Для оцінювання показників когнітивно-педагогічного критерію використовували тест на визначення спрямованості на набуття знань Є. Ільїна, Н. Курдюкова [31] (додаток М) та методикою оцінювання когнітивного потенціалу в навчанні (М. Шевандріна [96]) (додаток Л).

Для оцінювання показників організаційно-педагогічного критерію використовували тест О. Мачушник (тестові завдання «Міжособові відносини у групах і колективах», додаток Н) та за методикою дослідження

комунікативних і організаторських схильностей (за Б. Федоришиним і В. Синявським [18]) (додаток С).

Для оцінювання показників професійно-рефлексивного критерію використовували тест А. Карпова [33] «Діагностика рівня розвитку рефлексії» (додаток П) та тест В. Андрєєва «Діагностика оцінки здатності до саморозвитку, самоосвіти» (додаток Р).

Для оцінювання рівня соматичного здоров'я майбутніх учителів початкових класів використовували експрес-систему оцінювання Г. Апанасенка [7; 8].

Для оцінювання рівня креативності майбутніх учителів початкових класів використовували тести П. Торренса [101-103].

Із метою визначення стану науково-теоретичної підготовки студентів і їхньої готовності до практичного втілення ідей креативно-оздоровчої фізичної культури у початковій школі були запропоновані запитання, що подаються нижче. Студентам належало протягом 40 хв визначитися з розумінням сутності сучасної фізичної культури учнів початкової школи та дати письмові відповіді на такі сформульовані нами запитання анкети «Концепція сучасної креативно-оздоровчої фізичної культури учнів початкової школи»:

1. У чому полягають мета та завдання сучасної фізичної культури учнів початкової школи?

2. Які зміни необхідно внести в систему фізичної культури учнів початкової школи з метою її вдосконалення?

3. Якими особистісними якостями та професійними знаннями, уміннями та навичками має володіти висококваліфікований і компетентний учитель фізичної культури початкової школи?

4. Що необхідно зробити для вдосконалення системи вищої освіти в аспекті підготовки вчителів фізичної культури початкової школи?

5. Які кроки Ви особисто маєте зробити з метою вдосконалення власної вищої освіти як майбутнього вчителя фізичної культури в початкових класах?

На перше запитання про сутність сучасної фізичної культури учнів початкової школи та перспективи її вдосконалення в закладі загальної середньої освіти студенти дали змістовні відповіді. Вони пропонують достатньо зрозумілу реальну картину організації та перспективи особистісного розвитку, що відповідає традиційному розумінню. На їхнє переконання, має домінувати постійний рух і вимогливість учителя, що сприятиме вихованню почуття відповідальності та організованості.

Теоретичний аналіз анкетних відповідей студентів на перше запитання дає можливість з'ясувати їхнє бачення викладання фізичної культури в початковій школі, практичні кроки щодо його вдосконалення як такого, що забезпечує виховання фізично здорової особистості. Окрім того, достатньо вагома частина респондентів зазначила, що це настільки проста проблема, що не слід на цьому загострювати увагу і потрібно покладатися на розсуд кожного вчителя окремо (32,97 %). Інші студенти приділили достатньо уваги і відповідально та детально давали відповіді на поставлені запитання (67,03 %), що свідчить про об'єктивність отриманих відповідей.

Аналізуючи відповіді студентів на перше запитання анкети, можемо стверджувати, що їх налаштованість на вивчення, аналіз та визначення теоретичних засад проблем фізичної культури в школі достатня і може слугувати підставою для дослідження зазначеної вище проблеми.

У відповіді на друге запитання (про зміст важливих змін та завдання, які необхідно впровадити в систему фізичної культури учнів початкової школи для покращення її ефективності) студенти вважають, що основними ідеями повинні бути: розвиток в учнів інтересу до уроків (74,02 %), відповідальність (51,97 %), любов до професії (65,07 %), обов'язок (56,99 %), фізичний розвиток (75,11 %).

При визначенні типових особливостей змісту сучасної освіти майбутніх учителів фізичної культури в початкових класах студенти зауважили, що у педагогічних ЗВО вони обов'язково мають бути «повчальними», що сприяє оволодінню студентами теорією й практикою різних видів спорту, що спеціально орієнтує до системних практичних занять (84,93 %), сприяє фізичному розвитку (77,95 %), надає досвід для майбутньої діяльності вчителя фізичної культури (84,93 %).

Узагальнюючи одержані відповіді студентів на друге запитання, установлюємо картину гуманістичного розуміння студентами мети і завдань викладання фізичної культури в початковій школі, оскільки його трактують як розвиток, що умовно можна вважати гармонійним.

Отже, студенти педагогічно орієнтовані на вирішення завдань фізичного, психологічного та педагогічного характеру. Окрім того, фіксується типова картина бажання набути спеціальні професійні компетентності, які повинні бути спрямовані на майбутню професійну діяльність.

До найбільш сприятливих форм навчання, виховання та розвитку учнів початкової школи на уроках фізичної культури студенти віднесли такі види, які передбачають колективні спортивні ігри (70,09 %), мають змагальний характер (65,94 %). Водночас, на думку студентів, найбільш сприятливими формами у викладанні фізичної культури учнів початкової школи є такі уроки фізичної культури, що не перевтомлюють фізично (55,02 %), а емоційно впливають лише позитивно (55,02 %), наприклад, ігрові. Найбільш бажаними для студентів є уроки фізичної культури, що відбуваються в умовах сприятливого психолого-педагогічного клімату і є безконфліктними (65,07 %). Їх антиподи, на переконання студентів, неприпустимі (65,07 %), а особливо неприйнятним є загострення стосунків з учителем (75,11 %), бійки між учнями (34,93 %) чи будь-які суперечки (65,07 %).

На запитання щодо особистісних якостей та педагогічної кваліфікованості й компетентності вчителя фізичної культури початкової

школи студенти беззаперечно наголошують на необхідності володіння вчителем навичками всіх видів спорту (82,97 %), а також уміннями організовувати різні форми фізичної культури (84,93 %) – індивідуальні (65,07 %) чи групові (65,07 %). Особливий інтерес студенти виявили до діяльності відомих своїми успіхами вчителів фізичної культури, зокрема до М. Єфименка (75,11 %). Особливу увагу студентів привернула система вченого-медика О. Дубровського (65,07 %), де висвітлено гострі проблеми оцінювання досягнень учня як негативного чинника впливу на його здоров'я (65,07 %). Студенти пояснюють свій інтерес до діяльності вченого ще й тим, що порушена ним проблема поточного оцінювання на уроках фізичної культури – це актуальна проблема педагогічного змісту фізичної культури.

Узагальнення одержаних даних під час опитування на третє запитання висвітлює гуманістичну спрямованість студентів та їхнє щире бажання сприяти вдосконаленню системи фізичної культури із урахуванням надбань науки й практичної освітньої діяльності відомих вітчизняних педагогів-новаторів. Позитивно, що студенти вже добре знають імена видатних педагогів і їхні надбання і до того ж висловлюють свої наміри впроваджувати їхні ідеї в практичну діяльність.

Не менш цікавими й педагогічно цінними були відповіді студентів на четверте запитання. Як вже зазначалось, це запитання звертає увагу студентів на необхідності модернізації освітнього процесу з фізичної культури в контексті систем, запропонованих М. Єфименком та О. Дубровським. При цьому найбільшу увагу студентів викликала ідея втілення на уроках фізичної культури в початковій школі «тотального ігрового методу» (75,11 %). Причина, як пояснюють респонденти, полягає в тому, що на уроках фізичної культури в початковій школі втілюється принцип автора новації «грати щодня, грати постійно, грати завжди». Аргументуючи такий вибір, майбутні вчителі посилаються на принципи початкової освіти автора технології: «граючи, оздоровлювати, розвивати, навчати», «фізичне виховання має заряджати позитивними емоціями», «руховий портрет відтворює методика

ігрового тестування» та ін. А головне, що привертає увагу студентів у системі М. Єфименка, – йти за логікою природного розвитку дитини (75,11 %); фізичну культуру здійснювати як розвиток учнів початкової школи через систему рухів і гри (75,11 %).

Аналіз відповідей студентів, майбутніх учителів початкових класів з фізичної культури, на четверте запитання підтверджує ідею гуманістичної спрямованості змісту фізичної культури (75,11 %). У поодиноких випадках вона виявляється навіть у виразній потребі студентів до глибокої особистісної творчої самореалізації засобами інноваційних розробок, що сприяли б «створенню психолого-педагогічної системи одночасного фізичного розвитку учнів початкової школи та їхньої креативності» (один студент).

Звичайно, остання відповідь є винятком, але це може бути показником того, що в суспільстві є молоді люди, які на підсвідомому рівні розуміють значення креативного розвитку і мають намір здійснювати свою професійну діяльність у галузі фізичної культури на цій основі.

Здійснюючи теоретичний аналіз відповідей студентів на п'яте запитання, можна зробити висновок, що більшість студентів (65,07 %) у своїх думках, рішеннях та освітній щоденній діяльності з опанування сучасною системою фізичної культури, сприймає її крізь «гуманістичну призму».

У зв'язку із цим можна зробити висновок, що майбутні вчителі фізичної культури в початковій школі достатньо прогресивно зорієнтовані й у найближчому майбутньому готові розпочати власні педагогічні пошуки та розроблення авторських систем [68].

Вищезазначене дозволяє стверджувати, що наша авторська педагогічна технологія фізичного виховання, що частково використовує ідеї М. Єфименка [23; 24] (ідея уроку побудована на ідеї горизонтального балету), знайде подальший розвиток в успішній пошуковій діяльності студентів. А оцінювання спортивних результатів учня як негативний фактор, що доведено О. Дубровським [21], буде скасовано, його змінить оцінювання

освітніх досягнень учня, що буде здійснюватися з урахуванням його індивідуально-психологічних та фізичних особливостей і різноманітних потреб.

Тому в «Особистих щоденниках учнів» постійно повинні відображатися лише їхні індивідуальні освітні плани та досягнення, а не зауваження за поведінку й апеляції вчителів до батьків. Усе це – освітній анахронізм – що має бути неприпустимим у житті та діяльності учня ХХІ ст. як такий, що зовсім не узгоджується з ідеями, принципами, традиціями гуманістичної освіти.

Узагальнюючи одержані результати опитування студентів факультету початкового навчання, чітко фіксуємо розуміння ними можливості побудови власної системи фізичної культури учнів початкової школи, що повною мірою відповідає теоретичним засадам креативно-оздоровчої педагогіки. Хоча бесіди зі студентами показали, що сучасна система фізичного виховання ставить учня в умови слухняного виконавця задумів та команд учителя фізичної культури. Адже його діяльність на уроках фізичної культури відбувається за конкретними завданнями вчителя, що не передбачає залучення учня до розроблення власних стратегічних програм, планів, завдань проведення уроку.

Аналіз поглядів студентів на систему організації фізичної культури продемонстрував, що вона повною мірою відповідає традиціям минулого століття, у якому учень – покірливий виконавець команд учителя. Тому очевидно, що студенти недостатньо розуміють педагогічне значення залучення учнів до життєво важливої справи творчої самоорганізації й застосування суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Узагальнюючи одержані результати опитування, встановили, що, незважаючи на висловлення ідей щодо необхідності зміни змісту уроків фізичної культури в школі, оприявнюється головна ознака невідповідності поглядів студентів, яка полягає в нерозумінні ними того, як упровадити в навчальний процес ідеї гуманістичної філософії, психології та валеології,

здорового способу життя, які зумовлюють принципове значення творчої активної життєвої позиції як такої, що є обов'язковою передумовою розвитку креативності учня як засобу системного втілення ідей здорового способу життя. Хоча саме вона є істинно цінним засобом формування свідомості творчого та бережливого ставлення учнів початкової школи до зорового способу життя.

У пошуках причин невідповідності поглядів студентів на систему фізичної культури учнів початкової школи стає зрозуміло, що все це пояснюється відсутністю в них спеціальної психолого-педагогічної підготовки. А своє бачення організації фізичної культури вони відображають як копію тієї, що впроваджувалася в школі за їхньої участі як учнів. Прогнозуючи розвиток подальшої вищої освіти студентів, можемо передбачати, що вона буде мати позитивні наслідки, оскільки останні виявляють достатньо виражену соціальну, інтелектуальну, творчу та особисту позиції. До того ж вони виявляють високий пізнавальний інтерес до проблем опанування майбутньою професією. І не дивно, що вони вільно оперують сучасними спеціальними науковими поняттями, як-то: «фізичне виховання», «фізична культура», «концепція», «система», «технологія», «креативність» тощо. І все ж студенти недостатньо розуміють сутність важливих понять теорії, зокрема таких, як «креативність» і «творчість». Особливо негативним є те, що вони частіше за все їх ототожнюють. У такому разі утворюється теоретичний глухий кут, що унеможлиблює свідоме застосування системи креативно-оздоровчої освіти [59; 65; 69].

Проведений експеримент дозволив зробити проміжні висновки:

1. Виходячи з вищевикладеного, зазначимо, що студенти як майбутні вчителі фізичної культури в початкових класах мають достатній початковий рівень теоретичних знань, виражений професійний інтерес та психологічну зорієнтованість на відповідальне ставлення до реалізації відповідних педагогічних програм вищої освіти.

2. Підвищення рівня їх концептуальної відповідності можливе у разі більш глибокого осмислення й сучасного розуміння концепції фізичної культури учнів початкової школи як такої, що передбачає практичне впровадження системи креативно-оздоровчої освіти.

3. Психолого-педагогічні дослідження професійної підготовки у сучасних ЗВО підтвердили прогнозовану гостроту цієї проблеми. Цим пояснюємо приділення особливої уваги вирішенню проблеми науково-практичної готовності вчителів початкової школи до викладання фізичної культури щодо втілення інноваційних розробок, що слугують як фізичному, так і креативному розвитку учнів.

Таким чином, теоретичні й експериментальні дослідження та вивчення досвіду практичної діяльності вчителів початкової школи стосовно викладання фізичної культури підтверджують актуальність досліджуваної проблеми. З огляду на це на вчителів початкової школи, які викладають фізичну культуру, та керівників закладів загальної середньої освіти має бути покладена особлива відповідальність за системне й активне впровадження принципово нової гуманістичної педагогічної системи креативно-оздоровчої початкової освіти. До того ж така постановка проблеми ґрунтується на реалізації ідей гуманізму, гуманітаризації, демократії, принципах диференціації та індивідуалізації освіти учнів початкової школи.

Упроваджена системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури побудована на принципі взаємонавчання. Тобто викладач, навчаючи студентів, постійно вчиться, постійно опановує нові нестандартні ситуації, відповідно, студент, сам навчаючись у ЗВО, вчить учнів початкових класів під час педагогічної практики. Учень у школі, опановуючи креативно-оздоровчу діяльність, упроваджує у заняття нові, досі невідомі елементи. Таким чином, сама діяльність є і елементом пізнання нового, і реалізацією поставлених перед студентом завдань. У такому контексті проблема моніторингу набуває специфічного змісту, що, зрештою, призводить до самомоніторингу [62; 70].

Науковець С. Гончаренко[14; 15] зауважує, що моніторинг в освіті є спеціальною системою збору, обробки, зберігання й поширення інформації про стан освіти, прогнозування та розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень щодо підвищення ефективності функціонування освітньої галузі [15]. Об'єктом локального моніторингу закладу вищої педагогічної освіти є власне система освіти, що передбачає здійснення спостереження за діяльністю кадрового складу та здійснення ним освітнього процесу, управлінської діяльності керівників, працівників закладу і виявлення ними вихованості, освіченості, педагогічної майстерності тощо.

Суспільно-економічне значення дослідження вказаної проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи до викладання фізичної культури є вагомим, оскільки стан освіти має завжди відповідати сучасному стану науки. Особливо актуальними є проблеми початкової освіти, адже саме учні молодшого шкільного віку найбільш вразливі до помилок учителів та інших працівників галузі освіти. Якість освіти, особливо початкової, погіршується внаслідок недостатнього наукового обґрунтування поточної освітньої діяльності дитини. Спрощене розуміння сутності сучасної фізичної культури в початковій школі, що не відповідає сучасному стану розвитку педагогіки, психології, медицини, валеології, гігієни тощо, може породжувати невиправні освітні помилки, які негативно позначаються на якості всієї подальшої освіти, а то й усього життя людини.

Тому виникає актуальна проблема практичного впровадження системи локального валеологічного моніторингу (ЛВМ) як спеціальної системи збору, оброблення, зберігання, поширення та аналізу педагогічної, психологічної, медичної інформації про поточну фізичну культуру учнів початкової школи. Таким чином, завпроваджуючи ЛВМ як спеціальну систему інформації про викладання фізичної культури, школа може системно та ефективно сприяти підвищенню фізичного здоров'я учнів та одночасно сприяти інтелектуальному й креативному розвитку молодших школярів. Інтеграція

педагогічних намірів і зусиль учителів початкової школи у викладанні фізичної культури й у наступних ланках середньої школи узгоджується з ґрунтовними дослідженнями Г. Єльнікової [25], Н. Лукашевича [44], О. Ляшенка [45-47], А. Сологуба [88; 89] та ін. науковців. Оскільки саме так створюються умови для психолого-педагогічної підтримки учнів і формування гармонійно розвиненої прогресивної особистості. І це визначає інноваційний вектор її діяльності й суттєве підвищення якості всієї освіти. Не дивно, що в численних сучасних дослідженнях визначені особливості вітчизняної початкової освіти, яка повинна вирізнятися відкритістю до змін, тому й сприяти впровадженню інноваційних розробок, зокрема ЛВМ. Така нова українська освіта, що враховує особливості індивідуальних фізичних, інтелектуальних та творчих потреб учнів, є креативно-оздоровчою. Усе це має спонукати вчителя фізичної культури сучасної початкової школи до набуття більш високого рівня науково-педагогічної підготовки як важеля у формуванні самодостатньої, креативної та фізично здорової особистості. Натомість нинішні вчителі початкової школи – викладачі фізичної культури – мають виявляти достатню професійну творчу активність і креативність у сприйманні, оцінюванні, освоєнні та втіленні вже наявної інновації ЛВМ, яка ставить учня в нові умови реально гуманістичної освіти. Тому закономірно виникає проблема визначення готовності студентів як майбутніх учителів до оволодіння педагогічною системою ЛВМ та виявлення ними досить високого рівня науково-педагогічної компетентності у формуванні прогресивного, фізично здорового та креативного громадянина [68].

З метою розроблення моделі системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки нами було проведено дослідження, мета якого – визначити рівень підготовленості майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в сучасних умовах інноваційного розвитку суспільства та впровадження креативно-оздоровчої педагогічної системи.

В основу експерименту покладено ідею про готовність майбутніх учителів початкової школи до викладання фізичної культури відповідно до положень концепції й системи креативно-оздоровчої педагогіки. Для цього були розроблені запитання, які дозволили встановити рівень знань теорії проблеми, умінь та навичок учителів щодо практичної реалізації мети та завдань креативно-оздоровчої педагогіки.

Гіпотеза дослідження полягає в припущенні, що сучасна система оволодіння майбутніми вчителями початкової школи як викладачами фізичної культури питаннями теорії та практики вимагає принципових змін відповідно до ідей та положень креативно-оздоровчої педагогіки. Передбачення ґрунтується на попередніх дослідженнях рівня обізнаності студентів із цією прогресивною теорією та психологічному стані недостатньої професійно-педагогічної зорієнтованості студентів на забезпечення принципових змін в освіті. До того ж у широких колах педагогічної громадськості старшого покоління досі домінує спрощене ставлення до фізичної культури як другорядного предмета, що гальмує розвиток цього напрямку освіти.

Для визначення готовності вчителів початкової школи до запровадження інноваційних освітніх систем креативно-оздоровчої фізичної культури студентів запроваджено систему ЛВМ фізичної культури. Це передбачало два варіанти анкетування студентів – майбутніх учителів фізичної культури початкової школи та визначення їх науково-теоретичної зорієнтованості та готовності до впровадження у сферу початкової освіти фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки. У зв'язку із цим студентам було запропоновано самостійно розробити творчий проєкт нового бачення розвитку фізичної культури та коротко його представити. Він повинен бути самостійним та відображати власне бачення педагогічної системи сучасної фізичної культури учнів початкової школи як авторської концепції. Окрім того, майбутнім учителям було наголошено, що в разі вибору цього варіанта анкетування їм необхідно коротко зазначити сутність

концептуальної, змістової, процесуальної та діагностичної частин системи, щоб визначити її принципову відмінність та оригінальність, актуальність, новизну та практичну значимість. Також студентам повідомили, що будь-яка педагогічна система має відповідати п'ятьом критеріям технологічності: концептуальності, системності, керованості, ефективності, відтворюваності. Здобувачів освіти попередили, що репрезентація авторської педагогічної системи на сучасному науковому рівні має забезпечувати формування в учнів таких умінь:

- відносно високі показники найпростіших валеологічних знань, умінь та навичок із теорії фізичної культури;
- стійкі вміння та навички володіння найпростішими прийомами інтелектуальної та творчої діяльності;
- здатність самостійно вирішувати організаційні проблеми фізичної культури.

Головною умовою визнання авторської педагогічної системи, створеної студентом, було текстове подання, виявлення ним теоретичної готовності репрезентувати авторську концепцію, пов'язану з комплексним оцінюванням ефективності дидактичного процесу, в якому вона повинна бути втілена.

Студентам, котрі обрали перший варіант анкетування, акцентовано, що для позитивного оцінювання їхньої освітньої системи й зарахування участі в ній, необхідно врахувати важливу умову: ключовою ідеєю системи має бути гуманістична спрямованість та відмова майбутнього вчителя від передбачуваної авторитарності.

Згідно з другим варіантом участі студентів у анкетуванні передбачалося виявлення ним інших трьох рівнів професійної готовності: пасивно-репродуктивної, продуктивної, креативної.

Перший рівень – пасивно-репродуктивний, що характеризується низьким фондом спеціальних знань, умінь та навичок і низьким рівнем педагогічного мислення, що зумовлює здатність студента лише до відтворення педагогічної теорії з фізичної культури.

Другий – продуктивний – рівень характеризується середнім рівнем фонду спеціальних знань, умінь і навичок, що зумовлює здатність студента старанно працювати в межах традиційних педагогічних систем фізичної культури учнів початкової освіти.

Третій – креативний – щабель характеризується достатньо високим рівнем фонду знань, умінь і навичок, володінням прийомами інтелектуальної діяльності та здатністю зацікавлено вести творчі пошуки нових засобів, прийомів, варіантів вирішення проблем фізичної культури учнів початкової освіти.

Під час виконання завдань студентам, які обрали другий варіант участі в анкетуванні, запропоновано такі запитання:

1. Що Вам відомо про перспективні педагогічні системи фізичної культури в новій українській школі?
2. Яка педагогічна система й чому найбільше привернула Вашу увагу в аспекті практичного впровадження?
3. Які освітні цілі мають бути задіяні при викладанні сучасної фізичної культури учням початкової школи й чому?
4. У чому полягає особливість, мета, завдання, зміст, принципи, методи, прийоми, теоретичні засади сучасної фізичної культури учнів початкової школи, які вчитель збирається впроваджувати?
5. Яка перспектива теоретичного розвитку та практичного впровадження системи креативно-оздоровчої фізичної культури учнів початкової школи в майбутньому?
6. Чи відомі Вам імена педагогів-новаторів з проблеми фізичної культури в початковій школі? У чому полягають їхні нововведення?
7. Чи потрібно на уроках фізичної культури розвивати креативність? У чому вона може полягати?

Для виконання завдань локального валеологічного моніторингу та аналізу й узагальнення його результатів створено спеціальні протоколи, розроблені з урахуванням критеріїв відповідно до креативно-педагогічної

системи. Опитування студентів здійснювалося протягом двох академічних годин. Одержані відповіді на поставлені запитання було проаналізовано, що надало можливість узагальнити отримані дані й визначити рівень концептуальної орієнтації вчителя та оформлення відповідного протоколу «Концептуальна орієнтація майбутнього вчителя фізичної культури». Ці дані надали можливість вибудувати діаграму, яка відображає картину диференціації студентів за рівнем науково-теоретичної готовності до практичної діяльності вчителя початкової школи як викладача фізичної культури (рис. 5.1, табл. 5.1).

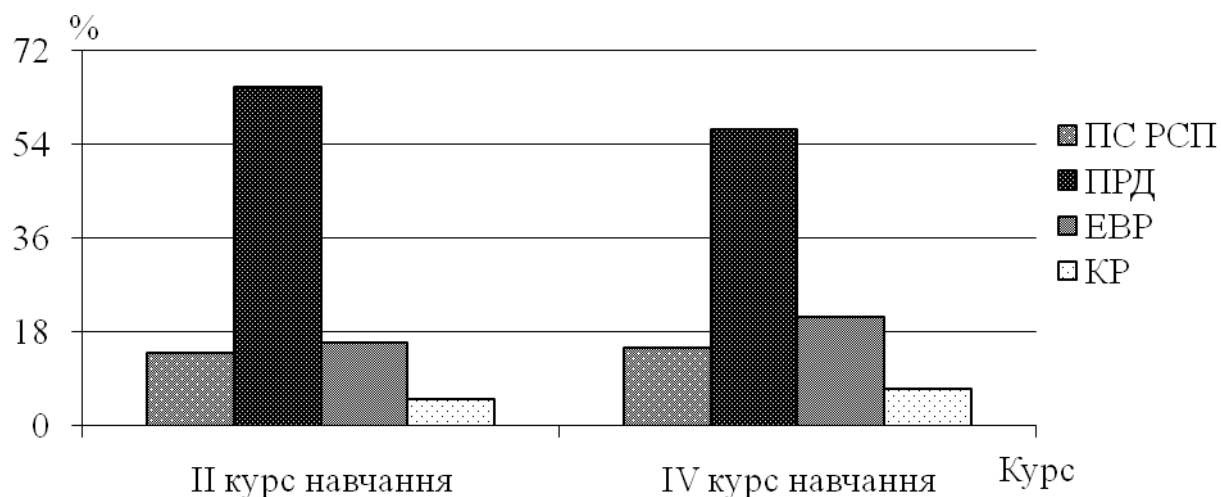

Рис. 5.1. Діаграма концептуальної орієнтації майбутніх учителів початкових класів

Локальний валеологічний моніторинг (ЛВМ) визначення рівня підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури виявив у цілому достатній рівень володіння ними положеннями концепції виховання учнів початкової школи. Враховуючи викладену гіпотезу дослідження про достатнє володіння майбутніми учителями початкової школи як викладачами фізичної культури проблемами теорії та практики креативно-оздоровчої фізичної культури молодших школярів, провели їх опитування. Головною метою було дати загальну характеристику науково-педагогічної готовності студентів до професійної діяльності в сучасних умовах.

Із відповідей студентів виявлено достатньо високий рівень їх обізнаності з теорією традиційної педагогічної діяльності, що відповідає засадам педагогіки, яка розглядає учня як об'єкт освітнього процесу. Проте виявлено недостатність володіння ними теоретичними засадами інноваційної педагогіки, зокрема ідеями та положенням креативно-педагогічної системи, що є альтернативою традиційній. Так, із десяти студентів, які погодились виконати самостійну розробку, умовно інноваційну систему фізичної культури репрезентувало лише троє (30%). Хоча й вони не довели справу до кінця, а тому взяли за виконання другого варіанта завдань анкетування. Інші (7-70 %) виконали творче завдання з різним ступенем успіху.

Так, лише троє з них (30 %) змогли достатньо ґрунтовно описати сутність авторської концепції та системи, а четверо продемонстрували її з деякими недоліками:

- нечітко викладали або ж не науково трактували теоретичні поняття фізичного розвитку й психологічні та валеологічні поняття;

- необґрунтовано визначали систему педагогічних і навчально-організаційних вихідних положень, якими вчитель керується під час організації фізичної культури, навчання та розвитку учнів на будь-якому етапі системи.

Узагальнюючи результати виконання індивідуального творчого завдання першої підгрупи, можемо зробити декілька висновків:

- вибір невеликою кількістю студентів, що погодилися виконувати індивідуальне творче завдання, яке потребувало ґрунтовних знань і здатності до вияву креативності, свідчить про недостатню орієнтацію поточного освітнього процесу ЗВО на її розвиток;

- недостатньо високий рівень наукової підготовки й креативності більшості студентів цієї групи;

- недостатній рівень самостійності й психологічної готовності до умов творчого випробування.

Так, наприклад, у двох підгрупах студентів, що брали участь у дослідженнях, спостерігається ототожнення в застосуванні понять «креативність» і «творчість», «властивість психіки особистості» і «здатність особистості» тощо. Отже, переважна частина студентів (95,20 %) не допускала помилок у використанні термінології або помилки були незначними.

У процесі опитування студентів четвертих курсів ЕГ на всі зазначені запитання отримано промовисті показники.

У відповідях на перше запитання анкети, що стосується перспективних педагогічних систем із фізичної культури учнів початкової школи, більшість студентів посилається на роботи та педагогічні здобутки О. Дубогай [22], О. Дубровського [21], М. Носка [60-62]. Натомість деякі студенти (25,11 %) звернули особливу увагу на педагогічну цінність упровадження оздоровчого фітнесу як системи, що інтегрує елементи хореографії та інших видів спорту. Їх цінність студенти вбачають у тому, що сприяють розвитку координації рухів дитини. Позитивним моментом у відповідях є акцентування студентами на педагогічній цінності впровадження особистісно-розвивальних систем, що пояснюється їхніми потенційними індивідуально-фізіологічними особливостями та можливостями підвищувати психологічну стійкість дитини до впливу навколишнього середовища та попередження захворювань. Деякі студенти (28,1 %) звертають увагу на педагогічну цінність самотренування, степ-аеробіки та інших видів фізичної культури. Невелика кількість студентів наголошує на необхідності застосування системи валеологічної діяльності тощо. У зв'язку із цим багато студентів (50,22 %) підкреслюють на необхідності інтеграції елементів різних видів фізичної культури. Також деякі студенти акцентують на необхідності посилення мотивації учнів щодо досягнення високого рівня фізичного розвитку (51,09 %). Особливу увагу студенти звертають на рухливі ігри як цінний засіб гармонійного розвитку дитини.

Аналіз відповідей на перше запитання студентів четвертого курсу як майбутніх учителів початкової школи до викладання фізичної культури показує в цілому їх задовільну науково-теоретичну підготовку. Хоча та частина студентів, яка не відповідала на кожне із запропонованих запитань, очевидно, планує працювати вчителями, і їм теж знадобляться знання сучасної теорії фізичної культури, а тому прогнозувати успішність їх діяльності дуже важко.

У відповідях на друге запитання переважна кількість студентів (70,31 %) зазначає, що знає педагогічні системи із фізичної культури (всього 5) відносно невеликої кількості вітчизняних педагогів-новаторів. Названі вчені є здебільшого популяризаторами здорового способу життя, а не розробниками систем з фізичної культури в початковій школі. Велика кількість студентів говорить про ефективність оздоровчої системи П. Іванова, П. Брега, Б. Нікітіна, але меншість називає імена педагогів-новаторів, які своїми пошуками й розробками викликають особливу зацікавленість у майбутнього вчителя.

Причиною необізнаності майбутніх учителів із розробками вітчизняних педагогів-новаторів із фізичної культури, особливо в початковій школі, безумовно, є їхній низький рівень професійної пошукової активності та відповідальності за якість освіти. Також цьому сприяє недостатній рівень популяризації новацій у педагогічних друкованих ЗМІ. Студенти не називають інших учителів фізичної культури, окрім О. Дубогай, чії новаторські педагогічні системи їх цікавлять. А ще менша кількість студентів розуміє їх педагогічну новизну та важливість запровадження в цілому або частково [22].

Серед освітніх цілей, що мають досягатися на уроках фізичної культури в початковій школі, студенти виокремлюють такі, що відповідають лише їх вузькому розумінню: фізичне загартовування, розвиток сили, витривалості, гнучкості тощо. У відповіді на запитання, що стосується особливостей концепції сучасної фізичної культури учнів початкової школи,

студенти називають принцип інтенсифікації фізичної культури (9,39 %), а одним із важливих її завдань більшість вважає проблему підвищення якості обладнання для уроків фізичної культури (75,11 %).

Із відповідей студентів зрозуміло, що вони як майбутні вчителі початкової школи, що викладатимуть фізичну культуру, недостатньо розуміють цінність людського фактору й переоцінюють значення засобів фізичної культури. Хоча їх увага до матеріально-технічного забезпечення уроків фізичної культури деякою мірою засвідчує зацікавленість майбутніх учителів до підвищенні якості освітнього процесу.

Лише невелика кількість респондентів називає систему креативно-оздоровчої фізичної культури як відому їм і прогресивну. Вони аргументують це тим, що ця система створює передумови одночасно для фізичного та креативного розвитку дитини. Вона цікавіша для дітей, оскільки може бути проведена, наприклад, у басейні у вигляді аквааеробіки (5,90 %). Окрім того, деякі студенти вносять пропозиції щодо визначення нового змісту фізичної культури, що, на їхню думку, може реально сприяти продуктивності креативно-оздоровчої фізичної культури дітей початкової школи (4,15 %). Серед них у ролі засобів інноваційного розвивального характеру респонденти називають «нестандартний погляд і практичне виконання вправ, окремих видів завдань, застосування естафет, динамічних пауз, фізкультурних хвилинок, руханок, рефлексії, казкотерапії, імітаційних ігор на задану тему тощо».

Значне місце у відповідях деяких студентів (67,25 %) відведено проблемам гігієни, техніки безпеки, піддається критиці ставлення дітей до харчування, відпочинку, сну, студенти дають рекомендації вчителю щодо їх утілення, що підтверджує гуманістичну спрямованість майбутніх учителів початкової школи щодо викладання фізичної культури.

**Концептуальна педагогічна орієнтація майбутніх учителів
початкових класів щодо викладання фізичної культури**

№ з/п	Варіанти можливої концептуальної орієнтації вчителя	Типові психологічні ознаки вчителя	Кількісне співвідношення представників різних педагогічних організацій (%)		Відповідність мети НВП сучасним вимогам	
			II курс	IV курс	II курс	IV курс
1	пасивно-репродуктивний	здатність до відтворення положень теорії традиційної педагогіки	13,97	15,07	не відповідає	не відповідає
2	продуктивний	ефективно працювати в межах традиційної педагогіки	65,07	56,99	мало відповідає	мало відповідає
3	евристичний	зацікавлено включатися у пошук нової педагогічної системи	15,94	20,96	відповідає частково	відповідає частково
4	креативний	ефективно здійснювати впровадження інноваційних розробок	5,02	6,99	повністю	повністю

Достатньо велика частина відповідей студентів стосувалася науково-педагогічного обґрунтування особистого інтересу та власного вибору для практичного впровадження системи креативно-оздоровчої фізичної культури в початковій школі (22,93 %). У зв'язку із цим студенти наголошували на ініціюванні гнучкого, а тому й оригінального розроблення системи фізичної культури вчителем. Інша ж частина студентів підкреслювала необхідність швидких змін у перебігу уроку в діяльності учнів як засобу розвитку емоцій і почуттів, а тому й розвитку в них інтересу до уроків фізичної культури (76,42 %).

Анкетування показує, що цілеспрямованість майбутніх учителів на модернізацію та прогресивні процеси у вітчизняній початковій освіті недостатня. Головною її ознакою є поверхове розуміння й некоректне визначення мети, завдань та інших положень методології сучасного освітнього процесу з фізичної культури в початковій школі.

Отже, концептуальна педагогічна орієнтація майбутніх учителів початкових класів виявила таке:

1. Студентів, які брали участь в опитуванні, можна диференціювати за трьома рівнями підходу до професійної діяльності: пасивно-репродуктивним, продуктивним, креативним.

2. Найменшу кількість становлять студенти, які виявили креативний рівень здатності до забезпечення умов освітнього процесу фізичної культури. Вони характеризуються низьким рівнем спеціальних знань, відсутністю вмінь та низьким рівнем педагогічного мислення, що зумовлює здатність лише до відтворення педагогічної теорії фізичної культури.

3. Кількісно найбільшу групу становлять студенти продуктивного рівня, що характеризується середнім фондом спеціальних знань, умінь і навичок, що зумовлює їх здатність старанно працювати в межах традиційних педагогічних систем фізичної культури для учнів початкової ланки.

4. Значно меншу групу утворюють студенти, що виявляють евристичний рівень та характеризуються достатньо високим рівнем знань, умінь і навичок та здатністю зацікавлено вести творчі пошуки нових засобів, прийомів, варіантів вирішення проблем фізичної культури молодших школярів.

5. Студенти, які виявляють потребу в креативно-оздоровчій діяльності та охоче здійснюють перші кроки в намаганні прискореного професійного становлення, активно оволодівають системою самоорганізації життєтворчості.

6. Достатньо велика частина студентів – майбутніх учителів фізичної культури в початковій школі висловлює розуміння педагогічної цінності ідей

креативно-оздоровчої педагогіки. У зв'язку із цим можна вважати, що вони достатньо мотивовані для теоретичного оволодіння відповідною системою та її широким упровадженням у практичну діяльність.

Логіка дослідження передбачає теоретичне підтвердження отриманих експериментальних результатів. Важливе значення в оцінюванні результатів експерименту надається аналізу нормативних документів, що можуть сприяти корегуванню подальших досліджень. Особливу увагу нами приділено вивченню чинних законів, постанов, рішень та наказів Верховної Ради, Кабінету Міністрів України, Міністерства освіти і науки України, Конституції України [35], Законам України «Про освіту» [27], «Про фізичну культуру і спорт» [28], Національній стратегії розвитку освіти в Україні [76], Концепції «Нової української школи» [37], Національній Доктрині розвитку освіти [55], Національній доктрині розвитку фізичної культури і спорту України [56], Декларації прав дитини [17], Національній стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 р. «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» [57]. А також розглянуто документи, що визначають Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір [36], Стратегію реформування освіти в Україні [92], Концепцію педагогічної компетентності [38], Концепцію Загальнодержавної програми «Здоров'я 2020: український вимір» [77], Концепцію сталого розвитку [78], Міжгалузеву комплексну програму «Здоров'я нації» [51], Концепцію формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя дітей та молоді [39].

Проаналізовано публікації сучасних учених-методологів із загальнопедагогічних проблем освіти: С. Гончаренка [13-16], І. Зязюна [29; 30], В. Кременя [42, 43], В. Мадзігона [48], М. Носка [60; 61; 63], О. Савченко [84; 85], В. Сухомлинського [93; 94], ідеї яких слугують сучасному розумінню сутності та вирішенню проблем дослідження.

Особливо важливими для нашої розвідки стали дослідження В. Бальсевича [9], В. Мадзігона [48], С. Сисоєвої [86, 87], Н. Степанченко [91] та інших науковців щодо проблеми креативного та фізичного розвитку молодшого покоління.

Аналіз наведених вище матеріалів підтвердив наші часткові висновки і дозволив перейти до наступного етапу експерименту, який передбачав встановлення актуальності методологічних підходів і принципів побудови системи підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури за креативно-оздоровчою педагогікою.

Опитування показало, що у понад 87 % учителів початкових класів є потреба до означеного виду діяльності. Серед них у 94 % встановлено потребу в знаннях і вміннях упроваджувати креативно-оздоровчу фізичну діяльність, оскільки є бажання, але відсутні навички щодо такої діяльності.

Опитування викладачів факультетів підготовки вчителів початкових класів показало, що понад 96 % із них вважають за необхідне в умовах Нової української школи впроваджувати креативно-оздоровчу фізичну культуру. Однак 87% вказали на відсутність методичних рекомендацій, які б дозволили організувати й проводити креативно-оздоровчу діяльність.

Отже, опитування викладачів факультетів підготовки викладачів початкових класів і вчителів початкових класів показало актуальність проблеми підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої концепції.

Дослідження актуальності та доцільності розроблення системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, розроблення теоретичних основ креативно-оздоровчої концепції фізичної культури, а також вивчення сучасного стану викладання фізичної культури в початкових класах показало, що кінцевою метою розроблюваної нами системи професійної підготовки повинна стати готовність майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої діяльності. А оскільки

теоретичний аналіз поняття «готовність майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури» показав, що вона складається з таких компонентів, як знання, уміння, навички й особисті якості, то наступним етапом констатувального експерименту було встановлення наявності особистих якостей у майбутніх учителів початкових класів, які дозволяють на практиці реалізувати знання, уміння й навички. Оскільки перехід особистості від використання класичного (стандартного, нормативного) викладання фізичної культури у своїй професійній діяльності до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки передбачає наявність таких особистих якостей, як ціннісні орієнтації особистості і вольові якості, то нами були проведені дослідження зі встановлення рівня їх сформованості. Для цього були проведені опитування майбутніх учителів початкових класів 3 і 4 курсів за методикою «Ціннісні орієнтації» (М. Рокич) [100] та методикою «Морфологічний тест життєвих цінностей» (В. Сопова та Л. Карпушина) [90].

Аналіз анкет дозволив констатувати, що студенти по-різному оцінюють власну систему цінностей (3-й курс : *сім'я* – 62 %; *самовдосконалення* – 21 %; *соціальний статус* – 9 %; *професія* – 8 %; 4-й курс: *сім'я* – 41%; *самовдосконалення* – 18 %; *соціальний статус* – 27 %; *професія* – 14%).

Аналіз *термінальних цінностей* показав, що студенти за пріоритетом цінностей вказали: (3-й курс: 1 – *здоров'я* (фізичне й психічне); 2 – *розвиток* (постійне фізичне й духовне вдосконалення, внутрішня гармонія, свобода від внутрішніх суперечностей); 3 – *щасливе сімейне життя*); (4-й курс: 1 – *здоров'я* (фізичне й психічне); 2 – *щасливе сімейне життя*; 3 – *розвиток* (постійне фізичне й духовне вдосконалення, внутрішня гармонія, свобода від внутрішніх суперечностей)).

Аналіз *інструментальних цінностей* показав, що студенти 3-го і 4-го курсів побудували таку ієрархію цінностей: 1 – *життєрадісність* (почуття гумору); 2 – *вихованість* (гарні манери); 3 – *чесність* (правдивість, щирість); 4 – *акуратність* (охайність), уміння тримати в порядку речі, порядок у

справах; широта поглядів (уміння зрозуміти чужу точку зору, поважати інші смаки, звичаї, звички).

Аналіз результатів дослідження за морфологічним тестом життєвих цінностей (табл. 5.2) показав, що більшість студентів третього і четвертого курсів вибрали цінності в такій ієрархії: 1 – сфера освіти; 2 – сфера фізичної активності; 3 – сфера професійного життя; 4 – сфера захоплень; 5 – сфера громадської активності; 6 – сфера сімейного життя.

Таблиця 5.2

Порівняльні показники результатів дослідження за морфологічним тестом життєвих цінностей студентів 3-го і 4-го курсів на констатувальному етапі експерименту

Цінності		3 курс бали	4 курс бали
Життєві цінності	Саморозвиток	42,9	44,4
	Високе матеріальне становище	47,7	49,9
	Власний престиж	39,9	38,3
	Активні соціальні контакти	46,3	49,1
	Креативність	41,1	44,2
	Збереження власної індивідуальності	45,7	43,1
	Досягнення	38,8	35,5
	Духовне задоволення	34,1	35,9
Життєві сфери	Освіти	55,3	56,7
	Фізичної активності	57,6	59,3
	Професійного життя	49,8	51,1
	Захоплення	51,5	47,7
	Громадської активності	39,6	36,2
	Сімейного життя	31,1	35,8

Аналіз результатів опитування показав, що креативність як життєва цінність і фізична активність і професійне життя як життєві сфери перебувають посередині ієрархії життєвих цінностей майбутніх учителів початкових класів. Аналіз відповідей студентів дозволив їх узагальнити.

Встановлено, що у своїй більшості студенти в майбутній професійній діяльності прагнуть до самовдосконалення та освоєння нових креативних педагогічних ідей. Однак у них основні цінності орієнтовані на формування технократичної особистості, а не гуманістичної, що підтверджує ідею необхідності переходу нашої системи початкової освіти до гуманістично-демократичної парадигми. Позитивним є те, що креативність і фізична активність корелюють із прагненням до збереження власної індивідуальності, що, як показали теоретичні дослідження, є необхідним для розроблення вчителем і учнем власних особистих креативно-оздоровчих траєкторій у фізичній культурі.

Таким чином, проведений аналіз сучасного стану професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до викладання фізичної культури дозволив нам встановити сутність їхніх професійних мотивів та намірів із самореалізації та визначити рівень володіння теорією креативно-оздоровчої освіти. Можемо констатувати, що спостерігається типова картина неготовності сучасної початкової освіти до вирішення проблем фізичної культури відповідно до суспільно-економічних запитів; особливо гостро стоїть проблема осучаснення початкової освіти, яка створює умови для самоорганізації учня, що здійснюється ним як особистісна саморегуляція – психо-соціальне утворення, що формується на основі усвідомлення сутності навчальних операцій у певній послідовності як динамічного стереотипу; велике значення вирішення проблеми початкової освіти зумовлено тим, що, починаючи зі створення умов для самореалізації учня, можливим і достатньо ефективним є стимулювання не тільки його фізичного, а й креативного розвитку, що сприяє формуванню сучасної самодостатньої особистості.

Тому на наступному етапі експерименту передбачено експериментальне визначення у студентів:

- здатності до самоорганізації;
- здатності до самоуправління;
- рівня розвитку креативності;

- індексу соматичного здоров'я;
- порівняння одержаних результатів із теоретично можливими;
- статистичного узагальнення результатів дослідження;
- визначення перспективи подальших досліджень.

На основі аналізу праць А. Алейнікова [3], Г. Альдера [4], Г. Альтшулер [5], Д. Богоявленської [10], Дж. Гілфорда [12; 98], В. Дружиніна [19], Т. Дубовіцкая [20], В. Краєвський [40], В. Мадзігона [48], Г. Мельхорн [50], В. Моляко [52; 53], В. Рибалки [80], К. Роджерса [81-83], С. Сисоєвої [86; 87], П. Торренса [101-103] та ін. нами були встановлені основні положення, які розкривають зміст розвитку в студентів креативності як важливої психологічної ознаки майбутнього вчителя початкової школи, а саме:

- відкритість до змін – мотивованої готовності до визнання філософських, психологічних та педагогічних ідей креативно-оздоровчої освіти як наслідку відмови від оцінювання успішності діяльності учня на основі заданих норм;

- готовність до впровадження креативно-оздоровчого освітнього процесу як освітнього простору з рухливим складом учнівських груп, що можуть залучатися до його організації;

- гнучкість мислення – здатність легко й своєчасно, доцільно й швидко відгукуватися на нові і важливі вимоги та реагувати на запити дітей, батьків, керівників школи щодо організації та змісту освіти й оперативно та творчо змінювати зміст і форми діяльності учнів на уроці;

- оригінальність мислення та ознаки освіти як передумови несхожості й неповторності та самобутності духовного світу, змісту творчої діяльності й співтворчості вчителя та учнів, а також утілення нового незвичного в змісті, формах та методах креативно-оздоровчої діяльності на уроці;

- ретельність мислення як вияв здатності до продукування інноваційних ідей фізичної культури, самостійного конструювання та

винахідливості в проектуванні, плануванні та втіленні задумів щодо організації і визначення змісту власної діяльності як учителя-новатора та діяльності учнів;

– швидкість мислення – здатність до стрімкого породження ідей, озвучених учителем у словесних формулюваннях чи діях, які вимірюються вагомістю результатів, відповідними вимогами поточних завдань креативно-оздоровчої освіти.

На основі праць відомих дослідників галузі фізичної культури та вчителів-практиків Г. Апанасенка [7, 8], Р. Бальсевича [9], І. Брехмана [11], І. Зязюна [29; 30], В. Кременя [42; 43], В. Маслова [49], М. Носка [60], Н. Степанченко [91] визначилися домінувальні прогресивні гуманістичні ідеї щодо розвитку дитини та професійні особливості діяльності сучасного вчителя:

– індивідуальної рефлексивності, що визначається рівнем задоволення власною професійною діяльністю;

– умотивованості – позитивної динаміки розвитку професійної мотивації вчителя;

– педагогічної майстерності – позитивної динаміки оцінювання студентами професійної діяльності.

Визначення зазначених показників та аналіз наукових досліджень авторів передбачає успішну діагностику професійної діяльності вчителя, готового до гуманного ставлення до дітей та до креативно-оздоровчої діяльності в початковій школі.

Методика дослідження передбачає залучення до досліджень студентів факультету початкового навчання як майбутніх учителів початкової школи – викладачів фізичної культури з метою визначення рівня їх науково-теоретичної, психолого-педагогічної підготовки та його відповідності положенням креативно-оздоровчої фізичної культури; здатності до самоорганізації в освітній діяльності.

На основі аналізу праць С. Гончаренка [13-16], М. Гриньової [74], Г. Єльнікової [25], Л. Карамушки [32], О. Конопкіна [34], Н. Лукашевича [44], В. Мадзігона [48], В. Паламарчук [72, 73], В. Пікельної [75], В. Рибалки [80], В. Юркевич [97] та ін. у визначенні рівня самоорганізації майбутніх учителів початкових класів виходили із розуміння її соціальної цінності як здатності особистості до саморегуляції з метою найбільш раціонального використання наявних ресурсів освітньої діяльності. Під самоорганізацією студента розуміємо усвідомлена розробка і виконання ним програм і планів життєвої й навчальної діяльності, що сприяє його самовдосконаленню та самореалізації.

У здійсненні експериментального дослідження проблеми викладання фізичної культури в початковій школі відповідно до положень креативно-оздоровчої системи шляхом анкетування визначено якість оволодіння майбутніми учителями початкових класів знаннями, уміннями, навичками самоорганізації (самоменеджменту, самомоніторингу) та самоосвіти.

Зважаючи на визначені експериментальні наміри, окрім дослідження стану науково-теоретичної підготовки та обізнаності студентів із основними поняттями з проблем розвитку креативності, доцільно залучити їх до визначення стану професійної самоорганізації як засобу особистісної творчої самореалізації. Відповідно до зазначених намірів здійснимо друге дослідження з проблеми професійної самоорганізації студентів як засобу їх особистісної самореалізації. Наміри ґрунтуються на визнанні винятково важливого значення цієї проблеми, оскільки саме особистісна творча самореалізація вчителя створює умови для самореалізації учня. Така позиція автора ґрунтується на думках багатьох вітчизняних і зарубіжних учених Г. Альдера [4], Дж. Гілфорда [12; 98], Н. Лукашевича [44], О. Ляшенка [45-47], В. Мадзігона [48], К. Роджерса [81-83], О. Савченко [84; 85], С. Сисоєвої [86; 87] та ін. Так, В. Андреев наголошує, що, виходячи з природного намагання людини до саморозвитку як творчої особистості, слід вважати науково достовірним твердження: «Центральна ідея концепції полягає у

виділенні у якості інтегральної узагальненої характеристики сучасного керівника творчого характеру його особистості, тобто особистості, здатної до неперервного саморозвитку та самореалізації в одному, але частіше за все у декількох видах професійно-творчої діяльності» [6].

Отже, якщо вчитель початкової школи як викладач фізичної культури здатний психологічно чутливо реагувати на негативні переживання учня початкових класів, то він зможе й самостійно знайти оптимальні педагогічні прийоми, які забезпечать успішну творчу участь учня в уроці. Треба наголосити, що подібні твердження розкривають психолого-педагогічний механізм саморозвитку особистості, об'єднуючи всі процеси «самості» у їх інтегрованому вигляді, а саме: самопізнання, самовизначення, самоуправління, самовдосконалення, самоконтроль, самотворення, самооздоровлення, а також процес самореалізації в одному чи декількох соціально обумовлених видах творчої діяльності [6].

Визначимо результати дослідження, надаючи особливого значення вияву студентом «самості» як здатності до успішної творчої діяльності та засобу самоуправління вчителя. Адже саме вона є засобом забезпечення готовності майбутнього вчителя до творчої діяльності у складних умовах професійної педагогічної діяльності. Ці питання постійно розглядають та аналізують такі науковці, як: В. Кремень [42; 43], В. Лукашевич [44], В. Мадзігон [48], М. Носко [60; 62], П. Образцов [71], Дж. Рензуллі [79; 99], О. Савченко [84; 85], А. Хуторський [95] та ін., які зазначають, що здатність особистості до самоуправління – це синтез якостей людини, що, поєднуючись, забезпечують її здатність до самопізнання, самовизначення, самоорганізації, самореалізації, самодіяльності, самоконтролю, самооцінювання, самонавіювання, саморозвитку.

Підсумовуючи вищезазначене, засвідчуємо, що метою дослідження є визначення психолого-педагогічних умов вищої освіти майбутнього вчителя фізичної культури початкової школи, що забезпечує формування особистості,

здатної до самоуправління як засобу успішної креативно-оздоровчої педагогічної діяльності.

Відповідно до гіпотези дослідження найбільш важливим завданням учителя є посилення власної мотивації до оволодіння ним системою залучення учнів до самостійної креативно-оздоровчої освіти.

Наступним етапом було дослідження розвитку здатності до самоорганізації в майбутніх учителів початкових класів як викладачів фізичної культури.

Зважаючи на мету дослідження, передбачали виконання такого завдання: здійснити експериментальне визначення рівня оволодіння студентами в процесі навчання знаннями, уміннями, навичками та потребами до самоорганізації. Для цього студенти дали відповіді на розроблені нами запитання анкети «Самоорганізація студента як умова фізичного розвитку». Кожному із 458 учасників опитування необхідно було під час відповіді на запитання анкети визначитися у ставленні до реалізації ідей особистої самоорганізації. Студенти давали відповіді, вказуючи «так», «ні», «не знаю».

Результати опитування представлені в табл. 5.3.

У визначенні ступеня домінування тих чи інших переконань студентів – учасників педагогічного експерименту визначена градація рівнів щодо всіх студентів. Обробка й узагальнення результатів опитування здійснювалася для встановлення зорієнтованості студентів щодо самоорганізації, що відповідає одному з трьох можливих рівнів:

- початковий – не розуміє цінності й не збирається застосовувати будь-які засоби самоорганізації (0 балів);
- середній – розуміє цінність життєвої самоорганізації, але не збирається на сьогодні її дотримуватися (11–24 бали);
- високий – глибоко усвідомлює цінність системи самоорганізації (31–50 балів).

Самоорганізація студентів як умова фізичного розвитку

№ запитання	Зміст запитання	Кількість студентів		
		«так»	«ні»	«не знаю»
1	2	3	4	5
1.	«чи є мотив»	14	19	9
2.	«гідні цілі»	19	21	8
3.	«особиста програма»	18	18	10
4.	«залучити до програми»	18	22	7
5.	«чи планує зайнятість»	14	22	8
6.	«щоденна самооцінка»	9	23	12
7.	«щоденний самоаналіз»	8	19	11
8.	«облік досягнень»	8	18	8
9.	«переконати у самоорганізації»	19	19	8
10.	«оцінка самоорганізації»	24	18	9

Здійснюючи теоретичний аналіз одержаних кількісних показників у розвитку мотивів студентів щодо оцінювання рівня їхньої особистої самоорганізації, виходили з розуміння їх важливості як засобу особистісної самореалізації.

Узагальнення результатів дослідження (рис. 5.2) дозволило констатувати:

1. На рівні початкового усвідомлення значення самоорганізації як засобу досягнення успіхів у освітній діяльності, коли студент поки що не розуміє її цінності, а тому не готовий до її застосування (51,27 % студентів).

2. На середньому рівні, що відповідає поверховому розумінню цінностей життєвої самоорганізації і готовності до її епізодичного

застосування. Під час анкетування вони набрали від 11 до 24 балів. Студенти дотримуються системи самоорганізації епізодично – 23,39 % .

3. На відносно високому рівні усвідомлення цінності самоорганізації, які втілюють її принципи достатньо часто, але дещо несистематично. Під час анкетування вони набрали 25–30 балів, що відповідає 25,34 % студентів.

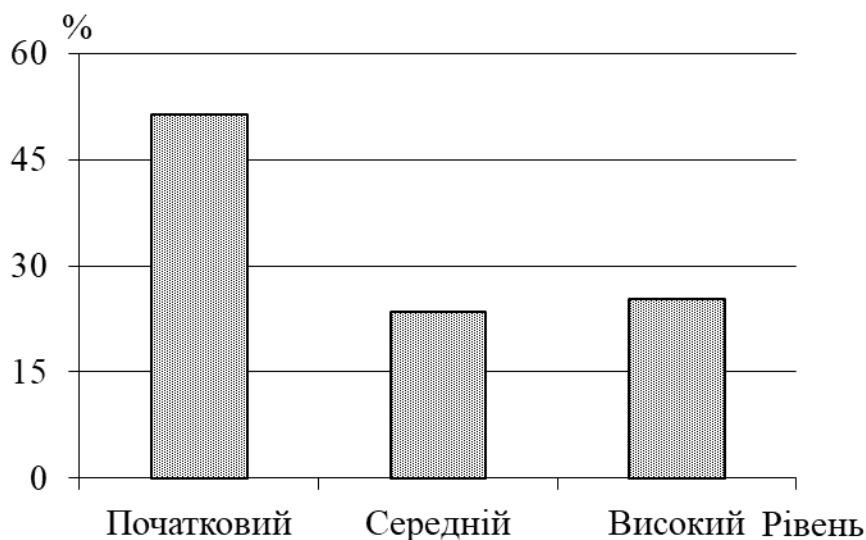

Рис. 5.2. Рівень розвитку самоорганізації майбутніх учителів початкових класів (%)

Результати дослідження показують, що проблема розвитку здатності до самоорганізації майбутніх учителів початкових класів як засобу формування самодостатньої особистості є надзвичайно актуальною. У фізичному розвитку майбутніх учителів початкових класів, як свідчать дослідження й інших дослідників, проблема самоорганізації вирішується вкрай незадовільно. Головна причина такої суттєвої прогалини у розвитку вітчизняної теорії й практики фізичної культури в початковій школі полягає в тому, що вона вирішується відповідно до теоретичних засад минулого століття. Як правило, це має вирішуватися переважно на самому уроці фізичної культури. Принципова зміна в розумінні значення уроку фізичної культури має затвердити принцип: на уроці учень вчиться здійснювати власну життєдіяльність лише на засадах здорового способу життя.

Хоча треба визнати, що часом проблеми фізичної культури учнів початкової школи порушуються, але переважно на теоретичному рівні й тільки освітянами, хоча дитинство – це проблема всього суспільства, отже:

1. Підсумовуючи вищезазначене, слід визнати, що проблема формування особистості майбутніх учителів початкових класів без вирішення проблеми розвитку їх самоорганізації гальмує вирішення проблеми формування самодостатньої, фізично здорової особистості громадянина і людини ХХІ ст.

2. Особливо важливо, щоб майбутній учитель початкових класів усвідомив, що урок фізичної культури – це не тільки надбання учнем якостей фізичного розвитку на сьогодні, але й усвідомлення значення та потреби оволодіння системою його забезпечення на все життя.

3. У зв'язку з необхідністю переосмислення значення уроку фізичної культури майбутніх учителів початкових класів надзвичайно важливо залучати до переосмислення концептуальних засад своєї педагогічної діяльності й здійснення пошуку шляхів розвитку не тільки фізичного, а й креативного потенціалу учнів як одночасно біологічних, соціальних і творчих істот.

4. У вирішенні означеної проблеми першочергові завдання державного управління та органів управління освіти полягають у принциповій зміні фінансово-економічних, філософських, психологічних, педагогічних засад діяльності вчителя фізичної культури, особливо початкової школи, коли все у дитини ще тільки розпочинається.

Під час дослідження розвитку здатності майбутніх учителів початкових класів до самоорганізації невимушено формується пояснення доцільності здійснення таких пошуків, що полягають у визначенні психолого-педагогічних умов розвитку креативності та фізичного здоров'я студента.

Наступним етапом експерименту було визначення рівня розвитку здібностей студентів до самоуправління. Адже впровадження педагогічної системи креативно-оздоровчої фізичної культури учнів початкових класів

вимагає, щоб учитель як суб'єкт освітньої діяльності був відкритою соціальною системою, здатною до самоуправління (самомоніторингу).

Здійснене дослідження виконано за участю 458 студентів – учасників експерименту.

Інструкція вимагала від студентів – учасників експерименту ознайомитися зі змістом запитання й обрати один із запропонованих варіантів відповіді: 1, 2 чи 3. При цьому треба мати на увазі, що номер обраного варіанта репрезентує відповідну кількість балів.

Завершуючи участь у дослідженні, його учасники повинні були, користуючись спеціальною таблицею, підсумувати набрану ними кількість балів і визначити відповідний рівень своїх здібностей до самоуправління. У визначенні результатів педагогічного експерименту з проблеми здатності студентів до самоуправління взяли участь 458 майбутніх учителів початкових класів.

Для аналізу результатів констатувального етапу педагогічного експерименту отримані дані були узагальнені (табл. 5.4).

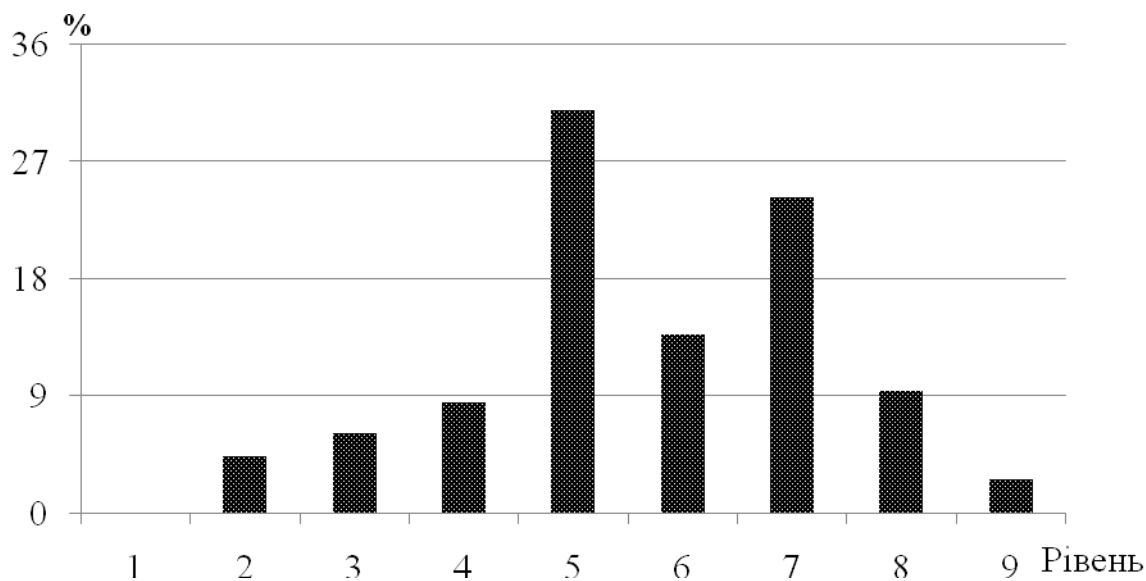
Отже, отримані результати дослідження свідчать (табл. 5.4, рис. 5.3) про таке:

- студенти виявляють різні рівні розвитку здатності до самоуправління, що перебуває в межах від «низького» до «дуже високого»;
- високий рівень, хоча й різного ступеня, мали 12,01 % студентів;
- невеликі групи становлять студенти як низького (4,37 %), так і найбільш високого рівня розвитку (2,62 %) здатності до самоуправління;
- група студентів, що мають середній рівень розвитку здатності до самоуправління, становить близько 31,00 %, група з рівнем, «дещо вищим за середній», становить 13,76 %, а загальна кількість студентів, здатних до самоуправління, – майже 36,24 %.

Таблиця 5.4

**Здібності майбутніх учителів початкових класів до самоуправління
(n=458)**

№ варіанту	Рівень здібностей до самоуправління	Сума балів	Кількість	%
1	дуже низький	36-44	0	0,00
2	низький	45-52	20	4,37
3	нижче середнього	53-60	28	6,11
4	дещо нижче середнього	61-68	39	8,52
5	середній	69-76	142	31,00
6	дещо вище середнього	77-84	63	13,76
7	вище середнього	85-92	111	24,24
8	високий	93-100	43	9,39
9	дуже високий	101-108	12	2,62

1 – дуже низький, 2 – низький, 3 – нижче середнього, 4 – дещо нижче середнього, 5 – середній, 6 – дещо вище середнього, 7 – вище середнього, 8 – високий, 9 – дуже високий.

Рис. 5.3. Рівень здібностей до самоуправління майбутніх учителів початкових класів (%)

Узагальнюючи одержані результати дослідження, можемо зробити висновок про встановлення рівня розвитку здатності студентів до самоуправління як майже достатнього, що обумовлює якість їх вищої освіти на відносно високому рівні. Студенти, що виявляють різні варіанти високого рівня здатності до самоуправління, посилюють зазначені надії на успішне оволодіння сучасними інноваційними системами фізичної культури, оскільки відносно більше мотивовані до пошуку можуть виступати лідерами щоденного поточного освітнього процесу. Адже утверджуючи психологічний клімат творчого пошуку, вони сприятимуть розвитку відповідальності, а тим самим обумовлюватимуть продуктивність освіти та здійснення її відповідно до положень системи креативно-оздоровчої фізичної культури.

1. Визнання психолого-педагогічних умов наявної вищої освіти майбутнього вчителя фізичної культури початкової школи сприяє формуванню особистості вчителя, здатного до самоуправління й оволодіння системою креативно-оздоровчої педагогічної діяльності.

2. Найбільш важливим у підготовці майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури є посилення їхньої мотивації як важливої умови успішної науково-теоретичної підготовки в оволодінні ними системою креативно-оздоровчої освіти.

Після встановлення рівнів здібностей студентів до самоуправління й самоорганізації були створені контрольні й експериментальні групи з метою визначення рівня здатності студентів факультетів початкового навчання до самоорганізації й самоуправління в процесі проведення уроків фізичної культури в ЗЗСО.

У табл. 5.5 та на рис. 5.4 - рис. 5.6 представлено і відображено графічно результати педагогічного експерименту дослідження рівня самоуправління майбутніх учителів початкових класів.

Таблиця 5.5

Показники рівня самоуправління майбутніх учителів початкових класів контрольної (КГ) та експериментальної (ЕГ) груп на констатувальному етапі дослідження

Рівень	КГ		ЕГ		Різниця	
	студенти	%	студенти	%	студенти	%
Початковий	150	65,89	148	64,33	7	1,56
Середній	64	27,88	68	29,24	6	1,36
Достатній	9	3,90	9	4,09	0	0,19
Високий	5	2,34	5	2,34	0	0,00
Всього	228	100	230	100	13	3,13

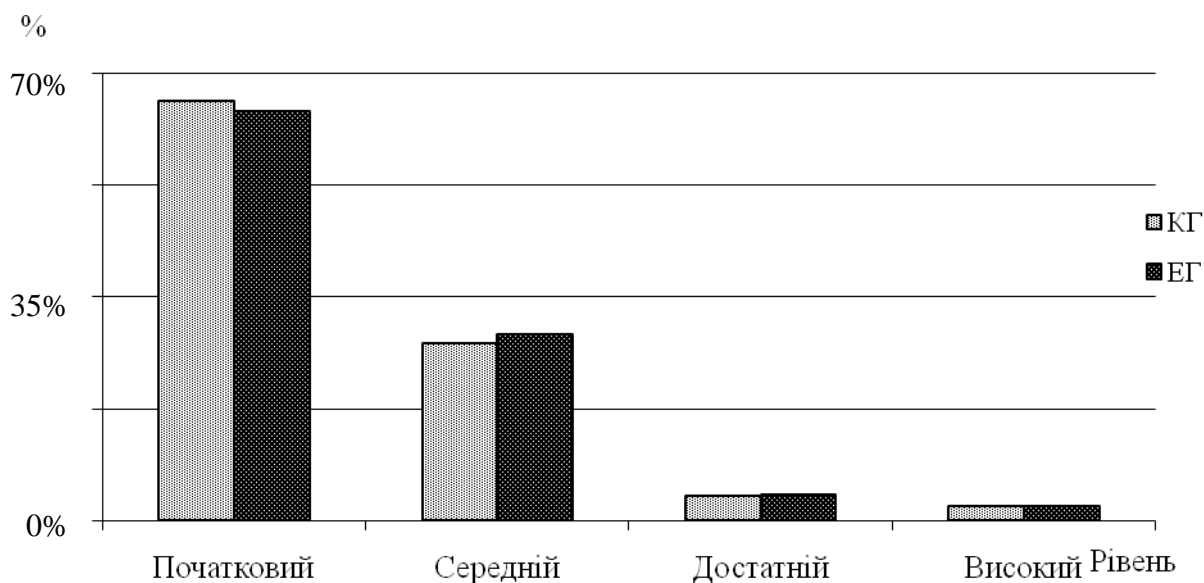

Рис. 5.4. Показники рівня самоуправління майбутніх учителів початкових класів контрольної та експериментальної груп на констатувальному етапі дослідження

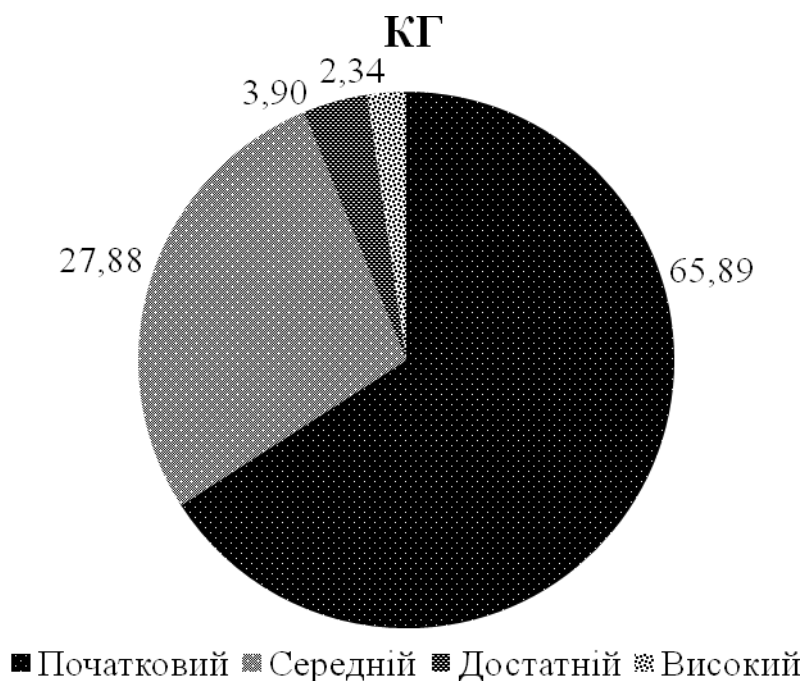

Рис. 5.5. Показники рівня самоуправління майбутніх учителів початкових класів контрольної групи на констатувальному етапі експерименту (%)

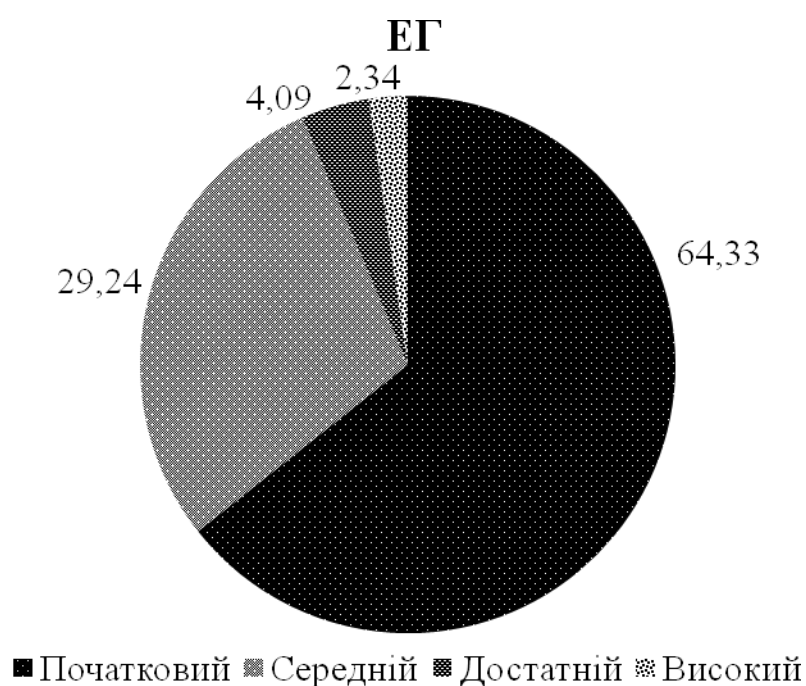

Рис. 5.6. Показники рівня самоуправління майбутніх учителів початкових класів експериментальної групи на констатувальному етапі експерименту (%)

На основі даних табл. 5.5 спочатку перевіримо достовірність гіпотези про відсутність зі статистичної точки зору відмінностей між показниками

розподілу майбутніх учителів початкових класів за рівнем їх здатності до самоуправління на констатувальному етапі дослідження експериментальних і контрольних груп. Для цього скористаємося χ^2 – критерієм Пірсона [54].

Експериментальні дані повністю задовольняють умови, що накладаються χ^2 – критерієм Пірсона:

- 1) експериментальні дані незалежні, тобто вибірки є випадковими;
- 2) обсяг вибірки більше ніж 50, а частота кожної групи не менша за 5.

Шкалою вимірювань є шкала з $C = 4$ категоріями (початковий, середній, достатній, високий). Отже, кількість ступенів свободи $\nu = C - 1 = 3$.

Сформулюємо гіпотези:

Нульова гіпотеза H_0 : ймовірність потрапляння майбутніх учителів початкових класів до контрольної та експериментальної груп у кожну з i ($i = 0, 1, 2, 3$) категорій однакова, тобто $p_{1i} = p_{2i}$ ($i = 0, 1, 2, 3$), де p_{1i} – ймовірність оцінювання рівня здатності до самоорганізації учасників контрольної групи на i балів ($i = 0, 1, 2, 3$) та p_{2i} – ймовірність оцінювання рівня здатності до самоорганізації в експериментальній групі на i балів ($i = 0, 1, 2, 3$).

Альтернативна гіпотеза H_1 : ймовірність потрапляння майбутніх учителів початкових класів до контрольної та експериментальної груп у кожну з i ($i = 0, 1, 2, 3$) категорій різна, тобто $p_{1i} \neq p_{2i}$ ($i = 0, 1, 2, 3$) хоча б для однієї із C категорій.

Сутність спостережуваного значення критерію Пірсона обчислюємо за формулою:

$$\chi^2_{\text{емп}} = \frac{1}{n_1 n_2} \sum_{i=0}^{C-1} \frac{(n_{1i} Q_{2i} - n_{2i} Q_{1i})^2}{Q_{1i} + Q_{2i}},$$

де

Q_{1i} – кількість учасників контрольної групи, які набрали i балів;

Q_{2i} – кількість учасників експериментальної групи, які набрали i балів.

Обчислимо $\chi^2_{\text{емп}}$ для контрольної та експериментальної груп на початку дослідження $\chi^2_{\text{емп}} = 0,29$.

Із таблиці значень χ^2 для рівня значущості $\alpha=0,05$ і кількості ступенів свободи $\nu = C - 1 = 3$ знаходимо критичне значення $\chi^2_{крит} = 7,81$.

Оскільки отримане значення для $\chi^2_{емп} < \chi^2_{крит}$ ($0,29 < 7,81$), тобто результати не потрапляють до критичної зони, що свідчить про те, що на початку експерименту контрольні та експериментальні групи суттєво не відрізняються за рівнем здатності до самоуправління та їх показники за статистичними даними приблизно однакові й не мають достовірних відмінностей.

У табл. 5.6 та на рис. 5.7 – рис. 5.9 наведено показники розподілу студентів контрольної та експериментальної груп за рівнем їх здатності до самоорганізації на констатувальному етапі дослідження студентів контрольної та експериментальної груп за рівнем їх здатності до самоорганізації на констатувальному етапі дослідження. Створена контрольна група кількістю 228 студентів та експериментальна група кількістю 230 студентів, а загальна кількість – 458.

Таблиця 5.6

Показники розподілу студентів контрольної та експериментальної груп за рівнем їх здатності до самоорганізації на констатувальному етапі експерименту

Рівень	КГ		ЕГ		Різниця	
	Студентів	%	Студентів	%	Студентів	%
Низький	142	62,28	145	63,04	3	0,76
Середній	52	22,81	57	24,78	5	1,98
Високий	25	10,96	21	9,13	4	1,83
Вищий	9	3,95	7	3,04	2	0,90
Всього	228	100	230	100		

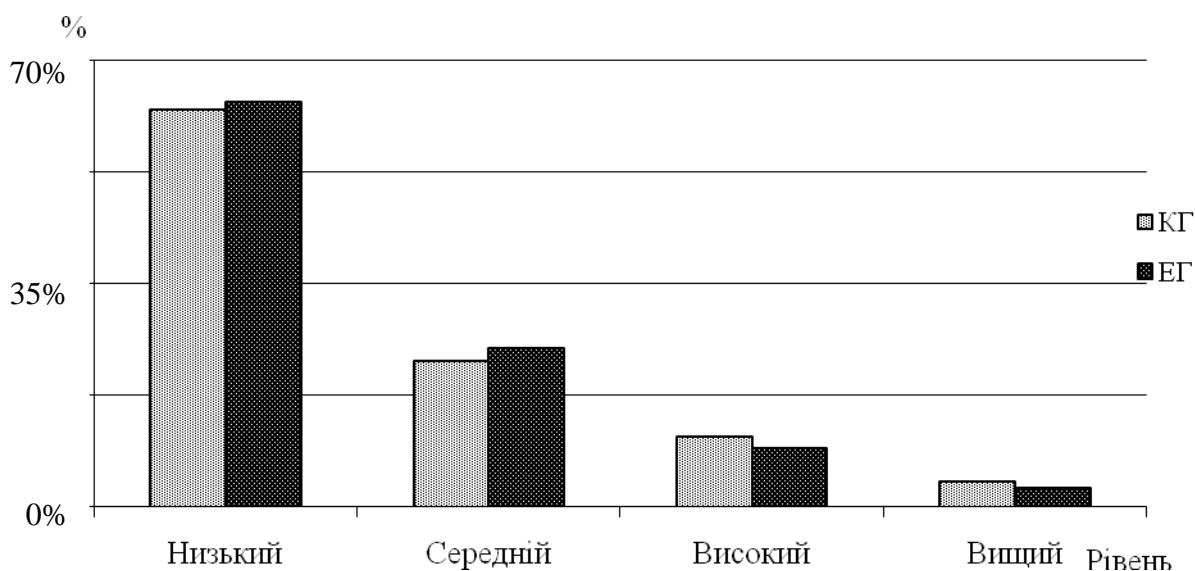

Рис. 5.7. Показники розподілу студентів контрольної та експериментальної груп за рівнем їх здатності до самоорганізації на констатувальному етапі експерименту

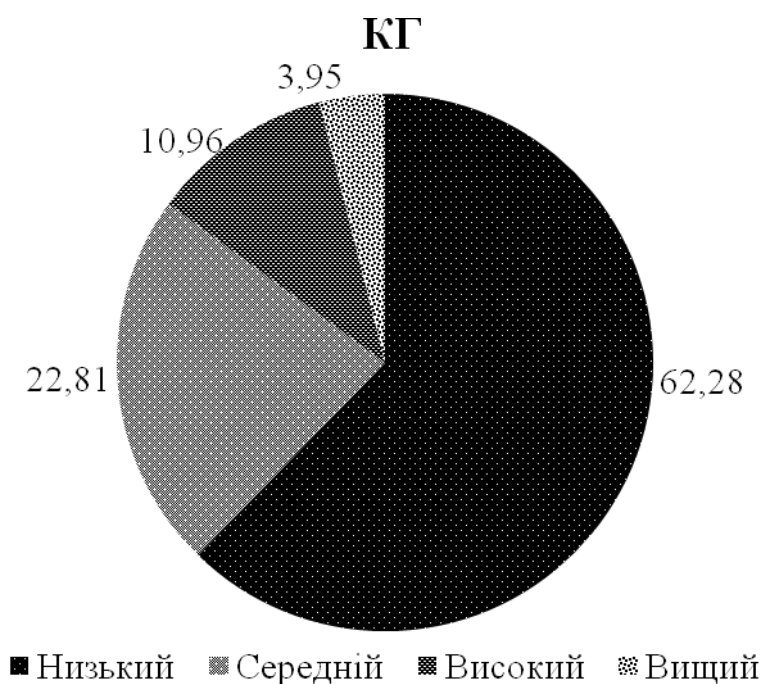

Рис. 5.8. Показники розподілу студентів контрольної групи за рівнем їх здатності до самоорганізації на констатувальному етапі експерименту (%)

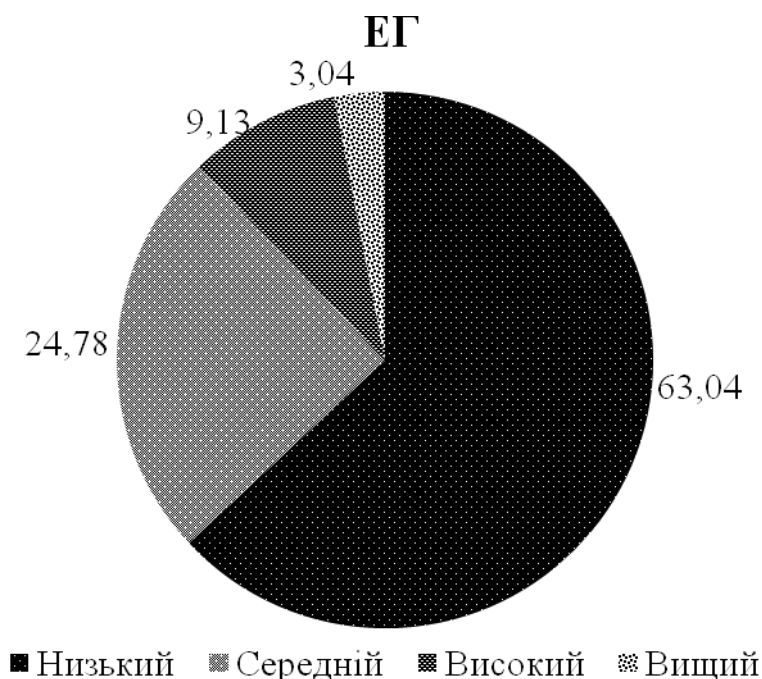

Рис. 5.9. Показники розподілу студентів експериментальної групи за рівнем їх здатності до самоорганізації на констатувальному етапі експерименту (%)

На основі даних табл. 5.6 спочатку перевіримо достовірність гіпотези про відсутність зі статистичної точки зору відмінностей між показниками розподілу студентів за рівнем їх здатності до самоорганізації на констатувальному етапі дослідження експериментальних і контрольних груп. Для цього скористаємося χ^2 – критерієм Пірсона.

Експериментальні дані повністю задовольняють умови, що накладаються χ^2 – критерієм Пірсона:

- 1) експериментальні дані незалежні, тобто вибірки є випадковими;
- 2) обсяг вибірки більше, ніж 50, а частота кожної групи не менша за 5.

Шкалою вимірювань є шкала з $C = 4$ категоріями (низький, середній, високий, вищий). Отже, кількість ступенів свободи $v = C - 1 = 3$.

Сформулюємо гіпотези:

Нульова гіпотеза H_0 : ймовірність потрапляння студентів до контрольної та експериментальної груп в кожну з i ($i = 0, 1, 2, 3$) категорій однакова, тобто $p_{1i} = p_{2i}$ ($i = 0, 1, 2, 3$), де p_{1i} – ймовірність оцінювання рівня здатності до самоорганізації учасників контрольної групи на i балів ($i = 0, 1,$

2, 3) та p_{2i} – ймовірність оцінювання рівня здатності до самоорганізації в експериментальній групі на i балів ($i = 0, 1, 2, 3$).

Альтернативна гіпотеза H_1 : ймовірність потрапляння студентів до контрольної та експериментальної груп у кожну з i ($i = 0, 1, 2, 3$) категорій різна, тобто $p_{1i} \neq p_{2i}$ ($i = 0, 1, 2, 3$) хоча б для однієї із C категорій.

Значення спостережуваного значення критерію Пірсона обчислюємо за формулою:

$$\chi^2_{\text{емп}} = \frac{1}{n_1 n_2} \sum_{i=0}^{C-1} \frac{(n_1 Q_{2i} - n_2 Q_{1i})^2}{Q_{1i} + Q_{2i}},$$

де

Q_{1i} – кількість учасників контрольної групи, які набрали i балів;

Q_{2i} – кількість учасників експериментальної групи, які набрали i балів.

Обчислимо $\chi^2_{\text{емп}}$ для контрольної та експериментальної груп на початку дослідження $\chi^2_{\text{емп}} = 0,85$.

З таблиці значень χ^2 для рівня значущості $\alpha=0,05$ і кількості ступенів свободи $\nu = C - 1 = 3$ знаходимо критичне значення $\chi^2_{\text{крит}} = 7,81$.

Оскільки отримане значення для $\chi^2_{\text{емп}} < \chi^2_{\text{крит}}$ ($0,85 < 7,81$), тобто результати не потрапляють до критичної зони, що свідчить про те, що на початку експерименту контрольні та експериментальні групи суттєво не відрізняються за рівнем здатності до самоорганізації та їх показники за статистичними даними приблизно однакові й не мають достовірних відмінностей.

Визначення індексу соматичного здоров'я, оцінювання стану фізичного розвитку та здоров'я майбутніх учителів початкових класів було й залишається актуальною проблемою. На основі багаторічних досліджень ученим-медикам вдалося розробити методіку визначення рівня групи за станом її здоров'я. Так, на основі медичного обстеження й проведення проби Руф'є здійснюється оцінювання працездатності серця під час фізичного навантаження.

Особливу увагу в підготовці до майбутньої педагогічної діяльності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури заслуговує розробка відомого вітчизняного вченого Г. Апанасенка, який розробив експрес-систему оцінювання рівня соматичного здоров'я, що складається з низки простих показників, які розподілені і кожному рангу присвоєно відповідний бал [7; 8].

Загальна оцінка здоров'я визначається сумою балів, що надає можливість розподіляти всіх практично здорових майбутніх учителів початкових класів на 5 рівнів здоров'я, відповідних окремому рівню аеробного енергетичного потенціалу. Водночас ураховується, що чим кращий стан здоров'я, тим рідше в організмі майбутніх учителів початкових класів виявляються ознаки хронічних неінфекційних захворювань та ендогенних факторів ризику.

Для визначення рівня здоров'я майбутніх учителів початкових класів у стані спокою вимірюється: життєва ємність легень (ЖЄЛ); частота серцевих скорочень (ЧСС); артеріальний тиск (АТ); маса тіла, зріст, динамометрія кисті. При цьому застосовують пробу Мартінета, що передбачає визначення часу відновлення ЧСС протягом 3 хвилин [63; 67].

На підставі одержаних даних розраховують індекси у відповідних одиницях: масовий, життєвий, силовий, Робінсона, функціональна проба Мартінета. Отримані результати за всіма показниками оцінюють у балах і занотують в узагальнювальному протоколі результатів. Підсумовуючи бали за всіма п'ятьма показниками, одержані результати порівнюють зі шкалою, що вказувала на п'ять його рівнів: низький (1), нижчий за середній (2), середній (3), вищий за середній (4), високий (5). Для узагальнення одержаних даних складають протокол дослідження процесу відновлення, де зазначають основні дані про майбутніх учителів початкових класів, спокій, першу хвилину, другу хвилину.

У табл. 5.7 та на рис. 5.10 в представлені результати встановленого стану соматичного здоров'я майбутніх учителів початкових класів.

Таблиця 5.7

Рівень соматичного здоров'я майбутніх учителів початкових класів на констатувальному етапі дослідження

Рівень	студентів	%
Низький	178	38,99
Середній	220	48,05
Високий	45	9,75
Вищий	15	3,22
Всього	458	100

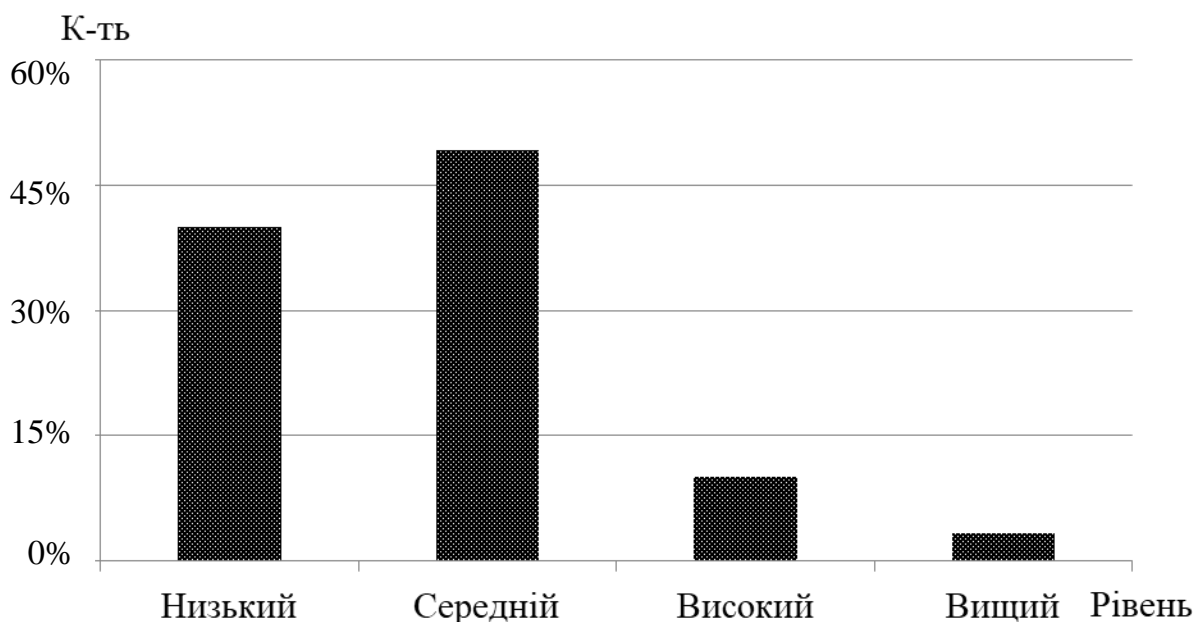

Рис. 5.10. Рівень соматичного здоров'я майбутніх учителів початкових класів на констатувальному етапі дослідження

З аналізу таблиці 5.7 видно, що кількість майбутніх учителів початкових класів із низьким рівнем соматичного здоров'я становить 38,99 %, середнім – 48,05 %, високим – 9,75 % і найвищим – 3,22 %.

Якщо вважати показники, що вказують на середній, високий та вищий рівні здоров'я майбутніх учителів початкових класів як позитивні, то в загальному значенні вони задовільні.

Зважаючи на те, що проблеми соматичного здоров'я має приблизно третина майбутніх учителів початкових класів, то слід зазначити, що запропонована система креативно-оздоровчої педагогіки повинна враховувати цю обставину і сприяти покращенню ситуації. До того ж ця група майбутніх учителів початкових класів із низьким станом соматичного здоров'я у разі дії негативних факторів може збільшуватися.

Далі розглянемо рівень соматичного стану здоров'я майбутніх учителів початкових класів для ЕГ і КГ. У табл. 5.8 та на рис. 5.11 – рис. 5.13 наведено і відображено графічно результати педагогічного експерименту дослідження рівня соматичного стану здоров'я майбутніх учителів початкових класів.

Таблиця 5.8

Показники рівня соматичного стану здоров'я майбутніх учителів початкових класів контрольної та експериментальної груп на констатувальному етапі дослідження

Рівень	КГ		ЕГ		Різниця	
	студенти	%	студенти	%	студенти	%
Низький	87	38,21	91	39,77	4	0,87
Середній	110	48,34	109	47,76	1	0,21
Високий	24	10,53	22	8,97	2	0,43
Вищий	7	2,92	8	3,51	1	0,21
Всього	228	100	230	100	8	1,74

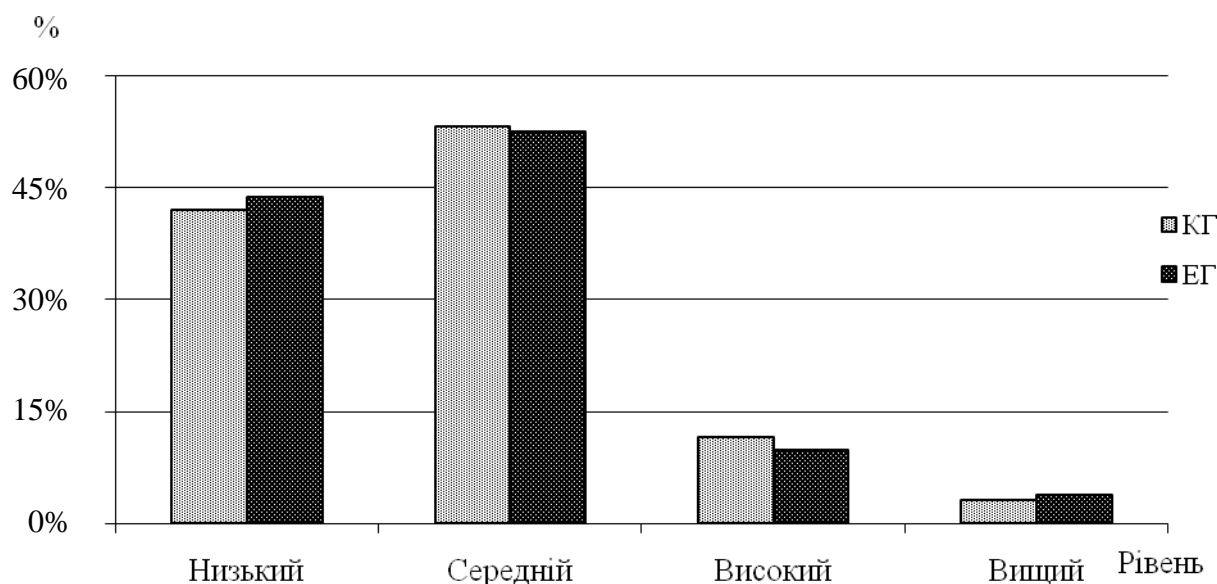

Рис. 5.11. Показники рівня соматичного стану здоров'я майбутніх учителів початкових класів контрольної та експериментальної груп на констатувальному етапі експерименту

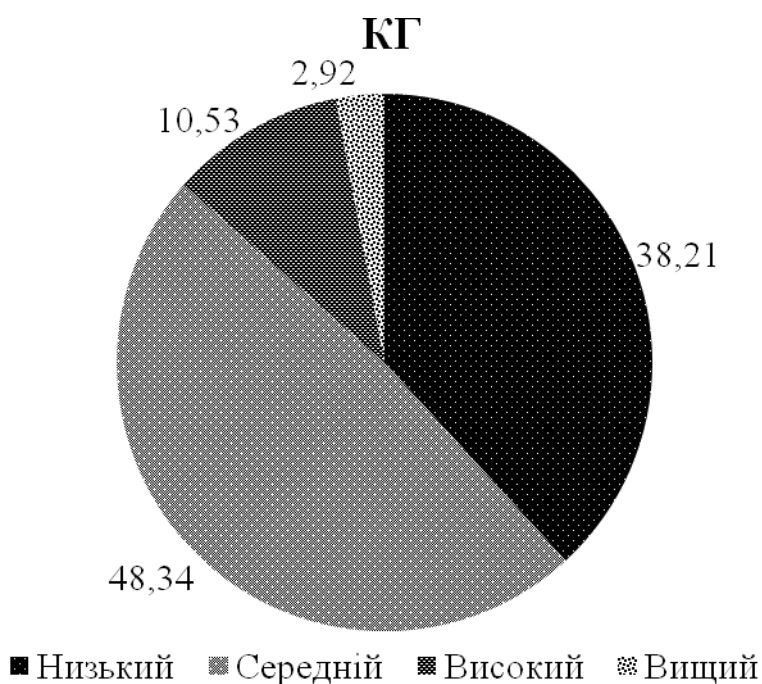

Рис. 5.12. Показники рівня соматичного стану здоров'я майбутніх учителів початкових класів контрольної групи на констатувальному етапі експерименту (%)

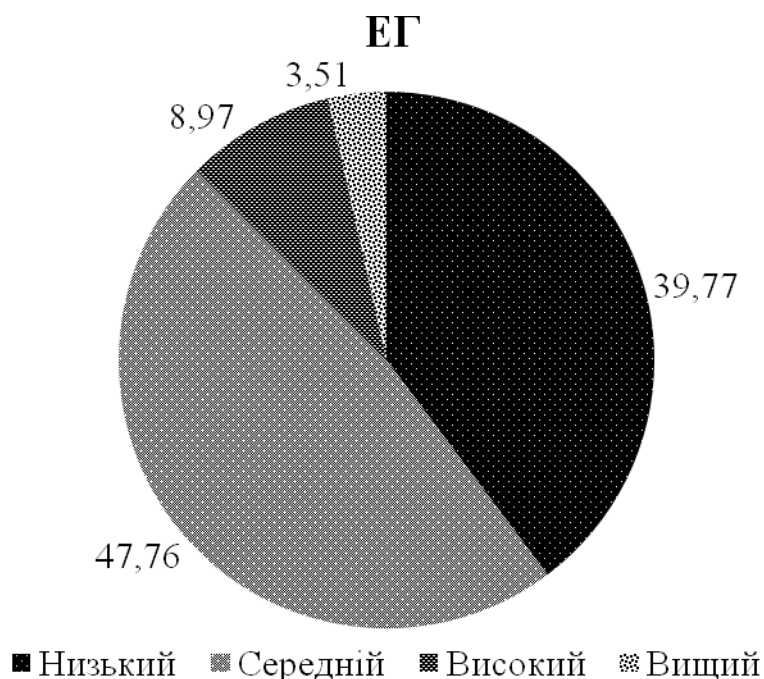

Рис. 5.13. Показники рівня соматичного стану здоров'я майбутніх учителів початкових класів експериментальної групи на констатувальному етапі експерименту (%)

На основі даних, поданих у табл. 5.8, перевіримо достовірність гіпотези про відсутність зі статистичної точки зору відмінностей між показниками розподілу майбутніх учителів початкових класів за рівнем соматичного стану здоров'я на констатувальному етапі дослідження експериментальних і контрольних груп. Для цього скористаємося χ^2 – критерієм Пірсона.

Експериментальні дані повністю задовольняють умовам, що накладаються χ^2 – критерієм Пірсона:

- 1) експериментальні дані незалежні, тобто вибірки є випадковими;
- 2) обсяг вибірки більше, ніж 50, а частота кожної групи не менша за 5.

Шкалою вимірювань є шкала з $C = 4$ категоріями (низький, середній, високий, вищий). Отже, кількість ступенів свободи $\nu = C - 1 = 3$.

Сформулюємо гіпотези:

Нульова гіпотеза H_0 : ймовірність потрапляння майбутніх учителів початкових класів до контрольної та експериментальної груп у кожну з i ($i = 0, 1, 2, 3$) категорій однакова, тобто $p_{1i} = p_{2i}$ ($i = 0, 1, 2, 3$), де p_{1i} – ймовірність оцінювання рівня соматичного стану здоров'я учасників контрольної групи

на i балів ($i = 0, 1, 2, 3$) та p_{2i} – ймовірність оцінювання рівня соматичного стану здоров'я в експериментальній групі на i балів ($i = 0, 1, 2, 3$).

Альтернативна гіпотеза H_1 : ймовірність попадання майбутніх учителів початкових класів до контрольної та експериментальної груп в кожну з i ($i = 0, 1, 2, 3$) категорій різна, тобто $p_{1i} \neq p_{2i}$ ($i = 0, 1, 2, 3$) хоча б для однієї із C категорій.

Значення спостережуваного значення критерію Пірсона обчислюємо за формулою:

$$\chi^2_{\text{емп}} = \frac{1}{n_1 n_2} \sum_{i=0}^{C-1} \frac{(n_1 Q_{2i} - n_2 Q_{1i})^2}{Q_{1i} + Q_{2i}},$$

де

Q_{1i} – кількість учасників контрольної групи, які набрали i балів;

Q_{2i} – кількість учасників експериментальної групи, які набрали i балів.

Обчислимо $\chi^2_{\text{емп}}$ для контрольної та експериментальної груп на початку дослідження $\chi^2_{\text{емп}} = 1,09$.

Із таблиці значень χ^2 для рівня значущості $\alpha=0,05$ і кількості ступенів свободи $\nu = C - 1 = 3$ знаходимо критичне значення $\chi^2_{\text{крит}} = 7,81$.

Оскільки отримане значення для $\chi^2_{\text{емп}} < \chi^2_{\text{крит}}$ ($1,09 < 7,81$), тобто результати не потрапляють до критичної зони, що свідчить про те, що на початку експерименту контрольні та експериментальні групи суттєво не відрізняються за рівнем соматичного стану здоров'я та їх показники за статистичними даними приблизно однакові, не мають достовірних відмінностей.

Для визначення розвитку креативності майбутніх учителів початкових класів нами були застосовані тести П. Торренса [101-103]. Вони можуть слугувати для визначення доцільності впровадження будь-якої системи в умовах експериментування чи самостійних дослідженнях у сучасній психолого-педагогічній практиці. Тести П. Торренса можуть слугувати практичному вирішенню завдань індивідуалізації навчання, вони згруповані у вербальну (словесну), зображувальну, звукову, рухову батареї,

відображаючи різноманітні вияви креативності в показниках швидкості, гнучкості, оригінальності та розробленості ідей і передбачають застосування на практиці.

Зважаючи на вимоги автора тестів П. Торренса [101] та враховуючи власну психологічну гуманістичну спрямованість під час тестування на розвиток креативності майбутніх учителів початкових класів, створили умови психологічної розкнутості й зацікавленості. У стосунках педагогів-експериментаторів із учасниками експерименту, креативність яких досліджується, домінують почуття зацікавленості і відкритості, довірливості і безпечності, розкнутості уяви і творчої свободи. Для участі в експерименті майбутніх учителів початкових класів створюються умови повної свободи дій та обізнаності з умовами експерименту, а також самостійності, коли педагог-експериментатор зовсім не втручається в діяльність студента.

Застосовувалися вербальні та фігурні тести творчого мислення за редакцією Є. Щелбанової, І. Аверіної [1; 2; 41], які містять сім завдань для виконання протягом 5–10 хв і завершення виконання за 45 хв, до яких варто здійснити відповідну психолого-педагогічну обґрунтовану організаційну підготовку.

Підготовка до участі в дослідженнях майбутніх учителів початкових класів має бути проведена особливо психологічно зважено і відповідально, що передбачає, по-перше, їх розкнуте, повільне й поступове ознайомлення із завданнями дослідження, яке гарантує ігнорування експериментаторами слів «тест», «екзамен», «перевірка». Натомість застосовують знайомі поняття: «вправи», «малюнки», «картинки» тощо. Окрім того, здійснюється налаштування майбутніх учителів початкових класів на відповідальну участь в роботі, причому є намагання уникнути появи в них психологічного стану тривожності, навпаки, є прагнення створити атмосферу теплоти, затишку, довіри, пошуку та співробітництва. У зв'язку із цим такий психологічний гуманістичний характер спілкування має слугувати формуванню в майбутніх учителів початкових класів уявлення про захопливу пізнавальну гру.

Окрім психологічної підготовки майбутніх учителів початкових класів, створювалися й педагогічні організаційні оптимальні умови для їх діяльності, що вимагало створення груп учасників експерименту в кількості 25-30 майбутніх учителів початкових класів, що сидять по одному. Для здійснення експериментального дослідження в такому разі застосовували секундомір, зразок тесту та розроблену інструкцію.

Перше завдання «Запитати і вгадати» спрямоване на вияв допитливості, відчуття нового й невідомого та здатності майбутніх учителів початкових класів до ймовірного прогнозування. Для його виконання необхідно поставити запитання до картинки із зображенням якоїсь ситуації, спробувати відгадати, що передувало їй і що відбудеться в подальшому. Допитливість виражається в кількості та якості запитань, що відображає здатність майбутніх учителів початкових класів вийти за межі зображених на картинці ситуацій. Висловлювання гіпотез щодо причин і наслідків подій моделює наукову творчість.

Друге завдання «Вдосконалення іграшки» – одне з найбільш складних і показових завдань психологічного спостереження. Воно викликає значний інтерес у майбутніх учителів початкових класів і має ступінь валідності (придатності).

Третє завдання «Незвичне застосування» – модифікація широко відомого тесту Дж. Гілфорда [12; 98]. У такому завданні піддослідний має здійснити спробу відмовитися від тривіальних, звичних і позбавлених оригінальності відповідей. Ригідність мислення майбутніх учителів початкових класів виявляється в тому, що воно зосереджується лише на одному способі дії і, наприклад, пропонує застосовувати коробки тільки у звичній функції – як ємність, у яку можна скласти будь-які речі.

Четверте завдання «Незвичні запитання» – це варіант першого завдання, але з більшим акцентом на незвичні запитання.

П'яте завдання «Невірогідні ситуації» вимагає уяви і фантазії. Піддослідний стикається з невірогідною ситуацією й повинен уявити вихід із

неї. У такому разі визначено, що хоч це завдання відносно нескладне, у піддослідних виникають труднощі.

Діагностування креативності передбачає ще й застосування фігурних тестів, що пропонуються Є. Щелбановою та І. Аверіною [1; 2; 41].

Шосте завдання – «Намалюй картинку». Цей тест передбачає застосування відправної «крапки» для створення картинки. Вона може бути кольоровою плямою або предметами, що нагадують звичні предмети. У такому разі врахування художньої цінності малюнка є недоречним, головне – ідея.

Сьоме завдання – «Незавершені фігури». Застосування такого тесту ґрунтується на намаганні людини завершити малювання незавершених фігур найбільш простим способом. Щоб визначити оригінальність мислення майбутніх учителів початкових класів, потрібно, щоб вони виявляли фантазію. Тому всі десять фігур різняться між собою, але навіюють стійкі й уже відомі образи.

Восьме завдання – «Повторні фігури». Завдання подібне до попереднього, але піддослідному належить подолати ригідність і висувати різноманітні ідеї.

Процедура визначення креативності майбутніх учителів початкових класів. Окрім зазначеного змісту й організації педагогічного дослідження, важливе значення надавалося виміру та обробленню результатів, що подаємо далі.

У процесі реалізації завдань тестування студентами усвідомлювалася сутність та процедура об'єктивного вимірювання показника розвитку креативності, що обумовлюється швидкістю, гнучкістю, оригінальністю та ретельністю розроблення майбутніми учителями початкових класів ідей як характеристик даного процесу поетапно, що викладено нижче.

Здійснюючи дослідження проблем розвитку креативності майбутніх учителів початкових класів, встановили (табл. 5.9, рис. 5.14), що низький рівень розвитку креативності мали 41,62 %, середній – 42,59 %, високий –

14,81 % та майже відсутній вищий рівень розвитку – 0,97 %. Загальна кількість майбутніх учителів початкових класів, які мали середній та низький рівні, становить приблизно 84 %.

Таблиця 5.9

Показники розвитку креативності майбутніх учителів початкових класів на констатувальному етапі дослідження

Рівень	студентів	%
Низький	191	41,62
Середній	195	42,59
Високий	68	14,81
Вищий	4	0,97
Всього	458	100

Встановлений незадовільний рівень розвитку креативності майбутніх учителів початкових класів зобов'язує дослідників означеної проблеми здійснювати наукові пошуки суттєвої модернізації освітнього процесу як відкритого до змін, що сприяють не тільки фізичному, а й креативному розвитку.

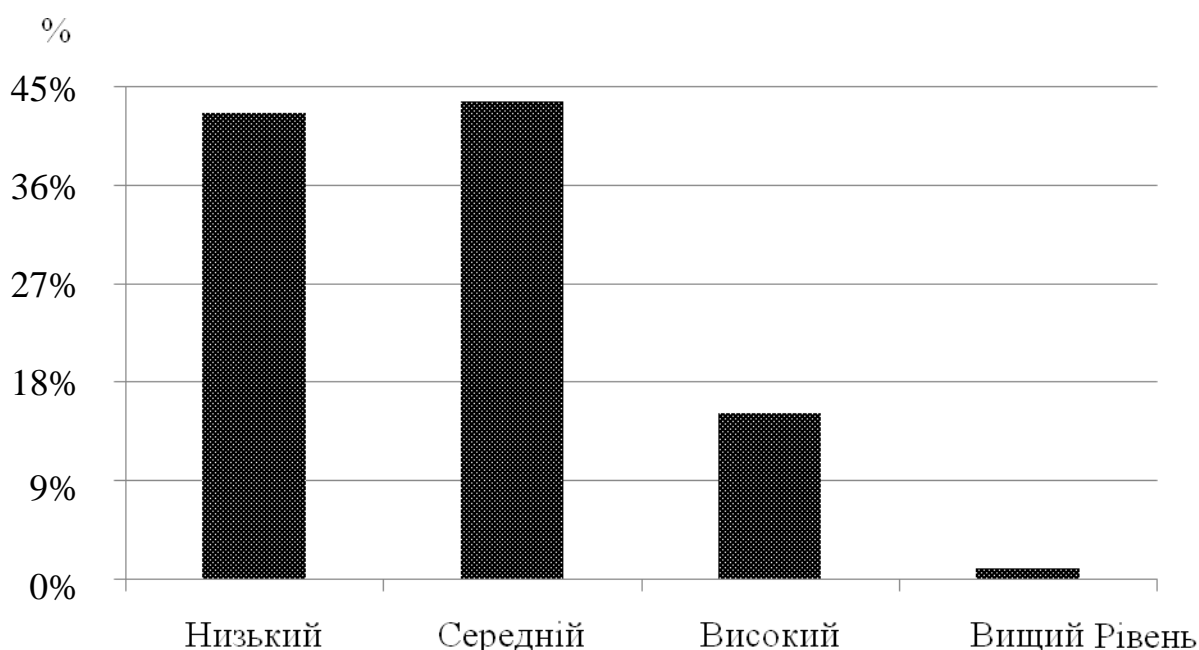

Рис. 5.14. Показники розвитку креативності майбутніх учителів початкових класів на констатувальному етапі дослідження

Здійснені дослідження констатувального етапу педагогічного експерименту переконують в актуальності проблем як фізичного розвитку, так і креативності, що може бути факторами формування креативно розвиненої та фізично здорової особистості.

Наступним кроком було дослідження рівня розвитку креативності майбутніх учителів початкових класів КГ і ЕГ. У табл. 5.10 та на рис. 5.15 – рис. 5.17 подано і графічно відображено результати педагогічного експерименту дослідження рівня розвитку креативності майбутніх учителів початкових класів КГ і ЕГ.

Таблиця 5.10

Показники рівня розвитку креативності майбутніх учителів початкових класів контрольної та експериментальної груп на констатувальному етапі експерименту

Рівень	КГ		ЕГ		Різниця	
	студ.	%	студ.	%	студ.	%
Репродуктивний	96	41,91	95	41,33	1	0,21
Продуктивний	96	41,91	99	43,27	3	0,65
Евристичний	34	15,20	34	14,42	0	0,00
Креативний	2	0,97	2	0,97	0	0,00
Усього	228	100	230	100	4	0,86

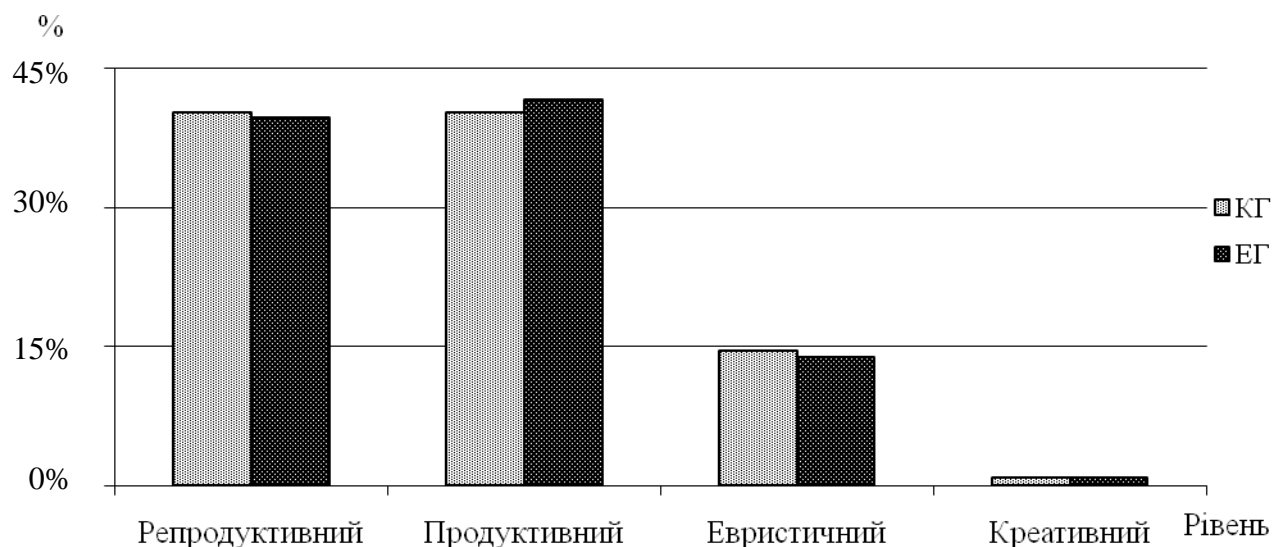

Рис. 5.15. Показники рівня розвитку креативності майбутніх учителів початкових класів контрольної та експериментальної груп на констатувальному етапі експерименту (%)

Рис. 5.16. Показники розвитку креативності майбутніх учителів початкових класів контрольної групи на констатувальному етапі експерименту (%)

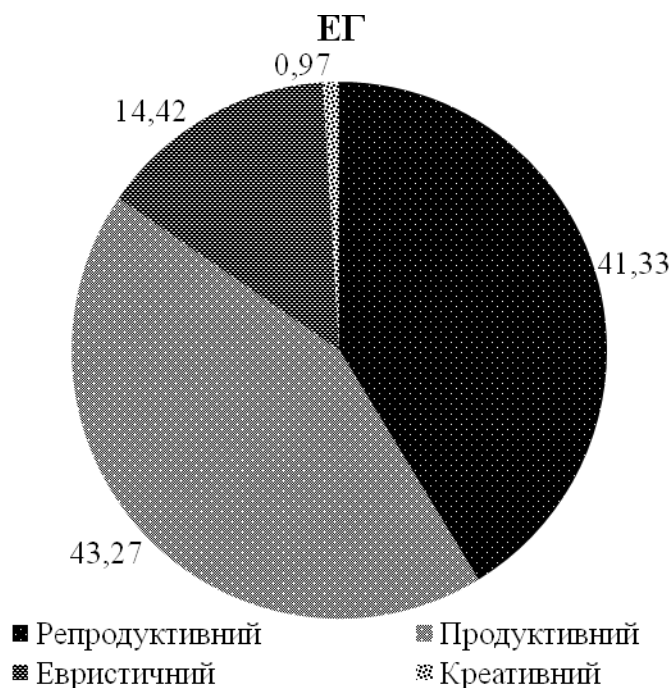

Рис. 5.17. Показники розвитку креативності майбутніх учителів початкових класів експериментальної групи на констатувальному етапі експерименту (%)

На основі даних табл. 5.10 спочатку перевіримо достовірність гіпотези про відсутність зі статистичної точки зору відмінностей між показниками розподілу майбутніх учителів початкових класів за рівнем розвитку креативності на констатувальному етапі дослідження експериментальних і контрольних груп. Для цього скористаємося χ^2 (%) критерієм Пірсона.

Експериментальні дані повністю задовольняють умовам, що накладаються χ^2 – критерієм Пірсона:

- 1) експериментальні дані незалежні, тобто вибірки є випадковими;
- 2) обсяг вибірки більше ніж 50, а частота кожної групи не менша за 5.

Шкалою вимірювань є шкала з $C = 4$ категоріями (репродуктивний, продуктивний, евристичний, креативний). Отже, кількість ступенів свободи $\nu = C - 1 = 3$.

Сформулюємо гіпотези:

Нульова гіпотеза H_0 : ймовірність потрапляння майбутніх учителів початкових класів до контрольної та експериментальної груп в кожну з i ($i = 0, 1, 2, 3$) категорій однакова, тобто $p_{1i} = p_{2i}$ ($i = 0, 1, 2, 3$), де p_{1i} – ймовірність

оцінювання рівня розвитку креативності учасників контрольної групи на i балів ($i = 0, 1, 2, 3$) та p_{2i} – ймовірність оцінювання рівня розвитку креативності в експериментальній групі на i балів ($i = 0, 1, 2, 3$).

Альтернативна гіпотеза H_1 : ймовірність потрапляння майбутніх учителів початкових класів до контрольної та експериментальної груп в кожну з i ($i = 0, 1, 2, 3$) категорій різна, тобто $p_{1i} \neq p_{2i}$ ($i = 0, 1, 2, 3$) хоча б для однієї із C категорій.

Значення спостережуваного значення критерію Пірсона обчислюємо за формулою:

$$\chi^2_{\text{емп}} = \frac{1}{n_1 n_2} \sum_{i=0}^{C-1} \frac{(n_1 Q_{2i} - n_2 Q_{1i})^2}{Q_{1i} + Q_{2i}},$$

де

Q_{1i} – кількість учасників контрольної групи, які набрали i балів;

Q_{2i} – кількість учасників експериментальної групи, які набрали i балів.

Обчислимо $\chi^2_{\text{емп}}$ для контрольної та експериментальної груп на початку дослідження $\chi^2_{\text{емп}} = 0,24$.

Із таблиці значень χ^2 для рівня значущості $\alpha=0,05$ і кількості ступенів свободи $\nu = C - 1 = 3$ знаходимо критичне значення $\chi^2_{\text{крит}} = 7,81$.

Оскільки отримане значення для $\chi^2_{\text{емп}} < \chi^2_{\text{крит}}$ ($0,24 < 7,81$), тобто результати не потрапляють до критичної зони, що свідчить про те, що на початку експерименту контрольні та експериментальні групи суттєво не відрізняються за рівнем розвитку креативності та їх показники за статистичними даними приблизно однакові й не мають достовірних відмінностей.

Для оцінювання рівнів сформованості критеріїв готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури за креативно-оздоровчою концепцією нами на основі відомих тестів була розроблена анкета. Вона дозволяє оцінювати за десятьма показниками кожний з критеріїв (мотиваційно-педагогічний, когнітивно-педагогічний, організаційно-педагогічний та професійно-рефлексивний). У п. 3.4 роботи

подано показники, які відображають кожний критерій та рівні, які відображають суму балів по всіх показниках. Такий підхід дозволив нам встановити рівні сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури за мотиваційно-педагогічним критерієм на констатувальному етапі експерименту (табл. 5.11).

Таблиця 5.11

Рівні сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури за мотиваційно-педагогічним критерієм на констатувальному етапі експерименту (4 курс)

Рівень	Контрольна група (КГ)			Експериментальна група (ЕГ)		
	К-ть студ.	%		К-ть студ.	%	
		Констатув. етап	Формув. етап		Констатув. етап	Формув. етап
Високий	17/20	7,5	8,7	20/75	8,8	32,8
Середній	87/99	38,2	43,8	81/91	35,1	39,4
Низький	124/109	54,4	47,5	129/64	56,1	27,8

Опитування студентів та аналіз отриманих результатів тестування показали, що більшість студентів КГ і ЕГ володіють низьким рівнем мотивації до освоєння та проведення креативно-оздоровчої діяльності. Але за окремими показниками встановлено, що студенти готові до творчої, креативної діяльності, у них сформована чітка мета своєї майбутньої професійної діяльності, вони готові до подальшого самовдосконалення та саморозвитку. Значна частина студентів (41 %) зорієнтована на творчу, гуманістично зорієнтовану креативно-оздоровчу діяльність, у них є прагнення до набуття знань про креативно-оздоровчу фізичну культуру, але відсутні знання і вміння їх реалізації. Базові професійні цінності щодо здоров'язбереження в системі загальних цінностей поступаються матеріальним прагматичним цінностям. Готовність до самонавчання,

самооцінювання й самовдосконалення характерна для 27 % студентів. Вольові зусилля для подолання нестандартних навчальних ситуацій перебувають на дуже низькому рівні.

Тобто результати констатувального етапу експерименту засвідчили наявність низького рівня мотивації майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки.

Перевірка наявності статистично суттєвих відмінностей між КГ і ЕГ за допомогою критерію узгодженості Пірсона (χ^2) [54] показала відсутність різниці за рівнем мотиваційно-педагогічної сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури (табл. 5.12).

Таблиця 5.12

Статистичний аналіз рівня сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури за мотиваційно-педагогічним критерієм на констатувальному етапі експерименту

N	Емпірична частота	Теоретична частота	$(f_{\text{Э}} - f_{\text{T}})$	$(f_{\text{Э}} - f_{\text{T}})^2$	$(f_{\text{Э}} - f_{\text{T}})^2/f_{\text{T}}$
1	8.8	33.35	-24.55	602.7	18.072
2	7.5	33.35	-25.85	668.22	20.037
3	35.1	33.35	1.75	3.06	0.092
4	38.2	33.35	4.85	23.52	0.705
5	56.1	33.35	22.75	517.56	15.519
6	54.4	33.35	21.05	443.1	13.286
Суми	200.1	200.1	-	-	67.711

Після проведення опитування були проведені бесіди зі студентами. Отримані результати дозволяють стверджувати, що при створенні відповідних умов є можливість для розвитку в них мотивації до засвоєння креативно-оздоровчої педагогіки. А порівняння ціннісних орієнтацій

студентів 3-го і 4-го курсів вказують на можливість їх зміни в гуманістичному напрямі. Крім того, встановлено, що на низький рівень мотивації студентів впливає відсутність у них інформації й професійних знань про креативно-оздоровчу діяльність.

Аналіз анкет дозволив встановити рівні сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури за когнітивно-педагогічним критерієм на констатувальному етапі експерименту (табл. 5.13).

Таблиця 5.13

Рівні сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури за когнітивно-педагогічним критерієм на констатувальному етапі експерименту (4 курс)

Рівень	Контрольна група		Експериментальна група	
	К-ть студентів	% студентів	К-ть студентів	% студентів
Високий	21	9,2	23	9,9
Середній	87	38,2	94	41,1
Низький	120	52,6	113	49

Аналіз табл. 5.13 демонструє, що низьким рівнем сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури за когнітивно-педагогічним критерієм на констатувальному етапі експерименту володіють 52,6 % студентів КГ і 49 % студентів ЕГ. Аналіз показників, які відображають цей критерій показав, що знання про організацію і зміст фізичної культури як навчального предмета перебувають на дуже низькому рівні. Студенти не розуміють важливості психолого-педагогічних і методичних засад його викладання. У них відсутні вміння перенесити професійні знання із креативно-оздоровчої діяльності в

нестандартні навчальні ситуації. Студенти недостатньо розуміють спрямованість знань про особливості викладання фізичної культури в умовах креативно-оздоровчої педагогіки.

Середнім рівнем сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури за когнітивно-педагогічним критерієм на констатувальному етапі експерименту володіють 38,2 % студентів КГ і 41,1 % студентів ЕГ. Понад 80 % студентів володіють знаннями про організацію і зміст фізичної культури як навчального предмета, однак для них характерні відсутність повноти знань і їх використання в нестандартних навчальних ситуаціях.

Високим рівнем сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури за когнітивно-педагогічним критерієм на констатувальному етапі експерименту володіють тільки 9,2 % студентів КГ і 9,9 % студентів ЕГ. Серед усіх студентів їх найбільше (понад 96 %) виділяє показник повноти знань про креативно-оздоровчу діяльність і вміння застосовувати знання в нетипових ситуаціях.

Узагальнивши результати таблиці 5.12, можемо констатувати, що у більшості студентів КГ і ЕГ відсутні знання про переваги креативно-оздоровчої фізичної культури над традиційною. Вони не розуміють можливості використання знань у критичних нестандартних ситуаціях, не володіють способами самостійного набуття знань.

Статистична перевірка результатів експерименту показала, що за рівнями когнітивно-педагогічного критерію готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури як в ЕГ, так і в КГ на етапі констатувального експерименту кількість студентів суттєво не відрізнялася (табл. 5.14).

Таблиця 5.14

Статистичний аналіз рівня сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури за когнітивно-педагогічним критерієм на констатувальному етапі експерименту

N	Емпірична частота	Теоретична частота	$(f_{\text{Э}} - f_{\text{T}})$	$(f_{\text{Э}} - f_{\text{T}})^2$	$(f_{\text{Э}} - f_{\text{T}})^2/f_{\text{T}}$
1	9.9	33.33	-23.43	548.96	16.47
2	9.2	33.33	-24.13	582.26	17.47
3	41.1	33.33	7.77	60.37	1.811
4	38.2	33.33	4.87	23.72	0.712
5	49	33.33	15.67	245.55	7.367
6	52.6	33.33	19.27	371.33	11.141
Суми	200	199.98	-	-	54.971

Теоретичний аналіз, поданий у попередніх розділах, показав, що організаційно-педагогічний критерій відображає ряд суттєвих компонентів системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури.

Для встановлення показників організаційно-педагогічного критерію нами був проведений моніторинг взаємодії між студентами при виконанні спільної роботи в групах.

За умовами цього тесту досліджували сім видів стосунків між студентами КГ і ЕГ. Середнє арифметичне значення всіх семи додаткових шкал у кожній з груп дає можливість оцінити рівень соціально-психологічного розвитку групи і встановити показники, які будуть використані для формування організаційно-педагогічного критерію (табл. 5.15).

Аналіз отриманих результатів тестування показав, що студенти КГ і ЕГ на констатувальному етапі експерименту не володіють навичками і вміннями колективної взаємодії при виконанні спільної діяльності (проєкту). Але

проведені зі студентами бесіди показали, що у них є потреба у знаннях про організацію креативно-оздоровчої фізичної культури, вони розуміють, що для проведення креативно-оздоровчої діяльності на уроках фізичної культури необхідно володіти організаційними знаннями і вміннями організації процесу викладання фізичної культури. Проведені опитування дозволили встановити вплив традицій освітнього закладу на проведення креативно-оздоровчої діяльності і вибрати відповідні показники для відображення рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки за організаційно-педагогічним критерієм.

Проведене анкетування й опитування студентів дозволило встановити рівні сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури за організаційно-педагогічним критерієм на констатувальному етапі експерименту (4 курс) (табл. 5.15). Їх аналіз показав, що більшість студентів володіє низьким рівнем сформованості означеного критерію.

Таблиця 5.15

Рівні сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури за організаційно-педагогічним критерієм на констатувальному етапі експерименту

Рівень	Контрольна група		Експериментальна група	
	К-ть студентів	% студентів	К-ть студентів	% студентів
Високий	31	13,6	27	11,9
Середній	101	44,3	109	47,3
Низький	96	42,1	94	40,8

Аналіз табл. 5.15 свідчить про те, що низьким рівнем сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури за організаційно-педагогічним критерієм на констатувальному етапі експерименту володіють 42,1 % студентів КГ і 40,8 % студентів ЕГ. Ці студенти недостатньо володіють уміннями впроваджувати методику креативно-оздоровчої діяльності та організовувати креативно-оздоровчу фізичну культуру, виявляють слабе вміння працювати в нестандартних ситуаціях, вони не готові до створення морально-психологічного креативного клімату в колективі, у них не розвинуті здібності репрезентувати креативно-оздоровчі заходи. Також відсутнє бажання проявляти ініціативність і пошук нових інноваційних рішень у своїй діяльності, всю навчальну діяльність виконують з допомогою викладачів.

Середнім рівнем сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури за організаційно-педагогічним критерієм на констатувальному етапі експерименту володіють 44,3 % студентів КГ і 47,3 % студентів ЕГ. Вони не готові працювати в команді в умовах креативно-оздоровчої діяльності. Студенти потребують часткової допомоги викладачів при організації креативно-оздоровчої діяльності. Причому недостатньо виявляють ініціативність і пошук нових інноваційних рішень розвитку концепції креативно-оздоровчої діяльності. У них недостатні вміння передавати учням методи креативно-оздоровчої діяльності й своєчасно корегувати професійну діяльність.

Високим рівнем сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури за організаційно-педагогічним критерієм на констатувальному етапі експерименту володіють 13,6 % студентів КГ і 11,9 % студентів ЕГ, що є надзвичайно низьким показником.

Вони достатньо повно володіють уміннями впроваджувати методику та організовувати креативно-оздоровчу діяльність. Володіють умінням планувати роботу і застосовувати навчально-методичну документацію.

Студенти готові до створення креативно-оздоровчого середовища в колективі, до передавання учням методів креативно-оздоровчої діяльності, до організаційних змін у навчальній діяльності. У них є здатність репрезентувати креативно-оздоровчі заходи й поширювати свій досвід.

Порівняння статистичних розбіжностей за критерієм згоди Пірсона χ^2 отриманих результатів в студентів КГ та ЕГ показало, що за рівнем цього критерію вони не відрізнялися (табл. 5.16).

Таблиця 5.16

Статистичний аналіз рівня сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури за організаційно-педагогічним критерієм на констатувальному етапі експерименту

N	Емпірична частота	Теоретична частота	$(f_{\text{Э}} - f_{\text{T}})$	$(f_{\text{Э}} - f_{\text{T}})^2$	$(f_{\text{Э}} - f_{\text{T}})^2/f_{\text{T}}$
1	11.9	33.33	-21.43	459.24	13.779
2	13.6	33.33	-19.73	389.27	11.679
3	47.3	33.33	13.97	195.16	5.855
4	44.3	33.33	10.97	120.34	3.611
5	40.8	33.33	7.47	55.8	1.674
6	42.1	33.33	8.77	76.91	2.308
Суми	200	199.98	-	-	38.906

Критичне значення χ^2 при $v=5$

v	p	
	0.05	0.01
5	11.07	15.086

Аналіз результатів оцінювання показників професійно-рефлексивного критерію сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на констатувальному етапі експерименту (табл. 5.17) показав, що більшість студентів володіє низьким рівнем (52,6 % КГ і 52,3 % ЕГ). У них не сформовані потреби до саморозвитку й саморегуляції, вони неякісно вибудовують взаємовідносини з партнерами. Слабо розвинені вміння планувати свою діяльність. Не розвинена здатність до самоусвідомлення та самоорганізації, самоконтролю, самоаналізу, самооцінювання.

Таблиця 5.17

Рівні сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури за професійно-рефлексивним критерієм на констатувальному етапі експерименту

Рівень	Контрольна група		Експериментальна група	
	К-ть студентів	% студентів	К-ть студентів	% студентів
Високий	18	7,9	22	9,4
Середній	90	39,5	88	38,3
Низький	120	52,6	120	52,3

Вони не можуть оцінювати власний рівень знань щодо креативно-оздоровчої діяльності, самостійно визначати її основні елементи, вибудовувати взаємовідносини з партнерами. Вони не готові оцінювати рівень власних здібностей і можливостей. Слабо орієнтуються на майбутню професійну діяльність. У них не сформоване вміння управляти своєю поведінкою на основі традицій креативно-оздоровчої діяльності освітнього закладу.

Середнім рівнем сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури за професійно-

рефлексивним критерієм на констатувальному етапі експерименту володіють 39,5 % студентів КГ і 38,3 % студентів ЕГ. Ці студенти характеризуються певним бажанням саморозвитку, проте у своїй діяльності вони є недостатньо самостійні. Студенти готові до використання концепції креативно-оздоровчої діяльності під час викладання фізичної культури в майбутній професійній діяльності, але тільки в стандартних умовах. Для них властивий пізнавальний інтерес і бажання дізнатися про концепцію креативно-оздоровчої діяльності.

Високим рівнем сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури за професійно-рефлексивним критерієм на констатувальному етапі експерименту володіють 7,9 % студентів КГ і 9,4 % студентів ЕГ. Ці студенти самостійно можуть науково обґрунтувати процес власної креативно-оздоровчої діяльності. У них розвинена адекватна самооцінка з високим рівнем самоконтролю, вони готові до саморозвитку й самовдосконалення заради своєї професійної кар'єри, розвитку концепції та навчального закладу. У студентів сформовані стійка мета, потреби пізнання, навчальної й креативно-оздоровчої діяльності. Усвідомлюють необхідність освоєння задач підвищеного рівня складності креативно-оздоровчої діяльності та необхідність прояву вольових зусиль для їх самостійного вирішення. Самостійно розробляють та беруть участь у розробленні творчих проєктів, використовують рекомендації й досвід викладачів-новаторів фізичної культури.

Статистичний аналіз результатів експерименту (розбіжності за критерієм згоди Пірсона χ^2) показав відсутність розбіжностей у рівнях студентів КГ і ЕГ (табл. 5.18).

Таблиця 5.18

Статистичний аналіз рівня сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури за професійно-рефлексивним критерієм на констатувальному етапі експерименту

N	Емпірична частота	Теоретична частота	$(f_{\text{э}} - f_{\text{T}})$	$(f_{\text{э}} - f_{\text{T}})^2$	$(f_{\text{э}} - f_{\text{T}})^2/f_{\text{T}}$
1	9.4	33.33	-23.93	572.64	17.181
2	7.9	33.33	-25.43	646.68	19.402
3	38.3	33.33	4.97	24.7	0.741
4	39.5	33.33	6.17	38.07	1.142
5	52.3	33.33	18.97	359.86	10.797
6	52.6	33.33	19.27	371.33	11.141
Суми	200	199.98	-	-	60.404

Критичне значення χ^2 при $v=5$

v	p	
	0.05	0.01
5	11.07	15.086

Отримані результати констатувального експерименту дозволили зробити часткові висновки:

1. Встановлено низький рівень сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої концепції за всіма критеріями.

2. Визначені причини такого стану. Насамперед це відсутність системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої концепції.

3. Зафіксовано, що з допомогою заходів педагогічного впливу при наявності концепції креативно-оздоровчої фізичної культури можна створити систему професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до

викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої діяльності.

5.2. Експериментальна перевірка ефективності системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки

Аналіз реалізації теоретичної моделі системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої діяльності показав, що її функціонування можливе тільки при постійному забезпеченні встановлених нами педагогічних умов.

Спочатку нами в закладі освіти було створене спеціальне науково-дослідне освітнє середовище, яке визначило побудову в ньому освітнього процесу відповідно до ідей і положень креативно-оздоровчої педагогіки і яке зорієнтувало на інтелектуальне і творче професійне становлення студентів і викладачів, у якому цінності креативно-оздоровчої педагогіки домінують у навчальному процесі з фізичної культури.

Створене освітнє середовище сприяло усвідомленню майбутніми учителями початкових класів себе і своїх майбутніх учнів як суб'єктів креативно-оздоровчої діяльності, які у майбутній фізкультурно-оздоровчій діяльності будуть пропагувати і використовувати креативно-оздоровчу педагогіку у викладанні фізичної культури.

В експериментальних групах відбувалося внесення змін до змісту і організації освітнього процесу з дисциплін навчального плану спеціальності 013 Початкова освіта, зокрема «Фізична культура», введення дисциплін за вибором «Креативно-оздоровча педагогіка», «Теорія і практика креативно-оздоровчої фізичної культури в початковій школі», що передбачало поетапне формування у здобувачів освіти орієнтовної основи дій, відповідних

мотиваційних настанов на подальшу креативно-оздоровчу діяльність, розуміння необхідності побудови власної креативно-оздоровчої діяльності на основі концепції креативно-оздоровчої фізичної культури; засвоєння необхідного обсягу знань та передового педагогічного досвіду викладання фізичної культури, формування педагогічних умінь та здатностей застосування різноманітних методів та прийомів креативно-оздоровчої фізичної культури, здатності до рефлексії та професійно важливих особистісних якостей.

Викладачам інших предметів були запропоновані рекомендації для узгодження змісту, методів і форм навчання. Були скореговані навчальні плани й програми гуманітарних і соціально-педагогічних дисциплін у напрямі формування в студентів більш повного уявлення про зміст і роль феномену креативно-оздоровчої педагогіки в загальній професійній компетентності майбутніх учителів початкових класів (професійні цінності, стандарти організаційної поведінки під час уроків фізичної культури, вплив креативно-оздоровчих знань на розвиток фізичної культури тощо). Засвоювалися нові знання про гуманітарну складову фізичної культури, творчі методи викладання й організації креативно-оздоровчої діяльності, умови ефективної суб'єкт-суб'єктної взаємодії між учнем і вчителем на уроках фізичної культури. Формувалися вміння застосовувати отримані знання в практичній креативно-оздоровчій діяльності, розвивалися особисті якості, необхідні для креативно-оздоровчої діяльності.

Для студентів експериментальних груп були проведені заняття за розробленою нами програмою. У результаті студенти отримали спеціальні знання з креативно-оздоровчої діяльності. Це дозволило їм запропонувати своє бачення розвитку і впровадження в навчальний процес власні елементи креативно-оздоровчої педагогіки (організація занять, види вправ, музичний супровід тощо).

Встановлення системи цінностей, здатності до самоорганізації, самоуправління, рівня розвитку креативності, індексу соматичного здоров'я,

показників і рівнів критеріїв готовності майбутніх учителів на формувальному етапі експерименту відбувалося за методиками, аналогічними до констатувального експерименту.

Після проведення формувального етапу експерименту була проведена математично-статистична обробка отриманих даних контрольних та експериментальних груп.

Встановлення рівня самоуправління майбутніх учителів фізичної культури початкової школи контрольної (КГ) та експериментальної (ЕГ) груп на формувальному етапі дослідження представлено у табл. 5.19 та на рис. 5.18 – рис. 5.20.

Таблиця 5.19

Рівень самоуправління майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури контрольної (КГ) та експериментальної (ЕГ) груп на формувальному етапі дослідження

Рівень	КГ		ЕГ		Різниця	
	студенти	%	студенти	%	студенти	%
Початковий	147	63,94	93	40,55	54	11,79
Середній	62	27,29	97	42,11	35	7,64
Достатній	12	5,85	28	12,09	16	3,49
Високий	7	2,92	12	5,26	5	1,09
Всього	228	100	230	100	110	24,01

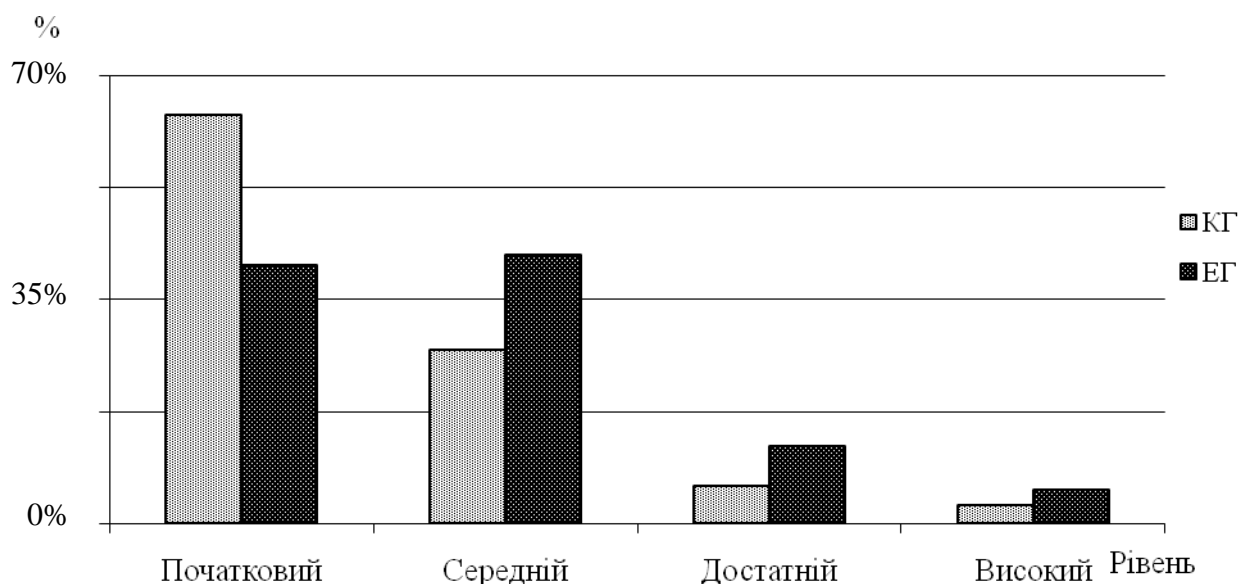

Рис. 5.18. Рівень самоуправління майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури КГ та ЕГ на формувальному етапі експерименту (%)

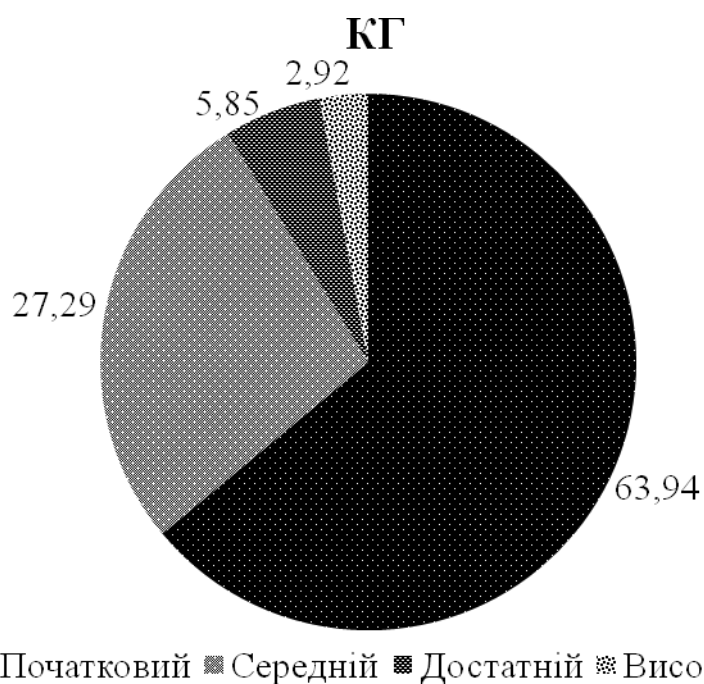

Рис. 5.19. Рівень самоуправління майбутніх учителів фізичної культури початкових класів КГ на формувальному етапі експерименту (%)

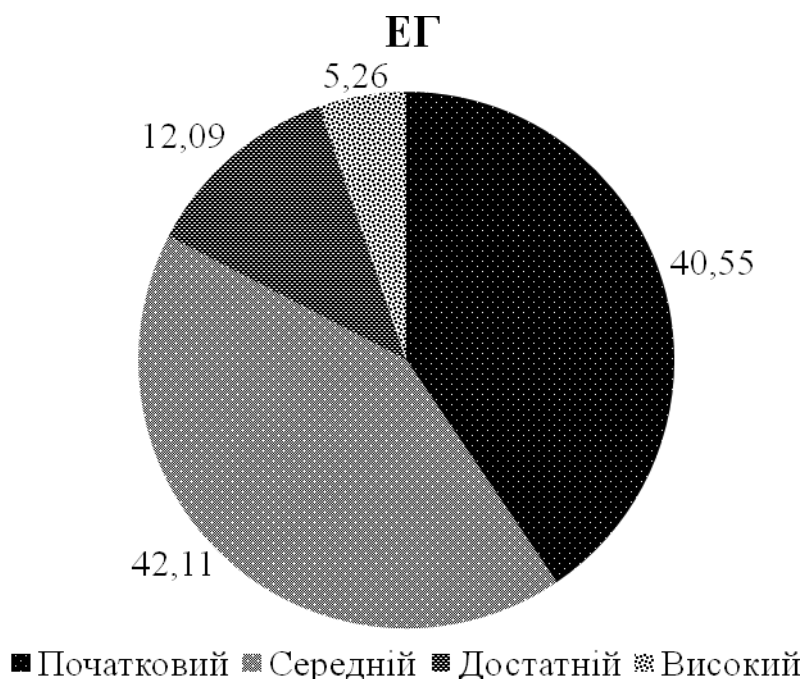

Рис. 5.20. Рівень самоуправління майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури ЕГ на формувальному етапі експерименту (%)

Перевіримо достовірність гіпотези про відсутність зі статистичної точки зору відмінностей між рівнями самоуправління майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури контрольних і експериментальних груп за результатами підсумкового тестування. Для цього знову скористаємося χ^2 – критерієм Пірсона.

Сформулюємо гіпотези:

H_0 : рівень самоуправління майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в контрольних групах не відрізняється від рівня самоуправління майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в експериментальних групах, тобто запропонована методика не вплинула на рівень самоуправління майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури.

H_1 : рівень самоуправління майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в контрольних групах відрізняється від рівня самоуправління майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в експериментальних групах, тобто рівень самоуправління

майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в навчанні змінився завдяки впровадженню запропонованої методики. Обчислимо $\chi^2_{емп}$ для контрольної та експериментальної груп на формульованому етапі дослідження $\chi^2_{емп} = 57,65$.

Із таблиці значень χ^2 для рівня значущості $\alpha=0,05$ і кількості ступенів свободи $\nu = C - 1 = 3$ знаходимо критичне значення $\chi^2_{крит} = 7,81$.

Оскільки отримане значення для $\chi^2_{емп} > \chi^2_{крит}$ ($57,65 > 7,81$), тобто гіпотеза H_0 не приймається, а приймається гіпотеза H_1 . Це означає, що достовірність розходжень характеристик експериментальних та контрольних груп за результатами підсумкового тесту становить 95 %.

Розглянемо динаміку розподілу самоуправління майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури у КГ та ЕГ за результатами констатувального та формульовального етапів експерименту (табл. 5.20).

Таблиця 5.20

Динаміка рівнів самоуправління майбутніх учителів фізичної культури початкових класів у КГ та ЕГ за результатами констатувального та формульовального етапів експерименту (%)

Рівні	КГ			ЕГ		
	На початку експерим. (%)	У кінці експерим. (%)	Динаміка	На початку експерим. (%)	У кінці експерим. (%)	Динаміка
Початковий	65,89	63,94	-1,95	64,33	40,55	-23,78
Середній	27,88	27,29	-0,58	29,24	42,11	+12,87
Достатній	3,90	5,85	+1,95	4,09	12,09	+7,99
Високий	2,34	2,92	+0,58	2,34	5,26	+2,92
Всього	100	100		100	100	

У третьому і четвертому розділах цієї роботи встановлено, що функціонування системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури суттєво залежить від самоорганізації учасників креативно-оздоровчої діяльності. У результаті проведення констатувального етапу експерименту встановлено наявність різних рівнів самоорганізації. Тому метою наступного етапу формувального етапу експерименту було встановлення динаміки рівнів самоорганізації як компонента готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури під дією встановлених педагогічних умов.

Самоорганізація має виступити тим початковим ланцюгом набуття нових рис професійного потенціалу майбутнього вчителя фізичної культури початкової школи і розвитку в нього особистісної відкритості до змін, яка зумовлюється його креативністю, любов'ю до професії та фізичним станом здоров'я.

Відповідно до зазначеного здійснювалося дослідження з визначення рівня готовності студентів до пізнання проблем креативно-оздоровчої освіти учнів початкової школи. Експериментальні дані порівняльного розподілу результатів вхідного тестування за рівнем самоорганізації студентів здійснювалися в контрольних та експериментальних групах.

Після цього студенти контрольної групи факультетів початкового навчання, тобто майбутні вчителі початкової школи – викладачі фізичної культури, здійснювали освітній процес за традиційною методикою.

Студенти експериментальної групи факультетів початкового навчання, тобто майбутні вчителі фізичної культури в початковій школі, здійснювали освітній процес за авторською системою креативно-оздоровчої педагогіки.

Після проведення формувального етапу педагогічного експерименту була проведена математично-статистична обробка отриманих експериментальних даних. Розподіл балів у контрольних і експериментальних групах студентів за результатами перевірки їх самоорганізації подано у табл. 5.21 та на рис. 5.21 – рис. 5.23.

Таблиця 5.21

Рівні самоорганізації майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури ЕГ і КГ на формульовальному етапі дослідження

Рівень	КГ		ЕГ		Різниця	
	Студентів	%	Студентів	%	Студентів	%
Низький	111	48,68	63	27,39	48	21,29
Середній	64	28,07	72	31,30	8	3,23
Високий	38	16,67	54	23,48	16	6,81
Вищий	15	6,58	41	17,83	26	11,25
Всього	228	100	230	100		

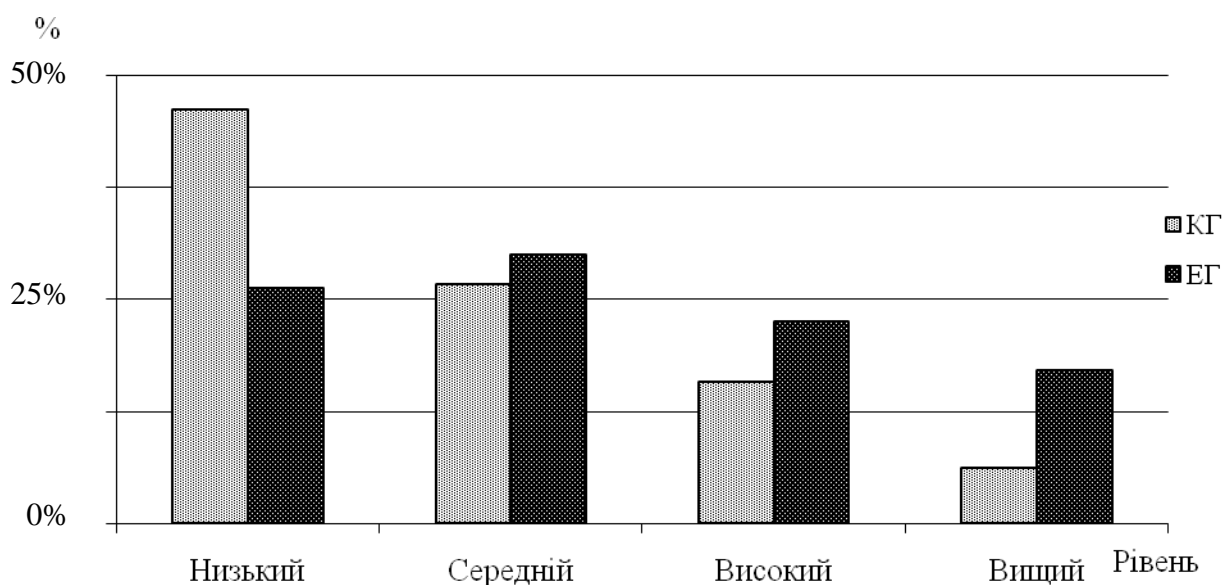

Рис. 5.21. Рівні самоорганізації майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури ЕГ і КГ на формульовальному етапі дослідження (%)

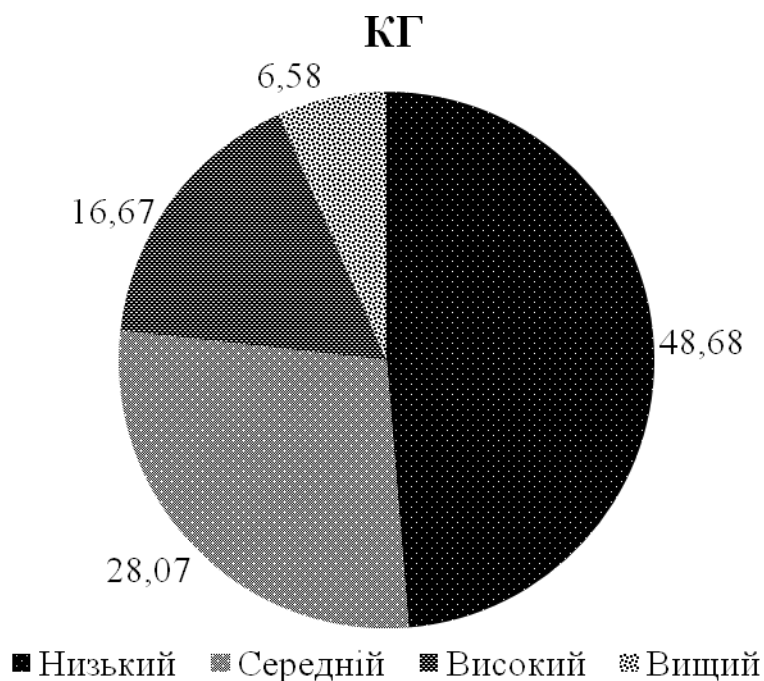

Рис. 5.22. Рівні самоорганізації майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури КГ на формувальному етапі дослідження (%)

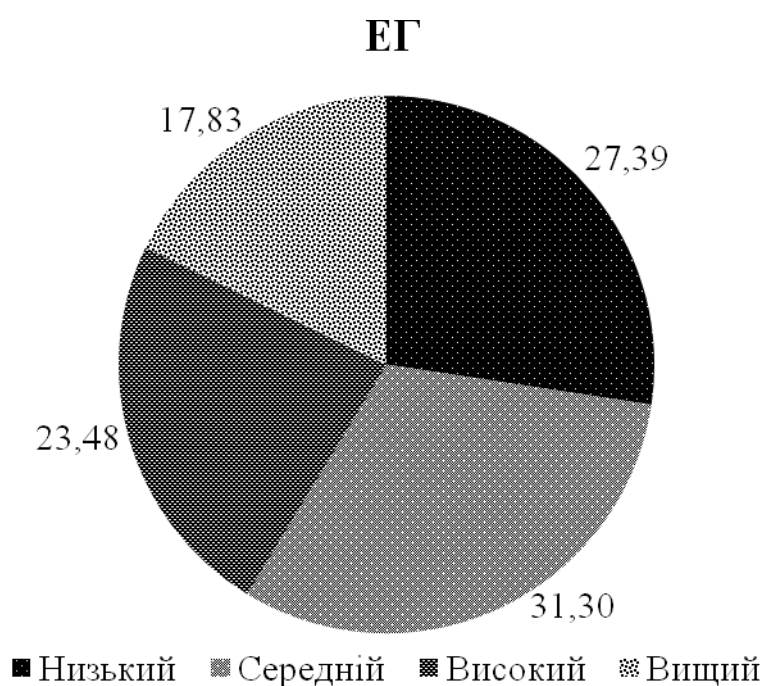

Рис. 5.23. Рівні самоорганізації майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури ЕГ на формувальному етапі дослідження (%)

На основі даних табл. 5.21 була перевірена достовірність гіпотези про відсутність зі статистичної точки зору відмінностей між показниками розподілу студентів за рівнем їх здатності до самоорганізації на формуальному етапі дослідження експериментальних і контрольних груп. Для цього ще раз скористаємося χ^2 – критерієм Пірсона.

Експериментальні дані повністю задовольняють умови, що накладаються χ^2 – критерієм Пірсона:

- 1) експериментальні дані незалежні, тобто вибірки є випадковими;
- 2) обсяг вибірки більше, ніж 50, а частота кожної групи не менша за 5.

Шкалою вимірювань є шкала з $C = 4$ категоріями (низький, середній, високий, вищий). Отже, кількість ступенів свободи $\nu = C - 1 = 3$.

Сформулюємо гіпотези:

H_0 : рівень здатності до самоорганізації майбутніх учителів фізичної культури у контрольних групах не відрізняється від рівня здатності до самоорганізації студентів у експериментальних групах, тобто запропонована методика не вплинула на рівень розвитку здатності до самоорганізації студентів.

H_1 : рівень здатності до самоорганізації студентів у контрольних групах відрізняється від рівня здатності до самоорганізації студентів у експериментальних групах, тобто рівень здатності до самоорганізації майбутніх учителів початкової школи – викладачів фізичної культури змінився завдяки впровадженню запропонованої методики.

Спостережуване значення критерію Пірсона обчислюємо за формулою:

$$\chi^2_{\text{емп}} = \frac{1}{n_1 n_2} \sum_{i=0}^{C-1} \frac{(n_1 Q_{2i} - n_2 Q_{1i})^2}{Q_{1i} + Q_{2i}},$$

де:

Q_{1i} – кількість учасників контрольної групи, які набрали i балів;

Q_{2i} – кількість учасників експериментальної групи, які набрали i балів.

Виконавши обчислення, отримуємо $\chi^2_{\text{емп}} = 28,56$.

Із таблиці значень χ^2 для рівня значущості $\alpha=0,05$ і кількості ступенів свободи $\nu = C - 1 = 3$ знаходимо критичне значення $\chi^2_{\text{крит}} = 7,81$.

Оскільки отримане значення для $\chi^2_{\text{емп}} > \chi^2_{\text{крит}}$ ($28,56 > 7,81$), тобто гіпотеза H_0 не приймається, а приймається гіпотеза H_1 . Це означає, що достовірність розходжень характеристик експериментальних та контрольних груп за результатами підсумкового тесту становить 95 %.

Отримані результати проведеного наукового дослідження з визначення здатності студентів факультетів початкового навчання до викладання фізичної культури доводять, що після проведення формувального етапу педагогічного експерименту за авторською системою креативно-оздоровчої педагогіки мають кращі показники, тобто мають достовірні відмінності.

Розглянемо, як змінилися показники розподілу студентів контрольної та експериментальної груп за рівнем їх здатності до самоорганізації під час дослідження табл. 5.22.

Таблиця 5.22

Динаміка розподілу студентів КГ і ЕГ за результатами констатувального та формувального етапів експерименту за рівнем їх здатності до самоорганізації (%)

Рівні	КГ			ЕГ		
	На початку експерим. (%)	У кінці експерим. (%)	Динаміка	На початку експерим. (%)	У кінці експерим. (%)	Динаміка
Низький	62,28	48,68	-13,60	63,04	27,39	-35,65
Середній	22,81	28,07	+5,26	24,78	31,30	+6,52
Високий	10,96	16,67	+5,70	9,13	23,48	+14,35
Вищий	3,95	6,58	+2,63	3,04	17,83	+14,78
Всього	100	100		100	100	

Після проведення формувального етапу експерименту було проведена математично-статистична обробка отриманих даних у контрольних та експериментальних групах. Розподіл балів у контрольних і експериментальних групах майбутніх учителів початкових класів за результатами перевірки розвитку в них креативності подано у табл. 5.23 та на рис. 5.24 – рис. 5.26.

Таблиця 5.23

Рівень розвитку креативності майбутніх учителів початкових класів контрольної та експериментальної груп на формувальному етапі дослідження

Рівень	КГ		ЕГ		Різниця	
	студенти	%	студенти	%	студенти	%
Репродуктивний	86	38,01	59	25,93	27	5,89
Продуктивний	92	40,16	74	31,97	18	3,93
Евристичний	43	18,91	65	28,07	22	4,80
Креативний	7	2,92	32	14,04	25	5,45
Всього	228	100	230	100	92	20,07

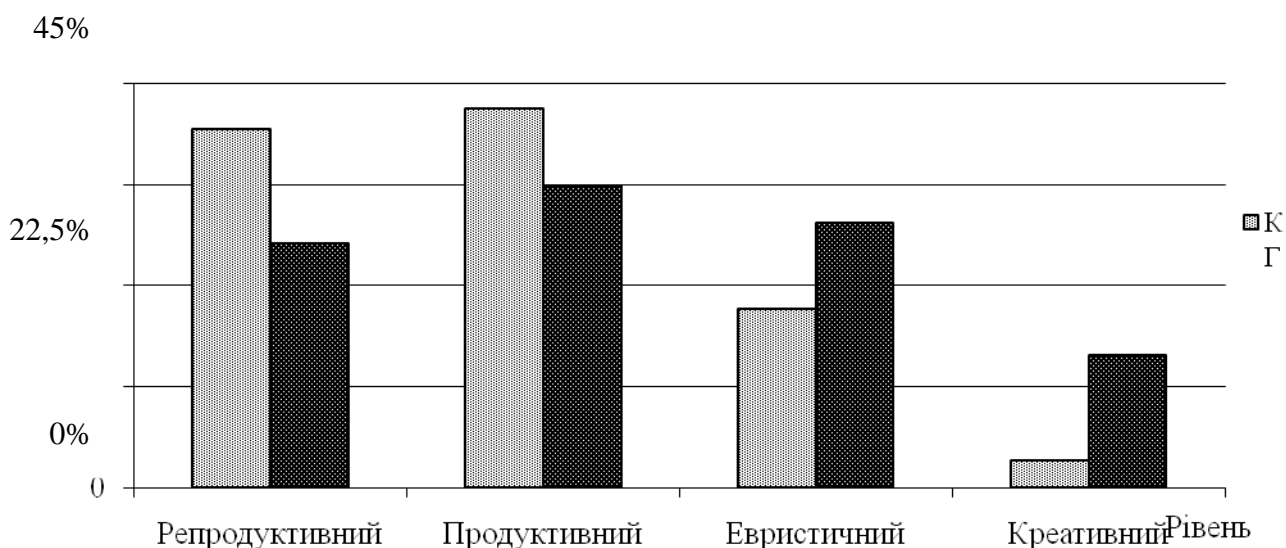

Рис. 5.24. Рівень розвитку креативності майбутніх учителів початкових класів контрольної та експериментальної груп на формувальному етапі експерименту

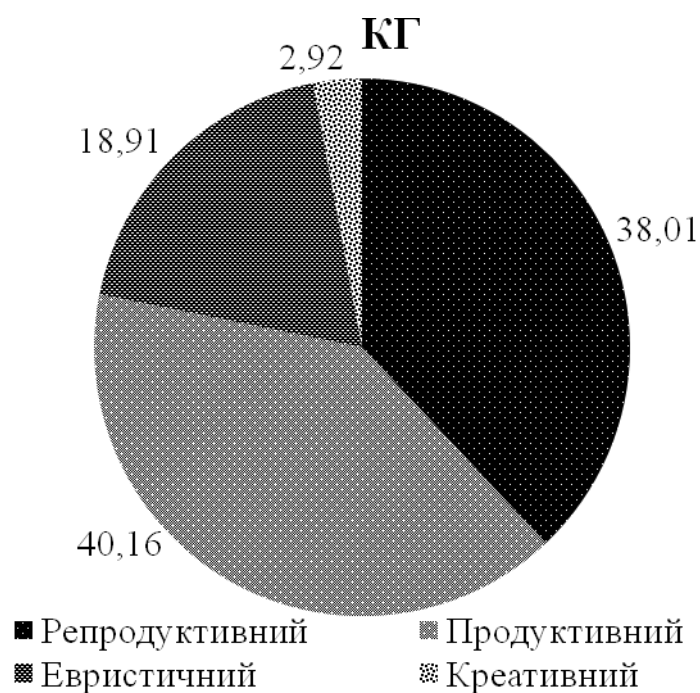

Рис. 5.25. Рівень розвитку креативності майбутніх учителів початкових класів контрольної групи на формувальному етапі експерименту (%)

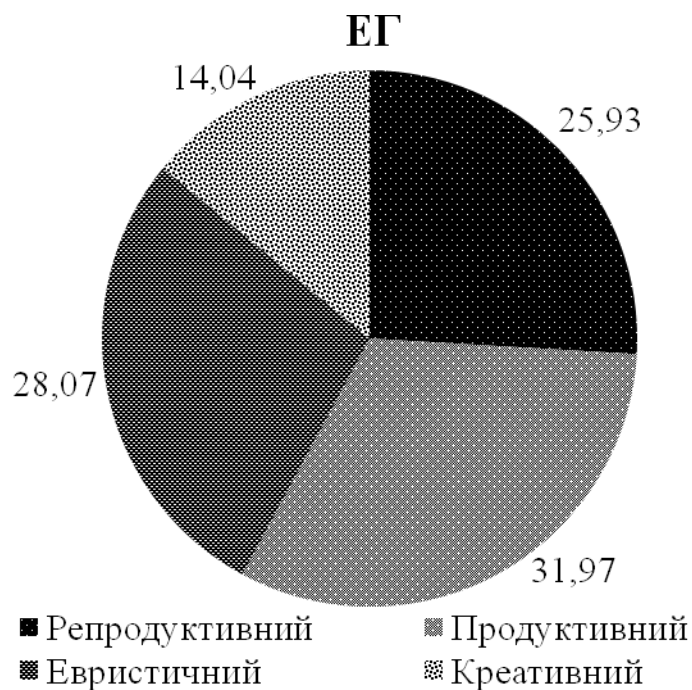

Рис. 5.26. Рівень розвитку креативності майбутніх учителів початкових класів експериментальної групи на формувальному етапі експерименту (%)

Для перевірки достовірності гіпотези про відсутність зі статистичної точки зору відмінностей між рівнями розвитку креативності майбутніх учителів початкових класів контрольних і експериментальних груп за результатами підсумкового тестування скористалися χ^2 – критерієм Пірсона.

Були сформульовані такі гіпотези:

H_0 : рівень розвитку креативності майбутніх учителів початкових класів у контрольних групах не відрізняється від рівня розвитку креативності майбутніх учителів початкових класів у експериментальних групах, тобто запропонована методика не вплинула на рівень розвитку креативності студентів у навчанні.

H_1 : рівень розвитку креативності майбутніх учителів початкових класів у контрольних групах відрізняється від рівня розвитку креативності в експериментальних групах, тобто рівень розвитку креативності майбутніх учителів початкових класів змінився завдяки впровадженню запропонованої методики. Обчислимо $\chi^2_{емп}$ для контрольної та експериментальної груп на формувальному етапі дослідження $\chi^2_{емп} = 63,00$.

Із таблиці значень χ^2 для рівня значущості $\alpha=0,05$ і кількості ступенів свободи $\nu = C - 1 = 3$ знаходимо критичне значення $\chi^2_{крит} = 7,81$.

Оскільки отримане значення для $\chi^2_{емп} > \chi^2_{крит}$ ($63,00 > 7,81$), тобто гіпотеза H_0 не приймається, а приймається гіпотеза H_1 . Це означає, що достовірність розходжень характеристик експериментальних та контрольних груп за результатами підсумкового тесту становить 95 %.

Проаналізуємо динаміку розподілу рівнів розвитку креативності майбутніх учителів початкових класів у КГ й ЕГ за результатами констатувального та формувального етапів експерименту (табл. 5.24).

Таблиця 5.24

Динаміка розподілу рівнів розвитку креативності майбутніх учителів початкових класів у КГ й ЕГ за результатами констатувального та формувального етапів експерименту (%)

Рівні	КГ			ЕГ		
	На початку експерим. (%)	У кінці експерим. (%)	Динаміка	На початку експерим. (%)	У кінці експерим. (%)	Динаміка
Репродуктивний	41,91	38,01	-3,90	41,33	25,93	-15,40
Продуктивний	41,91	40,16	-1,75	43,27	31,97	-11,31
Евристичний	15,20	18,91	+3,70	14,42	28,07	+13,65
Креативний	0,97	2,92	+1,95	0,97	14,04	+13,06
Всього	100	100		100	100	

Теоретичний аналіз одержаних результатів із проблеми розвитку здатності учнів початкової школи до самоорганізації, самоуправління та розвитку їхньої креативності в процесі фізичної культури підтверджує гіпотезу педагогічного дослідження про пряму кількісно підтверджену залежність вказаних ознак. Так, якщо відбувається підвищення здатності учня до самоорганізації, то закономірно в учнів будь-якого психічного розвитку підвищується і креативність. Виявлена особливість підтверджує педагогічну обґрунтованість освітніх систем, які, передбачаючи розвиток креативності учнів, не залишають поза увагою виконання завдань виховання в учнів почуття самостійності й розвиток усього розмаїття потреб і мотивів та вияву «самостей» як здатності до самоорганізації, самоідентифікації,

самоактуалізації, самореалізації, самовиконання тощо. Зважаючи на необхідність підвищення об'єктивності й наукової обґрунтованості зроблених висновків, скористаємося кількісними показниками, що отримані під час дослідження. У результаті порівняння рівнів самоорганізації, самоуправління й креативності встановлено:

– чим вищий рівень самоорганізації студентів, тим більш високі кількісні показники розвитку креативності;

– чим вищий рівень самоуправління студентів, тим вищий рівень розвитку креативності і, навпаки, чим нижчий рівень самоуправління, тим менш помітний кількісний показник розвитку креативності.

Наступним компонентом, який відображає функціонування системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, є стан соматичного здоров'я студентів.

Після формульовального етапу експерименту була проведена математично-статистична обробка отриманих даних у контрольних та експериментальних групах. Розподіл балів у контрольних і експериментальних групах майбутніх учителів початкових класів за результатами перевірки соматичного стану здоров'я подано у табл. 5.25 та на рис. 5.27 – рис. 5.29.

Таблиця 5.25

Рівні соматичного стану здоров'я майбутніх учителів початкових класів контрольної та експериментальної груп після формульовального етапу експерименту

Рівень	КГ		ЕГ		Різниця	
	студенти	%	студенти	%	студенти	%
Низький	74	32,55	59	25,93	15	3,27
Середній	95	41,52	87	38,01	8	1,74
Високий	36	15,98	46	20,08	10	2,18
Вищий	23	9,94	36	15,98	13	2,83
Всього	228	100	230	100	46	10,04

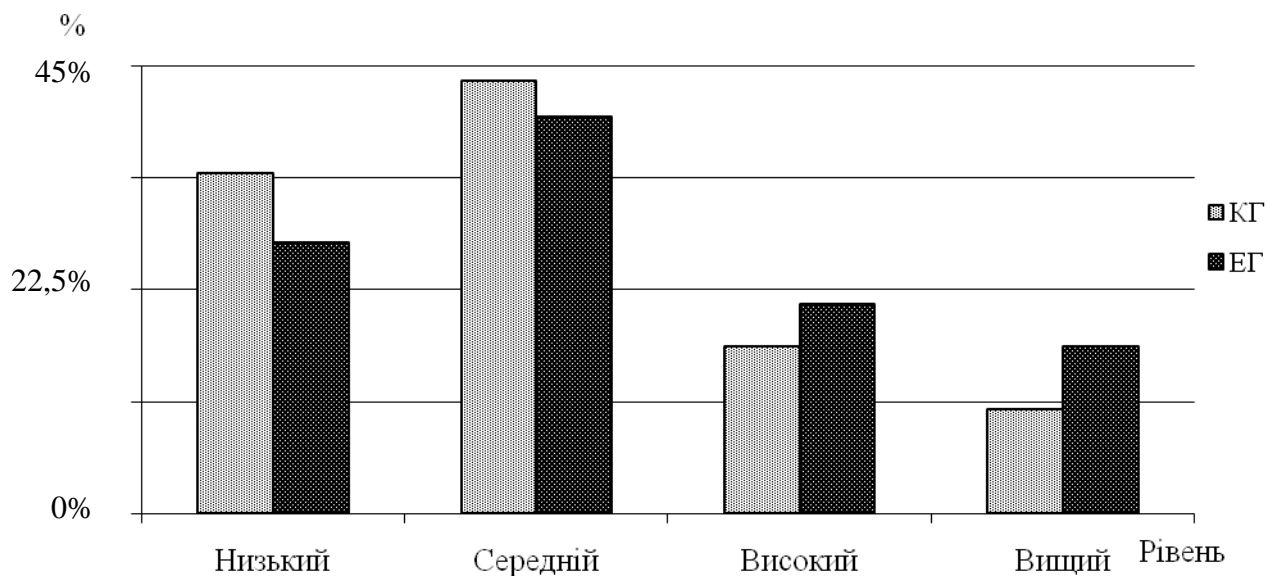

Рис. 5.27. Рівні соматичного стану здоров'я майбутніх учителів початкових класів контрольної та експериментальної груп після формувального етапу експерименту

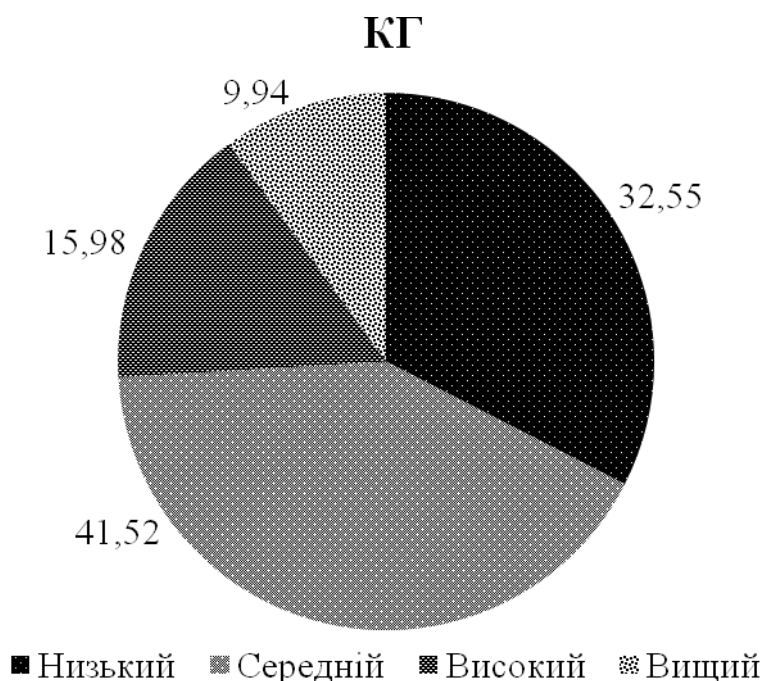

Рис. 5.28. Рівні соматичного стану здоров'я майбутніх учителів початкових класів КГ після формувального етапу експерименту (%)

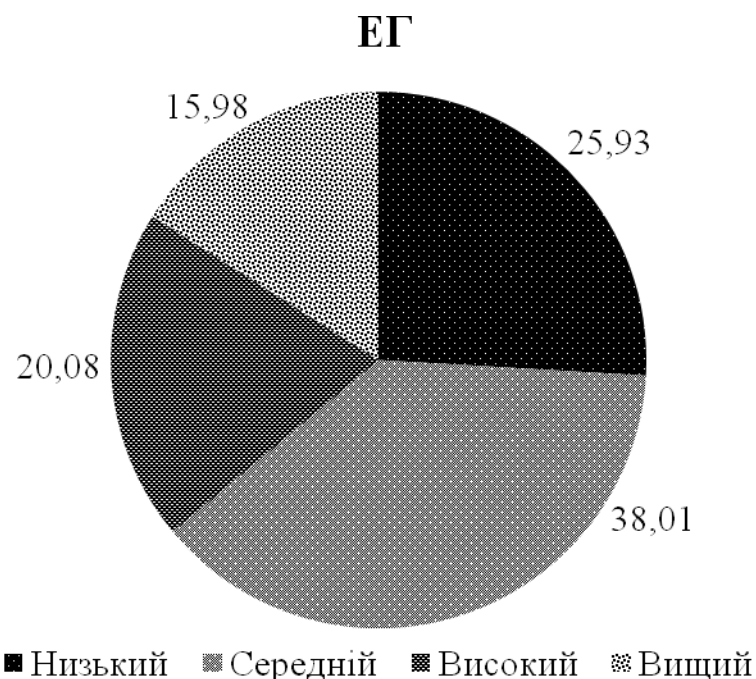

Рис. 5.29. Рівні соматичного стану здоров'я майбутніх учителів початкових класів ЕГ після формувального етапу експерименту (%)

Перевіримо достовірність гіпотези про відсутність зі статистичної точки зору відмінностей між рівнями соматичного стану здоров'я майбутніх учителів початкових класів контрольних і експериментальних груп за результатами підсумкового тестування. Для цього знову скористаємося χ^2 – критерієм Пірсона.

Сформулюємо гіпотези:

H_0 : рівень соматичного стану здоров'я майбутніх учителів початкових класів у контрольних групах не відрізняється від рівня соматичного стану здоров'я майбутніх учителів початкових класів у експериментальних групах, тобто запропонована методика не вплинула на соматичний стан здоров'я майбутніх учителів початкових класів.

H_1 : рівень соматичного стану здоров'я майбутніх учителів початкових класів у контрольних групах відрізняється від рівня соматичного стану здоров'я в експериментальних групах, тобто рівень соматичного стану здоров'я майбутніх учителів початкових класів змінився завдяки

впровадженню запропонованої методики. Обчислимо $\chi^2_{емп}$ для контрольної та експериментальної груп на формувальному етапі дослідження $\chi^2_{емп} = 14,26$.

Із таблиці значень χ^2 для рівня значущості $\alpha=0,05$ і кількості ступенів свободи $\nu = C - 1 = 3$ знаходимо критичне значення $\chi^2_{крит} = 7,81$.

Оскільки отримане значення для $\chi^2_{емп} > \chi^2_{крит}$ ($14,26 > 7,81$), тобто гіпотеза H_0 не приймається, а приймається гіпотеза H_1 . Це означає, що достовірність розходжень характеристик експериментальних та контрольних груп за результатами підсумкового тесту становить 95 %.

Отримані результати дозволяють встановити динаміку рівнів соматичного стану здоров'я майбутніх учителів початкових класів після формувального етапу дослідження (табл. 5.26).

Таблиця 5.26

Динаміка рівнів соматичного стану здоров'я майбутніх учителів початкових класів у КГ й ЕГ за результатами констатувального та формувального етапів експерименту (%)

Рівні	КГ			ЕГ		
	На початку експерим. (%)	У кінці експерим. (%)	Динаміка	На початку експерим. (%)	У кінці експерим. (%)	Динаміка
Низький	38,21	32,55	-5,65	39,77	25,93	-13,84
Середній	48,34	41,52	-6,82	47,76	38,01	-9,75
Високий	10,53	15,98	+5,46	8,97	20,08	+11,11
Вищий	2,92	9,94	+7,02	3,51	15,98	+12,48
Всього	100	100		100	100	

Оскільки в результаті теоретичних досліджень нами встановлено, що соматичний стан здоров'я відображає якість і зміст функціонування уроків фізичної культури, були проведені дослідження в період з 2015 р. до 2020 р. в закладах освіти, у яких майбутні вчителі початкових класів проходили практику.

Під час проходження педагогічної практики студентами нами була здійснена перевірка дієвості цієї системи в умовах початкового навчання. Програма педагогічного дослідження передбачала впровадження ідей креативного розвитку учнів початкової школи, проведення лекції з батьками учнів, нарад з учителями початкових класів. Вимірювання проводили за методикою, представленою в п. 5.1. У табл. 5.27 представлені дані соматичного стану здоров'я учнів (2016–2020 рр.), (n=694), на уроках фізичної культури, які проводились на засадах креативно-оздоровчої педагогіки (під час проведення педагогічної практики майбутніми вчителями початкових класів).

Таблиця 5.27

Соматичний стан здоров'я учнів (2016–2020 рр.), (n=694), на уроках фізичної культури, які проводилися на засадах креативно-оздоровчої педагогіки (під час проведення педагогічної практики майбутніми вчителями початкових класів)

Навчальні роки	Кількість учнів	Рівні соматичного стану здоров'я учнів (за Г. Апанасенко)							
		Низький		Середній		Високий		Вищий	
		учнів	%	учнів	%	учнів	%	учнів	%
2016 – 2017	154	60	38,96	74	48,05	15	9,74	5	3,25
2017 – 2018	181	67	37,02	85	46,96	20	11,05	9	4,97
2018 – 2019	180	58	32,22	87	48,33	25	13,89	10	5,56
2019 – 2020	179	56	31,28	87	48,60	26	14,53	10	5,59

Були системно й поетапно застосовані принципово нові типології уроків, розроблені на засадах креативно-оздоровчої педагогіки. Аналіз результатів дослідження показав зростання рівня соматичного стану здоров'я учнів за часи дослідження. Важливість досягнення таких результатів підтверджується тим, що державне замовлення та батьківська громадськість очікують від уроків фізичної культури вирішення саме цього вкрай важливого завдання.

Науково-теоретичний аналіз динаміки розвитку соматичного здоров'я учнів (2016–2020 рр.), (n=694), на уроках фізичної культури, які проводились на засадах креативно-оздоровчої педагогіки (під час проведення педагогічної практики майбутніми учителями початкових класів), для більш наочного висвітлення, представлений на рис. 5.30.

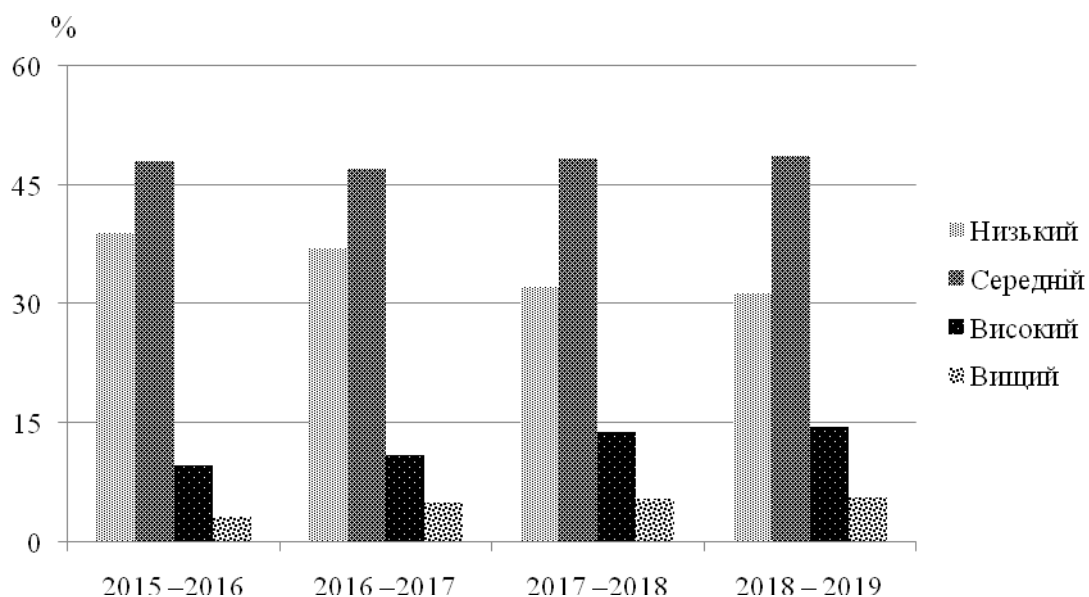

Рис. 5.30. Соматичний стан здоров'я учнів (2016-2020 рр.), (n=694), на уроках фізичної культури, які проводились на засадах креативно-оздоровчої педагогіки (під час проведення педагогічної практики майбутніми вчителями початкових класів)

Ще одним важливим науковим завданням цього дослідження було визначення динаміки розвитку креативності учнів під час проведення уроків фізичної культури. Тому в період з 2016 р. до 2020 р. здійснювалося визначення динаміки розвитку креативності в тих самих учнів під час

проходження майбутніми вчителями початкових класів педагогічної практики (табл. 5.28).

Таблиця 5.28

Розвиток креативності учнів початкових класів на уроках фізичної культури (n=694), які проводились на засадах креативно-оздоровчої педагогіки (під час проведення педагогічної практики майбутніми вчителями початкових класів)

Навчальні роки	Кількість учнів	Рівні креативності учнів (за П. Торренсом)							
		Низький		Середній		Високий		Вищий	
		учнів	%	учнів	%	учнів	%	учнів	%
2016–2017	154	61	39,61	71	46,10	22	14,29	-	-
2017–2018	181	62	34,25	101	55,80	18	9,94	-	-
2018–2019	180	50	27,78	75	41,67	40	22,22	15	8,33
2019–2020	179	37	20,67	72	40,22	53	29,61	17	9,50

Аналіз отриманих результатів показав, що на початку експерименту в учнів спостерігалися такі рівні розвитку креативності: низький – 39,61 %; середній – 46,10 %; високий рівень – 14,29 %; вищий рівень розвитку креативності – 0 %.

На наступних етапах дослідження були встановлені такі результати:

– помітна тенденція зниження кількості учнів із низьким рівнем розвитку креативності з 39,61 % до 20,67 %, що складає 18,94 %;

– зростання кількості учнів з високим рівнем розвитку креативності до 29,61 %, а також значне зменшення кількості учнів з низьким до 20,67 % і деяке зниження за весь період дослідження кількості учнів із середнім рівнем на початок дослідження така кількість становила 46,1 %, а на кінець дослідження – до 40,22 % – різниця становить 5,88 %;

– відсутність учнів із високим рівнем розвитку креативності та їх поява лише на третьому році досліджень, що становило 8,33 %, який на завершення дослідження підвищився до 9,5 %;

– поява учнів з вищим рівнем розвитку креативності лише за умов подовженої дії факторів на третьому році досліджень;

– встановлено загально умовний показник ефективності системи, який визначається сумою всіх показників позитивних змін, який дорівнює 49,64 %.

Узагальнення результатів дослідження шляхом порівняльного аналізу показує, що показник розвитку учнів Криворізької початкової школи № 240 Криворізької міської ради Дніпропетровської області збігся із показниками, отриманими в інших закладах освіти. Важливо зазначити, що разом із розвитком в учнів креативності неухильно посилювався їхній фізичний розвиток, а разом із тим – інтерес та позитивна емоційність. Зауваження вчителів, які, розпочинаючи дослідження, стверджували, що неможливо ефективно поєднати креативність і оздоровлення, після завершення дорівнює нулю. Студенти та вчителі-експериментатори наголошували, що органічне поєднання умов розвитку креативності та фізичного розвитку підвищувало загальну емоційність поведінки учнів та їхнє бажання займатися фізичною культурою.

Психолого-педагогічний аналіз поведінки та діагностика фізичного розвитку учнів, які залучалися до уроків відповідно до положень системи креативно-оздоровчої педагогіки, визначили критерії освітнього процесу з фізичної культури.

Такі результати дозволили нам скорегувати розроблену модель системи та ввести до навчальної програми підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури матеріали, що стосуються організації спільної креативно-оздоровчої діяльності студентів, учителів шкіл, учнів та їхніх батьків. Було акцентовано увагу на особливостях професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, яка полягала у формуванні в них готовності до переконання батьків і вчителів у необхідності набуття нових знань про креативно-оздоровчу діяльність і обов'язкової організації устрою особистої життєдіяльності учня.

У результаті проведеного дослідження був сформульований частковий висновок: сформувати готовність у майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки неможливо без непосредньої участі студентів у реальних умовах початкового навчання (під час проходження педагогічної практики). Це підтверджує одну з головних тез нашої концепції (діалогічної взаємодії): «вчимо – навчаючись» і «навчаючись – вчимо».

Наступним етапом експерименту було дослідження пізнавального інтересу майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури (ставлення до профільного предмета). Для цього на основі теоретичних досліджень нами були сформульовані запитання, які відображають пізнавальний інтерес майбутніх учителів початкових класів – викладачів фізичної культури:

- 1 – пізнавальний інтерес відсутній;
- 2 – мають позитивне ставлення до повідомлення нового фактичного, практичного матеріалу, але не теоретичного;
- 3 – цікаво пізнавати новий теоретичний матеріал, але не способи вирішення задач;
- 4 – виявляють пізнавальний інтерес та позитивні емоції щодо способів вирішення нової задачі;
- 5 – мають стійкий пізнавальний інтерес, але в межах матеріалу, що вивчається;
- 6 – мають глибокий інтерес, і не тільки до того матеріалу, що вивчається, але й позапрограмового.

Розподіл балів у контрольних і експериментальних групах за результатами перевірки пізнавального інтересу в майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури подано в табл. 5.29.

Таблиця 5.29

Пізнавальний інтерес майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури у контрольній і експериментальній групах (констатувальний етап експерименту)

Пізнавальний інтерес	Усього студентів			
	КГ		ЕГ	
	Кількість	Відсоток	Кількість	Відсоток
1	24	10,72	25	10,92
2	45	19,69	45	19,49
3	46	20,27	47	20,47
4	47	20,66	49	21,25
5	42	18,32	42	18,13
6	24	10,33	22	9,75
Всього	228	100	230	100

Пізнавальний інтерес майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в контрольній і експериментальній групах представлений на рис. 5.31 – рис. 5.33.

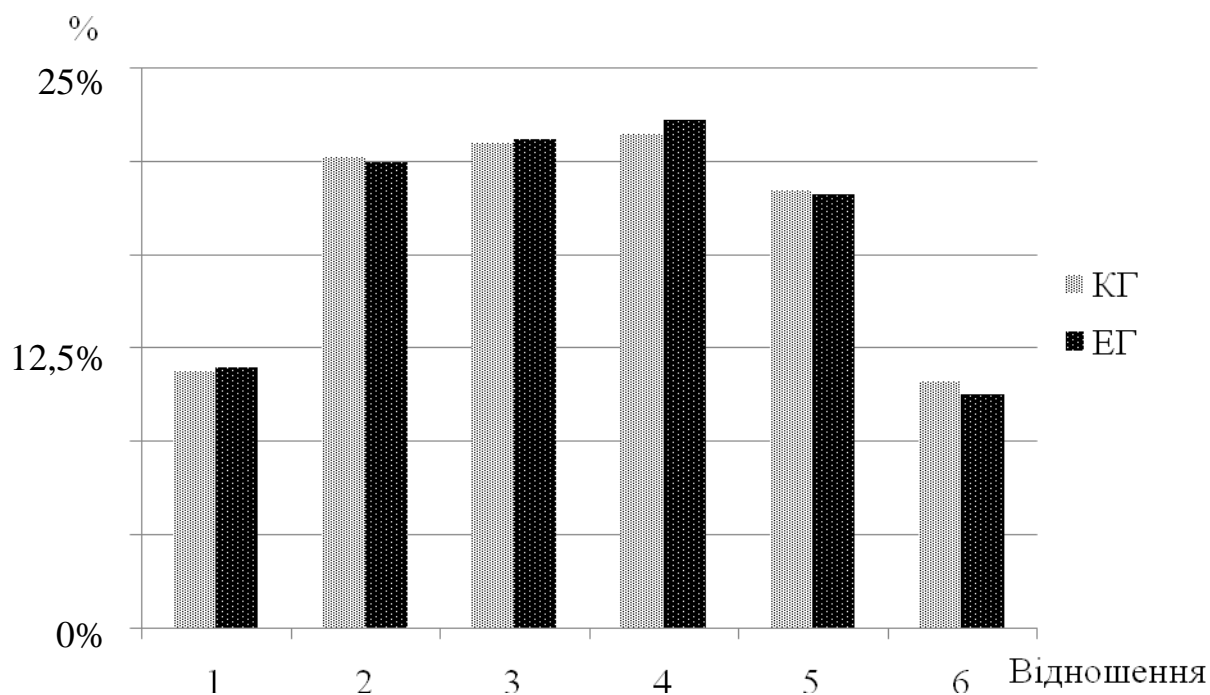

Рис. 5.31. Розподіл майбутніх учителів початкових класів – викладачів фізичної культури у КГ і ЕГ за результатами перевірки пізнавального інтересу

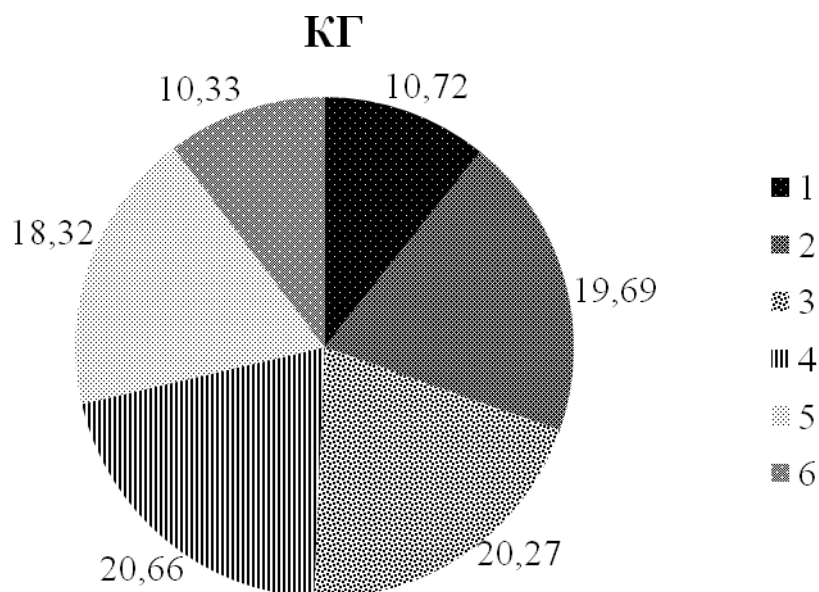

Рис. 5.32. Розподіл майбутніх учителів початкових класів – викладачів фізичної культури у КГ за результатами перевірки пізнавального інтересу (%)

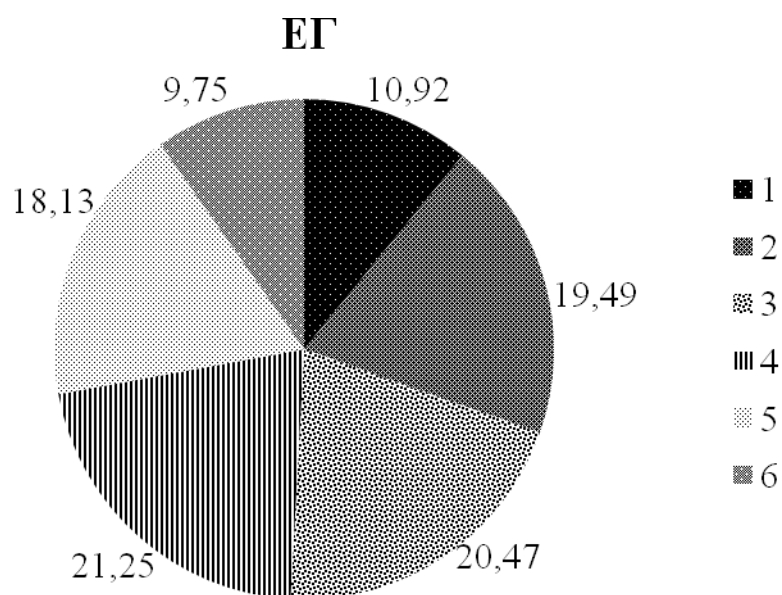

Рис. 5.33. Розподіл майбутніх учителів початкових класів – викладачів фізичної культури у ЕГ за результатами перевірки пізнавального інтересу (%)

На основі даних, представлених у табл. 5.29, спочатку перевіримо достовірність гіпотези про відсутність зі статистичної точки зору

відмінностей між рівнем розвитку пізнавального інтересу експериментальних і контрольних груп. Для цього скористаємося χ^2 – критерієм Пірсона.

Експериментальні дані повністю задовольняють умови, що накладаються χ^2 – критерієм Пірсона:

- 1) експериментальні дані незалежні, тобто вибірки є випадковими;
- 2) обсяг вибірки більше, ніж 50, а частота кожної групи не менша за 5.

Шкалою вимірювань є шкала з $C = 6$ категоріями (1, 2, 3, 4, 5, 6). Отже, кількість ступенів свободи $v = C - 1 = 5$.

Сформулюємо гіпотези:

Нульова гіпотеза H_0 : ймовірність потрапляння майбутніх учителів початкових класів до контрольної та експериментальної груп в кожну з i ($i = 0, 1, 2, 3, 4, 5$) категорій однакова, тобто $p_{1i} = p_{2i}$ ($i = 0, 1, 2, 3, 4, 5$), де p_{1i} – ймовірність оцінювання рівня розвитку пізнавального інтересу учасників контрольної групи на i балів ($i = 0, 1, 2, 3, 4, 5$) та p_{2i} – ймовірність оцінювання рівня розвитку пізнавального інтересу в експериментальній групі на i балів ($i = 0, 1, 2, 3, 4, 5$).

Альтернативна гіпотеза H_1 : ймовірність потрапляння майбутніх учителів початкових класів до контрольної та експериментальної груп у кожну з i ($i = 0, 1, 2, 3, 4, 5$) категорій різна, тобто $p_{1i} \neq p_{2i}$ ($i = 0, 1, 2, 3, 4, 5$) хоча б для однієї із C категорій.

Значення спостережуваного значення критерію Пірсона обчислюємо за формулою:

$$\chi^2_{\text{емп}} = \frac{1}{n_1 n_2} \sum_{i=0}^{C-1} \frac{(n_1 Q_{2i} - n_2 Q_{1i})^2}{Q_{1i} + Q_{2i}},$$

де

Q_{1i} – кількість учасників контрольної групи, які набрали i балів;

Q_{2i} – кількість учасників експериментальної групи, які набрали i балів.

Обчислимо $\chi^2_{\text{емп}}$ для контрольної та експериментальної груп на початку дослідження $\chi^2_{\text{емп}} = 0,15$.

Із таблиці значень χ^2 для рівня значущості $\alpha=0,05$ і кількості ступенів свободи $\nu = C - 1 = 5$ знаходимо критичне значення $\chi^2_{крит} = 11,07$.

Оскільки отримане значення для $\chi^2_{емп} < \chi^2_{крит}$ ($0,15 < 11,07$), тобто результати не потрапляють до критичної області, що свідчить про те, що на початку експерименту контрольні та експериментальні групи суттєво не відрізняються за рівнем розвитку пізнавального інтересу майбутніх учителів початкових класів.

Після проведення формувального етапу експерименту в ЕГ і КГ за результатами перевірки пізнавального інтересу майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури був встановлений їх розподіл (%) (табл. 5.30).

Таблиця 5.30

Розподіл майбутніх учителів початкових класів – викладачів фізичної культури у КГ і ЕГ за результатами перевірки пізнавального інтересу (після формувального етапу експерименту)

Позначення ставлення до профільного предмета	Усього студентів			
	КГ		ЕГ	
	Кількість	Відсоток	Кількість	Відсоток
1	27	11,70	17	7,60
2	44	19,49	38	16,57
3	47	20,66	43	18,71
4	45	19,88	51	22,03
5	43	18,91	49	21,44
6	21	9,36	31	13,65
УВсього	228	100	230	100

На рис. 5.34 – рис. 5.36 представлений розподіл майбутніх учителів початкових класів – викладачів фізичної культури у КГ і ЕГ за результатами перевірки пізнавального інтересу (формувальний етап експерименту).

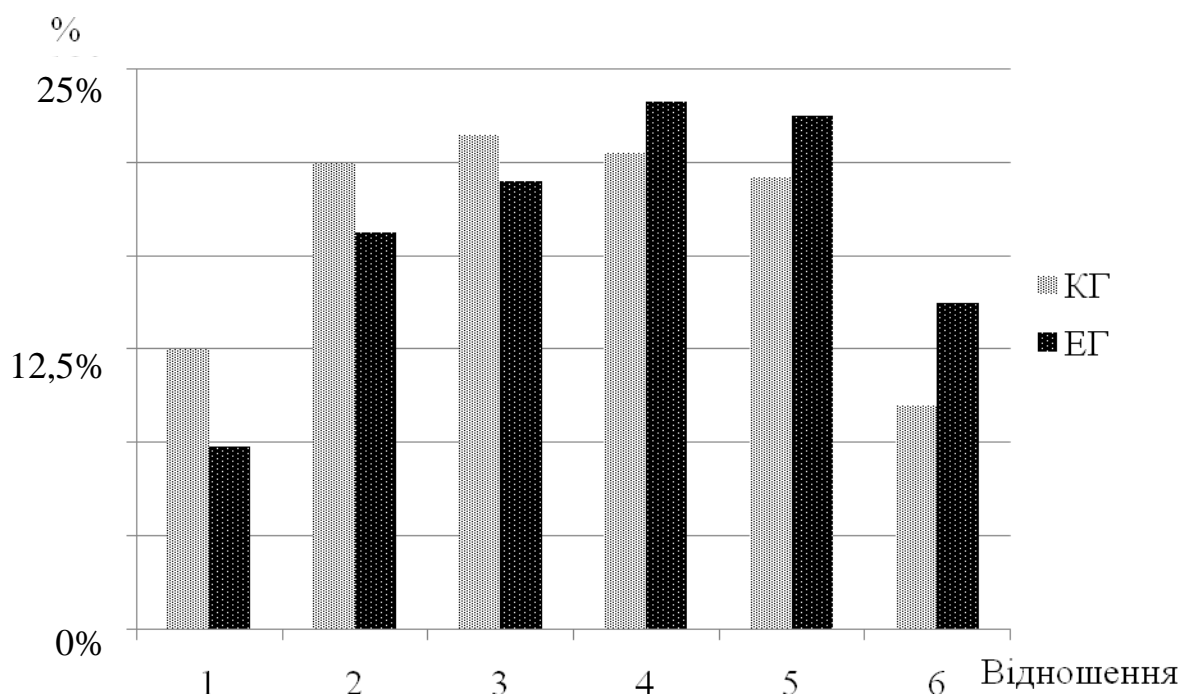

Рис. 5.34. Розподіл майбутніх учителів початкових класів – викладачів фізичної культури у КГ і ЕГ за результатами перевірки пізнавального інтересу (формувальний етап експерименту)

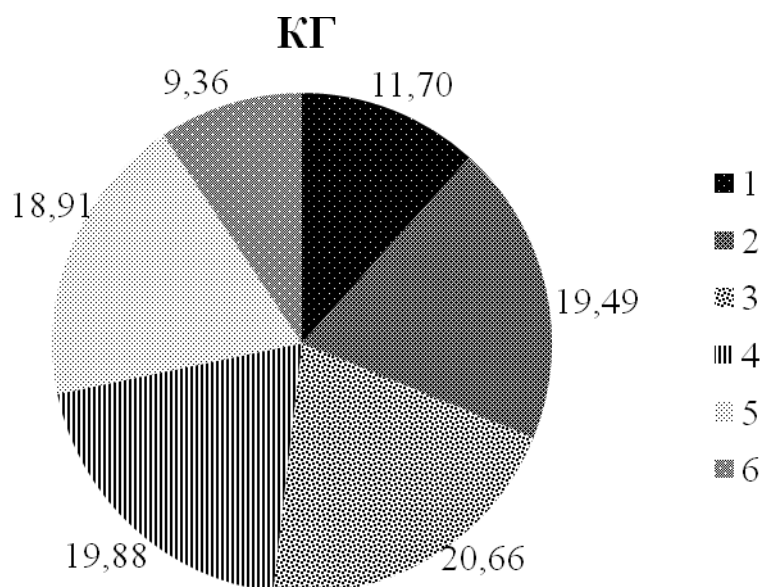

Рис. 5.35. Розподіл майбутніх учителів початкових класів – викладачів фізичної культури у КГ за результатами перевірки пізнавального інтересу (формувальний етап експерименту) (%)

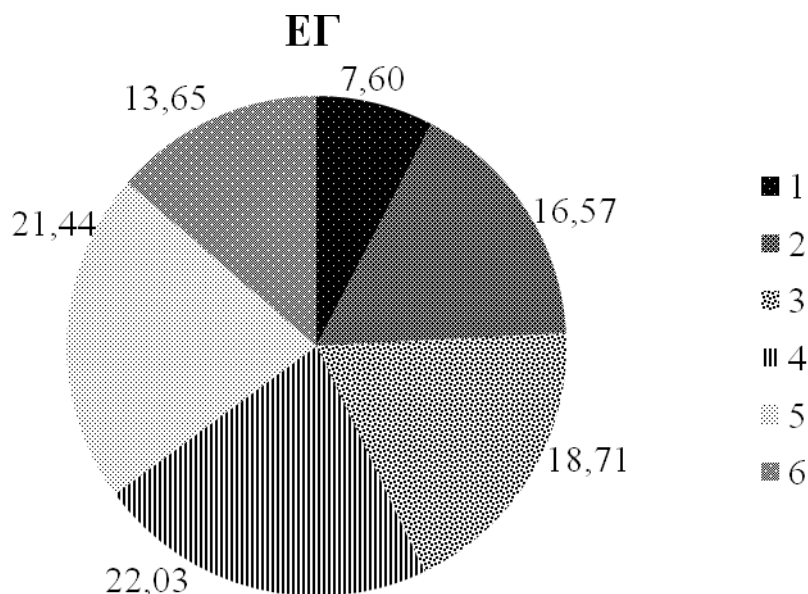

Рис. 5.36. Розподіл майбутніх учителів початкових класів – викладачів фізичної культури у ЕГ за результатами перевірки пізнавального інтересу (формувальний етап експерименту) (%)

У табл. 5.31 подано динаміку розподілу майбутніх учителів початкових класів, які викладатимуть фізичну культуру, в КГ і ЕГ за результатами перевірки пізнавального інтересу на констатувальному та формувальному етапах експерименту.

Таблиця 5.31

Динаміка розподілу майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури у КГ і ЕГ за результатами перевірки пізнавального інтересу (констатувальний та формувальний етапи експерименту)

Позначення ставлення до профільного предмета	КГ			ЕГ		
	На початку експерим. (%)	У кінці експерим. (%)	Динаміка	На початку експерим. (%)	У кінці експерим. (%)	Динаміка
1	10,72	11,70	+0,97	10,92	7,60	-3,31
2	19,69	19,49	-0,19	19,49	16,57	-2,92
3	20,27	20,66	+0,39	20,47	18,71	-1,75
4	20,66	19,88	-0,78	21,25	22,03	+0,78
5	18,32	18,91	+0,58	18,13	21,44	+3,31
6	10,33	9,36	-0,97	9,75	13,65	+3,90
Всього	100	100		100	100	

За допомогою статистичних критеріїв перевіримо гіпотезу про наявність статистично значущих відмінностей між рівнем розвитку пізнавального інтересу в контрольних і експериментальних групах після формувального етапу експерименту.

Перевіримо достовірність гіпотези про відсутність зі статистичної точки зору відмінностей між рівнями розвитку пізнавального інтересу майбутніх учителів початкових класів контрольних і експериментальних груп за результатами підсумкового тестування. Для цього знову скористаємося χ^2 – критерієм Пірсона.

Сформулюємо гіпотези:

H_0 : рівень розвитку пізнавального інтересу майбутніх учителів початкових класів у контрольних групах не відрізняється від рівня розвитку пізнавального інтересу майбутніх учителів початкових класів у експериментальних групах, тобто запропонована методика не вплинула на рівень розвитку пізнавального інтересу майбутніх учителів початкових класів.

H_1 : рівень розвитку пізнавального інтересу майбутніх учителів початкових класів у контрольних групах відрізняється від рівня розвитку пізнавального інтересу майбутніх учителів початкових класів у експериментальних групах, тобто рівень розвитку пізнавального інтересу майбутніх учителів початкових класів змінився завдяки впровадженню запропонованої методики.

Виконавши обчислення, отримуємо $\chi^2_{емп} = 11,65$.

Із таблиці значень χ^2 для рівня значущості $\alpha=0,05$ і кількості ступенів свободи $\nu = C - 1 = 5$ знаходимо критичне значення $\chi^2_{крит} = 11,07$.

Оскільки отримане значення для $\chi^2_{емп} > \chi^2_{крит}$ ($11,65 > 11,07$), тобто гіпотеза H_0 не приймається, а приймається гіпотеза H_1 . Це означає, що достовірність розходжень характеристик експериментальних та контрольних груп за результатами підсумкового тесту становить 95 %.

У табл. 5.32 та на рис. 5.37 представлено зведену динаміку всіх

показників (самоорганізація, креативність, соматичний стан здоров'я, розвиток пізнавального інтересу) контрольної й експериментальної груп за час констатувального і формувального етапів експерименту.

Таблиця 5.32

Загальна динаміка рівнів контрольної та експериментальної груп за час констатувального і формувального етапів експерименту (%)

Методика	Рівні	КГ	ЕГ
Здатність студентів до самоорганізації	Початковий	-1,95	-23,78
	Середній	-0,58	12,87
	Достатній	1,95	7,99
	Високий	0,58	2,92
Розвиток креативності	Репродуктивний	-3,9	-15,4
	Продуктивний	-1,75	-11,31
	Евристичний	3,7	13,65
	Креативний	1,95	13,06
Соматичний стан здоров'я	Низький	-5,65	-13,84
	Середній	-6,82	-9,75
	Високий	5,46	11,11
	Вищий	7,02	12,48
Рівні розвитку пізнавального інтересу	Перший	0,97	-3,31
	Другий	-0,19	-2,92
	Третій	0,39	-1,75
	Четвертий	-0,78	0,78
	П'ятий	0,58	3,31
	Шостий	-0,97	3,9
Середня змінна (%)		2,48	9,06

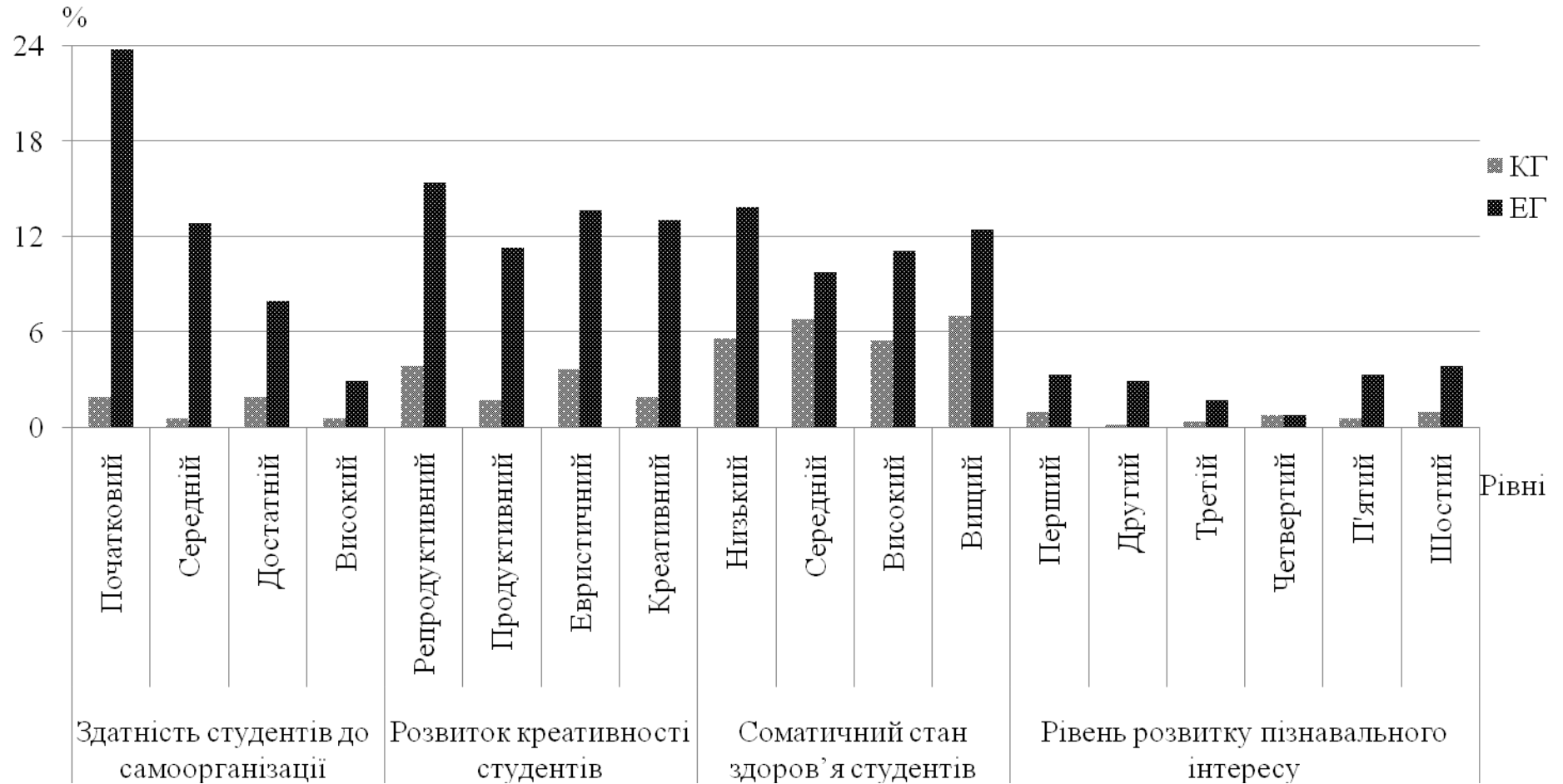

Рис. 5.37. Загальна динаміка рівнів розвитку контрольної та експериментальної груп під час констатувального і формувального етапів експерименту (%)

Аналіз отриманих результатів дозволяє констатувати:

– здатність майбутніх учителів початкових класів до самоорганізації: кількість майбутніх учителів початкових класів на початковому рівні за час педагогічного експерименту в КГ зменшилась на 1,95 %, у ЕГ на – 23,78 %; на середньому рівні у КГ зменшилась на 0,58 %, а у ЕГ збільшилась на 12,87%; на достатньому рівні у КГ збільшилась на 1,95 %, у ЕГ – на 7,99 %; на високому рівні у КГ збільшилась на 0,58 %, у ЕГ – на 2,92 % відповідно. Отже, у всіх групах спостерігались позитивні зрушення у показниках майбутніх учителів початкових класів, але в середньому за всіма рівнями у КГ показники покращились на 1,27 %, у ЕГ на 11,89 %, що й підтверджує доцільність застосування зазначеної методики;

– показники розвитку креативності майбутніх учителів початкових класів: на репродуктивному рівні у КГ кількість майбутніх учителів початкових класів зменшилась на 3,90 %, у ЕГ – на 15,40 %; на продуктивному: у КГ зменшилась на 1,75 %, у ЕГ – на 11,31 %; на евристичному: у КГ збільшилась на 3,70 %, у ЕГ – на 13,65 %; на креативному: у КГ кількість майбутніх учителів початкових класів збільшилась на 1,95 %, у ЕГ – на 13,06 % відповідно. У цілому спостерігалась позитивна динаміка в обох групах, але в середньому за всіма рівнями у КГ показники покращились на 2,83 %, у ЕГ – на 13,36 %, що підтверджує ефективність пропонованої нами методики;

– за соматичним станом здоров'я майбутніх учителів початкових класів зміни відбулися таким чином: на низькому рівні у КГ кількість майбутніх учителів початкових класів зменшилась на 5,65 %, у ЕГ – на 13,84 %; на середньому: у КГ зменшилась на 6,82 %, у ЕГ – на 9,75 %; на високому: збільшилась у КГ на 5,46 %, у ЕГ – на 11,11 %; на вищому: КГ – на 7,02 %, ЕГ – на 12,48 %. Отже, у всіх групах спостерігались позитивні зрушення у показниках майбутніх учителів початкових класів, але в середньому за всіма рівнями у КГ показники покращились на 6,24 %, у ЕГ – на 11,80 %, що підтверджує актуальність методики;

– ієрархія змін за рівнями розвитку пізнавального інтересу майбутніх учителів початкових класів виглядала так: на першому рівні у КГ зросла кількість майбутніх учителів початкових класів на 0,97 %, а у ЕГ зменшилась на 3,31 %; на другому – у КГ та ЕГ зменшилась на 0,19 % та 2,92 % відповідно; на третьому – у КГ зросла кількість майбутніх учителів початкових класів на 0,39 %, а у ЕГ зменшилась на 1,75 %; на четвертому – у КГ зменшилась, а у ЕГ зросла на 0,78 %; на п'ятому рівні зросла у КГ на 0,58 %, у ЕГ – на 3,31 %; на шостому – у КГ зменшилася на 0,97 %, а у ЕГ зросла на 3,90 %. Загалом спостерігалась позитивна динаміка в обох групах, але в середньому за всіма рівнями у КГ показники покращились на 0,65 %, у ЕГ на 2,66 %.

Якщо визначити середню змінну всіх показників за час формувального експерименту за всіма методиками у відсотках, то отримаємо такі показники: у контрольній групі середній показник позитивних змін становить 2,48 %, а у експериментальній – 9,06 %, що в три рази краще. Отже, показники були вибрані правильно, а методики були вибрані коректно.

Наступним завданням експерименту було оцінювання заходів педагогічного впливу (педагогічних умов) на систему цінностей майбутніх учителів початкових класів 3-го і 4-го курсів ЕГ і КГ за методикою, описаною в п. 5.1 нашої роботи.

Аналіз анкет дозволив констатувати, що в результаті поетапного впровадження педагогічних умов (створення відповідного освітнього середовища, введення в матеріали лекційних і практичних занять ідей креативно-оздоровчої педагогіки, використання творчих форм занять, використання постійного моніторингу функціонування системи професійної підготовки, залучення студентів до креативно-оздоровчої діяльності, проведення систематичного моніторингу), змінилася особиста система цінностей студентів ЕГ (3-й курс: *самовдосконалення* – 40 %; *професія* – 23 %; *сім'я* – 23 %; *соціальний статус* – 14 %; 4-й курс: *самовдосконалення* – 30 %; *соціальний статус* – 21 %; *сім'я* – 31 %; *професія* – 18 %).

Аналіз *термінальних цінностей* показав, що студенти як КГ, так і ЕГ за пріоритетом цінностей вказали практично ті самі цінності, що і перед початком експерименту. Єдина зміна відбулася в студентів 4-го курсу ЕГ, які на друге місце поставили *розвиток* (постійне фізичне і духовне вдосконалення, внутрішня гармонія, свобода від внутрішніх суперечностей), а *щасливе сімейне життя* на третє місце.

Ієрархія *інструментальних цінностей* після формувального експерименту теж змінилася в студентів ЕГ. Студенти 3-го і 4-го курсів ЕГ побудували таку ієрархію цінностей: 1 – вихованість (гарні манери); 2 – чесність (правдивість, щирість); 3 – життєрадісність (почуття гумору); 4 – акуратність (охайність), уміння тримати в порядку речі, порядок у справах; широта поглядів (уміння зрозуміти чужу точку зору, поважати інші смаки, звичаї, звички).

Аналіз результатів дослідження за морфологічним тестом життєвих цінностей (табл. 5.33) показав, що більшість студентів третього і четвертого курсів ЕГ вибрали цінності в такій ієрархії: 1 – сфера освіти; 2 – сфера фізичної активності; 3 – сфера захоплень; 4 – сфера громадської активності; 5 – сфера професійного життя; 6 – сфера сімейного життя. У студентів КГ ієрархія життєвих цінностей не змінилася.

Аналіз результатів опитування показав, що креативність як життєва цінність і фізична активність та професійне життя як життєві сфери піднялися в ієрархії життєвих цінностей майбутніх учителів початкових класів ЕГ. Аналіз відповідей студентів дозволив їх узагальнити. Встановлено, що у своїй більшості студенти ЕГ у майбутній професійній діяльності прагнуть до самовдосконалення та освоєння нових креативних педагогічних ідей. Основні цінності орієнтовані на формування гуманістичної особистості, яка працює в творчому колективі. Креативність і фізична активність корелюють з успіхами в професійній діяльності, що підтверджує тезу про дієвість пропонованої нами системи професійної підготовки.

Таблиця 5.33

Порівняльні показники результатів дослідження за морфологічним тестом життєвих цінностей студентів 3-го і 4-го курсів на формувальному етапі експерименту (ЕГ)

Цінності		3 курс бали	4 курс бали
Життєві цінності	Саморозвиток	40,1	46,4
	Високе матеріальне становище	45,2	46,8
	Креативність	44,5	48,6
	Активні соціальні контакти	42,1	47,2
	Власний престиж	43,1	46,2
	Збереження власної індивідуальності	43,7	41,6
	Досягнення	34,7	36,8
	Духовне задоволення	33,7	32,0
Життєві сфери	Фізичної активності	57,1	58,7
	Освіти	57,8	59,9
	Захоплення	49,9	55,1
	Громадської активності	51,8	46,9
	Професійного життя	39,9	42,8
	Сімейного життя	35,1	37,3

Таким чином, проведений формувальний експеримент дозволив нам підтвердити правильність вибраних педагогічних умов і показав дієвість розробленої нами моделі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах креативно-оздоровчої педагогіки.

Із метою оцінювання ефективності розробленої нами моделі системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання

фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки нами були оцінені рівні сформованості готовності до професійної діяльності за тими самими методиками, що і під час констатувального етапу експерименту.

Рівні сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури за мотиваційно-педагогічним критерієм після проведення формувального етапу експерименту (4 курс), представлено в табл. 5.11.

Аналіз представлених результатів показав, що в ЕГ, які проходили навчання за розробленою нами системою професійної підготовки, відбулося зростання кількості студентів із високим рівнем показників мотиваційно-педагогічного критерію (на 24 %) та середнім рівнем (на 4,3 %). Одночасно зменшилась кількість студентів з низьким рівнем (на 28,3 %). Порівняно з ЕГ в КГ пройшли незначні зміни (високий рівень: + 1,4 %, середній: + 5,2 %, низький: – 6,6 %).

Такі результати дозволяють нам зробити частковий висновок про те, що використання запропонованих нами педагогічних умов у процесі навчання в розробленій нами системі професійної підготовки сприяло розвитку мотиваційної спрямованості у потребах майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки за мотиваційно-педагогічним критерієм. Відбулася переорієнтація системи загальнолюдських і професійних цінностей, зросла готовність до вирішення нестандартних навчальних ситуацій, розвинулись потреби в майбутній творчій креативно-оздоровчій діяльності. Відбулися зміни в структурі мотивації студентів КГ і ЕГ. Зросли такі ознаки мотиваційно-педагогічного критерію, як усвідомлення необхідності оволодіння креативно-оздоровчою діяльністю, спрямованість на створення власної програми креативно-оздоровчої діяльності, прагнення до самовдосконалення (самоорганізація, самоуправління), усвідомлення ролі знань і вмінь проведення креативно-оздоровчої діяльності. Однак порівняльний аналіз ознак мотивації ЕГ і КГ показав, що в ЕГ зросли як рівні ознак мотивів, так і зміст, який зорієнтував

студентів на креативно-оздоровчу діяльність.

Проведена статистична перевірка розподілу рівнів мотиваційно-педагогічного критерію ЕГ і КГ після формувального експерименту показала (табл. 5.34), що розбіжність між розподілами ЕГ і КГ є статистично достовірною (гіпотеза H_1).

Таблиця 5.34

Статистичний аналіз рівня сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури за мотиваційно-педагогічним критерієм на формувальному етапі експерименту

N	Емпірична частота	Теоретична частота	$(f_{\text{э}} - f_{\text{T}})$	$(f_{\text{э}} - f_{\text{T}})^2$	$(f_{\text{э}} - f_{\text{T}})^2/f_{\text{T}}$
1	32.8	33.33	-0.53	0.28	0.008
2	8.7	33.33	-24.63	606.64	18.201
3	39.4	33.33	6.07	36.84	1.105
4	43.8	33.33	10.47	109.62	3.289
5	27.8	33.33	-5.53	30.58	0.917
6	47.5	33.33	14.17	200.79	6.024
Суми	200	199.98	-	-	29.544

Критичне значення χ^2 при $v=5$

v	p	
	0.05	0.01
5	11.07	15.086

Це підтверджує результати теоретичних досліджень (розділи 1-4 дисертації) про те, що впровадження системи педагогічних умов у систему професійної підготовки в цілому сприяє формуванню в студентів мотиваційно-педагогічної складової готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки.

Під час проведення формувального експерименту відповідно до програми досліджень у процесі проведення лекційних занять студентів було

залучено до участі в дослідницькій роботі, яка полягала в проєктуванні й дослідженні особистої участі в креативно-оздоровчій діяльності. Згідно з вимогами до проведення педагогічних досліджень студенти разом з викладачами здійснювали діалогічне обговорення мети та завдань майбутнього дослідження. У результаті кожним студентом було переосмислено проблему креативно-оздоровчої діяльності під час проведення уроків фізичної культури, а потім спільно з викладачами було складено індивідуальну програму та план пошукової роботи. В ЕГ відбулося представлення, обговорення й захист кожної роботи. Були встановлені основні проблеми, обґрунтовувалась можливість декількох різних альтернативних індивідуальних робіт. Створене спеціальне креативне освітнє середовище налаштовувало студентів на науковий пошук і викликало пізнавальний інтерес. Науково-пошукову діяльність студенти проводили поетапно, студенти як дослідники залучалися до поступового проходження важливих етапів пошукової діяльності.

Окрім колективних та групових робіт, під час наукового пошуку студенти здійснювали детальне поетапне проєктування пошукової діяльності, яке передбачало індивідуальне послідовне обговорення проблеми зі студентами та проходження ними декількох важливих кроків, що обов'язково розпочинається з визначення персонального плану дослідження кожного студента.

Після проведення формувального експерименту (за методиками, аналогічними з констатувальним експериментом) було встановлено рівень сформованості когнітивно-педагогічного критерію готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки (табл. 5.35).

Таблиця 5.35

Рівні сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів як викладачів фізичної культури за когнітивно-педагогічним критерієм після формувального етапу експерименту (4 курс)

Рівень	Контрольна група		Експериментальна група	
	К-ть студентів	% студентів	К-ть студентів	% студентів
Високий	28	12,3	47	21,6
Середній	96	42,1	108	46,9
Низький	104	45,6	75	31,5

Аналіз результатів сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів за когнітивно-педагогічним критерієм після формувального етапу експерименту (4 курс) показав, що в студентів ЕГ порівняно зі студентами КГ спостерігалось зростання високого (на 11,7 %) і середнього (на 9,5 %) рівнів когнітивно-педагогічного критерію при одночасному зменшенні низького рівня на 17,5 %.

Позитивні зміни відбулися за всіма показниками когнітивно-педагогічного критерію. При цьому в студентів ЕГ, крім зростання рівня знань, зросла їх повнота, покращилися вміння використовувати знання у нестандартних навчальних ситуаціях, покращився показник перенесення знань (наприклад, знання з креативності переносилися на проблему оздоровлення), зросла можливість розв'язання творчих завдань.

Проведена статистична обробка результатів дослідження формування рівня сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури за когнітивно-педагогічним критерієм показала (табл. 5.36), що розходження між розподілами рівнів сформованості когнітивно-педагогічного критерію ЕГ і КГ є статистично достовірні (гіпотеза H_1).

Таблиця 5.36

Статистичний аналіз рівня сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури за когнітивно-педагогічним критерієм на формувальному етапі експерименту

N	Емпірична частота	Теоретична частота	$(f_{\text{э}} - f_{\text{T}})$	$(f_{\text{э}} - f_{\text{T}})^2$	$(f_{\text{э}} - f_{\text{T}})^2/f_{\text{T}}$
1	21.6	33.33	-11.73	137.59	4.128
2	12.2	33.33	-21.13	446.48	13.396
3	46.9	33.33	13.57	184.14	5.525
4	42.3	33.33	8.97	80.46	2.414
5	31.5	33.33	-1.83	3.35	0.101
6	45.5	33.33	12.17	148.11	4.444
Суми	200	199.98	-	-	30.008

Критичне значення χ^2 при $v=5$

v	p	
	0.05	0.01
5	11.07	15.086

Отримані результати дозволяють констатувати, що застосовані нами педагогічні умови професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури призвели до суттєвих змін за всіма показниками когнітивно-педагогічного критерію готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки.

Наступним завданням формувального експерименту була перевірка зміни показників організаційно-педагогічного критерію після впровадження розробленої нами системи педагогічних умов. Для цього, як і під час констатувального експерименту, був проведений моніторинг за тестом Р. Немова «Самоатестація групи як колективу» [58]. Результати представлені в табл. 5.37.

Таблиця 5.37

Моніторинг майбутніх учителів початкових класів ЕГ і КГ за тестом «Самоатестація групи як колективу»

Ставлення до ...	Констатувальний етап		Формувальний етап	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Відповідальності	2,0	2,2	4,1	2,9
Колективізму	2,2	2,3	4,1	2,9
Згуртованості	2,2	2,1	4,4	3,1
Контактності	1,7	1,8	3,7	2,0
Відкритості	2,4	2,4	3,7	2,6
Організованості	2,2	1,3	4,9	2,9
Інформованості	2,1	2,2	4,5	3,0
Середній показник	2,11	2,04	4,2	2,77

Аналіз моніторингу після проведення формувального етапу експерименту показав, що всі сім показників ставлення до взаємодії змінилися. У студентів ЕГ з'явилися знання, які дозволили правильно оцінювати спільні організаційні дії, дотримуватися традицій освітнього закладу, проводити самоаналіз своєї професійної діяльності. Студенти приймають правила освітнього закладу для проведення креативно-оздоровчої діяльності. Вони виявляють більшу організованість при спільному виконанні проєктів щодо організації креативно-оздоровчої діяльності, здатні самостійно оцінити свої особисті досягнення в групі однокурсників.

Узагальнення результатів ЕГ і КГ після проведення формувального експерименту показало, що студенти ЕГ володіють на рівні, вищому за середній, взаємовідносинами в колективі порівняно зі студентами КГ. Вони більше інформовані про креативно-оздоровчу діяльність, здатні швидше приймати нестандартні рішення, більшого значення надають організаційним рішенням при проведенні професійної діяльності, готові працювати в

команді на загальний результат та допомагати своїм партнерам у професійній діяльності.

У них з'явився підвищений інтерес до умов і організаційних заходів, спрямованих на організацію креативно-оздоровчої діяльності, також виявляють готовність брати участь у розробці проєкту майбутньої креативно-оздоровчої діяльності. Залучення майбутніх учителів початкових класів під час педагогічної практики до організації й проведення креативно-оздоровчої діяльності на уроках фізичної культури дозволило студентам поступово відчутти причетність до креативно-оздоровчої діяльності в навчальних закладах.

Проведені дослідження дозволили встановити рівні сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури за організаційно-педагогічним критерієм після формувального етапу експерименту. Результати експерименту представлені в таблиці 5.38.

Таблиця 5.38

Рівні сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури за організаційно-педагогічним критерієм після формувального етапу експерименту

Рівень	Контрольна група		Експериментальна група	
	К-ть студентів	%	К-ть студентів	%
Високий	41	18,0	77	33,6
Середній	114	50,0	137	59,6
Низький	73	32,0	16	6,8

Аналіз дослідження зміни рівнів організаційно-педагогічного критерію за результатами проведення формувального експерименту показав, що впровадження педагогічних умов у створену нами систему професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної

культури суттєво вплинули на рівень сформованості в них готовності до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки. Так, високий рівень організаційно-педагогічного критерію спостерігався у 33,6 % студентів ЕГ, що на 21,7 % більше від кількості на констатувальному етапі експерименту. Кількість студентів ЕГ із середнім рівнем організаційно-педагогічного критерію зросла на 12,3 %. Одночасно зменшилась (на 34 %) кількість студентів ЕГ із низьким рівнем організаційно-педагогічного критерію. У КГ після формувального експерименту кількість студентів із рівнями організаційно-педагогічного критерію змінилася несуттєво (зросла кількість студентів із високим рівнем 3,8 %, із середнім – на 6 %; зменшилися з низьким рівнем на 9,8 %).

Опитування студентів і аналіз їх тестів після формувального етапу експерименту показали, що суттєво змінилися такі показники, як уміння організувати креативно-оздоровчу діяльність; уміння допомагати партнеру організувати власну креативно-оздоровчу діяльність; уміння підтримувати педагогічні інновації в освітньому закладі; уміння підтримувати взаємозв'язки в колективі; уміння розвивати комунікацію під час креативно-оздоровчої діяльності.

Результати статистичної обробки експериментальних даних із формування рівня сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури за організаційно-педагогічним критерієм показали (табл. 5.39), що розходження між розподілами рівнів сформованості організаційно-педагогічного критерію ЕГ і КГ є статистично достовірні (гіпотеза H_1).

Такі результати вказують на те, що створена нами модель системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури та встановлені педагогічні умови в реальному процесі навчання призводять до статистично значущих змін показників, які відображають сформованість готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури за організаційно-педагогічним

критерієм.

Таблиця 5.39

Статистичний аналіз рівня сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури за організаційно-педагогічним критерієм на формувальному етапі експерименту

N	Емпірична частота	Теоретична частота	$(f_{\text{э}} - f_{\text{т}})$	$(f_{\text{э}} - f_{\text{т}})^2$	$(f_{\text{э}} - f_{\text{т}})^2/f_{\text{т}}$
1	33.6	33.33	0.27	0.07	0.002
2	17.9	33.33	-15.43	238.08	7.143
3	59.6	33.33	26.27	690.11	20.705
4	50.1	33.33	16.77	281.23	8.438
5	6.8	33.33	-26.53	703.84	21.117
6	32.0	33.33	-1.33	1.77	0.053
Суми	200	199.98	-	-	57.458

Результат: $\chi^2_{\text{емп}} = 57.458$

Критичне значення χ^2 при $v=5$

v	p	
	0.05	0.01
5	11.07	15.086

Наступним завданням формувального етапу експерименту було встановлення рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури за професійно-рефлексивним критерієм (табл. 5.40).

Таблиця 5.40

Рівні сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури початкової школи за професійно-рефлексивним критерієм після формульовального етапу експерименту

Рівень	Контрольна група		Експериментальна група	
	К-ть студентів	%	К-ть студентів	%
Високий	23	10,1	61	26,6
Середній	105	46,1	118	51,2
Низький	100	43,9	51	22,2

Аналіз результатів (табл. 5.40) показав, що внаслідок упровадження на основі розробленої нами моделі системи професійної підготовки визначених педагогічних умов суттєво збільшилась кількість студентів ЕГ із високим рівнем сформованості готовності за професійно-рефлексивним критерієм (на 17,2 %) та середнім рівнем сформованості готовності (на 12,9 %). Одночасно зменшилася кількість студентів ЕГ із низьким рівнем сформованості означеного критерію (на 30,1 %). Аналіз результатів КГ показав, що в цих групах відбулися несуттєві зміни. Так, кількість студентів із високим рівнем зросла на 2,2 %, із середнім – на 7,9 %, при одночасному зменшенні кількості студентів (на 9,1 %) з низьким рівнем.

Аналіз зміни показників професійно-рефлексивного критерію та опитування студентів після формульовального експерименту дозволили констатувати, що значно збільшилася кількість студентів за показниками самооцінювання. У них розвинулися потреби до саморозвитку і саморегуляції, вони більш якісно почали вибудовувати взаємовідносини з партнерами, виявити більше самостійності у розробленні власної креативно-оздоровчої діяльності. У них стала більш розвинена адекватна самооцінка з високим рівнем самоконтролю. Їхня готовність до саморозвитку й

самовдосконалення заради своєї професійної кар'єри, розвитку концепції й навчального закладу ґрунтується не на емоціях, а на фундаментальних знаннях. Усвідомлення необхідності освоєння розв'язання навчальних задач підвищеного рівня складності з креативно-оздоровчої діяльності корелює з ідеями гуманного розвитку фізичної культури. Зросла їх готовність до розроблення творчих проєктів, а також кількість новаторів-викладачів фізичної культури, на досвід яких посилаються студенти.

Аналіз результатів статистичної обробки даних дослідження сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури за професійно-рефлексивним критерієм після формульовального етапу експерименту дозволив нам констатувати (табл. 5.41), що розходження між розподілами рівнів сформованості професійно-рефлексивного критерію ЕГ і КГ є статистично достовірними (гіпотеза H_1).

Таблиця 5.41

Статистичний аналіз рівня сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури в початкових класах за професійно-рефлексивним критерієм на формульовальному етапі експерименту

N	Емпірична частота	Теоретична частота	$(f_{\text{Э}} - f_{\text{T}})$	$(f_{\text{Э}} - f_{\text{T}})^2$	$(f_{\text{Э}} - f_{\text{T}})^2 / f_{\text{T}}$
1	26.6	33.33	-6.73	45.29	1.359
2	10.1	33.33	-23.23	539.63	16.191
3	51.2	33.33	17.87	319.34	9.581
4	46.2	33.33	12.87	165.64	4.97
5	22.2	33.33	-11.13	123.88	3.717
6	43.7	33.33	10.37	107.54	3.227
Суми	200	199.98	-	-	39.045

Критичне значення χ^2 при $v=5$

v	p	
	0.05	0.01
5	11.07	15.086

Такі результати підтверджують гіпотезу нашого дослідження про те, що впровадження в професійну підготовку майбутніх учителів початкових класів педагогічних умов є дієвими й призводить до статистично значущих змін професійно-рефлексивного критерію сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки.

Для унаочнення дієвості розробленої нами системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки в табл. 5.42 представлена динаміка рівнів сформованості критеріїв готовності під час констатувального та після формульовального етапів експериментів.

Таблиця 5.42

Динаміка рівнів сформованості критеріїв готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури під час констатувального та після формульовального етапів експериментів

Рівні / критерії	зрізи	КГ			ЕГ		
		осіб	%	динаміка +/-	осіб	%	динаміка +/-
Мотиваційно-педагогічний критерій							
Високий	Констат.	17	7,5	1,3	20	8,8	24
	Формув.	20	8,8		75	32,8	
Середній	Констат.	87	38,2	5,3	81	35,1	4,3
	Формув.	99	43,4		91	39,4	
Низький	Констат.	124	54,4	-6,6	129	56,1	-28,3
	Формув.	109	47,8		64	27,8	
Когнітивно-педагогічний критерій							

Високий	Констат.	21	9,2	3,1	23	9,9	11,7
	Формув.	28	12,3		47	21,6	
Середній	Констат.	87	38,2	3,9	94	41,1	5,8
	Формув.	96	42,1		108	46,9	
Низький	Констат.	120	52,6	-7,0	113	49	-17,5
	Формув.	104	45,6		75	31,5	
Організаційно-педагогічний критерій							
Високий	Констат.	31	13,6	4,4	27	11,9	21,7
	Формув.	41	18,0		77	33,6	
Середній	Констат.	101	44,3	5,7	109	47,3	12,3
	Формув.	114	50,0		137	59,6	
Низький	Констат.	96	42,1	-10,1	94	40,8	-34
	Формув.	73	32,0		16	6,8	
Професійно-рефлексивний критерій							
Високий	Констат.	18	7,9	2,2	22	9,4	17,2
	Формув.	23	10,1		61	26,6	
Середній	Констат.	90	39,5	6,6	88	38,3	12,9
	Формув.	105	46,1		118	51,2	
Низький	Констат.	120	52,6	-8,8	120	52,3	-30,1
	Формув.	100	43,9		51	22,2	

Для перевірки розбіжностей у розподілах студентів КГ і ЕГ під час констатувального та після проведення формувального експериментів нами були обраховані значення критерію χ^2 Пірсона для всіх критеріїв.

Аналіз таблиці 5.42 засвідчує, що між даними оцінювання всіх критеріїв готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури під час констатувального та після формувального етапів експериментів відбулися статистично значущі зміни. Це дозволяє стверджувати, що зміна кількості студентів, у яких спостерігалось зростання високого рівня готовності за всіма критеріями, відбулась не випадково, а як наслідок упровадження розробленої нами системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки.

Аналіз анкет студентів, проведені опитування та спостереження за їхньою діяльністю під час педагогічної практики показали, що майже всі студенти ЕГ (94 %), які пройшли спеціальне навчання за розробленою нами програмою, визнають значимість ідеї креативно-оздоровчої педагогіки й готові у майбутній професійній діяльності її використовувати. Порівняння

якості відповідей студентів ЕГ і КГ на однакові запитання анкети показало, що відповіді студентів ЕГ, які брали участь у формувальному експерименті, є більш глибокими й конкретними, у них виявляються здібності до перенесення знань на нові нестандартні навчальні ситуації, їхні мотиви є обґрунтованими, вони готові до організації й проведення власної креативно-оздоровчої діяльності на уроках фізичної культури, що в цілому підтверджує логіку зростання кількісних показників критеріїв готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури та підтверджує позитивні зрушення в досягненні мети дослідження.

За результатами дослідження встановлено, що зростання рівня мотивації до креативно-оздоровчої діяльності в студентів ЕГ відбулося за рахунок таких факторів, як створення спеціального креативного здоров'язберезувального освітнього середовища в навчальному закладі на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії та залучення майбутніх учителів до спортивно-оздоровчої діяльності. Поряд із тим відбулася суттєва зміна ціннісних орієнтацій щодо здоров'язбереження: цінності особистого здоров'я, фізичного розвитку, самовдосконалення за шкалою цінностей стали домінувати.

Зростання рівня когнітивно-педагогічного критерію відбулося за рахунок упровадження авторської програми навчального курсу студентів педагогічного університету «Теорія і практика креативно-оздоровчої фізичної культури в початковій школі» та насичення змісту професійно орієнтованих дисциплін з урахуванням специфіки креативно-оздоровчої діяльності та використання інноваційних педагогічних та здоров'язберезувальних технологій та засобів фізичного виховання у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів. Зростанню рівня цього критерію сприяли спеціально розроблені завдання педагогічної практики та циклу спеціально зорієнтованих гуманітарних і соціально-економічних дисциплін.

Зростання рівня організаційно-педагогічного критерію відбулося за

рахунок взаємодії таких факторів, як створення спеціального креативного, здоров'язберезувального освітнього середовища в навчальному закладі на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії та залучення майбутніх учителів до організації та проведення спортивно-оздоровчої діяльності.

Зростання рівня професійно-рефлексивного критерію відбулося за рахунок таких чинників: залучення майбутніх учителів до спортивно-оздоровчої діяльності та впровадження системи моніторингу, що дозволило стимулювати такі процеси, як самонавчання, самоорганізація та самоуправління учасників креативно-оздоровчої діяльності. Доведено, що впровадження постійного моніторингу впродовж усього експерименту дозволило студентам ЕГ спостерігати за власним рівнем сформованості готовності до креативно-оздоровчої діяльності та організувати й проводити роботу над підвищенням особистого рівня самостійно на основі самоорганізації й самоуправління. За рахунок засвоєних нових знань та результатів моніторингу студенти навчилися більш адекватно оцінювати рівень свого професійного й особистого розвитку та планувати майбутній професійний розвиток та професійну кар'єру.

Порівняння динаміки всіх рівнів сформованості критеріїв готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури під час констатувального та після формувального етапів експерименту (табл. 5.42) та результатів бесід зі студентами ЕГ і КГ показало, що найбільше змінилися показники організаційно-педагогічного критерію. На 21 % зросла кількість студентів ЕГ з високим рівнем при одночасному зменшенні на 34 % кількості студентів із низьким рівнем. Другим за динамікою змін є мотиваційно-педагогічний критерій (зростання з високим рівнем – 24 %, зменшення з низьким – 28 %). Третім за динамікою змін є професійно-рефлексивний критерій (зростання з високим рівнем – 17 %, зменшення з низьким – 30 %). Четвертим за динамікою змін є когнітивно-педагогічний критерій (зростання з високим рівнем – 11 %, зменшення з низьким – 17 %).

Аналіз показників, які відображають означені критерії, дозволив нам визначити причини отриманих результатів. Упровадження ідей креативно-оздоровчої педагогіки в професійну підготовку майбутніх учителів початкових класів, викладачів фізичної культури, вимагає спільної взаємодії всіх учасників креативно-оздоровчої діяльності, спеціально створеного освітнього креативно-оздоровчого середовища, відповідного науково-методичного забезпечення навчального процесу, постійного моніторингу креативно-оздоровчої діяльності та сформованих особистих якостей майбутніх учителів, які сприяють освоєнню знань і вмінь з організації і проведення уроків фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки. Тому залучення майбутніх учителів до безпосередньої організації та проведення спортивно-оздоровчої діяльності під час педагогічної практики та створення ними проєктів із креативно-оздоровчої діяльності сприяло зростанню організаційних умінь. Поряд із тим необхідність освоєння нових знань вимагає від студентів певних вольових якостей, які в них недостатньо розвинені. Тому показники когнітивно-педагогічного критерію за динамікою змін є найменшими. Динаміка показників означеного критерію є достатньо високою, але необхідність освоєння нових знань гальмує розвиток мотивації до креативно-оздоровчої діяльності. Водночас на інтенсивність зміни показників цього критерію впливає незадовільний статус соціального й фінансового статусу вчителя в суспільстві. Тому ключові цінності креативно-оздоровчої діяльності у студентів сформовані частково, а значна частина студентів розглядає свою майбутню професійну діяльність як таку, що не буде пов'язана з роботою в системі освіти. Відтак наявна нестійка мотивація до формування організаційної компетентності, ключові організаційні цінності сформовані частково.

Аналогічні причини – в основі динаміки показників професійно-рефлексивного критерію, розвиток яких гальмується негативним попереднім досвідом традиційного проведення уроків фізичної культури. Тобто у студентів виявляється прагнення до самоуправління, але нестійка мотивація

до цього виду діяльності, немає досвіду і знань із реалізації креативно-оздоровчої педагогіки, що спричинило реальний стан професійно-рефлексивного критерію.

Отже, аналіз результатів діагностики динаміки рівнів сформованості критеріїв готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури під час констатувального та післяформульовального етапів експерименту показав, що в КГ і ЕГ в кінці навчання зменшилась кількість студентів із низьким рівнем сформованості критеріїв готовності. Поряд із тим збільшилась кількість студентів із середнім і високим рівнями сформованості означеної готовності.

Відмінності в характеристиках розподілів досліджуваних груп за всіма компонентами готовності наприкінці експерименту підтверджено статистично. Емпіричні значення критерію χ^2 Пірсона за показниками всіх компонентів на кінець експерименту виявилися набагато вищими за χ^2_{crit} .

Таким чином, педагогічний експеримент засвідчив, що запропонована система підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, розроблена на засадах креативно-оздоровчої фізичної культури, уможливила суттєве підвищення рівнів готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки.

Висновки до п'ятого розділу

Експериментальне дослідження ефективності системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки тривало з 2015 р. до 2021 р. та проходило у два взаємозалежні етапи – констатувальний і формульовальний. Усього до експериментальних груп належало 230 студентів, до контрольних – 228.

На констатувальному етапі експерименту на основі розробленої теоретичної педагогічної моделі системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки та опитування вчителів початкових класів встановлений стан викладання фізичної культури в початкових класах, що дозволило здійснити конкретизацію змісту та навчально-методичного забезпечення викладання навчальної дисципліни «Методика навчання соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі» (освітньо-професійна програма «Початкова освіта») і відповідно провести корекцію впровадження авторської програми навчального курсу «Теорія і практика креативно-оздоровчої фізичної культури в початковій школі», що сприяло уточненню того, якими специфічними знаннями, вміннями й особистісними якостями необхідно володіти студентам, щоб у них була сформована готовність до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки; на цій стадії експерименту визначено стан сформованості основних компонентів готовності майбутніх учителів початкових класів 3-х і 4-х курсів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки; розроблено й апробовано всі заходи, необхідні для вирішення завдань дослідження (дібрано інструментарій дослідження, здійснено відбір і комплектування складу контрольної та експериментальної груп, вибрані групи експертів, апробовано методи дослідження).

За результатами експерименту встановлено, що вихідний стан сформованості компонентів готовності майбутніх учителів початкових класів у контрольній та експериментальній групах однаковий.

Під час формувального експерименту проведено загальну перевірку ефективності розробленої моделі системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки.

Основою організації формувального педагогічного експерименту стало поетапне цілеспрямоване введення педагогічних умов формування готовності в

начальний процес професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів в експериментальних групах, а саме: 1) насичення змісту професійно орієнтованих дисциплін з урахуванням специфіки креативно-оздоровчої освіти; 2) створення креативного здоров'язбережувального освітнього середовища на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії; 3) використання інноваційних педагогічних та здоров'язбережувальних технологій та засобів фізичного виховання у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів; 4) залучення майбутніх учителів до спортивно-оздоровчої діяльності; 5) проведення систематичного моніторингу креативно-оздоровчої діяльності.

Для цього в експериментальних групах були проведені заняття за авторською програмою спецкурсу. Зростання рівня когнітивно-педагогічного критерію відбулося за рахунок упровадження авторської програми навчального курсу студентів педагогічного університету «Теорія і практика креативно-оздоровчої фізичної культури у початковій школі», які спрямовували студентів на засвоєння знань, умінь і навичок та розвиток особистісних якостей, які сприяють формуванню готовності до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки. Крім того, були прочитані лекції для викладачів факультету, які обґрунтували необхідність насичення змісту професійно орієнтованих дисциплін з урахуванням специфіки креативно-оздоровчої педагогіки.

На початковому етапі формування готовності майбутніх учителів початкових класів (3-4 курси) до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки використано методи інтерактивного навчання: дидактичні й імітаційні ситуації та ігри, метод проєктів, колективний пошук розв'язання проблем поєднання креативної й оздоровчої діяльності, дискусії, полеміка, презентація власних програм.

На наступному етапі формування готовності майбутніх учителів початкових класів (3-4 курси) до викладання фізичної культури на засадах

креативно-оздоровчої педагогіки переважно застосовували імітаційні і рольові ігри, метод аналізу конкретних ситуацій.

Встановлено, що при формуванні готовності майбутніх учителів початкових класів (3-4 курси) до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки (за показниками організаційно-педагогічного критерію) найбільш ефективними виявилися такі форми роботи, як наукові лабораторії, спільна робота над створенням власних програм креативно-оздоровчої діяльності із використанням інтерактивних методів навчання (рольові імітаційні ігри, аналіз конкретних ситуацій, презентації проєктів), семінарські заняття, лекції.

На цьому етапі відбувалося залучення студентів до спортивно-оздоровчої діяльності. Студенти самостійно вибирали види вправ, музичний супровід, проводили систематичний моніторинг своєї креативно-оздоровчої діяльності. Такі заходи сприяли формуванню вмінь здійснювати рольову поведінку під час креативно-оздоровчої діяльності. Студенти вивчали функціонування сучасних інноваційних здоров'язбережувальних технологій. У результаті діалогічної взаємодії між собою, викладачами та учнями початкових класів (під час педагогічної практики) вдосконалювали функціональні організаційні вміння, комунікативно-організаційні здібності, здібності самоаналізу, самоорганізації та самоуправління, рефлексивні вміння, необхідні для освоєння засад креативно-оздоровчої діяльності, та вміння їх реалізовувати в умовах закладу початкової освіти.

На цьому етапі проводилося системне формування у студентів відповідних мотиваційних настанов, необхідних знань та орієнтовної основи дій, спрямованих на подальше засвоєння знань, умінь і навичок опанування і проведення креативно-оздоровчої діяльності. У студентів формувалося розуміння необхідності самостійного подальшого засвоєння проблем викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки.

Із метою визначення динаміки ефективності розробленої моделі системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури в початковій

школі до професійної діяльності було порівняно результати вимірювання показників усіх критеріїв сформованості готовності під час констатувального й після формувального експериментів.

Встановлено, що у ході впровадження розробленої моделі системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки на період констатувального експерименту стан сформованості готовності студентів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки експериментальної та контрольної груп був приблизно однаковим. У більшості студентів зафіксовано низький і середній рівні.

Після поетапного впровадження розробленої педагогічної моделі відбулися статистично значущі зміни на всіх рівнях сформованості за всіма критеріями готовності студентів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки в ЕГ.

Так, в ЕГ збільшилася кількість студентів із високим рівнем за мотиваційно-педагогічним критерієм на 24 %, середнім – на 4,3 % при одночасному зменшенні кількості студентів із низьким рівнем на 28,3 %. За когнітивно-педагогічним критерієм зросла кількість студентів із високим рівнем на 11,7 % і середнім – на 5,8 % при одночасному зменшенні кількості студентів із низьким рівнем на 17,5 %. За організаційно-педагогічним критерієм зросла кількість студентів із високим рівнем на 21,7 % і середнім – на 12,3 % при одночасному зменшенні кількості студентів із низьким рівнем на 34 %. За професійно-рефлексивним критерієм зросла кількість студентів із високим рівнем на 17,2 % і середнім – на 12,9 % при одночасному зменшенні кількості студентів із низьким рівнем на 30,1 %.

У КГ за цей час зміни за всіма трьома рівнями були несуттєвими порівняно зі змінами в ЕГ і в середньому становили 5,6 %.

Результати статистичного розрахунку критерію χ^2 Пірсона підтвердили припущення про достовірність результатів експериментальної роботи.

Основні наукові результати розділу опубліковано в таких працях

автора: [1; 4; 5; 6; 18; 21; 22; 31; 45].

Список використаних джерел до п'ятого розділу

1. Аверина И. С. Щербланова Е. И. Краткий тест творческого мышления. Фигурная форм: пособ. для школьных психологов. Москва: ИНТОР, 1995. 48 с.
2. Аверина И. С., Щербланова Е. И. Вербальный тест творческого мышления «Необычное использование»: пособ. для школьных психологов. Москва: Собор, 1996. 60 с.
3. Алейников А. Г. О креативной педагогике. Вестник высшей школы. 1989. № 2. С. 29-34.
4. Альдер Г. CQ, или Мускулы творческого интеллекта / пер. с англ. С. Потапенко. Москва: ФАИР- ПРЕСС, 2004. 496 с.
5. Альтшуллер Г. С. Творчество как точная наука. Москва: Сов. радио, 1979. 176 с.
6. Андреев В. И. Педагогика: учебный курс для творческого саморазвития. 3-е изд. Казань: Центр инновационных технологий, 2012. 608 с.
7. Апанасенко Г. Л. Эволюция биоэнергетики и здоровье человека. Санкт-Петербург: МГП Патрополис, 1992. С. 107-121.
8. Апанасенко Г. Л., Попова Л. А., Магльований А. В. Санология. Основы управления здоровьем : монография /. LAMBERT (Германия), 2012. 404 с
9. Бальсевич В. К. Физическая культура в школе: пути модернизации преподавания. Педагогика. 2004. № 1. С. 26-32.
10. Богоявленская Д. Пути к творчеству. Москва: Знание, 1981. 96 с.
11. Брехман И. И. Валеология наука о здоровье. Москва: ФИС, 1990. 206 с.
12. Гілфорд Дж. Як допомогти дитині стати творчою особистістю. Київ: Шкільний світ, 2003.

13. Гончаренко С. У. Гуманізація освіти – запорука виховання творчої та духовнобагатої особистості. Дидактика професійної школи : зб. наук. пр. / [редкол. : Гончаренко С. У. та ін]. Хмельницький, 2005. Вип. 3. С. 19-23.
14. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: Методологічні поради молодим науковцям. Київ- Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. 278 с.
15. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник / 2-ге вид., допов. й випр. Рівне: Волинські обереги, 2011. 552 с.
16. Гончаренко С., Мальований Ю. Гуманізація та гуманітаризація освіти. Шлях освіти. 2001. № 3. С. 2-8.
17. Декларація «Про права дитини». Законодавство України у сфері освіти та професійного навчання (Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти) / упор.: Б. Г. Чижевський, В. П. Головінов, С. В. Краснова, М. М. Шевченко. Київ: Парламентське видавництво, 2013. 376 с.
18. Дослідження комунікативних та організаторських схильностей. URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:rS7kpdfpPXcJ:raykab.at.ua/DOCs/profesijni_zdibnosti_uchniv.doc+&cd=5&hl=ru&ct=clnk&gl=ua
19. Дружинин В. Н. Психология общих способностей. Санкт-Петербург: Питер Ком, 1999. 368 с.
20. Дубовицкая Т. Д. Психологическая диагностика в контекстном обучении. М.: РИЦ МГОПУ им. М. А. Шолохова, 2003. 116 с.
21. Дубровський А. А. Открытое письмо врача учителю. Москва: Просвещение, 1988. 26 с.
22. Дубогай О., Маковецька Н. Плекаймо здоров'я дитини. Запоріжжя: [б. в.], 2007. 264 с.
23. Ефименко Н. Н. Материалы к оригинальной авторской программе «Театр физического воспитания и оздоровления детей дошкольного и младшего школьного возраста». Москва: ЛИНКА-ПРЕСС, 1999. 256 с.

24. Ефименко Н. Н. Неправильная физкультура (в детском саду и школе). Винница, 2009. 72 с.
25. Єльнікова Г. В. Адаптивне управління: сутність, характеристика, моніторингові системи. Чернівці: Технодрук, 2009. 572 с.
26. Загвязинский В., Атаханов Р. Методология и методы психолого-педагогического исследования: учеб. пособ. для студ. высш. заведений. 3-е изд., испр. Москва: Академия, 2006. 208 с.
27. Закон України «Про освіту». № 1556-VII, від 01.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/ed20190101#Text>
28. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» від 25.04.2019 № 2704-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19/ed20190425#>
29. Зязюн І. А. Інтелектуально-творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти. Неперервна професійна освіта: проблеми пошуку, перспективи: монографія / за ред. І. Я. Зязюна. Київ: Віпол, 2000. С. 190.
30. Зязюн І. А. Процеси модернізації сучасної педагогічної освіти в Україні. Професійна освіта: педагогіка і психологія: польсько-укр. журн. / за ред. Т. Левовацького, І. Вільш, І. Зязюна, Н. Ничкало. Ченстохов-Київ, 2006. Ч. VIII. С. 105-115.
31. Ильин Е. П. Психология творчества, креативности, одаренности. Санкт-Петербург: Питер, 2009. 448 с.
32. Карамушка Л. М. Психологічні основи управління в системі середньої освіти: навч. посіб. Київ: ІЗМН, 1997. 180 с.
33. Карпов А. В., Скитяева И. М. Психология рефлексии. Ярославль : Аверс Пресс, 2002. 303 с.
34. Конопкин О. А., Медведев В. В., Парашин Ю. П. Определение индивидуально-типологических различий по основным свойствам нервной системы у спортсменов игровых видов спорта. Москва: ГЦОЛИФК, 1988. 30 с.
35. Конституція України. Київ: Просвіта, 1996. 80 с.

36. Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір. Затверджено наказом МОН № 998 від 31.12.2004 р. URL: www.mon.gov.ua/images/education/.../knc.doc.

37. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

38. Концепція педагогічної компетентності. Л. В. Банашко, О. М. Севастьянова, Б. С. Крищук, С. І. Тафінцева. Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія. URL: <http://www.kgra.km.ua/?q=node/233>.

39. Концепція формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя дітей та молоді. Законодавство України у сфері освіти та професійного навчання (Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти) / упор. Б. Г. Чижевський, В. П. Головінов, Є. В. Красняков, М. М. Шевченко. Київ: Парламентське вид-во, 2013. 376 с.

40. Краевський В. В. Теоретические основы профессионального становления молодого педагога. Самара: СГПУ, 1996. 167 с.

41. Краткий тест творческого мышления. Фигурная форма: пособ. для школьных психологов. Москва: ИНТОР, 1995. 48 с.

42. Кремень В. Г. Модернізація системи освіти як важливий чинник інноваційного розвитку держави. Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти. Вип. 1 (5). Харків: НТУ «ХП», 2003. С. 3-9.

43. Кремень В. Г. Проект сучасної освіти: інноваційна людина. Рідна школа. 2013. № 8-9 (серпень-вересень). С. 6-8.

44. Лукашевич Н. П. Теория и практика самоменеджмент: учеб. пособ. 2-е изд. Киев: МАУП, 2002. 360 с.

45. Ляшенко О. І. Адаптивне тестування в моніторингових системах оцінювання якості освіти. Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2016 рік : [зб. наук. пр.] / НАПН України, Ін-т педагогіки. Київ : Ін-т педагогіки, 2016. С. 80-81.

46. Ляшенко О. І. Диференціація як основоположний принцип шкільного навчання. Матеріали методологічного семінару (19 листопада 2008 р.). Київ, 2008. С. 6.

47. Ляшенко О. І. Організаційно-методичні засади оцінювання якості освіти. Педагогічна і психологічна науки в Україні зб. наук. праць до 15-річчя АПН України: у 5 т. Т. 2 : Дидактика, методика, інформаційні технології. Київ: Пед. думка, 2007. С. 125-134.

48. Мадзигон В. М. Продуктивная педагогика. Политехнические основы соединения обучения с производительным трудом: монография. Киев: Вересень, 2004. 324 с.

49. Маслов В., Зволинская Н. Многоуровневая структура физкультурного образования – очередной указ или особая общественная необходимость. Теория и практика физической культуры. 1994. № 12. С. 2-8.

50. Мельхорн Г., Мельхорн Х.-Г. Гениями не рождаются: общество и способности: кн. для учителя / пер. с нем. Москва: Просвещение, 1989. 160 с.

51. Міжгалузева комплексна програма «Здоров'я нації» на 2002-2011 рр. Законодавство України у сфері освіти та професійного навчання (Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти) / упор. Б. Г. Чижевський, В. П. Головінов, Є. В. Красняков, М. М. Шевченко. Київ: Парламентське вид-во, 2013. 376 с..

52. Моляко В. О. Психологічна екологія таланту. Актуальні проблеми психології: традиції і сучасність: у 3-х т. Київ: ГП АПН України, 1993. Т. 2. С. 200-206.

53. Моляко В. О. Психологічна теорія творчості. Обдарована дитина. 2004. № 6. С. 2-9.

54. Назначение критерия χ^2 - критерия Пирсона. URL: <https://www.psychol-ok.ru/statistics/pearson/>.

55. Національна Доктрина розвитку освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text>.

56. Національна Доктрина розвитку фізичної культури і спорту України: затверджено Указом Президента від 17 квітня 2002 р., № 347/2002. Освіта. 2002. № 26. С. 2-4.

57. Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 р. «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» від 9 лютого 2016 року № 42/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/42/2016#Text>.

58. Немов Р. С. Практическая психология [Текст] : познание себя. Влияние на людей: Пособие для учащихся. М. : Владос, 2002. 319 с.

59. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. Bibik N. M. K.: Litera LTD, 2019. 208 с.

60. Носко М. Колективна монографія. Підготовка фахівців з фізичної культури і спорту: професійно-педагогічні, науково-пошукові, технологічні аспекти: наукове видання / за наук. ред. М. О. Носко. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю.В., 2020. 404 с.

61. Носко М. О., Грищенко С. В., Носко Ю. М. Формування здорового способу життя: навч. посіб. Київ: Вид-во, 2013. 268 с.

62. Носко М. О., Дейкун М. П., Носко Ю. М. Креативна освіта сучасного студента: навч. посіб. Чернігів: Десна Поліграф, 2018. 152 с.

63. Носко М. О., Носко Ю. М., Лазаренко М. Г., Жула В. П., Могильний Ф. В., Філоненко О. А. Руховий розвиток школярів різних вікових груп: наукове видання / за наук. ред. М. О. Носка. Чернігів, 2020. 408 с.

64. Носко Ю. М. Методика дослідження системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: НУЧК, 2020. Вип. 10 (166). С. 59-67.

65. Носко Ю. М. Особливості професійної підготовки вчителів початкових класів до викладання фізичної культури в умовах Нової української школи. Наукова спадщина академіка Івана Зязюна у вимірах

сучасності та майбутнього: матеріали III міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 11-12 квітня 2019 р.). Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А., 2019. С. 95-101.

66. Носко Ю. М. Особливості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів з фізичної культури з впровадження технології креативно-оздоровчої освіти. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: НУЧК, 2019. Вип. 4 (160). С. 19-23. DOI: 10.5281/zenodo.3613949

67. Носко Ю. М. Особливості фізичного розвитку учнів початкової школи. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наук. праць / за ред. Г. М. Арзютова. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. Вип. 6 (62). С. 47-50.

68. Носко Ю. М. Професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури: теорія і практика: монографія. Чернігів, 2020. 444 с.

69. Носко Ю. М. Сутність та структура проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: НУЧК, 2019. Вип. 2 (158). С. 236-240.

70. Носко Ю. М., Швець О. М. Аспекти креативно-оздоровчої початкової освіти. Новітні комп'ютерні технології. Кривий Ріг: Видавничий центр ДВНЗ «Криворізький національний університет», 2018. Т. XVI. С. 99-104.

71. Образцов П. И. Методы и методология психолого-педагогического исследования. Санкт-Петербург: Питер, 2004. 268 с.

72. Паламарчук В. Ф. Педагогічні інновації: міфи та реальність. Директор школи, ліцею, гімназії. 2002. № 3. С. 35-39.

73. Паламарчук В. Ф. Першооснови педагогічної інноватики. Київ: Знання України, 2005. Т. 1. 420 с.

74. Педагогічні технології: теорія та практика: навч.-метод. посіб. / за ред. проф. М. В. Гриньової; Полт. держ пед. ун-т. ім. В. Г. Короленка. Полтава: АСМІ, 2006. 230 с.

75. Пикельная В. С. Теоретические основы управления. Школоведческий аспект. Москва: Высшая шк., 1990. 172 с.

76. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року від 25 червня 2013 року № 344/2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013/conv#Text>.

77. Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми «Здоров'я 2020: український вимір» від 31 жовтня 2011 р. № 1164-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1164-2011-%D1%80#Text>.

78. Проект Закону про Концепцію сталого розвитку України (№ 3234 від 25.04.2001). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?skl=4&pf3516=3234

79. Рензулли Дж., Рис С. М. Модель обогащенного школьного обучения: практическая программа стимулирования одаренных детей. Современные концепции одаренности и творчества. Москва, 1997. С. 214-242.

80. Рибалка В. В. Особистісний підхід у профільному навчанні старшокласників: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 19.00.07. Київ, 2007. 40 с.

81. Роджерс К. Творчество как усиление себя. Вопросы психологии. 1990. № 1. С. 164-168.

82. Роджерс К. Творчество как усиление себя. Вопросы психологии. 1990. № 1. С. 164-168.

83. Роджерс К., Фрейберг Д. Свобода учиться. Москва: Смысл, 2002. 527 с.

84. Савченко О. Початкова освіта в контексті ідей Нової української школи і учнів. Директор школи, ліцею, гімназії. 2018. № 3. С. 26-32.

85. Савченко О. Я. Вивчення особистості молодшого школяра як передумова успішної організації його навчальної діяльності. Початкова школа. 2012. № 3. С. 1-6.
86. Сисоєва С. О. Педагогічні технології. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 661 с.
87. Сисоєва С. О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня: монографія. Київ : Поліграфкнига, 1996. 406 с.
88. Сологуб А. И. Креативное образование: талант и здоровье: монография. Кривой Рог: ИВИ, 2000. 264 с.
89. Сологуб А. І., Швець О. М. Креативна освіта: навчальні дослідження в початковій школі: монографія. Київ: МП «Леся», 2018. 232 с.
90. Сопов В. Ф. Карпушина Л. В. Морфологический тест жизненных ценностей. Прикладная психология. 2001. № 4. С. 9-30. URL: http://psy.sportedu.ru/sites/psy.sportedu.ru/files/morfologicheskiy_test_zhiznennyh_cennostey_0.pdf
91. Степанченко Н. І. Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах: дис. д-ра пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2017. 629 с.
92. Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. К.: «К.І.С.», 2003. 296 с.
93. Сухомлинский В. А. Сто советов учителю. Киев: Рад. шк., 1984. 249 с.
94. Сухомлинський В. О. Піклування про здоров'я молодого покоління, фізичний розвиток. Вибрані твори: в 5 т. Київ-Запоріжжя, 2001. Вип. 19. С. 3-6.
95. Хуторской А. В. Дидактическая эвристика. Теория и технология креативного обучения. Москва: Изд-во МГУ, 2003. 416 с.
96. Шевандрин Н. И. Психодиагностика, коррекция и развитие личности: Учебник. 2-е изд. М.: Гуманит. изд. Центр ВЛАДОС, 2001. 512 с.

97. Юркевич В. С. Одаренный ребенок: иллюзии и реальность. Книга для учителей и родителей. М.: «Просвещение», «Учебная литература», 1996. 136 с.
98. Gilford J. The nature of human intelligence. New York: McGraw. teill, 1967. 538 p.
99. Renzulli J. S. The enrichment triad model: A guide for developing defensible programs for the gifted and talented. Wethersfield, Conn. : Creative Loaming Press, 1977. 168 p.
100. Rokeach M. The nature of human values. N.Y., Free Press, 1973. 438 p.
101. Torrance E. Torrance test of Creative Thinking. Bensville IL: Scholastic Testing Service, 1966. 234 p.
102. Torrance E. Thinking creative in action and movement (Research Ed.). Bensville IL: Scholastic Testing Service. 1980.
103. Torrance E. Can we teach children to think creatively? Journal of Creative Behavior. 1972. № 6. P. 114-143.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення й запропоновано розв'язання наукової проблеми формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, що виявляється у створенні концепції, обґрунтуванні та розробленні педагогічної системи та експериментальній перевірці її ефективності.

Результати проведеного дослідження засвідчили досягнення мети, вирішення поставлених завдань, підтвердили гіпотезу і дали підстави сформулювати такі висновки:

1. Узагальнення результатів аналізу наукового доробку з порушеної проблеми показало, що підготовка майбутніх учителів, зокрема й початкової школи, до фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями набула останнім часом особливої актуальності у зв'язку з різким погіршенням здоров'я школярів, необхідністю підвищення оздоровчої функції фізичної культури та виховання відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих як до вищої індивідуальної й суспільної цінності; потребою формування у школярів навичок здорового способу життя; оптимізацією режиму навчально-виховного процесу; збільшенням рухової активності учнівської молоді; активізацією фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи в усіх ланках системи освіти. Утім проблема вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури досі залишалася поза увагою дослідників. Недостатньо дослідженими є і сутність, структура та зміст креативно-оздоровчої роботи, не дістали належного обґрунтування зміст, форми і методи підготовки майбутніх учителів початкових класів до фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями закладів початкової освіти.

Аналіз педагогічної практики професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в закладах початкової освіти показав, що нинішній її стан не відповідає сучасним

вимогам новітнього українського суспільства, наявна система недостатньо зорієнтована на означену підготовку на засадах гуманізму та формування в молодого покоління здоров'язбережувального світогляду, утвердження етичних цінностей щодо збереження здоров'я.

Констатовано, що професійна підготовка у вищій школі дуже повільно трансформується в напрямі задоволення потреб сьогодення щодо підготовки фахівців, здатних забезпечити міцне здоров'я учнів шляхом формування здорового способу життя і створення умов для гармонійного фізичного та психоемоційного розвитку; зміст навчальних планів і програм не забезпечує системної професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в контексті сучасних вимог і не дає бажаних результатів, а отже, потребує переосмислення досвіду та розроблення системи підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки з метою поліпшення якості означеної підготовки.

2. З'ясовано, що центральним поняттям науково-категоріального апарату дослідження є «підготовка майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в закладах початкової освіти», розглядаємо її як важливий складник професійної підготовки, що полягає в набутті майбутніми фахівцями в процесі навчання у ЗВО та в практичній діяльності необхідних знань, умінь, досвіду для реалізації ідей креативно-оздоровчої освіти в майбутній професійній діяльності.

Виявлено, що результатом такої підготовки є готовність майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, яку потрактовано нами як інтегративне, складноструктуроване утворення особистості, що характеризується спрямованістю на формування креативно-оздоровчого освітнього середовища в початковій школі, ціннісним ставленням до збереження здоров'я, наявністю спеціальних знань та вмінь із фізичної культури як навчального предмета та психолого-педагогічних і методичних засад його викладання, особистісно-професійних якостей та

здатностей до самоусвідомлення й самоорганізації, що в сукупності сприятимуть забезпеченню гармонійного розвитку особистості дитини.

Виділено й схарактеризовано структурні компоненти готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури: мотиваційно-педагогічний, когнітивно-педагогічний, організаційно-педагогічний, професійно-рефлексивний, кожен із яких відіграє свою роль у її структурі.

3. Розроблено та науково обґрунтовано авторську концепцію підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури на засадах креативно-оздоровчої педагогіки, основними концептуальними напрямками якої визначено: модернізацію складових освітнього процесу із залученням інноваційних педагогічних і здоров'язберезувальних технологій та засобів фізичного виховання; створення креативного здоров'язберезувального освітнього середовища на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії; залучення майбутніх учителів до спортивно-оздоровчої діяльності.

Концепція спрямовує науковий пошук на досягнення мети і завдань підготовки майбутніх учителів початкових класів у єдності трьох взаємопов'язаних концептів: методологічного, теоретичного й технологічного.

Встановлено, що формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури у педагогічних закладах вищої освіти має реалізовуватися шляхом застосування взаємопов'язаних методологічних підходів (системного, діяльнісного, аксіологічного, компетентнісного, культурологічного, модульного), які в єдності забезпечують розв'язання завдань дослідження.

4. З'ясовано, що формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури має ґрунтуватися на сукупності загальнодидактичних (науковості, культуровідповідності, безперервності, розвивального і виховного навчання, індивідуалізації) та

специфічних (екстраполяції кращих зразків вітчизняного й зарубіжного досвіду на майбутню професійну діяльність, варіативності вибору змісту і форм навчання, контекстності, самоорганізації) принципів, спрямованих на підвищення якості професійної освіти педагогів.

Засобами експертного оцінювання визначено педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, а саме: насичення змісту професійно орієнтованих дисциплін з урахуванням специфіки креативно-оздоровчої педагогіки; створення креативного здоров'язберезувального освітнього середовища на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії; використання інноваційних педагогічних та здоров'язберезувальних технологій та засобів фізичного виховання в професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів; залучення майбутніх учителів до спортивно-оздоровчої діяльності.

5. Розроблено та науково обґрунтовано педагогічну систему підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, яка структурно відображає основні складники освітнього процесу, а функціонально забезпечує подолання наявних у практиці суперечностей за рахунок реалізації ідей креативно-оздоровчої педагогіки. Наголошено, що запропонована система є складником загальної системи професійної підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Її компоненти (мета, суб'єкти освітнього процесу, зміст підготовки, методи й засоби навчання, форми організації освітнього процесу і види навчальних занять, результат) взаємопов'язані, підпорядковані загальній меті фахової підготовки та відображають специфіку цього процесу.

Теоретично обґрунтовано й спроектовано структурно-функціональну модель педагогічної системи підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, яка складається з окремих блоків, що дозволяє розкрити динамічну структуру формування основних компонентів готовності майбутніх учителів початкових класів через поетапну зміну заходів педагогічного впливу. Концептуально-цільовий блок

репрезентує мету й завдання, методологічні підходи та принципи, що зумовлені соціальним замовленням на означену підготовку і мають законодавчо-нормативне підґрунтя; змістово-організаційний відображає структуру готовності, зміст підготовки, етапи, методи, форми, засоби навчання; контрольньо-оцінювальний містить критерії, показники, рівні сформованості досліджуваної готовності та очікуваний результат.

6. Конкретизовано критерії (мотиваційно-педагогічний, когнітивно-педагогічний, організаційно-педагогічний, професійно-рефлексивний), відповідні показники сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури. Для узагальнення та якісної характеристики результатів роботи виділено та схарактеризовано рівні сформованості досліджуваної готовності.

7. Відповідно до вимог стандартів вищої освіти теоретично обґрунтовано та окреслено цілі підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури. Загальну мету як уявний результат, програму дій щодо формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в закладах початкової освіти конкретизовано в стратегічних, тактичних і оперативних цілях. Стратегічні цілі пов'язані з поглибленням й удосконаленням системи знань, розвитком особистісних якостей, формуванням розуміння цінності здоров'я і важливості здоров'язбереження тощо. Тактичні визначають реальні завдання, що забезпечують формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури та орієнтовані на більш короткі часові проміжки, ніж стратегічні. Оперативні цілі відображають конкретні результати вдосконалення й поглиблення знань із певної проблеми або теми; формування конкретних особистісних якостей та здатностей застосовувати набуті знання та вміння в певних професійних ситуаціях.

Спроектовано зміст професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в закладах початкової освіти на засадах креативно-оздоровчої педагогіки, що визначає парадигму

здоров'язбереження в закладі освіти. Його проектування регламентовано професійними стандартами і відбувається на трьох рівнях: перший – освітньої програми, другий – навчальних дисциплін, планів позанавчальної й самостійної роботи здобувачів освіти, третій – навчального матеріалу, що корелює з рівнями очікуваних освітніх результатів підготовки.

8. З'ясовано, що з метою ефективної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури доцільним є застосування системи методів навчання, за якої пояснювально-ілюстративні, інформаційно-рецептивні способи опанування знань поєднуються з проблемно-розвивальними, здоров'язберезувальними методиками, які відповідають потребам організації освітнього процесу, спрямованого на формування досліджуваної готовності, дидактично підпорядковуються встановленим цілям, обраному змісту та результатам підготовки майбутніх учителів початкових класів. При цьому узвичаєні форми організації навчання мають поєднуватися з інноваційними (студентоцентроване, проблемне навчання, тренінги, «Будинок вільної дитини» М. Монтесорі, «Театр фізичного розвитку та оздоровлення» М. Єфименка, креативно-оздоровча педагогіка в умовах авторської школи А. Сологуба та ін.).

Обґрунтовано педагогічну доцільність опертя як на усталені педагогічні технології з їх методами і формами навчальної діяльності, так і на сучасні надбання педагогічної теорії й практики в поєднанні з досягненнями науково-технічного прогресу, зокрема інноваційними педагогічними та здоров'язберезувальними технологіями.

Визначено, що системотвірним напрямом у формуванні готовності майбутніх учителів початкової школи є самоосвіта та саморозвиток, що полягає у формуванні пріоритетного ставлення до власного здоров'я як найбільшої життєвої цінності, в опануванні та поглибленні знань, узагальненні досвіду застосування різноманітних методів та прийомів креативно-оздоровчої фізичної культури тощо.

9. Ефективність впливу обґрунтованих концептуальних положень щодо формування готовності майбутніх учителів початкової школи до викладання фізичної культури підтверджено в процесі педагогічного експерименту. Порівняльний аналіз його результатів засвідчив ефективність запропонованої педагогічної системи, розробленої на засадах креативно-оздоровчої педагогіки. Унаслідок проведеного формувального етапу експерименту в експериментальних групах відбулися статистично значимі зміни в рівнях сформованості всіх компонентів готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури.

Зокрема, наприкінці експерименту суттєво збільшилася частка респондентів із високим рівнем сформованості мотиваційно-педагогічного компонента – на 24 %, водночас зменшилася частка здобувачів освіти із низьким – на 28,3 %. Цей результат свідчить, що більшість респондентів прагне дотримуватися здорового способу життя, сповідувати цінності здоров'я. Помітно збільшилася частка студентів, які володіли необхідним комплексом знань на високому рівні (на 11,7 %); натомість на 17,5 % зменшилася частка майбутніх учителів, які демонстрували низький рівень сформованості цього компонента готовності.

Окрім того, за результатами реалізації експериментальної методики зріс рівень сформованості вмінь здоров'язбережувальної діяльності здобувачів освіти. Якщо на початку експерименту було 11,9 % осіб із високим рівнем сформованості організаційно-педагогічного компонента досліджуваної готовності, то наприкінці – 33,6 %. Зрушення відбулися і в рівнях сформованості професійно-рефлексивного компонента: частка респондентів із високим рівнем збільшилася на 17,2 %; натомість зменшилася частка майбутніх учителів із низьким (на 30,1 %) рівнем сформованості означеного компонента.

Вірогідність результатів дослідження підтверджено обрахунками критерію Пірсона χ^2 : рівень сформованості готовності майбутніх учителів

початкової школи до викладання фізичної культури в експериментальній та контрольній групах статистично значимий із імовірністю 95 %.

Результати педагогічного експерименту дозволили конкретизувати цілі, уточнити зміст, методи і форми професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів окресленої проблеми. Перспективи подальших наукових пошуків пов'язуємо з вивченням особливостей взаємодії вчителів початкових класів із соціальними інституціями з питань формування навичок і вмінь здоров'язбереження у молодших школярів й урахуванням результатів у процесі професійної підготовки у вищій школі; мотивацією професійного зростання вчителів початкової школи, зокрема їх орієнтацією на інноваційну діяльність тощо.

Додатки
Додаток А

**Кількість студентів ЗВО України за напрямом 013 Початкова освіта
(2019 рік, денна форма навчання)**

№ з/п	Назва закладу	Ліцензійний обсяг
1	2	3
1.	Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова	275
2.	Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди	150
3.	Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського	270
4.	Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди	120
5.	Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка	220
6.	Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка	80
7.	Київський університет імені Бориса Грінченка	250
8.	Комунальний заклад вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»	105
9.	Комунальний заклад вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського»	50
10.	Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради	150
11.	Комунальний заклад «Жовтоводський фаховий педагогічний коледж» Дніпропетровської обласної ради	90
12.	Житомирський державний університет імені Івана Франка	85
13.	Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького	105
14.	Бердянський державний педагогічний університет	200
15.	Комунальний вищий навчальний заклад «Запорізький педагогічний коледж» Запорізької обласної ради	170
16.	Державний вищий навчальний заклад «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»	120
17.	Комунальний заклад вищої освіти Київської обласної ради «Білоцерківський гуманітарно-педагогічний коледж»	150
18.	Комунальний вищий навчальний заклад «Новобузький педагогічний коледж»	200
19.	Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка	180

1	2	3
20.	Кременчуцький педагогічний коледж імені А. С. Макаренка	180
21.	Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка	100
22.	Комунальний заклад Сумської обласної ради «Путівльський педагогічний фаховий коледж імені С. В. Руднева»	100
23.	Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди	150
24.	Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія	360
25.	Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка	165
26.	Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича	180
27.	Педагогічний коледж Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича	320
28.	Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради	120
29.	Володимир-Волинський педагогічний фаховий коледж ім. А. Ю. Кримського Волинської обласної ради	90
30.	Волинський національний університет імені Лесі Українки	110
31.	Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет»	240
32.	Маріупольський державний університет	50
33.	Комунальний заклад «Покровський педагогічний коледж»	150
34.	Мукачівський державний університет	240
35.	Державний вищий навчальний заклад «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»	450
36.	Комунальний вищий навчальний заклад «Коломийський педагогічний коледж Івано-Франківської обласної ради»	125
37.	Олександрійський педагогічний фаховий коледж імені В. О. Сухомлинського	270
38.	Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка	100
39.	Львівський національний університет імені Івана Франка	75
40.	Комунальний заклад Львівської обласної ради «Самбірський фаховий педагогічний коледж імені Івана Филипчика»	130
41.	Комунальний заклад Львівської обласної ради «Бродівський педагогічний коледж імені Маркіяна Шашкевича»	100
42.	Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка	390
43.	Комунальний заклад «Балтський педагогічний фаховий коледж»	30
44.	Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»	270
45.	Комунальний заклад «Одеський педагогічний фаховий коледж»	100
46.	Комунальний заклад «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж»	120
47.	Рівненський державний гуманітарний університет	410

48.	Чортківський гуманітарно-педагогічний коледж імені Олександра Барвінського	210
49.	Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка	220
50.	Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка	30
51.	Херсонський державний університет	210
52.	Бериславський педагогічний коледж імені В. Ф. Беньковського	120
53.	Комунальний вищий навчальний заклад «Уманський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Т. Г. Шевченка»	50
54.	Комунальний вищий навчальний заклад «Корсунь-Шевченківський педагогічний коледж ім. Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради»	130
55.	Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини	325
56.	Комунальний заклад «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради	60
57.	Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя	55

Додаток Б

Навчальна програма спеціального курсу для студентів факультету початкового навчання «Теорія і практика креативно-оздоровчої фізичної культури у початковій школі»

Пояснювальна записка

Програму розроблено відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 20.04.2011 р. № 462) згідно з положеннями Концепції «Нова українська школа» (2016 р.).

Програма забезпечує реалізацію ідеї креативно-оздоровчої фізичної культури учнів початкової школи, що передбачає сприяння практичній реалізації ідеї гармонійного розвитку як утілення принципу дитиноцентризму, що відповідає Концепції «Нова українська школа» (2016 р.).

Програма ґрунтується на глибокому усвідомленні необхідності вияву суспільством як високого креативного, так і фізичного потенціалу людини. Адже саме це передусім зумовлює готовність до стратегічного прогресивного суспільно-економічного розвитку.

Із цієї причини модернізацію української педагогіки й Нової української школи доцільно спрямувати на утвердження ідей гуманістичної філософії, психології, педагогіки Г. Сковороди, К. Ушинського, А. Макаренка, В. Сухомлинського, Л. Занкова, М. Ярмаченка, В. Кременя, С. Гончаренка та ін.

Особливу цінність у досягненні суспільно-економічного прогресу мають пошуки сучасних фахівців з фізичної культури, які сприяли формуванню системи розвитку і загартовування. Серед них особливе місце посідають пошуки сучасних учених С. Батишева, І. Дичківської, педагогів-новаторів Ш. Амонашвілі, М. Гузика, О. Захаренка, М. Єфименка, А. Сологуба та ін.

Одним із багатьох кроків піднесення сучасної української освіти в особі кожної окремої дитини є утвердження її біологічної, соціальної та творчої природи, що може ефективно здійснюватися засобом упровадження педагогічних систем фізичної культури креативної-оздоровчої освіти.

Особливості креативно-оздоровчої фізичної культури учнів початкової школи відповідно до креативно-педагогічної системи й теорії синергетики полягають у відмові від закритої і переходу до креативної, відкритої системи освіти. У зв'язку з цим системі властиве поєднання організації й самоорганізації, навчання й самонавчання, менеджменту і самоменеджменту, моніторингу і самомоніторингу, освіти і самоосвіти учнів.

Ураховуючи психологічні та фізіологічні особливості учнів молодшого шкільного віку, суспільні запити, професійну і громадянську відповідальність, учителю, щоб визначитися в упровадженні системи, рекомендується:

- здійснити вибір гуманістичної парадигми як теоретичної основи, що зумовлює необхідність упровадження принципів гуманізму, демократизму, гуманітаризації, диференціації, індивідуалізації, єдності біологічного, соціального, креативного, як обов'язкової умови успішної

- життєдіяльності дитини та утвердження загальнолюдських та національних цінностей;
- утілювати принцип єдності розвитку креативності та фізичного потенціалу дитини як такого, що визначає найбільш важливу особливість системи – розуміння творчості як специфічної діяльності, а фізичний розвиток дитини обов'язковим складником у загальній системі фізичної культури в початкових класах ЗЗСО;
  - уважати за необхідне в сучасній освіті молодого покоління дітей та молоді значення здійснювати втілення принципу креативно-оздоровчої фізичної культури як необхідності й обов'язковості, що сприятиме резистентності молоді до будь-яких захворювань та збагачення людських ресурсів у розбудові сучасної нової освіти;
  - упроваджувати педагогічну систему креативно-оздоровчої освіти, що зумовлює підвищення відкритості педагогів та учнів початкової ланки до змін, створення ними будь-чого принципово нового та неспинного особистого креативного та фізичного розвитку;
  - системно залучати до самоорганізації учнів початкової школи, які орієнтуються на особисту самореалізацію засобом безперервної освіти і самоосвіти та креативного та фізичного розвитку у розв'язанні проблем особистісної творчої самореалізації і професійної орієнтації;
  - утілювати основні дидактичні принципи креативно-оздоровчої освіти, що визнають учня початкових класів як головну дійову особу власного життя, яка оволодіває початковими знаннями щодо творчої та оздоровчої діяльності.

Для розв'язання проблем мотивації учнів ця програма передбачає посилення ролі особистісного залучення учня до власного фізичного розвитку. У зв'язку із цим рекомендується впровадження «Особистого щоденника учня початкової школи», у якому не передбачається жорстка опіка учня. Адже облік поточних оцінок учнів, підписи батьків та вчителів перешкоджають реалізації гуманістичної освіти. Виходячи із цього, креативно-оздоровча фізична культура передбачає створення оптимальних психолого-педагогічних умов, які сприяють:

- утвердженню творчого та фізично здорового устрою власної життєдіяльності дитини як учня на принципах гуманізму, що передбачає різноманітну творчу та оздоровчу діяльність;
- залученню учнів до самоорганізації і спонукання їх до самоаналізу власних навчальних досягнень та розроблення індивідуальних програм, планів і творчих звітів як освітнього значення, так і загартовування тощо;
- системну психолого-педагогічну підтримку учнів, що ґрунтується на розумінні особистості дитини як господаря власного життя, а батьків, вчителів як послідовних і гнучких, терплячих і вдумливих помічників.

У системі креативно-оздоровчої фізичної культури, навчання та розвитку учня вчитель, як керівник освітньої діяльності, визначає свою позицію, поведінку, стиль і функції, виходячи із гуманістичних філософських, психологічних та педагогічних засад. Адже саме вони узгоджуються з ідеями креативно-педагогічної системи, органічно поєднуючи в собі якості педагога-гуманіста – громадянина, філософа, психолога, валеолога, консультанта,

експерта, координатора, що виявляє його високу професійну компетентність. А відповідно до неї і високий рівень якості сучасної фізичної культури молодого покоління, що, безумовно, можливо за умови оволодіння спеціальним фондом знань.

Зміст Програми (орієнтовно 48 год)

Тема 1. Концепція креативної педагогіки А. Алейнікова, А. Сологуба, В. Мадзігона, С. Сисоєвої. Модель креативної особистості В. Моляко, В. Рибалки, А. Сологуба та ін. Якості креативної особистості. Життя та діяльність видатних українських учених та вчених світу М. Амосова, С. Андронаті, В. Бар'яхтара, В. Вернадського, С. Гончаренка, В. Кременя, І. Мечнікова, Б. Патона, О. Палладіна, Л. Пісаржевського, В. Походні, І. Пулюя, В. Скопенка, М. Холодного, О. Шалімова, М. Янгеля та ін. Якості креативної особистості й особливості життєдіяльності: наявність значущої, нової й громадськи корисної, гідної мети. Програма та технологія самоорганізації вченого: самоменеджмент, самоосвіта, самомоніторинг.

Тема 2. Стратегія на все життя. Тактика творчого пошуку креативної особистості. Оперативне мистецтво. Головні якості творчого життя. Бар'єри психологічної інерції. Закономірності становлення й розвитку креативної особистості.

Тема 3. Мета креативної особистості. Критерії і вибір мети. Системна ієрархія цілей. Аналіз наслідків і перспектив виконання першої мети.

Практичне заняття 1: Аналіз гідної мети креативних особистостей – відомих вчених, інженерів, митців, письменників. Ділова гра «Зовнішні обставини і діяльність креативної особистості». Внутрішні обставини. Метод і план розробки «ідеального проєкту» в «грі» креативної особистості із зовнішніми й внутрішніми обставинами. Структура гри.

Тема 4. Дебют творчого життя. Якість початкової освіти і зовнішні обставини формування своєї мети. Головний конфлікт. Умови, що збільшують імовірність зустрічі з новою гідною метою. Дії креативної особистості, що забезпечують успішний дебют.

Практичне заняття 2: Складання особистої програми і плану самоосвіти як засіб досягнення мети, гідної сучасної креативної, фізично здорової особистості.

Тема 5. Самовиховання. Розроблення програми та плану життєтворчості педагога як креативної особистості. Загальнокультурна освіта. Вироблення аналітичного ставлення до будь-якої інформації, вивчення правових норм тощо.

Тема 6. Програма здорового способу життя: погляди і система зміцнення та фізичного розвитку М. Горена, О. Дубровського, П. Іванова, Б. Нікітіна та ін.

Обґрунтування ідей здорового способу життя наукою, досвідом, мистецтвом, літературою, історією.

Практичне заняття 3: Складання особистої програми і плану фізичного розвитку як засіб досягнення мети гідної, креативної та фізично здорової особистості.

Тема 6. Критика системи виховання споживача ідеалів. Самовиховання самодостатньої особистості молодших школярів. Про місце масової псевдокультури, кіно, спорту, модних хобі в житті креативної особистості.

Практичне заняття 4. Аналіз захоплень креативних особистостей.

Тема 7. Міттельшпіль креативної особистості. Характеристика енергетичних витрат на професію, побут, родину. Зверхспеціалізація. Головний конфлікт життєдіяльності креативної особистості. Зусилля щодо впровадження. Тактика при боротьбі за визнання. Вибір і вирішення більш важливої мети – надмети креативної особистості. Робота з підготовки до переходу до надмети, парадокс творчої праці й нагорода за нього.

Практичне заняття 5. Визначення та формулювання надмети креативної особистості. Аналіз життєтворчості О. Богомольця, В. Вавилова, В. Вернадського, А. Ейнштейна, П. Кюрі, М. Склодовської-Кюрі, І. Жоліо-Кюрі, Г. Менделя, А. Муасана, В. Плотнікова та ін. визнаних учених – творців теорій, учень, законів. Аналіз життєтворчості інженерів-винахідників М. Андрусова, С. Корольова, М. Кравчука, В. Глушкова, В. Глушко, Ю. Кондратюка, А. Люльки, А. Наумовця.

Тема 8. Організація творчого колективу. Усвідомлення актуальності й формулювання ідеї пошуку. Підготовка ширококомасштабного впровадження. Захоплення колективу ідеєю та творчими планами. Продовження особистого впровадження, відмова від авантюри.

Тема 9. Вибір гідної мети. Перший перехід у надсистему цілей (від конкретної технологічної або наукової мети-1, а потім до загальнотехнічної або загальнонаукової мети-2. Зондування підходів до мети-3. Боротьба за подальший нормальний розвиток мети-1 та виступи проти невартого застосування результатів, отриманих при досягненні мети-1.

Практичне заняття 6. Аналіз ситуації переходу до гідної мети-2 у практиці креативних особистостей, які сповідують здоровий спосіб життя.

Тема 10. Створення наукової школи. Учені-одинаки. Причини посиленої витрати часу на організаційні роботи. Переростання колективу в школу. Розвиток якостей креативної особистості у членів школи. Підготовка колег-викладачів і колег-розроблювачів. Філософія застосування знань.

Тема 11. Явище руйнації наукової школи. Причини і механізми псування школи. Поява компліативних робіт при низьких етичних і наукових вимогах. Зростання кількості учнів, які втрачаються. Засоби боротьби із «псуванням»

школи. Перетворення учнів і колег на креативних особистостей. Здорова наукова конкуренція.

Практичне заняття 7. Аналіз ситуацій наукового суперництва.

Тема 12. Ендшпіль переходу до гідної мети-2. Другий надсистемний перехід – конкретної технічної проблеми – мети-3. Складання програми досягнення мети-3.

Практичне заняття 8. Аналіз життєвої стратегії конкретної креативної фізично загартованої особистості.

Тема 13. Процес переходу від школи до наукового напрямку. Труднощі переходу. Розширення фронту боротьби. Розроблення і впровадження мети-3. Принципово нові результати. Внутрішні обставини. Поступове згортання особистої роботи з мети-2 для концентрації зусиль на меті-3. Постійне самовдосконалення. Граничні репресії, захоплення архіву (продовження роботи, збереження дублікату архіву, підготовка історичної довідки).

Практичне заняття 9. Аналіз ендшпілю креативної та фізично здорової особистості відповідно Програми пошукової діяльності.

Тема 14. Постендшпіль. Формування наукового напрямку. Підготовка кроків, що попереджають дії згасання креативної особистості. Використання раніше підготовленої історичної довідки або написаних книг. Критичне осмислення всього написаного креативною особистістю вченого, що зумволює його безперервний рух уперед наростаючими темпами. Перехід від досягнення до сукупності рухів – зверхруху. Боротьба за монополію у зверхрусі. Перетворення зверхруху на войовниче гальмо подальшого прогресу. Створення фонду гідної надмети.

Тема 15. Аналіз біографій креативних особистостей, геніальних, видатних та відомих учених-педагогів, першовідкривачів, розробників системи оздоровлення та загартування людини

Практична робота 10. Пошуки педагогічної системи особистої діяльності вчителя фізичної культури початкової школи.(Індивідуальні звіти студентів як форма проведення заліку).

Додаток В

Протокол психолого-педагогічного моніторингу

Учитель: _____ Клас: _____ Дата: _____ 20__ р.

Тема уроку: _____

Мета уроку: _____

Тема дослідження: «Освіченість та психічний розвиток учня початкової школи».

Об'єкт дослідження: рівень освіченості та психічного розвитку особистості учня.

Предмет дослідження: загальний рівень володіння навчальним матеріалом та психічний розвиток учня і креативності, яку він виявляє по наслідках навчального року.

Завдання дослідження: встановити рівень успішності навчання учня з предметів навчального плану та визначити загальний розвиток його психіки та креативності.

№ з/п	Фонд знань, умінь і навичок	Оцінка	Рівень розвитку психіки	Оцінка	Рівень креативності	Оцінка
1	Правильність		Концентрація і стійкість уваги		Зіркість у пошуку проблем	
2	Повнота		Переключення уваги		Оригінальність мислення	
3	Глибина		Розподіл уваги		Швидкість мислення	
4	Усвідомленість		Обсяг уваги		Зіркість у пошуку проблеми	
5	Систематичність		Готовність пам'яті до запам'ятовування		Ретельність у розробці програми подальшої діяльності	
6	Системність		Обсяг пам'яті		Розробка плану дії	
7	Гнучкість		Точність пам'яті		Продуктивність пошуку проблем діяльності	
8	Рухомість		Довготривалість пам'яті		Моделювання	
9	Міцність		Готовність пам'яті до відтворення		Аналіз і узагальнення результатів	
10	Дієвість		Сила уяви і фантазії		Готовність до обговорення результатів пошуку	
11	Узагальненість		Емоційність		Звіт батькам про особисті досягнення	
12	Широта		Вольові якості		Емпатійність у спілкуванні	
Усього в балах:						
Усього у відсотках:						

Примітка: вищий рівень освіти та розвитку: 75–100 %; високий рівень досягнень: 50–75 %; середній рівень досягнень: 25–50 %; низький рівень досягнень: 0–25 %.

Спостереження: _____

Висновки та рекомендації: _____

Педагог-експерт: _____

Додаток Г

Протокол психолого-педагогічного моніторингу

Учитель: _____ . Клас: _____ Дата: _____ 20__ р.

Тема уроку: _____

Мета уроку: _____

Тема дослідження: «Психологічний клімат на уроці фізичної культури в початковій школі».

Об'єкт дослідження: емоційний стан учнів та педагогічна діяльність вчителя.

Предмет дослідження: характер емоційних переживань учнів та відповідність діяльності вчителя концепції креативно-оздоровчої освіти.

Мета дослідження: визначити рівень психологічного клімату освітнього процесу на уроці фізичної культури у початковій школі.

Завдання дослідження: визначити рівень психологічного клімату на уроці; визначити стимулювальні і гальмувальні чинники створення психологічного клімату розвитку креативності; проаналізувати одержані результати та надати рекомендації вчителю.

Методика дослідження: Критеріями визначення рівня психологічного клімату (ПК) на уроці є: тональність настрою та загальна творча активність учасників освітнього процесу. Оцінювання діяльності вчителя здійснюється за трибальною шкалою (0, 1, 2). При оцінюванні за першим критерієм враховується настрій (N), який домінує та ступінь активності учнів (A), який може бути визначений з урахуванням параметрів: ініціативності, результативності і старанності учнів. Загальна оцінка психологічного клімату визначається за формулою:

$$ЗПК = \frac{\sum N_{п} + \sum A_{п}}{\sum N_{т} + \sum A_{т}} \cdot 100 = x \%,$$

де $\sum N_{п} + \sum A_{п}$ – сума практично одержаних балів; $\sum N_{т} + \sum A_{т}$ – сума теоретично можливих балів (максимально можлива кількість – 32 бали).

Далі слід визначити один із чотирьох рівнів.

№ з/п	Суб'єкти діяльності	Критерії визначення психологічного клімату		Примітка
		Настрій (N)	Активність (A)	
1	Учитель фізкультури			
2	Учні, які належать до основної групи			
3	Учні звільнені від уроків (інваліди)			
4	Учні відсутні за станом здоров'я			
Усього балів:				
Загальна оцінка у балах:				
Загальна оцінка у відсотках:				

Примітка: вищий рівень: психологічний клімат визначається ентузіазмом, натхненням, прагненням учнів до освіти, доброзичливістю в стосунках, а

колектив учнів убачає перспективу своєї освітньої діяльності й усвідомлює її необхідність, що обумовлюється учнями на 85–100 %; високий рівень: психологічний клімат характеризується відсутністю конфліктів, але активність учнів уповільнена, вони задоволені один одним, а робочий день триває в приємних контактах і творчому спілкуванні, що зумовлюється учнями на 60–84 %; середній рівень: психологічний відзначається пасивністю стану учасників освітнього процесу та низькою зацікавленістю діяльністю, відсутні чіткі цілі й епізодично порушуються міжособистісні відносини між учнями на 25–59 %; низький рівень: психологічний клімат відзначається пасивністю всіх учасників освітнього процесу, що супроводжується переживаннями неприємних емоційних станів. Велика частка енергії учнів і вчителя спрямовується на подолання бар'єрів, що не пов'язані з професійною діяльністю вчителя та поведінкою учнів на 25-0 %.

Спостереження: _____

Висновки та рекомендації: _____

Педагог-експерт: _____

Додаток Д

Протокол психолого-педагогічного моніторингу

Учитель: _____ Клас: _____ Дата: _____ 20__ р.

Тема уроку: _____

Мета уроку: _____

Тема дослідження: «Якість професійної діяльності вчителя фізичної культури».

Об'єкт дослідження: професійна діяльність учителя фізичної культури.

Предмет дослідження: умови креативно-оздоровчої освіти учнів початкової школи.

Мета дослідження: установити рівень якості професійної діяльності учителя фізичної культури.

№ з/п	Психолого-педагогічна діяльність учителя	Оцінка	Умови розвитку мотивів учнів	Оцінка	Умови розумового розвитку учнів	Оцінка
1	2	3	4	5	6	7
1	Привітання і мовлення вчителя		Умови психологічної підтримки		Рівень науковості	
2	Увага вчителя до зовнішнього вигляду		Автономність і умови діяльності в колективі		Осмислення знань	
3	Увага вчителя до рухової діяльності		Умови вияву внутрішніх потреб		Систематизація знань	
4	Увага вчителя до санітарно-гігієнічних умов		Умови вияву вільного вибору змісту, індивідуальних видів роботи		Самостійна творча робота	
5	Увага вчителя до пунктуальності		Змістовність і організація взаємодії в системах «учень – учитель», «учень – учень»		Умови аналізу й синтезу	
6	Організація уваги учнів		Умови пошуку способу виконання завдань		Умови порівняння	
7	Підготовка робочих місць		Умови формування навичок навчальної роботи		Умови абстрагування	
8	Тактовність учителя		Ситуації внутрішньої гармонії чи суперечності у змісті завдань		Умови узагальнення	
9	Зовнішній вигляд учителя		Ситуації умов переходу до більш складних завдань		Умови класифікації і систематизації	

1	2	3	4	5	6	7
10	Використання ІКТ на уроці		Соціальна значущість завдань		Умови формування понять	
Усього в балах:						
Усього у відсотках:						

Примітка: вищий рівень розвитку: 75-100 %; високий рівень розвитку: 50-75 %; середній рівень розвитку: 25-50 %; низький рівень розвитку: 0-25 %

Спостереження: _____

Висновки та рекомендації: _____

Педагог-експерт: _____

Додаток Е

Протокол психолого-педагогічного моніторингу

Учитель: _____ Клас: _____ Дата: _____ 20__ р.

Тема уроку: _____

Мета уроку: _____

Тема дослідження: «Професійна готовність учителя до креативно-оздоровчої освіти учнів початкової школи».

Об'єкт дослідження: професійна діяльність учителя.

Предмет дослідження: характеристика особистості вчителя і якості його професійної діяльності.

Мета дослідження: встановити професійну готовність учителя фізичної культури до креативно-оздоровчої освіти.

Завдання: визначити особистісні якості, професійні знання, вміння та навички вчителя – рівні його професійної готовності; установити стимулювальні та гальмувальні фактори педагогічної діяльності вчителя; розробити рекомендації для вчителя щодо підвищення його професійної готовності.

Методика дослідження: для вербального та математичного оцінювання професійної готовності вчителя фізичної культури до креативно-оздоровчої освіти визначаються якості особистості вчителя та професійні знання, уміння і навички. Для цього враховуються критерії та трибальна шкала (0, 1, 2). В оцінюванні визначається один із чотирьох рівнів за формулою:

$$\text{ПГВ} = \frac{\text{СУМА ПРАКТИЧНО ОДЕРЖАНИХ БАЛІВ}}{\text{СУМА ТЕОРЕТИЧНО МОЖЛИВИХ БАЛІВ}} * 100$$

№ з/п	Якості особистості вчителя	Оцінка	Професійні знання, уміння та здібності вчителя	Оцінка
1	2	3	4	5
1.	Рівень мовної культури		Володіти сучасною теорією гуманістичної креативної освіти	
2.	Фізичний розвиток		Індивідуалізувати навчання	
3.	Інтелектуальний розвиток і спеціальна підготовка		Модернізувати, розробляти педагогічні ідеї, програми, системи	
4.	Світогляд і загальна освіченість		Стимулювати потребу до розвитку здібностей	
5.	Ентузіазм		Консультувати без приниження	

1	2	3	4	5
6.	Почуття гумору		Утримуватися від втручання у діяльність без потреби учня	
7.	Гнучкість мислення і здатність відмовитися від догм		Створювати стан розкнутості учня та намагання	
8.	Оригінальність мислення		Схвалювати думки та дії учнів	
9.	Оптимістичність настрою		Підтримувати учнів, які не користуються авторитетом	
10.	Готовність до самоосвіти		Підтримувати учнів, які не виявляють рухової активності	
11.	Рефлексивність		Створювати творчі групи чи колективи	
12.	Ґрунтовність		Створювати ситуації пошуку вирішення поточних проблем	
13.	Зрілість		Використовувати ініціативу учнів у їх активізації	
14.	Емоційна стабільність		Терпіти безладдя і хаос	
15.	Спостережливість		Організовувати освіту як співтворчість	
16.	Терпимість до недоліків		Об'єктивність і ґрунтовність оцінювання навчальних досягнень учнів	
Усього:				
Загальна оцінка в балах:				
Загальна оцінка у відсотках:				

Примітка: вищий рівень розвитку: 75-100 %; високий рівень розвитку: 50-75 %; середній рівень розвитку: 25-50 %; низький рівень розвитку: 0 %.

Спостереження: _____

Висновки та рекомендації: _____

Педагог-експерт: _____

Додаток Ж

**Протокол психолого-педагогічного моніторингу якості
креативно-оздоровчої фізичної культури учнів початкової школи**

Учитель _____ Клас _____ Дата _____

Тема уроку:

Мета уроку:

Тема дослідження: «Умови розвитку креативності учнів початкової школи на уроках фізичної культури»

Мета моніторингу: визначити умови початкової фізичної культури учнів початкової школи та їх відповідність положенням Концепції креативно-оздоровчої фізичної культури, виховання та розвитку.

Методика дослідження. Для вербального та математичного оцінювання умов розвитку креативності учнів визначається рівень відповідності педагогічної діяльності вчителя вимогам концепції креативно-оздоровчої освіти. Експерт застосовує критерії оцінювання якості освіти, які встановлюються за трибальною шкалою (0, 1, 2). У висновках слід визначити один із трьох рівнів якості освіти.

№ з/п	Організаційна діяльність	Оцінка	Навчальна діяльність	Оцінка	Виховна діяльність	Оцінка
1.	Виконання визначеного плану уроку		Реалізація принципу науковості		Моральна і світоглядна спрямованість уроку	1
2.	Ефективність та доречність використання засобів наочності		Утілення принципу наочності		Формування навчальних навичок учня	
3.	Реалізація основних гігієнічних вимог, дотримання правил охорони праці та техніки безпеки		Реалізація принципу : міцності, усвідомленості і системності знань, умінь і навичок		Втілення ідей санітарно-гігієн. виховання	
4.	Реалізація основних психологічних вимог: психологічна підтримка, автономність, діяльності в учнівському колективі, вияв внутрішніх потреб тощо.		Дотримання принципу доступності у навчанні		Розвиток псих. особливостей креативного мислення	

Примітка: На зворотній стороні протоколу радимо в ході відвідування уроку фіксувати спостереження для накопичення інформації щодо визначення якості освіти та формулювання висновків і рекомендацій вчителю, звіту директору школи тощо.

Педагог-експерт:

Додаток И

Методика «Ціннісні орієнтації» (М. Рокич)

Інструкція до тесту

Зараз Вам буде запропонований набір із 18 карток із позначенням цінностей. Ваше завдання – розкласти їх у порядку значущості для Вас як принципів, якими Ви керуєтеся у житті.

Уважно вивчіть таблицю і, вибравши ту цінність, яка для Вас найбільш значуща, помістіть її на перше місце. Потім виберіть другу за значущістю цінність і помістіть її за першою. Потім виконайте те саме з усіма цінностями. Найменш важлива залишиться останньою, на 18 місці.

Не поспішайте. Кінцевий результат повинен відбивати Вашу справжню позицію.

Тестовий матеріал

Список А (термінальні цінності):

1. активна діяльна життя (повнота та емоційна насиченість життя);
2. життєва мудрість (зрілість суджень і здоровий глузд, що досягаються життєвим досвідом);
3. здоров'я (фізичне і психічне);
4. цікава робота;
5. краса природи і мистецтва (переживання прекрасного в природі і в мистецтві);
6. любов (духовна і фізична близькість з коханою людиною);
7. матеріально забезпечене життя (відсутність матеріальних труднощів);
8. наявність хороших і вірних друзів;
9. суспільне покликання (повага оточуючих, колективу, товаришів по роботі);
10. пізнання (можливість розширення своєї освіти, кругозору, загальної культури, інтелектуальне розвиток);
11. продуктивна життя (максимально повне використання своїх можливостей, сил і здібностей);
12. розвиток (робота над собою, постійне фізичне і духовне вдосконалення);
13. розваги (приємне, необтяжливе проведення часу, відсутність обов'язків)
14. свобода (самостійність, незалежність у судженнях і вчинках)
15. щасливе сімейне життя

16. щастя інших (добробут, розвиток і вдосконалення інших людей, всього народу, людства в цілому)
17. творчість (можливість творчої діяльності)
18. впевненість у собі (внутрішня гармонія, свобода від внутрішніх протиріч; сумнівів).

Список Б (інструментальні цінності):

1. акуратність (охайність), вміння тримати в порядку речі, порядок у справах;
2. вихованість (гарні манери);
3. високі запити (високі вимоги до життя і високі домагання);
4. життєрадісність (почуття гумору);
5. старанність (дисциплінованість);
6. незалежність (здатність діяти самостійно, рішуче);
7. непримиренність до недоліків у собі та інших;
8. освіченість (широта знань, висока загальна культура);
9. відповідальність (почуття боргу, вміння тримати своє слово);
10. раціоналізм (вміння тверезо і логічно мислити, приймати обдумані, раціональні рішення);
11. самоконтроль (стриманість, самодисципліна);
12. сміливість у отстаюваннях своєї думки, поглядів;
13. тверда воля (вміння настояти на своєму, не відступати перед труднощами)
14. терпимість (до поглядів і думок інших, вміння прощати іншим їхні помилки та омани)
15. широта поглядів (вміння зрозуміти чужу точку зору, поважати інші смаки, звичаї, звички)
16. чесність (правдивість, щирість)
17. ефективність у справах (працьовитість, продуктивність у роботі)
18. чуйність (дбайливість)

Інтерпретація результатів тесту

Аналізуючи ієрархію цінностей, слід звернути увагу на їх угруповання випробуванням у змістовні блоки по різних підставах. Так, наприклад, виділяються «конкретні» й «абстрактні» цінності, цінності професійної самореалізації й особистого життя і т. д. Інструментальні цінності можуть групуватися в етичні цінності, цінності спілкування, цінності справи; індивідуалістичні і конформістські цінності, альтруїстичні цінності; цінності самоствердження і цінності прийняття інших і т. д.

КЛЮЧ

Система цінностей		Список А Термінальні цінності						Список Б Інструментальні цінності					
1	Особистісні	2а	3а	6а	12а	15а	18а	16	26	46	96	116	166
	Суспільні	1а	5а	8а	13а	14а	16а	66	76	126	146	156	186
	Професійні	4а	7а	9а	10а	11а	17а	36	56	86	106	136	176
	(відображують самореалізацію суб'єкта)												
2	Самоствердження	2а	3а	9а	12а	16а	18а	36	66	86	116	126	166
	Спілкування	1а	5а	6а	8а	13а	15а	16	46	76	146	156	186
	Справи	4а	7а	10а	11а	14а	17а	26	56	96	106	136	176
	(дані корелюють із вектором спрямованості)												
3	Індивідуалістичні	1а	3а	9а	12а	14а	17а	36	66	96	126	136	166
	Конформістські	4а	6а	7а	8а	13а	18а	26	46	56	86	116	176
	Альтруїстичні	2а	5а	10а	11а	15а	16а	16	76	106	146	156	186
(спрямованість у системі міжособистісних відносин)													

Додаток К

Діагностика спрямованості навчальної мотивації Т. Дубовицької

(ПІБ) _____

Вік _____ Дата _____

Інструкція: Вам пропонується взяти участь у дослідженні, спрямованому на підвищення ефективності навчання. Прочитайте кожне висловлювання і висловіть своє ставлення до досліджуваного предмета, проставивши навпроти номера висловлювання свою відповідь, використовуючи для цього такі позначення:

- Правильно (+);
- Мабуть, правильно (+ -);
- Мабуть, неправильно (-);
- Неправильно (- -).

Текст тест-опитувальника

1. Вивчення певного предмета дасть мені можливість дізнатися багато важливого для себе, проявити свої здібності.
2. Досліджуваний предмет мені цікавий, і я хочу знати з даного предмета якомога більше.
3. Навчальні завдання з даного предмета мені нецікаві, я їх виконую, бо цього вимагає викладач.
4. Труднощі, що виникають при вивченні даного предмета, роблять його для мене ще більш захоплюючим.
5. При вивченні даного предмета, крім підручників і рекомендованої літератури, самостійно читаю додаткову літературу.
6. Вважаю, що важкі теоретичні питання з даного предмета можна було б не вивчати.
7. Якщо щось не виходить з даного предмета, намагаюся розібратися і дійти до суті.
8. На заняттях з даного предмета у мене часто буває такий стан, коли «зовсім не хочеться вчитися».
9. Активно працюю і виконую завдання тільки під контролем викладача.
10. Матеріал, досліджуваний з даного предмета, з цікавістю обговорюю у вільний час зі своїми одногрупниками (друзями).
11. Намагаюся самостійно виконувати завдання з цього предмета, не люблю, коли мені допомагають.
12. Вважаю, що всі знання з даного предмета є важливими і по можливості потрібно знати з даного предмета якомога більше.
13. Оцінка з цього предмета для мене важливіша, ніж знання.
14. Мої інтереси і захоплення у вільний час пов'язані з даним предметом.
15. Предмет дається мені важко, і мені доводиться змушувати себе виконувати навчальні завдання.

Обробка результатів Підрахунок показників опитувальника проводиться відповідно за ключем, де «Так» означає позитивні відповіді (правильно: мабуть, правильно), а «Ні» – негативні (мабуть, неправильно; неправильно).

Пам'ятайте, що якість наших рекомендацій буде залежати від щирості й точності Ваших відповідей. Дякуємо за участь в опитуванні.

Ключ

Так	1,2, 5. 6,8,11,12,14
Ні	3,4, 7,9,10,13, 15

За кожне співпадіння з ключем нараховується один бал. Чим вище сумарний бал, тим вище показник внутрішньої мотивації вивчення предмета. При низьких сумарних балах домінує зовнішнім мотивації вивчення предмета.

Аналіз результатів

Отриманий в процесі обробки відповідей випробуваного результат розшифровується таким чином:

0 – 10 балів – зовнішня мотивація;

11 – 15 балів – внутрішня мотивація.

Для визначення рівня внутрішньої мотивації можуть бути використані також такі нормативні межі:

0 – 5 балів – низький рівень внутрішньої мотивації;

6 – 14 балів – середній рівень внутрішньої мотивації;

15 балів – високий рівень внутрішньої мотивації.

Для якісного аналізу результатів питання розділені на наступні групи:

1. Цінність знань – позитивні відповіді щодо суджень 1,11,14,17 (максимальна кількість балів 8).

2. Самостійність у вивченні предмета – позитивні відповіді щодо суджень 6,8,12 (максимальна кількість балів 6).

3. Пасивність у вивченні предмета – позитивні відповіді щодо суджень 7,10,13 (максимальна кількість балів 6)

4. Труднощі у вивченні предмета – позитивну відповідь щодо судження 18 (максимальна кількість балів 2)

5. Інтерес до предмета – позитивні відповіді щодо судження 2,5,19 (максимальна кількість балів 6)

6. Негативне ставлення до занять – позитивні відповіді щодо суджень 3,4,9 (максимальна кількість балів 6)

7. Негативне ставлення до предмета – позитивні відповіді щодо суджень 15,16,20 (максимальна кількість балів 6).

Ступінь даних проявів: 0 – 25% – низька

30 % – 70 % – середня

75 % – 100 % – висока

Знак результату, отриманий при підсумовуванні балів, показує наявність або відсутність даних проявів.

Додаток Л

Методика оцінювання когнітивного потенціалу в навчанні (М. Шевандрін)

Інструкція: Оцінюючи запропоновані твердження, Вам необхідно вибрати один із варіантів відповідей, поставивши 2, якщо твердження правильне завжди; 1 – якщо твердження правильне іноді; 0 – ніколи.

Текст опитувальника

I. На заняттях я слухаю і розумію:

- 1) пояснення викладача, які не спираються на засоби наочності;
- 2) пояснення викладача, які спираються на засоби наочності;
- 3) питання викладача «до засобів наочності»;
- 4) питання викладача про зв'язки між явищами, представленими в наочній формі;
- 5) відповіді товаришів під час опитування;
- 6) оцінюю свою власну відповідь, слухаю самого себе;

II. Коли я працюю з наочністю, то:

- 1) формулюю питання до ілюстрованих фактів і явищ;
- 2) схематизується текст, представляю його в таблиці схем;
- 3) самостійно виготовляю наочний посібник на основі читання;
- 4) даю обґрунтування, коли наочний посібник може бути використано;
- 5) даю наочне і логічне пояснення матеріалу на основі самостійного виготовлення наочного посібника;
- 6) формулюю питання до наочних посібників і оцінюю їх.

III. Коли я працюю з текстом, то:

- 1) викладаю текст своїми словами;
- 2) поділяю текст на логічні частини і складаю план;
- 3) систематизую навчальний матеріал;
- 4) роблю вступ до мого повідомлення;
- 5) будую логічно закінчений розповідь;
- 6) розкриваю матеріал у порівнянні.

IV. У процесі оперування знаннями я:

- 1) користуюся довідковою літературою;
- 2) роблю узагальнення на підставі ряду викладених фактів;
- 3) формулюю пізнавальну задачу, що міститься в тексті;
- 4) висловлюю власне ставлення до фактів і подій;
- 5) самостійно формулюю питання;
- 6) зіставляю новий матеріал з уже відомими фактами, положеннями.

V. Проявляю творчу самостійність у навчанні:

- 1) при вирішенні навчальних завдань, пропонованих викладачем на занятті;
- 2) при вирішенні навчальних завдань, виконуючи домашнє завдання;
- 3) проводжу елементарне дослідження на основі декількох джерел (документів, спостережень, експериментів);
- 4) проводжу аналіз, порівняння, зіставлення;
- 5) роблю висновки;
- 6) роблю узагальнення на основі ряду фактів, положень.

VI. Я застосовую знання на практиці:

- 1) формулюю гіпотезу в дослідницькому пошуку;
- 2) намічаю шляхи перевірки гіпотези;
- 3) проводжу елементарне дослідження у зв'язку із залученням додаткового матеріалу до досліджуваної теми;
- 4) здійснюю перенесення раніше засвоєних знань на розгляд нових фактів, явищ;
- 5) здійснюю перенесення знань на розгляд поточних подій;
- 6) застосовую знання у своїй громадській діяльності (у ВНЗ і поза ним).

Оброблення результатів. Рівні вираженості когнітивного потенціалу в навчанні характеризуються сформованістю основних когнітивних знань студента.

Результат за методикою оцінюється шляхом підсумовування всіх балів: за відповідь «ЗАВЖДИ» – 2 бали, за відповідь «ІНОДІ» – 1 бал, за відповідь «НИКОЛИ» – 0 балів. 0–23 бали – низький когнітивний потенціал. 24–47 балів – середній когнітивний потенціал. 48–72 балів – високий когнітивний потенціал.

Додаток М

Шановний учаснику анкетування!

Ваша думка важлива для розвитку освіти. Ця анкета дозволить нам визначити мотиви навчання для Вас як у майбутніх учителів. Будь ласка, дайте відповіді на запитання.

Опитування проводиться відповідно до методики «Спрямованість на набуття знань» (Т. Ільїна, Н. Курдюкова).

Інструкція. Тобі пропонується перелік тверджень-запитань із парними відповідями. Із двох потрібно вибрати одну відповідь і напроти номера запитання записати її.

Текст опитувальника

1. Отримавши погану оцінку ти, прийшовши додому:
  - А) відразу сідаєш за уроки, повторюючи і те, що вивчив погано;
  - Б) сідаєш до телевізора чи просто відпочиваєш, оскільки урок з даної дисципліни буде лише через декілька днів.
2. Після того, як отримав гарну оцінку ти:
  - А) продовжуєш ретельно готуватися до наступного уроку.
  - Б) особливо не готуєшся, оскільки сподіваєшся, що тебе не запитують.
3. Чи буває, що ти залишаєшся незадоволений відповіддю, а не оцінкою:
  - А) так; Б) ні.
4. Що для тебе навчання:
  - А) пізнання нового; Б) тяжка, втомлююча справа.
5. Твої оцінки залежать від ретельності підготовки до уроку:
  - А) так; Б) ні.
6. Отримавши низьку оцінку ти аналізуєш, що зробив неправильно:
  - А) так; Б) ні.
7. Чи залежить твоє бажання готувати домашнє завдання від того, чи буде воно оцінюватися:
  - А) так; Б) ні.
8. Чи легко ти розпочинаєш навчання після канікул:
  - А) так; Б) ні.
9. Виникає у тебе бажання, щоб через хворобу вчителя не було уроку:
  - А) так; Б) ні.
10. Отримавши нові підручники, ти цікавишся, про що в них розповідається?

А) так; Б) ні.

11. На твою думку, краще вчитися чи хворіти:

А) навчатися; Б) хворіти.

12. Що для тебе важливіше – оцінки чи знання:

А) оцінки; Б) знання.

Обробка та аналіз результатів.

За кожну відповідь, яка збігається з ключем, нараховується 1 бал.

Про мотивацію на набуття знань свідчать відповіді «А» на запитання 1 – 6; 8 – 11 і відповіді «Б» на запитання 7 і 12.

1 – 4 – низький рівень мотивації на набуття знань;

5 – 8 – середній рівень мотивації на набуття знань;

9 – 12 – високий рівень мотивації на набуття знань.

Додаток Н

Тестові завдання «Міжособові відносини у групах і колективах» (О. Л. Мачушник)

1. Група, в якій об'єднуються на основі симпатій, антипатій, любові, інтересів: а) мала група; б) референтна група; в) неформальна група; г) велика група.
2. Група, в якій кожна особистість приймається такою, якою вона є, має можливість самореалізуватися, – це: а) мала група; б) неформальна група; в) референтна група; г) велика група.
3. Малі групи є контактними: а) завжди; б) інколи; в) ніколи; г) немає правильної відповіді.
4. Група, що не має юридично зафіксованого статусу, але характеризується складеною системою міжособистісних стосунків: а) неофіційна; б) офіційна; в) дифузна; г) низько розвинена.
5. Вкажіть групу високого рівня розвитку: а) асоціація; б) дифузна; в) корпорація; г) колектив.
6. Група низького рівня розвитку, цілі якої не суперечать суспільним: а) колектив; б) корпорація; в) просоціальна асоціація; г) асоціальна асоціація.
7. Ставлення суб'єкта до інших членів колективу, як до самого себе, і до себе – як до всіх інших в своєму колективі: а) згуртованість; б) адекватне покладання відповідальності; в) колективістська ідентифікація; г) психологічна сумісність.
8. Експериментальна процедура, за допомогою якої можна виявити коло осіб, значущих для суб'єкта стосовно якостей його особистості, способів поведінки, думок, ціннісних орієнтацій: а) соціометрія; б) соціограма; в) соціоматриця; г) референтометрія.
9. Група згуртована, має постійний основний склад, існує протягом відносно тривалого часу, її члени мають спільну мету, досягнення якої постійно вимагає тісної інтеграції та взаємодії: а) асоціація; б) дифузна група; в) корпорація; г) колектив.
10. Прийняття суб'єктом думки групи з метою уникнення конфлікту; зовнішня згода за внутрішньої незгоди: а) нонконформізм; б) нігілізм; в) конформізм; г) колективістське самовизначення.
11. Становище, яке посідає індивід або група серед інших людей чи груп: а) престиж; б) статус; в) авторитет; г) лідерство.

12. Ступінь міцності соціально-психологічних зв'язків у групі виражає:
а) колективістське самовизначення; б) згуртованість; в) адекватне покладання відповідальності; г) колективістська ідентифікація.

13. Карта групової диференціації: а) соціограма; б) соціометрія; в) референтність; г) референтометрія.

14. Ізольовані при соціометричному дослідженні отримують виборів: а) 1–2; б) 3–4; в) 0; г) 5–6.

15. Знехтувані при соціометричному дослідженні отримують: а) 1–2 вибори; б) 3–4 вибори; в) жодного вибору; г) негативні вибори.

16. Лідер групи є: а) соціометричною зіркою; б) референтометричною зіркою; в) прийнятим; г) ізольованим.

17. Вчителі, які створюють гарний психологічний клімат у класі, мають стиль керування та спілкування: а) ліберальний; б) демократичний; в) авторитарний; г) усі відповіді правильні.

18. Методику дослідження внутрішньо групових стосунків запропонував: а) А. Маслоу; б) К. Роджерс; в) З. Фрейд; г) Дж. Морено.

19. ЦОЄ колективу розшифровується як: а) ціннісно-орієнтаційна єдність; б) цілеспрямовано організоване єднання; в) централізація об'єктивної єдиноначальності; г) центрально організоване єдиновладдя.

20. Конформізм – це: а) прийняття суб'єктом думки групи з метою уникнення конфлікту; зовнішня згода за внутрішньої незгоди; б) експериментальна процедура, за допомогою якої можна виявити коло осіб, значущих для суб'єкта стосовно якостей його особистості, способів поведінки, думок, ціннісних орієнтацій; в) ставлення суб'єкта до інших членів колективу як до самого себе, і до себе – як до всіх інших в своєму колективі; г) становище, яке посідає індивід або група серед інших людей чи груп.

Прошу вибрати ваш варіант відповіді.

Додаток П

Тест на діагностику рівня розвитку рефлексії (А. Карпов)

Шановний учаснику анкетування!

Ваша думка є важлива для розвитку школи. Будь ласка, дайте відповіді на запитання опитувальника. У бланку відповідей напроти номера питання поставте цифру відповідно до варіанта відповіді, який Ви вибрали:

- 1- абсолютно правильно;
- 2- неправильно;
- 3- скоріше неправильно;
- 4- не знаю;
- 5- скоріше правильно;
- 6- правильно;
- 7- цілком правильно.

Пам'ятайте, що всі відповіді є правильними, не замислюйтесь довго над відповідями.

Текст опитувальника

1. Прочитавши добру книжку, я завжди довго думаю про неї, хочеться з кимось її обговорити.

2. Коли мене раптово про будь-що питають, я можу відповісти те що найперше прийшло мені до голови.

3. Перед тим як зняти трубку телефону, щоб подзвонити товаришу, я за звичай планую зміст розмови.

4. Здійснивши будь-яку помилку, я потім довго не можу відійти від думки про це.

5. Коли я розмірковую над будь-чим, або веду бесіду з товаришем, мені буває цікаво раптом згадати, що стало причиною моїх роздумів.

6. Починаючи роботу над важким завданням, я намагаюся не думати про труднощі які мене чікають в майбутньому.

7. Головне для мене – представити кінцеву мету своєї діяльності, а деталі мають другорядне значення.

8. Буває, що я не можу зрозуміти, чому хтось незадоволений мною.

9. Я часто ставлю себе на місце іншої людини.

10. Для мене важливо в деталях уявляти собі хід наступної роботи.

11. Мені було би важко написати серйозного листа, якби я наперед не склав собі план.

12. Я віддаю перевагу діяти, а не роздумувати над причинами своїх невдач.

13. Я досить легко приймаю рішення відносно придбання дорогої речі.

14. Як правило, щось замислив, я продумую свої задуми, уточнюю деталі, розглядаю різні варіанти.
15. Я хвилююся за своє майбутнє.
16. Думаю, що в більшості ситуацій потрібно діяти швидко, керуючись думкою, яка першою виникла.
17. Деколи я приймаю необдумані рішення.
18. Закінчивши розмову, я деколи продовжую вести її в своїх думках, використовуючи все нові і нові аргументи в захист своєї точки зору.
19. Якщо відбувається конфлікт, то роздумуючи над тим хто винен, я в першу чергу починаю з себе.
20. Перед тим, як прийняти рішення, я завжди стараюсь все ґрунтовно продумати і зважити.
21. В мене бувають конфлікти через те, що я деколи не можу передбачити, якої поведінки від мене очікують оточуючі.
22. Буває, що обмірковуючи розмову з товаришем, я ніби в думках веду з ним діалог.
23. Я намагаюся не задумуватися над тим, які думки і відчуття викликають в інших людях мої слова і вчинки.
24. Перед тим як зробити зауваження іншій людині, я обов'язково подумаю, якими словами це краще зробити, щоб його не образити.
25. Вирішуючи складне завдання, я думаю над ним, навіть тоді коли займаюся іншими справами.
26. Якщо я з кимось конфлікую, то в більшості випадків не рахую себе винним.
27. Рідко буває так, що я шкодую про свої висловлювання.

Оброблення результатів

15 тверджень опитувальника є прямими (1, 3, 4, 5, 9, 10, 11, 14, 15, 18, 19, 20, 22, 24, 25). Інші 12 – зворотні твердження, що необхідно враховувати під час обробки результатів.

Тестові бали переводяться у стени у такій пропорції:

0 стенив = 80 і нижче балів; 1 = 81–100; 2 = 101–197; 3 = 108–113; 4 = 114–122; 5 = 123–130; 6 = 131–139; 7 = 140–147; 8 = 148–156; 9 = 157–171; 10 = 172 і більше.

Інтерпретація результатів відбувається за трьома основними категоріями.

Низький рівень розвитку рефлексії відповідає показникам від 0 до 4; середній рівень рефлексивності від 4 до 7; високорозвинена рефлексивність – показники більші або рівні 7.

Додаток Р

Оцінювання здатності до саморозвитку, самоосвіти (В. Андреев)

Шановний учаснику анкетування!

Ваша думка важлива для розвитку школи. Будь ласка, дайте відповідь на запитання.

При формування інформаційної культури учнів в мережевому спілкуванні велике значення має вивчення спрямованості учнів на освоєння саморозвитку, самоосвіти. Просимо обрат ваш варіант відповіді (а, б, в).

1. За що Вас цінують Ваші друзі ?

- А) За те що я відданий і вірний товариш.
- Б) Сильний і готовий в тяжку хвилину постояти за друзів.
- В) Ерудований, цікавий співрозмовник.

2. На основі порівняльної самооцінки виберіть, яка характеристика Вам найбільш всього підходить ?

- А) Цілеспрямований.
- Б) Трудололюбивий.
- В) Не байдужий.

3. Як Ви відносите до ідеї введення особистого щоденника, до планування своєї роботи на рік, на місяць, найближчий тиждень, день ?

- А) Думаю що це пуста трата часу
- Б) Я намагався це робити, але не регулярно.
- В) Позитивно, оскільки я давно це роблю.

4. Що Вам найбільш всього заважає самовдосконалюватися, краще вчитися?

- А) Немає достатньо часу.
- Б) Немає потрібної літератури і умов.
- В) Не завжди вистарчає сили волі і наполегливості.

5. Які типові причини Ваших помилок і промахів ?

- А) неухважність.
- Б) Переоцінюю свої здібності.
- В) Точно не знаю.

6. На основі порівняльної самооцінки виберіть, яка характеристика Вам найбільш всього підходить ?

- А) Настійливий.
- Б) Настирливий.

В) Доброзичливий.

7. На основі порівняльної самооцінки виберіть, яка характеристика Вам найбільш всього підходить ?

А) Рішучий.

Б) Допитливий.

В) Справедливий.

8. На основі порівняльної самооцінки виберіть, яка характеристика Вам найбільш всього підходить ?

А) генератор ідей.

Б) Критик.

В) Організатор.

9. На основі порівняльної самооцінки виберіть, які якості у Вас розвинуті в більшій мірі ?

А) Сила волі.

Б) Пам'ять.

В) Обов'язковість/

10. Що швидше за все ви робите, коли у Вас появляється вільний час ?

А) Займаюсь любимою справою, у мене є хоббі.

Б) Знаходжусь в соціальних мережах.

В) Проводжу час з друзями, або в оточенні своєї сім'ї.

11. Що із перерахованих сфер для Вас в останній час представляє пізнавальний інтерес ?

А) Наукова фантастика.

Б) Релігія.

В) Психологія.

12. Ким би Ви могли себе максимально реалізувати в майбутньому ?

А) Спортсменом.

Б) Вченим.

В) Художником.

13. Яким рахують Вас вчителі ?

А) Трудолюбивим.

Б) Розумним.

В) Дисциплінованим.

14. Який із трьох принципів Вами найближче сприймається і який Ви дотримуєтеся частіше за все ?

А) Живи і насолоджуйся життям.

Б) Жити, щоб більше знати і вміти.

В) Життя пережити – не поле перейти.

15. Хто є найближчим до Вашого ідеалу ?

А) Людина здорова, сильна духом.

Б) Людина яка багато знає і вміє.

В) Людина незалежна і впевнена в собі.

16. Чи вдасться Вам в житті добитися того, про що Ви мрієте ?

А) Думаю, що так.

Б) Скоріше всього так.

В) Як повезе.

17. Які фільми Вам більше всього подобаються ?

А) Пригодницькі і романтичні.

Б) Комедійно-розважальні.

В) Філософські.

18. Уявіть собі, що Ви заробили багато грошей. Куди би Ви хотіли їх витратити ?

А) Мандрував би і подивився весь світ.

Б) Поїхав би вчитися за кордон або вклав гроші в любиму справу.

В) Купив би собі все що захочу.

Обробка результатів

Відповіді на запитання тесту оцінюються в такий спосіб: питання № 1 відповіді а – 2; б – 1; в – 3; № 2 відповіді а – 3; б – 2; в – 1; № 3 відповіді а – 1; б – 2; в – 3; № 4 відповіді а – 3; б – 2; в – 1; № 5 відповіді а – 2; б – 3; в – 1; № 6 відповіді а – 3; б – 2; в – 1; № 7 відповіді а – 2; б – 3; в – 1; № 8 відповіді а – 3; б – 2; в – 1; № 9 відповіді а – 2; б – 3; в – 1; № 10 відповіді а – 2; б – 3; в – 1; № 11 відповіді а – 1; б – 2; в – 3; № 12 відповіді а – 1; б – 2; в – 3; № 13 відповіді а – 3; б – 2; в – 1; № 14 відповіді а – 1; б – 3; в – 2; № 15 відповіді а – 1; б – 3; в – 2; № 16 відповіді а – 3; б – 2; в – 1; № 17 відповіді а – 2; б – 1; в – 3; № 18 а – 2; б – 3; в – 1.

За результатами опитування визначається рівень здатності до саморозвитку і самоосвіти.

Сумарне число балів: 18–25 – дуже низький ; 26–28 – низький; 29–31 – нижче середнього; 32–34 – трохи нижче середнього; 35–37 – середній рівень; 38–40 ледве вище за середній; 41–43 – вище за середній; 44–46 – високий рівень; 47–50 – дуже високий рівень; 51–54 – вищий.

Додаток С

Дослідження комунікативних і організаторських схильностей (за Б.Федоришиним і В. Синявським)

Мета дослідження: визначити рівень розвитку комунікативних і організаторських схильностей.

Матеріали і обладнання: тест-опитувальник КОС, бланк для відповідей, ручка.

Процедура дослідження

Дослідження комунікативних і організаторських схильностей за допомогою тест-опитувальника КОС можна проводити і з одним випробуваним і з групою. Респондентам зачитують текст опитувальника, бланки для відповідей, ознайомлюють з інструкцією.

Інструкція: Пропонований Вам тест містить 40 питань. Прочитайте їх і дайте відповідь на всі питання за допомогою бланка. На бланку надруковані номери питань. Якщо Ваша відповідь на питання позитивна, тобто Ви згодні з тим, про що запитується, то на бланку відповідний номер обведіть кружечком. Якщо ж Ваша відповідь негативна, тобто Ви не згодні, то відповідний номер закресліть. Слідкуйте, щоб номер питання і номер у бланку для відповідей збігалися. Майте на увазі, що питання мають загальний характер і не можуть містити всіх необхідних подробиць. Тому уявіть собі типові ситуації і не замислюйтесь над деталями. Не слід витратити багато часу на обдумування, відповідайте швидко. Можливо, на деякі питання Вам буде важко відповісти. Тоді спробуйте дати ту відповідь, яку Ви вважаєте кращою. При відповіді на будь-який з цих питань звертайте увагу на його перші слова і погоджуйте свою відповідь з ними. Відповідаючи на питання, не прагніть зробити свідомо приємне враження. Важлива щирість при відповіді.

Опитувальник

1. Чи багато у Вас друзів, з якими Ви постійно спілкуєтесь?
2. Чи часто Вам вдається схилити більшість своїх товаришів до прийняття ними Вашої думки?
3. Чи довго Вас турбує почуття образи, заподіяне Вам кимось із Ваших товаришів?
4. Чи завжди Вам важко орієнтуватися в критичній ситуації?
5. Чи є у Вас прагнення до встановлення нових знайомств з різними людьми?

6. Чи подобається Вам займатися громадською роботою?
7. Чи правильно, що Вам приємніше і простіше проводити час з книгами або за будь-якими іншими заняттями, ніж з людьми?
8. Якщо виникли будь-які перешкоди у здійсненні Ваших намірів, чи легко Ви відступаєте від них?
9. Чи легко Ви встановлюєте контакти з людьми, які значно старші Вас за віком?
10. Чи любите Ви придумувати і організовувати зі своїми товаришами різні ігри та розваги?
11. Вам важко включатися в нову для Вас компанію?
12. Чи часто Ви відкладаєте на інші дні ті справи, які потрібно було б виконати сьогодні?
13. Чи легко Вам вдається встановлювати контакти з незнайомими людьми?
14. Чи прагнете Ви домогтися, щоб Ваші товариші діяли відповідно з Вашою думкою?
15. Важко Ви освоюєтеся в новому колективі?
16. Чи правильно, що у Вас не буває конфліктів з товаришами через невиконання ними своїх обов'язків, зобов'язань?
17. Чи прагнете Ви при слушній нагоді познайомитися і поговорити з новою людиною?
18. Чи часто у вирішенні важливих справ Ви приймаєте ініціативу на себе?
19. Чи дратують Вас оточуючі люди і чи хочеться Вам побути одному?
20. Чи правда, що Ви зазвичай погано орієнтуєтеся в незнайомій для Вас обстановці?
21. Чи подобається Вам постійно знаходитися серед людей?
22. Чи виникає у Вас роздратування, якщо Вам не вдається закінчити розпочату справу?
23. Чи відчуваєте Ви труднощі, незручності, якщо доводиться проявити ініціативу, щоб познайомитися з новою людиною?
24. Чи правда, що Ви втомлюєтеся від частого спілкування з товаришами?
25. Чи любите Ви брати участь у колективних іграх?
26. Чи часто Ви проявляєте ініціативу при вирішенні питань, які зачіпають інтереси Ваших товаришів?
27. Чи правда, що Ви відчуваєте себе невпевнено серед малознайомих Вам людей?
28. Чи вірно, що ви рідко прагнете до доказу своєї правоти?
29. Чи вважаєте Ви, що Вам не доставляє особливих зусиль внести пожвавлення в малознайому Вам компанію?
30. Чи брали Ви участь у громадській роботі в школі?

31. Чи прагнете Ви обмежити коло своїх знайомих невеликою кількістю людей?
32. Чи правильно, що Ви не прагнете відстоювати свою думку або рішення, якщо воно не було відразу прийняте Вашими товаришами?
33. Чи відчуваєте Ви себе невимушено, потрапивши в незнайому Вам компанію?
34. Чи охоче Ви приступаєте до організації різних заходів для своїх товаришів?
35. Чи правда, що Ви не відчуваєте себе досить упевненим і спокійним, коли доводиться говорити що-небудь великій групі людей?
36. Чи часто Ви спізнюєтеся на ділові зустрічі, побачення?
37. Чи правильно, що у Вас багато друзів?
38. Чи часто Ви опиняєтеся в центрі уваги своїх товаришів?
39. Чи часто Ви соромитесь, відчуваєте незручність при спілкуванні з малознайомими людьми?
40. Чи правда, що Ви не дуже впевнено відчуваєте себе в оточенні великої групи своїх товаришів?

Бланк для відповідей являє собою чотири колонки з цифрами, що означають номери питань та пронумерованими від 1 до 40 у певному порядку, точно такому, як на зразку.

Якщо випробовуваних декілька, то при необхідності бланки підписують на зворотній стороні.

Обробка результатів

Мета оброблення результатів – отримання індексів комунікативних і організаторських схильностей. Для цього відповіді досліджуваного зіставляють з дешифратором і підраховують кількість збігів окремо за комунікативними і організаторськими схильностями. У дешифраторі враховується порядкове розташування номерів питань у бланку для відповідей.

1	5	9	13	17	21	25	29	33	37
2	6	10	14	18	22	26	30	34	38
3	7	11	15	19	23	27	31	35	39
4	8	12	16	20	24	28	32	36	40

Дешифратор

Схильності	Відповіді	
	позитивні	негативні
Комуникативні	номери питань 1-го рядка	номери питань 3-го рядка
Організаторські	номери питань 2-го рядка	номери питань 4-го рядка

Щоб визначити рівень КОС, потрібно вирахувати їх коефіцієнти. Коефіцієнти являють собою відношення кількості співпадаючих відповідей тієї чи іншої схильності до максимально можливого числа збігів, в даному випадку – до 20. Формули для підрахунку коефіцієнтів такі:

$$K_k = \frac{K_x}{20}; K_o = \frac{O_x}{20}, \text{ де}$$

K_k – коефіцієнт комунікативних схильностей;

K_o – коефіцієнт організаторських схильностей;

K_x і O_x – кількість співпадаючих з дешифратором відповідей відповідно по КОС.

Аналіз результатів

У ході аналізу результатів спочатку дають оцінку рівня комунікативних і організаторських схильностей респондента. Для цього користуються шкалою оцінок КОС.

K_k	K_o	Шкала оцінки
0,10-0,45	0,2-0,55	1
0,46-0,55	0,56-0,65	2
0,56-0,65	0,66-0,70	3
0,66-0,75	0,71-0,80	4
0,75-1,00	0,81-1,00	5

Рівень розвитку КОС характеризується за допомогою оцінок за шкалою:

оцінка 1, – низький рівень прояву КОС;

оцінка 2 – мають комунікативні та організаторські схильності нижче середнього рівня. Вони не прагнуть до спілкування, почувають себе скуто в

новій компанії, колективі, воліють проводити час наодинці з собою, обмежують свої знайомства, відчують труднощі у встановленні контактів з людьми й у виступі перед аудиторією, погано орієнтуються в незнайомій ситуації, не відстоюють свою думку, важко переживають образи. У багатьох справах воліють уникати прояву самостійних рішень та ініціативи;

оцінка 3 – характерний середній рівень прояву КОС; прагнуть до контактів з людьми, не обмежують коло своїх знайомств, відстоюють свою думку, планують свою роботу, однак потенціал їх схильностей не відрізняється високою стійкістю. Ця група досліджуваних потребує подальшої серйозної та планомірної виховної роботи з формування та розвитку комунікативних і організаторських схильностей;

оцінка 4 – високий рівень прояву КОС. Не губляться у новій обстановці, швидко знаходять друзів, постійно прагнуть розширити коло своїх знайомих, займаються громадською діяльністю, допомагають близьким, друзям, виявляють ініціативу в спілкуванні, із задоволенням беруть участь в організації громадських заходів, здатні приймати самостійне рішення у важкій ситуації – роблять не з примусу, а згідно з внутрішніми прагненням;

оцінка 5 – володіють дуже високим рівнем прояву КОС. Відчують потребу в комунікативній і організаторській діяльності й активно прагнуть до неї, швидко орієнтуються у важких ситуаціях, невимушено поводять себе у новому колективі, це ініціативні люди, які воліють у важливій справі або в складній ситуації приймати самостійні рішення, відстоюють свою думку і домагаються, щоб вона була прийнята іншими; можуть внести позитивні зміни в незнайому компанію, люблять організовувати різні ігри, заходи, наполегливі в діяльності, яка їх приваблює, і самі шукають такі справи, які б задовольняли їх потребу в комунікації і організаторській діяльності.

КОС становлять важливий компонент і передумову розвитку здібностей у тих видах діяльності, які пов'язані зі спілкуванням з людьми, з організацією колективної роботи. Бажання займатися організаторською діяльністю і спілкуватися з людьми залежить і від змісту відповідних форм активності, і від типологічних особливостей самої особистості. Багато в чому вони визначаються суб'єктивною цінністю та значущістю для людини майбутніх результатів її активності і ставленням до осіб, з якими вона взаємодіє. Це слід урахувати, складаючи рекомендації для респондентів з низьким рівнем розвитку досліджуваних схильностей. Досить часто схильності з'являються в ході таких видів діяльності і спілкування, які спочатку людині байдужі, але в міру включення в них стають значущими. Тут важливі власні зусилля і подолання комунікативних бар'єрів, які можливі, якщо людина ставить собі свідому мету саморозвитку

Модель загальної організації креативно-оздоровчої фізичної культури учнів початкової школи

Додаток У

Обчислення χ^2 для контрольної та експериментальної груп студентів

Обчислення χ^2 для контрольної та експериментальної груп студентів за рівнем їх здатності до самоорганізації (констатувальний етап експерименту)

i	Q _{1i}	Q _{2i}	S _{12i}
0	142	145	557,49
1	52	57	9846,75
2	25	21	20118,35
3	9	7	14042,25
$\chi^2_{\text{емп}}$			0,85

Обчислення χ^2 для контрольної та експериментальної груп студентів за рівнем їх здатності до самоорганізації (формульвальний етап експерименту)

i	Q _{1i}	Q _{2i}	S _{12i}
0	111	63	716549,17
1	64	72	21150,12
2	38	54	138686,78
3	15	41	621185,79
$\chi^2_{\text{емп}}$			28,56

Продовження додатку У

Обчислення χ^2 для контрольної та експериментальної груп із проблем розвитку здатності студентів до самоуправління в процесі фізичного виховання в початковій школі (констатувальний етап експерименту)

i	Q_{1i}	Q_{2i}	S_{12i}
0	338	330	25213,80
1	143	150	44011,20
2	20	21	6418,76
3	12	12	0,00
$\chi^2_{\text{емп}}$			0,29

Обчислення χ^2 для контрольної та експериментальної груп з проблем розвитку здатності студентів до самоуправління в процесі фізичного виховання в початковій школі (формульальний етап експерименту)

i	Q_{1i}	Q_{2i}	S_{12i}
0	328	208	7070211,94
1	140	216	4269843,10
2	30	62	2929185,39
3	15	27	902293,71
$\chi^2_{\text{емп}}$			57,65

**Обчислення χ^2 для контрольної та експериментальної груп з
проблем розвитку здатності креативності студентів
(констатувальний етап експерименту)**

i	Q _{1i}	Q _{2i}	S _{12i}
0	215	212	5546,89
1	215	222	29508,65
2	78	74	27702,00
3	5	5	0,00
$\chi^2_{\text{емп}}$			0,24

**Обчислення χ^2 для контрольної та експериментальної груп з проблем
розвитку здатності креативності студентів
(формувальний етап експерименту)**

i	Q _{1i}	Q _{2i}	S _{12i}
0	195	133	3084212,30
1	206	164	1254675,99
2	97	144	2412200,50
3	15	72	9828000,93
$\chi^2_{\text{емп}}$			63,00

Обчислення χ^2 для контрольної групи з визначення соматичного стану здоров'я студентів (констатувальний етап експерименту)

i	Q _{1i}	Q _{2i}	S _{12i}
0	196	204	42107,04
1	248	245	4804,30
2	54	46	168428,16
3	15	18	71773,36
$\chi^2_{\text{емп}}$			1,09

Обчислення χ^2 для експериментальної групи з визначення соматичного стану здоров'я студентів (констатувальний етап експерименту)

i	Q _{1i}	Q _{2i}	S _{12i}
0	167	133	1014077,88
1	213	195	208987,15
2	82	103	627337,99
3	51	82	1901544,43
$\chi^2_{\text{емп}}$			14,26

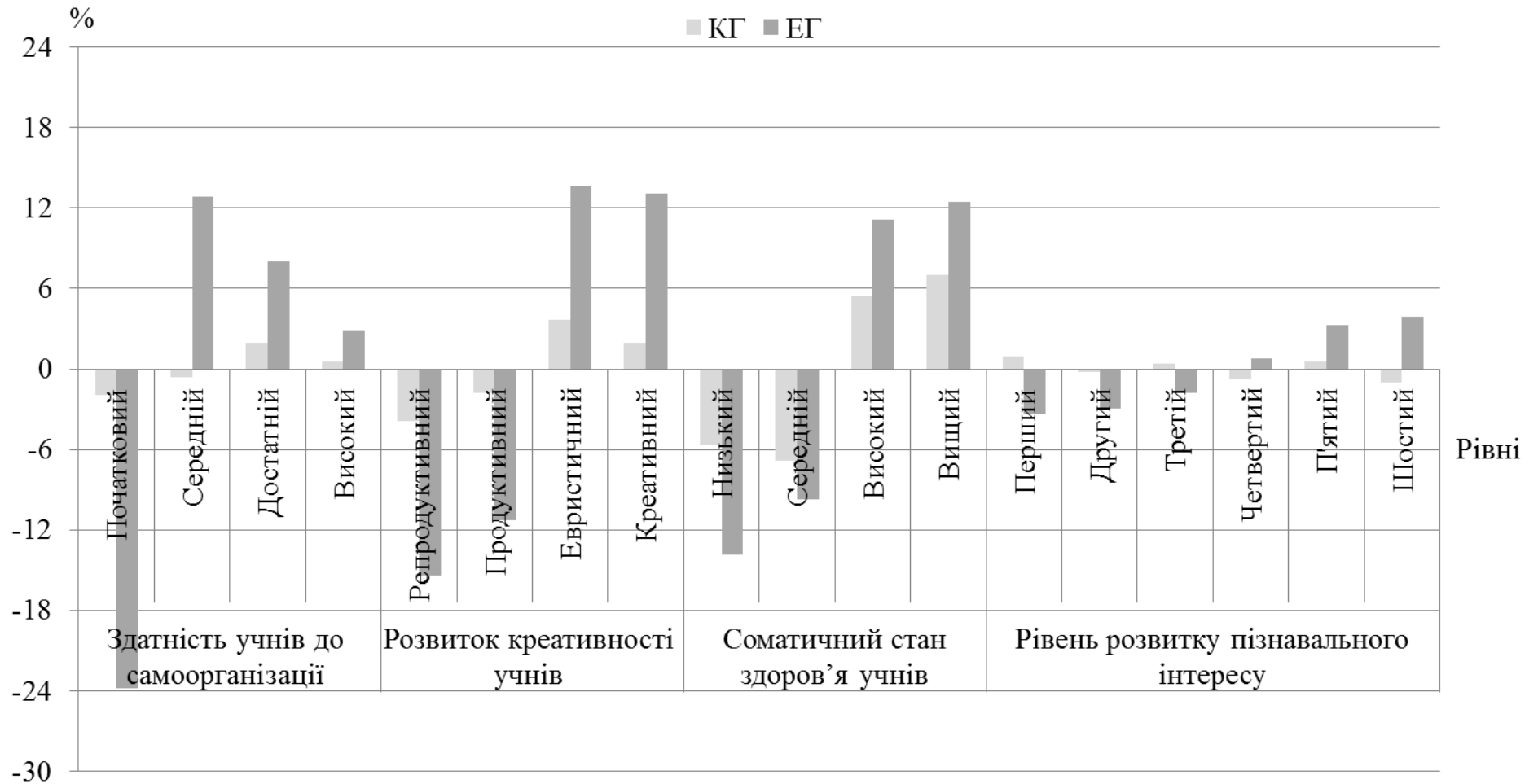
Обчислення χ^2 для контрольної та експериментальної груп з визначення соматичного стану здоров'я студентів (констатувальний етап експерименту)

i	Q_{1i}	Q_{2i}	S_{12i}
0	55	56	2370,89
1	101	100	1309,30
2	104	105	1259,18
3	106	109	11016,38
4	94	93	1407,32
5	53	50	22995,35
$\chi^2_{\text{емп}}$			0,15

Обчислення χ^2 для контрольної та експериментальної груп з визначення соматичного стану здоров'я студентів (констатувальний етап експерименту)

i	Q_{1i}	Q_{2i}	S_{12i}
0	60	39	1172298,27
1	100	85	320070,41
2	106	96	130281,68
3	102	113	148109,07
4	97	110	214857,78
5	48	70	1079438,95
$\chi^2_{\text{емп}}$			11,65

Динаміка показників КГ та ЕГ під час педагогічного експерименту (за всіма методиками у %) у процесі фізичного виховання в початковій школі

Додаток Ц**СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ*****Наукові праці, у яких опубліковані основні результати дисертації:******Монографії:***

1. Носко Ю. М. Професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури: теорія і практика: монографія. Чернігів, 2020. 444 с.

2. Носко Ю. М. Розділ 1.7. Креативно-оздоровча початкова освіта: теорія, технологія, практика. *Моделювання складних систем в економіці і освіті*: монографія / за заг. ред. Л. О. Кібальник, В. М. Соловйова. Черкаси: Видавець Вовчок О. Ю., 2018. С. 82-103.

Посібники:

3. Носко Ю. М. Онтогенез моторики школярів початкової школи: навч. посіб. Чернігів, 2015. 76 с.

4. Носко М. О., Дейкун М. П., Носко Ю. М. Креативна освіта сучасного студента: навч. посіб. Чернігів: Десна Поліграф, 2018. 152 с.

Публікації у наукових фахових виданнях з педагогічних наук:

5. Носко М. О., Носко Ю. М., Лазаренко М. Г., Жула В. П., Могильний Ф. В., Філоненко О. А. Руховий розвиток школярів різних вікових груп: наукове видання / за наук. ред. М. О. Носка. Чернігів, 2020. 408 с.

6. Носко Ю. М. Особливості фізичного розвитку учнів початкової школи. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*: зб. наук. праць / за ред. Г. М. Арзютова. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. Вип. 6 (62). С. 47-50.

7. Носко Ю. М. Загартовування та його вплив на організм учнів початкової школи. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2015. Вип. 124. С. 104-107.

8. Носко Ю. М. Методика застосування приладів контролю термінової інформації про стан розвитку рухових якостей школярів початкової школи. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2015. Вип. 129. Т. II. С. 40-44.

9. Носко Ю. М. Розробка методики розвитку рухових якостей школярів 7 років на основі біомеханічних моделей. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2015. Вип. 125. С. 93-97.

10. Носко Ю. Н. Разработка методики развития двигательных качеств школьников 6 лет на основе биомеханических моделей. *Știința culturii fizice*. Chișinău: Editura USEFS, 2015. №. 22/2. С. 56-61. ISSN 1857-4114

11. Носко Ю. М. Особливості впливу тютюнопаління на стан організму людини. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2016. Вип. 139. С. 125-130.

12. Носко Ю. М. Теоретичне обґрунтування проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2017. Вип. 149. С. 192-194.

13. Носко Ю. Н. Формирование навыков здорового образа жизни средствами оздоровительной физической культуры. *XI международная научно-методическая конференция (г. Гомель, 23-24 ноября 2017 г.): материалы*. Гомель: ГГУ им. Ф. Скорины, 2017. С. 476-479.

14. Носко Ю. М. Теоретичні аспекти формування здорового способу життя школярів загальноосвітніх навчальних закладів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2017. Вип. 147. Т. II. С. 91-94.

15. Носко Ю. М. Застосування фітнес-технологій на уроках фізичної культури у закладах початкової освіти. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2018. Вип. 154. Т. I. С. 141-144.

16. Носко Ю. М. Збереження і зміцнення фізичного, психічного, емоційного, соціального, духовного здоров'я майбутніх педагогів закладів початкової освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наук. праць / за ред. Г. М. Арзютова*. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. Вип. 3К (97). Київ. 2018. С. 373-376.

17. Носко Ю. М. Ефективність використання руханок у процесі навчання учнів закладів початкової освіти. *Молодий вчений*. Херсон, 2018. № 2.1 (54.1), лютий. С. 108-111.

18. Носко Ю. М. Сутність та структура проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури. *Вісник Національного університету*

«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: НУЧК, 2019. Вип. 2 (158). С. 236-240.

19. Носко Ю. М. Зовнішні та внутрішні чинники професійного розвитку особистості майбутнього учителя початкових класів до викладання фізичної культури. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: НУЧК, 2019. Вип. 159. С. 68-73.

20. Носко Ю. М. Інноваційні технології із проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: НУЧК, 2019. Вип. 7 (163). С. 130-135.

21. Носко Ю. М. Особливості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів з фізичної культури з впровадження технології креативно-оздоровчої освіти. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: НУЧК, 2019. Вип. 4 (160). С. 19-23. DOI: 10.5281/zenodo.3613949

22. Носко Ю. М. Методика дослідження системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: НУЧК, 2020. Вип. 10 (166). С. 59-67.

23. Носко Ю. М., Андрєєва В. В. Здоров'язбережувальна організація навчального процесу учнів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2015. Вип. 130. С. 334-339.

24. Архипов О. А., Носко Ю. М. Вплив малорухомого способу життя на стан здоров'я молодших школярів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*: зб. наук. праць / за ред. Г. М. Арзютова. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. Вип. 3К2 (57). С. 15-19.

25. Носко М. О., Дейкун М. П., Ляпін В. М., Сероштан В. М., Носко Ю. М. Методики формування рухів у процесі навчання і тренування. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2014. Вип. 118. Т. I. С. 240-243.

26. Носко М. О., Носко Ю. М. Державна освітня політика щодо формування здорового способу життя студентської молоді. *Вища освіта України: теоретичний та науково-методичний часопис*. Київ, 2014. № 1. Додаток 1: Наука і вища освіта. С. 61-65.

27. Носко М. О., Носко Ю. М. Особливості фізичного розвитку школярів початкової школи. *Вісник Чернігівського національного*

педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2014. Вип. 118 (3). Т. IV. С. 205-211.

28. Носко М. О., Турчин Т. М., Могильний Ф. В., Носко Ю. М. Експериментальне обґрунтування методики оперативного контролю на уроках фізичної культури. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2014. Вип. 117. С. 18-24.

29. Носко М. О., Архипов О. А., Гаркуша С. В., Воєділова О. М., Носко Ю. М. Удосконалення здоров'язберезувальної системи позакласної та позаурочної роботи з фізичного виховання. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2017. Вип. 143. С. 291-299.

30. Носко М. О., Гришко Ю. Ю., Носко Ю. М., Дейкун М. П. Руховий розвиток та стан здоров'я школярів та студентів навчальних закладів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2017. Вип. 142. С. 126-129.

31. Носко Ю. М., Швець О. М. Аспекти креативно-оздоровчої початкової освіти. *Новітні комп'ютерні технології*. Кривий Ріг: Видавничий центр ДВНЗ «Криворізький національний університет», 2018. Т. XVI. С. 99-104.

32. Носко М. О., Воєділова О. М., Гаркуша С. В., Носко Ю. М., Вертель О. В. Забезпечення інтерактивної здоров'язберезувальної навчально-виховної діяльності у процесі фізичного виховання. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2018. Вип. 152. Т. II. С. 119-125.

33. Носко М. О., Воєділова О. М., Гаркуша С. В., Носко Ю. М. Рухова активність і заняття фізичними вправами як необхідна умова здоров'язберезування. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2018. Вип. 151. Т. 2. С. 44-51.

Публікації у закордонних періодичних виданнях:

34. Nosko J. Theoretical aspects of forming junior schoolchildren healthy lifestyle. *Aktywność Ruchowa Ludzi w Różnym Wieku*. Rocznik, 2015. Т. 24. № 4. P. 37-43.

35. Zaporozhanov V., Borachinski T., Nosko Y. Assessment of children's potentials in dynamic of initial stage of sport training. *Journal of Physical Education and Sport*. Pitesti, 2015. № 15.3 (Sep). P. 525-530.

36. Radziejowska M., Knotowicz J., Radziejowski P., Nosko J. Peculiarity of lifestyle and the health of children at the age of 7-9 in the context of education

and social care. *Konińskie Studia Społeczno-Ekonomiczne (Konin Socio-Economic Studies)*. Konin, 2017. № 3. Issue 3. P. 191-206.

37. Radziejowska M., Knotowicz J., Radziejowski P., Nosko J. Nawrotowe infekcje układu oddechowego u dzieci w wieku 7-9 lat w Polsce i na Ukrainie – profilaktyczna funkcja ćwiczeń oddechowych i gimnastyki oddechowej z zastosowaniem dźwięków. *Wychowanie na co dzień*. 2017. № 3 (264). P. 30-34.

38. Ivashchenko O. V., Nosko M. O., Nosko Y. M., Chernenko S. O. Pattern Recognition: Description of Modes of Teaching Boys Aged 7 Throwing a Small Ball at a Vertical Target. *Teoriâ ta Metodika Fizičnogo Vihovannâ*. 2019. № 19 (3). P. 130-138. DOI:10.17309/tmfv.2019.3.04

39. Ivashchenko O., Nosko Y., Ferents V. Strength Abilities: Dynamics of Training Effect of Strength Exercises in Girls Aged 9. *Teoriâ Ta Metodika Fizičnogo Vihovannâ*. 2019. № 19 (4). P. 200-208. URL: <https://doi.org/10.17309/tmfv.2019.4.06>

40. Khudolii O., Ivashchenko O., Iermakov S., Nosko Y., Marchenko S. Strength Abilities: Estimation of Immediate Training Effect of Strength Loads in Girls Aged 7 Years. *Teoriâ Ta Metodika Fizičnogo Vihovannâ*. 2019. № 19 (2). P. 98-104. URL: <https://doi.org/10.17309/tmfv.2019.2.06>

41. Sitovskiy A., Maksymchuk B., Kuzmenko V., Nosko Y., Korytko Z., Bahinska O., Marchenko O., Nikolaienko V., Matviichuk T., Solovyov V., Khurtenko O., Slyusarenko N., Zhorova I., Maksymchuk I. Differentiated approach to physical education of adolescents with different speed of biological development. *Journal of Physical Education and Sport*. 2019. № 19 (3). P. 1532-1543.

42. Ivashchenko O., Nosko Y., Bartik P., Makanin O. Gender-Related Peculiarities of 7-Year-Old Schoolchildren's Motor Fitness. *Teoriâ Ta Metodika Fizičnogo Vihovannâ*. 2020. № 20 (4). P. 228-233. URL: <https://doi.org/10.17309/tmfv.2020.4.05>

43. Nosko M., Sahach O., Nosko Y., Griban G., Kuznietsova O., Bohuslavskiy V., Dovgan N., Samokish I., Shkola O., Zhukovskiy Y., Plotitsyn K., Bloshchynskiy I. Professional Development of Future Physical Culture Teachers during Studying at Higher Educational Institutions. *International Journal of Applied Exercise Physiology*. 2020. Vol. 9 (5). P. 44-55.

***Опубліковані праці, які засвідчують апробацію матеріалів
дисертації:***

44. Носко Ю. М. Формування навичок здорового способу життя засобами оздоровчої фізичної культури. *Педагогічні ідеї Софії Русової у контексті сучасної освіти: матеріали міжнародної науково-практичної*

конференції, присвяченої 160-річчю від дня народження С. Ф. Русової. Чернігів: Десна Поліграф, 2016. С. 110-112.

45. Носко Ю. М. Особливості професійної підготовки вчителів початкових класів до викладання фізичної культури в умовах Нової української школи. *Наукова спадщина академіка Івана Зязюна у вимірах сучасності та майбутнього*: матеріали III міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 11–12 квітня 2019 р.). Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А., 2019. С. 95-101.

46. Носко Ю. М. Гігієнічне виховання молодших школярів як проблема модернізації підготовки майбутніх учителів фізичного виховання: зб. наук. праць за матеріалами міжнародної наукової інтернет-конференції (м. Черкаси, 27–28 травня 2020 р.). Черкаси, 2020. С. 24-27.

47. Носко М. О., Гаркуша С. В., Воєділова О. М., Носко Ю. М. Методичні аспекти впровадження інтегративного курсу «Здоров'язбережувальні технології у фізичному вихованні» у професійну підготовку вчителів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2017. Вип. 149. С. 187-191.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

48. Носко Ю. М. Психолого-педагогічна характеристика дітей молодшого шкільного віку з ТПМ. *Шляхи розвитку науки в сучасних кризових умовах*: тези доповідей I міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Дніпро, 28–29 травня 2020 р.). Дніпро, 2020. Т. 2. С. 139-141.

49. Архипов О. А., Носко Ю. М., Турчин Т. М. Біомеханічні основи розвитку сили удару кікбоксерів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2014. Вип. 117. С. 170-175.

50. Носко М. О., Жула Л. В., Жула В. П., Носко Ю. М. Оперативний контроль фізичної підготовленості студентів у процесі занять з фізичного виховання. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2014. Вип. 117. С. 180-183.

51. Носко М. О., Дейкун М. П., Єрмаков С. С., Маслов В. М., Носко Ю. М. Розвиток моторики волейболістів різних вікових груп. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2014. Вип. 118. Т. III. С. 136-142.

52. Носко М. О., Гаркуша С. В., Воєділова О. М., Носко Ю. М., Гришко Л. Г. Позашкільна здоров'язбережувальна діяльність з фізичного виховання як спосіб підвищення рухової активності та покращення стану

здоров'я учасників освітнього процесу. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2017. Вип. 147. Т. II С. 86-90.

53. Козіна Ж., Храпов С., Євстратов С., Коломієць Н., Грищенко С., Міненок А., Носко Ю. Індивідуальна факторна структура підготовленості кваліфікованих волейболісток. *Науковий журнал з проблем фізичного виховання, спорту, реабілітації та рекреації*. 2019. № 1. Т. 5. С. 56-65.

54. Носко М. О., Галаманжук Л. Л., Носко Ю. М. Стан розв'язання проблеми з реалізації процесу фізичної підготовки дівчат під час навчання у різних спеціалізованих закладах вищої освіти. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки* / голов. ред. М. О. Носко. Чернігів: НУЧК, 2019. Вип. 2 (158). С. 32-40.

55. Носко М. О., Гаркуша С. В., Носко Ю. М. Здоров'язбережувальні технології: принципи, форми та методи реалізації. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка* / голов. ред. М. О. Носко. Чернігів: НУЧК, 2020. Вип. 10 (166). С. 197-203.

56. Ivashchenko O., Khudolii O., Yermakova T., Yermakov S., Nosko M., Nosko Y. Factorial and discriminant analysis as methodological basis of pedagogic control over motor and functional fitness of 14-16 year old girls. *Journal of Physical Education and Sport*. Pitesti, 2016. № 16.2. P. 442-451.

57. Pomeshchikova I., Iermakov S., Bartik P., Shevchenko O., Nosko M., Yermakova T., Nosko Y. Influence of exercises and games with ball on vestibular stability of students with muscular-skeletal apparatus disorders. *International scientific journal of kinesiology sport science*. 2016. Vol. 9. Issue 1. P. 62-69.

58. Lazarenko M., Plisko V., Troyanovska M., Kozeruk Y., Lysenko L., Vashchenko I., Zhula V., Nosko Y., Donec I. Development of motor skills of students with the help of the training simulator «belts with rings». *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*. 2017. Vol. 17. P. 1147-1153. doi: 10.7752/jpes.2017.03176.

59. Boichuk R., Iermakov S., Nosko M., Kovtsun V., Nosko Y. Influence of motor coordination indicators on efficiency of game activity of volleyball players at the stage of specialized basic training. *Journal of Physical Education and Sport*. Pitesti, 2017. № 17(4). P. 2632-2637.

60. Iedynak G., Galamandjuk L., Koryahin V., Blavt O., Mazur V., Mysiv V., Prozar M., Guska M., Nosko Y., Kubay G., Gurtova T. Locomotor activities of professional futsal players during competitions. *Journal of Physical Education and Sport*. 2019. № 19. P. 813-818.

Додаток Ш
ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ
на науково-практичних конференціях, семінарах, форумах, круглих
столах різного рівня:

– *міжнародних*: «Актуальні проблеми фізичного виховання та спорту (Чернігів, 2014-2019 рр.); «Актуальні проблеми сучасної біомеханіки фізичного виховання та спорту» (Чернігів, 2014-2020 рр.); «Modern problems and prospects of development of physical education, health and training of future professionals of physical education and sports» (Київ, 19-20 березня 2015 р.); науково-практична конференція, присвячена 160-річчю від дня народження С. Ф. Русової (Чернігів, 18-19 лютого 2016 р.); «Сучасні проблеми підготовки вчителя і його професійного самовдосконалення» (Чернігів, 5-6 листопада 2015 р.); «Современное образование: преемственность и непрерывность образовательной системы «Школа – Университет – Предприятие»» (Гомель (Білорусь), 23-24 листопада 2017 р.); «Praca socjalna – wyzwania i dylematy» (Польща, Конін, 5 грудня 2017 р.); «Modern problems and prospects of the development of physical education, health and professional training of the future specialists in physical education and sport» (Київ, 22-23 березня 2018 р.); науково-практична конференція, присвячена пам'яті Віктора Костянтиновича Сидоренка (Чернігів, 2014 р.); «Наукова спадщина академіка Івана Зязюна у вимірах сучасності та майбутнього» (Чернігів, 11-12 квітня 2019 р.); «Коучинг в освіті» (Київ, 30 жовтня 2019 р.); «Grani. Місія вчителя сучасності» (Чернігів, 14 вересня 2019 р.); «Сучасні проблеми підготовки та професійного удосконалення працівників сфери освіти» (Чернігів, 23-24 квітня 2020 р.); «Актуальні проблеми фізичної культури, спорту та здоров'я» (Черкаси, 27-28 травня 2020 р.); «Шляхи розвитку науки в сучасних кризових умовах» (Дніпро, 28-29 травня 2020 р.); «Векторы инновационного развития» (Барановичі (Білорусь), 11 грудня 2020 р.);

– *всеукраїнських та регіональних*: «Інноваційна педагогічна освіта: проблеми, реалії і перспективи» (Київ, 27 листопада 2014 р.); «Інтегрований контекст навчання: теорія і практика» (Чернігів, 2017 р.); «Нова українська школа: перспективи та виклики» (Чернігів, 15 вересня 2018 р.); «Комплексний підхід у супроводі дітей із мовленнєвими порушеннями» (Київ, 7 квітня 2020 р.); «Креативна освіта: теорія, технологія, техніка» (Чернігів, 23-25 жовтня 2019 р.).

Додаток Ш

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені А. С. МАКАРЕНКА

вул. Роменська, 87, м. Суми, 40002, факс (0542) 22-15-17, тел. (0542) 68-59-02
E-mail: rector@sspu.edu.ua Код ЄДРПОУ 02125510

25.12.2020 № 3932/1 На № _____ від _____

Довідка

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Носко Юлії Миколаївни на тему: «Система професійної підготовки
майбутніх учителів початкових класів до викладання
фізичної культури»
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти,
в освітній процес Сумського державного
педагогічного університету імені А.С. Макаренка**

Результати дослідження Носко Юлії Миколаївни на тему: «Система професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури» знайшли відображення у процесі підготовки студентів – майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

Розроблені науково-методичні матеріали, а саме: педагогічна система професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів в умовах суб'єкт-суб'єктної взаємодії у ЗВО; педагогічні умови її функціонування – цілісність, безперервність і системність; науково-методичне забезпечення педагогічної підготовки на основі контекстного підходу; залучення студентів до діяльності, що моделює професійну діяльність та забезпечує позитивні зміни в структурі професійно-педагогічної спрямованості майбутніх фахівців початкової освіти.

Результати докторського дослідження Носко Ю.М. впроваджено в освітній процес фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка. Насамперед, вони знайшли застосування при вивченні навчальних дисциплін «Вступ до спеціальності», «Педагогіка», «Педагогіка фізичного виховання», «Педагогіка вищої школи» та спецкурсів.

Апробація результатів докторської дисертації «Система професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури» за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти Носко Юлії Миколаївни засвідчила їх науково-теоретичну і практичну

цінність, доцільність використання у розв'язанні проблем професійної підготовки студентської молоді.

Упровадження науково-обґрунтованих теоретичних положень і практичних рекомендацій засвідчило, що запропонований у дослідженні комплекс педагогічних умов, форм, методів і системи навчальної роботи студентів може використовуватися з метою вдосконалення професійної підготовки студентів, підвищення методичної готовності до формування професійної спрямованості майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури.

В. о. ректора
доктор педагогічних наук, професор

Юрій Лянной

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

просп. Воли, 13, м. Луцьк, 43025, тел. (0332) 24-10-07, факс (0332) 72-01-23
 e-mail: post@vnu.edu.ua, web: http://www.vnu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02125102

15.02.2021 р. № 03-2/10/1474 Г

на № _____ від _____

Г

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
 Носко Юлії Миколаївни на тему: «Система професійної підготовки
 майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури»
 за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти,
 в освітній процес Волинського національного університету
 імені Лесі Українки

У Волинському національному університеті імені Лесі Українки
 упродовж 2018-2019 н.р. здійснювалась апробація та впровадження
 результатів дисертаційного дослідження в освітній процес «Система
 професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання
 фізичної культури» Носко Юлії Миколаївни.

Розроблені науково-методичні матеріали, а саме: педагогічна система
 професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання
 фізичної культури, педагогічні умови її реалізації – цілісність, безперервність
 і системність; побудова змісту та структура освітнього процесу у
 відповідності завдань і основних компонентів; орієнтація освітнього процесу
 на суб'єктивну позицію студента; формування позитивної мотивації
 професійно-педагогічної діяльності; залучення студентів до дій, що
 моделюють майбутню традиційну діяльність можуть використовуватися у
 освітньому процесі закладу вищої освіти з психолого-педагогічної підготовки
 учителів початкових класів до викладання фізичної культури.

Викладачі Волинського національного університету імені Лесі
 Українки схвально оцінюють матеріали дисертаційного дослідження
 Носко Ю.М., адже вони включають практичну реалізацію теоретичних

положень, що допомагає викладачам отримувати професійну спрямованість майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури. Мають потужну матеріально-статистичну обробку і сучасну інтерпретацію.

Апробація результатів дисертаційного дослідження на тему: «Система професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури» за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, монографії, «Професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів», навчальних посібників, публікацій, навчально методичних матеріалів Носко Юлії Миколаївни засвідчили їх науково-теоретичну та методично-практичну цілість, доцільність впровадження у розв'язання проблеми професійної підготовки студентської молоді, майбутніх учителів початкових класів.

Ректор

Волинського національного
університету імені Лесі Українки,
доктор наук з фізичного виховання і спорту,
професор

Анатолій ЦьОСЬ

Міністерство освіти і науки України
 ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
 «ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ
 ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
 УНІВЕРСИТЕТ імені Григорія Сковороди»

08401, м. Переяслав-Хмельницький.
 вул. Сухомлинського, 30.
 тел.: (04567) 5-63-89

факс: 5-63-94
 На № _____ від _____

Ministry of Education and Science of Ukraine
 STATE INSTITUTION OF HIGHER EDUCATION
 «PEREYASLAV-KHME LNYTSKY
 HRYHORIY SKOVORODA
 STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY»
 30, Sukhomlynsky St.
 Pereyaslav-Khmelnytsky
 08401
 tel.: (04567) 5-63-89
 fax: 5-63-94

Довідка

про апробацію та впровадження результатів дисертаційного дослідження
 Носко Юлії Миколаївни на тему:
 «Система професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до
 викладання фізичної культури» за спеціальністю
 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, в освітній процес
 ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»

Упродовж 2018-2019 навчального року в ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди», навчання студентів було організовано із використанням авторської педагогічної комплементарно-інтегративної системи формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури. Ідея доповнення однієї дисципліни методологією, елементами іншої, об'єднання пізнавального процесу формування навичок учителів початкових класів на основі встановлення взаємозв'язків між штучно розділеними компонентами наук і педагогічного процесу виправдала себе. Слід вказати на правильний вибір автором компонентів готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, адже виявлені позитивні взаємозв'язки у змісті процесу професійної підготовки, вказують на нову якість професійної освіти майбутніх учителів початкових класів.

Проведення факультативних занять «Професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів», «Педагогіка фізичного виховання» та інші у формі тренінгового навчання, що характеризується гностичною, валеолого-пізнавальною, конструктивною, прогностичною світоглядно-розвивальною функціями стало ефективним механізмом активізації навчання учителів початкових класів до викладання фізичної культури.

Результати впровадження обговорено та схвалено на засіданні кафедри педагогіки, теорії і методики початкової освіти (протокол № 6 від 20.01.2021).

Ректор

В.П. Коцур

Зав. кафедри

В.В. Васенко

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

вул. Гетьмана Полуботка, 53, м. Чернігів, 14013, Тел. 3-36-10
 E-mail chnpu @ chnpu.edu.ua Код ЄДРПОУ 02125674

16.12.2020 № 39

На № _____ від _____

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
 Носко Юлії Миколаївни на тему: «Система професійної підготовки майбутніх учителів
 початкових класів до викладання фізичної культури»
 за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти,
 в освітній процес Національного університету
 «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Упродовж 2014-2020 рр. на факультеті дошкільної початкової освіти і мистецтв Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка проводилась експериментальна апробація матеріалів докторського дослідження Носко Ю.М. на тему: «Система професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури» за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Розроблена Носко Ю.М. модель системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури поєднує в собі різноманітні та різноманітні за змістом і формами способи організації умов професійного розвитку студентів-майбутніх учителів, помірне здійснення яких сприяє досягненню кращих професійно-педагогічних і психологічних результатів.

Основні положення висвітлені у вищезгаданому дисертаційному дослідженні, було використано при створенні змісту фахового навчання майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури.

Упровадження низки технічних положень і практичних рекомендацій засвідчило, що розроблені автором модель професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури, програма з педагогічних дисциплін, а саме: «Навчальна програма спеціального курсу для студентів початкового навчання», «Теорія і практика креативно-оздоровчої фізичної культури у початковій школі» можуть ефективно використовуватися у освітньому процесі закладів вищої освіти педагогічного профілю.

Апробація результатів дослідження на тему: «Система професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури», монографії, публікацій, навчальних посібників, методичних рекомендацій Носко Юлії Миколаївни засвідчила їх науково-теоретичну та практичну цінність, доцільність впровадження у розв'язання проблеми професійної підготовки студентської молоді.

Перший проректор, проректор
 з науково-педагогічної роботи,
 доктор історичних наук, професор

Володимир ДЯТЛОВ

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад

"ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені К. Д. УШИНСЬКОГО"

65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26. Тел.: (048) 723-40-98, факс: (048) 732-51-03
E-mail: pdpu@pdpu.edu.ua

від 18.02.2021 № 308/02
на № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
**Носко Юлії Миколаївни на тему: «Система професійної підготовки
майбутніх вчителів початкових класів до викладання фізичної культури»**
поданої на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

На базі ДВНЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» упродовж 2018-2019 р.р. у професійну підготовку майбутніх вчителів початкових класів до викладання фізичної культури впроваджувалися результати наукового дослідження Ю.М. Носко. Результати дослідження впроваджено у освітній процес під час викладання дисциплін та спецкурсів, при підготовці та проведенні педагогічної практики.

Апробація результатів докторської дисертації на тему: «Система професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури» за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, монографії, публікацій, програм, навчально-методичних розробок і методичних рекомендацій Носко Юлії Миколаївни засвідчила їх науково-теоретичну та практичну цінність, доцільність використання у освітньому процесі закладів вищої освіти.

Ректор

О. Я. Чебикін

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА
 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9
 Телефон: 234-11-08
 E-mail: rector@npu.edu.ua; код ЄДРПОУ 02125295

№ 103

«18» жовтня 2021 р.

Довідка
 про впровадження результатів дисертаційного дослідження
 Носко Юлії Миколаївни на тему: «Система професійної підготовки майбутніх
 учителів
 початкових класів до викладання фізичної культури»
 за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти,
 в освітній процес Національного педагогічного університету імені
 М.П. Драгоманова

Наукові здобутки Носко Юлії Миколаївни стосовно теоретичних і методичних засад формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури дозволили окреслити сукупність заходів, щодо досягнення тактичних та стратегічних цілей із урахуванням викликів нової української школи.

Запропоновані автором наукові положення та практичні рекомендації комплементарно-інтегративної системи формування готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури дозволили Національному педагогічному університету імені М.П. Драгоманова використати результати дослідження в освітньому процесі при підготовці фахівців першого і другого ступенів вищої освіти 013 «Початкова освіта» при викладанні дисциплін «Основи педагогіки зі вступом до спеціальності», «Методика навчання освітньої галузі «Соціальної та здоров'язбережувальної», «Фізична культура з методикою навчання», «Педагогіка вищої школи».

Результати докторського дослідження Носко Ю.М. впроваджено в освітній процес фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

Проректор з наукової роботи

Г.М. Торбін

**УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ НОВОМОСКОВСЬКОЇ
МІСЬКОЇ РАДИ
КОЛЕГІУМ № 11 ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД І-ІІІ СТУПЕНІВ
51200, м. Новомосковськ, вул. Зелінського, 5
e-mail: post@kolegium11.dp.ua Код ЄДРПОУ 25514384**

Довідка
про апробацію та впровадження результатів дисертаційного дослідження
Носко Юлії Миколаївни
«Система професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до
викладання фізичної культури»

В 2018-2020 р.р. в колегіумі №11 загальноосвітньому навчальному закладі І-ІІІ ступенів Новомосковської міської ради Дніпропетровської області здійснювалась апробація та впровадження основних положень дисертаційного дослідження Носко Ю.М. з теми «Система професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури».

Основою для вдосконалення змісту навчання вчителів початкових класів по викладанню фізичної культури послуговували ідеї, положення та висновки, викладені у дисертаційному дослідженні Ю.М. Носко. Порядок реалізації комплементарно-інтегративних зв'язків сприяв створенню міждисциплінарних змістових блоків. Це, в свою чергу, дало змогу активізувати знання по викладанню фізичної культури майбутніх учителів початкових класів.

За результатами опитування учителів, учнів та батьків було виявлено їхню зацікавленість до запропонованою авторкою концепції. Впровадження в освітній процес основних положень системи комплементарно-інтегративного фахового навчання фізичної культури учителів початкових класів підтвердило, що система формування готовності до викладання фізичної культури є ефективною.

Директор колегіуму
загальноосвітнього
закладу І-ІІІ ступенів

Т.М. Третякова

23.10.2020
N 22

Криворізька початкова школа № 240 Криворізької міської ради
 вул. Покровська, 21а, м. Кривий Ріг, 50084
 e – mail: nvk240dnz@gmail.com
 код ЄДПРОУ 25840770

23.09.2020 р. №15

Довідка
 про апробацію та впровадження результатів дисертаційного дослідження
 Носко Юлії Миколаївни
 «Система професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до
 викладання фізичної культури»

Протягом 2018-2020 навчального року у Криворізькій початковій школі № 240 Криворізької міської ради Дніпропетровської області, здійснювалася апробація та впровадження основних положень дисертаційного дослідження Носко Ю.М. за темою «Система професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури».

Концептуальні ідеї, положення та висновки, сформульовані пошукачем Носко Ю.М. у дисертаційному дослідженні, сформувалися педагогами закладу як завдання щодо вдосконалення змісту викладання фізичної культури учителів початкових класів Криворізької початкової школи № 240. Педагогічна система комплементарно-інтегративних зв'язків, що сформульовані у Концепції діяльності закладу слугували у створенні міждисциплінарних змістових блоків дисциплін, що сприяло активізації знань майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури.

Педагогічні дослідження, що здійснювались опитуванням учителів, школярів та батьків засвідчило їхню зацікавленість до пропонуваного авторкою положень. Системне впровадження у освітньому процесі основних елементів запропонованої авторкою системи комплементарно-інтегративного фахового навчання фізичної культури учителів початкових класів підтвердило ефективність цієї системи щодо формування у них готовності до викладання фізичної культури.

Директор
 Криворізької початкової школи № 240
 Криворізької міської ради

Олена Швець

УКРАЇНА
 ЧЕРНІГІВСЬКА МІСЬКА РАДА
 УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ

Чернігівська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 9
 Чернігівської міської ради Чернігівської області

вул. Молодого, 21, м. Чернігів, 14013, тел. 3-36-61, 3-12-46, e-mail: znz09@os.chernigiv-rada.gov.ua ЄДРПОУ № 25999855

07. 10. 2020 р № 155

Довідка

про апробацію та впровадження результатів дисертаційного дослідження
 Носко Юлії Миколаївни
 «Система професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до
 викладання фізичної культури»

Упродовж 2018-2020 навчального року у Чернігівську загальноосвітню школу І-ІІІ ступенів №9 Чернігівської міської ради Чернігівської області, відбулася апробація та здійснювалося впровадження основних положень дисертаційного дослідження Носко Ю.М. з теми «Система професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури».

Основні ідеї, положення, висновки, викладені Ю.М. Носко у дисертаційному дослідженні, стали концептуальною основою для вдосконалення змісту навчання фізичної культури учителів початкових класів. Алгоритм комплементарно-інтегративних зв'язків слугував для створення міждисциплінарних змістових блоків дисциплін, що сприяло активізації знань майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури.

Опитування учителів, школярів та батьків засвідчило їхню зацікавленість до пропонованих авторкою положень. Використання у навчальному процесі основних елементів пропонованої авторкою системи комплементарно-інтегративного фахового навчання фізичної культури учителів початкових класів підтвердило ефективність цієї системи щодо формування у них готовності до викладання фізичної культури.

Директор
 Чернігівської загальноосвітньої
 школи І-ІІІ ступенів №9
 Чернігівської міської ради
 Чернігівської області

Людмила ХАТИМИРСЬКА